من و
ئەستێرە گەشەکان

من و
ئەستێرە گەشەکان

نەجمەدین عەزیز سمایل

بەرگی دووەم

کوردستان- هەولێر - ٢٠٢٢

* ناوی کتێب: من و ئەستێرە گەشەکان - بەرگی دووەم
* نووسینی: نەجمەدین عەزیز سمایل
* هەڵەگری و سەرپەرشتیی چاپ: بەهادین جەلال مستەفا
* نەخشەسازی و بەرگ: عوسمان پیرداود
* تیراژ:(٥٠٠)دانە
* چاپخانە: چاپخانەی ڕۆژهەڵات - هەولێر
* مافی لە چاپدانەوەی تەنیا بۆ نووسەرە.
* نرخی (٢٠٠٠) دینارە.
* لە بەڕێوەبەرایەتیی گشتیی کتێبخانە گشتییەکان ژمارەی سپاردنی(٦٢٨) ساڵی ٢٠٢٢ی پێدراوە.

پێشکەش

❊ بە هەموو ئەوانەی کە بەشدار بوون لە فێرکردنم.

❊ بە هەموو ئەوانەی کە مافیان لەسەر من هەیە.

❊ بۆ هاوسەرە ئازیزەکەم.

❊ بۆ هەموو منداڵە چاوگەشەکانم

من و ئەستێرە گەشەکان
پڕۆژەیەکی کەم وێنە ..

نووسینی: هیوا سەرهەنگ

فەرهەنگێکی تایبەت بە مێژوویەکی دیاریکراوی پسپۆر و خاوەن بەهرەکان، کاک(نەجمەدین عەزیز سمایل)نووسەری بەرگی یەکەمی کتێبی یان فەرهەنگی(خۆم و ئەستێرە گەشەکان) لە چاپ دا و مێژوویەکی دیکەی بەرچاوی بۆ هونەرمەندان و شاعیران و نووسەران و کەسایەتییەکان تۆمار کرد، ئەم کتێبە بەرگی دووەمی(من و ئەستێرە گەشەکان) کە (٨٢) هونەرمەند، شاعیر، نووسەر، چیرۆکنووس، ئەکتەر لە خۆ دەگرێت، هێندەی ئاگاداربم کاک نەجم سەرقاڵی کۆکردنەوەی زۆرتری ناوی شاعیران و هونەرمەند و نووسەر و ئەکتەرانە و بەردەوام پەیوەندیشیان پێوە دەکات، بۆ پڕۆژەی بەرگی یەکەمیشی کە (١٠٢) کەسایەتی لە خۆ گرتبوو، چەندین جار پەیوەندی بە بەندەوە کردووە و ڕاو بۆچوونمان ئاڵوگۆڕ کردووە و هیواداریشم توانیبێتم هێندەی ئەزموونی ژیانی ئەدەبی و ڕۆژنامەنووسیم هاوکاریم کردبێت و، هیوای سەرکەوتنی بۆ دەخوازم و خۆشحاڵم توانیبێتم خشتێک بخەمە سەر ئەو بنچینە زێڕین و جوانەی کاک نەجمەدین عەزیز سازاندوویەتی.

لێرەشدا دەمەوێت سەرنج بخەمە سەر خەمخۆری و ماندووبوونی دەم ئەم بەرهەمەو ئەو شەونخوونییانەی کاکی نووسەر لەگەڵ بابەتەکانیدا کێشاونی و کۆکردنەوەی و ڕێزبەندکردن و ڕۆچوون بە چەند لایەنێکی هونەری، ئەدەبی، کۆمەڵایەتی و کەسایەتییەکاندا هەر وا سانا و ئاسان نەبووە و کاتێکی زۆری ویستووە و سەرقاڵی بێ ئەندازەی لەخۆ گرتووە، پێشم وایە ئەم بەرهەمە و بەرهەمەکانی نێو پڕۆژەکەی نووسەر، کارئاسانییەکی بەرچاو و دیار دەبێت بۆ هەر کەس و خوێندکارێک بیەوێت توێژینەوە لەسەر شیعر و شاعیران و هونەرمەندان بکات بە پێی کات و شوێنەکانیان و ئەو بارو دۆخانەی ئەو بەرهەمانەی خوڵقاندووە، سەرباری

ئـەوەی ئـەم فەرهەنگە ڕێ خۆشکەرێک دەبێت بـۆ هونەرمەنـدان و ئەدیبانـی نـەوەی نوێ، سـوود لـە ئەزمـوون و گۆڕانکارییەکانی پێشـووتریان وەربگرن.

کتێبی(مـن و ئەسـتێرە گەشـەکان) تێکەڵەیەکـی دروسـتە لـە فەرهەنـگ و ئینسـیکلۆپیدیای ئەدیبـان و هونەرمەنـدان و ڕۆشـنبیران بـەو واتایـەی زانیاریـی بەخشـی جۆراوجۆرە لەسـەر کەسـایەتییە بەرچـاو و پـڕ بەرهەمەکانـی بـواری ئەدەبـی و هونەریـی میللەتێـک کـە بـە درێژایـی مێـژوو کار و چالاکییەکانـی نەتوانـراوە تـەواوی بەرهـەم و نـاوی کەسـایەتییەکانی و پەیامەکانیـان بـۆ نەوەکانـی داهاتـوو بگوێزرێتـەوە و هەمیشـە دوژمنانـی کـورد ئـەو ڕاسـتییانەیان لەنـاو بـردووە، چونکـە ئاسـتی ئـەدەب و هونـەر میللەتانـی پـێ دەناسـرێتەوە.

جارێکـی دیکـە دەسـتخۆشـی لـە هاوڕێـی دێرینـم کاک نەجمەدیـن عەزیـز سـمایل دەکـەم و بـە هیـوام چڕتـر و فراوانتـر بەرگەکانی دیکەی(من و ئەسـتێرە گەشـەکان)بکەوێتە بەردەسـتی خوێنـەران و چرایـەک بـۆ مێـژوو داگیرسـێنێت.

هۆڵەندا- ڕۆتردام

١٨-٦-٢٠٢٢

خوێنەری ئازیز...

دیارە کە بەرگی یەکەمی کتێبی(خۆم و ئەستێرە گەشەکان)م خستە بەر دیدی ئێوەی خۆشەویست، وەکو بیبلۆگرافیایەکی هونەری و ئەدەبی و مێژوویی و کەسایەتییەکان، بە دڵنیاییەوە بێ کەم و کوڕی نەبووە، ئەمەش لە هەر کارێکی نووسیندا دێتە ئاراوە، هەر چەندە هیلاکی و شەونخوونیی خۆم و هاوکاریی نووسەر و ڕووناکبیران بە فیڕۆ نەڕۆیشتووە، کەسانی خوێندەوار و دڵسۆز هەبوون پشتگیرییان کردم بۆ ئەوەی وردبینتربم، منیش لای خۆمەوە ڕەچاوی هەموو ئەو ئامۆژگاری و بۆچوونانەم کردووە، بۆیە هەر لەسەر پێشنیار و داخوازیی نووسەر و ڕۆشنبیر و پسپۆرانی زمان و زمانناسان، ناوی بەرگی دووەم و سێیەمی کتێبی(خۆم و ئەستێرە گەشەکان)م گۆڕی بۆ(من و ئەستێرە گەشەکان)، هەوڵیشم داوە کە ئەو هەڵانەی لە ڕووی ڕێنووسییەوە(إملاء) لە بەرگی یەکەمدا هەبوو ڕوونەداتەوە یان هەر نەمینێت.

هەر ئەوەندە ماوە بە هەموو لایەکتان بڵێم: وا بەرگی دووەمی ئەم بیبلۆگرافیایە دەخەمە بەر دەست و دیدی ئێوەی بەڕێز و خۆشەویست، بە هیوای ئەوەم کەلێنێکی بچووک لە کتێبخانەی کوردی پڕ بکاتەوە.

نووسەر:
نەجمەدین عەزیز سمایل
هۆڵەندا- ئەمستیلفین
٢٠-٦-٢٠٢٢

مەلا جەمیل ڕۆژبەیانی

شـەهیدی وشـە، ڕۆژنامەنـووس و مێژوونووسـی گـەورەی کـورد مـەلا جەمیـل ڕۆژبەیانـی

نـاوی تـەواوی (مـەلا محەمـەد جەمیل بەنـدی کـوڕی مـەلا ئەحمـەدی فورقانی ڕۆژبەیانی)یە، لە ساڵی ١٩١٣ لە گوندێکی ناوچەی (قەرە حەسـەن) سـەر بە (لیوا) پارێزگای کەرکوک لە دایک بووە، لە تەمەنی چوار ساڵان دەستی کردووە بە خوێندنی قورئانی پیرۆز لە لای زەهرا کچی حوسێن محەمـەد سـەلمانی ڕۆژبەیانی، دواتر لەسـەر دەسـتی مـەلا عەبدوڵـڵا کوڕی مـەلا ڕەحیـم جرسـتانی لـە سـاڵی ١٩١٩ هێشـتا تەمەنـی (٦) سـاڵان بـووە قورئانـی ختـم کـردووە، پاشـان دەچێتـە گونـدی (بـاداوە) لـە لای مـەلا سـەید عەبدولوەهـاب فێـری نووسـینی کـوردی دەبێت.

دوای هاتنـەوەی شێخ مەحمودی حەفید و بوونی بە مەلیکی کوردستان لـە سـاڵی ١٩٢٢، باوکی دەچێتـە سلێمانی و دەبێتـە مەلای مزگەوتی گـەورەی سلێمانی، لـە سـاڵی ١٩٢٤ دوای داگیرکردنی ئینگلیزەکان دەگەڕێنەوە گوندی بـاداوە، لـە سـاڵی ١٩٢٥ باوکـی دەبێتـە ئیمـام و خەتیبـی مزگەوتـی فەرهـاد (منارە نەقشی) لـە شـاری کەرکوک، لـە کەرکوک بـە فەرمانی موتەسـەریف دووردەخرێنـەوە و دەگەڕێنـەوە گونـدی بـاداوە لـەوێ مـەلا جەمیـل لـە پۆلـی

له لای ڕاستەوە: هونەرمەند عومەر دزەیی، حاکم تەها بابان، مەلا جەمیل ڕۆژبەیانی

سێیەمی خوێندن وەردەگیرێت تا پۆلی چوارەم تەواودەکات، لە ساڵی ١٩٢٨ دەگەڕێنەوە فورقان زێدی باو باپیرانیان، دەست دەکاتەوە بە خوێندن لەسەر دەستی باوکی، بە هۆی کێشەی مولک و زەوی وزار لەگەڵ شێخ تالیب تاڵەبانی ڕیک ناکەون و قوتابخانەکە دادەخرێت و دەگەڕێنەوە کەرکوک، مەلا جەمیل لای مەلا سەید یوسف ڕۆژبەیانی دەچێتەوە بەر خوێندنی ئایینی، کە مەلا یوسف دەگوازرێتەوە بۆ پردێ مەلا جەمیلیش لەگەڵ خۆی دەبات بۆ ئەوەی لە خویندن دانەبڕێت تا ساڵی ١٩٣٣، پاشان دەچێتە هەولێر لەلای مەلا جەلیل مەلا عەبدوڵڵا بێتواتەیی دەخوێنێت، لەوێش چۆتە لای مەلا عوسمان بۆ درێژەدان بە خوێندن، بەڵام هەواڵی کوشتنی باوکی پێگەیشتووە و چووەتەوە کفری بۆ خویندن لای زانا جەلیل موفتی محەمەد سەعید ئەفەندی، لە پاشان چووەتە بەغدا.

لە ساڵی ١٩٤٨ لە ڕاپەڕینە گەورەکەی عێراق بەشداری کردووە، کە دواتر بە (الوثبة) ناودەبرا، بەو هۆیەشەوە ماوەیەک دوورخراوەتەوە بۆ (ناصرية) دواتر حەبس کراوە، هەر لەو بەندیخانەیە (شەڕەفنامە) ی بەدلیسی وەرگێڕاوەتە سەر زمانی عەرەبی.

وێنەیەکی دەگمەن و دانسقەی جەنەڕاڵ ئیحسان نوری پاشا ڕابەری شۆڕشی ئاگری داغی کوردستانی باکوور لە ساڵی ١٩٢٧-١٩٣٠ لەگەڵ یاشار خانمی هاوسەری و مێژوونووسی ناوداری کورد مەلا جەمیل ڕۆژبەیانی کە لە تاران گیراوە

هەژار موکریانی لە چێشتی مجێوردا دەڵێت: (لە زەمانی هیتلەردا هەزاران عێراقی لەسەر نازییەت گیران و خرانە بەندیخانەوە، تەنانەت مەلا جەمیل ڕۆژبەیانی بە تۆمەتی نازییەت ساڵێک لە گرتووخانەی عەمارە (عمارة) مایەوە، لە سایەی ئەو گرتنەدا توانی شەڕەفنامەی بەدلیسی لە زمانی فارسییەوە بکاتە عەرەبی، سوپاس بۆ ئەو زیندانە).

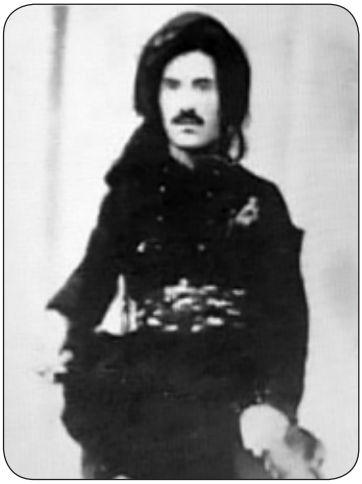

مەلا جەمیل ڕۆژبەیانی
بە جلی کوردی

مەلا جەمیل ڕۆژبەیانی ئاشنایی و دۆستایەتی لەگەڵ زۆربەی زۆری سەرکردە و سەرۆکەکانی کۆمەڵە و حیزبە عێراقی و کوردییەکان هەبووە، لەوانە کامل چادرچی و ئیبراهیم ئەحمەد، ئەندامیش بووە لە

کۆمەڵەی (برایەتی) کە شێخ لەتیفی شێخ مەحمودی حەفید سەرۆکی بووە.

دیسان هەژار موکریانی لە بیرەوەرییەکانیدا دەڵێت: (مەلا جەمیلم لە ماڵی مەلا مستەفای بارزانی بینی لە بەغدا).

دوکتۆر کەمال مەزهەر دەڵێ: (شانازی بەو ڕۆژەوە دەکەم کە مەلا جەمیل ڕۆژبەیانی بردمیە خزمەتی ئیحسان نوری پاشا).

هەر لەساڵی ١٩٤٨ مەلا جەمیل ڕۆژبەیانی وتارێکی لە گۆڤاری (دەنگی گێتیی تازە) سەبارەت بە نەورۆز بڵاودەکاتەوە لە ژێر ناونیشانی (عید نوروز لا یتنافى و الدين الاسلامي)، بەم هۆیەوە ژمارەیەک شێخ و مەلا سکاڵایان لەسەر تۆمار کردووە بۆیە دوورخراوەتەوە (نفي) بۆ ناسریە لە خوارووی عێراق.

ناوبراو لە سەرەتای پەنجاکانی سەدەی ڕابردوودا کتێبێکی لەسەر (سوفیگەری لە کوردستان) نووسیوەو چەند بەشێکی لە ڕۆژنامەی (ژین) دا بڵاوکردووتەوە ڕۆژبەیانی خۆی دەڵێت: (موتەسەریفی سلێمانی لەسەر داوای چەند کەسێک بڵاوکردنەوەی کتێبەکەی لێ قەدەغە کردم، چونکە دەیانزانی باسی فرۆفێڵەکانییانە).

لە ساڵی ١٩٥٤- ١٩٥٥ سەرۆک وەزیرانی تورکیا لە سەفەرێکیدا بۆ ئەمەریکا گوتبووی: (لە تورکیا شتێک نییە بە ناوی نەتەوەی کورد، ئەوەی هەیە هەندێ تورکی شاخاوین خەڵک بە کورد ناویان دەبەن)، مەلا جەمیل لە ڕۆژنامەی (الاهالي) وتارێک بە زمانی عەرەبی لەژێر ناونیشانی (التتريک

دیداری ناوەندی ڕۆشنبیریی ئەدیبان و نووسەرانی کورد لە کەلار

لا يزيد الشعب الكردي إلا تمسكا بقوميتەو الثورة على المستعمر)، لەسەر ئەو وتارە بڵاوێزخانەی تورکیا لە بەغدا نارەزایی دەربڕیوە، بۆیە بەڕێوەبەری ڕۆژنامەکە تەوقیف کراوە و دواتر بە (٥٠٠) دینار بە کەفالەت بەربووە و ڕۆژنامەکەش ماوەیەک داخراوە.

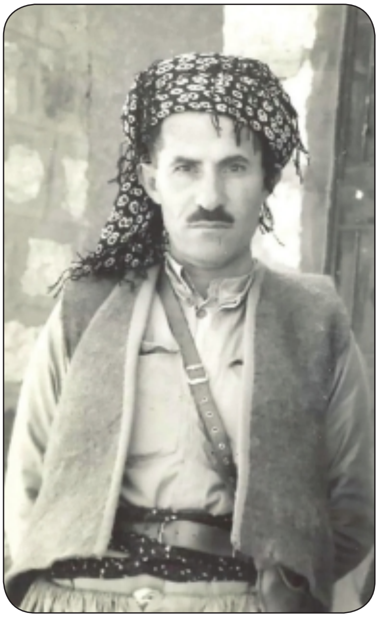

مەلا جەمیل ڕۆژبەیانی
بە جلی کوردی

دوای شۆڕشی ١٤ ی تەممووزی ساڵی ١٩٥٨ مەلا جەمیل لەگەڵ شاندێک کە پێکهاتبوو لە (گۆرانی شاعیر و شێخ لەتیف شێخ مەحموودی حەفید و لوقمان بارزانی و کاکە زیاد، سەردانی سۆڤیەت دەکەن و چاویان بە (خرۆفشۆف) دەکەوێت، سەرای ڕازی نەبوونی ئەندامانی شاندەکە، بەڵام مەلا جەمیل ڕۆژبەیانی هەر بە گوێی خۆی کردووە و داوای یارمەتی (معنوي و مادي) لە خرۆفشۆف کردووە ئەویش گوتبووی: تەنها یارمەتیی مەعنەویتان دەکەین.

مەلا جەمیل ڕۆژبەیانی لە کۆتایی ساڵی ١٩٥٩ دا گوتاربێژو پێشنوێژی مزگەوتی (نائیب) بووە لە کەرکوک، لە خوتبەکانیدا هێرشی توندی کردووەتە سەر دەسەلات و هەموو دەمێک خۆی ئامادە کردووە بۆ بەندیخانە، هەر لە ساڵی ١٩٥٩ لە وتارێکدا بە زمانی عەرەبی هێرشی توند دەکاتە سەر عەبدولکەریم قاسم لە ڕۆژنامەی (صوت الاكراد) بە ناونیشانی (سيدي الزعيم لقد حسبتك ساهرا، فنمت) بڵاوکردووەتەوە، بەم هۆیەوە ڕۆژنامەکە قەدەغە دەکرێت، مەلا جەمیلیش ژمارەیەک لە ڕۆژنامەکە بە دزی لای مامۆستا (بەشیر موشیر) دادەنێت و ئەویش هەر بە دزی دەیفرۆشێت، بۆیە عەبدولکەریم قاسم بە دوای (فوئاد عارف)دا دەنێرێت و پێی دەڵێت: (وەرە بزانە برادەرەکەت چی نووسیوە ؟)، هەر بەم هۆیەوە ڕۆژنامەکە داخراوە و خاوەنەکەی (توقیف) کراوە و مەلا جەمیلیش لە پێشنوێژی دوور خراوەتەوە ناسریەو لەوێش (١٥) مانگ زیندانی کراوە.

لـه سـاڵی١٩٦١ دوای هەڵگیرسـاندنی شۆڕشـی ئەیلـوول دەچێتە شاخ و دەبێتە پێشـمەرگەی کوردسـتان، ماوەیـەک لـە (چەمـی ڕێـزان) دەبێـت و دواتـر دەچێتـە (مـاوەت) دەبێتـە دادوەر لەنـاو شـۆڕش.

المعروفون من الروژبيانية (الروزبهانية)
في الكتب التاريخية

جەماڵ گیان

دۆستایەتی تەنیا دیدارو هاتۆچۆ نییە، پاراستنی بەرهەمی یەکتر هۆی گەورەیە بۆ نەمر هێشتنەوەی ناوی دۆست، بژیت بۆ.

ڕۆژبەیانی

نامەیەکی مەلا جەمیل ڕۆژبەیانی بۆ نووسەر جەمال خەزنەدار

لە ساڵی ١٩٦٤ مەلا جەمیل ڕۆژبەیانی لە گەل باڵی مەکتەبی سیاسی دەچێتە ئێران (هەمەدان)، ماوەیەک ماوەتەوە، دواتر چووەتە تاران وەکو بێژەر لە بەشی کوردیی ڕادیۆی تاران دەست بەکار بووە تا ساڵی ١٩٧٩، دوای سەرکەوتنی شۆڕشی ئیسلامی لە ئێران و فەرمانی خومەینی بە هێرشکردنە سەر ڕۆژهەڵاتی کوردستان، مەلا جەمیل وتارێک دەنووسێت و هێرشێکی توند دەکاتە سەر خومەینی، بۆیە فەرمانی دەستگیرکردنی بۆ دەردەچێ، ئەویش خۆی دەگەیەنێتە باڵوێزخانەی عێراقی و لەوێ هەموو تەرتیباتی گەڕانەوەی بۆ عێراق بۆ ڕێکدەخەن و دێتەوە بەغدا.

مەلا جەمیل ئەندامی کۆڕی زانیاریی کورد بووە لە بەغدا، دۆستایەتی لەگەڵ زۆر لە نووسەر و ڕۆشنبیرانی کورد و عەرەب هەبووە لەوانە (مێژوونووس ئەمین زەکی بەگ، تۆفیق وەهبی، مەسعود محەمەد، حوسێن حوزنی موکریانی،

بەرهەمەکانی ناوبراو

دوکتۆر مستەفا زەڵمی، دوکتۆر کەمال مەزهەر، هێمنی شاعیر، هەژار موکریانی، مامۆستا زەبیحی).

لە ساڵی ١٩٨٢ مێژوونووسی گەورەی کورد تۆفیق وەهبی لە لەندەن کۆچی دوایی دەکات، لە وەسیەتنامەکەیدا نووسیویەتی: مەلا جەمیل ڕۆژبەیانی پێشوازی لە تەرمەکەم بکات، دوای ئەوە بمبەن بۆ پیرەمەگرون لەوێ بمنێژن.

مەلا جەمیل (٣٠) کتێبی چاپ کردووە و بڵاوکردووەتەوە، هەموویان بەرهەمی نایاب و بە نرخن گرنگترینیان ئەمانەن (چوار دەوڵەتی کورد، هەولێر ٢٠٠٦ - شۆڕشی نەتەوەی کورد لە تورکیا نووسینی ئیحسان نوری بیتلیسی ١٩٢٥ وەرگێڕدراوە - فەرمانڕەوایی موکریان، بەغدا ١٩٩٢ - مێژووی حەسەن وەیهی و عەییاری - وڵاتگیریی ڕەشە خاکی عێراق - فتوح سواد العراق وەرگێردراوە - وڵاتەکەت باشتر بناسە- ٢٠٠٥ دەزگای ئاراس لە چاپی داوە - کتێبی شەڕەفنامە لە فارسییەوە وەرگێڕدراوەتە سەر زمانی عەرەبی - سلێمانی وڵاتی، ئەمین زەکی بەگی وەرگێڕدراوەتە سەر زمانی عەرەبی - یاداشتەکانی مەئمون بەگ وەرگێردراوەتە سەر زمانی عەرەبی بە هاوبەشی لەگەڵ مەلا شوکر مستەفا - دینەوەر و ناودارەکانی خانەقین - داقوق فی التاریخ - دەوڵەتی بەنی شەداد و چەندانی دیکە.)، دەیان وتار و لێکۆڵینەوەی لە زۆر لە ڕۆژنامە و گۆڤارە کوردی و عەرەبییەکان بڵاوکردووەتەوە.

بەرهەمەکانی ناوبراو

لە شەوی ٢٧/٢٦ مانگی /٣ /٢٠٠١، لەسەر هەڵوێستە بوێر و ئازاکانی، ڕژێمی بەعس بە شێوەیەکی دڕندانە مەلا جەمیل ڕۆژبەیانیان تیرۆرکرد، ئەو شەهیدی وشە و نووسینەوەی مێژووی پڕ لە شکۆی کوردە.

لە ڕۆژی ١١- ١٢ / ٢ / ٢٠٢١ بە چاودێریی وەزیری ڕۆشنبیری و لاوانی هەرێمی کوردستان، ناوەندی ڕۆشنبیریی ئەدیبان و نووسەرانی کورد لە کەلار دیدارێکیان بۆ ڕەوانشاد مەلا جەمیل ڕۆژبەیانی ڕێکخستووە، هەر لەوێ پەیکەرێک بۆ مەلا جەمیل ڕۆژبەیانی دانراوە.

بیرەوەریم لەگەڵ ئەم زانایە گەورەیەی کورد، لە کۆتایی ساڵی ١٩٨٩ مەلا عەوڵای حاجی سمایل خەریکی لەچاپدانی بەشی یەکەمی کتێبی (سەربردەی ژیانی سیاسیم) بوو، دیار بوو تەکلیف لە موسلح جەلالی بەڕێوەبەری گشتیی دەزگای ڕۆشنبیری و بڵاوکردنەوەی کوردی لە بەغدا کرابوو کە ئیجرائاتی بۆ بکات، مەلا عەوڵاش پێی خۆش نەبوو بچێتە لای موسلح جەلالی، لە بەر ئەوە داوای لە مەلا جەمیل ڕۆژبەیانی کردبوو ڕێگە چارەیەکی بۆ بدۆزێتەوە، بۆیە ئێوارەیەک لە دوای منی نارد چووینە سەردانی مەلا جەمیل و مەلا شوکریش لەوێ بوو، دیار بوو گفتیان پێ دا کە پێداچوونەوەی زمانەوانی و ژمارەی سپاردنی بۆ ڕێکبخەن، من یەکەم جارم بوو بە خزمەتی ئەو پیاوە مەزنە بگەم و لە نزیکەوە بیبینم و لە مەجلیسەکەی دانیشم، بە ڕاستی کوردێکی پاک و بێگەردو بوێر بوو، هەزار سڵاو لە گۆڕی مەلا جەمیل ڕۆژبەیانی، ئارامگای پڕ گوڵ و گوڵزار نور و ڕەحمەت بێت.

سەرچاوەکان:

بۆ نووسینی ئەم باسە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- گفتوگۆیەک سەبارەت بە مەلا جەمیل ڕۆژبەیانی نووسینی حەمەی مەلا کەریم لە کوردستانی نوێ لە ٢٧ / ٩ / ٢٠١٩

٢- وتارێکی مەریوان مەسعود لە کوردستان نێت لە ٢٥ / ١٢ / ٢٠٢١.

٣ - کوردیپیدیا.

٤ - ئەدگار پاشکۆی ڕۆژنامەی کوردستانی نوێ تایبەت بە مەلا جەمیل ڕۆژبەیانی.

٥ - زانیاری و نووسین و دارشتنی خۆم.

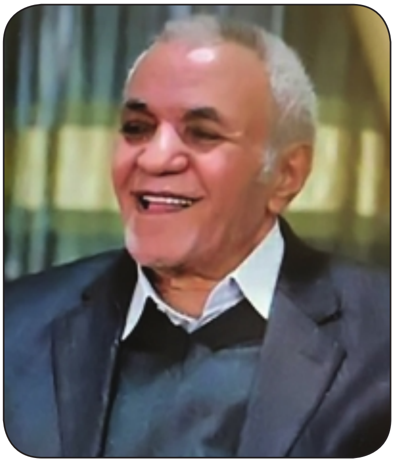

محەممەدی مەلا عەبدولکەریمی مودەڕیس

نووسەر و توێژەر و وەرگێڕی گەورەی کورد محەمەدی مەلا عەبدولکەریمی مودەڕیس

شاعیری گەورەی کورد شێرکۆ بێکەس لە پەخشانە شیعرێکدا دەڵێت:

کاکە حەمە، پیاوێک لە کاغەزی ڕۆژنامە

هەورامان کوڕی شاخەو سیاچەمانە کچی باخە

لەم دووانەیە نەوەی شیعر و پەخشان کەوتەوە و لە دار گوێزێکی نورانیش (مەلا عەبدولکەریمی مودەڕیس) کەوتەوە لەویش کۆمەڵێ درەختی ڕووناکبیر کە یەکێکیان حەمەی مەلا کەریمی گوڵاوی بوو.

ناوی تەواوی (محەمەدی مەلا عەبدولکەریمی مودەڕیس)ە، لە ١٩٣١/٨/١٤ لە گوندی بیارەی سەر بە هەڵەبجەی شەهید لە دایک بووە، لە قوتابخانەی منداڵە شێخەکانی بیارە قورئانی پیرۆزی تەواو کردووە و کوردی و فارسی وعەرەبی لە حوجرە خوێندووە، پاشساڵی ١٩٥٢ هاتوونەتە شاری سلێمانی و ساڵی ١٩٥٤ خوێندنی مەلایەتی لەسەر دەستی باوکی تەواو کردووە. هێشتا هەر لە بیارە بووە خولیای ئەدەب و ڕۆژنامەگەری بووە، ئەو ڕۆژنامانەی ئەو کات دەردەچوون بۆ باوکی هاتوون، حەمەی مەلا کەریم خۆی خوێندوویەتیەوە، بۆیە کە لە سلێمانی بوو لەگەڵ کۆمەڵێک

لە لای ڕاستەوە: نەناسراوە، محەممەدی مەلا کەریم، مەلا عەبدولکەریمی مودەڕیس

لـە فەقـێ هاوڕێکانـی گۆڤارێـک بـە نـاوی (دەنگـی فەقـێ) دەردەکـەن کـە (٥) ژمـارەی لـێ دەرکـردووە.

لە سـاڵی ١٩٤٨ ئاشـنایەتی لەگەڵ ئەدەبیاتی حیزبی شـیوعی پەیدا کردووە و لـە سـاڵی ١٩٥٣ بووەتـە ئەندامێکـی چالاکـی ئـەو حیزبـە، ئاشـنایەتی لەگـەڵ گۆرانـی شـاعیر پەیـدا کـردووە و لـە ڕۆژنامـەی (ژیـن) لەبـەر دەسـتی گـۆران کاری کـردووە، وەرگێڕانـی لـە زمانـی عەرەبییـەوە بـۆ کـردووە ناوەنـاوەش چەنـد بابەتێکـی خـۆی لـە ڕۆژنامـەی ژیـن و ڕۆژنامـەو گۆڤارەکانـی دیکـەی عەرەبـی لـە بەغـدا بڵاوکردووەتـەوە، لـە بـەر جموجۆڵـە سیاسـییەکانی زیاتـر لـە (٥) جـار زیندانـی کـراوە و ئـازارو ئەشـکەنجەیەکی زۆریـان داوە، جارێـک بـە سـاڵێک حوکـم دراوە و دواتـر سـاڵی ١٩٦٤ جارێکـی دیکـە بـە (٥) سـاڵ حوکـم دراوە، کـە سـاڵ و نیوێکـی لـە بەندیخانـەی بەعقوبـە بەسـەر بـردووە و سـێ سـاڵیش لەژێـر چاودێـری بـووە لـە (بـدرە)، دواتـر بـە هـەوڵـی مـام جـەلال ئـازاد کـراوە.

سـاڵی ١٩٥٧ ماڵیـان دەچێتـە کەرکـووک، دەبێتـە فەرمانبـەر لـە کتێبخانـەی گشـتیی کەرکـووک، پـاش شـۆڕشـی ١٤ تەممـوزی ١٩٥٨ سـەرپەرشـتیی گۆڤـاری

(شەفەق) دەكات و شەش ژمارەی لێ دەردەكات و دادەخرێت، سەرپەرشتیی گۆڤاری هیوای یانەی سەركەوتنی كوردانی كردووە و دوو ژمارەشی لەو دەركردووە، لە ساڵی ١٩٥٩ دەچێتە بەغدا و لە ئایاری هەمان ساڵ دەبێتە كەسی یەكەمی ڕۆژنامەی ئازادیی حیزبی شیوعی عێراقی تا داخستنی، لە ژمارە دووی گۆڤاری ئیسلاحی زراعی تاوەكو داخستنی لێپرسراوی بەشی كوردی بووە، لە برایەتی و تەئاخی چالاكانە بابەتی هەمەجۆری بڵاوكردووەتەوە، لە ساڵی ١٩٧١ تا ساڵی ١٩٨٧ ئەندام بووە لە كۆڕی زانیاریی كوردی و دواتر ئەندام بووە لە كۆڕی زانیاریی عێراقی- بەشی كوردی، هەر لەگەڵ دەرچوونی یەكەم ژمارەی ڕۆژنامەی هاوكاری تا داخستنی، بە بەردەوامی سەدان بابەتی جۆراوجۆری لە لێكۆڵینەوە و توێژینەوە و ڕەخنە بڵاوكردووەتەوە، چەندین وتار و نووسینی ئەدەبی لە بەشی زۆری ڕۆژنامە وگۆڤارە كوردی و عەرەبییەكان بڵاوكردووەتەوە.

لە ساڵی ١٩٧٣ چووەتە مۆسكۆ، خۆی فێری زمانی ڕووسی كردووە و هاتووەتەوە بەغدا لە شوێنەكەی خۆی لە كۆڕی زانیاریی عێراقی- بەشی كوردی دەست بەكار بووەتەوە.

محەمەدی مەلا كەریم بە هۆی شارەزاییەوە پێداچوونەوەی بۆ دیوانی (شیرین و خەسرەو)ی خانەی قوبادی بە سەركەوتوویی كردووە، كە زیاتر

لە لای ڕاستەوە: نەناسراوە، محەمەدی مەلا كەریم، پرۆفیسۆر عیزەدین مستەفا ڕەسوڵ، نووسەر مومتاز حەیدەری

لـە (٥٥٢٦) دێـڕە شـیعرە بـە شـێوازی هەورامـی نووسـراوە لـە سـاڵی ١٩٧٥ کۆڕی زانیاریی کوردی بۆیـان چاپ کـردووە، هەروەهـا هـاوکاری باوکـی کـردووە لـە لێکۆڵینـەوە و سـاغکردنەوەی دیوانـی مەحـوی و مەولـەی و بـە یارمەتـی کۆڕی زانیاریی کوردی لـە چاپ دراوە.

ناوبـراو کتێبەکانـی (جەنگاوەرێکـی ڤێتنامـی) کـە وەرگێـردراوە و (لاوک و حەیـران)ی لـە بەندیخانـە نووسـیون.

ناوبراو لـە ١٩٨٨/٣/٢١ لەگـەڵ خاتـوو شـیرین فـەرەج ژیانـی هاوسـەرگیری پێکهێنـاوە و خاوەنـی دوو کـوڕ بـە نـاوی ژیـوار و پیـران و کچکێکـە بـە نـاوی بیارە.

بـە بۆنـەی ڕاپەڕینەکـەی سـاڵی ١٩٩١ هۆنراوەیەکـی درێـژی نووسـیوە بـە نـاوی (دوێنـێ و ئەمـڕۆ).

محەمـەدی مـەلا کەریـم تـا کۆچـی دوایـی باوکـی لـە بەغـدا بـووە، پاشـان لـە سـاڵی ٢٠٠٦ گەڕاوەتـەوە سـلێمانی، لـە سـاڵی ٢٠٠٧ مەدالییـەی زێڕینـی ڕۆژنامـەی ڕۆشـنبیریی نـوێ و ڕێگای کوردسـتانی پـێ بەخشـراوە. لە سـاڵی ٢٠٠٨ بنکـەی ئەدەبـی و ڕووناکبیریـی گەلاوێـژ لـە سـاڵڕۆژی لـە دایکبوونـی مەراسـیمێکیان بـۆ ڕێکخسـتووە.

ناوبـراو ئەندامـی دەسـتەی دامەزرێنـەرو دەسـتەی بەڕێوەبردنـی یەکێتیـی

کۆمەڵێک فەقێ

لە لای ڕاستەوە: شاعیر عەبدوڵڵا پەشێو، نەناسراوە، محەمەدی مەلا کەریم

نووسەرانی کورد بۆ دوو خول و ئەندامی سەندیکای ڕۆژنامەنووسانی کوردستان بووە.

محەمەدی مەلا کەریم یەکێکە لەو نووسەرە قەڵەم لە دەستانەی کە ماوەی (٥٠) ساڵ خزمەتی ئەدەبی کوردی کردووە و زۆریش خۆشی و ناخۆشی و تاڵیی ژیانی چەشتووە، بە هۆی نەخۆشییەوە ماوەیەک لەسەر جێگا کەوت، تا لە ڕۆژی ١٢/ئازاری ٢٠١٧ لە تەمەنی (٨٦) ساڵیدا دڵە گەورەکەی لە لێدان کەوت و کۆچی دوایی کرد، لەسەر وەسییەتی خۆی لە گردی سەیوان لە نزیک گۆڕی گۆرانی شاعیر بە خاک سپێردراوە.

لە ٢٠١٧/٤/٢١ لە سلێمانی مەراسیمێکی شایستەیان بۆ حەمەی مەلا کەریم ڕێکخستووە و تێیدا چەند کتێبێک لەسەر ژیانی ئەم ڕووناکبیرە بە سەر ئامادەبووان دابەشکراوە.

هەر لە شاری سلێمانی هۆڵێکی گەورە لە کتێبخانەی گشتیی سلێمانی بە ناوی نووسەر و زانای کورد محەمەدی مەلا کەریم کراوە.

لە بەشی مێژووی کۆلێژی زانستی و مرۆڤایەتیی زانکۆی سەلاحەدین، لێژنەیەک پێهکێنرابوو بۆ لێکۆڵینەوەو توێژینەوە لەسەر خود و بەرهەمەکانی محەمەدی مەلا کەریم بۆ قوتابیانی پۆلی چوارەمی بەشی مێژوو، کە قوتابی (تانیا سدیق) هەڵبژێردرابوو بە سەرپەرشتیی یاریدەدەری پرۆفیسۆر

(کەیوان ئازاد ئەنوەر)، سەردانی خاتوو (شیرین فەرەج) یان کردبوو، ئەویش سوپاس و پێزانینی خۆی بۆیان دەربڕیبوو.

لە ڕێورەسمی یادکردنەوەی محەمەدی مەلا کەریم لە شاری (سنە) ی ڕۆژهەڵاتی کوردستان، مامۆستا ئەحمەد نەزیری لە جیاتی خانەوادەی محەمەدی مەلا کەریم سوپاس و پێزانینی بە ئامادە بووان گەیاندبوو.

هەڵمەتێکی خوێندنەوە بە ناوی (حەمەی مەلا کەریم) لە شاری خانەقین لە لایەن لێژنەی کاری هەرەوەزی دەستیان بە کار کردبوو، بۆ کۆکردنەوەی پیتاک بۆ کردنەوەی کتێبخانەیەک بۆ منداڵانی خانەقین و گوندەکانی دەوروبەری.

نووسەر و ڕووناکبیری عەرەبی (جاسم محمد المطیری) کە باسی حەمەی مەلا کەریم دەکات : بە عیملاق ناوی دەبات و بە (موسوعة متنقلة) ی وەسف دەکات و دەڵێت: ئەو زانستی (نحو و صرف و فقة)ی فێری بەندەکانی دەکرد لە ناو بەندیخانە.

لە مەڵبەندی زانستی و ڕۆشنبیریی پرۆفیسۆر عیزەدین مستەفا ڕەسوڵ، چوار پەیکەر دانراون بۆ هەر یەکێک لە عیزەدین مستەفا ڕەسوڵ و فایەق بێکەس و گۆرانی شاعیر و محەمەدی مەلا کەریم، کە لەسەر ئەرکی

فاروقی مەلا مستەفای مەلا سەفوەت دروست کراون.

محەمەدی مەلا کەریم زانایەکی گەورەو ناسراوی کورد بوو، کە خزمەتێکی زۆری بە کاروانی ئەدەب و کەلتووری کوردی کردووە.

بیرەوەرییەکانم لەگەڵ نووسەر و توێژەری و وەرگێڕی گەورەی کورد دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی ١٩٧٨ کە (ملتقى القصة الاول - دیداری یەکەمی چیرۆک)بەسترا، ئەو کات کەریم شنتاف وەزیری (الثقافة و الإعلام)ی عێراقی بوو، موەفەق خزر وەکیلی وەزیر بوو، لەگەڵ دائیرەی ئێمە ئەمینداریێتیی گشتیی ڕۆشنبیری و لاوان ڕێککەوتبووین کە دیدارەکە لە هاوینەهەواری سەڵاحەدین بێت لە هۆتێلەکەی سەری ڕەش، لایەنی هونەری لە تێکست و دەقەکان و میوانەکان لە لێپرسراوێتی ئەوان بێت، لایەنی لۆجستی لە میوانداریێتی و دابین کردنی شوێنی نووستن و خواردن لە بەرپرسیاریێتیی ئێمە بێت، بەندە بەو پێیە سەرۆکی بەشی (تەئلیف و نەشر)بووم تەکلیف کرام و چوار ڕۆژ لەگەڵیان بووم، ئەو نووسەرە کورد و چیرۆکنووسانەی بەشدارییان تێدا کرد لەوانە (محەمەد مەولەد (مەم)، محەمەدی مەلا کەریم، د. ئیحسان فوئاد، د. عیزەدین مستەفا ڕەسوڵ، مستەفا ساڵح کەریم، د. کاوس قەفتان، حوسێن عارف و دوکتۆر عەبدوڵڵا حەدادو نووسەرو ڕۆژنامەنووس مومتاز حەیدەری و نووسەر مەحمود زامدار و چەندانی دیکە..)، ئەوەی گرنگە ئەوە بوو لە کاتی کۆتایی دیدارەکە کێشە کەوتە ناو نووسەرانی عێراقی و نووسەرانی کورد لەسەر بەیاننامەی ختامی - کۆتایی، لێرەدا دکتۆر عیزەدین مستەفا ڕەسوڵ و محەمەدی مەلا کەریم و

بەرهەمەکانی ناوبراو.

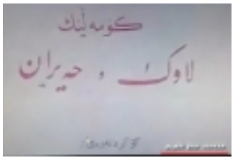

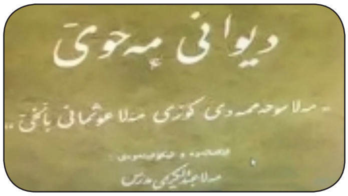

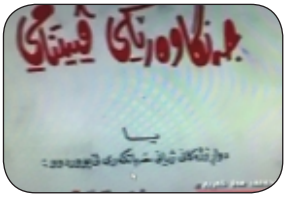

بەرهەمەكانی ناوبراو.

حوسێن عارف دەورێكی زۆر باڵایان گێڕا بۆ چارەسەر كردنی كێشەكەو توانیان ئەو بەندانەی كە دەیان ویست لە بەیاننامەكە بیچەسپێنن.

محەمەدی مەلا كەریم ڕەوانتشادو ئارامگەت پڕ گوڵ و گولزار بێت.

بۆ نووسینی ئەم باسە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- حەمەی مەلا كەریم پیاوێك لە دار هەرمێی وشە لە نووسینی نووسەر كامەران سوبحان، لە باسنیوز ٢٠١٤/٥/٣.

٢ - كورتەیەك لە ژیانی حەمەی مەلا كەریم تەلەفزیۆنی ئێن ئارِ تی سەردان لە ڕێكەوتی ١٢ ی ئاداری ٢٠١٧.

٣ - وتوویژ لەگەڵ حەمەی مەلا كەریم گۆڤاری ڕامان ژمارە ١٦٨،١٦٩،١٧٠.

٤ - خاك TV نووسەر بەیاد مەریوانی

٥ - فلیمی دۆكیومێنتاری، بەرنامەی لووتكە لە تەلەفزیۆنی گەلی كوردستان ئامادە كردن و پێشكەش كردنی حەمە جەزا محەمەد،

٦ - زانیاری و نووسینی خۆم.

دکتۆر ئیحسان فوئاد

مامۆستای زمان و ئەدەبی کوردی، شاعیری زانستخواز، ڕەوانشاد دکتۆر ئیحسان فوئاد

(ناوی تەواوی ئیحسان کوڕی کەریم بەگی حەمە بەگی قادر پاشای بابان)ـە، لە بەگزادەکانی سلێمانین، بە ڕەچەڵەک دەچنەوە سەر شەریف پاشای خەندان، برای دکتۆر کەمال فوئاد و دکتۆر جەمال فوئادە.

لە ٢٣ / ٨ / ١٩٣٥ لە شاری هەولێر لە دایک بووە، دواتر بە شێوەیەکی فەرمی بەرواری لە دایکبوونی کراوەتە ١/ ٧ / ١٩٣٦، خوێندنی ئامادەیی لە هەولێر تەواوکردووەو لە ساڵی ١٩٥٣ چووەتە خانەی مامۆستایانی باڵا لە بەغدا (دار المعلمین العالي)، بەشی ئینگلیزی تەواو کردووە، لە ساڵی ١٩٥٧ بووەتە مامۆستای زمانی ئینگلیزی لە سلێمانی، پاشان چووەتە یەکێتیی سۆڤیەت، ماستەر و دکتۆرای لە ئەدەبی کوردی بە دەست هێناوە.

لە ساڵی ١٩٦٧ لە سۆڤیەت گەڕاوەتەوە عێراق و بووەتە سەرۆکی بەشی کوردی لە کۆلێژی ئادابی زانکۆی بەغدا و وانەی ئەدەبی کوردی

لەلای ڕاستەوە ئیسماعیل ساڵحی، نەناسراوە، نەجمەدین عەزیز، نازم کەریم

گوتووەتــەوە .

پــاش بەیاننامــەی ئـاداری ســاڵی ١٩٧٠، بووەتـە بەڕێوەبـەری گشـتیی ڕۆشـنبیریی کـوردی لـە بەغـدا ، لـە دوای سـاڵی ١٩٧٤ لـە کارەکـەی دوورخراوەتـەوە ، پـاش ماوەیـەک گەڕاوەتـەوە بەغـدا لـە بەشـی کوردیـی کۆلێژی پـەروەردەی زانکۆی بەغدا، وەکو مامۆستای زمان و ئەدەبی کوردی دەست بـەکار بووەتـەوە، دوای ڕاپەڕینـی سـاڵی ١٩٩١ گەڕاوەتـەوە سلێمانی وەکو یاریدەدەری سـەرۆکی زانکۆ سلێمانی کاری کردووە، تا وەکو سـاڵی ٢٠٠٧ خانەنشـین کـراوە ، لـە ٢ / ٦ / ٢٠٠٨ کۆچـی دوایـی کـردووە .

دوکتـۆر ئیحسـان فوئـاد شـاعیرێکی نوێخـواز بـوو، سـەبارەت بـە هەسـت کردنـی بـە شـیعرو خۆشەویسـتی بۆ زمـان و ئـەدەب لـە شـوێنێکدا دەڵێت: (پێش ئـەوەی بچمـە قوتابخانـە، لـەو کـۆڕە شیعرانەدا کـە لـە ماڵـەوە زۆربـەی جـار دەبەسـتران، شـیعری جوانیـان دەخوێنـدەوە بـە بـێ ئـەوەی مـن لـە ماناکـەی بگـەم، کـە شـیعرێک دەخوێندرایـەوە زوو لـە مێشـکم دەچەسـپا، لەوانـە شـیعرێکی حەمدی کـە بـۆ نـەورۆزی گوتـووە بـە نـاوی (بەهبەهـ چ ڕۆژێکـی نـەورۆز)، هەروەهـا شـیعرێکی قانیعـی شـاعیر بـە نـاوی (نەمـا ترسـی قـەل و

کۆتـر) و شـیعرێکی شـێخ ڕەزا کـە دەڵێت: (میـر بەسـەد مننـەت هەنـاردەی هێستریێکی ڕووت و قووت و ئەندام هەر وەک عەنکەبووت)، ئەم سێ شیعرە لەو شیعرانەن کە من پێش ئەوەی بچمە قوتابخانە لە بەرم بوون .کەواتە شیعر بەهرەیە و بە دەستی من نییە و خۆی ناچارم دەکات بینووسمەوە .

هەروەها لـە شـوێنێکی دیکـەدا دەڵێت: (هێشـتا هـەر قوتابی بـووم لـە (دار المعلمین العالي) لە بەغدا یەکەم بەرهەمی شیعریم لە ساڵی ١٩٥٤ لە ڕۆژنامەی (ژین) بە ناوی (ژنێکی شێواو) بڵاوکرایەوە، بە ناوێکی خوازراو لە هەولێرەوە ناردم، ئەو ڕۆژە کە شیعرەکەم بڵاوکرایەوە وام دەزانی کە گەورەترین کەسی جیهانم، لە خۆشیاندا نانم پێ نەدەخورا، دێتەوە بیرم کە ڕۆژنامەکەم هێنا لە ماڵەوە چوومە ژوورەکەم و ئیدی لە خۆشیاندا نەهاتمە خوارەوە، بۆیە کە شیعر یەخەی گرتیت دەبێ بینووسیتەوە، وەک بڵێیت دەربڕینێکە ئەگەر نەیکەیت نەخۆش دەکەویت، لە یادی هەڵەبجە لەوێ بینیم خوێندکاران نمایشێک دەکەن، ئەو کارە وای کرد شیعرێک بنووسم بۆ ڕۆژی دواتر هەر لەوێدا خوێندمەوە) .

لەلای ڕاستەوە د. ئیحسان فوئاد، هێمنی شاعیر، جەمال خەزنەدار

لەلای ڕاستەوە هێمنی شاعیر، نەناسراوە، د. ئیحسان فوئاد، محەمەد مەولود (مەم)، پرۆفیسۆر مارف خەزنەدار

دکتـۆر ئیحسـان فوئـاد کۆمەڵێـک بەرهەمـی هەیـە لەوانـە (گوڵـی کێـوی - دیوانـە شـیعر - چاپخانـەی دار السـلام بەغدا ١٩٧٣، دراسـات معاصـرة - لێکۆڵینـەوە - بەغدا ١٩٧٥، فەرهەنگی قوتابیـان لـە گـەڵ جەمـال عەبدول و عەبدوڵڵا شاڵی و محەمەد ئەمین هەورەمانی - وەزارەتی پەروەردەی عێراق چاپخانـەی (دار الآفـاق العربيـة) بەغـدا ١٩٨٥، دوا چریکـە- دیوانـە شـیعر- چاپخانـەی دار السـلام بەغدا ١٩٧٣، مەسـەلەی ویژدان ئەحمـەد موختار جاف، پێشـەکی دکتـۆر ئیحسـان فوئـاد چاپخانـەی (ارشـاد) بەغـدا ١٩٧٠، زمـان و ئەدەبی کوردی بۆ پۆلی یەکەمی ناوەندی بە هاوبەشـی لەگەڵ پرۆفیسـۆر عیزەدین مستەفا ڕەسووڵ و سـادق بەهائەدین بەغدا ١٩٧١، مێژووی نوێی هاوچەرخـی عەرەبـی - وەرگێڕانـی بـە هاوبەشـی لـە گـەڵ دکتـۆر کەمـال مەزهـەر و ڕەئـووف عوسـمان و مەحمـوود تۆفیـق و ئەحمـەد حەسـەن هـەردی - چاپخانـەی دار الآفـاق العربيـة بەغـدا ١٩٨٣). ناوبـراو کۆمەلیک وتـار و لێکۆڵینـەوەی لـە بەشـی زۆری گۆڤـار و ڕۆژنامـە کوردییەکانـی ئـەو کات بڵاوکردووەتـەوە، لەوانـە (دوو کتێبی عـەروز لـە شیعری عەرەبی نوێدا - گۆڤاری کۆلیجی ئەدەبیات، بیرەوەریی شـەش ساڵەی ڕۆشـنبیریی نوێ، گۆڤـاری ڕۆشـنبیریی نـوێ ، ئـەم نیشـتمانە - شـیعر ڕۆژنامـەی هـاوکاری، ڕۆژی ئەبـێ - ڕۆژنامـەی هـاوکاری ، لـە گـەل بێکەسـدا هـاوکاری ، مایـەو

سەرمایە - هاوکاری ، گەشەی ژیان - هاوکاری ، خوێندنی کوردی لە ناوچەی ئۆتۆنۆمی - گۆڤاری ڕۆشنبیریی نوێ لە گەڵ دەیان وتاری دیکە لە ڕۆژنامە و گۆڤارەکانی کاروان ، بەیان ، مادیا ، بەدرخان). دکتۆر ئیحسان فوئاد لە ساڵی ١٩٧٠ تا ساڵی ١٩٧٤ بەڕێوەبەری گشتیی دەزگای ڕۆشنبیری و بڵاوکردنەوەی کوردی و سەرنووسەری گۆڤاری ڕۆشنبیریی نوێ بووە لە ساڵانی ١٩٧٤- ١٩٧٥، ئەندامی دەستەی دامەزرێنەری یەکێتیی نووسەرانی کورد ساڵی ١٩٧٠ و ئەندامی کارای سەندیکای رۆژنامەنووسانی کورد و نێو دەوڵەتی، سەرنووسەری گۆڤاری مادیاش بووە.

نووسەر و ڕۆژنامەنووس و ڕووناکبیر حەمید ئەبوبەکر بەدرخان کتێبێکی بە ناوی گوڵی کێوی ماڵئاوایی لێکردین لەسەر دکتۆر ئیحسان فوئاد نووسیوە کە (٢٥٠) لاپەڕەیە، وا بەرگەکەم هاوپێچ کردووە .

دکتۆر ئیحسان فوئاد لە شیعرێکی کە بە ناونیشانی (قارەمانانی بارزان) بە ناوێکی خوازراوی (کاکە شوان) نووسیوەو لە ساڵی ١٩٥٨ لە گۆڤاری (هیوا) بڵاوکراوەتەوە، دەڵێت: (ڕاستە ئەوە لە ساڵی ١٩٥٨ بۆ قارەمانانی بارزانە، لە ناویدا ناوی بارزانیی نەمری تێدایە، لە مەیدانی باسکردنی گەڕانەوەی بارزانییەکان و بایەخی نەتەوەییان هۆنراوەیەکی تایبەتیم

لەلای ڕاستەوە د. ئیحسان فوئاد، حەجی جەعفەر حارس

نووسی لە گۆڤاری (هیوا) بڵاوکرایەوە بە ناوی (کاکە شوان)ەوە ، باسی دەربڕینی خۆشی و ئاهەنگی نەتەوەی کورد دەکات بە بۆنەی شادبوونەوەی بەو کۆمەڵە قارەمانەی کە پتر لە (١١) ساڵ ئاوارەیی، لە ڕێڕەوە مێژوویی و قارەمانێتییەکەی ئاراسدا کە بەرامبەر زەبر و ستەمی سێ دەوڵەتی دەسەڵاتدار بوونەوە (تورکیا و عێراق و ئێران)، سەرەڕای پاڵپشتیی هێزەکانی ڕۆژئاوا، لەو ڕۆژگارەدا بە نیشتمانەکەیان شاد بوونەوە، کە بیستمان بارزانییەکان ڕێگایان دراوە بگەڕێنەوە کوردستان، هەموومان زۆرمان پێ خۆش بوو، جا لەو شیعرەدا من یەکەمیان خۆشیی خۆم دەردەبڕم بە بۆنەی گەڕانەوەی ئەو قارەمانانە، ئینجا دوای گەڕانەوەیان بە سەربەرزی کە ئەمە جۆرە خەباتێکە، لەناو ئەو هۆنراوەیەدا ناوی بارزانیی نەمر دەهێنم وەک سەرکردەیەک و ڕابەرێکی شۆڕشگێڕ، ئەم شیعرە لە ساڵی ١٩٥٨ بڵاوکراوەتەوە). ئەم شیعرەی دکتۆر ئیحسان فوئاد کەرەسەیەکی زۆر پووختەیە بۆ لێکۆڵینەوە و دیراسە لەسەر کردنی بۆ نامەی ماستەر و دکتۆرا لە لایەن قوتابیانی بەشی کوردی لە زانکۆکانی

د. ئیحسان فوئاد:

بەشیر موشیر هەمووکاتی دەوڵەتی کوردی و ئاڵای کوردستانی لەخەیاڵدا نەخشە کێشابوو

وتارێك دەربارەی دکتۆر ئیحسان فوئاد

د. ئیحسان فوئاد، گەوهەری نێو گوڵە کێوییەکان 1935-2008

وتارێکی نووسەر حەمید بەدرخان

کوردستان. وا تەواوی شیعرەکەی دکتۆر ئیحسان فوئاد لە کۆتایی پۆستەکەم دەنووسمەوە.

بەرگی دووەمی گوڵی کێوی و پارچە شیعرێکی دکتۆر ئیحسان فوئاد.

بیرەوەرییەکانم لە گەڵ مامۆستای گەورەم دکتۆر ئیحسان فوئاد: لەساڵی ١٩٧١ لە کۆلێژی (القانون و السیاسة)، تازە خوێندنی خۆم گواستبووەوە بەشی کوردیی کۆلێژی ئادابی زانکۆی بەغدا، کورتە چیرۆکێکم نووسیبوو بە ناو نیشانی (مۆرووی ملوانکە) بردم بۆ دکتۆر ئیحسان فوئاد ئەو بەڕێوەبەری گشتیی ڕۆشنبیری بوو، فەرمانگەکەی لە بەغدا لە کەڕادە (مسبح) بوو ، کە چووم کاک شامل مەردان ئاغا سکرتێری بوو، ئیزنی دام و چوومە لای، دیار بوو ڕای لە نووسینەکەم بوو، گوتی: لە ژمارەی داهاتووی ڕۆشنبیریی نوێ تێدایە، زۆر کەیفم هات، هەندێ پرسیاری دیکەی لێکردم دەربارەی ژیان و خوێندنم، تێگەیشت کە من قوتابییەکی دەست کورتم ، بۆیە پێی گوتم: خەمت نەبێ لەو بەینە لە ڕادیۆی کوردی بێژەرمان پێ دەوێت، خۆم سەرۆکی لێژنەکەم خەمت نەبێت، هەر خۆی وەرەقەیەکی دەرهێناو عەریزەیەکی بۆ نووسیم و گوتی: ئیمزا بکە، منیش بۆم ئیمزا کرد، پاش ماوەیەکی کەم چووم و تاقیکردنەوەی خۆم کردو دەست بەکار

گوڵی کێوی ماڵئاوایی لێ کردین- نوسینی حەمید بەدرخان

بووم، ئەمە ژیانی منی یەکسەر گۆڕی، توانیم لە خوێندنی خۆم بەردەوام بم و یارمەتی دایک و باوکیشم بدەم، وەکو دڵۆپیک وەفا بۆ ڕەوانشاد دکتۆر ئیحسان فوئاد وا ئەم بیرەوەرییەی خۆم باس کرد .

شیعرەکەی دکتۆر ئیحسان:

جاران کە ئەیان وت بارزان
دڵی من ئەکەوتە گریان
چونکە کوردستانم ئەدی
ئاواتی هەر نایەتە دی
خاکێک ئەهاتە بەرچاوم
ئەی وت: لە خوێنا گەوزاوم
چ خاکێک ؟ خاکی نەبەردی
چ خوێناویک ؟! خوێنی مەردی
بۆ کێ ؟ بۆ ئامانجی وەتەن
هەزار وێنەی لە خۆ بوردن
ناوچەی بارزان ، بارزانی من
بوو بوو بە هێلانەی دوژمن
هەر بالآی نەجەوان بوو
بەرەو نەمان: مردن ئەچوو
هەر منالّ بوو: منالّی کورد
بە گوللەی ناهەق بوو ئەمرد
هەر کیژی کوردستان بوو
کێو هەردی گۆڕستان بوو !
ئاوارە بوون: وێرانە مالّ بوو

بەڵام لە تەک ئەمانەشا
ئەمدی خوێنی دوژمن ئەرژا
قارەمانیک: شێر وەستا بوو
دەستی گەلی لە دەستا بوو
ئەی وت: ژینی دیلی و بەندیم
ناوێ ئەبێ سەربەست بژیم
نیشتمانم ئەبێ ئازاد
دەست هەڵناگرم لە خەبات
ئەی دوژمنی نیشتمانم
من مەشخەڵی ڕێی ژیانم
شەبەقی ئاڵم: ڕزگاری
بۆ ژیانی کوردەواری
ئێستاش خاکی بارزان ماوە
خۆڵی تێکەڵ بە خوێناوە !
ئەو بارزانەی هەموو هەستا
بەرامبەر بە دوژمن وەستا !
ئێستا ئەو خاکە ئازادە
کوردەواری تیا شادە
خورپەی دڵی منی جاران
کە پڕ بوو لە قوڵپەی گریان
لەگەڵ دەستی جەورا نەما
قەڵای سەختی دوژمن ڕما !
ئەی قارەمانانی بارزان
ئێوەن پڕشنگی ڕووی ژیان

به هەزاران دڵ ئەوەتا
کەیلە لە بزەی ئاواتا
چ ڕۆژێکە تیایا ئەگەن !
بە هەوارگەی پاکی وەتەن
فرمێسک بە ڕووی نیشتمانا
بە ڕووی شەنگی کوردستانا
فرمێسکی پڕ شادومانی
نیشانەی شەوقی کامەرانی
تک تک ئەتکێ: دێتە خوارێ
وەک یاقوتی گەش ئەبارێ

سەر

چاوەکان:

١- گوڵی کێوی ماڵئاوایی لێکردین لە نووسینی نووسەر و ڕۆژنامەنووس حەمید بەدرخان.

٢- وتارێکی پرۆفیسۆر عیزەدین مستەفا رەسوڵ بە ناونیشانی جارێکی دیکە بۆ یادگاری د. ئیحسان فوئاد لە کوردستانی نوێ.

٣- وتارێکی نووسەر زانیار سەردار قڕگەیی بە ناونیشانی ئیحسان فوئاد شاعیری زانستخواز لە Bas news لە بەرواری ١٣ / ١١ / ٢٠١٧.

٤ – بیرەوەری و زانیاری، نووسینی خۆم.

شوكر مستەفا

نووسەر و وەرگێڕو ڕووناکبیری گەورەی کورد مەلا شوکر مستەفا

نووسـەرو ڕووناکبیـری گـەورەی کـورد محەمـەدی مـەلا کەریم سـەبارەت بـە مـەلا شـوکر مسـتەفا دەڵێت:(ئـەم پیـاوە بلیمەتـە، هـەر چەنـد سـەر دێنـم و سـەر دەبـەم، هاوتایەکـی لـە سەرانسـەری نیشـتمانەکەمدا بـەدی ناکـەم)

مەلا شـوکر مسـتەفا لە سـاڵی ١٩٢٦ لە گوندی (مامشـە)ی سـەر بە ناوچەی قەرەحەسـەن لـە دایـک بـووە، لـە سـاڵی ١٩٣٢ دەچێتـە کەرکـوک هـەر لەوێـش چۆتـە بەرخوێنـدنـی ئایینـی، لـە سـاڵی ١٩٤٩ کۆلێـژی (الشـريعة)ی لـە بەغـدا تـەواو کـردووە، بـووەتـە مامۆسـتای زمانـی عەرەبـی لـە قوتابخانـە ناوەنـدی و دواناوەندییەکانـی کوردسـتان و شـارەکانی دیکـەی عێـراق، زۆر جاریـش لەبـەر هەڵوێسـتە سیاسـییەکانی دوورخراوەتـەوە بـۆ شـارەکانی خـوارووی عێـراق.

لـە دوای ڕێککەوتننامـەی ئـاداری سـاڵی ١٩٧٠ لـە بەڕێوەبەرایەتیـی خوێندنـی کـوردی- بەشـی پرۆگـرام و بەرنامـە لـە بەغـدا کاری کـردووە، لـە سـاڵی ١٩٧٥ لـە کـۆڕی زانیاریـی کـورد وەکـو ئەمینـداری گشـتی دامـەزراوە و ڕۆڵێکـی گـەورەی هەبـووە لـە بەڕێوەبردنـی لێژنەکانـی کـۆڕ، ئـەو کاتـەی لـە سـاڵی ١٩٧٩ کـە حکومەتـی عێراقـی کـۆڕی زانیاریـی کـوردی لکانـد بـە کـۆڕی زانیاریـی عێـراق، ناوەکـە بـووە (کـۆڕی زانیـاری عێـراق - دەسـتەی کـوردی)،

لەلای ڕاستەوە: دوکتۆر عیزەدین مستەفا ڕەسوڵ، شوکر مستەفا ، دکتۆر جەمال نەبەز

مەلا شوکر مستەفا وەکو شارەزا (خبیر) بەردەوام دەبێت لە خزمەت کردنی کردنی زمان و ئەدەبی کوردی.

لە ساڵی ١٩٩٦خانەنشین کراوە و هاتووەتەوە کوردستان، لە ساڵی ١٩٩٧ لە هەولێر بووەتە سکرتێری کۆڕی زانیاریی کوردستان، لە ڕۆژی ١٨-٩-٢٠٠٣ بە نەخۆشیی دڵ لە هەولێر کۆچی دوایی کردووە و هەر لە هەولێر تەرمەکەی بە خاکی نیشتمان سپێردراوە.

مەلا شوکر مستەفا نووسەرو وەرگێڕێکی بە تواناو لێهاتوو بوو بە قەڵەمە ڕەنگینەکەی خزمەتێکی زۆری زمان و ئەدەبی کوردی کردووە، لە بواری داهێنان و وەرگێڕاندا، ئەو زمانەکانی عەرەبی و فارسی و تورکیی عوسمانی و تورکیی نوێ و تورکیی ئازەری زۆر بە باشی زانیوە.

لە ئاهەنگی ڕێزگرتن لە مامۆستا شوکر مستەفا کە دەزگای ڕۆشنبیری و بڵاوکردنەوەی کوردی ئێوارەی ڕۆژی ١٢-٥-١٩٩٧ لە هۆڵی یانەی هێڵی ئاسمانیی عێراقی لە بەغدا سازکرابوو، نووسەر و ڕووناکبیری کوردپەروەر محەمەدی مەلا کەریم سەبارەت بە مامۆستا شوکر مستەفا دەڵێت:(بە جەختەوە دەتوانم بڵێم کوردستانی بەشی عێراق، ڕۆشنبیرێکی فرە بەهرەتری لە مامۆستا شوکر تیا نییە، ئەو کوڕە لادێییە، بێ باوکەی،

له دێهاتی دەوروبەری کەرکوک فێری کوردی و لە ناو تورکمانی کەرکوکدا فێری تورکی و لە ژیانی فەقێییەتی و خوێندنی کۆلێژی شەریعەتدا فێری عەرەبی بوو، کە ئێستا لە ڕێگای ئەو تورکییەوە و بە هەموو باڵادەستییەک تورکیی عوسمانی و تورکیی نوێمان بۆ دەکات بەو کوردییە بەرز و باڵایە، هەموو دیالێکت و زارە کوردییەکانی جێییانی بە ڕەسایی تیا دەبێتەوە، ئەو چەشنە عەرەبییەمان بۆ دەنووسێت کە شاکارەکانی مەنفەلووتی و مستەفا سادق ڕافیعی و تەها حوسێنمان دێنێتەوە یادو خۆی لە بەرەی هەموو دیالێکتە دووردەستەکانی زمانە پەیتەچە تورکییەکانی قەوقاز و ئاسیای ناوەڕاست دەدات و گشت ئەمانەش بە ڕەنجی شان و بیری خۆی).

مەلا شوکر مستەفا، زیاتر لە (٢٥) کتێبی چاپکردووەو بڵاوی کردوونەتەوە، بەشێکی زۆری لە نووسین و داهێنانی خۆی وئەوانی دیکە لە زمانەکانی عەرەبی و تورکی و فارسی وەریگێڕاونەتە سەر زمانی کوردی لەگەڵ پێداچوونەوە بە هەندیک کتێبدا، لەوانە (ئازار هی من ئاوات هی تۆ باهۆز هی هەمووان- دانانی عەبدولەتیف بەندەر ئۆغلۆ - مەلا شوکر لە تورکییەوە وەریگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی، ئیدریس بەدلیسی - محەمەد بایرەقدار لە تورکییەوە بۆ کوردی، ئەندێشەو هونەری پێشکەوتنی کۆمەڵایەتی بە هاوکاری لەگەڵ سەرۆ قادر، بیرانینێد من - دانانی ئەحمەدی میرزا لە فارسییەوە بۆ کوردی، پێشبینیی لێزانە قەرەجەکە - دانانی عەبدولمەجید لوتفی وەریگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی، جوانیی زمانی کوردی - چەند ووردە بابەتێک، دیوانی شێخ ڕەزا- شیکردنەوە، سیابەند و خەجێ -دانانی سیابەندۆف سەمەند

لە لای ڕاستەوە: نەناسراوە، مەلا شوکر مستەفا لە تەنیشت پەیکەری هێمنی شاعیر.

وەریگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی، سەرچاوەکانی بیرەوەری کوردایەتی- نووسینی خۆی، ممی الان ملحمة فولکلوریة کردیة- ئامادەکردنی نورەدین زازاو وەرگێڕانی پرۆفیسۆر عیزەدین مستەفا ڕەسووڵ و پێداچوونەوەی شوکر مستەفا، مێژووی کورد لە سەدەی ١٦یەمین دانانی شەمسی محەمەد ئیسکەندەر وەرگێڕانی لە ئازەربایجانییەوە بۆ کوردی - ، مەهدینامە نووسینی محەمەدی حاجی حەسەن و لێکۆڵینەوەی و پێشکەشکردنی محەمەد عەلی قەرەداغی و پێداچوونەوەی شوکر مستەفا، نادر نامە میرزا ئەڵماس خانی کەڵهوڕ نووسینی خۆی، ناسکوێژی نووسینی خۆی، کورد و کوردستان لە نیگای چەند گەریدەیەکی ڕۆژئاواییەوە- وەرگێڕان لە تورکییەوە، کۆمەڵناسی گەلی کورد نووسینی مارتن ڤان برۆنسن وەرگێڕانی بۆ فارسی ئیبراهیم یونس و وەرگێڕانی بۆ کوردی شوکر مستەفا، چەندین شاکاری

بەرگی دووەمی کتێبی
سەربردەی ژیانی سیاسیم)

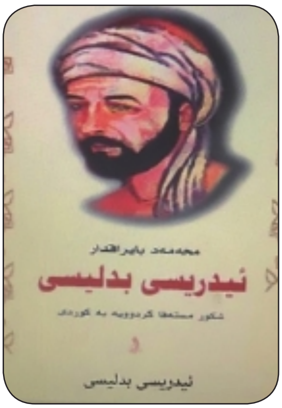

تری وەرگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی وەکوقەڵای دمدم- عەرەبی شەمۆ، سترانا زارگۆتنا کوردە تاریخی ئۆردیخانی جەلیل، کوێر ئۆغلی یەشار کەمال، ئەفسانەی شێخ بەدرەدین کوڕی قازی سیماونە - نووسینی نازم حیکمەت، تەنەکە یەشار کەمال، کاریتە یان ئەو دیوی چیا، ئەفسانەی چیای ئاگرین، زەوی ئاسن و ئاسمان مسی یەشار کەمال، شعر الشاعر الکردی گوران نووسینی حوسێن عەلی شانۆف لە ئازەرییەوە کردوویەتییە عەرەبی .

وا بیرەوەرییەکی کورتی خۆم لەگەڵ ئەم زانا گەورەیەی کورد دەنووسمەوە، لە کۆتایی ساڵی ١٩٨٨، ئەو کاتەی مەلا عەولای حاجی سمایل خەریکی لە چاپدانی کتێبی (سەربردەی ژیانی سیاسیم)بوو، مەوعیدێکی لەگەڵ مەلا جەمیل و مەلا شوکر هەبوو، منیشی لەگەڵ خۆی برد، لەوێ لە ماڵی مەلا جەمیل ڕۆژبەیانی، پاش گفتوگۆ کردن

لەسەر کتێبەکەی، مەلا عەولا حاجی سمایل تەکلیفی لە مەلا شوکر مستەفا کرد، ئەگەر دەکرێ پێشەکییەکی بۆ کتێبەکەی بنووسێت مەلا شوکریش وتی: مامۆستا پێی ناوێت بەس من چەند وشەیەکی کورت و جوانت بۆ دەنووسم لە بەرگی پشتەوەی کتێبەکەت بێت، دیاربوو مەلا عەولاش رازی بوو و زۆریشی کەیف هات، بۆیە وا ئەو چەند وشە جوانەی ئەو مامۆستا زاناو زمانزانە گەورەی کوردم لە گەل نووسینەکەم هاوپێچ کردووە.

نووسەر و رۆژنامەنووسی کورد پەروەر ئازاد عەبدولواحید کتێبێکی لەسەر مەلا شوکر مستەفا نووسیوە بە ناونیشانی (شوکر مستەفا: گەشتێک بە ناو زمان و فیکر و ئیستێتیکا).

بۆ مەلا شوکر مستەفا ڕوحت شادو ئارام و ئاسوودە بێت، دوا مەنزڵگات پڕ گوڵ و گوڵزارو چراخان بێت.

سەرچاوەکان:
بۆ نووسینی ئەم باسە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:
١- وتارێکی ڕێبوار خالید لە photofantasy- art لە ١-٧-٢٠٢٠
٢- خانەی کتابی کوردی
٣- کوردیپیدیا
٤- زانیاری و نووسین و دارشتنی خۆم .

دکتۆر کەمال مەزهەر

مێژوونووسی نوێ و هاوچەرخ پرۆفیسۆر کەمال مەزهەر

ئەو لە دوای شەرەفخانی بەدلیسی و ئەمین زەکی بەگ، بە دیارترین مێژوونووس و مێژووناسی کورد دادەنرێت، ناوی تەواوی (کەمال مەزهەر ئەحمەد)ە، لە ١٤-٢-١٩٣٧ لە گوندی (ئاغجەلەر)ی سەر بە پارێزگای کەرکووک لە دایک بووە، هەموو قۆناغەکانی خوێندنی لە شاری سلێمانی تەواو کردووە، لە ساڵی ١٩٥٩ بەشی مێژووی لە کۆلێژی پەروەردەی زانکۆی بەغدا تەواو کردووە، هەر هەمان ساڵ لەگەڵ چەند قوتابییەکی دیکە نێردراونەتە یەکێتیی سۆڤیەت، ساڵی ١٩٦٣ لە مێژووی هاوچەرخی کورد، ساڵی ١٩٦٩ لە ئەنستیتیوتی ڕۆژهەڵاتناسی ئەکادیمیای زانستەکانی سۆڤیەت دکتۆرای بە دەستهێناوە، کە ئەو کات باڵاترین بڕوانامە بووە لە یەکێتیی سۆڤیەت، گەڕاوەتەوە عێراق لە بەشی مێژووی زانکۆی بەغدا وەکو مامۆستا دەست بە کار بووە.

لە ساڵانی ١٩٧١- ١٩٧٥ ئەندام و ئەمینداری کۆڕی زانیاریی کورد بووە، لە سەرۆکایەتیی کۆمار وەکو ڕاوێژکاری کاروباری کەلتووری هاوکاری کردووە.

ناوبراو ئەندامی یەکێتیی نووسەرانی کورد و ئەندامی ئەنستیتوتی کوردە

لە لای ڕاستەوە: دکتۆر نەجاتی عەبدوڵڵا، دکتۆر کەمال مەزهەر

لە پاریس، لە زانکۆی بەغدا لە ئەنستیوتی ڕۆژهەڵاتی نزیک و ناوین لە باکۆ و ئەنستیوتی باڵای لێکۆڵینەوەی نەتەوەیی و سۆیسیالیستی زانکۆی موستەنسریە دەرسی گوتێتەوە.

دکتۆر کەمال مەزهەر پەیوەنییەکی توندوتۆڵی لەگەڵ هەموو سەرکردەو لایەنە کوردییەکان هەبووە، لە دوای ڕاپەڕین بڕیار دەدات لە بەغدا بمێنێتەوە و نەگەڕاوەتەوە هەرێمی کوردستان، ئەو سەرپەرشتی دەیان نامەی بەکالۆریۆس و ماستەر و دکتۆرای کردووە، لەسەر مێژووی نوێ کورد و گەلانی ناوچەکە و چەندین کادیری لەم بوارەدا پێگەیاندووە.

ئەو مێژوونووسینی کوردی ئاوێتەی مرۆڤ دۆستی و یەکسانیخوازی و نیشتمانپەروەری کردووە، نەک هەر مێژووی کوردی باشووری نووسیوە و فێری کردووین لە ڕەگەزپەرستی دوور بکەوینەوە و بەڵکو مێژووی عێراق و کێشەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و ئێرانی نوێی بە وردی شیکردۆتەوە و نووسیوە.

دکتۆر کەمال مەزهەر لە ماوەی زیاتر لە (٦٠) ساڵ خزمەتی بە مێژووی کورد و عێراق و گەلانی ناوچەکە کردووە، ئەو نموونەی نەوەی سێیەمی ڕۆشنبیرانی کوردە، هەوڵ و تەقەلایەکی زۆری داوە بۆ دۆزینەوە

و هەڵدانـەوەی لاپـەڕەی بەڵگەنامـە تۆزلـێ نیشـتووەكانی وڵاتانـی وەک بەریتانیـا و فەرەنسـا، نـەک هـەر وەکـو مێژوونـووس بەڵکـو چاکسـازی لـە مێـژووی کـورد کـردووە و هەڵەکانیشـی ڕاسـت کردووەتـەوە، بۆیـە لـە دوای شـەرەفخانی بەدلیسـی و ئەمیـن زەکـی بـەگ بـە دیارتریـن مێژوونـووس و مێژوونـاس هەژمـار دەکرێـت.

ناوبـراو گەنجینەیـەک بەرهەمەمـی مێژوویـی و بـە نرخـی بـۆ نەوەکانـی پاش خـۆی بەجێهێشـتووە، بـە هـەر سـێ زمانـی کـوردی و عەرەبـی و ڕووسـی کـە ئەمانـەن:

بەرهەمەکانـی بـە زمانـی عەرەبـی: ١- کوردسـتان لـە سـاڵانی شـەڕی یەکەمـی جیهانیـدا،٢- ڕاپەڕینـی ١٩٢٠ لـە ڕۆژهەڵاتناسـی سـۆڤییەت، ٣- چاوپێکەوتنێـک بـە چەنـد کێشـەیەکی نێونەتەوەیـی لـە ڕۆژهەڵاتـی ناویـن، ٤- ڕۆڵـی گەلـی کـورد لـە ڕاپەڕینـی ١٩٢٠ی عێـراق، ٥- سـەرهەڵدان، ٦- چینـی کرێکارانـی عێـراق پەیدابوونـەوە و یەکەمیـن بزووتنەوەکانـی، ٧- مەکیاڤیللـی و مەکیاڤیلیـزم، ٨- حەقیقەتەکانـی مێـژووی کوردەکان، ٩- چەنـد وتـار سـەبارەت بـە پەیوەندییەکانـی نێونەتەوەیـی دەوڵەتـە مەزنـەکان، ١٠- چەنـد وانـە لەسـەر مێـژووی ئێرانـی نـوێ و هاوچـەرخ.

بەرهەمەکانـی بـە زمانـی کـوردی: ١- کـوردو کوردسـتان لـە بەڵگەنامـە

لە لای ڕاستەوە: دکتۆر کەمال مەزهەر، ڕۆشنبیر نەجات دزەیی.

نهێنییەکانی حکومەتی بەریتانیادا، ٢- کوردستان لە ساڵانی شەڕی یەکەمی جیهانیدا، ٣- ژن لە مێژوودا: کورتە باسێکی مێژوویی و کۆمەڵایەتی، ٤- تێگەیشتنی ڕاستی: شوێنی لە ڕۆژنامەنووسی کوردیدا، ٥- مێژوو، ٦- ڕینیسانس، ٧- پەڕەکانێک لە مێژووی کورد، ٨- چینی کرێکارانی عێراق پەیدابوونەوە و بزووتنەوەکانی، ٩- خەباتی کورد و ئازەر لە ئێران.

بەرهەمەکانی بە زمانی ڕووسی: ١- خەباتی ڕزگارکەری کوردان دژ بە ئیستیعماری بەریتانیا لە ساڵانی ١٩١٨- ١٩٣٢، ٢- کورتەیەک لە مێژووی کوردەکان لە ساڵانی ١٩١٨- ١٩٥٨، ٣- بەشداریکردن لە نووسینەکانی: پەیدابوونەوەی چینی کریکار لە وڵاتە ئاسیاییەکان و ئەفریقییەکان.

بەرهەمەکانی کە وەرگێڕاونە سەر زمانی کوردی:١- سەبارەت بە فیئۆدالیزم لە نێو کوردەکان، ئا. شامیلۆف، ٢- وەرگێڕانی (٥) کتێبی وانەیی بۆ زانکۆ، ٣- کوردەکانی ئیمپراتۆریەتی عوسمانی.

دکتۆر کەمال مەزهەر لە ساڵەکانی دواییدا خەریکی نووسینی زنجیرە کتێبێک بوو دەربارەی مێژووی شاری کەرکوک، بەڵام تەنیا یەک بەرگی لێ نووسی و بڵاوی کردەوە، مەرگ ڕێی نەدا تەواوی بکات.

لە چاوپێکەوتنێکی تەلەفزیۆنیدا دکتۆر کەمال مەزهەر دەڵێت:(جوگرافیا دەورێکی(سلبی)بۆ کورد هەبووە لە مێژووی نوێ و هاوچەرخدا، ئەگەر کورد لەم شوێنەی ئێستادا نەبووایە لە شوێنێکی تر بووایە جگە لە

لە لای ڕاستەوە: خاتوو شەهلا حەیدەری، دکتۆر کەمال مەزهەر، ئەوانی دیکە نەناسراون

لە لای ڕاستەوە: دکتۆر عومەر نورەدینی جێگری سەرۆکی زانکۆ بۆ کاروباری ئیداری، دکتۆر محەمەد سدیق خۆشناو، دکتۆر کەمال مەزهەر، دکتۆر وریا عومەر ئەمین، خاتوو شەهلا تاهیر حەیدەری، دکتۆر ڕۆژان عەبدولقادر دزەیی یاریدەدەری سەرۆکی زانکۆ بۆ کاروباری زانستی

کوردستانی عێراق دۆخەکە بۆ ئەوان جیاواز دەبوو).

لە ناوەڕاستی هەشتاکانی سەدەی ڕابردوو بەڕێز مامۆستا جەعفەر عەلی قوتابیی ماستەر بووە لە بەشی مێژووی زانکۆی بەغدا دەڵێت:(ئەو کاتەی قوتابیی بەشی مێژووی زانکۆی بەغدا بووم لە ناوەڕاستی هەشتاکان، دکتۆر کەمال مەزهەر بۆ نامەی ماستەر و دکتۆرا زۆر سەرسەختانە داکۆکی لە خوێندکارانی دەکرد، بیرمە ڕۆژێک پێویستم بە کتێبی (میری)ی نیکۆلۆ مەیکاڤیللی هەبوو، بۆ ئەم مەبەستە لە ژوورەکەی لە بەشی مێژوو سەردانم کرد، بەو پێیەی ئەو لێکۆڵینەوەیەکی زیاد لە هەشتا لاپەڕەی لەگەڵ ئەم کتێبە دەربارەی مەیکاڤیللی و مەیکاڤیلیزم بڵاوکردبووەوە، داوای دانەیەکم لێکرد وتی: بەسەر چاو... یەک دوو جاری تر بۆ ئەم کتێبە لە ژوورەکەی سەردانم کرد دەیوت؛ کاکە گیان بە خوا لەبیرم چوو...هەر

لە لای ڕاستەوە: نووسەر و ڕۆژنامەنووس مومتاز حەیدەری، دکتۆر کەمال مەزهەر

بۆت دێنم، بۆ ماوەی مانگێک چەند جار چوومە لای دیار بوو هەر لە بیری چوو بوو.. دەیوت کاکە گیان سەرقاڵم بۆیە لە بیرم دەچێت.. هەموو ڕۆژێ بە بیرم بێنەوە هەتا بۆت دینم!، منیش وتم: دکتۆر گیان بە ڕاستی شەرم دەکەم هەموو ڕۆژی بۆ ئەم مەبەستە سەردانت بکەم، وتی: نا کاکە گیان هەموو ڕۆژێ وەرە تا شەرم دەمگرێت و بۆت دەهێنم، لێرەدا هەستم کرد بە گەورەیی ئەم مرۆڤە سادەیە، هەر بەم ڕۆحە گەورەی هاریکاری خوێندکارانی دەکرد).

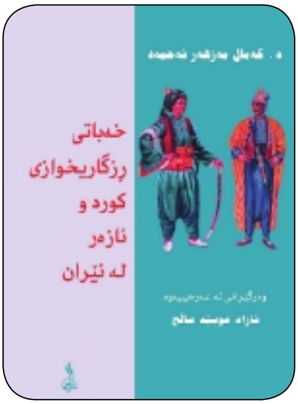

لە ڕۆژی ١٦ ئازاری ساڵی ٢٠٢١، ساڵیادی کیمیابارانی هەڵەبجە لە شاری (بۆن)ی ئەڵمانیا کۆچی دوایی کردووە.

هاوسەرەکەی خاتوو (شەهلا حەیدەری) دەڵێت: ئاواتی ئەوە بوو لە کوردستان کۆچی دوایی بکات، لەسەر وەسییەتی خۆی داوای کردووە لە سلێمانی بە خاک بسپێردرێت.

لە ڕۆژی ٢٣ ئازاری ٢٠٢١ تەرمەکەی

د . كمال مظهر يتحدث

غنيت بصوتي في موسكو لنوروز عام ١٩٦٠

• الدكتور كمال مظهر الاستاذ في جامعة بغداد كلية الاداب قسم التاريخ من الشخصيات الكردية البارزة والمهمة بدراسة التاريخ خاصة التاريخ الكردي تحدث لنا عن نوروز في التاريخ وذكرياته عنه .. يقول الاستاذ الدكتور كمال مظهر :

• نوروز أصله اسطورة .. وجميع الشعوب القديمة احتفلت به حتى وان كان بغير هذا الاسم .. لان الربيع بداية لحياة جديدة خاصة وان هذا الجميع مهتم بالانتقال من برد الشتاء الى الربيع .. هذا موجود قبل الاريين في الاساطير القديمة .. اما بالنسبة للكرد فقبل الميلاد وقد سقطت امبراطوريتهم في القرن السادس قبل الميلاد .. هناك حالة ظلم وانتفاضة شعبية تزامنت مع فصل الربيع .. قاد هذه الانتفاضة حسب الاسطورة كاوه الحداد ضد (الضحاك) كما يسمي في الدراسات العربية .. هذا تحول الى عيد عند المدنين وتوارثه الكرد عنهم .. أقدم الدراسات الكردية لـ[شرف نامه] تشير الى نوروز .. ولكن اهم اشارة للشاعر (احمد خاني) الشاعر الكردي الكبير قبل (٣٥٠) سنة في كتاب [مم وزين] ملحمة مثل [روميو وجوليت] .. وهي مترجمة الى العربية .. اشارة واضحة الى نوروز واحتفال الكرد به .

• في القرن العشرين .. بعد الحرب العالمية الاولى لدينا شاعر كبير هو [پيرەمێرد] وقد ركز على الاحتفال بنوروز .. وهناك كتاب صدر قبل سنوات لـ[حلمي علي شريف] الذي كان رئيسا لتحرير جريدة [النور] يتحدث عن الجذور التاريخية لنوروز .

• كنا صغارا .. ولكن في مدينة السليمانية وفي المناطق الاخرى .. كانوا يحتفلون وكان الشاعر [پيرەمێرد] يحول الاحتفال بنوروز الى احتفال جماهيري واسع يجتمع اليه الناس ويذهبون الى خارج المدينة .. وقد تربينا على هذا الشيء وفي اعماقي رسوخ لنوروز .. وعندما بدأت السلطات في العهد الملكي بمحاربة نوروز تجسد في اعماقنا

گەیشتووەتەوە فڕۆکەخانەی هەولێر، لە لایەن وەزیری ڕۆشنبیری و لاوانی هەرێمی کوردستان پێشوازی لێ کراوە، ڕۆژی پاشتریش بە ڕێوڕەسمێکی شایستە ڕێزلێنانی بۆ ئەنجام دراوە و تەرمەکەی بردراوەتەوە سلێمانی لە گۆڕستانی گردی سەیوان بە خاک سپێردراوە.

لە یادی تێپەڕبوونی ساڵێک بەسەر کۆچی دوایی دکتۆر کەمال مەزهەر، دیارە ئەکادیمیای کوردی یادیان کردووەتەوە دکتۆر نەجاتی عەبدوڵڵا جێگری ئەکادیمیای کوردی لە هەولێر وتارێکی خوێندووەتەوە وا وێنەکەم هاوپێچ کردووە، لە لاپەڕەی فەیسبووکی خۆشی نووسیویەتی: (دروود بۆ ئەم پیاوە گەورەیەی هەم مێژوونووس بوو، هەم خۆشی مێژوو بوو،

سەری ڕێزتان بۆ دادەنوێنم مامۆستا گەورەکەم، دکتۆر کەمال مەزهەر لە ناو دڵمان زیندووە... دیمەنەتان وەخێر).

بۆ دکتۆر کەمال مەزهەر گیانی پاکت شاد و ئاسوودە بێت، هەرگیز نەمری لە دڵی هەموو کوردانی سەر گۆی زەوی.

وێنەکان: هەموو لە کوردیپیدیا و لاپەڕەی فەیسبووکی بەڕێز پرۆفیسۆر وریا عومەر ئەمین و دکتۆر نەجاتی عەبدوڵڵا وەرگیراون.

سەرچاوەکان:

بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- کەناڵی Chawmidia فلیمێکی دۆکیومێنتاری لە ٢٤-٣-٢٠٢١.

٢-کوردیپیدیا.

٣- ئینسکلۆپیدیای ئازاد.

٤-wtarikurd وتارێکی بەڕێز نووسەر جەعفەر عەلی لە ١٦-٢-٢٠١٨.

٥- Rudawnet لە ١٦-٣-٢٠٢١.

٦- لاپەڕەی فەیسبووکی پرۆفیسۆر وریا عومەر ئەمین.

٧- لاپەڕەی فەیسبووکی دکتۆر نەجاتی عەبدوڵڵا.

٨- زانیاری و نووسین و دارشتنی خۆم.

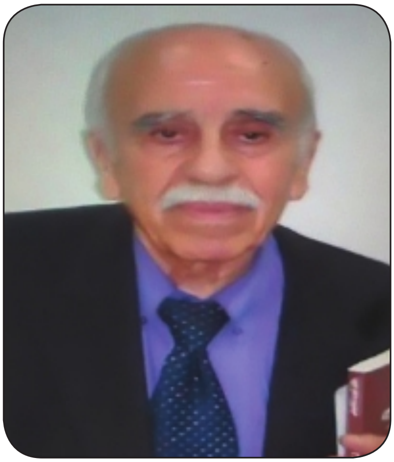

دکتۆر ئەمین موتابچی

شاعیر و نووسەر و چیرۆکنووس مامۆستای ئەکادیمی زمان و ئەدەبی کوردی و فارسی، پرۆفیسۆر ئەمین موتابچی

نبودی با من هرگز سفر نمي کردی

إین سفر بی من ازیزم چرا ڕەفتي

لە کۆتایی نووسینەکەم مانا و ماجەرای ئەو دوو دێرە شیعرەتان بۆ دەگێڕمەوە.

ناوی تەواوی(ئەمین عەلی سەعید)ە، بە دکتۆر ئەمین موتابچی ناسراوە، لە ساڵی ١٩٢٩ لە گەڕەکی(سەرچیمەن)ی شاری سلێمانی لە بنەماڵەیەکی ناوداری شاری سلێمانی لە دایک بووە، خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و ئامادەیی هەر لە شاری سلێمانی تەواو کردووە، لە سەرەتای لاوێتیدا خولیا و سەودای زمان و ئەدەبی فارسی بووە، لە تەک ئەوەی قوتابی بووە، چووەتە لای مامۆستایانی(شێخ نوری بابە عەلی و مەلا ڕەحیمی مەریوانی) دەرسی زمان و ئەدەبی فارسی خوێندووە. لە ساڵی ١٩٥١ چووەتە خوولێکی ئامادەکردنی مامۆستایان و تەواوی کردووە و وەکو مامۆستا دەست بە کار بووە.

لە ساڵی ١٩٥٩ لە بەشی کوردیی کۆلێژی ئادابی زانکۆی بەغدا وەکو

لە لای ڕاستەوە: ڕەوانشاد دکتۆر کەمال مەزهەر، ڕەوانشاد دکتۆر ئەمین موتابچی، دکتۆر کاوە مەحمود، پرۆفیسۆر وریا عومەر ئەمین،

قوتابی وەرگیراوە و ساڵی ١٩٦٣ بە پلەی(نایاب- ممتاز) تەواوی کردووە و هەر لەوێ وەکو(موعید) دامەزراوەو دەرسی زمان و ئەدەبی کوردی و فارسی گوتووەتەوە.

لە ساڵی ١٩٦٩ چووەتە زانکۆی تاران لە ئێران، بڕوانامەی دکتۆرای لە زمان و ئەدەبیاتی فارسی بەدەستهێناوەو گەڕاوەتەوە عێراق، لە بەشی کوردیی کۆلێژی ئادابی زانکۆی بەغدا بووەتە مامۆستای زمان و ئەدەبی کوردی و فارسی، سەدان قوتابی لەسەر دەستی ئەو بڕوانامەی بەکالۆریۆس و ماستەرو دکتۆرایان وەرگرتووە.

ناوبراو ئەندامی شەرەفی کۆڕی زانیاریی کوردی بووە، ماوەیەکیش لە وڵاتی ئوردن لە زانکۆی(عەممان) دەرسی زمانی فارسی داوەتەوە، لە کۆتایی ساڵەکانی ژیانی لە لەندەن نیشتەجێبووە ، لەوێش لە زانکۆی لەندەن دەرسی زمانە ڕۆژهەڵاتییەکانی گوتووەتەوە.

پرۆفیسۆر دکتۆر ئەمین موتابچی کۆمەڵێک بەرهەمی لە شیعر و چیرۆک و مێژوو و وەرگێڕان و لێکۆڵینەوە و ساغکردنەوە و تێهەڵکێشانی شیعری

شاعیرەکانی فارسی نووسیووەو چاپی کردوون و بڵاوی کردوونەتەوە، دیارترینیان ئەمانەن:

- کوردنامە- ئەم بەرهەمەی لەژێر کاریگەریی (شانامەی فارسی)دا نووسیوە، کە باسی مێژووی کورد دەکات لە سەردەمی دامەزراندنی دەوڵەتی(ماد)ەوە تا کۆتایی کۆماری (مهاباد)، ماوەی(٢٦) ساڵ خەریکی بووە، لە ساڵی ١٩٧٠ وە تا وەکو ساڵی ١٩٩٦ تەواوی کردووە.
- تێهەڵکێشی موتابچی- کە (٣٦) غەزەلی شاعیری کۆنی فارسی حافزی شیرازی گرتووەتە خۆ.
- دەفتەری یەکەمی مەسنەوی - مەعنەوەی- جەلالەدینی ڕۆمی، وەریگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی.
- دیوانی مەلا عوسمان، لێکۆڵینەوە و ساغکردنەوە.
- زەردەشت و شەش چیرۆکی کورت.
- چواردە چیرۆکی کورت، وەرگێڕان لە فارسییەوە.
- کوردستاننامە یان شێرکۆ و ماری.
- دیوانی موتابچی، دوو بەرگ.
- کورد و مەسەلەی ، وەرگێڕان.

لە لای ڕاستەوە: دکتۆر کەمال مەحموود، ڕەوانشاد دکتۆر ئەمین موتابچی، دکتۆر کەمال میراودەلی، نووسەر و ڕووناکبیر ئەنوەر سوڵتانی،

لـە ڕۆژی ١٢-٥-٢٠٢٠ لـە وڵاتـی غەریبـی لـە لەنـدەن کۆچـی دوایـی کـردووە.

لە پەیامێکدا بۆ ماڵئاوایی دکتۆر ئەمین موتابچی ڕووناکبیر فریاد فازل دامەزرێنـەر و سـەرۆکی ئینسـتیتیۆی خوێندنـی کـوردی لـە بەرلیـن دەڵێت: (دکتـۆر ئەمیـن موتابچـی یەکێـک لـە ڕۆڵـە دڵسـۆزەکانی شـاری سلێمانی بـوو، کـوڕی کۆڵانـە تەسکەکانی گەڕەکـی سـەرچیمەن، ماڵئاوایـی لێکردیـن و ئامـاژەش بـەوە دەکات و دەڵێت: بێ گومانم شـاعیرانی کلاسیکی کوردی(نالی، سـالم ، کـوردی) موتەسـەویفانی دوای ئەوانیـش شـاعیرانی فارسـی سـەعدی شـیرازی، حافزی شیرازی، نیزامـی گەنجـەوی) لە ڕۆژێکی وەک ئەمڕۆدا بە دڵ یـادی پێنووسـەکەی ئـەم مامۆسـتا و ئەکادیمیاکارەی کـورد دەکـەن و لـە یـادی ناکـەن).

هەروەهـا ئەنـوەر سـوڵتانی نووسـەر و وەرگێـڕی کـورد کـە خەڵکـی کوردسـتانی ئێرانـە، بـۆ بیرەوەریـی مامۆسـتای نەمر دکتـۆر ئەمیـن موتابچـی نووسیویەتی:(مامۆسـتام بـە داخـەوە درەنـگ ناسـی، وا بزانـم ئێوارەیەکـی سـاڵی ٢٠٠٨ بـوو، تەلەفۆنێکـی بـۆ کـردم و گوتـی: ژمارەکەتـم لـە دۆسـتێکی خۆشەویسـتی هەردوولامـان وەرگرتـووە، ئینجـا بـە گفتێکـی شـیرین پێـی گوتـم خەریکـی وەرگێڕانـی شـیعری حافـزی شـیرازیم لـە فارسـییەوە بـۆ سـەر زمانـی نەتەوەییمـان، هەواڵەکـەم چەنـدە پـێ خۆشـبوو، ئەوەنـدەش سـەیر ئەهاتـە بەرچـاو، حافـز لوتکەیەکـی دوورەدەسـتی مێـژووی شـیعری فارسـییە، تـا ئێسـتا لـە ئێرانیـش جگـە لـە (شـەهریار) کـەس نەیتوانیـوە لێـی

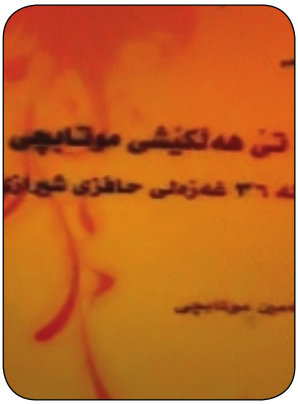

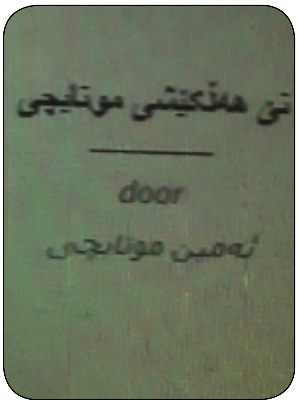

نزیک ببێتەوە، ئەوانەش وا خۆیان بە داوێنیدا هەڵواسیوە، خێرایەک لەو بەرزییەوە کەوتوونەتە خوارێ، ئێ باشە کاری وا چۆن بۆ کوردێک، ئەویش لە باشووری کوردستان دەگونجێت؟ ....نووسەر ئەنوەر سوڵتانی لە نووسینەکەی بەردەوام دەبێت تا دەگاتە..(باشە با حافزیش لەو لوتکە وەستا بێت، خۆ ئەم کەسەش کەم کەسێک نییە!! بۆ وا دەبێ دڕدونگ بم ؟ ترسم ڕژابوو).

کورتە بیرەوەرییەکم لەگەڵ مامۆستام و مامۆستای سەدان قوتابی وەکو من لە بەشی کوردیی کۆلێژی ئادابی زانکۆی بەغدا، دکتۆر ئەمین موتابچی چوار ساڵی تەواو دەرسی زمان و ئەدەبی فارسی پێ گوتووین، لەسەر دەستی ئەو ئێمەی قوتابیان، هەریەکەمان بە ڕێژەیەک فێری زمان و ئەدەبیاتی فارسی بووین، بە شیعرەکانی شاعیرانی کۆن و نوێی فارسی(سەعدی و حافز و گەنجەوی.....هتد) ئاشنا کردین.

ئەو دوو دێرە شیعرەی لەسەرەتا نووسیوومە، ئەو جاروبار بۆی دەگوتین و ماجەراکەشی بۆ شەرح دەکردین کە ئەوەیە:

کوڕێکی ئێرانی فڕۆکەوان(کابتن) دەبێت لەگەڵ دەستگیرانەکەی یەکترییان زۆر خۆشدەوێت، هەموو سەفەرێک لەگەڵ خۆی دەیبرد، لە یەکێ لە سەفەرەکانی پێی دەڵێ: ئەم سەفەرە ئیش و کارم زۆرە ناتبەم، دەستگیرانەکەی مکووڕ (ئیلحاح) دەبێت و دەڵێ: دێم لەگەڵت، ئەویش ڕازی دەکات و وەعدی دەداتێ سەفەری داهاتوو بیبات، کوڕەی فڕۆکەوان دەڕوات فڕۆکەکەی دەکەوێت و دەمرێت و نایەتەوە، دەستگیرانەکەی بەم دوو دێرە شیعرە ستایشی دەکات و دەیلاوێنێتەوە:

نبودی با من هرگز سفر نمي كردی

إين سفر بی من ازيزم چرا ڕەفتی

ماناکەی:

کچە دەستگیرانەکەی دەڵێت: قەت (هەرگیز) نەبوو بە بێ من سەفەر بکەی، ئەو سەفەرە بە بێ من ئازیزم چۆن ڕۆیشتی!!

ئینجا بە دەنگ و (فۆنێتیک)ی دکتۆر ئەمین موتابچی، ئەوەندە خۆش و کاریگەر بوو، من خودی خۆم ئەوە بووە (٥٠) ساڵی ڕەبەق، هێشتا لە

گوێچکەم دەزرینگێتەوە، بۆ زانا و دانا، مامۆستای ئەکادیمی و شاعیر و چیرۆکنووس و مێژوونووس، پرۆفیسۆر ئەمین موتابچی، گیانی پاکت شاد و ئارام و ئاسوودە بێت، گڵکۆت پر گوڵ و گوڵزار و چراخان بێت.

تێبینی:

موتابچی: پیشەیەکی دەستیی کۆنە، مووی بزن بە ئامێری سەرەتایی وەکو تەشی ، شانە، ئینجا دەڕێستریێت و دەکرێتە (تورەگەوە بۆ ئالیکی وڵاخ، خەرار کە لای ئێمەی پێی دەڵێن (جەوار) بۆ هەڵگرتنی گەنم و جۆ ، بۆ هەڵگرتن و داگرتنی تووتنیش قەتارچییەکان بەکارییان هێناوە.

سەرچاوەکان:

بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- کوردیپیدیا.

٢- ماڵپەڕی خەندان- لەندەن- وتارێک بە ناونیشانی(دکتۆر ئەمین موتابچی، ماڵئاوایی گەوهەرێک لە ئەدەب) لە ١٦-٥-٢٠٢٠.

٣- زانیاری و نووسین و دارشتنی خۆم.

دکتۆرە پاکیزە ڕەفیق حیلمی

مامۆستای ئەکادیمی زمانی عەرەبی و کوردی، شاعیر و نووسەر پرۆفیسۆر پاکیزە ڕەفیق حیلمی

پاکیزە ڕەفیق حیلمی لە ڕۆژی ٨-٤-١٩٢٤ کە ڕۆژی بۆمبابارانکردنی شاری سلێمانی بووە و خەڵکەکەی چۆڵیان کردبوو، بۆیە لە ئەشکەوتی (سورداش)ی سەر بە پارێزگای سلێمانی لە دایک بوو.

لە ساڵی ١٩٢٩ نێردراوەتە حوجرەی(مەلا ئامینە- مامزە) بۆ خوێندنی ئایینی، ماوەیەکی کورت ماوەتەوە پاشان لەسەر داخوازیی خۆی بەردەوام نەبووە، لە ١٩٣١ - ١٩٣٧ خوێندنی سەرەتایی لە سلێمانی بە زمانی کوردی تەواو کردووە، ساڵی ١٩٣٨ ماڵیان چووەتە بەغدا، خوێندنی ئامادەیی لە بەغدا بە زمانی عەرەبی تەواو کردووە، چووەتە خانەی مامۆستایان هەر لە بەغدا و تەواوی کردووە وەکو بەڕێوەبەری قوتابخانەی(صديقة- سەدیقە) لە سلێمانی دەست بە کار بووە.

لە ساڵی ١٩٤٩ سەرەتا لە زانکۆی (کلارک) لە ئەمریکا وەرگیراوە بۆ خوێندنی ئەدەبی ئینگلیزی، بەڵام دواتر چووەتە زانکۆی(هارڤەرد) هەر لە ئەمریکا لە بەشی زمانە ڕۆژهەڵاتییەکان(سامی و ئێرانییەکان) وەرگیراوە، لە ساڵی ١٩٥١ ماجستێری لە (هاوتا کردنی زمان) وەرگرتووە، یەکەم

کەس بووە لە عێراق بڕوانامەی ماجستێری لەم پسپۆڕییە وەرگرتووە، لە هەمان ساڵدا گەڕاوەتەوە عیراق و بووەتە مامۆستا زمانەوانی و مێژووی کۆنی زمانەکانی ڕۆژهەڵات، لە بەشی زمانی عەرەبی کۆلێژی ئادابی زانکۆی بەغدا، هەر لە ساڵی ١٩٥١ بۆ درێژەدان بە خوێندنی زمانەوانی ناردراوەتە زانکۆی(لەندەن)، لەوێش مامۆستای سەرپەرشتکاری(سێر سدنی سمێس)، پرۆگرامی خوێندنی بۆ داناوە و چاودێریی کردووە، بەڵام لەبەر بڵاوبوونەوەی پەتای ئەنفلەوانزا خوێندنەکەی گواستووەتەوە بۆ قاهیرە لەوێ تەواوی کردووە، بەڵام هەر بە سەرپەرشتیی سێر سدنی سمێس، بڕوانامەی دکتۆرای لە (زمانی عەرەبی و هاوتا کردنی بە زمانەکانی دیکە) وەرگرتووە، لە پاڵ ئەوەشدا لە قاهیرە خەریکی خوێندنی زمانەکانی(حیسی کە زمانێکی کۆنی سامییەکانە و زمانی ئەکەدی و بابلی و ئاشووری و عیبری و ئارامی) بووە، گەڕاوەتەوە عێراق و بووەتە مامۆستا لە بەشی عەرەبیی کۆلێژی ئادابی زانکۆی بەغدا، ئەو زمانەکانی عەرەبی و تورکی و فارسی و ئینگلیزیشی زانیوە.

دکتۆر پاکیزە ڕەفیق حیلمی لە نامەیەکیدا کە بۆ نووسەر و ڕووناکبیر جەمال بابانی نووسیوە دەڵێت: (لە ساڵی ١٩٥٨ دوای هەوڵ و تەقەلایەکی زۆر بڕیاردرا بەشی کوردی لە کۆلێژی ئادابی زانکۆی بەغدا بکرێتەوە، منیش شەرەفی ئەوەم پێ بەخشرا کە ئەم بەشە بکەمەوە، لەسەر ڕاسپاردەی ڕاگری کۆلێژ و سەرۆکی زانکۆی بەغدا، بەو پێیەی من پسپۆڕیم لە زمان هەبوو، دانانی پرۆگرامی ئەم بەشە بە من سپێردرا، منیش پرۆگرامێکی تەواوم لە ڕووی زمان و ئەدەب و مێژوو و جوگرافیای کوردستان دانا، جگە لەمەش دانانی پرۆگرامی ڕێزمانی کوردی بە هەموو شێوەزارەکان، لە ساڵی ١٩٧٠ کە کۆڕی زانیاریی کوردی دامەزرا، من یەکەم کەس بووم کە کاندید کرام بۆ دامەزراندنی، کاتێکیش ئەم کارەم پێ سپێردرا بەشی کوردیم بەجێهێشت، دواتر لەسەر داخوازی خۆم گەڕامەوە بەشی زمانی عەرەبیی کۆلێژی ئادابی بەغدا بۆ سەرپەرشتی کردنی نامەکانی ماجستێر و دکتۆرا لە زمانی عەرەبی).

دکتۆر پاکیزە ڕەفیق حیلمی لە ساڵی ١٩٧٨ گواستراوەتەوە بۆ وڵاتی ئوردن لە هەردوو زانکۆی(عەمان و یەرموک) وەکو مامۆستای میوان

دەرسـی زمانـی عەرەبی گوتووتـەوە، لـە سـاڵی ١٩٨٧ گەڕاوەتـەوە عێـراق و لەسـەر داخوازیی خۆی گواسـتراوەتەوە زانکۆی سـەلاحەدین تـا سـاڵی ١٩٩١ خانەنشـین کـراوە.

دکتـۆر پاکیـزە ڕەفیـق حیلمـی کۆمەڵێـک بەرهەمـی نووسـیوە و چاپـی کـردوون لەوانـە:

- نامەیەک بە زمانی ئینگلیزی لەسەر مێژووی کۆنی کورد ساڵی ١٩٥١.
- نامـەی دکتۆراکـەی بـە زمانـی عەرەبی بـە ناوی(الجموع)دەربـارەی زمانـی عەرەبی و هاوتـا کردنـی بـە زمانەکانـی دیکـەی سـامی.
- ژیاننامـەی تایبەتیی خۆی بە زمانی کوردی، کە بیرەوەریی (٧٥) سـاڵ لـە بەسـەرهاتەکانی کورد لـە ژیانی خۆی تێدایە، سـاڵی ٢٠٠٠.
- دیوانێکی شیعری بە ناونیشانی (کورد ژیانێکی پڕ ئەندێشە) ساڵی ١٩٦٠.
-هەمـوو بەرهەمەکانـی باوکـی، ڕەفیـق حیلمـی کـە سـەرۆکی پارتـی (هیـوا) بـوو، چـاپ کـردووە.
- ناوبراو لە ساڵی ٢٠٠٣ کۆچی دوایی کردووە.

گیانی پاکی دکتۆر پاکیزە ڕەفیق حیلمی شاد و ئارام و ئاسوودە بێت.

سەرچاوەکان:

١- مـەودا- میدیـا- دیمانەیەکی میدیاکار نەرمین عوسـمان لەگەڵ ژیـان ڕەفیق حیلمـی لە ٣-٢-٢٠٢٢.
٢- ئەکادیمیـای کـورد زۆن- وتارێکـی نووسـەر یاسـین ئەحمـەد لـە ٢٥-٢-٢٠١٧.
٣- کوردیپیدیا.
٤- زانیاری و نووسین و داڕشتنی خۆم.

دکتۆر کەمال فوئاد

نووسەر و مێژوونووس و ڕۆژنامەنووس و سیاسەتمەدار، ڕەوانشاد دکتۆر کەمال فوئاد

ناوی تەواوی(کەمال کوڕی کەریم بەگی حەمە بەگی قادر پاشای بابان)ە، لە بەگزادەکانی سلێمانین، بە ڕەچەڵەک دەچنەوە سەر شەریف پاشای خەندان، برای دکتۆر ئیحسان فوئاد و جەمال فوئادە.

لە ساڵی ١٩٣٢ لە شاری سلێمانی لە دایک بووە، لە تەمەنی (١٥) ساڵیدا بە هۆی بیروباوەڕە پێشکەوتنخوازییەکەوە چووەتە ڕیزی ڕێکخستنەکانی حیزبی شیوعی عێراقی، لە ساڵی ١٩٥٢ قوتابی بووە لە کۆلێژی ئەندازیاری لە زانکۆی بەغدا، لەبەر چالاکییە سیاسییەکانی دەستگیرکراوە و دوو ساڵ لە زیندان ماوەتەوە، دواتر ئازادکراوە، لە ساڵی ١٩٥٤ پەیوەندیی بە پارتی دیموکراتی کوردستان کردووە.

پاشان دەچێتە سووریا لەوێشەوە بۆ ئەڵمانیا ڕۆژئاوا، لە ئەڵمانیا خوێندنی زانکۆی تەواو کردووە، بڕوانامەی ماستەری لە (فۆنیمەکانی زمانی کوردی)لە زانکۆی (هامبۆرگ)وەرگرتووە،پاشان تێزێکی ئەکادیمی لەسەر دەستنووسە کوردییەکان پێشکەش بە هەمان زانکۆ دەکات و یڕوانامەی دکتۆرا بە دەستدێنێت.

لە ساڵی ١٩٧١ دەگەڕێتەوە عێراق، لە بەشی کوردیی کۆلێژی ئادابی

لە لای ڕاستەوە: ڕەوانشاد سەعد عەبدوڵلا، ڕەوانشاد ئیبراهیم ئەحمەد، بەڕێز عەدنان موفتی، دکتۆر کەمال فوئاد، بەڕێز عومەر عەبدوڵلا

زانکۆی بەغدا وەکو مامۆستا بۆ ماوەی ساڵێک دەست بە کار دەبێت، هەر لەو ساڵەدا دەگوازرێتەوە زانکۆی سلێمانی لەوێ بەشی زمانی کوردی دەکاتەوە و تا ساڵی ١٩٧٤ سەرپەرشتیی کردووە و دەرسیشی لەو بەشە گوتووەتەوە.

لە ساڵی ١٩٧٤ لەگەڵ هەڵگیرسانەوەی شەڕ دەچێتە شاخ، لە دوای نسکۆی شۆڕشی کورد، دەگەڕێتەوە ئەڵمانیا، ئەو یەکێک بووە لە ئەندامانی دەستەی دامەزراندنی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان، بەیاننامەی دامەزراندنەکەشی وەرگێڕاوەتە سەر زمانی ئەڵمانی هەر خۆشی لە ئەڵمانیا بڵاوی کردۆتەوە، لە ساڵی ١٩٩٢ دەبێتە ئەندامی پەرلەمانی کوردستان، لە ساڵی ١٩٩٧ ماوەیەک جێگری سەرۆک وەزیرانی ئیدارەی سلێمانی بووە، لە ساڵی ٢٠١٠ بە هۆی نەخۆش کەوتنی دەگەڕێتەوە ئەڵمانیا تا لە شەوی ١٥ لەسەر ١٦ی مانگی ١١ ساڵی ٢٠١٤ لە یەکێ لە نەخۆشخانەکانی ئەو وڵاتە پاش ململانێیەکی زۆر لەگەڵ نەخۆشییەکەی کۆچی دوایی کردووە، دکتۆر کەمال فوئاد زیاتر لە (٦٠) ساڵ خەباتی سیاسی هەیە، ئەوەیان کاری من نییە، بۆ خەڵکانێکی پسپۆڕ بەجێدێڵین.

دکتۆر کەمال فوئاد کۆمەڵێک بەرهەمی بە سوودی لە دوای خۆی بەجێهێشتووە لەوانە:

- کتێبی مێژووی کورد و کوردستان- دۆزی کورد لە کۆتایی جەنگی جیهانی

یەکەمەوە تا کۆتایی پەیمانی(سیڤەر) لە(١٩١٨-١٩٢٠)توێژینەوەیەکی مێژووییە بە بەڵگەنامەوە.

- بەشێک لە بەرهەمەکانی دکتۆر کەمال فوئاد- زمان و مێژوو- شاعیر و نووسەر نەوزاد عەلی ئەحمەد ئامادەی کردووە و پێشەکی بۆ نووسیوە.

- چەند زانیارییەک لە بارەی خوێندکارانی کورد لە هەندەران، کەمال فوئاد.

-دەربارەی نەتەوەی باسک بە هاوبەشیی لەگەڵ سەلام محەمەد، بەرلینی ڕۆژئاوا ساڵی ١٩٨٢.

-فۆنیمەکانی زمانی کوردی - ساڵی ١٩٩٥.

- کوردستان: یەکەمین ڕۆژنامەی کوردی ساڵی(١٨٩٨-١٩٠٢)، کەمال فوئاد، بەغدا ساڵی ١٩٧٢.

نووسەرو ڕۆژنامەنووس حەمید بەدرخان کتێبێکی بە ناوی (کەمال فوئاد پیاوێک لە یاقوت) نووسیوەو بڵاوی کردووەتەوە تێیدا باسی ژیانی دکتۆر کەمال فوئاد و وێستگە سەرەکییەکان و هەڵوێستە سیاسی و کۆمەڵایەتییەکانی دەکات، وا لاپەڕەیەک لە کتێبەکەم هاوپێچ کردووە.

- شەش دەیە لە خەباتی دکتۆر کەمال فوئاد، کوردستانی نوێ، نووسەر ستران عەبدوڵلا لە جیاتی ستافی کوردستانی نوێ.

لە کارە هەرە گرنگ و مێژووییەکانی ڕەوانشاد دکتۆر کەمال فوئاد،

لە لای ڕاستەوە: دکتۆر کەمال فوئاد، ڕەوانشاد مارگرێت جۆرج، ڕەوانشاد د.عیسمەت وانلی

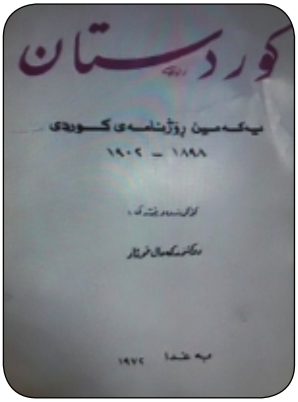

دوای چەندین ساڵ لە دەرچوونی دوا ژمارەی ڕۆژنامەی کوردستان، ئەو ویستوویەتی ئەو ڕۆژنامەیە لە لەناوچوون بپاریزێت، بۆ ئەوەش لەسەر ئەرکی خۆی چووەتە ئەڵمانیا بە دوای ژمارەکانی ڕۆژنامەی کوردستاندا گەڕاوە، تا هەمووی دۆزیوەتەوە و لە بەرگێکی قەشەنگ و جواندا چاپی کردوون، تەنیا ژمارە(١٩) نەبێت کە تا ئێستا، نەدۆزراوەتەوە.

سەبارەت بە ڕۆژنامەی کوردستان خاتوو(سینەم بەدرخان) دەڵێت: ئێمە خۆمان بە قەرزاری دکتۆر کەمال فوئاد دەزانین، کە لەسەر ئەرکی خۆی چووەتە ئەڵمانیاو هەموو ژمارەکانی ڕۆژنامەی کوردستان، جگە لە ژمارە (١٩) ی کۆکردوەتەوە، ئێستاش هەموو ژمارەکان لە بەرگێکدا پارێزراون. هەروەها دەڵێت:(ڕۆژنامەی کوردستان(٣١) ژمارەی لێ دەرچووە، ژمارە (١-٥) لە قاهیرە، ژمارە(٦-١٩) لە جنێف، ژمارە(٢٠-٢٣) دووبارە لە قاهیرە، ژمارە(٢٤) لە

خاتوو سینەم بەدرخان

لە لای ڕاستەوە: دکتۆر کەمال فوئاد، بەڕێز فەرەیدون عەبدولقادر

کردستان

لەندەن، ژمارە(٢٥-٢٩) لە ئەڵمانیا، ژمارە(٣٠-٣١) دووبارە لە جنێف دەرچووەتەوە).

هەندێ سەرچاوە دەڵێن: ژمارە(٢٥-٢٩) لە شاری(فۆلکستۆن) لە بەریتانیا دەرچووە.

هەموو ژمارەکانی ئەم ڕۆژنامەیە لە لایەن بنەماڵەی بەدرخانییەکان دەرچووە، دوا ژمارە لە لایەن(ثریا- سورەیا) بەدرخان دەرچووە، ژمارەکانی دیکەش لە لایەن میقداد مەدحەت بەدرخان و عەبدولڕەحمان بەدرخان دەرچوونە، ئەو بنەماڵەیە هەر بەوەش نەوەستاون لە(١٥)ی ئایاری ساڵی ١٩٣٢ جەلادەت بەدرخان گۆڤاری(هاواری) لە دیمەشق دەرکردووە، کامەران بەدرخانیش هەردوو ڕۆژنامەی (ستێر و ڕۆژا نوی) لە لوبنان دەرچوواندووە.

لە شوێنێکی دیکەدا خاتوو (سینەم بەدرخان) دەڵێت: ڕۆژنامەی کوردستان ڕۆلێکی گرنگی هەبووە لە مەسەلەی پەروەردە و خوێندنەوە،

کـورد زۆر پێیـان خۆشـبووە کـە ئـەو ڕۆژنامەیـە لـەو کات دەرچـووە، باسـی مێـژووی کـورد و کوردسـتان و بابەتـی ئایینـی و شـیعر و ناودارانـی کـوردی کـردووە، تـا ئێسـتاش لـە لایـەن ڕۆشـنبیران و قوتابیانـی خوێندنـی بـالا، لێکۆڵینـەوە و توێژینـەوەی لەسـەر دەکرێـت و قوتابیـان چەندیـن نامـەی بەکالۆریـۆس و ماسـتەر و دکتۆرایـان لەسـەر وەرگرتـووە.

لە ڕۆژی ١٨-١٩ ی مانگی ١٢ ساڵی ٢٠١٧، نزیکەی (٣٣) کارتۆن و هەموو ڕەفەکانی کتێبخانـەی ڕەوانشـاد دکتـۆر کەمـال فوئـاد کـە پێشـتر بنەماڵەکـەی پێشکەشـی بنکەی(ژین)یـان کردبـوو، لـە ئەڵمانیـاوە گەیشـتە بنکـەی ژیـن، بـە هاوکاریـی بەڕێـز مامۆسـتا (فریـاد فـازڵ عومـەر، کاری جوداکردنـەوەی و تێداگرتنی لـە لایـەن هـەر یـەک لـە خاتـوو پەیمان عومـەر و ئەڤین ڕەفیق)ە وە بووە، بەڕێز ئەنوەر برزۆ کاری خەرجییەکانی ئامادەکردنی بۆ کتێبخانەکە گرتۆتـە ئەسـتۆ ، بنکەی (ژیـن) کاری وەرگرتـن و پاراسـتنی ئـەم گەنجینەیـەی بـە ئەرکـی خـۆی دەزانێـت، پێشـتریش کتێبخانـەی دکتـۆر کەمـال فوئـاد و بەشـێک لـە کتێبخانـەی دکتـۆر ئیحسـان فوئـاد لـە سـلێمانی هـەر بـە دیـاری دراوەتـە بنکـەی ژیـن.

لە ١٥-٢ -٢٠١٦ ئاریانا فوئـاد کە کچی دکتـۆر کەمال فوئادە، نامەیەکی یـاد کردنـەوە و ستایشـی بـۆ باوکـی بـە زمانـی ئەڵمانـی نووسـیوە، نامەکـە وەرگێڕدراوەتـە سـەر زمانـی کـوردی لـە کتێبی(کەمـال فوئـاد پیاوێـک لـە یاقوت)ی نووسـەر حەمید بەدرخـان بڵاوکراوەتـەوە، وا لەگـەڵ نووسـینەکەم هاوپێچـم کـردووە.

بۆ دکتۆر کەمال فوئاد ڕەوانت شاد و ئارام بێت.

سەرچاوەکان:

بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- کوردیپیدیا.

٢- کوردستان پۆست، وتارێکی نووسەر دلێر سەلیم لە ٢٤-٨- ٢٠١٢.

٣- ماڵپـەڕی AA هونـەر و کەلتـوور، وتارێکـی سـەعید هەورامـی لـە ٢١-٤-٢٠١٦.

٤-ماڵپەڕی بنکەی ژین.

٥- زانیاری و نووسین و دارشتنی خۆم.

دکتۆر وریا عومەر ئەمین

شاعیر و نووسەر و توێژەر، زانای زمان و ئەدەبی کوردی، مێژوونووس و فەلەکناس، پرۆفیسۆر وریا عومەر ئەمین

ناوی تەواوی (وریا عومەر ئەمین)ە، لە ١٥-٣-١٩٤٧، لە داوێنی چیای سەرکەشی باواجی، لە گەڕەکی (بەفری قەندی)ی شارە خنجیلانەکەی کۆیە، شاری هونەرمەندان و شاعیران و سیاسەتمەداران لە بنەماڵەیەکی ڕۆشنبیرو کوردپەروەر لە دایک بووە.

لە لای ڕاستەوە: نووسەرو شاعیرعەبدولرەحمان فەرهادی، دکتۆر وریا عومەر ئەمین

خوێندنی سەرەتایی لە شارۆچکەی عەنکاوەو، ناوەندی و دواناوەندی لە شاری هەولێر تەواو کردووە، ساڵی ١٩٧١ بەشی کوردیی کۆلێژی ئادابی زانکۆی بەغدای تەواو کردووە، لە ساڵەکانی ١٩٧٢ تا ١٩٨٠ لە زانکۆکانی مۆسکۆ و لەندەن خوێندوویەتی و بڕوانامەی دبلۆم و ماجستێرو دکتۆرای

لە لای چەپەوە: دکتۆر وریا عومەر ئەمین، ڕەوانشاد گیو موکریانی، نووسەر عەبدولرەزاق پشدەری، شاعیر عەبدولخالیق سەرسام

بە دەست هێناوە، گەڕاوەتەوە عێراق وەکو مامۆستای زمان و ئەدەبی کوردی لە کۆلێژی پەروەردە(ئیبن ڕوشد)ی زانکۆی بەغدا دەست بەکار بووە، لە ساڵی١٩٨٢ تا ١٩٩٩ سەرۆکایەتی بەشی کوردی لە هەمان کۆلێژ پێ سپێردراوە و بە سەرکەوتوویی ئیدارەی داوە، بە سەدان قوتابی لەسەر دەستی ئەو، بڕوانامەی بەکالۆریۆس و ماجستێر و دکتۆرایان وەرگرتووە.

پرۆفیسۆر وریا عومەر ئەمین یەکەم کەسە لە ساڵی ١٩٩٢ پلەی پرۆفیسۆری لە زمان و ئەدەبی کوردی وەرگرتووە، لە ساڵی ١٩٩٧ بووەتە ئەندامی کۆڕی زانیاریی عێراقی - دەستەی کوردی، لە لێژنەی زانستی زمانەوانیی بووە و شان بە شانی هاوڕێکانی بە تایبەتی نووسەرو ڕووناکبیر مەسعود محەمەد خزمەتێکی زۆریان بە زمان وئەدەبی کوردی کردووە.

لە ساڵی ٢٠٠٤ دکتۆرای لە مێژوودا وەرگرتووە، لە ساڵی ٢٠٠٧ بووەتە ئەندامی کارای کۆڕی زانیاریی کوردی (ئەکادیمیای کوردی) لە کوردستان، پرۆفیسۆری زمانەوانی بووە لە زانکۆی بەغدا و وانەبێژیش بووە لە زانکۆکانی سەلاحەدین و سلێمانی و کۆیە و ڕاپەڕین و گەرمیان.

پرۆفیسـۆر وریـا عومـەر ئەمیـن دامەزرێنـەری بەشـی (خوێندنـی بـاڵای ماجسـتێر و دکتـۆرای زمـان و ئەدەبی کـوردی) بـووە، لـە زانکـۆی بەغـدا و زانکۆکانـی کوردسـتان، لـە دەسـتەی دامەزرێنـەری زانکـۆ جیهـان و ئەندامـی ئەنجومەنەکەیتـی.

ناوبـراو سـەرپەرشـتی زیاتـر لـە (١٠٠) قوتابـی دکتـۆراو ماجسـتێری لـە زمـان و ئەدەبی کـوردی و عەرەبی و ئینگلیزی کردووە، ئەندام و سـەرۆکی لێژنـەی تاوتـۆ کردنـی زیاتر لـە (٢٥٠) نامـەی ماجسـتێر و دکتـۆرا لـە زمـان و ئەدەبی کـوردی و عەرەبی و ئینگلیزی و فارسـی و پەروەردەی دەروونناسـی بـووە، پلـەی دەیـان مامۆسـتای زانکۆکانـی بـۆ (پرۆفیسـۆرو یاریـدەدەری مامۆسـتا) لـە زمـان و ئەدەبـی کـوردی و عەرەبـی و رووسـی و فارسـی بەرزکردۆتـەوە، جگـە لـە زمانـی کـوردی بـە زمانەکانـی کـوردی و عەرەبـی و ئینگلیـزی دەنووسـێت و زمانەکانـی تورکمانـی و ئاشـووری رووسـی و فارسـیش بـاش دەزانیـت.

شاعیری گەورەی عێراقی محەمەد مەهدی جەواهیری، دکتۆر وریا عومەر ئەمین

یەکەم دەستپێکی نووسینی پارچە شیعرێک بووە لە ساڵی ١٩٦٥ نووسیویەتی و ساڵی ١٩٧٠ بڵاوی کردووەتەوە. ناوبراو کۆمەڵێک بەرهەمی زۆر نایاب و بە نرخی چاپ کردووە و بڵاوی کردوونەتەوە لە بواری زمان و ئەدەب و مێژوو و فەلەکناسی بە زمانەکانی کوردی و عەرەبی و ئینگلیزی، هەر هەموویان چڕو پڕو لە ئاستێکی بەرزدان کە خەرمان و سەرمایەیەکی نایابن و هەوێنێکی خەستن بۆ قوتابیان و ڕۆشنبیران وەکو سەرچاوە سوودی لێوەربگرن بۆ نامەی ماجستێر و دکتۆرا، بە تایبەتی قوتابیانی کۆلێژی ئاداب و پەروەردە لە زانکۆکانی کوردستان.

پرۆفیسۆر وریا عومەر ئەمین زیاتر لە (٣٠) کتێبی چاپ کردووە و بڵاوکردووەتەوە و لەگەڵ زیاتر لە (١٢٠٠) وتار و لێکۆڵینەوە و توێژینەوە لە بوارەکانی زمان و ئەدەب و مێژوو و فەلەکناسی و فەلسەفە و زانستی دەروونی بە زمانەکانی کوردی عەرەبی و ئینگلیزی، دەیان نووسەر و مامۆستای ئەکادیمیش وتارو لێکۆڵینەوە و توێژینەوەیان لەسەر بەرهەمەکانی ناوبراو نووسیوەو بڵاویان کردووەتەوە، دیارترین بەرهەمەکانی ناوبراو ئەمانەن(ئاسۆیەکی تری زمانەوانی، ئیملای کوردی و چەند تێبینییەک، ئینسایکلۆپیدیا کوردی ئاواتێکە، التغیر المیکانیکي لظاهرة الحروف الشمسیة و القمریة، التقویم المزدوج (میلادي- کردي)، الجواهري فی دراسة الکمیة، بواری زمانەوانی ئاستەکانی شیکردنەوە، بکەرنادیاری مۆرنۆسینتاکس،

لەلای ڕاستەوە: پرۆفیسۆر مارف خەزنەدار، پرۆفیسۆر وریا عومەر ئەمین

له لای ڕاستەوە: دکتۆر کەمال مەزهەر، دکتۆر وریا عومەر ئەمین ،
پرۆفیسۆر عیزەدین مستەفا ڕەسوڵ

له لای ڕاستەوە: هێمنی شاعیر، دکتۆر وریا عومەر ئەمین

بە ستاندارکردنی ڕیزبوونی پیتەکانی کوردی، پیتۆکەکانی زمانەوانی، جووتساڵنامەی زایینیی- کوردی ١٧٥٠-٢١٥٠، جووشە، چەند یاسایێکی بنجیی دارشتنی ڕستە لە زمانی کوردی، دۆخ و ئەرکی بەشەکانی ڕستە، ڕێزمان ڕاناوی لکاو، زمانی ستانداردتی کوردی، ساڵنامەی ئەکادیمییای کوردی، ساڵنامەی کوردستان، سیستەمی ڕاناو لە بکەرنادیاری کرمانجی ژووروودا، سەیرانێکی شیعرستان- ساڵی ٢٠٠٧ دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس،

فۆبیای ڕێنووس، کردستان فی ضمیر الجواهري، گیروگرفتەکانی نووسینی کوردی بە لاتینی، لە قوژبنەکانی ڕێزمانی کوردی، نظام الضمیر فی اللغة العربیة، نظریة مرکز الشمس فی الفکر الفلکي القدیم).

پرۆفیسۆر وریا عومەر ئەمین سەبارەت بە مامۆستاو ڕووناکبیرو زمانەوانی گەورەی کورد تۆفیق وەهبی دەڵێت:(تۆفیق وەهبی نووسەرو زمانەوانیکی بێ هاوتای سەردەمی خۆی بوو، دەسپێک و پێشەنگی ڕێزمان و زمانەوانیی کوردییە، لە ساڵی ١٩٢٥ تا ماڵئاوایی کردنی لە ساڵی ١٩٨٢ کە دەکاتە نیوە سەدەیەک بێ وەستان بەردەوام بووە لە پێشکەش کردنی بەرهەمی زمانەوانی لە ئاستەکانی(ڕێنووس، ڕێزمان، ئەتیمۆلۆجی، فەرهەنگسازی، نەژادی زمانی کوردی و مێژوو).

هەروەها سەبارەت بە نووسەرو ڕووناکبیری گەورەی کورد مەسعود محەمەد کە هاوکاری یەکتری بووینە لە کۆڕی زانیاریی عێراقی- دەستەی کوردی دەڵێت:(ئەو زانایەکی بێ هاوتا بوو، پێکەوە ئەندام بووین لە لێژنەی زمانەوانییەکانی کۆڕی زانیاریی عێراقیدا، شێوازی پتەوی لە نووسیندا هەیە، مەنگی و قووڵی و هێزێکی لە ڕادەبەدەر لە دەربڕینە کوردی و عەرەبییەکانیدا بەدی دەکرێت، کە تەنانەت بووەتە مایەی سەرسوڕمانی

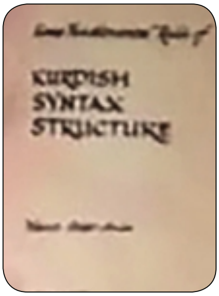

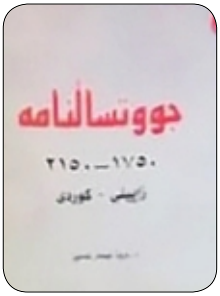

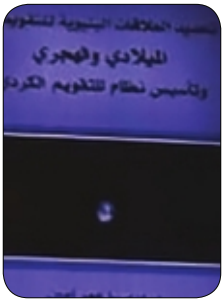

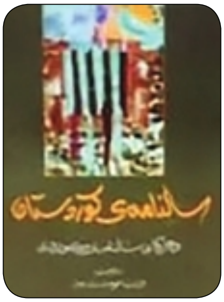

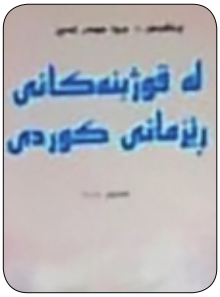

نووسەرو ڕۆشنبیرە عەرەبەکانیش، پشوویەکی درێژی هەبوو...هەرگیز ناوی سەرچاوەکانی نابات لە نووسینەکانیدا).

ناوبراو لە ژیانی خۆیدا لەو کاتەی کە لە لەندەن بووە بووەتە ڕووەکی واتە گۆشت ناخوات و زۆریش ئاژەڵ و گیانداری خۆشدەویێت، بۆیە لەگەڵ هاوڕێکانی لە زانکۆی جیهان کۆمەڵەیەکیان دامەزراندووە بە ناوی (کۆمەڵەی بەزەیی بە ئاژەڵ هاتن) ئێستا سست بووە و بە نیازن چالاکی بکەنەوە، هەر لەم ڕوانگەوە ئەو کە شیعری بۆ مندالان نووسیوە، خۆشەویستیی ئاژەڵ و پەلەوەری تێدا بە دیدەکرێت.

لەگەڵ نووسینەکەم پارچە شیعرێکی کە بۆ منداڵان نووسیوە، دەنووسمەوە.

مامۆستای ناوبراو کورد و کوردستان سروشتی کوردستانی و زۆر خۆشویستووە، کاتێک لەگەڵ پۆلێک لە هاوڕێکانی لە نەورۆزی ساڵی ١٩٦٧ دەچنە لای (بەستۆڕە)، زۆر عەشقی سروشتی کوردستان دەبێت و ئیلهامی بۆ دێت و پارچە شیعرێک لەسەر نەورۆزو دیمەنی دڵڕفینی کوردستان نووسیوە، ئەویشتان لە نووسینەکەم بۆ دەنووسمەوە.

Erbil - Kurdistan Region
Iraq

Cihan University
First International Scientific
Conference

This certificate of appreciation is awarded to

Prof. Dr. Waria Omar Amin

In recognition for his participation in the First International Conference of Cihan University 20[illegible] - 21st April with the research entitled

Morphosyntactic Construction in Kurdish

Prof. Dr. Sabih Hashim Muhodir
Conference coordinator

Prof. Dr. Amjad Saber Al-Dalawi
President of Cihan University

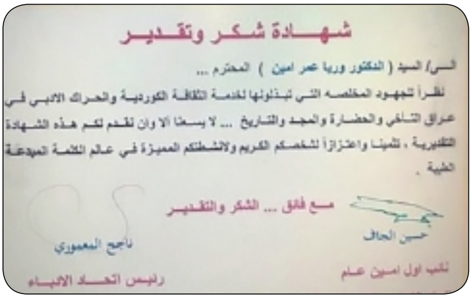

شهـــادة شكــر وتقـديــر

الـــى/ السيد (الدكتور وريا عمر امين) المحترم ...

نظـراً للجهـود المخلصـه التـي تبـذلونها لخدمـة الثقافـة الكورديـة والحـراك الادبـي فـي عراق التـآلفي والحضـارة والمجـد والتـاريخ ... لا يسـعنا الا وان نقـدم لكـم هـذه الشـهادة التقديرية ، تثمينا واعتزازاً لشخصكم الكريم ولانشطتكم المميزة في عالم الكلمـة المبدعة الطيبة .

مــع فائق ... الشكر والتقـديــر

حسين الجاف
نائب اول امين عام

ناجح المعموري
رئيس اتحـــاد الادبـــاء

پرۆفیسـۆر وریـا عومـەر ئەمین زیاتر لـه (٣٥٠) جـار رێـزی لێنـدراوە و خـەڵات كـراوە لـە لایـەن زۆر لـە زانكـۆ و دەزگا ڕۆشـنبیرییەكانی عێـراق و هەرێمـی كوردسـتان، لەوانـە لەلایـەن وەزارەتـی خوێندنـی بـاڵای عێراقـی و سـەرۆكایەتیی كۆلێـژی پـەروەردەی (ئیبـن ڕوشـد)ی زانكـۆی بەغـدا و زانكـۆی جیهـان و یەكێتیـی نووسـەرانی عێـراق و كوردسـتان چەندیـن لایەنـی دیكـە وا هەندێكیانـم هاوپێـچ كـردووە.

ناوبراو لە ٧-٥-٢٠١٢ خانەنشین كراوە، لە ١٧-١-٢٠١٦ پلەی پرۆفیسۆری شـەرەفی زانكۆی بەغدای پێ بەخشراوە.

ناوبـراو ئێسـتا لـە هەولێر دەژیت، هێشـتا لەسـەر شـنگ و تاقەتـی خۆیەتی، بۆیـە لـە زۆربـەی زۆری كـۆڕو سیمیناره ڕۆشـنبیری و ئەدەبییـەكان ئامـادە دەبێـت و بـووە، هانـی قوتابیـان و ڕۆشـنبیران دەدات بـۆ بـەردەوام بـوون لـە خزمەتـی زمـان و ئەدەبـی كـوردی، ئەوەتـا دەبینیـن لـە ڕۆژی ٢٧-٣-٢٠٢٢ لەگـەڵ پۆلێـك لـە هاوڕێكانـی سـەردانی بنكـەی (ژیـن) بـۆ كەلەپـوور و بەڵگەنامەیی ڕۆژنامەوانیی كوردیان كردووە و وێنەیەكیشـیان چركاندووە وا هاوپێچـم كـردووە.

مامۆسـتای ناوبـراو ئێسـتا سـەرۆكی لێژنـەی فەرهەنگـە لـە ئەكادیمیـای كـوردی.

بۆ پرۆفیسـۆر وریـا عومـەر ئەمین هـەر سـاغ و سـەلامەت و سـەركەوتوو و سـەرفراز بیت بۆ خزمەتی زمـان و ئـەدەب و كەلتووری كـوردی.

پارچە شیعرێکی ناوبراو بە ناوی (کۆترەکە)

کۆترەکە

کۆترە نەرم و نۆڵەکە
کە بۆت دێم تۆ ڕامەکە
من هاوڕێی دڵسۆزی تۆم
خۆشم ئەوێی بە قەد خۆم
دانم بۆ تۆ هێناوە
وا تێنەگەی کە داوە
من ئازادیی تۆم ئەوێ
خۆشی و شادیی تۆم ئەوێ
حەزم لەسەربەستییە
ڕکم لە ژێر دەستییە

****

پارچە شیعرێکی ناوبراو

لە نەورۆزی ساڵی ١٩٦٧

بۆ بەزم و جەژنی نەورۆز بوو چووین بۆ سەیران
ڕامانبوارد.. بە گۆرانی و بەستەو و حەیران
لەسەر گیای نەرم و سەوز زۆر هەڵپەڕین
بە ناو کۆڕی کیژۆڵاندا زۆر تێپەڕین
بە دیمەنی بەهار مەست بووین، ونبووین نەماین
بەو بۆنانەی کە نەرمە با لە ڕووی ئەداین
بڵێسەی دڵ گڵپەی بەرز بوو کەوتە جۆش
تواینەوە لە ناو جوانیی بەهاری خۆش
ئەو ڕۆژە بوو دڵم تووشی دڵداری بوو
تووشی ناڵە و ئاخ و ئۆف و ئازار بوو

بووم بە دڵدار... دڵداری چی ؟ هی شاخ و کێو
هی خوڕەی ئاو... هی دیمەنانی هەستبزێو
ئەی یارەکەم... ئەی کوردستانی ئێسک سووک
ئەی دڵگیرتر... جوانتر ڕازاوەتر لە بووک
بە کام زمان تاسە جۆشی ئاگراویم
دەرخەم کە هەڵقوڵاوە لە جەرگەی لاویم
بە کام وشەی گەش و زێڕین ؟ بە کام خامە ؟
بۆت دەربڕم ئەو هەستەی دەربارەت لامە
بە کام دەنگی ناسک و ساز ؟ بە کام ئاواز
بچریکێنم بۆت ئەی کوردستانی بە ناز
ئا ناتوانم هیچ بڵێم چونکە... بە جوانیت
زۆر هیلاکم، هەر جی بیڵێم هەرگیز وا نیت.

سەرچاوەکان:
بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:
١- ڕێزلێنان و هەیڤپەیڤین - ئامادە کردنی دکتۆر محەمەد خدر مەولود.
٢- کوردیپیدیا.
٣- السیرة الذاتیة للاستاذ الدکتور وریا عمرأمین.
٤ - زانیاری و نووسین و داڕشتنی خۆم .

دکتۆر نەجاتی عەبدوڵڵا

ماموستای ئەکادیمی و پسپۆری مێژووی کوردی و مێژووی هاوچەرخ، دکتۆر نەجاتی عەبدوڵڵا

دکتۆر نەجاتی عەبدوڵڵا، ڕۆژی ١-٧-١٩٦٦ لە گوندێکی دەوروبەری شاری هەولێر لە دایک بووە، خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و دوا ناوەندی هەر لە شاری هەولێر تەواو کردووە.

– دوای ڕاپەڕین ئاوارەی ڕووسیا (ئۆکرانیا) بووە و ماوەیەکی کەم لە ئۆکرانیا (کیێڤ) ماوەتەوە، پاشان کۆرسی وەزارەتی دەرەوەی فەرەنسای بۆ دەرچووە بۆ خوێندن چووەتە فەرەنسا.

- ساڵی ١٩٩٧ لیسانسی مێژووی لە زانکۆی پوایتیێری Poitiers لە فەرەنسا بە دەست هێناوە.
- ساڵی ١٩٩٨ لە پاریس مێتریز(بەکالۆریۆس)ی لە زانکۆی پاریسی دەیەم Paris-X لە مێژوو وەرگرتووە.
- ساڵی ١٩٩٩ (ماستەر)ی لە مێژووی هاوچەرخ لە زانکۆی پاریسی دەیەم تەواو کردووە.
- ساڵی ٢٠٠٦ دکتۆرای لە مێژووی هاوچەرخ لە زانکۆی پاریسی دەیەم بە (پلەی زۆر باشە) بەناوی (خێل، سنوور و ئیمپراتۆریا: کوردستان

له لای ڕاستەوە: دکتۆر جەلیلی جەلیل، دکتۆر محەممەد عەلی سوڵتانی، دکتۆر نەجاتی عەبدوڵڵا، دکتۆر ئیسماعیل شەمس

و کێشـەی سـنووری نێوان تورکیا و ئێران ۱۸٤۳-۱۹۳۲) وەدەسـتهێناوە.

- سـاڵی ۲۰۰٥ سەرنووسـەری گۆڤـاری (کوردناسـی) بـووە، کـە لـە بەرلیـن تەنیا دوو ژمـارەی لـێ دەرچـووە.
- ڕۆژی ۲۰۱۰/۱۰/۱۰ لـە کۆبوونـەوەی (٦٦) ی ئەنجومەنـی ئەکادیمیـای کوردی بـە دەنگدانێکی نهێنی وەکو ئەندامـی کارای ئەکادیمیـای کوردی هەڵبژێـردرا.
- ڕۆژی ۲۰۱۲/۳/۱ بووە بە سکرتێری ئەکادیمیای کوردی.
- لـە هەڵبژاردنـی ڕۆژی ۲۰۱٥/۹/۲۰ وەکـو جێگـری سـەرۆکی ئەکادیمیـای کـوردی هەڵبژێـردراوە.

دکتۆر نەجاتی عەبدوڵڵا زیاتر لە (۳۷) کتێب و(۲۰) لێکۆڵینەوەو توێژینەوەی زانسـتی لـە بوارەکانـی مێـژووی کـورد و گەلانـی دەوروبـەری و کوردناسـی و زمانەوانـی و بەڵگەنامـەی مێژوویـی لـە وەزارەتـەکان و کونسـوڵخانەکانی بەریتانیـا و فەرەنسـا دەربـارەی کـوردی کوردسـتانی باشـوور و پارچەکانـی دیکـەی کوردسـتان کۆکردووەتـەوە، لێکۆڵینـەوە و سـاغکردنەوەی بـۆ کـردوون، بەشـی زۆری ئـەم کتێبانـەی لـە زمانەکانـی

ئینگلیزی و فەرەنسی وەرگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی چاپی کردوون و بڵاوی کردوونەتەوە، گرنترینیان ئەمانەن:

١- کورتە باسێکی قۆناغەکانی گۆڕانی کۆمەڵ، ل. سیگال، وەرگێڕان لە عەرەبییەوە، ڕێکخراوی تێکۆشانی ڕەنجدەرانی کوردستان، هەولێر، ١٩٩٣.

٢- کوردستان و کێشەی سنووری تورکی- فارسی، دەزگای موکریانی، هەولێر. ٢٠٠١

٣- ڕاپەڕینی کوردە عەلەویەکانی دێرسیم، هانز- لۆکاس کییسێر، وەرگێڕان لە فەرەنسییەوە، چاپی یەکەم بەرلین، ئەڵمانیا ٢٠٠٢ چاپی دووەم بنکەی ژین سلێمانی ٢٠٠٦.

٤- مێشەکان، ژان پۆل سارتەر، وەرگێڕان لە فەرەنسییەوە، چاپی یەکەم، دەزگای ئاراس، ٢٠٠٣، چاپی دووەم، خانەی وەرگێڕان، سلێمانی، ٢٠١٠.

٥- کوردستان لە بەڵگەنامەکانی کونسڵی فەرەنسا لە بەغداساڵی ١٩١٩، بنکەی ژین، سلێمانی، ٢٠٠٤.

٦- باسیل نیکیتین و کوردناسی، بەرگی یەکەم، بنکەی ژین، سلێمانی. ٢٠٠٤.

٧- شۆڕشی شێخ عوبەیدوڵلای نەهری لە بەڵگەنامەکانی فەرەنسی دا،

دکتۆر نەجاتی عەبدوڵڵا و بەڕێز ڕەفیق ساڵح لە کاتی سەردانیان بۆ دانشگای کوردستان لە شاری (سنە).

مەکتەبی بیر و هۆشیاری، سلێمانی، ٢٠٠٤.

٨- ڕۆژژمێرەکانی کۆچی و زایینی، گ. گرێنڤیل، گ. س. پ. فریمان، لە فەڕەنسییەوە، بنکەی ژین، سلێمانی، ٢٠٠٤.

٩- هێرشی عوسمانی و کوردەکانی ئێران، گیلان، وەرگێڕان لە فەڕەنسییەوە، مەکتەبی بیرو هۆشیاری، سلێمانی. ٢٠٠٥.

١٠- چەند لێکۆڵینەوەیەکی زمانەوانی دەربارەی زمانی کوردی (دیالێکتی سلێمانی)، ئەلیکساندەر خۆدزکۆ، وەرگێڕان لە فەڕەنسییەوە، بنکەی ژین، سلێمانی، ٢٠٠٦.

١١- کتێبی ئێزیدییەکان (جیلوە و مەسحەفارەش) و بیبلیۆگرافیای ئێزیدیاتی، بنکەی ژین، سلێمانی. ٢٠٠٦.

١٢- شێخ مەحموودی حەفید زادە لە بەڵگەنامەی فەرەنسیدا، بنکەی ژین، سلێمانی، ٢٠٠٦

١٣- بنچینەکانی کورد و چەند وتارێکی کوردناسی، مینۆرسکی، وەرگێران لە فەڕەنسییەوە، مەکتەبی بیرو هۆشیاری، سلێمانی،٢٠٠٧.

١٤- مێژووی پەیوەندییەکانی ڕووسیا و کورد، خالید چەتۆیڤ، بنکەی ژین، ٢٠٠٧

لە لای ڕاستەوە: ، نووسەر پێشڕەو سەید، شاعیر حەمەی حەمە باقی، خاتوو ئیلهام شێخانی، دکتۆر نەجاتی عەبدوڵڵا

١٥- چەند سەرنجێک دەربارەی هۆزە کوردەکانی کوردستانی باشوور، ئی. بی. سۆن، وەرگێڕانی لە ئینگلیزییەوە، بنکەی ژین، سلێمانی، ٢٠٠٧

١٦- چەند باسێک دەربارەی ئەهلی حەق، وەرگێڕان لە فەڕەنسییەوە، دەزگای موکریانی، ٢٠٠٧

١٧- نانی ڕووت، بەشی یەکەم، محەمەد شوکری، وەرگێڕان لە فەڕەنسییەوە، ڕەنج. ٢٠٠٧، چاپی دووەم، سلێمانی ، یانەی قەڵەم، ٢٠١٣. چاپی سێیەم، هەولێر، ماڵی وەفایی، ٢٠١٦.

١٨- قەتلوعامی کورد لە تورکیا، لە فەڕەنسییەوە وەرگێڕدراوە، پێشەکی و پەراوێزنووسینی، بنکەی ژین، سلێمانی، ٢٠٠٧.

١٩- کۆمەڵە و ڕێکخراوە کوردییەکان ١٩١٨-١٩٣٣ لە بەڵگەنامەکانی هەردوو وەزارەتی دەرەوەی بەریتانیا و فەڕەنسادا، لە فەڕەنسییەوە وەرگێڕدراوە، دکتۆر کەمال مەزهەر پێشەکی بۆ نووسیوە، بنکەی ژین، سلێمانی، ٢٠٠٨.

٢٠- گەشتنامەی مسیۆنێرێک بۆ ناوچەکانی سلێمانی و کەرکووک ساڵی١٨٧٨، ژاک ریتۆرێ، بنکەی ژین، سلێمانی، ٢٠٠٨.

٢١- تێکستی کوردی، ئەلبێرت فۆن لکۆک، دەزگای ئاراس، ٢٠٠٨.

٢٢- مەم و زین، بڵاوکردنەوە و پێشەکی، دەزگای ئاراس ـ ٢٠٠٨.

لە لای ڕاستەوە: ڕۆشنبیر محەمەد ساڵح پێندرۆیی، دکتۆر نەجات عەبدوڵڵا، نووسەری گەورەی کورد مامۆستا حەمە کەریم ڕەمەزان هەورامانی

٢٣- نامە دیپلۆماتییەکانی شەریف پاشای خەندان لە ئەرشیفخانەکانی بەریتانیا و فەرەنسا، لە فەڕەنسییەوە وەرگێڕدراوە، تێبینیو پەراوێزنووسینی، بنکەی ژین، سلێمانی، ٢٠٠٨.

٢٤- سەردەمی تەنزیمات، پۆل دۆمۆن، دەزگای ئاراس، لە فەڕەنسییەوە وەرگێڕدراوەتە سەر زمانی کوردی، ٢٠٠٨.

٢٥- مێژووی تورکیای هاوچەرخ، حەمید بۆز ئەرسلان، لە فەڕەنسییەوە وەرگێڕدراوە، چاپی یەکەم دەزگای ئاراس، ٢٠٠٩، (چاپی دووەم دەزگای ئاراس، ٢٠١٢).

٢٦- بیبلیۆگرافیای کوردناسی، کورد و کوردستان لە سەرچاوە فەرەنسییەکاندا، ئەکادیمیای کوردی، هەولێر، ٢٠٠٩.

٢٧- بیبلیۆگرافیای کوردناسی، کورد و کوردستان لە سەرچاوە ئینگلیزییەکاندا، ئەکادیمیای کوردی، هەولێر، ٢٠٠٩.

٢٨- گەشتنامەی پوژولا بۆ کوردستان ساڵی ١٨٣٧، لە فەڕەنسییەوە وەرگێڕدراوە، ئەکادیمیای کوردی، هەولێر، ٢٠٠٩.

٢٩- ڕێزمانی کوردی، پۆل بێدار، لە فەڕەنسییەوە وەرگێڕدراوەتە سەر

زمانـی کـوردی، ئەکادیمیـای کـوردی، هەولێـر، ٢٠٠٩.
٣٠- زاراوەکانـی کۆنفـراس بـە زمانەکانـی ئینگلیـزی، فەرەنسـی و کـوردی، مەکتەبـی بیـر و هۆشـیاری، سـلێمانی، ٢٠٠٩
٣١- کوردسـتان یـا ئەرمەنسـتان – شـەهیدەکان یـا ملهـوڕەکان، کۆمیتـەی سـەربەخۆیی کـورد، لـە فەرەنسـییەوە وەرگێـڕدراوە.
٣٢- سـەفەرنامەی ولیـەم هیـوود بـۆ کوردسـتان سـاڵی ١٨١٧، لـە فەڕەنسـییەوە وەرگێڕدراوەتـە سـەر زمانـی کـوردی، ئەکادیمیـای کـوردی، هەولێـر، ٢٠١٢.
٣٣- پرسـی کـورد؛ کێشـەگەلی کەمینـە نەتـەوەکان، د. شـوکری محەمـەد سـەگبان، لـە فەڕەنسـییەوە وەرگێـڕدراوە، چاپخانـەی موکریانـی، ٢٠١٣.
٣٤- ڕاپەڕینەکانـی بـارزان لـە بەڵگەنامـە نهێنییەکانـی هـەردوو حکوومەتـی فەرەنسـا و بەریتانیـادا؛ بەرگـی یەکـەم، وەرگێـڕان لـە فەڕەنسـییەوە، دەزگای ئـاراس، ٢٠١٠.
٣٥- فەرهەنگی کوردی – فەرەنسی، ئۆگست ژابا، وەرگێڕان لە فەڕەنسییەوە، ئەکادیمیای کوردی، هەولێر، ٢٠١٠.

دکتۆر نەجاتی عەبدوڵڵا جێگری ئەکادیمیای کوردی لە کاتی خوێندنەوەی وتاری ئەکادیمیای کوردی لە ماڵئاوایی ڕەوانشاد دکتۆر کەمال مەزهەر

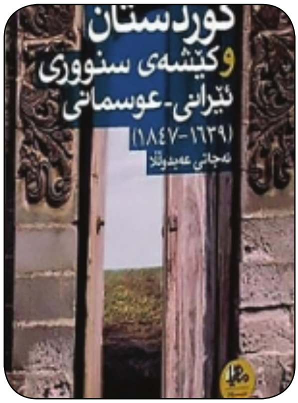

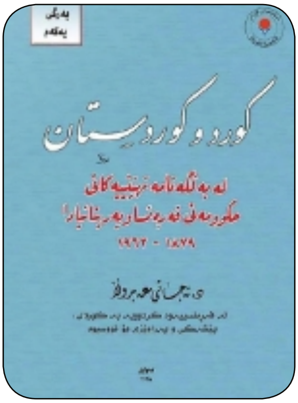

٣٦- کوردستان و کێشەی سنووری عوسمانی- فارسی ١٦٣٩-١٨٤٧.

٣٧- ڕێزمان و وشەکانی کوردی، نووسینی ماورتیسیۆ کارزۆنی، ڕۆما- ئیتالیا- ١٧٨٧، ئامادەکردنی دکتۆر نەجاتی عەبدوڵڵا، لە بڵاوکراوەکانی دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی بەدرخان ، هەولێر بەرخان - کوردستان ٢٠١٥.

-کۆمەڵێک لێکۆڵینەوە و توێژینەوەی لە ڕۆژنامە و گۆڤارە کوردییەکان بە تایبەتی گۆڤاری ئەکادیمیای کوردی بڵاوکردووەتەوە، بەرچاوترینیان ئەمانەن:

١- سەفەرنامەی ولیام هوید بۆ کوردستان ساڵی ١٨١٧، وەرگێڕان لە فەرەنسییەوە، گۆڤاری ئەکادیمیا، ژمارە -١٩ و ٢٠.

٢- لە ماڵئاوایی ژنە کوردناسی ئیتالیی میریلا گالیتی دا، گۆڤاری ئەکادیمیا، ژمارە -٢٣.

٣- سنجاقی شارەزوور (کەرکووک) و سلێمانی لە کۆتایی سەدەی نۆزدەهەمدا، ڤیتال کیونێ، وەرگێڕان لە فەرەنسییەوە، گۆڤاری ئەکادیمیا، ژمارە -٢٤و ٢٥.

٤- هەنگاوێک بە ڕێگەی ڕاستکردنەوەی مێژووی ڕۆژنامەی کوردستان – دەورەی دووەم، گۆڤاری ئەکادیمیا، ژمارە -٢٦.

٥- کەرکووک لە ئینسیکلۆپیدیای ئیسلامدا، ج. هـ کرامرز- تۆما بوا، وەرگێڕان لە فەرەنسییەوە، گۆڤاری ئەکادیمیا، ژمارە -٢٦.

٦- کورد و کوردستان لە بەڵگەنامە عوسمانییەکاندا، وەرگێڕان لە عەرەبییەوە، گۆڤاری ئەکادیمیا، ژمارە-٢٧.

٧ - ڕاپەڕینی شێخ عەبدولسەلامی دووەمی بارزان لە بەڵگەنامە عوسمانییەکاندا، وەرگێڕان لە عەرەبییەوە، گۆڤاری ئەکادیمیا، ژمارە -٢٨.

٨- بیبلیۆگرافیای کوردناسی، بەشی یەکەم، گۆڤاری ژین، ژمارە- ١.

٩- گەوەرێ و گۆرانییەکانی- هەڵبژاردەیەک لە مێژووی نوێی کوردستان، مەلا مەحموود بایەزیدی، وەرگێڕان لە فەرەنسییەوە، گۆڤاری ژین، ژمارە -٤.

١٠- هۆنراوەی لیریکی کوردی، بازیل نیکیتین، وەرگێڕان لە فەرەنسییەوە گۆڤاری ژین- ژ/٥.

١١- کۆمەڵەی "یەکبوون و ئازادی" (کۆمەڵەی کوردی) لە بەڵگەنامە نهێنییەکانی وەزارەتی دەرەوەی فەرەنسادا، وەرگێڕان لە فەرەنسییەوە، گۆڤاری ژین، ژمارە-٦و ٧.

١٢- سەفەرنامەی جۆن ماکدۆناڵد کنییەر بۆ کوردستان ساڵی ١٨١٤، وەرگێڕان لە فەرەنسیەوە، گۆڤاری ژین، ژمارە -٨ و ٩ و ١١.

١٣- پەیوەندییە ئابوورییە دەرەبەگایەتییەکان لە کوردستانی خوارووددا (کۆتایی سەدەی نۆزدەیەم و سەرەتای سەدەی بیستەم)، گۆڤاری ڕابوون، ژمارە – ٩.

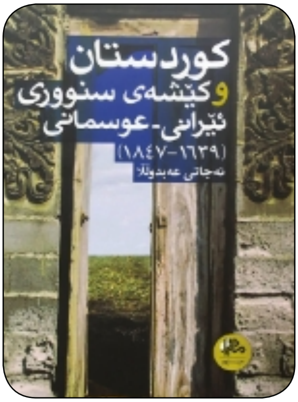

١٤- مێژووی کورد یان تەنگەژەی بیرو مێژووی ڕواڵەت، گۆڤاری ڕابوون، ژمارە – ١٨ و ١٩.

١٥- دەوڵەتی کوردی لە بەڵگەنامەکانی بەریتانیادا، گۆڤاری ڕابوون، ژمارە – ٢١.

١٦- حزبی هیوا ١٩٣٩- ١٩٤٥ دوو ڕەوت یەک هیوا، گۆڤاری ڕابوون، ژمارە – ٢٦.

١٧- شەبەک، مێژوو و زمان و باوەڕیان، گۆڤاری ئەکادیمیای کوردستان خولی ٣ بەشی B ژمارە ٤.

ڕۆژی ٦- ١٠-٢٠١٨- دکتۆر نەجاتی عەبدوڵڵا و بەڕیز ڕەفیق ساڵح، سەردانێکی زانکۆی کوردستان- یان، لە شاری سنە کردووە، چاویان بە بەڕێز سەرۆکی زانکۆ و ڕاوێژکاری سەرۆک دکتۆر بیهزاد چەمەن ئارا و دکتۆر بەختیار سەجادی و ماجید ڕۆحانی کەوتووە. لە کۆبوونەوەیەکدا باسی پەیوەندیی ڕۆشنبیری و زانستیی نێوانیان کراوە و پێشنیازکراوە نووسراوێکی لێکگەیشتن ئامادە بکرێت، دوای وتووێژکردن بڕیاری لێ بدرێت و ئیمزابکرێت.

لە ڕۆژی ٧-١٠-٢٠١٨ یش سەریان لە بەشی کوردیی دائیرەی موعاریفی گەورەی ئیسلامی و دامشنامەی ئیسلامی لە تاران داوە. لەگەڵ بەڕێز پەروێز سولەیمانیی بەرپرسی ئەم دەزگایە کۆبوونەتەوە.

لە ڕۆژی ٣٠-١٠-٢٠٢٠ دکتۆر نەجاتی عەبدوڵڵا بە هاوکاریی هەر یەک لە

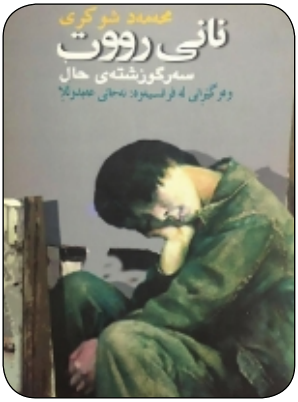

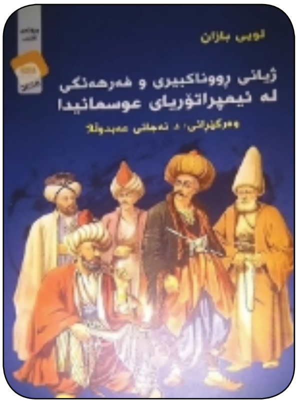

بەڕێزان جەمال عەبدول و دکتۆر کوردۆ تەڵعەت نادر، لە ڕێوڕەسمێکی گرنگ و پڕ ناوەڕۆک کتێبخانەی تایبەتیی زانای گەورەی کورد ڕەوانشاد تۆفیق وەهبی بەگ- یان، لە نهۆمی سێیەمی تەلاری بنکەی بەڵگاندن و لێکۆڵینەوەی (ژین) ڕێکخستووە و کردووەتەوە.

لە ماڵئاوایی کردنی مێژوونووس و زانای گەورەی کورد دکتۆر کەمال مەزهەردا، دکتۆر نەجاتی عەبدوڵڵا جێگری ئەکادیمیای کوردی وتاری ئەکادیمیای کوردی خوێندووەتەوە و بە تێر و تەسەلی باسی دەوری ئەم زانایە گەورەیەی کوردی کردووە، وا وێنەی وتار خوێندنەوەکەم لەگەڵ نووسینەکەم هاوپێچ کردووە.

لە پرۆژە گرنگەکانی ئەکادیمیای کوردی ئینسایکلۆپیدیای کوردستانە،

کە هەموو زانیارییەک سەبارەت بە کورد و کوردستان دەگریتە خۆ، ئەم بەرهەمە پێشبینی دەکرێت لە (١٠) بەرگدا بێت و زیاتر لە (٥٠٠٠) لاپەڕە لە خۆبگرێت، بەو پێیەی دکتۆر نەجاتی عەبدوڵڵا جێگری ئەکادیمیای کوردییە بەهیواین هەموو هەوڵ و تەقەلای خۆی بخاتە گەڕ بۆ جێبەجێکردنی ئەم پڕۆژەیە وەکو خۆی، تاوەکو ئەدیب و ڕۆشنبیر و خوێنەری کوردیمانی پێی شاگەشکە ببن، ئەم گەنجینەیەش ببێتە سەرچاوەیەکی گرنگ بۆ نەوەکانمان.

بۆ نووسەر و مێژوونووس و مامۆستای ئەکادیمی دکتۆر نەجاتی عەبدوڵڵا هەر ساغ و سەلامەت و سەرکەوتوو بیت بۆ خزمەتی مێژوو و ئەدەب و زمان و وشەی کوردی.

سەرچاوەکان:

بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- ماڵپەڕی هەواڵنامەی کتێب لە ١٣-١-٢٠٢٠.

٢- لا پەڕەی فەیسبووکی دکتۆر نەجاتی عەبدوڵڵا.

٣- لاپەڕەی فەیسبووکی هەگبەی کوردان.

٤- زانیاری و نووسین و دارشتنی خۆم.

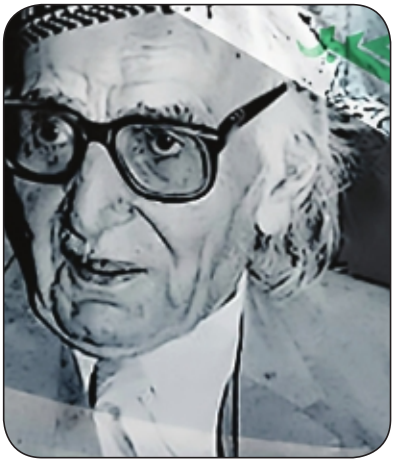

محەمەد مەهدی جەواهیري

جەواهیری یەکێکە لە شاعیرە گەورەو پایە بەرزەکانی عێراقی و عەرەبی لە سەدەی بیستەمدا

ناوی تەواوی محەمەد مەهدی عەبدلحوسێن جەواهیرییە ، لە بنەماڵەیەکی ئایینی لە شاری نەجەف لە ڕۆژی ١٨٩٩/٧/٢٦ لە دایک بووە، باوکی ویستوویەتی ڕێچکەی ئایینی بگرێت، بۆیە ناردوویەتیە بەر خوێندنی زانستە ئایینیەکان بۆ ئەوەی (فقة بلاغة و شیعرەکانی موتەنەبی) بخوێنێت، هەر لە تەمەنی ١٠ ساڵیدا جل و بەرگی مەلایەتی لە بەر کردووە، بەڵام جەواهیری لە خوێندنی ئایینی زۆر سەرکەوتوو نەبووە، هەر لە منداڵییەوە خولیای ئەدەب و شیعر بووە، لە ساڵی ١٩٢٤ یەکەم نامیلکەی شیعری بڵاوکردووەتەوە بە ناوی (بين المشاعر و العواطف)ە،هێشتا قوتابی بووە قەسیدەیەکی بۆ شۆڕشی ساڵی ١٩٢٠ نووسیوەو لە ڕۆژنامەکانی ئەوسای عێراق بڵاوی کردۆتەوە ، کۆمەڵێک شیعرو قەسیدەی بۆ گۆڤارو ڕۆژنامە عەرەبی و عێراقییەکان وەکو (لسان العرب کە خاوەنەکەی الاب انستاس الكرملی بووە و ڕۆژنامەی عێراق و الاستقلال و الرافدين)نووسیووە. لە ساڵی ١٩٢٠ چوار ساڵ چووەتە ئێران جوانیی سروشتی ئێران کاری تێ کردووە بۆ نووسینی بەرهەمەکانی .

ماوەیەک لە (البلاط الملکي) لە دیوانی مەلەکیەت کاری کردووە قەسیدەیەکی ستایشی بۆ مەلیک فەیسەلی یەکەم نووسیوە، ئەو کاتەی ساڵی ١٩٢٧ کە لە لەندەن هاتووەتەوە، لە پاشان لە کاتی سەردانی کردنی میر فەیسەلی کوڕی عەبدولعەزیز ئال سعود، جەواهیری قەسیدەیەکی ستایشیشی بۆ ئەو نووسیوە، بۆیە مەلیک لێی تووڕە دەبێت و ئیتر خەریکی کاری ڕۆژنامەوانی دەبێت لە ڕۆژنامەکانی (الانقلاب، الفرات، الرأي العام) دواتر دەبێتە مامۆستا لە قوتابخانەکانی لیوای بەغدا و حللە و بەسرە . جەواهیری مرۆڤێکی شۆڕشگێرو چاونەترس بووە لە هەموو کات و ساتێک لایەنگری گەلە چەوساوەکەی بووە، لە بەشی زۆری شۆڕش و بۆنە گرنگەکان شیعر و قەسیدەی نووسیوە بۆ نموونە قەسیدەیەکی هەزەلی نووسیوە، هانی جەماوەری داوە کە ڕاپەڕن دژی زوڵم و زۆری و گەندەڵی ڕژێمی پاشایەتی لە عێراق لەژێر ناونیشانی (طر طرا) کە داوای یاخی بوون و ڕاپەڕینی کردووە، هەروەها ستایشی سوپای ڕووسی کردووە بە دوو قەسیدە، پاش سەرکەوتنەکانی لە جەنگی دووەمی جیهانی بە ناوی (ستالینغراد، سواستبۆل)، بە قەسیدەیەکی دیکە مەدحی وڵاتی مەغریبی عەرەبی و شاری تەنجەو (ابن بطوطە)ی کردووە .

جەواهیری دانیشتووە،
پرۆفیسۆر وریا عومەر ئەمین ڕاوەستاوە

جەواهیری لە ساڵی ١٩٤٦ بووەتە ئەندامی پەرلەمانی مەلەکیی عێراقی و پاش ساڵێک ئیستیقالەی داوە، لە ساڵی ١٩٤٨ لەگەڵ وەفدێکی ڕۆژنامەوانی عێراقی چووەتە لەندەن لەوێ نەهاتۆتەوەو چووەتە پاریس و هەر لە پاریسیش داستانە غەزەلییەکەی بە ناوی (أتینا) نووسیوە، لەوێشەوە چووەتە چیک و قاهیرە و ئوردن پاشان گەڕاوەتەوە عێراق، ئەو کاتەی جەعفەر جەواهیری برای دەکوژرێت لە ئەنجامی ناڕەزایی دەربڕین دژی (معاهدة

پۆرتسمۆث - کە بە ئینتفاضەی الوثبە) ناسراوە لە عێراق، جەواهیری لە مزگەوتی (حەیدەر خانە) دوو قەسیدە دەخوێنێتەوە، کە جەماوەری شاری بەغدا بە سوننە و شیعە و جووەکان ئامادە بووینە، یەک لە قەسیدەکان بە ناوی (أخي جعفر) کە تیدا دەڵێت (هل تعرف أو لا تعرف ... ان جروح الضحايا هى الفم ..؟).

جەواهیری یەکەمین عەرەب بووە کە بەشداریی کۆنگرەی انصار السلام-ی لە پۆلەندا کردووە، هەر لەسەر بنچینەی ئەو کۆنگرەیە یەکەمین ئەنجومەنی ئاشتیی جیهانی لە ساڵی ١٩٤٩ دامەزراوەو لە ساڵی ١٩٥٠ بووە بە ئەندامی ئەنجومەنەکە، لەپاش شۆڕشی ١٤ی تەمموزی ١٩٥٨ بووەتە یەکەمین نەقیبی ڕۆژنامەنووسانی عێراقی لە یەکەمین کۆنگرەی دامەزراندنی نیقابەکە و بە ئامادە بوونی عەبدولکەریم قاسم، جەواهیری لە پاش کودەتای ١٩٦٢ دەچێتە لوبنان و چیک بە ئاوارەی سیاسی ماوەتەوە ، لە ساڵی ١٩٦٣ ڕەگەزنامەی عێراقی لێ سەندراوەتەوە چونکە ئیعترافی بە کودەتای عەبدولسەلام عارف نەکردووە، لە ساڵی ١٩٦٨ گەڕاوەتەوە عێراق ڕەگەزنامە عێراقییەکەی دراوەتەوەو مووچەیەکی ١٥٠ دیناریان بۆ بڕیوەتەوە، لە ساڵی ١٩٨٠ هەندێ سەرچاوە دەڵێن ساڵی ١٩٨٣ بە ڕەسمی لە سووریا داوەت کراوە کە لەوێ بژیت، لە ساڵی ١٩٩٤ چووەتە

لەلای ڕاستەوە: محەمەد ڕۆستەم- بەڕێوەبەری پەروەردەی کەرکوك بووە، نووسەرو شاعیر فەرهاد شاکەلی، جەواهیری، نووسەرو شاعیرو میدیاکار عەبدوڵلاعەباس، شاعیر پیربال مەحموود، نووسەرو ڕووناکبیر ئەژی گۆران

عەرەبستانی سعودیە بۆ بەشدار بوون لە فیستیڤاڵی (جنادریە)، بۆیە حکومەتی عێراقی جارێکی دیکە ڕەگەزنامەی عێراقی لێ سەندووەتەوە .

لە لای ڕاستەوە: شاعیری نەمر شەهید جەمیل ڕەنجبەر، جەواهیری

جەواهیری لە کۆنگرەیەکی ئەدەبی لە ڕووسیا تووشی نەنفەلەونزا دەبێت، دکتۆرە ڕووسەکان پێی دەڵێن: سەرت حەساسیەتی هەیە، دەبێت هەموودەم تا ماویت لە ژیان (طاقیة - واتە کڵاو) لەسەر بکەیت، بۆیە ئەویش هەر لە حانوتی نەخۆشخانەکە طاقیەک دەکڕێت و لەسەری دەکات، وەکو من بیستوومە لە کۆتایی پەنجاکانی سەدەی ڕابردوودا، ڕەوانشاد مام جەلال تاڵەبانی کڵاوێکی کوردی بە دیاری داوەتێ ئەویش خۆشی ویستووە و هەڵی گرتووەو جاروبارێش لەسەری کردووە .

کۆنگرەی کۆمەڵەی قوتابیانی کورد لە ئەوروپا کە لە میونێخ لە ئەلمانیا بەستراوە لە ساڵی ١٩٦٢، جەواهیری بە قەسیدەیەک کە نزیکەی سەد دێر (بیت) دەبێت ستایشی بزووتنەوەی کوردو سەرۆکی نەمر مستەفا بارزانی دەکات و چەند کۆپلەیەکی گرنگی قەسیدەکە دەخوێنێتەوە، وا تەواوی قەسیدەکەم لەگەڵ پۆستەکەدا نووسیوە.

بە کورتی شیعرو قەسیدەکانی شاعیری ناوبراو دەربڕینی هەست و هەرزی نەتەوایەتی و شۆڕشگێڕیتییە، چونکە جەواهیری هەموو ژیانی خۆی بە ئاوارەیی بردە سەرو سەر سوور بوو لەسەر نەهێشتنی زوڵم و زۆرداری و گرتن و کوشتن و برین لەسەر دەستی حکومەتە جۆربەجۆرەکانی سەردەمی مەلەکی و کۆماری، هەمیشە لە تەک گەڵەکەی بوو بۆ لە ناو بردنیان و هێنانە دێی یەکسانی و خۆشگوزەرانی کۆمەڵایەتی، ئەمانەش لە بەرهەمەکانی ڕەنگیان داوەتەوە، لە قەسیدە بە ناوبانگەکانی (الديوان،

ویا دجلە، وفداء لمثواک، وتنویمة الجیاع، وفداء لقبرک، عینیة الجواهری) ئەو عینیە الجواهری قەسیدەیەکی زۆر بە ناوبانگە بۆ ستایشی ئیمامی حوسێنی کوڕی عەلی وتوەو لە مەرقەدی ئیمامی حوسێن بە ئاوی زێڕ نووسراوە ، بەرهەمەکانی دیکەی(حلبة الادب وجنایة الروس والانگلیز فی إیران (مترجمة عن الفارسیة) ، بین العاطفة و الشعور، دیوان الجواهری - ٣ مجلدات - ، برید الغربة ، الجواهري فی العیون من اشعاره ، برید العودة، ایها الارق، خلجات، ذکریاتي ٣ اجزاء، الجمهرة(مختارات من الشعر العربي)، پرۆفیسۆر دکتۆر وریا عومەر ئەمین کتێبێکی بە ناوی (کردستان فی ضمیر الجواهري) نووسیوە و لە چاپی داوە و بڵاوی کردووەتەوە.

لە ووتە گرنگەکانی جەواهیری ((عشت حیاة عاصفة اختلطت فیها عوالم العالم ، الفقة بالشعر و الشعر بالسیاسة والسیاسة بالصحافة والصحافة بالحب والحب بالصداقات والبؤس بالنعیم والتوطن بالترحل و الطفوله بالرجولة)).

جەواهیری لە ٢٧/ ٧/ ١٩٩٧ لە دیمەشق کۆچی دوایی کردو لە گۆڕستانی (سیدة زینب) بە خاک سپێردراوە، لەسەر قەبرەکەی نووسراوە (یرقد هنا بعیدا عن دجلة الخیر).

پاش ڕووخانی ڕژێمی بەعس بە فەرمانی سەرۆک کۆمار کە ئەو کات مام جەلال بووە، تەرمەکەی هاتووەتەوە عێراق لە گۆڕستانی (دار السلام لە نەجەف) نێژراوە، لە سلێمانی پەیکەرێکی بۆ کراوەو لەسەر کڵاوەکەی نووسراوە کوردستان، لە بەغداش پەیکەرێکی بۆ دروست کراوە لە بەردەم بارەگای یەکێتیی نووسەرانی عێراقی لە گۆڕەپانی ئەندەلس دانراوە وا هەر دوو پەیکەرم هاوپێچ کردووە .

ئەم شاعیرە مەزنە شایستەی زۆرترە، بەڵام وا بەو چەند دێڕە بەسەرمان کردەوە، هیوادارم لە کەمی و کورپیەکانم ببوورن.

ڕوحی جەواهیری و هەموو ئەوانەی ناویان لە پۆستەکەدا هاتووە شاد و ئاسوودە بێت.

قەسیدەی (كردستان يا موطن الابطال)

كردستان، ياموطن الأبطال

قلبــي لكردســتان يُهــدى والفــمُ ولقــد يجــودُ بأصغريــه المُعــدمُ
ودمــي، وإن لــم يُبــقِ في جسـمي دماً غرثــى جراح مـن دمائي تطعمُ
تلكــم هديــةُ مســتميت مغــرم أنــا المضحــى، والضحيــة مغــرمُ
أنــا صــورةُ الألـم الذبيحِ، أصوغـه كلمـا عـن القلـب الجريـح يترجم
ولــرُبّ آهــاتٍ حيــارى شَــرِدٍ راحــتْ علــى فــم الشــاعر تنتظــم
ذوَّبــتْ آلامــي، فكانــت قطـرةً فــي كأس مـن بنـوا الحيـاة، ورمموا
ووهمــتُ أنــي فــي الصبابــة منهـمُ ولقـد يُعيـن علــى اليقيـن توّهـمُ

***

غاليــتُ فــي حــبِّ الشــهيد، وراعنــي فيمــا أحــدِّث عنــه فكــر مبهــمُ
أبــداً تســددني خطــاه، وأُلهــمُ وتعــنٌّ لــي منــه الطيــوف، وأرســمُ
نفســي الفــداءُ لعبقــريًّ ثائــرٍ يهــلُ الحيــاة كأنــه لايفهــم

***

سلِّم علـى الجبـل الأشـم، وأهلِـه ولأنـتَ تعـرف عـن بنيـه مَـنْ هُـمُ
وتقــصَّ كلَّ مُــدبٍّ رجــلٍ عنــده هــو بالرجولــة والشــهامة مفعــمُ
والثـمْ ثـرىً بـدمِ الشـهيدِ مخضباً عَبِقـاً يضـوع كمـا يضـوع البرعـمُ
متفتــحٌ أبــدَ الأبيــد كأنَّــه فيمــا يخلِّــدُ عبقــريٌّ مُلهــمُ
وأهتــف، تجبــكَ ســفوحُه وســهوله طربــاً، وتبســمُ ثــاكلُ، أو أيِّــمُ
باسـم «الأميـن» المُصطفـى مـن أمـةٍ بحياتـه عنـد التخاصـم تُقسـمُ
ســترى الكُمــاة المعلميــن تحلّقــوا فــذّاً تهيَّبــهُ الكمــيُّ المُعلــمُ
صُلــبِ الملامـحِ تتقـي نظراتِـه شُـهبُ النسـور، ويدَّريهـا الضيغـمُ
يابــن الشــمال، وليـس تبـرح كربــةٌ بالبشــر تــؤذن عندمــا تتــأزمُ
وتناقــضُ الأشــياء ســرُّ وجودهــا وبخيرهــا، وبشــرِّها يتحكــم

صحـو السـماء، يُريـك قُبـحَ جهامها وتُريـكَ لطفَ الصحـو إذ تتجهمُ
وكـذا الحيـاةُ فليـس يُقـدر شَـهْدُها عـن خبـرةٍ، حتــى يُـذاق العلقـمُ
سـلِّمْ علــى الجبـلِ الأشـمِّ وعنـده مـن :أبجديـات» الضحايـا معجـمُ
سِــفْرٌ يضـمُّ المجـدَ، مـن أطرافـه أَلَقـاً، كمـا ضـمَّ السـبائكَ منجـمُ
ودعِ الحـروفَ تبـنْ قـرارةَ نفسـها إنَّ الأشـفَّ مـن الحـروف الأفخـمُ
ياموطـنَ الأبطـالِ، حيـث تناثـرتْ قصـصُ الكفـاحِ حديثهـا، والأقـدمُ
حيــث انبــرى مجــدٌ لمجــدٍ والتقــى جيــلٌ بآخــرَ زاحــفٍ يتســلمُ
وبحيــثُ ينضــح كلُّ برعــم زهــرةٍ بشــذى عبيــر دمٍ بهــا يُتنسَــمُ
وبحيــث تلتحــم القبــورُ، كأنّهــا سِــورٌ يؤلفهــا كتــابٌ محكــمٌ
وبحيــثُ تزدحــمُ العظــامُ، فطــارفٌ يُنهــي رســالة تالــدٍ، ويَتمَّــمُ
تـروى حديـث الهـام فيهـا هامــــةٌ ويقـصُّ مـا بَلَـتِ اليواعـدُ مِعصـمُ
يابـن الشـمال، ولسـتَ وحـدكَ، إنهـا السـت الملاييـن التـي تُتهضـم
ياخيــرَ ضلــعٍ، لســتَ ةحــدكَ، إنّــه جســدٌ بــكلِّ ضلوعــه، يتألــمُ
عانــى، وإيــاكَ الشــدائدَ، لــم تَلِــنْ منــه قنــاةٌ كلَّ يــومٍ تُعْجَــمُ
***
ياموطـن الأبطـال، والدنيـا بهـا نصـفٌ، وان خيلـت تجـور وتظلـمُ
تعطـي وتأخـذ والمغفـل عندهـا مَـنْ ظَـنَّ مـن عقبـى حسـابٍ يسـلمُ
مـن بعـد ألـفٍ، مـن سـلالة ظالـمٍ مـن قبـل ألـفٍ يثـأر المتظلـمُ
***
ياموطــن الأبطــال بــثٌّ مؤلــمٌ وألــذُّ أطــراف الجديــث المؤلــمُ
ولقــد يلــذُّكَ مــن شــكاة أنْ تــرى فيهــا الضميــر بنفســه يتكلــم
أنـا مثـلُ دأبـكَ فـي كفاحـكَ محـرَبٌ شـاكي العزيمـةِ، أعـزلٌ متقحِّـمُ
سـتون راحـتْ فـي النفوسِ تقسَّـم تُعطـي عطـاءَ الأكرميـن، وتحرم
آبـى الهضيمـةَ واسـتباح هضيمتـي فيمـا اسـتباحكَ أحمـقُ متجـرّمُ
ألـوي بمـا عنـدي، وعنـدي صفـوةٌ هـي مـن أبيـه، ومـن ذويـه أكـرمُ

ورمى بهم خلفَ الحدود كأنهم بُرُدٌ إلى الأمصار عجلى ترزمُ
وأشاع لحمي للذئاب، ولحمَهم وحمى لحوماً بالنتانة تَزخمُ
ودعى الجباةَ إلى حطام حويشة لتباعَ ملحفةٌ، ويُشرى مَحزمُ
وتفرّج المتفيهقون فلا دمٌ يغلى، ولا قلمٌ يذود ، ولا فمُ
لم تنفقىء خجلاً عيونٌ أبصرتْ وجه الكريم بكفِّ وغد يُلطمُ
ونجوتَ منجى المؤمنين حُشاشتي ويدي، وسيفٌ في فمي يتثلمُ
يابن الشمال: ومثلُ ذنبك أن تُرى متأبياً فيما تُساسُ وتُحكمُ
ماكان ذنبي غير أني لم أطمحْ إذ كل ثبْتٍ طائحٍ متهدمُ
يابن الشمال: وقد رأيتَ مصيره ومصيرُه عظمةٌ لمن يتفهمُ
بئس الشماتةُ شيمة ولو أنّها إذ يُغتلى جِرْحٌ تعفّنَ بلسمُ
حَسْبُ الجريمة ميتةٌ مرذولةٌ كفارةً عما أتاه المجرمُ

***

ياأيها الجبل الأشمُّ تَجِلّةً ومقالةً هي والتجلةُ توأمُ
شعبٌ دعائمه الجماجمُ والدمُ تتحطم الدنيا، ولا يتحطّمُ

تێبینی:

وێنەكان و زانیاری لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- ویكیپیدیا - الموسوعة الحرة، ٢- صفحة الكوثر لە ١٨-٤-٢٠١٧، ٣- المصری نت لە ١-٨-٢٠٢١، ٤- وكالة الاشور الاخبارية لە ١٥-١٠-٢٠١٦، ٥- اسس النحو و الادب العربي لە ٢١-١٠-٢٠١٣، ٦- زانیاری نووسینی خۆم.

دکتۆره نەسرین فەخری

شاعیر و نووسەرو زمانەوان و وەرگێڕ پرۆفیسۆر نەسرین فەخری

ئەو دەڵێت: (ڕقم لە وشەی خانەنشینە، من خانەنشین نیم، خاکنشینم تا ماوم خزمەتی گەلەکەم دەکەم)

ناوی تەواوی (نەسرین محەمەد فەخری)یە، لە ڕۆژی ٢٧-١١-١٩٣٧ لە گەڕەکی سابوونکەرانی شاری سلێمانی لە بنەماڵەیەکی ڕۆشنبیر و کوردپەروەر لە دایک بووە، بە هۆی ئەوەی باوکی ئەفسەری سوپای عێراقی بووە، لە زۆر ناوچەی کوردستان خزمەتی کردووە، بۆیە نەسرین فەخری خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و دواناوەندی لە شارەکانی کەرکوک و هەولێرو بەغدا تەواو کردووە، لە ساڵی ١٩٥٩، بەشی زمانی عەرەبی لە کۆلیژی ئادابی زانکۆی بەغدا تەواو کردووە، سەرەڕای ئەوەی دەرچووی زمانی عەرەبی بووە، بەڵام زمان و ئەدەبی کوردی زۆر خۆشویستووە، بۆیە لە ساڵی ١٩٦٠، چۆتە یەکێتیی سۆڤیەت لە شاری باکۆی پایتەختی ئازربایجان دەستی کردووە بە خوێندنی کوردی لە هەردوو شێوەزاری کرمانجی خواروو و کرمانجی ژووروو، بڕوانامەی دکتۆرای بە دەست هیناوە، کە ئەو کات یەکەم کەس بووە و یەکەم نامەی دکتۆراش بووە لە زمانی کوردی، لە ساڵی ١٩٦٦دەگەڕێتەوە بەغدا و دەبێتە مامۆستای زمانی

دکتۆرە نەسرین فەخری، ئەوانی دیکە نەناسراون

کوردی لە کۆلیژی ئاداب و پەروەردەی زانکۆی بەغدا، پاش خزمەتێکی زۆر و پێگەیاندنی سەدان قوتابی کورد پلەی پرۆفیسۆری وەرگرتووە.

دکتۆرە نەسرین فەخری لە ڕێگای قەڵەمە ڕەنگینەکەی و هەڵوێستە کوردپەروەرییەکانی خزمەتێکی زۆری زمان و ئەدەبی کوردی کردووە، خاوەنی دەیان لێکۆڵینەوەی زانستییە لە بواری زمان و ئەدەبی کوردی لە ڕۆژنامە و گۆڤارە کوردی و عەرەبییەکان بە هەر دوو زمانی عەرەبی و کوردی بڵاوی کردوونەتەوە، زیاتر لە (٤٠) کتێبی بە زمانی کوردی و عەرەبی نووسیووەو چاپی کردوون و بڵاوی کردوونەتەوە.

(١١) کتێب بە زمانی کوردی و (١٢) کتێب دەستنووسی کوردی لە پاش بەجێماوە، (١٠) کتێبی بە زمانی عەرەبی لە چاپ داوەو (٣) کتێبیشی بە زمانی عەرەبی وەکو دەستنووس لە دوای خۆی جێهێشتووە.

دکتۆرە نەسرین فەخری هەر نووسەر و زمانەوان نەبووە، بەڵکو شاعیریش بووە، چوار دیوانی شیعری بە زمانی عەرەبی کوردی بڵاوکردۆتەوە.

زۆر لە کتێبەکانی فەوتاون و ئەوانەی ماون لە لایەن بنکەی ژین و

بەرپرسانی پارێزراون کە کاتی خۆی دکتۆرە نەسرین بە دیاری پێشکەشی کردوون.

پاش گەڕان و سوڕانێکی زۆر لەسەرچاوەکان تەنها توانیم ئەم بەرهەمانەی دکتۆرە نەسرین بدۆزمەوە کە زۆربەیان بە زمانی عەرەبین لەوانە: علاقة اللغة الكردية بالفارسية، انا النزف فی جرحک - شيعر١٩٨٦، الالعاب الشعبية- دراسة لغوية ١٩٩٢، اللحن الاخير- شيعر ٢٠٠٢ بە زمانی عەرەبی و کوردییە بە قەوارەی ٢٥٦ لاپەڕەیە، مذكرات مجهولة من سجن غير منظور - مقاصات و اقاصيص ٢٠٠٥.

دکتۆرە نەسرین فەخری ئەو کاتەی مامۆستا بووە لە کۆلێژی پەروەردەی زانکۆی بەغدا دەورێکی زۆری هەبووە لە پەرەپێدانی بەهرەو توانای قوتابیان، هەموو دوو هەفتە جارێک (١٥) قوتابی بە بەهرەو توانای کۆکردووەتەوە، بانگهێشتنی ڕۆشنبیران و ئەکادیمییە کورد و عەرەبییەکانی کردووە و بەشدار بووینە لەم کۆڕ و سیمینارانە ، بۆیە ڕۆژنامە عەرەبی و کوردییەکان زۆریان لەسەر دکتۆرە نەسرین نووسیوە لەوانە: لە ڕۆژنامەی

دکتۆرە نەسرین فەخری، ئەوانی دیکە نەناسراون

(الصباح) دکتۆر نجاح الکبة کە ئەکادیمییەکی گەورەی عێراقییە و زۆر ناسراو بوو لە نەجەف و کەربەلا وتارێکی لەسەر دکتۆرە نەسرین نووسیوەو دەڵێت: (دکتۆرە نەسرین فەخری گۆرانی بۆ کورد و عەرەب و مرۆڤایەتی وتووە)، زۆریش لە نووسەرە عەرەبەکان داوایان لێکردووە کە پێشەکی بۆ کتێبەکانیان بنووسێت.

پرۆفیسۆر جەلیل کەمالەدین کە ئەکادیمییەکی عەرەبە نامەی دکتۆراکەی لەسەر بەرهەمەکانی نەسرین فەخری وەرگرتووە و نامەی دکتۆراکەیشی بە ناونیشانی (پەردەیەک لە جیهانی نەسرین فەخریی شیعر و ڕۆشنبیریدا)، بە زمانی عەرەبییەو لە دووتۆیی (٣٣) لاپەڕەیە، کاتی خۆی لە گۆڤاری گەلاوێژ لە بەغدا بڵاوکراوەتەوە.

پاش هەڵگیرساندنی شۆڕشی ١٤ی گەلاوێژی ١٩٥٨، (رابطة النساء)، رابیتەی ئافرەتان دەچنە لای عەبدولکەریم قاسم، لێیان دەپرسێت ئەگەر کەسێک پرسیاری هەبێ، یەکێک لە ئافرەتەکان دەڵێت نەسرین فەخری پرسیاری هەیە، نەسرین فەخری بە جلی کوردی بووە، عەبدولکەریم پێی دەڵێت وەرە لە نزیکمەوە دانیشە، ئەویش دەچێت لە تەنیشتی دادەنیشێت و پێی دەڵێت: وەزعەکە شڵەژاوە، عەبدولکەریم دەڵێت: بۆ چی بووە ؟ ئەویش دەڵێت: وا خەریکە ئەوانەی دەورو پشتت وەزعی کورد تێکدەدەن، عەبدولکەریم دەڵێت: هەموو خەڵکی عێراق لەناو شەمەندەفەرێکن من سەرکردایەتیی ئەو شەمەندەفەرە دەکەم هەموویان بە سەلامەتی دەپەڕێنمەوە، بە نەسرین فەخریش دەڵێت: بەو منداڵییەوە وا عاقڵ و زیرەکیت، دواتر کە عەبدولکەریم هێرشی بە تۆپ و تەیارە کردە سەر کوردستان، نەسرین فەخری بە شیعر بە زمانی عەرەبی هێرشی کردووەتە سەر عەبدولکەریم قاسم.

هەموون دەزانین ئەو کاتەی دکتۆر نەسرین فەخری لە رادیۆی کوردی بەغدا، بەردەوام وتاری ئاگرینی هەبوو، جارێکیان هێرش دەکاتە سەر شای ئێران کە زۆر کوردانی ڕۆژهەڵات ئازار و ئەشکەنجە دەدات، باڵوێزخانەی ئێران لە بەغدا نامەیەکی بۆ دەبەن و پێی دەڵێن : شا داوەتنامەی بۆ ناردوویت، چونکە تۆ زۆر دەنگت خۆشە لە وتارەکانتدا، ئەویش پێیان

لە لای ڕاستەوە: شاعیری گەورەی کورد گۆران، دکتۆر محەمەد سەعید، دکتۆرە نەسرین فەخری

دەڵێت:(مەبینن منداڵم، من سەرم ناخەمە سەر سینیی ئاڵتون و لەوی سەرم ببڕن)، بۆ ڕۆژی پاشتر هێزیک لە باڵوێزخانەی ئێرانی دەچنە سەری دەیانەوێت لە ناو ئێزگە دەستگیری بکەن، بەڵام کارمەندانی ئێزگە ڕێگا نادەن و پێیان دەڵێن: ئێمە ناهێڵین جارێکی دیکە وتاری ئەوها بخوێنێتەوە، دەبێت ئەو وتارانە بخوێنێتەوە کە بۆی دەنووسرێت نەک خۆی بینووسێێت و بیخوێنێتەوە.

دکتۆرە نەسرین فەخری لە شوێنێکدا دەڵێت:(هەر کوردێک یاخود هەر پێشمەرگەیەک خوێنی دەڕژێت، من لە ناو خوێنی ئەودا دەتلێمەوە، لە بیرم دێت کە منداڵ بووم هۆگری هۆنراوە سیاسییەکان بووم، بۆیە کاتێک تەمەنم گەیشتە ناوەندی و دواناوەندی و دواتر قۆناغی زانکۆ، هەموو هۆنراوەکانی دیوانی یەکەمم شیعری سیاسی بوون.

هەروەها لە چاوپێکەوتنێکدا دەڵێت:(من مامۆستا مەلا عەلی زمناکۆم خۆشدەوێت ئەو پێشمەرگەیەکی قارەمانی کوردە و جارو بار بە نامە بە سەرم دەکاتەوە، لەم ڕۆژانە هاتە لام و خەڵاتی پیشمەرگەی پێ بەخشیم).

لە نامەیەکی کاک خەسرۆ جاف بۆ دکتۆرە نەسرین فەخری دەڵێت: (خانمە ئەدیبەکەم، من و تۆ دەبێت بە چی ئیستراحەت بکەین کە جەرگی

دایکمان کراوە بە چوار پارچە).

نووسەرو ڕۆژنامەنووس حوسێن جاف دەڵێت:(دکتۆرە نەسرین فەخری نووسەر و زمانەوان و شاعیرێکی زۆر بە توانا بوو، چەند پارچە شیعری شاعیری گەورەی کورد گۆران و شاعیری نەمر فایەق بێکەسی بە ئاستێکی زۆر بەرز وەرگێڕاوەتە سەرزمانی عەرەبی).

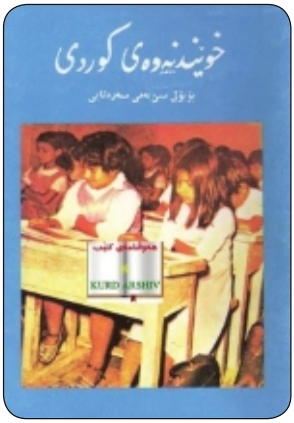

دکتۆرە نەسرین فەخری ئەندامی دەستەی دامەزرێنەری یەکێتیی نووسەرانی کوردو کۆڕی زانیاریی کوردی بوو، ئەندامی لیژنەی بەرنامەو پرۆگرام بوو لە وەزارەتی پەروەردی عێراق، بەشداری لە وەرگێڕانی دەیان کتێب کردووە بۆ پۆلەکانی قوتابخانە سەرەتاییەکانی کوردستان، چەندین جاریش ڕێزی لێنراوە و خەڵات کراوە، هەر بۆیە لە لایەن ڕۆشنبیر و ئەکادیمییانی کوردو عەرەب چەندین نازناوی پێ بەخشراوە لەوانە (عاشق التراث، الزهرة البیضاء، ماء السماء، ام الطلبة الكرد).

بیرەوەریەکانم لەگەڵ دکتۆرە نەسرین زۆر کەمن، ئەو کاتەی من لە پۆلی یەکەمی بەشی کوردیی کۆلێژی ئادابی زانکۆی بەغدا بووم، ئەو مامۆستا بوو لەوێ وانەی ڕێزمانی کوردی بە پۆلی سێیەم و چوارەم دەوتەوە، ئەو شەرەفەم دەست نەکەوت کە ئەو زانا بلیمەت و زیرەکە وانەم پێ بڵێت.

لە ڕۆژی١١-١٠-٢٠١٨ دکتۆرە نەسرین فەخری کۆچی دوایی کرد، تەرمەکەی لە گۆڕستانی سەیوان لە شاری سلێمانی بە خاکی نیشتمان سپێردراوە.

لە بەر ئەوەی هیچ پارچە شیعرێکی پرۆفیسۆر نەسرین فەخریم بە

کوردی دەست نەکەوت لە بەر کەمیی سەرچاوەکانم، وا دوو پارچە شیعری عەرەبیتان بۆ دەنووسمەوە، کە هی دکتۆرە نەسرین فەخرییە :

قصيدة (هدير)

انا ايها الحضور
ارفض إن يفرق البعض بعضي
فأكون من نفسي على نفسي
ما أغراني ملك أو جاه... لا الوعود
مادمت أهفو للوجود
ما جفلت من العيون الراصدة
ولا الوجوه الحاقدة
(سمندار) دون لهيب اذوب
ودون النار احترق
العق الجرح فالجرح

****

قصيدة (من أنت ؟ و من أنا)
سألت نفسي من أنت ؟
ضمير الأمس من أنت ؟
و الاحاسيس كلها
وكل ما فيه شذاك
كل الذي مس لماك
حتى الذي ذبت
أو ذاب في هواك

سألت الطير من أنت ؟

فقال الطير ذا شدوي

سألت البحر من أنت ؟

فقال الموج ذا حنوي

روحی شاد و ئارام و ئاسوودە بێت، ئارامگای پڕ گوڵ و گوڵزار بێت.

سەرچاوەکان:

بۆ نووسینی ئەم باسە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- فلیمێکی دوکۆمینتاری لە ئاژانسی هەواڵی جیهان - یوتوبە لە ١٣-٨-٢٠٢١.

٢- خەلیل عەبدوڵلا - خاڵ تیڤی لە ١٣-١٠-٢٠١٨.

٣- -Xeder ٢٤لە ١٩-١- ٢٠٢٠.

٤- دار العراق منتدى اللغة والثقافة الكردية.

٥- زانیاری و نووسین و داڕشتنی خۆم.

زوبێر بیلال ئیسماعیل

مێژوونووس ونووسەرو ڕۆژنامەوان زوبێر بیلال ئیسماعیل

ناوی تەواوی (زوبێر بیلال ئیسماعیل ئەلیاس) ە، لە ساڵی ١٩٣٨لە بنەماڵەیەکی ئایینی ناسراوو ناوداری شاری هەولێر، بنەماڵەی (قەهوەچی)، لەناو قەڵای هەولێر لە دایک بووە، هەر لە دێرزەمانەوە لە شاری هەولێر بووینە، بەڵام هەندێ ڕەزو باخیان لە ناوچەی خۆشناوەتی هەیەو پەیوەندیی سەروسەودایان لەگەڵ خەڵکی ناوچەکە هەبووەو هەیە.

باوکی زانایەکی گەورەی ئایینی بووە و لە مزگەوتی قەڵای هەولێر لەسەر دەستی زانا گەورەکانی ئەوکات دەرسی ئایینی خوێندووەو چووەتە قوتابخانەی (ڕوشدیە) بە یەکەم دەرچووەو خاوەنی کتێبخانەیەکی گەورەی بوو، کە پڕ بوو لە کتێبی ئایینی و مێژوویی، دواتر بووە سەرچاوەیەکی زۆر باش بۆ کوڕەکەی زوبێر، لە لای دایکیشیەوە باپیری مەلا مستەفا حوسێن خەفافە کە ئەویش زانایەکی گەورەی ئایینی بووە، کونجێکی لە مزگەوتی خانەقا هەبووە بۆ دەرس وتنەوەو ئیفتاکردن، زۆر لە مەلاو زانایانی ئایینی لەسەر دەستی دەرچوون و بوونەتە مەلا لە ناوچە جۆربەجۆرەکانی کوردستان.

زوبێر بیلال ساڵی١٩٤٥چووەتە بەر خوێندنی سەرەتایی و لە ١٩٥١

تـەواوی کـردووەو خوێندنـی ناوەنـدی لـە ناوەندیـی هەولێـرو ئامادەیشـی لـە (ثانویـة) هەولێـر سـاڵی ١٩٦٤ تـەواو کـردووە، لـە پایـزی هەمـان سـاڵدا بـۆ درێـژەدان بـە خوێندنـی خـۆی چووەتـە کۆلێـژی ئادابـی زانکـۆی بەغـدا بەشـی (الآثـار و السـیاحة - شـوێنەوار و گەشـتوگوزار)، بـە پلـەی یەکـەم لەسـەر هەمـوو قوتابیانـی پۆلەکـەی و پۆلەکانـی دیکەیـش دەرچـووە، یەکـەم قوتابیـی کوردیـش بـووە کـە ئـەم بەشـەی تـەواو کـردووە، لـە سـاڵی ١٩٦٠ دەبێتـە مامۆسـتا، وانـەی مێـژوو لـە قوتابخانـە ناوەندییەکانـی شـاری هەولێـر دەڵێتـەوە، پـاش چەنـد سـاڵێک لـە دەرس وتنـەوە، دەگوازرێتـەوە پەیمانگای مامۆسـتایانی هەولێر، لەوێش چەند سـاڵێک وانـەی وتووەتـەوە، تـا لـە سـاڵی ١٩٨٥ پـاش (٢٥) سـاڵ لـە خزمـەت لەسـەر داخوازیـی خـۆی خانەنشـین کـراوە، دواتـر هەمـوو ژیانـی خـۆی بـۆ نووسـینەوەی مێـژووی کـوردو کوردسـتان تەرخـان کردبـوو.

ناوبـراو کۆمەڵێـک کتێبـی لـە چـاپ داوەو بڵاوکردۆتـەوەو دەیـان وتـارو لێکۆڵینـەوەی مێژوویـی و زانسـتی لەسـەر قـەڵای هەولێـرو شـێخی چۆلـی و مێـژووی کـۆن و نوێـی کـوردو کوردسـتان نووسـیوەتەوە، هەروەهـا کۆمەڵێکیـش وتـار و لێکۆڵینـەوەی لـە زۆر ڕۆژنامـە و گۆڤـارە کـوردی و عەرەبییـەکان بڵاوکردووەتـەوە، هێشـتا ژمارەیـەک لێکۆڵینـەوە و دەسـتنووسـی چەنـد کتێبێکـی مـاوە لەچـاپ نـەدراون، وا دەیـان خەمـە ڕوو:

کتێبە لە چاپ دراوەکانی:

- هەولێر لە قۆناغەکانی مێژوودا (اربیل فی ادوارها التاریخیة) بەغدا، ١٩٧١.
- مێژووی زمانی کوردی بەغدا، ١٩٧٧.

- ئیبن خولەکان بەغدا، ١٩٧٩.
- زانایانی هەولێر و مووسڵ، ١٩٨٤.
- شێخی چۆلی، هەولێر، ١٩٨٨.
- شۆڕشەکانی بارزان، هەولێر، ١٩٩٨.
- إمارة رواندوز او سوران (سۆران).
- مێژووی هەولێر، هەولێر، ١٩٩٩.
- کورد لە کتێبەکانی (البلدان و الرحالة المسلمين فی العصور الوسطی)، هەولێر، ٢٠٠٠.

ئەوانەی هێشتا لە چاپ نەدراون:

مێژووی کۆنی کورد و کوردستان، مێژووی نوێ کورد، اعلام اربيل فی (ثلاثة) اجزاء، الامارة الهذبانية الكردية، تأريخ مصاصير او برادوست القديم و اهميته الاثرية، الكردو كوردستان فی المعاهدات والمواثيق الدولية، التراث الشعبي فی کوردستان، اولی المدارس فی اربيل، تأريخ قبيلة بلباس الكردية، گوران (گۆران) بحث مترجم للعلامة مينورسكی.

ناوبراو بە بۆنەی تێپەڕبوونی (٤٠٠) ساڵ بە سەر دەرچوونی (شەرەفنامەی بەتلیسی) کە گرنگترین سەرچاوەی مێژووی کوردو کوردستانە، وتارێکی

دیوار بەندی ڕەوانشاد گیوی موکریانی

لـە گۆڤـاری (البیـت الثقافـي العربـي فـي الهنـد) بڵاوکردووەتـەوە، نووسـەرو ڕووناکبیـر جـەودەت هاشـم لـە٢١ /٢٠١٧/٦، وەکـو بەبیرهێنانەوەیـەک بـۆ ئـەم مێـژووە، نووسـەری گـەورەی کـورد دووبـارە بـڵاوی کردووەتـەوە، وا هاوپێچـم کـردووە.

زوبێر بیلال دەیان وتـارو لێکۆڵینـەوەی لـە گۆڤـارە کوردی و عەرەبییەکان بڵاوکردووەتـەوە لەوانـە: (ڕۆژی کوردسـتان، برایەتـی، کەلتور(التراث الشـعبي)، شـانەدەر)، ئەندامـی دەسـتەی بەڕێوەبردنیش بووە لـەم ڕۆژنامـە و گۆڤارانـە (کاروان، شـانەدەر، کەلتـور)، ئـەو بابەتانـەی کـە بـڵاوی کردوونەتـەوە، (مێژووی شاری هەولێر بە ناوی (هەولێر لە ڕابردوو و ئێستادا) نووسیوە کـە پارێـزگای هەولێـر لـە سـاڵی ١٩٨٧ بڵاوی کردووەتـەوە، هەروەهـا قلعـة اربیـل، جریـدة التآخـی، ڕۆژنامـەی برایەتـی، ژمـارە ٤٩٨ لـە ٢٩- ٧ -١٩٧٠، معالـم تأریخیـة فـی اربیـل، گۆڤـاری شـارەوانیی هەولێـر ژمـارە (٤و٥) لـە کانونـی دووەم و شـوباتی ١٩٧١، مزگەوتـی گـەورەی قـەڵا، گۆڤـاری شـانەدەر، ژمـارە ٢ سـاڵی ١٩٩٧، لێکۆڵینەوەیـەک لەسـەر قـەڵا بـە نـاو نیشـانی (الکفـاح عبر الزمن و معاناة لا تنتهي)، ڕۆژنامـەی (الاتحـاد)، ژمـارە ١٠٤-١٠٥-١٠٦-١٠٧- ،١١٠ لـە نێـوان ٥-١١- ١٩٩٤ و ١٧- ١٢-١٩٩٤.

ناوبـراو وەکـو پسـپۆڕو شـارەزا لـە بـواری مێـژوو و شـوێنەوار لـە لایـەن

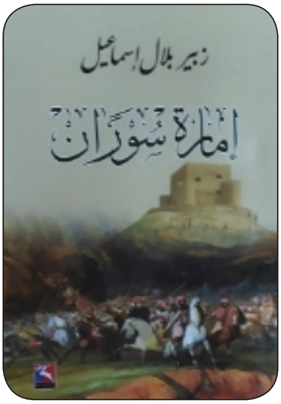

وەزارەتی ڕۆشنبیریی هەرێمی کوردستان پرس و ڕای پێ کراوە.

زوبێر بیلالی مێژوونووس زۆر هەولێرو قەڵات و شوێنەوارەکانی دیکەی کوردستانی خۆشدەویست، ئەو کاتەی شەهید مەهدی خۆشناو، جێگری پارێزگاری هەولێر بوو، پلانێکیان هەبوو بۆ دروست کردنی (دیواربەندێک) لە شوێنی دوکانەکەی ئەدیب و نووسەر و ڕۆژنامەوانی کورد پەروەر ڕەوانشاد گیو موکریانی کە چاپخانەکەی لێ بوو وەکو ڕێزلێنانێک بۆی، پرس و ڕا بە زوبێر بیلال دەکەن بەو پێیەی ئەندام بووە لە لێژنەی (پاراستن و ڕزگارکردنی قەڵا)، ئەویش دەڵێ: (عندما يستقطع شيء من جسم القلعة احس و كأن جزءا من جسدي يستقطع بالسكين، لذا رجائي ان لا يبالغ في قطع جزء كبير من جسد القلعة بل على قدر ما يلزم للجدارية المقترحة و في كل الاحوال، ان لا يمتد عمق القطع عن متر واحد)، بۆیە دیواربەندەکە بۆ ڕەوانشاد نووسەر و ڕۆژنامەوانی کورد گیو موکریانی دروست کراوە، وا وێنەی دیواربەندەکەم هاوپێچ کردووە.

ئەو چەند دوکانەی کە لە تەنیشت دەرگای قەڵابوون و هۆتێل (فرح) ی لەسەر کرابوو، لە ساڵی حەفتاکان ڕووخێنران، لە ساڵی ١٩٩٦ پارێزگای هەولێر دیسان پرۆژەیەکی هەبووە بۆ نۆژەن کردنەوەی ئەم دوکانانە، پرس بە زوبێر بیلال دەکەن، ئەویش ڕازی نابێت، لێژنەکەی پاریزگا بە گوێی دەکەن و پرۆژەکە جێبەجێ ناکەن.

کورتە بیرەوەریەکم لەگەڵ مێژوونووسی گەورەی کورد زوبێر بیلال ئیسماعیل، لە ساڵی ١٩٦٤ لە پۆلی دووەمی ناوەندی بووم لە قوتابخانەی ناوەندیی هەولێر (متوسطة اربيل)، ناوبراو مامۆستای وانەی مێژوو (تاريخ) بوو، ئەو پیاوێکی زۆر هێمن و لە سەرەخۆو ڕووخۆش و قسەخۆش بوو،

ئێمەی قوتابیان زۆر حەزمان لە وانەی ئەو دەکرد، زانیارییەکی زۆری هەبوو لە بواری مێژوو و شوێنەوارو کەلتوری شاری هەولێرو هەموو کوردستان، هەر بۆخۆی (موسوعة) یەک بوو، ئەگەر زیادە ڕۆیی نەکەم دەتوانم بڵێم: پاش مێژوونووسی گەورەی کورد ئەمین زەکی بەگ، مامۆستا زوبێر بیلال ئیسماعیل گەورەترین مێژوونووسی کوردە.

پاش ململانێیەکی زۆر لەگەڵ نەخۆشییەکەی، دڵی مێژوونووسی گەورەی کورد زوبێر بیلال ئیسماعیل لە لێدان کەوت و کۆچی دوایی کرد، لە هەولێر لە ڕێوڕەسمێکی شایستە بە خاکی نیشتمان سپێردرا.

بۆ مێژوونووسی کورد زوبێر بیلال ئیسماعیل ڕەوانت شادو دوا مەنزەڵگات بەهەشت بێت و گڵکۆت پڕ گوڵ و گوڵزارو چراخان بێت.

بۆ نووسینی ئەم باسە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- المؤرخ المعاصر والباحث الآثاري، زبير بلال اسماعيل ، کەریم شارەزا، سنة ٢٠٠٠.

٢- زينب الچلبي لمحات عن حياة ومؤلفات المؤرخ الكبير زبير بلال ئيسماعيل.

٣- حميد المطبعي، موسوعة أعلام العراق الحديث من القرن العشرين، ج ١ سنة ١٩٩٥.

٤ - وتارێکی نووسەر جەودەت هاشم، کە بەبیرهێنانەوەی، لێکۆڵینەوەیەکی زوبێر بیلال لە گۆڤاری (بيت الثقافي العربي في الهند) لە ٢١- ٦ - ٢٠١٧

٥- زانیاری و نووسین و دارشتنی خۆم.

سەیدا سادق بەهائەدین

نووسەر و ڕۆژنامەوان و وەرگێڕ و زمانەوان سەیدا سادق بەهائەدین

ناوی (سادق بەهائەدین) ە، لە ساڵی ١٩١٨ لە قەزای ئامێدیی سەر بە پارێزگای دهۆکی ڕەنگین لە دایک بووە، هەر لە منداڵییەوە چووەتە بەر خوێندنی ئایینی لە حوجرەی باوکی، کە زانایەکی ناسراوی ئایینی بووە لە شاری ئامێدی.

خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی لە ئامێدی و ئامادەیی لە موسڵ تەواو کردووە، لە ساڵی ١٩٥٤ (دار المعلمین العالي – خانەی باڵای مامۆستایان) ی لە بەغدا تەواو کردووە، بووەتە مامۆستای قوتابخانەی ناوەندییەکان لە بەغدا و ناوەندیی کەرکوکی کوڕان و لە ناوەندیی هەڵەبجە چوار ساڵ و سلێمانی و زاخۆ، دواتر گواستراوەتەوە (هیت) لە پارێزگای ڕومادی (الانبار)، زیاتر لە (١٧) ساڵ مامۆستایەتی کردووە و وانەی جوگرافیا و مێژووی گوتووەتەوە، پاشان بووەتە مامۆستای زمان و ئەدەبی کوردی لە بەشی کوردیی کۆلێژی ئادابی زانکۆی بەغدا.

مامۆستا سادق بەهائەدین هێشتا هەر قوتابیی ناوەندی بووە، ڕۆژنامەی (هاوار) کە جەلادەت بەدرخان برای کامەران بەدرخان لە سووریا (دیمەشق)

سەیدا سادق بەهائەدین

دەری دەکرد، دەیخوێندەوە و ڕۆژنامەی (گەلاوێژ) یشی خوێندووەتەوە کە مامۆستا ئیبراهیم ئەحمەدو مامۆستا عەلائەدین سوجادی لە بەغدا دەریان دەکرد، بۆیە ناوبراو کەوتووەتە ژێر کاریگەریی ئەو دوو ڕۆژنامەیە و سەوداو عیشقی زمان و ئەدەبی کوردی بووە.

سادق بەهائەدین ئەندامی یانەی(سەرکەوتن)ی کوردی بووە لە سەرەتای چلەکانی سەدەی ڕابردوو و یەکەم دەستپێکی نووسینی لە گۆڤاری (هیوا) بووە، کە دەستەی بەڕێوەبردنی یانەی سەرکەوتن دەری دەکرد لە بەغدا، لە ساڵەکانی ١٩٥٦ تا سەرەتای حەفتاکان لە ڕادیۆی کوردیی بەغدا وەکو بێژەر و وەرگێڕ کاری کردووە و ناوەناوەش چەند وتارو بابەتی ڕۆشنبیری و زمانەوانی و کەلتووری بڵاوکردووەتەوە، بەشی زۆری دەق و تێکستی بەرنامەکانی کە بە شێوەزاری کرمانجی باکوور (بادینان)ی بوون، ئەو لە ڕووی زمانەوانی و ڕێزمانەوە سەرپەرشتیی دەکردن.

لە پاش شۆڕشی ١٤ی تەمموزی ساڵی ١٩٥٨ بەشدار بووە لە دامەزراندنی سەندیکای مامۆستایانی عێراقی و تاکە کورد بووە لە بەغدا، لەم سەندیکایە ڕۆڵێکی باڵای گێڕاوە و بەرگری لە مافەکانی گەلی کوردمان کردووە، هەروەها ڕۆڵی بەرچاوی هەبووە لە کۆنگرەی یەکەمی نووسەرانی کورد

كـه لـه بەغـدا سـاڵی ١٩٧٠ بەسـترا، ئـەو سـەرۆكی دەسـتەی بەڕێوەبردنی كۆنگرەكـە بـووە، ئەندامیـش بـووە لـە كۆڕی زانیاریـی كـوردی لـە بەغدا.

سەیدا سادق بەهائەدین بەجلی كوردی

مامۆسـتا سـادق بەهائەدیـن هـەر لـە سـاڵەكانی ١٩٥٦ تاوەكـو سـاڵی هەشـتاكان كۆمەڵێـك وتـار و بابەتـی جۆراوجـۆری لـە زۆربـەی ڕۆژنامـەو گۆڤـارە كـوردی وعەرەبییـەكان بڵاوكردووەتـەوە لەوانـە (هاوكاری،برایەتـی، دەفتـەری كوردەواری، نووسـەری كورد، ڕۆژی كوردسـتان، بەیـان، ڕۆشـنبیریی نوێ، گۆڤـاری كـۆڕی زانیاریـی كـوردی).

ناوبـراو كۆمەڵێـك بەرهەمـی لـە بوارەكانـی ئـەدەب و زمانەوانـی و كەلتـوور و مێـژوو و لێكۆڵینـەوە و سـاغكردنەوەی تێكسـتی شـیعری لـە چـاپ داوە و بـڵاوی كردوونەتـەوە، گرنگترینیـان ئەمانـەن (ئیدیەمێـت كـوردی - ١٩٧٣، دیوانـا مەلایـێ جزیـری ١٩٧٧، پەرتەیـێ هـەكاری ١٩٧٨، نەوبەهـارا سـەیدایێ ئەحمـەدی خانـێ ١٩٧٩، مەولیدا مەلایێ باتەیـی ١٩٨٢، هۆزانڤانێـت كـورد ١٩٨٠، ڕێزمانـا كـوردی، ڕێزمانـا لەهجـەی كرمانجـی بـە ڕۆنیـۆ چاپـی كـردووە

پەیكەری سەیدا سادق بەهائەدین

قوتابخانەی سادق بەهائەدینی کوڕان

کە بریتییە لە (٧) موحازەراتی خۆی کە لە بەشی کوردیی کۆلێژی ئادابی زانکۆی بەغدا گوتوویەتیەوە)، هێشتا کۆمەڵێک بەرهەمی ماون دەربارەی مێژووی ئەدەبی کلاسیکیی کوردی و هەندێ کورتە چیرۆک و چەند بابەتێکی وەرگێردراو کە چاپ نەکراون.

مامۆستا سادق بەهائەدین زاناو پسپۆر بوو لە بواری زمان و ڕێزمانی کوردی بە تایبەتی لە لەهجەی کرمانجی باشوور، هەر بۆیەش کتێبێکی ڕێزمانی کوردی داناوە، تیایا بەراورد لەنێوان هەردوو لەهجەی کرمانجی باشوور و کرمانجی باکوور دەکات.

لە دهۆک قوتابخانەیەکی ئامادەیی بە ناوی ئەم نووسەر و زانایە گەورەیە کراوە، قوتابیان و مامۆستایانی قوتابخانەکە ئاڵای کوردستانیان بەرز ڕاگرتووە، وا وێنەکەم هاوپێچ کردووە.

هەر لە دهۆک وەکو ڕێزلێنانێک پەیکەرێکی مامۆستا سادق بەهائەدین

دروست کراوەو لە پێش بارەگای یەکێتیی نووسەرانی کورد- لقی دهۆک داندراوە.

بیرەوەرییەکانم لەگەڵ مامۆستا سادق بەهائەدین دەگەڕێتەوە بۆ سەرەتای ساڵانی حەفتاکانی سەدەی ڕابردوو ئەو کاتەی من بێژەر بووم لە ڕادیۆی کوردیی بەغدا، مامۆستا سادق بەهائەدین هەفتانە دووجار دەهاتە ئەوێ، سەرپەرشتیی ئەو نووسین و تێکستانەی دەکرد کە بە لەهجەی بادینی پێشکەش دەکران لە ڕووی ڕێنووس و ڕێزمان و زمانەوانییەوە، بە ڕاستی مامۆستایەکی پسپۆڕ لە بواری زمانەوانی بە تایبەتی لەهجەی بادینانی،

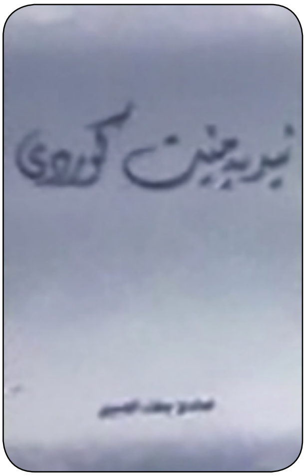

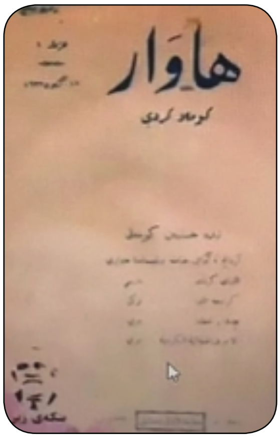

ئێمەش سوودمان لێ وەردەگرت لە بواری پێشکەش کردنی بەرنامەکان بە تایبەتی خوێندنەوەی دەنگوباس.

مامۆستا سادق بەهائەدین لە ١٩٨٢/٦/١٦ کۆچی دوایی کردووە، ڕوحی شادو ئارام بێت.

بۆ نووسینی ئەم باسە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:
لاپەڕەی Welatemeلە بەرواری ٢٠١٥/٦/١٦
٢- وتارێکی پەریزاد شەعبان لە ٢٠١٥/٦/١٦
٣- لنتذکر مبدعینا صادق بهاءالدین - هۆزان ئەمین
٤- وانەی پۆلی هەشتەم Youtube، سۆنیا غەفور
٥- زانیاری و نووسینی خۆم.

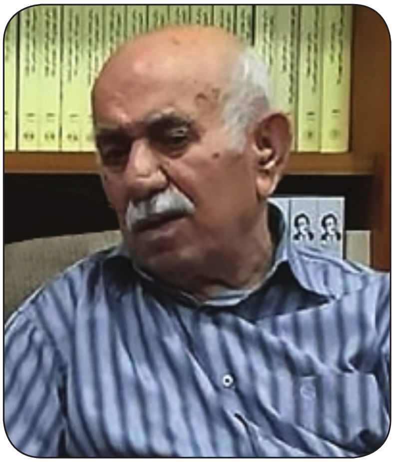

دکتۆر کەمال غەمبار

شاعیر و نووسەر و وەرگێر و ڕەخنەگر، دکتۆر کەمال غەمبار

کەمال غەمبار قۆناغەکانی خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و دواناوەندی لە هەولێر تەواو کردووە، پاشان کۆلیژی پەروەردەی لە ساڵی شەستەکان لە زانکۆی بەغدا تەواوکردووەو بووەتە مامۆستای زمانی عەرەبی لە قوتابخانە ناوەندی و دواناوەندییەکانی هەولێر و شارەکانی خوارووی عێراق، دواتریش وەکو مامۆستای ئەدەب و ڕەخنەی کوردی و عەرەبی لە ئامادەیی و پەیمانگاکان و کۆلێژی ئاداب و پەروەردەی زانکۆی سەلاحەدین دەست بە کار بووە.

دکتۆر کەمال غەمبار هەر لە سەرەتای لاوێتیدا، هێشتا هەر قوتابی بووە لە پۆلی پێنجەمی سەرەتایی لە ناو ڕیزی قوتابیان هاتووەتە دەرەوە و شیعری نیشتمانپەروەری وەکو (ئێمە نابەزین و داری ئازادی) بۆ هاوپۆلەکانی خوێندووەتەوە، ئەو لە پۆلی چوارەمی ئامادەیی بووە، یەکەم شیعری بە زمانی عەرەبی نووسیوە و لە ساڵی ١٩٥٦ یش یەکەمین شیعری بە زمانی کوردی نووسیوە کە دەڵێت:

گوڵ و گوڵزار، شنەی شەماڵ

زەردەخەنەی جوانی منداڵ

ئاسمانی ساوو دوو چاوی کاڵ
هەموو جوانن وەکو بەهار
شادی دڵن دڵی غەمبار
بەڵام سۆزی دایکی نازدار
زیاتر دڵ ئەکا بەختیار

هەر لەسەر ئەم هەڵوێستانەی چەندین جار دەستگیر کراوەو ئازار و ئەشکەنجە دراوە، ئەو هێشتا قوتابیی پۆلی پێنجەمی ئامادەیی بووە کە بە دەستی کەلەپچەکراوی و بە پۆلیس بردوویانە بۆ تاقیکردنەوەکانی کۆتایی ساڵ.

ناوبراو یەکەمین پەخشانی خۆی ساڵی ١٩٥٠ لە گۆڤاری گەلاوێژ بڵاوکردووەتەوە کە بە ناو نیشانی (ئەوانەی نامەن - ئەبراهام لینکۆلن)، یەکەمین کتێبی کوردی (هاوڕێی منداڵ)ی شاکر فەتاحی خوێندووەتەوە و یەکەمین کتێبی عەرەبیش کتێبی (الموکب)ی جبران خەلیل جبران بووە، یەکەمین بابەتی ڕەخنەیی بە زمانی عەرەبی بووە کە لە گۆڤاری (الثقافة)ی (صلاح الخالصي) بڵاوکردووەتەوە، لە ساڵی ١٩٧٣ ڕەخنەی لە شیعرەکانی عەبدوڵڵا پەشێو گرتووە، لە ساڵی ١٩٧٦ چیرۆکی(خازێ)ی

لە لای ڕاستەوە: دکتۆر کەمال غەمبار، مامۆستا جەواد شێروانی

له لای ڕاستەوە:دکتۆر کەمال غەمبار، نە ناسراوە.

ئیبراهیم ئەحمەدی وەرگێڕاوەتە سەر زمانی عەرەبی و لە گۆڤاری (الفکاهة) بڵاوکراوەتەوە.

دکتۆر کەمال غەمبار سەرەتا بە شیعر دەستی پێ کردووە، دواتر خۆی لە بواری ڕەخنە و ڕەخنەگرتن بینیوەتەوە، ئەو کاتەی قوتابی بووە لە کۆلێژی پەروەردی زانکۆی بەغدا لە ساڵەکانی ١٩٦٠- ١٩٦١، کەوتووەتە ژێر کاریگەریی مامۆستای خۆی پرۆفیسۆر (دکتۆر سالم النعیمي) کە وانەی ئەدەب و (النقد)ی عەرەبی پێ وتوون.

ناوبراو هەر لە کۆتایی شەستەکانی سەدەی ڕابردوودا دەستی بە ڕەخنە گرتن کردووەو بە چیرۆکەکانی (ئیبراهیم ئەحمەد و حوسێن عارف و شاکر فەتاح و محەمەد مەولود(مەم) و ڕەئووف بێگەرد و محەمەد فەریق حەسەن و کاکەمەم بۆتانی و محەڕەم محەمەدەمین و لەتیف حامید و عەبدوڵڵا سەڕاج)، ئاشنا بووە و ڕەخنەی لێ گرتوون، دواتریش لە چیرۆکەکانی هەر یەک لە (محەمەد موکری و سەلاح شوان و ئەحلام مەنسوور و محەمەد ڕەشید فەتاح و شێرزاد

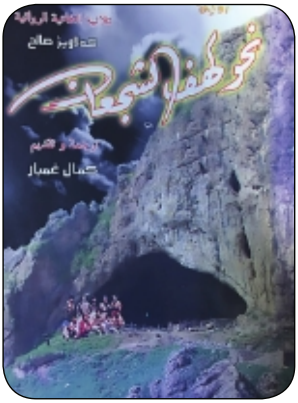

حەسەن و جەلیل کاکەوەیس، بە پێی توانای خۆی وتارو لێکۆڵینەوەی لەسەر نوسیوون، هەندێکیشیانی وەرگێڕاوەتە سەر زمانی عەرەبی.

دکتۆر کەمال غەمبار سەبارەت بە شیعری شاعیرانی سەرەتای شەستەکان و حەفتاکانی سەدەی ڕابردوو، دەڵێت:(ئاشکرایە کە گۆرانی شاعیر یەکەمین شاعیرە کاری کردووەتە سەر شیعری نوێی کوردی، کەم شاعیرانی شەستەکان و حەفتاکان بەر چاو دەکەون کە لە سەرچاوەی گۆران ئاویان نەخواردبێتەوە).

ناوبراو لە گفتوگۆیەکدا لەگەڵ گۆڤاری (دەنگەکان)ی ئەلیکترۆنیدا دەڵێت:(هەندێک لە شاعیری شەستەکان و حەفتاکان هەر لەسەر ڕێچکەی گۆران ماونەتەوە، هەندێکی تریشیان هەنگاویان بەرەو پێشەوە نا. ئاشکرایە کە شاعیرانی دوای گۆران سنووری گۆرانیان بڕی، یەکەم بە پێی چوارچێوەی مێژوویی ناکرێت بڵێن گۆرانیان تەجاوز کردووە، جێ پەنجەیان بەقەدەر گۆران دیارە، ئەمەش وا ناگەیەنێت کە تێپەڕکردن نییە، لەوانە شیعرەکانی جەلالی میرزا کەریم و لەتیف هەڵمەت و شێرکۆ بێکەس و سەباح ڕەنجدەر و سەلاح شوان و کەریم دەشتی و ڕەفیق سابیر و ئەنوەر قادر جاف و ئەحمەدی مەلا و جەلال بەرزنجی و دڵشاد عەبدوڵڵا).

هەندێ نووسەر و شاعیر و ڕەخنەگری عەرەبی کاریان لە دکتۆر کەمال غەمبار کردووەو سەبارەت بەوان دەڵێت:

فاضل ثامر یەکەمین کەسە کە سوودم لە بەرهەمەکانی وەرگرتووە، لە

نووسینەکانیشم ئاماژەی پێ کردووە.

سەبارەت بە (یاسین النصیر) دەڵێت: یەکێکە لەو نووسەرانەی لە جوانناسی شوێن تێدەگات و حەقی خۆی داوەتێ، جگە لە باری سەرنجی لە بارەی شانۆ.

دەربارەی (جابر عصفور) دەڵێت: یەکێکە لە ڕۆشنبیرە گەورەکانی عەرەب لە ڕێبازی بنیاتگەری زۆر چاک تێگەیشتووە، کتێبی (البنیویة)، ئەو وەریگێڕاوە، زۆر سوودم لێوەرگرتووە.

بۆ (یمني سعید) دەڵێت: بەرهەمەکانی زۆر چاویان کردمەوە تا لە بواری ڕەخنەدا شارەزایی زیاتر پەیدا بکەم.

مامۆستا و پێشڕەوی شانۆی کوردی ئەحمەد سالار دەربارەی دکتۆر کەمال غەمبار دەڵێت:(کە باسی دکتۆر کەمال غەمبار بکرێت دەبێت ئاماژە بۆ ئەو زمانە عەرەبییە بکرێت، کە هەر چۆن بۆ برای هونەرمەند(حاجی عبدالستار البصري)م باس کرد: ئەو دکتۆرە دەتوانم بە دڵنیایی پێت بڵێم ئەگەر لە مەلاکانی (کوفة)ی جاران دەستەباڵاتر نەبێت ئەوە هاوشانییانە، هەر بەو زمانەی هەمیشە گۆی سەرکەوتنی بردووەتەوەو چەند شانۆیەکی وەرگێڕاوەتە سەر زمانی عەرەبی و بڵاوی کردوونەتەوە، جگە لەوەی دوایین میدالییای شانازی پێ بەخشیم کە دکتۆرانامە بەرزەکەی بوو (احمد سالار رائداً و مؤسس المسرح الإحتفالي الكردي)، کە چەند جارێ چاپ کراوەتەوە، لە کۆتاییدا دەڵێم: خەڵکینە ئێوە و خوداتان گەر ئەو ڕابەرم نەبێت، بە کێ بڵێم ڕابەر ؟).

دکتۆر کەمال غەمبار دەیان وتاری لێکۆڵینەوە و ڕەخنەیی لە بەشی زۆری ڕۆژنامە و گۆڤارە کوردی و عەرەبییەکان بڵاوکردووەتەوە، کۆمەڵێک بەرهەمی خۆی و وەرگێڕانی لە کوردییەوە بۆ عەرەبی و لە عەرەبییەوە بۆ کوردی هەیە، وا هەندێکیانم هاوپێچ کردووە.

دکتۆر کەمال غەمبار ئەو کاتەی ساڵی ١٩٥٩ لە بەندیخانەی (سەرای)ی بەغدا بووە، چەند کۆپلەیەکی هۆنراوەی (شیرین بەهارە)ی مامۆستا

ئیبراهیم ئەحمەدی وەرگێڕاوەتە سەر زمانی عەرەبی وا کۆپلەیەک لەگەڵ نووسینەکەمدا هاوپێچ دەکەم.

لە ڕێکەوتی ١٠-١٢-٢٠١٥، لە هۆڵی شەهید مەهدی خۆشناو یەکێتیی نووسەرانی کورد- لقی هەولێر ئێوارە کۆڕێکیان بۆ دکتۆر کەمال غەمبار لەژێر ناو نیشانی (گۆرانی شاعیر ڕابەری بزاڤی تازەگەری لە شیعری کوردیدا) ساز کردووە.

بۆ مامۆستا دکتۆر کەمال غەمبار هەر ساغ و سەلامەت و تەمەن درێژ بیت بۆ خزمەتی زمان و ئەدەب و ڕەخنەی کوردی و عەرەبی.

کۆپلەیەک لە هۆنراوەی شیرین بەهارە کە کردوویەتییە عەرەبی.

لا تعيش للموت بل مت للحياة

كيف تسمو دون لقيا النكبات

لن تهاب القيد يدوى ابدا

فالقيد للمعصم لا روح الآباة

سەرچاوەکان:

بۆ نووسینی ئەم باسە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- ڕۆژنامەی میدیا لە ١٦-٦-٢٠١٩.

٢- کوردستانی نوێ لە ٢٣-١٠-٢٠١٦.

٣- گوڵان وتاریک بە ناونیشانی ئەو کەسانەی ناسرێنەوە، نووسینی ئەحمەد سالار لە ١٧-١-٢٠١٧،

٤- گۆڤاری ئەلیکترۆنیی دەنگەکان - گفتوگۆیەک لەگەڵ دکتۆر کەمال غەمبار لە ٥-١٠-٢٠١٣، ٥- زانیاری ونووسینی خۆم .

دکتۆرە شوکریە ڕەسووڵ

هەموو ژیانی لە ناو پەرتوکدا بووە، شەو هەبووە هەر نە خەوتووە هەر خەریکی نووسین و خوێندنەوە بووە، نووسەرو مامۆستای ئەکادیمی پرۆفیسۆر دکتۆرە شوکریە ڕەسووڵ

ناوی تەواوی (شوکریە ڕەسووڵ ئیبراهیم)ە، لە گەڕەکی چوارباغی شاری سلێمانی لە دایک بووە، ئەو کە لە دایک بووە چوارەم کیژی خانەوادەکەی بووە، دایکی حەزی لێ بووە ناوی بنێت (شەکراو)، بەڵام (پووری- پلکی) خوشکی باوکی ناوی لێناوە شوکریە، چونکە شوکر بووە بەو بەشەی کە خوا داویەتی، بەڵام لە ناو خانەوادەکەی و کەسە نزیکەکانی دکتۆرە شوکریە هەر بە شەکراو بانگ دەکرێت، لە یادمە لە ساڵی خوێندنی ١٩٧١-١٩٧٢ من تازە لە پۆلی یەکەمی بەشی کوردیی کۆلێژی ئادابی زانکۆی بەغدا بووم، ئەو تازە تەواوی کردبوو، جاروبار دەهاتە لای دکتۆرەکان و هاوپۆلەکانی دوای خۆی، ئەوانیش هەر بە شەکراو بانگیان دەکرد، ئەو لەلایەن هەمووان زۆر خۆشەویست بوو، هەتا ئەو کاتەی کە دەچێت بۆ خوێندن لە سۆڤیەت، هێمن موکریانی شاعیر دوو نامەی بۆ دەنووسێت و پێی دەڵێت: کچەکەم شەکراو.

دکتۆرە شوکریە ڕەسووڵ خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی دواناوەندی

لەلای ڕاستەوە :د. خەلیل ئیسماعیلی هاوسەری، شوکریە ڕەسووڵ

لە سلێمانی تەواو کردووە، لە ساڵی ١٩٧٢ لە لایەن کۆڕی زانیاریی کورد دەنێردرێتە مۆسکۆ - یەکێتیی سۆڤیەت بۆ درێژەدان بە خوێندنی باڵا، لە ساڵی ١٩٧٧ دکتۆرای لە ئەدەب و کەلتووری کوردیدا وەرگرتووەو گەڕاوەتەوە وڵات، نامەی دکتۆراکەی بە ناونیشانی(ناوەڕۆکی ئەدەبی و فیکریی پەند و قسەی نەستەقی کوردی)یە.

بڕوانامەی ناوبراو

لەگەڵ هاتنەوەی بۆ ماوەی شەش مانگ لە کۆڕی زانیاریی کوردی وەکو (توێژەری زانستی) دامەزراوە، دواتر لە بەشی کوردیی کۆلێژی ئادابی زانکۆی سلێمانی و سەلاحەدین وەکو مامۆستای ئەدەب و کەلتووری کوردی دەست بە کار بووە.

دکتۆرە شوکریە ڕەسووڵ لە سەرەتای هەشتاکان کە شۆڕشی کورد بەردەوام بووە، ئەو هیچ چالاکییەکی نەنواندووە چونکە ڕژێمی بەعس هەر کەسێک چالاک بووایە داوای کارکردنی لێ دەکرد، بۆیە

دکتۆرە شوکریە ڕەسووڵ و ڕێزلێنانی

ئەویش دوورەپەریز وەستاوە، بەڵام هەر دوای ڕاپەڕین، قۆڵ و باسکی لێ هەڵماڵیوەو چووەتە مەیدانی خەبات و نواندنی چالاکی لە بواری نووسین و چاوپێکەوتنی تەلەفزیۆنی و بەشداربوون لە جموجووڵییەکانی یەکیتیی نووسەرانی کوردو سەندیکای ڕۆژنامەنووسانی کوردستان و کۆمەڵەی شەهیدانی کوردستان و بڵاوکردنەوەی دەیان وتارو لێکۆڵینەوە و توێژینەوە لە زۆربەی زۆری ڕۆژنامە و گۆڤارە کوردییەکان.

دکتۆرە شوکریە ڕەسووڵ زیاتر لە (٢٥) کتێبی چاپ کردووە و بڵاوکردووەتەوە و زیاتر لە (٢٠) دەستنووسیشی ئامادەیە بۆ لەچاپ دان لەوانە (ئەدەبی فۆلکلۆری کوردی بەرگی یەکەم و دووەم، ئەدەبی کوردی و هونەرەکانی ئەدەب، بیری نەتەوایەتی و کوردایەتی لای بارزانیی نەمر، پەندی پێشینان و قسەی نەستەقی کوردی، تەکنیکی گێڕانەوە لە چیرۆکەکانی (مارف بەرزنجی) دا،

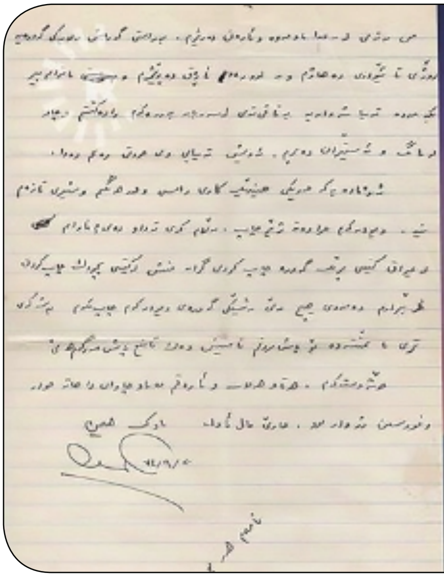

نامەی هێمنی شاعیر بۆ شوکریە ڕەسووڵ

اول امراة في كوردستان العراق تحصل على (البروفسورية)

حصلت الدكتورة شكرية رسول ابراهيم على درجة (البروفيسور) من جامعة صلاح الدين في ٢٠٠٢/٨/٢٨ وبذلك تكون اول امرأة في اقليم كوردستان العراق تصل الى هذه الرتبة العلمية

نهنئ الدكتورة الفاضلة هذا المكسب العلمي، متمنين لها استمرار العطاء لخدمة شعبنا العزيز.

حیکایەتی گیانداران(ڕەمزی مار)، حەکایەتی خورافی کوردی لە ڕووی مۆرفۆلۆژییەوە، ڕۆڵی مارگرێت ڕوودینکۆ لە بووژاندنەوەی کەلەپووری کوردیدا، ڕێوڕەسمی شین و لاوانەوەی کوردی، زەینەب خان کچە کورد، شینی کوردە یەزیدییەکانی پشت قەوقاز- لە ڕووسییەوە وەرگێڕدراوەتە سەر زمانی کوردی، عادات و ڕسوونامەی اکرادیە(داب و نەریتی کوردی)لە ڕووسییەوە وەرگێڕدراوەتە سەر زمانی کوردی، گەنجینەکانی کەلەپووری کوردی لە خەزێنەکانی پترسبۆرگ، وەرزی ساڵنامەی میللی لە پەند و شیعری کوردیدا، کۆمەڵە ڕازێکی منداڵان، نەریتی باران (وشکە ساڵی) لای کورد و چەندانی دیکە).

دکتۆرە شکریە ڕەسووڵ ئەو کاتەی بۆ خوێندن لە مۆسکۆ بووە، پەیوەندییەکی باشی

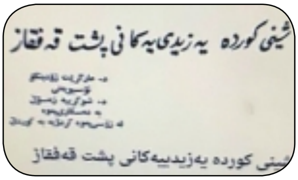

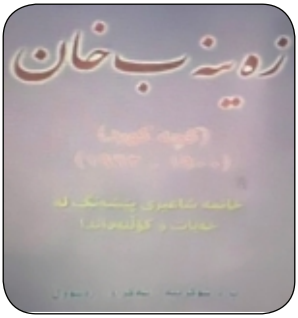

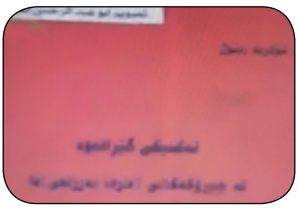

لە گەل هەر یەک لە دکتۆرە مارگریت ڕوودینکۆ و ئۆردیخانی جەلیلی و جەلیل جەلیلی و دکتۆر کۆردیۆف هەبووە، فۆلکلۆری شێوەزاری کرمانجی ژووروی هەموو خوێندووەتەوە و بە باشیش قسەی پێ دەکات.

ناوبراو یەکەم ژنی کوردە کە خاوەنی کتێبخانەیەکی گەورەیە کە زیاتر لە (١٥٠٠٠) کتیبی تێدایە لە کتێبی کۆن و دەستنووسی دەگمەن و نایاب، هەر خەمی کتێبخانەکەیەتی کە چۆن دەپارێزرێت و چی لێدێت لە دوای خۆی، هەروەها کۆمەڵێک دەستنووسی بە نرخی ماوە لە چاپ نەدراون، دکتۆرە گلەیی و گازاندەی هەیە کە لایەنە پەیوەندیدارەکان یارمەتیی ئەو و کەسانی وەک ئەو نادەن بۆ لەچاپدانی ئەو سامانە گرنگەی نەتەوەکەمان.

ناوبراو بەشداری لە پێگەیاندنی سەدان قوتابی کورد کردووە لە کۆلێژەکانی ئادابی زانکۆی سلێمانی و سەلاحەدین، بەشداریش بووە لە تاوتۆکردنی نامەی ماجستێر و دکتۆرای قوتابیانی زانکۆکانی هەرێمی کوردستان.

دکتۆرە شوکریە ڕەسووڵ لە چاوپێکەوتنێکی تەلەفزیۆنیدا دەڵێت:(یەکێک لە ناسنامەی ئێمە جل و بەرگ و داب و نەریت و خاک و زمانە)، بۆیە ئەو جل و بەرگە فۆلکلۆرییەی کوردی بە ناسنامەی نەتەوەی کورد دەزانێت و زۆریش شانازی پێوە دەکات.

ناوبراو ئەندامی یەکێتیی نووسەرانی کورد و ئەندامی سەندیکای ڕۆژنامەنووسانی کوردستانە،

چەندین جاریش لە لایەن دەزگا جۆربەجۆرەکانی هەرێمی کوردستان رێزی لێ نراوە.

دکتۆرە شوکریە ڕەسووڵ ئێستا خانەنشینەو هەر خەریکی نووسینەو خەمی لە چاپدانی دەستنووسەکانییەتی، ئەو چل ساڵە لە هەولێر دەژیت و دەڵێت: (نە بێ هەولێر دەژیم و نە دەشتوانم واز لە سلێمانی بێنم).

بۆ پرۆفیسۆر دکتۆرە شوکریە ڕەسووڵ هەر تەمەن درێژ و ساغ و سەلامەت بیت بۆ خزمەتی ئەدەب و کەلتووری کوردی.

سەرچاوەکان:

١- ڕووداو نێت - بەرنامە- ئامادەکردنی گۆڤەند مستەفاو پێشکەشکردنی دڵبەخوێن لە ٢٣-٩-٢٠١٩.

٢- کەنالی کوردستان ٢٤ بەرنامەی خانومان - پێشکەشکردنی گوڵستان محەمەد ئەمین.

٣ – کوردیپیدیا.

٤- زانیاریی نووسین و داڕشتنی خۆم.

عەبدوڵڵا عەباس

شاعیر و میدیاکارو ڕۆژنامەنووس عەبدوڵڵا عەباس

ناوی تەواوی (عەبدوڵڵا عەباس محەمەد) ە، لە ٤ - ٤ - ١٩٤٨ لە شاری سلێمانی لە دایک بووە، خوێندنی سەرەتایی لە چوارتا تەواو کردووە و قۆناغەکانی دیکەی خوێندنی لە سلێمانی و بەغدا تەواو کردووە، پاشان چووەتە بەغدا .

لە ساڵی ١٩٦٤- ١٩٧٠ وەکو بێژەرو وەرگێڕ لە ڕادیۆی کوردیی بەغدا دەست بە کار بووە. عەبدوڵڵا عەباس، هێشتا قوتابیی پێنجی سەرەتایی بووە، خولیای زمان و ئەدەب و ڕۆشنبیریی کوردی بووە، مامۆستای کوردپەروەر (فەرەیدون عەلی ئەمین) لە قوتابخانەی سەرەتایی چوارتا مامۆستایان بووە، فێری سروودو خۆشەویستیی خاک و نیشتمانی کردوون، دیارە نواندن لە قوتابخانە سەرەتاییەکان ئەو کات یەکێک بووە لە جموجۆڵییەکانی قوتابییان، بۆیە دوو شانۆگەرییان بۆ دەنووسی (ئەمرەکەی بەگم) و (پیسکەی تەڕپیر)، بە دەقێکی دیکە کە مامۆستا فەرەیدون خۆی بۆی نووسیون، عەبدوڵڵا عەباس لە شانۆگەریی ئەمرەکەی بەگم دەورێکی سەرەکی دراوەتێ و تێدا سەرکەوتوو بووە، پاشان دەچێت بۆ خوێندنی ناوەندی لە شاری سلێمانی لە بەشی ناوخۆیی دەبێت و لە

لە لای ڕاستەوە: نووسەر و ڕۆژنامەنووس عەبدولوەهاب تاڵەبانی،عەبدوڵڵا عەباس

ررۆژنامەی (برِوا) کە ڕەنگدانەوەو تەرجومەی ڕۆژنامەی (المبدأ)ی عەربی بووە کە ئەوسا حیزبی شیوعیی عێراقی باڵی (داود الصائغ) دەریان دەکرد، ڕەفیق چالاک سەرپەرشتیی دەکردو وەکو هەڵەگر دەست بەکار دەبێت و جاروبارێش هەندێ کورتە پەخشانی خۆی لە ڕۆژنامەی (ژین) بڵاوکردووەتەوە، لە نەورۆزی ساڵی ١٩٦٣ لە حەوشەی بەشی ناوخۆیی، ناوبراو شیعرێکی پیرەمێردی نەمری کە لەسەر نەورۆزە و ڕەفیق چالاک کردوویەتییە سروود بۆ ئامادەبووان خوێندووەتەوە .

پاش هەڵگیرسانی شۆڕشی ئەیلول و پاشگەزبوونەوەی کەریم قاسم لە داننان بە مافەکانی گەلی کوردمان، گیانی کوردایەتی لە لای زۆربەی قوتابیان و لاوانی ئەو کات لە سلێمانی زیاتر دەبێت، زۆر لە قوتابی و ڕۆشنبیرە چەپڕەوەکان پاڵپشتی لە پارتی دیموکراتی کوردستان دەکەن، عەبدوڵلا عەباسیش یەکێک لەو قوتابیانە بووە کە بووەتە ئەندامی یەکێتیی قوتابیانی کوردستان و دواتر ئەندامی پارتی دیموکراتی کوردستان (باڵی مەکتەبی سیاسی).

لە کۆتایی ساڵی ١٩٦٣ عەبدوڵلا عەباس دەچێتە بەغدا بە هیوای ئەوەی ببێتە کارمەند لە ڕادیۆی کوردیی بەغدا لە خوێندنی خۆشی بەردەوام بێت،

بۆیـه لـه سـەرەتا لـه بەشـی (نوانـدن – تمثیـل) بـه گرێبەسـت وەردەگیرێت، چونکه بێژەریان پێ نەویستووە، تا لە ٩- ١- ١٩٦٤ ناوبراو وەکو بێژەر لە ڕادیۆی کوردیی بەغدا دەست بە کار دەبێت، بۆماوەی (٥) ساڵ .

لـه کۆتایـی شەسـتەکانی سـەدەی ڕابـردوو، نـاوە نـاوەش پارچـه شـیعر و وتـاری لـه ڕۆژنامـەی (النـور) بڵاوکردووەتـەوە .

له لای چەپەوە: عەبدوڵڵا عەباس، نە ناسراوە

له لای ڕاستەوە:عەبدوڵڵا عەباس، نووسەری گەورەی کورد محەممەدی مەلا کەریم

له لای ڕاستەوە: شاعیر و نووسەر عەبدوڵڵا عەباس، نووسەرو ڕۆژنامەنووسی عەرەبی ئەحمەد عەبدولمەجید، شاعیر خالد طعـمة

عەبدوڵڵا عەباس لەگەڵ دەرچوونی یەکەم ژمارەی ڕۆژنامەی هاوکاری لە ١٩٧٠/١٠/٩ لەم ڕۆژنامەیە وەکو نووسەر دەست بە کار بووە و لە ڕۆژنامەی (برایەتی)ی پاشکۆ کوردییەکەی ڕۆژنامەی (التآخي)یش وەکو نووسەرو هەندێ جاریش بەرهەمی جۆراوجۆری خۆشی تێدا بڵاوکردووەتەوە، تا داخستنی ئەم ڕۆژنامە پاشکۆیە .

لە سەرەتای ساڵی ١٩٧٤، دوای ئەوەی سەرکردایەتیی کورد لە گفتوگۆیەکانیدا لەگەڵ ڕژێمی ئەوسا نەگەیشتنە ڕێکەوتن بۆ جێبەجێ کردنی تەواوی بەندەکانی بەیاننامەی ئاداری ساڵی ١٩٧٠، بۆیە بەشی زۆری ئەدیب و شاعیرو ڕۆشنبیران و قوتابیانی کورد لە بەغدا خۆیان گەیاندە شاخ و بوونە پێشمەرگەی کوردستان، نووسەرو شاعیر عەبدوڵڵا عەباسیش یەکێک بووە لەوانەی کە بوونە پێشمەرگەو لەوێ لە ڕادیۆی دەنگی کوردستان وەکو لێپرسراوی بەشی (ڕیپۆرتاج) دەست بەکار بووەو دوو جاریش چووەتە بەرەکانی شەڕ، ڕیپۆرتاجی خۆی بە سەرکەوتوویی نووسیوە.

پاش هەرەسهێنانی شۆڕش ساڵی ١٩٧٥، ناوبراو دەگەڕێتەوە سەر

لە لای ڕاستەوە: میدیاکار سەگڤان عەبدولحەکیم، میدیاکار محەمەد جیهاد حەسەن، عەبدوڵڵا عەباس، میدیاکار هاشم عەلی مەندی، فەیسەڵ

لە لای ڕاستەوە ڕاوەستاوەکان: عەبدوڵڵا عەباس، کامەران قەرەداغی، محەمەد موکری، فەرهاد شاکەلی، فوئاد حەمە رەشید، لە لای راستەوە دانیشتووەکان: فەرید زامدار، عەبدولوەهاب تاڵەبانی، محەمەد بەدری، جەلالی میرزا کەریم ، عەبدولخالیق سەرسام.

لە لای ڕاستەوە: نەناسراوە، شاعیرو نووسەر فەرهاد شاکەلی، شاعیری گەورەی عەرەبی جەواهیری، عەبدوڵڵا عەباس، نەناسراوە

لە ناوەڕاست عەبدوڵڵا عەباس، ئەوانی دیکە نەناسراون

کارەکەی خۆی، لە ڕۆژنامەی هاوکاری بەردەوام دەبێت و لەنێوان ساڵانی١٩٨٢-٢٠٠٣ بووەتە سکرتێری نووسین، بەڕێوەبەری نووسین، جێگری سەرنووسەرو بەڕێوەبەری دەزگای ڕۆشنبیری و بڵاوکردنەوەی کوردی بە وەکالەت لە بەغدا .

عەبدوڵڵا عەباس هەر نووسەر و ڕۆژنامەنووس و میدیاکار نەبووە، بەڵکو شاعیرێکی نوێخواز بوو، یەکێک بووە لەوانەی بەشداریی بزووتنەوەی (ڕوانگە)یان کردووەو یەکەمین ڕوونکردنەوەش لەسەر ئەم بزووتنەوەیە بە وتارێک لە ڕۆژنامەی برایەتی بە قەڵەمی عەبدوڵڵا عەباس نووسراوە، دیسان ناوبراو یەکێک بووە لەو شاعیرو ڕۆشنبیرانەی کە بەشداری کردووە لە دەرکردنی (بانگەوازی قەڵەمە نەترساوەکان)، کە بووە هۆی داخستنی ڕۆژنامەی هاوکاری بۆ ماوەی مانگێک.

عەبدوڵڵا عەباس بەشداریی هەموو کۆنگرەکانی یەکێتیی نووسەرانی عێراق و کوردی کردووە، ئەندامی هەردوو سەندیکای رۆژنامەنووسانی عێراق و کوردستانە .

ناوبراو دوو دیداری ئەدەبی و مێژوویی پێشکەش کردووە، لە ساڵی ١٩٨٢ بە ناونیشانی مێژووی ڕۆژنامەنووسیی کوردی، ساڵی ١٩٨٥ بە

ناونیشانی ئەدەبی (بەراورد - المقارن) ی کوردی.

ناوبراو چەندین جار ڕێزی لێ نراوە لەوانە :

- لە لایەن ڕێکخراوی گەشەپێدانی نەتەوە یەکگرتووەکانەوە، بە بۆنەی ڕۆژی ئازادیی ڕۆژنامەنووسی، ساڵی ٢٠٠٠.
- لە لایەن وەزارەتی ڕۆشنبیرییەوە ساڵی ٢٠١٧، لە لایەن سەندیکای ڕۆژنامەنووسانی عێراقی، ساڵی ٢٠١٧ .
- لە لایەن یەکێتی نووسەرانی عێراق، ساڵی ٢٠١٨.

ناوبراو زیاتر لە (٤١)کتێبی چاپ کردووەو بڵاوکردۆتەوە، لەوانە :

ئاوەها دەرگام کردەوە، ئەفسانەی عەشقێک وێڵی لەنگەری ئارامە، بێ ئاوڕدانەوە، تۆ لەنێو کۆچی شەوو ماچی ڕۆژدا، دەنگی ئینسانی ڕەش، دەنگی ئاوارەکان ؛ دوو لێکۆڵینەوەی ئەدەبی شاعیرە، ڕۆژژمێری ڕۆژنامەنووس، ڕەشەبا : پەخشان، سێ سەمفۆنیا و شەش سروود، شەش وتار دەربارەی شیعری نوێ و تاقیکردنەوە - لێکۆڵینەوە، گۆرانیی کۆچەری کوێستان، هەڵچوونی ڕۆح- دیوانی هەڵچوونی ڕۆح بریتییە لە کۆمەڵە شیعری ساڵانی دوای ٢٠٠٠، بە هەردوو زمانی کوردی و عەرەبی، لەگەڵ پێشەکییەک سەبارەت بە شیعرو دوو گفتوگۆی ڕۆژنامەنووسی دەربارەی بزووتنەوەی شیعری کوردی .

لە کۆتایی ساڵی ٢٠٢١ یەکێتی نووسەرانی کورد لە کەرکوک کۆڕێکیان بۆ شاعیرو نووسەر

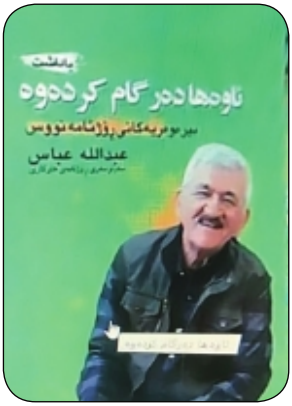

بەرهەمەکانی ناوبراو

عەبدوڵڵا عەباس ڕێکخستبوو، وا وێنەکەم هاوپێچ کردووە .

عەبدوڵڵا عەباسی شاعیرو نووسەر و میدیاکار، ئێستاش لە سلێمانی دەژیت، جار و بار خوێنەرانی خۆی بە پارچە شیعرێک یان بە وتارێکی ئەدەبی پڕ تام و چێژ بەسەر دەکاتەوە .

بۆ شاعیرو نووسەر عەبدوڵڵا عەباس هەر سەرکەوتوو و سەرفراز بیت بۆ خزمەتی زمان وئەدەب و وشەی کوردی.

وا لە خوارەوە پارچە شیعرێکی نوێ شاعیری ناوبراوتان بۆ دەنووسمەوە.

چرپەی شیعرێکی نوێ

خەونی پەمەیی و شەوقی تۆ

١

بێ ئاگای لەوەی میلی سەعاتەکەی
بەرامبەرت
هەرەس بە چیای وەختت ئەهێنێ
ئەسووڕێتەوە
گۆشەی ئارامی لە بەر دەمتا نییە
تا وشک نەکەی......!!

*****

٢

بە ئاوازێک، وەک موچرکە
جەستەی بە ئاگا دێنی...!!
هەموو جارێ
لە چاوەڕوانی حزووریا ئەمە ڕوو ئەدا
وە ..... هەموو جارێکیش
تۆ وایتە حزوور

!....لە بروسکەی وروژاندنی لەزەت ئەچێت

****

٣

ئەی تاقە سێبەر و پەنای من
دەستم بە سێبەری خۆمەوە گرتووە
!..... بای تۆ نەیبات

*****

ڕۆژێ لە درەختی تەمەنم ئەکەمەوە
!.....ئەیکەم بە پەڵە هەورێکی سپی
چ پێویستت بە سەرپۆشە
... کە رۆژ بە ڕۆژی عومری من
شانەی پرچی بۆندارتە...؟

*****

بە ئاگای
هەموو بەیانییەک، هەموو وجودی خۆم
..... لە جەستەی تیشکی ئاسمانیی تۆدا جێ ئەهێڵم

عەبدوڵڵا عەباس

سلێمانی ١٨ حوزەیران ٢٠٢١

سەرچاوەکان :

١- کوردیپیدیا
٢- فلمێکی دوکۆمێنتاری تەلەفزیۆنی ڕووداو، بەرنامەی پەنجەمۆر، ئامادەو پێشکەش کردنی کاوە ئەمین
٣ - کورتە ژیاننامەی نووسەر و شاعیر عەبدوڵڵا عەباس کە لەسەر داخوازی من بۆی ناردووم، سوپاسی دەکەم ، زانیاری و نووسین و دارشتنی خۆم .

مەحموود دەروێش

شاعیری گەورەی فەلەستینی و عەرەبی و (مقاومة) ڕەوانشاد مەحموود دەروێش

قەسیدەی (کردستان) و قەسیدەی (لیس للکردی إلا الریح)، دوو شاکاری بە نرخن کە شاعیری عەرەبی فەلەستینی شۆڕشگێر و نەمر (مەحموود دەروێش) بۆ کوردی وتوە، بۆیە وا بەم چەند دێڕەی خوارەوە بە سەری دەکەینەوە، ناوی مەحموود دەروێش کوڕی سەلیم و حوریە دەروێشە کوڕی دووەمی بنەماڵەکەیە، لە ١٩٤١/٣/١٣ لە گوندی (البروة) لە ڕۆژهەلاتی کەناری عەککا لە جەلیل لە دایک بووە، لە ساڵی ١٩٤٨ لە ئەنجامی هێرشی ئیسرائیلی داگیرکار بۆ ماوەی ساڵێک لەگەڵ دایک و باوکی ئاوارەی لوبنان بووینە، لە پاشان هاتوونەتەوە لە گوندی (دیر الاسد) و گوندی (الجدیدة) نیشتەجێ بووینە، خوێندنی سەرەتایی لە گوندی (دیر الاسد) و ئامادەیی لە گوندی (کفر یاسین) تەواو کردووە، وەکو نووسەرو وەرگێڕ لە ڕۆژنامەی (الاتحاد) ئیشی کردووە و بووەتە سەرپەرشتیکاری گۆڤاری (الجدید). لە ساڵەکانی ١٩٦١، ١٩٦٥، ١٩٦٦، ١٩٦٧، ١٩٦٩ بە هۆی هەڵوێستی سیاسی و نووسین و شیعرەکانی، شەش جار لە لایەن ئیسرائیلی داگیرکارەوە دەستگیر کراوە، لە ساڵی ١٩٧٠ دەچێتە یەکێتیی سۆڤیەت بۆ خوێندن، بەڵام پاش ماوەیەکی کورت سۆڤیەتی بەجێهێشتووەو هاتووەتە قاهیرە لەوێشەوە

لە لای ڕاستەوە: شاعیری گەورەی کورد نەمر شێرکۆ بێکەس، شاعیری نەمر مەحموود دەروێش

بۆ لوبنان، لە لوبنان بووەتە سەرۆکی مەڵبەندی لێکۆڵینەوەی فەلەستینی و سەرۆکی ڕابیتەی نووسەران و ڕۆژنامەنووسانی فەلەستینی، لە ساڵی ١٩٨١ گۆڤاری (الکرمل) ی ڕۆشنبیری دامەزراندووە و لە ساڵانی ١٩٨٢ تا ١٩٩٢ لەنێوان پاریس و تونس ژیاوە و بەردەوام بووە لە دەرکردنی گۆڤاری (الکرمل) کە خۆی لە پاریسەوە سەرنووسەرێتی و سەرپەرشتی دەرچوونی کردووە و هاوڕێ کوردەکەی، شاعیر و ڕۆماننووس سەلیم بەرەکات لە (نیقۆسیا) بۆی لە چاپ داوە، لە ساڵی ١٩٨٨ بووەتە ئەندامی لیژنەی مەرکەزی ڕێکخراوی ڕزگایخوازی فەلەستینی و ڕاوێژکاری سەرۆک یاسرعەرەفات، بەڵام لە ئەنجامی مۆرکردنی ڕێککەوتننامەی ئۆسلۆ ئیستیقالەی داوەو چووەتەوە (رام اللـه)، لە ڕۆژی ٩ ی ئابی ٢٠٠٨ بە هۆی نەشتەگەریی دڵ لە نەخۆشخانەی هیوستن لە ئەمریکا کۆچی دوایی کردووەو لە ڕۆژی ١٣ی ئابی ٢٠٠٨ تەرمەکەی هێنراوەتەوە (رام اللە) و لە (قصر رام اللە الثقافي) نێژراوە، سەرۆک عەرەفات لە برووسکەی ماتەمینی بە پێشڕەوی پرۆژەی ڕۆشنبیری و سەرکردەی نیشتمانی و عاشقی فەلەستینی ناو بردووە .

مەحموود دەروێش لە ژیانی خۆیدا ئەم خەڵاتانەی وەرگرتووە

(جائزة لوتس ساڵی ١٩٦٩، جائزة بحر المتوسط ساڵی ١٩٨٠، درع الثورة الفلسطينية ١٩٨١، لوحة اوروپا للشعر ١٩٨١، جائزة إبن سينا لە یەکێتیی سۆڤیەت ١٩٨٢، جائزة لينين لە یەکێتیی سۆڤیەت ١٩٨٣، جائزة ئەمیر کلاوس هۆلەندی ٢٠٠٤، جائزة القاهرة للشعر العربي ٢٠٠٧، لە ٢٧ / ٧ / ٢٠٠٨ وەزارەتی بەرید و پەیوەندیی فەلەستینی پوولێکی دەرکردووەو وێنەی مەحموود دەروێشی لەسەرە) .

مەحموود دەروێش ٢٩ دیوانی شیعری و قەسیدە و پەخشانە شیعری لە چاپ داوە و بڵاوکردووەتەوە، لەوانە (لماذا نزلت الحصان وحيدا، أخر الليل، أعراس، احد عشر كوكبا ١٩٩٢، على ضوء البندقية ١٩٧٠، ديوان محمود درويش ١٩٩٤، انا الموقع ادناه ٢٠١٤، خطب الدكتاتور الموزونة ٢٠١٣، الاعمال النثرية ٢٠٠٩، تعلمين الحب الا احب، كمقهى صغير هو الحب، اجمل الحب لمساء اخر، قطار الساعة الواحدة، هى فى المساء، إلى امي، عاشق من فلسطين، جوانترین شیعریشی عصافير تموت فى الجليل- و (لا اريد لهذه القصيده ان تنتهي)یە کە دوایین دیوانیەتی).

مەحموود دەروێش لە ژیانی خۆیدا دوو جار هاوسەرگیری کردووە، یەکەم جار لەگەڵ (رنا قباني) کە نووسەر بووە لە هەشتاکان لێی جیا

٤- لە لای ڕاستەوە: شاعیر مەحموود دەرویش، نووسەرو ڕۆژنامەنووس و ڕۆماننووسی کوردی ڕۆژئاوا سەلیم بەرەکات

بووەتەوە، دووەم جار لەگەڵ وەرگێڕێکی میسری کە ناوی (حياة هيني) بووە هیچ منداڵیان نەبووە، ناوبراو لە تەمەنی ١٦ ساڵیدا کچێکی یەهودی خۆشویستوە بە ناوی (ریتا) ناوی دەبات، بەڵام ناوی (تەمارا باهي) بووەو باوکی پۆڵەندی بووە و دایکی ڕووسی، ئەو کاتەی لە (نکبة فەلەستین) ی ساڵی ١٩٦٧ ئەم کچە دەبێتە سەرباز لە هێزی دەریایی ئیسرائیل، مەحموود دەروێش وازی لێ دێنێت و پارچە شیعرێکی کورتی بۆ دەنووسێت و بۆی دەنێرێت .

ناوبراو یەکێک بوو لەو شاعیرانەی کە دەورێکی باڵای هەبوو لە پەرەپێدانی شیعری نوێ و نوێخوازی عەرەبی لە نیوەی دووەمی سەدەی ڕابردوودا ، بەکارهێنانی (ئیستعارەو ئیشارات و ڕموزی مێژوویی و ئایینی و ئەفسانەیی) هێناوەتە ناو شیعری عەرەبی هاوچەرخ، تۆزێ کەوتووەتە ژێر کاریگەریی شیعرەکانی (بدر شاكر سياب و نزار قباني)، شۆڕشگێڕی و خۆشەویستیی نیشتمانی و خۆشەویستیی ئافرەت لە شیعر و پەخشانەکانی بە زەقی دیارن .

مەحموود دەروێش پارچە شیعرێکی شاعیری گەورەی کورد، نەمر شێرکۆ بێکەسی تەرجومەی زمانی عەرەبی کردووە و لە گۆڤاری (الكرمل) کە خۆی سەرپەرشتی دەکردو نووسەرو ڕۆماننوسی کورد لە (نیقۆسیا) بۆی لە چاپ دەدا بڵاوکردووەتەوە، شێرکۆ بێکەسیش دیارە پارچە شیعرێکی مەحموود دەروێشی وەرگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی و لە ڕۆژنامە ئەدەبییە کوردییەکاندا بڵاوکراوەتەوە، زۆر گەڕام و سوڕام نەم دۆزییەوە.

ئەم شاعیرە خاوەن هەڵوێست بووە بەرامبەر بە کوردو میللەتی کورد، لە دوو قەسیدەی شیعریدا کە یەکێکیان بە ناوی (ليس للكردي إلا الريح) کە بۆ هاوڕێی خۆی نووسەر و ڕۆژنامەنووس و ڕۆماننووسی کورد سەلیم بەرەکاتی نووسیوە باسی غەریبی و ژیانی ئاوارەیی و ستایشی کوردو

کوردستان و سروشتەکەی دەکات، ئەوی دیکەیان بە ناوی (کردستان) لە ساڵی ١٩٦٥ نووسیویەتی ئەو کاتی حکومەتی قاسم و عەبدولسەلام خاکی کوردستانیان بە تۆپ و تەیارە بۆردومان دەکرد، تێیدا دەڵێت خۆم و باوکم و دایکم لەگەڵ ئێوەین و پشگیریتان دەکەین و خۆم بە شەرمەزار دەزانم، کە ڕژێمی بەغدای فاشی بە ناوی عروبە کوردستان وێران دەکات من بێ بەریمە لەو عروبەیە، شیعرەکە بە زمانێکی عەرەبی سادەو ساکار نووسراوە، خوێنەر بە ئاسانی تێیدەگات، وا تەرجومەی قەسیدەی کوردستانم بە کوردیش نووسیووەتەوە، قەسیدەی (لیس للکردي إلا الريح) وا ئەویشم بە عەرەبییەکەی نووسیوەتەوە، قەسیدەی(کردستان) کە لە هیچ لە دیوانەکانی مەحموود دەروێش بڵاونەکراوەتەوە، یان بڵاوکراوەتەوە پاشان شۆڤینیە عەرەبەکان لە سووریا لایان بردووە، ئێوە و قەسیدەی کوردستان بە زمانی عەرەبی و کوردی:

کردستان

(١)

معكم
معكم قلوب الناس
لو طارت قذائف فى الجبال
معكم عيون الناس
فوق الشوك تمشى ....لا تبال
معكم عبيد الناس
من خصر المحيط إلى (الشمال)
معكم انا ...معكم أبي....أمي
و زيتوني وعطر البرتقال
معكم عواطفنا.......قصائدنا
جنودا فى القتال

يا حارسين الشمس.... من أصفاد أشباه الرجال
ما مزقتنا الريح..... إن نضال امتكم نضالي
إن خر منكم فارس.... شدّت على عنقى حبالي

(٢)
تحيا العروبة
هل خرّ مهرك يا صلاح الدين ؟
هل هوت البيارق ؟
هل صارت سيفك..... صار مارق
من ارض كردستان
حيث الرعب يسهر و الحرائق
(الموت للعمال إن قالوا
لنا نحن العذاب
الموت للزراع إن قالوا
لنا ثمن التراب
الموت للاطفال إن قالوا
لنا نور الكتاب
الموت للاكراد إن قالوا
لنا حق التنفس و الحياة)
و نقول بعد الان فلتحيا العروبة !!!
مرّي إذاً فى ارض كردستان
مرّ يا عروبة !
هذا حصاد الصيف
هل تبصرين ؟
لن تبصري
إن كنت من ثقب المدافع تنظرين
يا أُمتي ....
هجمت على تاريخك الانسان
اشباه الرجال

باِسم العروبة
يستباح الدم
تحكمك النصال
بعثت لمزبلة التاريخ
اخسّ ما عرف الزمان من الزمان
بإسم العروبة
يطعن التأريخ من شطآن دجله و الفرات
يا أمتي
لم يكفنا أنّا براء
منهم و طابورهم
لم يكفنا أنا براء
ألقي لمزبلة الزمان
القي عدوك يا عروبة
نقول بعد الآن .....فلتحيا العروبة
لا على الأموات
فلتحيا العروبة

(٣)
يا شهرزاد
الليل يفترس الصباح
و حقول كردستان...... موسمها جراح
الحبّ ممنوع..... و همس الجار
لا شيء مباح
إلا دم الاكراد ... نفط الموقدين
مصباح عارهم....يموت الاخرين
يا شهرزاد
صدأت أساطير البطولة في لياليك الملاح
و الذكريات البيض و المهر الذي ركب الرماح
والحبّ و الامجاد و السيف ملَ الكفاح

عارعلى بغداد
ما فيها مباح
إلا دم الأكراد
في المذياع .... في صحف الصباح
حبر الجرائد في مدينتنا الدم
(أنا ابدناهم!) و تعتز الذئاب...و تبسم
(أنّا زرعنا أرض كردستان....
لحداً عارياً من فوق لحد
أنّا زرعنا جماجم لا تعدّ)
يا شهرزاد....
الليل تفترس الصباح
و الحب ممنوع
و مخدعك الوثير
ملقى على اقدام سيدكّ الحقير
و دماء كردستان سافحيها
و الاعب المأفون بالنيران
سوف يموت فيها
يا شهرزاد !
ما مات إلا الموقدون
مصباح ليلهم ....بزيت الأخرين
فإلى اللقاء مع العصور القادمة
في قصة العصر الذي
صنعته كف الثائرين .

قەسیدەکە بە کوردی
مەحمود دەروێش
لە گەڵتانایە

دڵی خەڵکیتان لەگەڵە،
هەرچەندە مووشەکەکان بفرِنە چیاکان

چاوی خەڵکیتان لەگەڵە،
بێ گوێدان لەسەر هەتاو دەڕوات
بۆنی زەمینتان لەگەڵە،
لە ناوقەدی ئۆقیانووسەوە بەرەو باکوور
لە گەڵتانایین ئەز و داک و بابم و
زەیتون و بەرامەی پرتەقاڵم
هەڵبەست و سۆزمانتان لەگەڵە،
سەربازن لە سەنگەری ئێوە
ئەی ئەوانەی پاسەوانی خۆرن
دژ بە نیوچەپیاوان ،هەڵگرانی کۆت،
ڕەشەبا نامهەژێنێت و خەباتی ئێوە خەباتمە
ئایا سوارێکی شەتەکدراو لە چنگتان هەڵنەهات،
کە لە سەر گەردنی گوڕێسەکەی نووسراوە :
(بژی عروبە) ؟
هۆ سەلاحەدین
ئایا ماینەکەت هەڵات ؟
ئایا لوولەی تفەنگەکان دابەزین ؟
ئایا شمشێرەکەت هەڵگەڕا بوو بە گومڕا؟
لە خاکی کوردستان
لەو شوێنەی سووتان و ترس تێیدا بێدارن
مەرگ بۆ کرێکارانە گەر بڵێن :
نرخی ماندووبوون هی ئێمەیە
مەرگ بۆ جووتیارانە گەر بڵێن:
نرخی خاک هی ئێمەیە !
مەرگ بۆ منداڵانە گەر بڵێن :

نوری پەرتووک هی ئێمەیە !
مەرگ بۆ کوردە گەر بڵێن :
مافی هەناسەمان هەیە لەم ژینە !
لەمەودوا دەڵێین،
بژی عروبە
کەوابوو
گوزەر بکە لەو خاکی کوردستانە
تێپەڕە ئەی عروبە
ئا ئەمە وەرزی درەوی هاوینانە !؟
تۆ نابینایت گەر لە لوولەی تۆپەوە بڕوانیت
ئەی نەتەوەکەم
هەڵمەت بەرە بۆ مێژووی مرۆڤایەتیت
نیوچەپیاوانت
هەر بە ناوی عروبەوە
خوێن حەلاڵدەکەن ،
پێلاو حوکمت دەکات
بۆیە وا ڕەوانەی زبڵخانەی زەمان کرایت
گەنترین شت کە زەمان بە زەمانی ڕاگەیاند
ئەوەیە کە هەر بەناوی عروبەوە ،
مێژوو بریندار بکرێت لە کەنارەکانی
دیجلە و فورات
هۆ نەتەوەکەم:
تەنیا ئەوە بەس نییە کە،
ئێمە لەوان نین و دوورین لە ڕێرەویان
تەنیا ئەوە بەس نییە کە،

ئێمە بێ گوناهێکی
تورڕدراوی ناو زبڵکوانین
بەڵکو بەدترین کار ئەوەیە :
کە تورڕدراوی دەستی عروبەین و
دەشبێت بڵێین:
بژی عروبە

شارەزاد .. ئەی شارەزاد
شەو خەریکە بەیان قوت دەدات
وەرزی دروێنەی کێڵگەکانە لە کوردستان
خۆشەویستی و چرپەی هاوسێ ماڵ قەدەغەیە
هیچ شتێک ڕەها نییە
تەنها ڕشتنی خوێنی کوردان نەبێت
کە بووە بە نەوتی چراکانیان
چرای ڕیسواییان،
ئەوەی بە مەرگی کوردان هەڵدەکرێت
ڕیسوایی بۆ بەغدا، هیچ شتێکی تێدا ڕەها نییە
تەنها خوێنی کورد نەبێت لە ڕادیۆ
لە رۆژنامەکانی بەربەیان
مەرەکەبی ڕۆژنامەکانی شار خوێنە
(قەلاچۆمان کردن !!)
لەولاشەوە گورگەکان بە شانازییەوە بزە دەبەخشن ،
(ئێمە لە خاکی کوردستان،
گۆڕێکی ڕووتمان لە سەر گۆڕێک چاند)
ئێمە کەلەسەری بێ شومارمان ناشت!!

ئەی شارەزاد:
شەو هەڵمەتی بەیان دەدات
خۆشەویستی قەدەغەیەو
پێخەفی نەرمی تۆش وا لە بەر قاچی ئاغا پووچەکەتە و
خوێنی کوردانیش،
وا خەریکە خودی خوێنڕێژان دەخنکێنێت و
یاریکەری دەست لە ناو ئاگریش وا خەریکە دەمرێت
ئەی شارەزاد:
مەرگ تەنها بۆهەڵگری بڵێسە سووتاوەکانە
ئەوانەی چرایان بە خوێنی خەڵکانە
دە تا بە یەک دەگەینەوە لە چاخەکانی داهاتوو
لە گەڵ نەتەوەیەک شۆڕشگێران دروستی دەکەن بە بازوو
ليس للكردي إلا الريح
محمود درويش - فلسطين.
يتذكر الكرديُّ حين أزوره ، غده ..
فيبعده بمكنسة الغبار : إليك عني !
فالجبال هي الجبال. ويشرب الفودكا
لكي يبقى الخيال على الحياد: أنا
المسافر في مجازي، و الكراكيّ الشقية
إخوتي الحمقى. وينفض عن هويته
الظلال: هويتي لغتي. أنا.. و أنا.
أنا لغتي. أنا المنفي في لغتي.
وقلبي جمرة الكردي فوق جباله الزرقاء ../
كل مدينة أخرى. على دراجة
حمل الجهات، وقال: أسكن أينما
وقعت بي الجهة الأخيرة. هكذا
اختارَ الفراغ ونام. لم يحلم

بشيء منذ حل الجن في كلماته،
(كلماته عضلاته. عضلاته لكمانه)
فالحالمون يقدسون الأمسَ، أو
يرشون بواب الغد الذهبي..
لا غد لي ولا أمس. الهنيهة
ساحتي البيضاء../
منزله نظيف مثل عين الديك ..
منسيّ كخيمة سيد القوم الذين
تبعثروا كالريش. سجاد من الصوف
المجعد. معجمٌ متآكل. كتب مجلدة
على عجل. مخدات مطرزة بإبرة
خادم المقهى. سكاكين مجلخة لذبح
الطير و الخنزير. فيديو للاباحيات.
باقات من الشوك المعادل للبلاغة.
شرفة مفتوحة للاستعارة. ها هنا
يتبادل الأتراك والإغريق أدوار
الشتائم. تلك تسليتي وتسلية
الجنود الساهرين على حدود فكاهة
سوداء../
ليس مسافرا هذا المسافر، كيفما اتفق..
الشمال هو الجنوب، الشرق غربٌ
في السراب. ولا حقائب للرياح،
ولا وظيفة للغبار. كأنه يخفي
الحنين الى سواه، فلا يغني .. لا
يغني حين يدخل ظله شجر الأكاسيا،
أو يبلل شعره مطر خفيف..
بل يناجي الذئب، يسأله النزال :
تعال يا ابن الكلب نقرع طبل
هذا الليل حتى نوقظ الموتى. فإن

الكرد يقتربون من نار الحقيقة،
ثم يحترقون مثل فراشة الشعراء/
يعرف ما يريد من المعاني. كلها
عبثٌ. وللكلمات حيلتها لصيد نقيضها،
عبثاً. يفضّ بكارة الكلمات ثم يعيدها
بكراً الى قاموسه. ويسوس خيل
الأبجدية كالخراف الى مكيدته، ويحلق
عانة اللغة : انتقمت من الغياب.
فعلتُ ما فعل الضبابُ بإخوتي.
وشويت قلبي كالطريدة.
لن أكون كما أريد. ولن أحب الأرض أكثر
أو أقل من القصيدة. ليس
للكردي إلا الريح تسكنه ويسكنها.
وتدمنه ويدمنها، لينجو من
صفات الأرض والأشياء ../
كان يخاطب المجهول: يا ابني الحر !
يا كبش المتاه السرمدي. إذا رأيتَ
أباك مشنوقاً فلا تنزله عن حبل
السماء، ولا تكفنه بقطن نشيدك
الرعوي. لا تدفنه يا ابني، فالرياح
وصية الكردي للكردي في منفاه،
يا ابني .. و النسور كثيرة حولي
وحولك في الأناضول الفسيح.
جنازتي سرية رمزيةٌ، فخذ الهباءَ
الى مصائره، وجر! سماءك الأولى
الى قاموسك السحري. واحذر
لدغة الأمل الجريح، فإنه وحشٌ
خرافيٌ. وأنت الآن .. أنت الآن
حرّ، يا ابن نفسك، أنت حرَ

من أبيك ولعنة الأسماء../
باللغة انتصرتَ على الهوية
قلتُ للكردي، باللغة انتقمتَ
من الغياب
فقال : لن أمضي الى الصحراء
قلت ولا أنا..
ونظرتُ نحو الريح/
- عمتَ مساء
- عم مساء!

بۆ مەحموود دەروێش روحت شاد بێت ، میللەتی کورد هەرگیز ئەم هەڵوێستەت لە بیر ناکات .

تێبینی : وێنەو زانیاریەکان لەم سەرچاوانە وەرگیراوە :

١-ویکیپیدیا
٢- XEBWR ٢٤ لە ١٣ - ٨ -٢٠٠٩.
٣- FOURNET لە ٢٤ - ١ - ٢٠١٢ .
٤- لاپەڕەی تاریخ الکورد و کردستان لە ٩ ئاداری ٢٠١٧ .
٥- قەسیدەی کردستان بە تەرجومەکراوی کوردییەکەی لە پەیجی بەڕێز ماموستا قەیس قەرەداغی وەرگیراوە.
٦- مجلة العربي الجديد لە ٤-٨-٢٠١٧ وتارێک لە لایەن نصري حجاج.
٧- ندوة مجلة اليكترونية تصدر كل شهرين مرة - سيد جودة.
٨- زانیاریی نووسینی خۆم.

دکتۆر بەدرخان سندی

شـاعیرو نووسـەرو ڕۆژنامەنـووس و مامۆسـتای ئەکادیمـی بەدرخـان سندی

ئـەز کچـم کچـا کوردانم
کو لیـکا سـەرێ لاوانـم
ڕیحانـا ڕەشـێ چاڤانـم
لاوکـۆ ئـەز بێریڤانـم

ئـەم شـیعرەی بەدرخـان سـندی کراوەتـە گـۆرانـی هـەر یـەک لـە گوڵسـتان و شـیهرییان و ئاڤـان جەمـال وتوویانـە، لـە زۆربـەی بۆنـە نیشـتمانی و نەتەوەییـەکان لـە هـەر چـوار پارچـەی کوردسـتان لـێ دەدرێـت.

نـاوی تـەواوی (بەدرخـان عەبدوڵـڵا بـەدری سـندی)یە، لـە سـاڵی ١٩٤٧ لـە قـەزای زاخـۆی سـەر بـە پارێزگای دهـۆک لـە دایک بـووە، سـاڵی ١٩٦٦ بەشـی (زانسـتی دەرونـی – علـم النفس) لـە کۆلێـژی ئادابـی زانکـۆی بەغـدا تـەواو کـردووە، لـە سـالی ١٩٦٧ تاوەکـو سـاڵی ١٩٧٦مامۆسـتا بـووە لـە قوتابخانـە ئامادەییـەکان، لـە سـاڵی ١٩٧٩ بڕوانامـەی دکتـۆرای لـە زانکـۆی (ویلـز) لـە ئینگلتـەرا تەواوکـردووە، بووەتـە مامۆسـتا لـە زانکـۆی بەغـداو ناسـناوی پرۆفیسـۆری لـە پسـپۆڕییەکەی خـۆی وەرگرتـووە، سـەرپەرشـتیی نامـەی

له لای ڕاستەوە: بەدرخان سندی ، نووسەر بدل رفۆ مزوری

ماسـتەر و دکتـۆرای زۆر لـە قوتابیانـی بەشـی زانسـتییە دەرونییـەکان لـە زانکـۆی بەغـدا کـردووە.

هێشـتا هـەر قوتابـی بـووە لـە ئینگلتـەرا لـە١٩٧٧/٤/٢٢، (بـراءة الاختـراع) ی لەسـەر ئامێرێک و شـێوازی بەکارهێنان بۆ خوێندنەوە لەلایەن(نابینایـان- مکفوفین)ـەوە وەرگرتـووە.

ئەنـدام بـووە لـە مەڵبەنـدی یەکێتیـی نووسـەرانی عێراقـی و ئەمینـداری گشـتیی کاروباری دەرەوە بووە، لە سـاڵی ١٩٨٣ تـا ١٩٨٦ ئەندامی کۆمەڵـەی پەروەردەی دەروونی بووە لە بەغدا، ئەندامی کۆمەڵـەی وەرگێڕانی عێراقیش لـە سـاڵی ١٩٩٦.

لـە سـاڵی ١٩٩٦ دەسـتگیر دەکرێـت بـە بیانـووی بڵاوکردنـەوەی بیروباوەڕی(عیلمانـی)و جموجۆڵـە سیاسـییەکانی، کـە گومانیـان لێکـردووە پشـتگیریی پارتـی دیموکراتـی کوردسـتان و مەسـەلەی کورد دەکات، حوکمـی لەسـێدارەدانی بۆ دەرچووەو دواتر کراوەتە حوکمی هەتا هەتایی، پاش (٨) سـاڵ لـە بەندیخانەی(ئەبوغرێـب) ئـازاد دەکرێـت.

بەدرخـان سـندی لـە تـەک ئـەوەی مامۆسـتای زانسـتی پەروەردەیـی بـووە لـە زانسـتیی دەروونـی، نووسـەر و شـاعیر و ڕۆژنامەنووس و وەرگێڕیشـە،

دەیان وتاری ئەدەبی و شیعرو زانستی و لێکۆڵینەوەی زانستی لە بەشی زۆری ڕۆژنامە کوردی و عەرەبییەکان بە زمانی کوردی و عەرەبی بڵاوکردووەتەوە و کۆمەڵێک بەرهەمی بەنرخ و بەچێژی لە بواری شیعرو لێکۆڵینەوەی زانستی و وەرگێران نووسیوەو چاپی کردوون و بڵاوی کردوونەتەوە لەوانە(سروشتی کۆمەڵی کوردەواری- ساڵی ١٩٧٦، بەکارهێنانی مەواریدی سروشتی لە پەروەردە ساڵی ١٩٨٠، ژیاننامەی نووسەر سادق بەهائەدین ساڵی ١٩٨١، شیکردنەوەی ناوەڕۆک لە ئەدەب و ڕاگەیاندن ساڵی ١٩٨٤، عیلمی نەفسی منداڵان ساڵی ١٩٨٣، عیلمی نەفسی گەشەکردن و گیروگرفتەکانی منداڵان ساڵی ١٩٨٤، داستانی گۆرانیی کوردی ١٩٨٥، پەندی پێشینان ساڵی ١٩٨٩، کۆمەڵی کوردەواری لە دیدی ڕۆژهەڵاتناسی، پەروەردە بۆ هەمووان - لەسەر ئەرکی یونیسێف لە چاپ دراوە ساڵی ٢٠٠٣، ئەو کاتەی چیاکان دەگریێن (دیوانی شیعر بۆ ئەنفالەکان)، ساڵی ٢٠٠٥، قوتابخانەی هاوڕێ ساڵی ٢٠٠٥، هۆزانێت من، گۆڤارا چیا.. چەندین بەرهەمی دیکە).

هەندێک لە شیعرەکانی بەدرخان سندی بە تایبەتی شیعرە شۆڕشگێڕی و ئەوینییەکانی لەلایەن هەندێ گۆرانبێژانی کوردو عەرەب کراونەتە سرووودو گۆرانی لەوانە (تەحسین تەها، فوئاد ئەحمەد، ئەیاز زاخۆلی، سیتاهاگۆبیان، گوڵبەهار، ئەحمەد خەلیل، بەشار زاخۆلی، شاکرعەقراوی، تیپی مۆسیقای دهۆک بە سەرپەرشتی مۆسیقاژەن دڵشاد محەمەد سەعید،

گوڵستان، شـهریبان، ئاڤـان جەمـال).

بەدرخان سندی لە تەک کاری مامۆستاییدا، وەکـو شـاعیرو نووسـەرو ڕۆژنامـەوان لـە قۆناغەکانی ژیانی ئەم ئەرکانەشی خستبووە سەر شانی خۆی :

- سەرنووسـەری ڕۆژنامـەی چیا ساڵی ١٩٧٠ - ١٩٧٢.
-ئەندامـی دەسـتەی نووسـەرانی گۆڤـاری ڕۆژی کوردسـتان ١٩٨٥- ١٩٩٠.
- بەڕێوەبـەری گشـتیی دەزگای ڕۆشـنبیری و بڵاوکردنـەوەی کـوردی بـووە سـاڵی ١٩٩٠- ١٩٩٦.
- سەرنووسـەری ڕۆژنامـەی هـاوکاری ساڵی ١٩٩٠- ١٩٩٦.
- سەرنووسـەری گۆڤاری بەیان بووە ساڵی ١٩٩٠- ١٩٩٦.
- سەرنووسـەری گۆڤـاری ڕەنگیـن بـووە سـاڵی ١٩٩٠- ١٩٩٦.
- سەرنووسـەری گۆڤـاری ڕۆشـنبیری نـوێ بـووە سـاڵی ١٩٩٠- ١٩٩٦.
- سەرۆکی یەکێتیی نووسەرانی کورد- لقی هەولێر بووە ساڵی ١٩٧٠.
- ڕاوێـژکار بـووە لـە دەزگای مەناهیجـی عێراقـی سـاڵی ١٩٧٢- ١٩٧٤.
- ڕاوێـژکاری پەروەردەیـی بـووە لـە بەشـی زانستی پەروەردەی دەروونی لە زانکۆی سـەلاحەددین(هەولێر) ٢٠٠١- ٢٠٠٥.

- ڕاویژکارو توێژەر بووە لە بارەگای ڕێکخراوی (یونیسیف) بەشی هەولێر ساڵی ٢٠٠٢- ٢٠٠٤.

بەدرخان سندی ئاوا باسی کورد دەکات: (لە وڵاتی ئێمەدا ئەکادیمیا تەمبەڵخانەیە و شەهادەش خۆهەڵخەڵەتاندن و کوشتنی کاتە ! ئەوەتا جوولەکە بە چوار ملیۆن کەسەوە دەستیان بەسەر هەموو جیهاندا گرتووە، ئێمە بە پەنجا ملیۆنەوە نازانین ئەو فەیسبووکەی جوولەکە بەرهەمی هێناوە بە دروستی بە کاری بهێنین، ئێمەی کورد تەنیا لە جل و بەرگ و ڕووکەشدا لە هەموو نەتەوەکانی دیکەی دنیا پێشکەوتووترین).

بەشێکی زۆری شیعرەکانی بەدرخان سندی وەرگێردراونەتە سەر زمانی عەرەبی لە لایەن نووسەرو شاعیرانی کوردوعەرەب، وا لە خوارەوە پارچە شیعری(تۆڵەی شەهیدان) کە نووسەرو شاعیر (بەدەل ڕڤۆ مزوری) کردوویەتی بە عەرەبی :

ثأر الشهداء

إن اقلعتم جذور الاشجار
وفتتم عظام الاحياء
وهتكتم عرض (القبح)
وامتصتم دم النرجس
سنأثر للشهداء
سنأثر للشهداء.

* * * * *

ايها الوطن. . لا تتوجع
فالمستقبل بعد سيأتي
قسما بحدقات عيون النمور
سيتحطم عرش الوحوش
وسنأثر للشهداء

سنأثر للشهداء.

* * * * *

الوطن في إنتظار الامال

سينجلي ليله امام الفجر

سيعلو شعاع شمس الحياة

وتثير بحار الدماء

وسنأثر للشهداء

سنأثر للشهداء.

* * * * *

لنصرتک ايها الوطن

بالروح وبالدم سنفديک

كي يردد احفادنا

لنعش مرفوع الهامة

ايها الوطن

سنأثر للشهداء

سنأثر للشهداء.

بـۆ شـاعیرو نووسـەرو مامۆسـتا بەدرخـان سـندی هـەر سـاغ و سـەلامەت و سـەرفراز بیـت.

بۆ نووسینی ئەم باسە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- وتارێکی نووسەر بدل رفۆ مزوری دەربارەی بەدرخان سندی.

٢- ماڵپەڕی ISUi.org

٣ - ماڵپەڕی ViaF. org.

٤ - وتارێکی نووسـەر لوقمان مەحمود لە ڕۆژنامـەی (القدس العربي) لـە ٢٠١١/٧/٦

٥ - زانیـاری و نووسـینی خـۆم.

جەمال شارباژێڕی

شاعیر و نووسەر و ڕۆژنامەنووس جەمال شارباژێڕی

لە زۆر کەس وایە من ئیتر
کەوا مەیلی پەری ناکەم
درۆیە تاکو من مابم
لە ئەو خۆم بێ بەری ناکەم

ناوی تەواوی(جەمال ئەمین عارف)ە، بە جەمال شارباژێڕی ناسراوە، لە ڕۆژی ١٦-١٠-١٩٤١ لە گوندی(واژە)ی سەر بە ناوچەی شارباژێڕ(چوارتا) لە دایک بووە.

جەمال شارباژێڕی یەکێکە لەو شاعیرە بە ناوبانگانەی سەرەتای شەستەکانی سەدەی ڕابردوو، ئەو هەر لە منداڵییەوە خولیای شیعرو ئەدەب بووە، هەموو ڕۆژێ لە ماڵ چووەتە دەرێ و دەرەوەی چوارتا لەسەر تاشە بەردێک کە ناوی نابوو (بەردی خەیاڵ) بە خۆی و دەفتەر و قەڵەمەی لەسەر ئەو تاشە بەردە دانیشتووە بەرامبەر کانییەکەی خوار

لە لای ڕاستەوە : شاعیر ڕەوانشاد جەلالی میرزا کەریم، شاعیر جەمال شارباژێڕی، چیرۆکنووس ڕەوانشاد کاکەمەم بۆتانی، شاعیری نەمر شێرکۆ بێکەس، چیرۆکنووس حوسێن عارف

چوارتـا، کەوتووەتـە نـاو دەریـای خەیـاڵ، بـە هـۆی جوانیـی سروشـتی بـەر دەمـی (بـەردی خەیـاڵ)، کـە بەسـەر دۆڵێکـی سـەوزدا دەڕوانێت و بـە گونـدی قەڵاچـوالان کۆتایـی دێـت، دەنگـی خـوڕەی ئـاوی کانییەکـە ئیلهامـی شـیعری بـۆ هاتـووەو کۆمەڵێـک هۆنـراوەی جـوان و بـە سـۆزی نووسـیوە، بووەتـە هـۆی ناسـراوبوونی وەکـو شـاعیرێک لـە ناوچـەی شـارباژێڕ.

جەمـال شـارباژێڕی لـە ناوەڕاسـتی پەنجاکانـی سـەدەی پێشـوو، بـۆ خوێنـدن دەچێتـە شـاری سـلێمانی لـە گەڕەکـی (شـێخان) خانوویـەک بـە کـرێ دەگرێـت، پـاش ماوەیـەک ماڵـی دەگوازێتـەوە شـوێنێکی دیکـە لـە سـەرووی (ئەسـحابە سـپی)، چەنـد ماڵێـک بەیەکـەوە لـە یـەک حەوشـەدا دەژین، بەرامبـەر ژوورەکـەی ئـەو (خێزانـی جەمـال ناوێـک)بـووە، کچێکـی بـە نـاوی (پـەری) هەبـووە پـەری زۆر حـەزی لـە شـیعر نووسـین بـووە، هـەر پارچـە شـیعرێکی بنووسـیبوایە بـە جەمـال شـارباژێڕی پیشـان دەدا، ئـەو ئاشـنابوونەو پەیوەندییـەی وای لـە مامۆسـتا جەمـال شـارباژێڕی کـردووە، کـە بکەوێتـە داوی خۆشەویسـتیی (پەری)یـەوە، بـە جۆرێـک کاری لـە ناخـی کـردووە، ئـەو لـە شـاعیری جوانـی سروشـتەوە گـۆڕاوە و بووەتـە شـاعیری جوانـی و عیشـق و دڵداری، ناميلكـە

شیعرێکی بڵاوکردووەتەوە بە ناوی (پەری نامە)کە زیاتر لە سی هۆنراوە بووە بەشی زۆری لەسەر پەری بووە.

مامۆستا جەمال شاربازێڕی بە یەکێک لە ڕابەرانی شیعری نوێخوازی دادەندرێت، ئەو بووەتە پردی نێوان قۆناغی گۆران و نەوەی دوای گۆران، کە هەردوو دەنگی تێکەڵ بەیەکەوە کردووە، دەنگێکی نوێی لێ دروست بووە، ئەویش دەنگی(ڕوانگە)یە، کە جەمال شاربازێڕی لەگەڵ هاوڕێکانی هەر یەک لە (شێرکۆ بێکەس و جەلالی میزا کەریم و کاکەمەم بۆتانی و حوسێن عارف) ڕابەرایەتیی بزووتنەوەی شیعری نوێخوازیی کوردیان کرد لە سەرەتای حەفتاکانی سەدەی ڕابردوو، کە تەوژمێکی بەهێز و تەکانێکی گەورە بوو بۆ بەرەو پێش بردنی شیعر و ئەدەبی کوردیی هاوچەرخمان.

ئەگەر بە وردی شیعرەکانی شاعیر جەمال شاربازێڕی بخوێنینەوە، بۆمان دەردەکەوێت کە بە ڕاستی مامۆستایەکی بەهرەدار بووە لە وشەسازی و شیعرەکانی پڕ ئاواز و مۆسیقان.

مامۆستا جەمال شاربازێڕی کۆمەڵێک بەرهەمی شیعری بە تام و چێژ و ئاست بەرز نووسیوە و لە چاپی داون لەوانە:

١- پیرۆز و دایکم و ست هەلالە- شیعر.

٢- پەری نامە- شیعر.

٣- ژوانگەی هەژان و ژان ١٩٩٨.

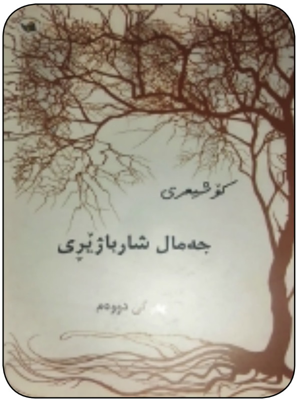

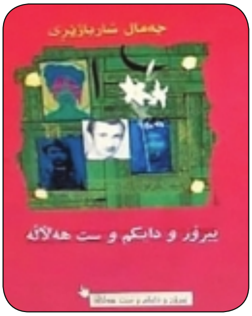

٤- ملوانکەی هەزار دەنکەی شارباژێڕ.

٥- هەڵبژاردە لە شیعری فۆلکلۆری کوردی ١٩٨٣.

٦- کۆشیعری جەمال شارباژێڕی بەرگی یەکەم و دووەم.

٧- نامەکانی جەمال شارباژێڕی.

دەربارەی شاعیر جەمال شارباژێڕی، شاعیری گەورەی کورد شێرکۆ بێکەس لە بیرەوەرییەکانی خۆیدا دەڵێت:(من کاتی خۆی شیعرەکانم نیشانی مامۆستا جەمال شارباژێڕی دەدا، لەژێر ڕۆشنایی و سەرنجەکانی ئەو ... قەسیدەکانم ڕاست دەکردەوە ئەگەر هەڵەیەکی تیا بووایە).

پەری شیعری مامۆستا جەمال شارباژێڕی لە لایەن گۆرانیبێژ (حەمە ڕەئووف کەرکووکی)یەوە کراوەتە گۆرانی، ئەگەر هەر گیروگرفت و دڵتەنگییەکت هەبێت گوێ لەم گۆرانییە بگریت، هەر سەرو دڵت دێتەوە سەرەخۆ.. و زاخاوێکە بۆ چاو ومێشک.

لە ڕۆژی ١٢-٨-٢٠٢١ بە ئامادەبوونی ژمارەیەک لە ئەدیب و ڕۆشنبیران، لە (کۆمەڵگەی پەروەردەیی مارگرێت) پەردە لەسەر پەیکەری مامۆستای شاعیر جەمال شارباژێڕی لادرا، پەیکەرەکە لەسەر ئەرکی دکتۆر تەها ڕەسوڵ دروست کراوە وا لەگەڵ نووسینەکەم هاوپێچم کردووە، هەروەها (کۆمەڵگەی پەروەردەیی مارگرێت) لەسەر ئەرک و سەرپەرشتیی دکتۆر تەها ڕەسوڵ، ناوە ناوە پۆستەرێک بۆ شاعیر و ئەدیبانی ناوداری کورد لە هەر چوار پارچەی کوردستان ئامادە دەکات و لە چاپ دەدات، بە خۆڕاییش

بەسەر خوێنەران دابەش دەکرێت، وا یەک لەو پۆستەرانەم هاوپێچ کردووە کە بۆ سێ شاعیری گەورەی کورد هەر یەک لە (شێرکۆ بێکەس و جەمال شارباژێڕی و موسا عەنتەر) دروست کراوە و بە خۆڕاییش دابەشکراوە.

بۆ مامۆستا جەمال شارباژێڕی شاعیری گەورەی کورد، هەر سەرکەوتوو و تەمەن درێژ بیت بۆ خزمەتی شیعر و ئەدەب و زمانی کوردی.

وا پارچە شیعری (پەری)تان بۆ دەنووسمەوە کە لە لایەن گۆرانیبێژی کورد حەمە ڕەئووف کەرکووکییەوە کراوەتە گۆرانی:

پەری

لە زۆر کەس وایە من ئیتر

کەوا مەیلی پەری ناکەم

درۆیە تاکو من مابم

لە ئەو خۆم بێ بەری ناکەم

هەزار حۆری و فریشتەی جوان

بە چاوێکی پەری نادەم

بە دڵ گرتوومە تا مردن

بە هیچ جۆرێ بەری نادەم

هەزار تانە و پلار بێت بۆم

بە هیچ ناچێ بە خۆڕایی

درۆیە خۆشەویستی من

بگاتە مەرگی کۆتایی

ئەگەرچی بێ وەفاش دەرچوو

بەڵام من بێ وەفا نیم بۆی

لە باغی هەست و سینەمدا

وەکو خۆی ماوە ڕەنگ و بۆی
بەهاری عومری لاویم و
بەهەشتی بەختی یاریمە
گوڵی دەستی دەمی
مەستی ژیانی هەرزەکاریمە
هۆنراوە : جەمال شارباژێڕی.

سەرچاوەکان:

بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- ماڵپەڕی ئادان- جیهانی ئەدەب و هونەرە جوانەکان لە ١٢-٨-٢٠٢١.

٢- مارگریت ..ڕادیۆ و تەلەفزیۆن لە ١٣-٨-٢٠٢١.

٣- کوردیپیدیا.

٤- ماڵپەڕی زەمەن وتارێکی نووسەر حوسێن لەتیف لە ١٥-٢-٢٠٢١.

٥-ماڵپەڕی ئەمڕۆ وتارێکی نووسەر عادل ساڵح عەللاف لە ١١-٩-٢٠١٤.

٦- زانیاری و نووسین و دارشتنی خۆم.

لەتیف هەڵمەت

شاعیری ڕێچکەشکێن، شاعیری دژە باو، لەتیف هەڵمەتی نیشتمانپەروەر

لەتیف هەڵمەت یەکێکە لە دیارترین و ناسراوترین شاعیرەکانی کوردستانی باشوور، لە ژیانی خۆیدا کەس پێی نەوتووە (بابە)، بەڵام جوانترین شیعر و چیرۆکی بۆ منداڵانی کورد نووسیووە و بە خۆشویستنی خاک و نیشتمان ئاشنای کردوون.

ناوی تەواوی(لەتیف شێخ مەحمود شێخ ئەحمەد)ە، لە ساڵی١٩٥١ لە شاری (کفری) لە بنەماڵەیەکی ڕۆشنبیر لە دایک بووە، هەر لە تەمەنی حەوت هەشت ساڵیدا لە مەجلیسەکانی باوکی عەشقی زمان و ئەدەب و شیعری کوردی بووە، عەشقی شیعرەکانی حافزی شیرازی و سەعدی شیرازی و جەلالەدینی ڕۆمی و فیردەوسی و ئیبن عەرەبی بووە، ئەو کاتەی باوکی شیعری ئەم شاعیرانەی بۆ میوانەکانی لە دیوەخانەکەی خوێندووەتەوە، ئەویش گوێی لێ گرتووە، سەرەڕای ئەوەی خۆی هەر سەودای شیعری نوێی عەرەبی و ئەوروپیی بووە، وەکو شیعری شاعیران، (بەدر شاکر سەیاب و عەبدلوەهاب بەیاتی و بلند حەیدەری و ئەدینۆس و ئانسی الحاج و نزار قەبانی و مەحمود دەروێش و سەمیح قاسم و شللی و بایرون و عزرا یاوەند و مایکۆفسکی و پۆشکین و نازم حیکمەت و لۆرکا

گروپی شاعیرەکانی کەرکووک- کفری.

و دەیان شاعیری دیکە کە خاوەنی شیعری کۆن و نوێ بوون).

لە ناوەندی شەستەکانی سەدەی ڕابردوودا، ڕەوانشاد شاعیرو ڕۆژنامەنووس جەلالی میرزا کەریم، شاعیرو ڕۆژنامەنووس عەبدوڵلا عەباس، ئەو کاتەی لە ڕادیۆی کوردی لە بەغدا بێژەر بووینەو بەرنامەیان هەبووە، ناوە بە ناوە پارچە شیعرێکی شاعیر لەتیف هەڵمەتیان لە ڕادیۆی کوردی بڵاوکردووەتەوە.

لەتیف هەڵمەت یەکەم پارچە شیعری خۆی لە گۆڤاری ڕزگاری بڵاوکردووەتەوە، یەکەم دیوانی شیعریشی بە ناونیشانی (خواو شارە بچکۆلەکەمان) ساڵی١٩٧٠ لە چاپ داوە و بڵاوکردووەتەوە، هەروەها یەکەمین دیوانی شیعری بۆ منداڵان بە ناوی (جوانترین دێ) هەر لە ساڵی ١٩٧٠ بە چاپ گەیاندووە.

لەتیف هەڵمەت زیاتر لە (٧٥) کتێبی چاپکردووە و بڵاوی کردوونەتەوە، لە شیعر، شیعر و چیرۆک

بۆ منداڵان و وەرگێڕان و لێکۆڵینـەوە بە هـەردوو زمانی عەرەبی و کوردی.

ئەوانە هەندێک لـە بەرهەمەکانین:(خـوا و شـارە بچکۆلەکەمـان، ئامـادە بـوون بـۆ لـە دایکبوونێکـی تـر، پرچـی ئـەو کچـە ڕەشـماڵی کوێسـتان و گەرمیانمـە، گەردەلوولـی سـپی، ئـەو نامانـەی کـە دایکـم نایخوێنێتـەوە، ئـەو هۆنـراوەی کـە تـەواو دەبـێ و تـەواو نابـێ، وشـەی جـوان گوڵـە گـوڵ، سـروودی هـەژاران، ئـەم ڕووبـارە وشـک نـاکات، گورگەکانی لەتیف هەڵمـەت، بیابانێکی دڕەندە نەماوە ئافرەت نەبێ، ددانی پاشـە ڕۆژ وەکو ددانی جەنگی سپییە، دیوانی لەتیف هەڵمەت بەرگی یەکەم و دووەم و سـێیەم، شـیعری دژە شـیعر، ئایەتـە ونبۆکانـی سـەدەی بیسـت و یـەک یـا سـوورەتی گەڕانـەوە، دارسـتان هەمیشـە چاوەڕوانـی گەڕانـەوەی باڵندە و ونبۆکانێتـی)، هەندێ شـیعر و لێکۆڵینـەوە و وەرگێڕانـی بـە عەرەبی لەوانـە (المـدن الحديديـة، شـيخوخة كيلوباتـر و اطفـال المطـر، تحـولات الغيوم)،لێکۆڵینـەوەی ئەدەبی- شـیعر - خەنافس - مینیجۆب، ئەو وشـانەی دڕ

لە لای ڕاستەوە: لەتیف هەڵمەت، شاعیرو ڕۆژنامەنووس عەبدوڵڵا عەباس، سەلاح شوان، ئەوانی دیکە نەناسراون

بە تاریکەشـەو دەدەن، سۆفی و سۆفیگەرێتی ئیسلام هزرو ئیدی نا ئیسـلامی سـۆفی و سـۆفیگەرێتی ئیسـلامی، مێـژووی سـۆفیگەرێتی و سـۆفیگەرێتی لـە مێژوودا، چۆن و چی بۆ منداڵان بنووسین، جۆرەکانی نووسین بۆ منداڵان.

شـیعرو چیـرۆک بـۆ منـداڵان لەوانـە(جوانتریـن دێ، هێلانەیەکـی تـر، دەنگخۆشـترین مـەل، مناڵ و باران، مناڵ و چۆلەکە، مناڵ و بووکە شووشـە، گوێدرێـژ و پاشـا، هەڵبـژاردە بـۆ منـداڵان و بـۆ گـەورە، پرسـیار لـە مناڵ، کاتژمێـر، پشـیلەیەک پایسـکل لێدەخـوڕێ، دیوانـی منـداڵان بەرگـی یەکـەم و دووەم، کۆبەرهەمـی منـداڵان چـوار جـار لـە چـاپ دراوەتـەوە.

ناوبـراو لـە بـواری شـانۆنامەش نووسـیویەتی لەوانـە، لاوانـەوەی ئـوور، فەلەسـتین هەمیشـە نیشـتمانی غەسـان کەنەفانییـە، هەروەهـا چەندیـن وتـار و لێکۆڵینـەوە و وەرگێڕانـی دیکـەی چاپکـردووەو بڵاوی کردوونەتـەوە، لەوانـە، ناتالی سـارۆت و هەڵچوونەکانی و ڕۆمانی نوێ، کە بریتییە لـە پێشـەکییەک و چەنـد نموونەیەکـی چیرۆکـی نوێـی چیرۆکنووسـی جیهانـی ناتالـی سـارۆت، لێکۆڵینـەوەی (الخـروج مـن الدوائـر المربعـة).

سـەدان دەقـە شـیعری شـاعیری گـەورە لەتیـف هەڵمـەت وەرگێڕدراونەتـە سـەر زیاتـر لـە (٨) زمانـی بیانـی وەکـو عەرەبـی و فارسـی و تورکمانـی و

ڕیزی دووەم لە ڕاستەوە: شاعیر خالید جووتیار، نەجمەدین عەزیز

لەبەر ئەوەی لەم شارەدا
دەریا نییە
من لە وشە دەریایەک دەئەفرێنم..
****
لەبەر ئەوەی هیچ جۆرە شەمەندەفەرێ
بەم شارەدا تێنا پەڕێ
هۆنراوەیەک دەنووسم
هێندەی هەزار شەمەندەفەر درێژ بێ
فارگۆنەکانی پڕ دەکەم
لە پەپوولەو گوڵاڵەو ئەم
بەبێ پاسەپۆرت و کرێ
بۆ هەندەرانیان دەبەم...

ئینگلیزی و ئەڵمانی و هۆڵەندی و سویدی و فەرەنسی، وەکو دیوان یان لە ڕۆژنامەو گۆڤارەکان بڵاوکراوەنەتەوە.

بەرهەمەکانی شاعیری نیشتمان پەروەر لەتیف هەڵمەت لە شیعر، شیعر و چیرۆکی منداڵان هەمووی لە ئاستێکی بەرزدان و بوونەتە مایەی دیراسە و لێکۆڵینەوە لە لایەن قوتابیانی کورد لە کوردستانی باشوورو ڕۆژهەڵات بۆ نامەی ماجستێرو دکتۆرا، تا ئێستا دەیان قوتابی ماجستێریان لەسەر بەرهەمە شیعرییەکانی ناوبراو وەرگرتووە ە هەر یەک لە:(دکتۆر سامان عیزەدین، خاتوو گوڵاڵە کازم، دکتۆر مزەفەر مستەفا، ناز ئەحمەد سەعید، مامۆستا شاخەوان پەشێو، هەروەها دوکتۆرهاوژین سلێوە دکتۆرای لەسەر شیعرەکانی وەرگرتووە، دکتۆرە شنۆ مەحموود دکتۆرای لەسەر شیعرەکانی گۆران و پیرەمێرەد و لەتیف هەڵمەت وەرگرتووە.

لەتیف هەڵمەت لە ساڵی ١٩٧٠ ەوە، ئەندامی یەکێتیی نووسەرانی کوردە و چەندین جار ڕێزی لێنراوە لە لایەن ئەم دەزگایانە (خەڵاتی زێڕینی باوە گوڕ گوڕ لە کەرکووک، خەڵاتی زێڕینی ئیبراهیم ئەحمەد (بلە) لە سلێمانی، خەڵاتی (ئاییک) لە وڵاتی سوید، چەندین جاریش لە لایەن وەزارەتی پەروەردەی هەرێمی کوردستان و وەزارەتی ڕۆشنبیری و یەکێتیی نووسەرانی عێراقی ڕێزی لێنراوە و خەڵات کراوە.

بیرەوەری و هەندێ زانیاریم سەبارەت بە شاعیر لەتیف هەڵمەت دەگەڕێتەوە سەرەتای حەفتاکانی سەدەی ڕابردوو، ئەو کاتەی لە بەشی کوردیی کۆلێژی ئادابی زانکۆی بەغدا بووم، شاعیری کورد پەروەر(ئەنوەر-فەرهاد شاکەلی) قوتابی بوو لە پۆلەکەی ئێمە، بەندەش زۆربەی کاتەکان بەیەکەوە بووم لەگەڵ فەرهاد شاکەلی، لەتەیف هەڵمەت هەر زوو زوو دەهاتە بەغدا سەردانی فەرهاد شاکەلی دەکرد، بۆیە لەوێ دەمانبینی، ئەو لەگەڵ هاوڕێکانی (فەرهاد شاکەلی، سەلام محەمەد،عەبدوڵڵا سەڕاج، ئەحمەد شاکەلی) و چەندان شاعیری دیکەی گەنج، خۆیان بە خاوەنی بزووتنەوەی شیعری نوێخوازیی سەرەتای حەفتاکان دەزانی بە گرووپی (کفری یان کفری و گەرمیان) ناسراو بوون، ململانێیان هەبوو لەگەڵ ئەو شاعیر و نووسەرانەی کە بڵاوکراوەی (ڕوانگە) یان بڵاوکردبووەوە، هەر ئەم هۆیەش بوو لە کۆنگرەی یەکێتیی نووسەرانی کورد لە هەولێر لە سەرەتای حەفتاکان، لەناو هۆڵی کۆنگرەکە بانگەوازێکیان بە دەستخەت نووسیبوو، بڵاویانکردەوە بە ناوی(بڵاوکراوەی شاعیرە شێتەکان)، ئەوان خۆیان بە ڕابەری نوێخوازی و داهێنان دادەنا لە بواری نوێکردنەوەو داهێنان لە شیعرو ئەدەبی کوردی، خۆ هەر واشبوو، ئەم شاعیرە گەنجانە ڕۆڵێکی زۆریان دیت لە بەرەو پێشبردنی شیعرو ئەدەب و ڕۆشنبیریی هاوچەرخی کوردی.

لە ڕۆژی ١٢-١٢-١٩٧٢، بەشی کوردیی کۆلێژی ئاداب کۆڕێکی ساز کرد بۆ شاعیرانی شیعری نوێخواز کە شاعیران (لەتیف هەڵمەت و فەرهاد شاکەلی و سامی شۆڕش و ڕەفیق سابیرو نەوزاد ڕەفعەت، تێدا بەشداربوون، پرۆفیسۆر دکتۆر عیزەدین مستەفا سەرپەرشتیی کۆڕەکەی کردو، دەقە شیعرییەکانی هەڵسەنگاند، بەندە لەم کۆڕە شیعرییە ئامادە بووم لەگەڵ ڕەوانشاد شاعیرو نووسەر خالید جوتیار بە یەکەوە دانیشتبووین، وا وێنەکەم لەگەڵ نووسینەکەم هاوپێچ کردووە.

بۆ شاعیری نیشتمانپەروەر، شاعیری گەورەی کورد لەتیف هەڵمەت هەر ساغ و سەلامەت و تەمەن درێژ بێت.

وا لە خوارەوە چەند پارچە شیعرێکی شاعیر لەتیف هەڵمەت- تان بۆ دەنووسمەوە:

من گۆرانیم نەدەزانی
هەژارەکان فێریان کردم
تووڕە بوونم نەدەزانی
زۆردارەکان فێریان کردم
خۆشەویستیم نەدەزانی
ڕووبارەکان فێریان کردم
من شیعرم هەر نەدەزانی
دەست و پەنجەی قڵیشاوی و پێی خاوسی
جوتیارەکان فێریان کردم

****

دەنووسم لەسەر ئاوێنە
نیشتمان ئەم شوێنە
دەنووسم لەسەر گوڵی جوان
خۆشم دەوێ نیشتمان
دەنووسم لەسەر بەرانان
جوانترین شوێنە کوردستان

****

وەک چۆن باڵدار
لانەی هەیە لەسەر دار
وەک چۆن پەپوولەی جوان جوان
لانە دەکەن لە ناو گوڵان
وەک چۆن مانگی تابان
ماڵی هەیە لە ئاسمان

وەک چۆن ماسی و حەزیا
ماڵیان هەیە لە ناو دەریا
منیش نیشتمانم هەیە نیشتمان
****

پیرەمێردێ
چووە قوتابخانەی گوندێ
لە حەوشەدا ڕاوەستا
دەوریان لێدا مامۆستا
ها خاڵە گیان
چیت گەرەکە ها خاڵە گیان
پیرەمێردی بەستە زمان
کە لاواز بوو وەک گۆچان
وتی تو خوا مامۆستا گیان
فێرم ناکەی چۆن بنووسم کوردستان
نیشتمانم کوردستانە کوردستان

سەرچاوەکان:
بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەگیراوە:
١- وتارێکی نووسەر ڕەزا شوان لە P M News لە ٢٣-١-٢٠١٤.
٢- Kurd press، ژیاننامەی شاعیر لە ٢٩-١٢-٢٠٢٠.
٣- کوردستانی نوێ وتارێکی بە ناونیشانی لەتیف هەڵمەت و منداڵ ، نووسەر خورجە لە بەرواری ١٤-١٢-٢٠١٩.
٤- کوردیپیدیا.
٥-زانیاری و نووسین و دارشتنی خۆم .

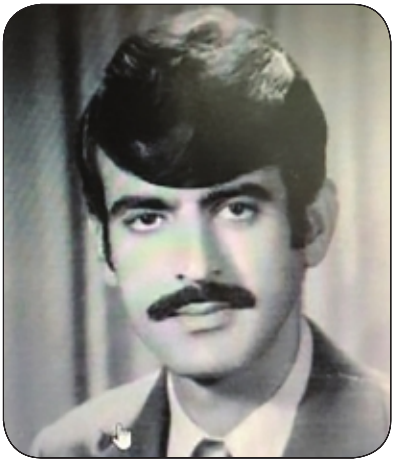

دڵشاد مەریوانی

نووسەر و ڕۆژنامەنووس و شاعیر و ئەکتەری کوردپەروەر شەهید دڵشاد مەریوانی

ببوورن لێم کە نیشانم

قوڵپی خوێنی گەرووی منداڵێکی کوردە....لە هەڵەبجە

کە بە گەردوونی ووت: گەوجە!

وا من گوناهبارم قەینا....

بەڵام چی بکا... هەڵاڵە و بەیبوون و وێنجە..

ناوی تەواوی(دڵشاد محەمەد ئەمین فەتاحی مەریوانی)یە، باوکی دڵشاد لە سییەکانی سەدەی ڕابردوو لە گوندی(کاڵ) لە خوارووی مەریوان هاتووەتە پێنجوین و دواتر بۆ سلێمانی و هەر لەوێ ژنی هێناوە و نیشتەجێ بووە، دڵشاد مەریوانی لە ڕۆژی ٢٨-٣-١٩٤٧ لە شاری سلێمانی لە دایک بووە، هەموو قۆناغەکانی خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و دواناوەندی لە سلێمانی تەواو کردووە، لە ساڵی ١٩٦٨ چووەتە کۆلێژی ئادابی زانکۆی بەغدا- بەشی زمان و ئەدەبی کوردی لە ساڵی ١٩٧٢ تەواوی کردووە.

لە ساڵی ١٩٧٦ بووەتە مامۆستای زمانی کوردی لە قوتابخانەی ناوەندیی سەرچنار لە سلێمانی، لە ساڵی ١٩٧٩ چووەتە سووریا و هەنگاریا و ئەڵمانیا

لە لای ڕاستەوە: شاعیر دڵشاد مەریوانی، شاعیر و نووسەر خاتوو شیرین کەمال هاوسەری ناوبراو و کچەکەیان

لەوێشەوە ویستوویەتی بچێتە سویدو بۆ ڕووسیا بەو نیازەی بتوانێت خوێندنی باڵا لە ڕووسیا تەواو بکات، بەڵام لەم کارەی سەرکەوتوو نەبووە و گەڕاوەتەوە سلێمانی و چووەتەوە سەر کارەکەی خۆی وەکوو مامۆستا لە قوتابخانەی ناوەندیی برایەتی لە سلێمانی، دواتر لەبەر هەڵوێستەکانی گوازراوەتەوە بۆ وەزارەتی ڕاگەیاندن لە بەغدا بە (مشرف لغوي) لەوێش دیسان گوازراوەتەوە بۆ بەشی کوردیی کۆلیژی پەروەردەی بەغدا وەکو(مەشقیاری هونەری- بە پلەی معلم- مامۆستا)، لە پاشان بۆ بەشی کوردیی زانکۆی سلێمانی وەکو میوان دەست بەکار بووە، لەوێش جارێکی دیکە گوازراوەتەوە بۆ بەغدا بۆ کۆلیژی(طب البیطري- پزیشکی ڤێتێرنەری) وەکو (مسجل الغیابات)لە ئەبوغرێب، ئەو هەر ڕۆژەی لە شوێنێک بووە، یەک وەزیفەی نەکردووە بە دڵی خۆی هەر دووریان خستووەتەوە و لەژێر چاودێریشدا بووە.

لە ساڵی ١٩٨٣ تا ١٩٨٥ بە خۆی و هاوسەرەکەی و کچەکەی ژیانی شاخیان هەڵبژاردووە، دواتر هاتووەتەوە و وازی لە هەموو ئیلتیزامێکی

حیزبی و سیاسی هێناوە. لە ساڵی ١٩٧٣ کە خاتوو شیرین کەمال هاتە کۆلێژی پەروەردە- بەشی زمانی کوردی، لەگەڵ دڵشاد مەریوانی ئاشنایەتیان پەیدا کرد، هەر ئەو کات شیرین کەمال حەزی چووە شیعر و ئەدەب و زمانی کوردی دواتریش بوو بە شاعیر، لە پاشان لە ساڵی ١٩٧٦ هاوسەرگیریان کردو خیزانێکی خنجیلانەیان پێکهێنا.

لە ساڵی ١٩٧٤ کە بەشی زۆری ڕۆشنبیران لە بەغدا و شارەکانی دیکەی کوردستان ڕوویان لە شاخ کرد، بەشی کوردیی کۆلێژی ئادابی زانکۆی سلێمانی نەیانتوانی پرۆگرامی خوێندنی ئەو ساڵی تەواو بکەن، چونکە زۆربەی مامۆستاکانیان چووبوونە شاخ، بۆ هاوینەکەی دکتۆرەکانی بەشی کوردیی کۆلیژی ئادابی بەغدا چوونە سلێمانی بۆ یارمەتیدان لە تەواو کردنی مەنهەجی ئەو ساڵی، شاعیر و نووسەر دڵشاد مەریوانی یەکێک بوو لەوانەی خۆبەخشانە بەشداری کرد لەم کارە و قوتابیانی بەشی کوردیی کۆلێژی ئادابی سلێمانی توانیان هەمان ساڵ بە سەرکەوتوویی ببڕن.

دڵشاد مەریوانی هێشتا هەر قوتابی بوو زۆر چالاک بوو، بەشداریی لە زۆر لە کۆڕو کۆبوونەوە ئەدەبی و هونەرییەکاندا دەکرد، ئەو تیپێکی هونەری دامەزراندبوو بە ناوی (تیپی هونەری کەرکوک) لە زۆر بۆنەکانی

لە لای ڕاستەوە ڕاوەستاوەکان:ڕەئوف حەسەن، ئەحمەد سالار، حەمە ڕەشید هەرەس، دڵشاد مەریوانی، لە لای ڕاستەوە دانیشتووەکان: مستەفا ئەحمەد، کەمال سابیر، تەها باراوی

کوردی و هەتا هی فەلەستییەکانیشی دەکرد لە زانکۆی بەغدا و موستەنسریە.دڵشاد مەریوانی هەر شاعیر نەبوو بەڵکو چیرۆکنووس و ڕۆژنامەنووس و ئەکتەریش بوو، ئەو ڕۆژانە و هەفتانە وتاری ئەدەبی و ڕۆشنبیری بە تایبەتی وتاری ڕەخنەیی لەو ڕۆژنامەو گۆڤارانە بڵاودەکردەوە(ژین، هاوکاری، کاری میللی، بیری نوێ، دەنگوباس، بەیان، ڕۆشنبیری نوێ، ڕۆژی کوردستان، دەنگی کرێکار هتد...)، ئەو ڕەخنەی لە زۆر لە گەورە نووسەر و ڕۆشنبیرانی کورد دەگرت لەوانە(ئیبراهیم ئەحمەد ، دکتۆر مارف خەزنەدار، محەمەد مەولود(مەم)، هێمنی شاعیر، عەبدولڕەحمان قاسملۆ، شێرکۆ بێکەس، دکتۆر کاوس قەفتان، کەریمی حوسامی، حەمە ساڵح دیلان، شوکر مستەفا، ڕەئوف بێگەرد، ڕەفیق سابیر، ڕەئوف حەسەن، حوسێن عارف، لەتیف هەڵمەت، دکتۆر ئەمین موتابچی(دکتۆری زمانی فارسی- مان لە بەشی کوردی لە حەفتاکان -هتد...).

شاعیر دڵشاد مەریوانی و شاعیر خاتوو شیرین کەمال، ئەوانی دیکە نەناسراوان

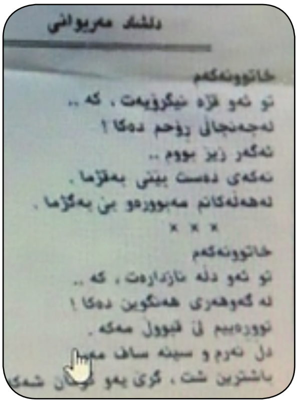
دلشاد مەریوانی
خاتوونەکەم
تو ئەو قژە شێرزۆیەت ، کە ..
لەجەنجاڵی ڕۆحم دەکا ؟
ئەگەر زیز بووم ..
ئەکەی دەست بێتی بەقژما .
لەهەناوەکانم مەبوورەو بێ بەگژما .
× × ×
خاتوونەکەم
تو ئەو دڵە ئازادەت ، کە ..
لە گەوهەری هەنگوین دەکا ؟
توورەبیم لێ قبوول مەکە .
دڵ نەرم و سینە ساف ...
باشترین شت ، گوێ بەو ...

ناوبراو بیر و فیکری زۆر ئازاد بوو، ئاگاشی لە بزووتنەوەی شیعری نوێی کوردی و عەرەبی و جیهانی هەبوو، دەتوانم بڵێم تۆزی کەوتبووە ژێر کاریگەریی ئەم شاعیر و نووسەرانە (گۆران، شێخ نوری شێخ ساڵح، شێرکۆ بێکەس، ئەنوەر قادر جاف، ئەدیبانی ڕوانگەش، لە عەرەبییەکان موزەفەر نەواب، مەحمود دەروێش، سەمیح قاسم، نازک مەلائیکە، لە جیهانییەکانیش پاولۆ نیرۆدا، پۆڵ ئێلوار، فایتزارۆف، مایکۆفسکی، بەسەنین).

هەرچەندە لەو کات بزووتنەوەی نوێخوازیی شیعری کوردی لە ئارادا بوو. بەڵام ئەو شێواز و ستایلێکی تایبەت بە خۆی هەبوو، ئەو بەشی زۆری شیعرەکانی هەتا شیعرە دڵداری و ئەوینییەکانیشی بۆنی بەرەنگاری(مقاومە)یان لێ دەهات، ئەو ئازاد دەژیا زۆر بوێر و ئازاش بوو، زۆر جاریش لە هەڵوێستەکانیدا زێدەڕۆییشی دەکرد، ئەو باوەڕی بە ئازاد کردن و ڕزگاری هەموو گەلانی ژێردەستە هەبوو، بۆیە لە هەموو موناسەباتی فەلەستینییەکان ئامادە دەبوو، بە نووسینەکانیشی پشتگیری لە گەلانی ئەمەریکای لاتین وەکو کوبا و فەنزوێلاو...هتد دەکرد.

دڵشاد مەریوانی کۆمەڵێک بەرهەمی لە شیعر و چیرۆک و شانۆنامەو وەرگێڕان هەیە، لە ژیانی خۆی لەچاپی داون و بڵاوی کردوونەتەوە، هەندێ بەرهەمیشی پاش خۆی بۆی لە چاپدراوە و بڵاوکراونەتەوە، دیارترینیان

ئەمانەن:

١- فرمێسک و زەردەخەنە- شیعر ١٩٦٨.

٢- یەکەم هەنگاو -پەخشان ١٩٧٣.

٣- دڵداری شۆڕش- چیرۆک ١٩٧٣.

٤- پێشوازی خاوەن شکۆ- ڕەخنە ١٩٧٣.

٥- ببن بە تیشک- شیعر ١٩٧٦.

٦- بە پەنجەکانم دەتبینم- چیرۆک ١٩٧٧.

٧- دیر یاسین- چیرۆک ١٩٧٨.

٨- سەمفۆنیای وەنەوشە- شیعر ١٩٨٠.

٩- پەلکە زێڕینە نامۆ مەکەن- شیعر، دەزگای پڕۆژەی پاراستنی دەستنووسەکانی سلێمانی بۆی چاپ کردووە.

١٠- یاداشتی هاوڕێکەم- ڕۆمان، دەزگای پڕۆژەی پاراستنی دەستنووسەکانی سلێمانی بۆیان چاپ کردووە.

١١- کۆ بەرهەمی شیعری ، دەزگای ئاراس بۆی چاپ کردووە.

- ناوبراو لە دوو شانۆگەری وەکو ئەکتەر بەشداری کردووە، شانۆگەریی لانەوازان ساڵی ١٩٧٣، و پردی وڵات ساڵی ١٩٧٤.

- لە فلیمێکی (١٢) خوولەکیدا وەک ئەکتەر بەشداری کردووە، بە ناوی (ژیانی شوان) ساڵی ١٩٧٢، بەرهەمی زانکۆی سلێمانییە.

- زیاتر لە (١٧) شانۆی لە نووسینی خۆی و وەرگیڕان و ئامادە کردن هەیە.

- ماوەیەک چەند بەرنامەیەکی ئەدەبی و ڕۆشنبیری بۆ ئێزگەی کوردیی بەغدا و تەلەفزیۆنی کەرکوک نووسیوە و ئامادە کردووە.

- ئەندامی کۆمەڵەی ڕۆشنبیریی کوردی بووە.

- ناوبراو ئەندام بووە لە یەکێتیی نووسەرانی کورد و سەندیکای ڕۆژنامەنووسانی عێراقی و هاوبەش.

- ئەندامی دەستەی دامەزرێنەری کۆمەڵەی(بووژانەوەی سامانی کورد) بووە، کە کۆمەڵەیەکی ئەدەبی و هونەری بووە، باوەڕیان بە ئەدەبی بەرەنگاری(مقاومە) هەبووە.

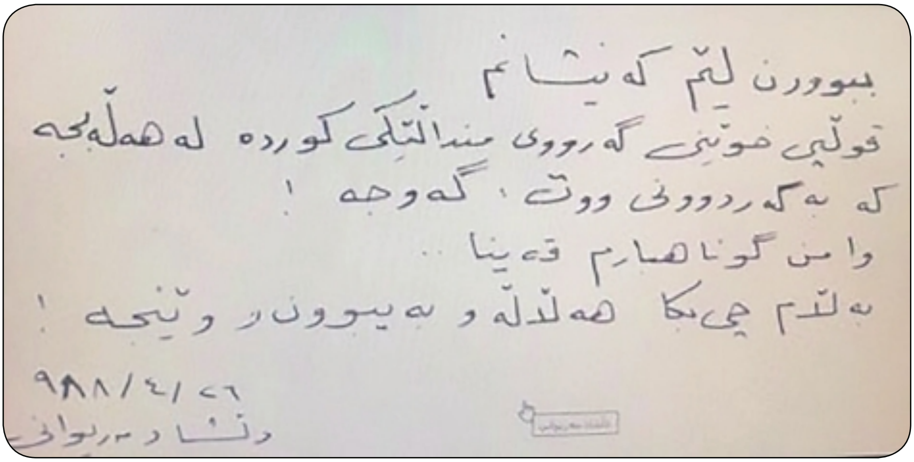
ببوورن لێم گەیشتم
قوڵپی خوێنی گەرووی منداڵێکی کوردە لە هەڵەبجە
کە بە گەردوونی ووت، گەوجە!
وا من گوناهبارم قەینا..
بەڵام چی بکا هەڵدڵە و بەیبوونەر وتیجە!
٢٦/٤/١٩٨٨
دڵشاد مەریوانی

- ئەندامی دەستەی دامەزرێنەری تیپی شانۆی پێشڕەو بووە لە سلێمانی.

شاعیر دڵشاد مەریوانی لە ساڵی ١٩٨٨-١٩٨٩ مامۆستا بووە لە قوتابخانەی ناوەندیی سەرۆک، قوتابیانی کوردی فێرە نووسینی ئەلف وبێی لاتینی کردووە، دیارە نە یاران و ناحەزانی سکاڵایان لەسەر تۆمار کردووە، لە ڕۆژی ١٢-٢-١٩٨٩ دەستگیر دەکرێت و لە ڕۆژی ١٣-٣-١٩٨٩ لە دائیرەی ئەمنی سلێمانی بە گوللە دەیکوژن بەم جۆرە دەبێتە شەهیدی ئەلف وبێیی لاتینی و وشە و زمان و ئەدەبی کوردی.

بۆ شاعیرو نووسەرو ڕۆژنامەنووس و چیرۆکنووس و ئەکتەر شەهید دڵشاد مەریوانی ڕوحت شاد و ئارام و ئاسوودە بێت، گڵکۆت پڕ گوڵ و گوڵزار و چراخان بێت.

شاعیر دڵشاد مەریوانی پارچە شیعرێکی شاعیری عێراقی موزەفەر نەوابی وەرگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی وا بۆتان دەنووسمەوە:

شیرم بە تووتک حەڵاڵ بێ

نەک بەو کوڕەی کە پاکانەی لە خەیاڵ بێ.

ڕۆڵە ئەوەی پاکانە پڕ دەکاتەوە

دووبارە کۆست دەخاتەوە،

شەهیدەکان لە نوێ شەهید دەکاتەوە.

سەری دایکێک نانەوێنم
بە شیری گۆشی کردبم
بینای حیزبێک نارِوخێنم
بە خوێنم گۆشم کرد بێ
****
پارچە شیعرێکی شاعیری شەهید دڵشاد مەریوانی -تان بۆ دەنووسمەوە:
لەوەتەی خەوەکانم سەوز بووە
تۆم خۆشویستووە هەقمە بگریم
لە چاوەکانما سەوز بووی
بۆ گریانی من نەبوایە
تۆ بەبێ ئاو گەورە ئەبووی ..!
پەنجەکانم تینویانە
دەست مەنێ بەرِوویانەوە
بابیانگێرِم بەرِەزی قژی خاوتاو نەرِۆنەوە
تا تێر عەتر ئەخۆنەوە
بۆ بێ لەو چاوە کاڵانەت
چی شک ئەبەم
لێم مەپرسە بۆچی هاتووم
وەک کۆترێکی لانەواز
تەرەو ماندووم
هاتووم لەناو چاوەکانتا
تێر تێر بنووم
تێر تێر بنووم
بیرت ئەکەم
وەک چاوی کوێر بۆ بینایی
وەک لێوی وشک بۆ تەرِایی

حەزم لێتە
بیرت ئەکەم
وەک سایەقەی پاش باران
وەک پێکەنینی دوای گریان
وەک هەناسەی دەمی خنکاو
وەک تینوێتی (حوسێن) بۆ ئاو
بیرت ئەکەم
بیرت ئەکەم وەک ڕۆژانی
باوە خونی لێکبڕانی
زاوا .... لە بووک
بیرت دەکەم
بیرت دەکەم
. دڵشاد مەریوانی.

سەرچاوەکان:

بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- کوردیپیدیا.

٢- ئینسکلۆپیدیای ئازاد.

٣- دکتۆر مارف خەزنەدار - مێژووی ئەدەبی کوردی - بەرگی حەوتەم لاپەرەکانی ٦٦٣-٦٦٥.

٤- بۆ پێشەوە پێگەیەکی سیاسیی سۆشیالیستییە- وتارێکی نووسەر جەمال نوری لە ١٧-٨-٢٠٢١.

٥- زانیاری و نووسین و داڕشتنی خۆم.

عومەر ساقی

مامۆستای پەروەردەکار عومەر ساقی

ئیمپریالیست خوێنمژان

نۆکەری چەهرە گران

دوژمنەکانی گەل

گەل پێتان ئاوات هەل

نایەوێ کەین و بەینتان

ئیمپریالیست خوێنمژان

ئەم سرووده لە ساڵی ١٩٥٨، مامۆستای پەروەردەکار عومەر ساقی، خۆی وەکو مایسترۆ و گۆرانیبێژی نەمر فوئاد ئەحمەد بە عودەکەی، قوتابیانی پۆلی پێنجەم و شەشەمی سەرەتاییان فێرە زمانی کوردی و نیشتمانپەروەری کردووە.

ناوی تەواوی (عومەر ساقی حەسەن)ە، لە ساڵی ١٩١٥، هەندێ سەرچاوەش دەڵێن لە ڕۆژی ٢٢-١١-١٩١٣ لە گەڕەکی(سەعدوناوە)ی هەولێر لە دایک بووە، بە ڕەچەڵەک خەڵکی شارەدێی (تەرکەڵان)ی سەر بە پارێزگای کەرکووکە، باوکی عومەر ساقی فەرمانبەر بووە لە دائیرەی گومرگ، لەبەر گیروگرفتی کۆمەڵایەتی هاتووەتە هەولێر، لەگەڵ (نوریە خان)ی دایکی

عومـەر هاوسـەرگیری کـردووە. مامۆسـتا عومـەر سـاقی زۆر زیـرەک و بلیمـەت بـووە، لـە تەمەنـی (٧)سـاڵیدا کـە دەچێتـە قوتابخانـە یەکسـەر لـە پۆلـی چوارەمـی دادەنێن، خوێندنـی سـەرەتایی و ناوندی لـە هەولێـر تـەواو کـردووە چووەتـە (دار المعلمیـن الراقی) لـە بەغدا، هێشـتا تەمەنـی (١٧) سـاڵان بـووە تـەواوی کـردووە، ویسـتوویەتی بچێتـە کۆلێژی سـەربازی (طیـار - فڕۆکەوانـی) بەڵام باوکـی ڕازی نەبـووە و داوای لێکـردووە بێتـەوە هەولێـر و یارمەتیـی خێزانەکـەی بـدات.

لـە سـەرەتای سییەکانی سـەدەی ڕابردوودا بووەتـە مامۆسـتای قوتابخانـە لـە قوتابخانەکانـی هەولێـر و دەوروبـەری خزمەتـی کـردووە و هـەر ویسـتوویەتی قوتابیـان و منداڵان زمانـی کـوردی فێربـن و بخوێنـن، هـەر لـە سـەرەتای سـییەکانی سـەدەی رابـردوو ئـەو کاتـەی بزووتنـەوەی نەتەوەیـی عەرەبـی لـە عێراق بـە ڕابەڕایەتیی بیرمەنـدی نەتەوەیـی عەرەبی عێراقی (سـاطح الحصـري) کـە هەوڵـی داوە خەڵکـی عێراق هـەر هەمـووی بـە زمانـی عەرەبـی بخوێنێـت، بۆیـە مامۆسـتا عومـەر سـاقی لەنـاو پۆلەکانـدا هـەر هانـی قوتابیانـی داوە کـە فێـری

زمانی کوردی ببن، بۆیە سەرپەرشتیاری پەروەردەیی لە بەغداوە هاتووەتە هەولێر و ئاگادارکردنەوە (إنذار)ی داوەتێ و پێی وتووە: تۆ بۆ قوتابیان ومنداڵی کوردمان لێ یاخی دەکەیت !! ئەویش دەڵێ: من ئەرکی سەرشانی خۆم جێبەجێ دەکەم. . منداڵی کورد هەقی خۆیەتی فێری زمانی زگماکی (زمانی دایک)ی خۆی بێت و مێژووی نەتەوەکەشی بزانێت. .بۆیە کابرای سەرپەرشتیار پێی دەڵێ: فەسڵت دەکەم... ئەویش دەڵێ: نەتۆ نە باوکیشت ناتوانن فەسڵم بکەن. . سەرپەرشتار پێی دەڵێت: ئاخر نەقڵت دەکەم، ، ئەویش دەڵێ: (ئێرە. .نا. .دێرێ)، بۆیە پاش سێ چوار ڕۆژ کەلەبچەی دەکەن و بە ئۆتۆمۆبێلەکی حکومی دووردەخرێتەوە بۆ (سوق الشیوخ) لە خوارووی عێراق، ماوەی چەند ساڵێک لەوێ دەمێنێتەوە دەگوازرێتەوە (تەقتەق) پاشان بۆ شاری سلێمانی، ئەو شار و خەڵکی سلێمانی زۆر خۆشویستووە، لە شوێنێکدا دەڵێت: (ئەم شارە هەستی نەتەوایەتیمی بە جارێ وروژاند)، کاتێک لە قوتابخانەی (خالیدیە)ی سلێمانی بووە، دکتۆر جەمال نەبەز لە یاداشتێکدا دەنووسیت: (کاتێک قوتابی بووم لە قوتابخانەی خالیدیە وتیان مامۆستایەکی تازەی زمانی ئینگلیزیتان بۆ هاتووە، پاشان کە مامۆستا عومەر ساقی هاتە پۆلەکەمان بە شێوەی کوردی هەولێری دەدوا و خۆشی پیاوێکی سپی و سۆر

پۆلێك لە قوتابخانە لەلای چەپەوە ڕاوەستاوەکە مامۆستا عومەر ساقییە

و قـژكاڵ و چـاوكاڵ بـوو، وامـان دەزانـی ئینگلیـزە و فێـری كوردیـی هـەولێـری بـووە، پاشـان لەگـەڵ مامۆسـتا بووینـە دۆسـت).

لــە ســەرەتای پەنجاكانــی ســەدەی ڕابــردوودا، دەگوازرێتــەوە هەولێــرو لـە شەسـتەكاندا دەبێتـە سەرپەرشـتیاری پەروەردەیـی لـە شـاری هەولێـر و دەوروبـەری.

مامۆسـتا زۆر هاوڕێـی مامۆسـتای نەمـر (گیـو موكریانـی) بـووە پەیوەندیـی خێزانیشـیان هەبـووە، لـە سـەرەتای شەسـتەكان كـە (حـەرەس قەومـی) زۆر ئـازار و ئەشـكەنجەی مامۆسـتا گیـو موكریانـی دەدەن، مامۆسـتا عومـەر سـاقی بـەردەوام و بەخـۆی و بـە هاوڕێكانـی بـۆ ئازادكردنـی لـە كونجـی بەندیخانـەكان زۆر هـەوڵیـان داوە، زۆر جاریـش لای منداڵەكانـی وتوویەتی:(خۆزیـا منیـان بگرتبوایـە لـە شـوێنی ئـەو).

لـە ١٩٧٠/٨/١٥ ئـەو كاتـەی پرۆفیسـۆر مـارف خەزنـەدار لـە بەغداوە هاتووەتـە هەولێـر بـۆ دامەزراندنـی یەكێتیـی نووسـەرانی كـورد- لقـی هەولێـر، كۆبوونەوەكـە لـە كتێبخانـەی گشـتیی هەولێـر بەسـتراوە، مامۆسـتا عومـەر سـاقی لـەو شـاعیر و نووسـەرانەی كـورد بـووە كـە ئامـادە بـووەو ئـەوان ژمارەیـان(١٥) كـەس بووینـە لەوانـە ((محەمـەد مەولوود(مـەم)، مـەلا شـەریف ڕەنگەڕێژانـی، كەریـم شـارەزا، عومـەر سـاقی، مەدحـەت بێخـەو، بەدرخـان سـندی، پیربـاڵ مەحمـوود، عەبدوڵـلا پەشـێو، دكتـۆر عەبدوڵـلا حـەداد، یوسـف دەرگەڵەیـی، مەحمـوود

زامدار))، کۆنفراسەکە لە ١٩٧١/١/١٥ بەستراوە داوا لە مامۆستا عومەر ساقی کراوە خۆی کاندید بکات، بەڵام ئەو ڕازی نەبووە، وتوویەتی: ئەم کارەم پێ هەڵناگیرێ، گۆڕەپانەکە بۆ شاعیر و نووسەرە گەنجەکان چۆڵ دەکەم.

مامۆستای نەمر عومەر ساقی لە ٧/ ١٩٧٣/٨ کۆچی دوایی کردووە و لە گۆڕستانی گەورەی هەولێر بە خاک سپێردراوە، مامۆستای نەمر و کورد پەروەر گیو موکریانی بۆ ستایشی عومەر ساقی ئەم دوو دێرە شیعری نووسیووە:

دەردم ئەو دەردە سەرم نایەوە
خاکی وڵاتم وەک خۆی مایەوە
دەرچووم لە دنیای پڕ لە کارەسات
پێش ئەوەی گەلم بگا بە ئاوات

ڕەوانشاد (کاڵێ خان)ی کچی گیو موکریانی ئەم دوو دێڕە شیعرەی باوکی لە موسڵ لەسەر ئەرکی خۆی لە سەر کێلی عومەر ساقی بە هەڵکەندراوی دروست کردووە.

مامۆستای نەمر عومەر ساقی دوو جار هاوسەرگیری کردووە، لە ژنی یەکەمی هیچ منداڵی نەبووە، لە (شەفیقە خان) دوو کچ و سێ کوڕی هەبووە، بە ناوەکانی (چیمەن،چنار، چیا، چالاک، شاسوار.

لە ڕێوڕەسمی ناشتنی ناوبراو مامۆستای نەمر عیزەدین فەیزی کە ئەو کات سەرۆکی یەکێتیی نووسەرانی کورد- لقی هەولێر بووە، تاجە گوڵینەی لەسەر گۆڕی عومەر ساقی داناوە و کەریم شارەزاش وتاری یەکێتیی نووسەرانی خوێندووەتەوە.

بۆ ئەو مامۆستا گەورەیەی بواری پەروەردەو فێرکردن ڕەوانتشاد و گۆڕەکەت پڕنور و ڕەحمەت بێت، سەرکەوتن و سەرفرازیش بۆ نەوەکانی.

سەرچاوەکان: بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:
١- پەیجی هەولێر شارە جوانەکەم.
٢ - پەیجی هەولێر شارە شیرینەکەم.
٣ - کوردیپێدیا، زانیاری ونووسین و دارشتنی خۆم.

دکتۆر کەمال میراودەلی

شاعیر و نووسەرو مامۆستای ئەکادیمیی فەلسەفە دکتۆر کەمال میراودەلی

ناوی تەواوی (کەمال مەمەند ئاغای کوڕی ڕەسوڵ ئاغای قایمقام)ە، لە ساڵی١٩٥١ لە گوندی (مەرگە)ی سەر بە قەزای ڕانیە لە بنەماڵەیەکی کوردپەروەر لە دایک بووەو کوڕی شاعیری نەتەوەیی کورد(فانی)یە، خوێندنی سەرەتایی لە گوندی مەرگەو ناوەندی و دوا ناوەندی لە قەڵادزێ تەواوکردووە، بەشی زمانی ئینگلیزی کۆلێژی ئادابی زانکۆی بەغدای ساڵی١٩٧١ تەواو کردووە، بووەتە مامۆستای زمانی ئینگلیزی لە قوتابخانە ناوەندی و ئامادەییەکانی قەڵادزێ و سلێمانی.

لە ساڵی ١٩٨٢بڕوانامەی ماستەری لە فەلسەفە لە زانکۆی (ESSEX) لە بەریتانیا وەرگرتووە، هەر لە هەمان زانکۆ دەرسی فەلسەفە و ڕەخنەی ئەدەبی وتووەتەوە، لە ساڵی ١٩٨٧ دکتۆرای لە فەلسەفەی ئەدەبی ئینگلیزیی بەشی ڕۆژهەڵاتناسی ئەورووپی وەرگرتووە، لە ساڵی١٩٩٢ ماستەری لە زانستی ئابووری و سیاسی لە (London school of Economics (Les بە دەست هێناوە.

ساڵی ١٩٩٢ هاوکار بووە لە دامەزراندنی ڕێکخراوی فریا گوزاریی کوردی (KLA)، بۆ دروست کردن و نۆژەنکردنەوەی قوتابخانە و

لە لای ڕاستەوە : عەبدلوەهاب تاڵەبانی، دکتۆر نافع ئاکرەیی، سەعدوڵڵا پەرۆش، لەتیف هەڵمەت، کەمال میراودەلی

نەخۆشخانەکانی ناوچەی مەرگەو پشدەرو دووکان بۆ ئەم مەبەستەش گەڕاوەتەوە کوردستان.

لە ساڵی ١٩٩٧ـەوە تا ئێستا بەڕێوەبەری دەزگای ڕێکخستنی ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنی کەمە نەتەواییەکانە لە لەندەن، ساڵانێک بەرنامەی مەشق و ڕاهێنان لە بواری پێشخستنی کۆمەڵگایی و سەرکردایەتی و نەخشەی ئیستراتیجی و بەڕێوەبردنی دیموکراتی هەبووە، بۆ زیاتر لە (٣٠٠) ڕێکخراوی مەدەنی نووسیوە و نامیلکە و نووسینەکانی بۆ (٦) زمانی بیانی تەرجومە کراوە.

لە ساڵی ١٩٨٠، دکتۆر کەمال میراودەلی لەگەڵ دکتۆر کامل بەسیرهاوکاری کردووە لە دامەزراندنی بەشی دیراساتی کوردی لە زانکۆی سلێمانی لە هەموو لقەکانی زانستی بە زمانی کوردی، بۆ ئەم مەبەستەش لەسەر داوای زانکۆی سلێمانی کتێبی (فەلسەفەی جوانی و هونەر – ئیستاتیکا)ی نووسیوە، وەک کتێبێکی مەنهەجی بۆ بەشی دیراساتی کوردی و لەسەر ئەرکی زانکۆی سلێمانی چاپکراوە.

یەکەم بەرهەمی شیعری دکتۆر کەمال میراودەلی کۆمەڵە شیعرێک بوو بە ناوی (بارانی پەڵە هەورێکی کۆچەری) کە لە ساڵی١٩٧٨، لەسەر ئەرکی کۆڕی زانیاریی کورد بڵاوکراوەتەوە.

شاعیرو نووسەرو ڕەخنەگر کەمال میراودەلی، لە سەرەتای حەفتاکانی سەدەی ڕابردوو، قەڵەمێکی دیار و پڕ بەرهەم بوو، زۆر باش لە بیرمە ئەوکات من قوتابیی کۆلێژی ئادابی زانکۆی بەغدا بووم، کە ڕۆژنامەی هاوکاری دەردەچوو، مەگەر چۆن دەنا وتارێکی دکتۆر کەمال میراودەلی دەربارەی شیعر و ئەدەب و لێکۆڵینەوە و ڕەخنیە تێدا بوو، ئەو کات سەردەمی زێڕینی هاوکاری بوو، چونکە کۆمەڵێک شاعیرو نووسەری بە توانا لاپەڕەکانی هاوکارییان بە وتارو لێکۆڵینەوەکانیان دەوڵەمەند دەکرد، ئێمەی قوتابییانی کورد لە بەغدا، من بەش بە حاڵی خۆم ڕۆژنامەی هاوکاریم لە (ئەلفە وە هەتا یێ) وە دەخوێندەوە، ئەگەر من زمان و ئەدەبی کوردی بە شێوەیەکی ئەکادیمی لە بەشی کوردی کۆلێژی ئادابی زانکۆی بەغدا لەسەر دەستی دکتۆرە بلیمەتەکانی وەکو پرۆفیسۆر مارف خەزنەدارو پرۆفیسۆر عیزەدین مستەفا ڕەسووڵ و دکتۆر ئیحسان فوئاد و. ..هتد...، فێربوومە، وەکو یەکەم قوتابخانەم، ئەوا ڕۆژنامەی هاوکاری بە قوتابخانەی دووەمی خۆم دادەنێم لەم بوارەدا، چونکە کۆمەڵێک نووسەرو شاعیری وەکو (کەمال میراودەلی و حەمەی مەلا کەریم و کامەران قەرەداغی و حەسیب قەرەداغی و حەمید عەزیز و حوسێن عارف و محەمەد ئەمین پێنجوێنی و عەبدوڵڵا عەباس و مەحمود زامدارو سامی شۆڕش و دکتۆر ئەرسەلان بایزو دەیان نووسەری گەورەی دیکەی کورد بەرهەمەکانیان تێدا بڵاودەکردەوە، بەندە خۆم بە زیادەڕۆیی نازانم ئەگەر

لەلای ڕاستەوە: کەمال میراودەلی، هێمن موکریانی، ئەحمەد قادر سەعید

بڵێم : ڕۆژنامەی هاوکاری سەرتۆپی هەموو ڕۆژنامە کوردییەکانە لە مێژووی ڕۆژنامەگەری کوردیی کۆن و نویّ و بە ئێستاشەوە، دکتۆر کەمال میراودەلیش یەکێک بووە لەو نووسەرو ڕەخنەگرانەی کە هەفتە نەبوو، دوو یان سیّ ستونی هاوکاری پڕ نەکردبوایە بە نووسینە ئاست بەرزەکانی لە بواری ئەدەب و لێکۆڵینەوە و ڕەخنە.

دکتۆر کەمال میراودەلی زیاتر لە (٢٠) کتێبی لە بواری شیعر و لێکۆڵینەوەی ئەدەبی و ساغکردنەوەی تێکستە ئەدەبییەکان و فەلسەفە و ڕەخنە و زمانەوانی نووسیوە و لە چاپی داون و بڵاوی کردوونەتەوە، کە هەر هەموویان لە ئاستێکی بەرزو سوودبەخشدان،لەوانە: (بیرکردنەوەو ئازادی، پەنجەرەکان لە ناوەوە، ئارکیۆلۆجی فۆگۆ- فەلسەفە و زانین و دەسەڵات، تا نەبووی بە سەراب تینووی دیدارت نەکردم - شیعر، چەند وتارێک دەربارەی ئەدەب و ڕەخنەی کوردی، دیوانی فانی - ژیان و شیعرو نیشتمان - بەرگی یەکەم و دووەم کۆکردنەوە و لێکۆڵینەوەی دکتۆر کەمال میراودەلی، دەفتەری شیعر، زانین و دەسەڵات - خوێندنەوەیەکی فۆگۆ وەک خۆی، شۆڕشی عیشق، شیعرناسیی بە شیعر لێکۆڵینەوەیەکی ئەکادیمی لە ئیستاتیکای شیعر، فەرهەنگی ڕێزمانی کوردی، فەلسەفەی ئازادی، فەلسەفەی جوانی و هونەر، قورئانناسی خوێندنەوەی قورئان بە قورئان، گۆران ڕۆمانسیزمی سروشت و جوانی، گۆران شاعیری جوانی و هونەر، مەم و زینی خانی، نووسین- دەسەڵات- ڕاستی روون، هەتاوەجاڕ، کۆرس فەلسەفە، کۆکاری شیعری - بەرگی یەکەم کە (٤) دیوانە).

ناوبراو سالّی ١٩٧٠، ئەندامی دەستەی بەڕێوەبردنی یەکێتیی نووسەرانی کورد مەڵبەندی

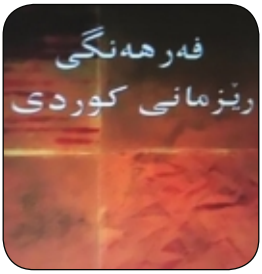

بەرهەمەکانی ناوبراو

گشتیی بەغدا بووە، ساڵی ١٩٧٩ بە هەڵبژاردن بووەتە سەرۆکی یەکێتیی نووسەرانی کورد لقی سلێمانی.

لە هەڵبژاردنی سەرۆکایەتیی هەرێمی کوردستان ساڵی ٢٠٠٩ خۆی کاندید کردبوو، دووەمین دەنگی هاووڵاتیانی هێنا بوو لەسەر ئاستی کوردستان پاش سەرۆک مەسعود بارزانی، یەکەمین دەنگیشی لە پارێزگای سلێمانی هێنابوو.

بۆ نووسەر و شاعیر و ڕۆژنامەنووس و ڕەخنەگر دکتۆر کەمال میراودەلی، هەر سەرکەوتوو و سەرفراز بیت بۆ خزمەتی گەل و نیشتمان و وشەی کوردی.

کەمال میراودەلی شاعیر و نووسەر و ئەکادیمی کورد پەروەر، شیعری بۆ هەموو بوارەکانی ژیان نووسیوە، کۆمەڵایەتی، سیاسی، ئەوینی، جوانیی سروشت، ڕەخنە، هەتا بۆ قوربانیانی شنگالیش هۆنراوەیەکی درێژی نووسیوە، وا لە خوارەوە پارچە شیعرێکیی ناوبراوتان بۆ دەنووسمەوە :

زیندووم کەوە
زیندووم کەوە
لە مەرگی خۆم پەشیمانم
زیندووم کەوە،
ببە بە گیان بۆ گیانم
ببە بە خورپە بۆ دڵم
ببە بە شیعر بۆ زمانم
ببە گڕی خوێنی سڕم
خرۆشی ناو دەمارانم !
زیندووم کەوە، زیندووم کەوە،

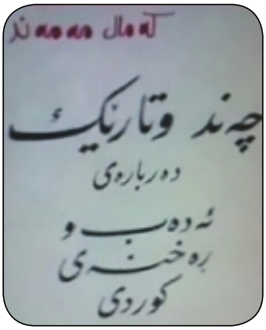

بەرهەمەکانی ناوبراو

زۆری ماوه نەخشەی ژیانم
زۆری ماوه تاسەی دەروون
لە مەرگی خۆم پەشیمانم !
ببە بە لێوی ئاگرین
ئەلفوبێی نوێ بۆ داستانم
پێم بدەوە هێزی گریان،
ڕاچەنینم، خرۆشانم ،
زیندووم کەوە،
لە مەرگی خۆم پەشیمانم.
دایچێنەوە بە ئەستێرە
جریوەی ڕەشی ئاسمانم
زیندووم کەوە،
تازەکەوە ناونیشانم
ببە بە گیان بۆ گیانم
زیندووم کەوە

سەرچاوەکان : بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:
١- کوردیپیدیا
٢- ویکیپیدیا - ئینسکلۆپیدیای ئازاد
٣- ماڵپەڕی دکتۆر کەمال میراودەلی
٤ - زانیاری و نووسینی خۆم.

قوبادی جەلیزادە

شاعیرو نووسەری نوێخوازو ئازاو بوێرو دژە باوو ڕێچکەشکێن و یاسازان و دادوەر قوبادی جەلیزادە

ئەو دەڵێت: ژنێک لەسەری کردم کە دەبێ تەنیا چاوی ئەو، قەدەرو نیشتمانم بێ-١٩٩٧.

قوبادی جەلی زادە لە ساڵی ١٩٥٤ لە داوێنی چیای سەرکەشی باواجی لە شارە ڕەنگین و خنجیلانەکەی کۆیە، شاری شاعیران و هونەرمەندان و ڕووناکبیران و سیاسەتمەدارانی کورد، لە خانەوادەیەکی ئایینی و کوردپەروەر لە دایک بووە.

خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و دواناوەندی هەر لە کۆیە تەواو کردووە، ساڵی ١٩٧٣ لە کۆلێژی (یاسا و ڕامیاری- كلية القانون و السياسة) ی زانکۆی بەغدا وەردەگیرێت، هەر لەگەڵ ڕێکنەکەوتنی سەرکردایەتیی کورد لەگەڵ ڕژێمی ئەوسای بەغدا بۆ جێبەجێکردنی تەواوی بەندەکانی ڕێککەوتننامەی ئازاری ساڵی ١٩٧٠ و تێکچوونی بارودۆخەکە لە بەغدا، بۆ کورد بە گشتی و بۆ قوتابیان بە تایبەتی، بەشێکی زۆر لە قوتابیان و ڕۆشنبیرانی کورد ڕوویان لە شاخ کردو بوونە پێشمەرگەی کوردستان،

قوبادی جەلی زادەش یەکێک بوو لەو قوتابییە کوردانەی کە کۆلێژی یاسا و ڕامیاری بەجێهێشت و بوو بە پێشمەرگەی کوردستان، لە دام و دەزگانی دادوەریی شۆڕش بوو بە لێکۆلەری دادی لە هیران، لە ساڵی ١٩٧٥ پاش نسکۆی شۆڕش دەگەڕێتەوە کوردستان و خوێندنی خۆی تەواو دەکات و وەکو پارێزەر دەست بە کار دەبێت، لە پاش ساڵی ١٩٩٦ وەکو دادوەر لە شاری سلێمانی درێژە بە خزمەتی خۆی دەدات.

قوبادی جەلی زادە لە سەرەتای هەشتاکانی سەدەی ڕابردوو دەستی بە نووسینی شیعر کردووە، ئەو هەر لەسەرەتاوە شیعری بە شێواز و ستایلێکی جیاواز نووسیوە، شیعری بۆ هەموان نووسیوە، شیعڕی بۆ ئافرەت، سروشت ، ئەڤینی، نیشتمانی و نەتەوەییش نووسیوە، شیعری (هایکو)ی نووسیوە کە دیاردەیەکی جیهانییە لە سەدەی بیست و یەکدا لە زۆربەی وڵاتانی ڕۆژئاوا و عەرەبیدا بڵاوبووەتەوە، ئەو دەڵێت:(هایکو نووسین وەک ئەو جۆرە عەدەسە وایە کە تیشکی خۆری پەرت وبڵاو لە خاڵێکدا کۆدەکاتەوە، هێندێ جار چڕکردنەوەی تیشکە ڕووناکی و گەرمییەکەی ئەوەندە خەستە، ڕەنگە ئەو شتانە بسووتێنێت کە بەریان دەکەوێت، هەروەها دەڵێت: من هایکو وا دەبینم وێستگەیەکە بۆ ئارام

کردنـەوەی ڕوح، لـە زەمەنێکا ڕوح تیادا یەکجار ماندووە)، ئـەو (١٥) پارچـە شـیعری هایکـوی عەرەبـی وەرگێڕاوەتـە سـەر زمانـی کـوردی.

ناوبراو بە شاعیرێکی ئیروسی- ئیرۆتیکی Eroticism))هەژمار دەکرێت، ئەو جوانیی سروشتی داوە بە ژن، ژنیش جوانی خۆی داوە بە درەخت و سروشت، لە هزرو بیر و خەیاڵی شاعیر ژن سەرچاوەی ژیانە، بەکارهێنانی جوانیـی ژن و جەسـتەی و هەمـوو کەرەسـەکانی دیکـەی بـە وشـەی سـادە و جـوان و ناسـک و پـڕ ئـاواز بـە کارهێنـاوە، بەبـێ ئـەوەی لـە بەهاکانـی ژن کـەم بکاتـەوە و ڕەچـاوی داب و نەریتـی کوردەواریشـی کـردووە، لـە کۆمەڵە شیعرەکانی(ستیانی بەفر پڕە لە ڕیشۆڵە، چرا لە باوەشی حەمامدا، چاکەتێـک لـە کۆنـە دەکـرم، شـەهید بـە تەنیـا پیاسـە دەکات) زۆر بـە زەقـی ڕەنگـی داوەتـەوە، لـەم بـوارەدا ڕەخنەگرانـی کـورد هەتـا عەرەبیـش زۆریـان لەسـەر شـیعرەکانی قوبـادی جەلـی زادە نووسـیوە.

قوبـادی جەلـی زادە، کۆمەڵێـک بەرهەمـی بـە تـام و چێـژ و ئاسـت بـەرزی نووسـیوە لـە هەمـوو بوارەکانـی ژیـان و سروشـت، ئەڤینیـی ئافـرەت ، کێشـە

شاعیری گەورەی کورد لەتیف هەڵمەت ، شاعیر قوبادی جەلی زادە

و گرفت و نادادپەروەریی کۆمەڵایەتی، ئەو زڵم و زۆریەی لە تاکی کورد دەکرێت لە هەموو کوردستانی گەورە، جگە لە نارەزایی و گلەیی و گازاندەی لە بەرێوەبەرانی وڵات، بە تایبەتی پاش راپەرینی ساڵی ١٩٩١، هەمووی لە بەرهەمەکانیدا بە روونی دیارن، ئەمانەن بەرهەمەکانی:

١- بەردێک دەگرمە کیسەلێک، ٢- تەمتومان، ٣- حصة العصافیر، ٤- خۆر لەناو پەرداخێکی شکاودا، ٥- زیبا رویان جیهان همە همسایە تواند، ٦- ژنێک لەجنسی باران، ٧- ستیانی بەفر پرە لە ریشۆڵە، ٨- سێدارەکانی بەهەشت، ٩- شەهید بە تەنیا پیاسە دەکات، ١٠- لە گەرەکی باڵندانە ماڵەکەم، ١١- وەرە با ببین بە سەگ، ١٢- جان ئیرۆتیک، ١٣- کازیوەی چیا، ١٤- کۆڵانە شینەکانی منداڵی، ١٥- چاکەتێک لە کۆنە دەکرم، ١٦- پێگەی ژن لە دیدی قوبادی جەلی زادە و نزار قەبانی- لە نووسینی نووسەر خاتوو رێزان ساڵح مەولوود.

بەشێکی زۆر لە شیعرەکانی قوبادی جەلی زادە وەرگێردراونەتە سەر زمانی عەربی و فارسی و ئینگلیزی، هەر یەکە لە نووسەر و شاعیران(

لە لای راستەوە: خاتوو سارا، قوبادی جەلی زادە

لە لای ڕاستەوە: نەناسراوە، قوبادی جەلی زادە

نووسەر و ڕۆماننووس عەبدولکەریم شێخانی، ماجد حەیدەر، هۆشەنگ باوانی، ساهی مهاباد، ئاریان سابیر داوودی، باوەزیر، ڕۆژنامەنووس عەبدولوەهاب تاڵەبانی، ڕۆزا حەمە ساڵح).

زیاتر لە سێ نامەی ماستەر و سێ نامەی دکتۆرا لەسەر دەقە شیعرییەکانی شاعیر وەرگیراوە.

نووسەر ڕێزان ساڵح مەولوود کتێبێکی بە ناونیشانی (پێگەی ژن لە دیدی قوبادی جەلی زادە و نزار قەبانی) نووسیوەو بە چاپ گەیاندووە.

نووسەر و ڕەخنە گەورەی کورد ڕێبوار سیوەیلی کتبێکی بە ناو نیشانی (کتێبی قوباد) نووسیوە کە تێیدا کۆمەڵە شیعرێکی ناوبراوی شی کردووەتەوە، لە ڕۆژی ١٩-٥-٢٠٢٢ لەگەڵ ڕێزلینانێک بۆ شاعیر نمایش دەکرێت.

دەربارەی بەرهەمەکانی قوبادی جەلی زادە، با بزانین ئەو نووسەر و ڕەخنەگر و ڕووناکبیرانەی کورد چی دەڵێن:

دکتۆر ملکۆ ئەحمەد دامەزرێنەری یانەی (هایکو)ی کوردی لە کورتە

نامەیەکدا بۆ شاعیر قوبادی جەلی زادە نووسیویەتی و دەڵێت:(لە دوای دامەزراندنی یانەی هایکۆی کوردی جەنابتان یەکەم پشتیوان بوون، بە خێرایی هایکو بڵاوبووەوە، بەڵام بە ڕاستی وتومە و دەیڵێمەوە کە هیچ کوردێک هێندەی قوبادی جەلی زادە هایکو جوان نانووسیت).

نووسەر خاتوو سەمیرە نادر دەڵێت:(قوبادی جەلی زادە مرۆڤێکی تا بڵێی جوانە، لە ڕۆشنبیرترین خێزانی کوردە، ژیانی سیاسی و نەتەوەیی پڕپڕە لە هەڵوێستی مەردانەو شەرەفمەندانە).

سلێمان مستەفا کە نووسەرێکی ڕۆژهەڵاتی کوردستانە دەڵێت:(ئەوە شیعرەکانی قوبادی جەلیزادەن، باڵ دەگرن و لە ناو نیشتمانی دڵماندا دەنیشنەوە، ئەوە ئەو پیت و وشانەن کە قوبادی جەلیزادە بە پێنووسەکەی بە ڕستەیانەوە دەکات دەیانکات بە کەزی و مرۆڤ و سروشت و جوانی و ئەڤین و ئەڤین و ئەڤین...هەروەها بەردەوام دەبێت و دەڵێت: ئەوە شیعرەکانی قوبادن دەبن بە شەونمی سەر گوڵە نێرگزو گوڵە ڕوون، دەبن بە ئاوازی سروەی بەیانیان بەدەمیاوە قاوەیەک نۆش بکەیت زەردەخەنە بگەڕێنیتەوە سەر لێوان و بە کورتە نامەیەک کۆکڵەیەکی شیعرەکە بپێچیتەوە بە ڕەنگی پەمیی و مۆر بۆ خۆشەویستەکەتی بنێریت).

نووسەرو شاعیر فازل شەورۆ دەڵێت:(قوبادی جەلی زادە وەک شاعیر بەهرەمەندێکی ڕەسەنی پڕ توانا و داهێنەر و نوێخوازی ئەدەبی هاوچەرخی کوردییە، بێ ویژدانییە ناوی نەنێین نزار قەبانیی کوردان، شاعیری بەرز

و جوانی و ئەڤین و ژن و ژن دۆست بە مانا جوانەکەی، هەروەها دەڵێت: پاشا یان سوڵتانی شیعری ئیرۆتیکی کوردییە).

نووسەر و ڕەخنە گەورەی کورد ڕێبوار سیوەیلی دەڵێت:(من لەو باوەڕەدام شیعری ئازادی بەو مانایەی کە بەرهەمی بیرکردنەوەی ئازاد بێت، لای عەرەب لە ئەدۆنیسەوە دەست پێدەکات و لای کوردیش لە قوبادی جەلی زادە).

مامۆستای ئەکادیمی پرۆفیسۆر وریا عومەر ئەمین لە کورتە وتارێکدا لە فەیسبووکی خۆیدا دەڵێت:(ئەدەبی کراوە (Open literature) ئەو شیعرانە دەگرێتەوە کە سنووری نییە بۆ دەربڕینی ئارەزووی پۆڕنی، کە کۆمەڵ بەگشتی لێی دەسڵەمێتەوە.. و لە بازنەیەکی تەسکی داخراودا خۆی حەشار داوە خوێنەری بە زۆری نێرینەن و سنووردارە، شەرم و سۆز و ڕێز لە فەرهەنگیدا نییە.. بەنهێنی زارەو زار و دەستاو دەست بڵاودەبێتەوە...... هەروەها دەڵێت: قوبادی جەلی زادە وەستایانە و سەرکەوتووانە ئەو سنوورەی تێکشکاندووە، تاکە شاعیرێکە نەک هەر لە ئەدەبی کوردیدا، بەڵکو لە هەموو ئەدەبی جیهاندا توانیویەتی تریفەی مانگ و گڕی خۆر ئاوێتەی یەکتر بکات، بە لای منەوە بەمە ڕێبازێکی جیهانیی لە ئەدەبدا دامەزراندووە... و زاراوەی (پۆڕنۆتیکی)م بۆ ئەم ڕێبازە داڕشتوە).

قوبـادی جەلـی زادە کوردێکـی زۆر نیشـتمان پـەروەرە، بـە بیـرو فیکـرە پێشکەوتنخوازییەکەی و بیرە نەتەوەییەکەی سـەلماندوویەتی کە ئەو تا سـەر ئێسـقان مرۆڤێکی نەتەوەییە(نـەک نەتەوەیی شـۆڤینی)، ئەگـەر تەماشـای ئەو پارچـە شـیعرە بکەیـن(زارا دوو پێشـمەرگەی دووری دی) بۆمـان دەردەکەوێت کـە لای ئـەو کوردسـتان یـەک کوردسـتانە، باشـوور، باکـوور، ڕۆژهـەڵات، ڕۆژئاوا، ئەو دان بـە سـنووری دەسـتکرد دانانێت بۆ کوردسـتان، ئەو شـاری کۆیـە و هەمـوو بسـتێکی خاکـی کوردسـتانی گـەورەی خۆشـدەوێت و بـۆ هەمووانیـش شـیعری نووسـیوە و دەنووسـێت.

قوبـادی جەلـی زادە ئەندامـی یەکێتیـی نووسـەرانی کـورد و ئەندامـی سـەندیکای پارێزەرانـی کوردسـتانە.

ناوبـراو چەندیـن جـار لـە لایـەن دەزگا جۆربەجۆرەکانـی کوردسـتان و دەرەوەی کوردسـتان خـەڵات و ڕێـزی لێنـدراوە.

بۆ شـاعیر و نووسـەری نوێخـواز هـەر سـەرکەوتوو و سـەرفراز بیت بۆ خزمەتـی شـیعر و ئەدەبی کـوردی.

وا دوو پارچـە شـیعری شـاعیر قوبـادی جەلـی زادە، دەنووسـمەوە، یەکـەم : زارا دوو پێشـمەرگەی دووری دی، دووەم ڕێـی کۆیـە ڕێـی هـات و نەهـات:

زارا دوو پێشمەرگەی دووری دی

١

ئەسپێکی سپی، منی گەیاندە ترۆپکی چیا
هەموو نیشتمانم لێوە دیارە
بەڵام دڵی خۆش نەکردم
-زارا لە زیندانە
مانگ بە پۆلێک ئەستێرەوە هاتە بەرپەنجەرە
کۆشی نەوەکانمیان تژی کرد،
لە نوقڵ و تریفە.
لێ چێژم لێ نەبینی
-زارا لە زیندانایە
پۆلێک کۆتر،
لە شەقەی باڵیان داو بەسەر هەموو باخە ڕازاوەکانی سنەدا
سوورانەوە.
لێ دڵم پێیان نەکرایەوە
- زارا لە زیندانایە
لە باخچەکەمانا بۆ بەرچایی
گامێشێک قەیماخی هێنا
مەڕێک ماست
هەنگێک فنجانێک هەنگوین
لێ تامم نەکردن
-زارا لە زیندانایە.
بەسەر لقی شەنگەبییەوە
باڵندەیەک خوێندی
چی گوڵ و خونچە بوون، کەوتنە سەما

زارا محەممەدی کچە زیندانی
کراوی ڕۆژهەڵاتی کوردستان

لێ دڵم وەک بزماری داکوترا
جووڵەی نەکرد
-زارا لە زینداناتیە
زارا،
بەر لە زیندان کردنی
لەسەر تەختەڕەشەکە دەینووسی،
دارا دوو داری دی
هەنووکە،
لەسەر دیواری زیندانا
لەسەر دەروازەی زیندانا
لەسەر کەلەبچەی زیندانا دەنووسێ؛
دارا دوو شەڕەڤانی دووری دی
دارا دوو پێشمەرگەی دووری دی
دارا دوو گەریلای دووری دی.

٢

ڕێی کۆیە... .ڕێی هات و نەهات

١

وەرگەڕا
ماشێنەکەی(حاجی قادر).
کەچ بوو،
گەردنی هەیبەسوڵتان
دارِما،
قەڵای کوردایەتی.

٢

لە پەنجەرەی ماشێنەوە.

(حەمەغا) پەڕی .
گڕیان تێبەر بوو،
مەزراکانی گوڵەگەنم.
٣
بوو بە خڵتانی خوێن
کوشینی پێشەوەی ترومبێلێک
داتەپی،
ماڵی مەقاماتی(ئەختەر)
٤
بۆ مەلای (گەورە)،
ماشێنێک بوو بە تابووت
لار بوەوە،
منارەی مزگەوتی گەورە.
٥
(دڵدار)ی شێلا- بارهەڵگرێک.
پسان،
ژێیەکانی قوڕگی ئەی ڕەقیب
٦
کەوتە کەندەڵانێک - ماشێنەکەی(سێوە)
یەخەی خۆی دادڕێ، ئایشەگوڵ.
بە دیواری کڵێساوە،
لافیتەیەکی ڕەش.
٧
لەناو گڕی ئاگردا
بوو بە مشکی،

(شیرین بەهارە)
درزی برد، دیوارێکی قشلە.

٨

لەناو ماشێنێکدا
بوون بە ڕەژوو؛
نەجیبەخان و
فریشتە و
ئایشەگوڵ
ڕەشپۆشن ژنە شۆخەکانی کۆیە.

٩

ڕێی کۆیە..
ڕێی
هات و
نەهات.

سەرچاوەکان:

وێنەکان: هەموو وێنەکان لە لاپەڕەی فەیسبووکی شاعیر قوبادی جەلی زادە وەرگیراون.

بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- کولتور مەگەزین، وتارێکی نووسەر ئاکۆ قادر حەمە لە ٢-٢-٢٠١٩.

٢- کوردیپیدیا.

٣- کولتور زەمەن ، وتارێکی شاعیر و نووسەر بۆتان جەلال لە ١٩-٣-٢٠٢٢.

٤-فەیسبووکی شاعیر قوبادی جەلی زادە.

٥- فەیسبووکی پرۆفیسۆر دکتۆر وریا عومەر ئەمین.

٦- زانیاری و نووسین و داڕشتنی خۆم.

جەلال بەرزنجی

شاعیر و نووسەرو چیرۆکنووس و ڕۆماننووس جەلال بەرزنجی

ئەو دەڵێت: (دەمێکە نووسین بووە بە ماڵ و نیشتمانم، هەست دەکەم لە ناوی دەژیم، بیر لەوە دەکەمەوە چۆن جوانتری بکەم.

ناوی تەواوی(جەلال محەمەد عەباس بەرزنجی) یە، بە جەلال بەرزنجی ناسراوە، لە ساڵی ١٩٥٣ لە هەولێر لە دایک بووە، هەندێ سەرچاوە دەڵێن لە گوندێکی سەر بە پارێزگای هەولێر لە دایک بووە، یەک ساڵ پاش دەستپێکردنی شۆڕشی ئەیلوولی ساڵی ١٩٦١، ئەو تەمەنی (٧) ساڵان بووە کە ڕژێمی ئەوسای بەغدا گوندەکەیانی سووتاندووە، ئەوانیش هەر بە شەوە بەرەو شاری هەولێر هەڵاتوون، لەوێ نیشتەجێ بووینە.

شاعیر جەلال بەرزنجی خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و ئامادەیی لە هەولێر تەواو کردووە، چووەتە پەیمانگای پێگەیاندنی مامۆستایان لە ساڵی ١٩٧٦ تەواوی کردووە، دوو ساڵ بووەتە مامۆستا لە گوندی (سکتان)، لە ساڵی ١٩٩٨ ەوە لە وڵاتی کەنەدا دەژیت.

جەلال بەرزنجی هێشتا هەر قوتابی ئامادەیی بووە لە ئامادەیی

لە لای ڕاستەوە: خاتوو سەباحەت تاهیر هاوسەری شاعیر جەلال بەرزنجی، شاعیر جەلال بەرزنجی،

کوردستان، یەکەم دەستپێکی نووسینی لەگەڵ کۆمەڵێک هاوڕێی قوتابی لەوانە شەهید(کاردۆ گەلاڵی، دڵشاد عەبدوڵڵا، عەبدوڵڵا زەنگەنە)، لە قوتابخانەی ئامادەیی کوردستان گۆڤارێکی ئەدەبییان بە ناوی (ڕەهێڵە) دەرکردووە، ئەو وتارێکی مامۆستای وانەی مێژوو پۆلس یەعقوب عەسکەر کە بە زمانی عەرەبی نووسیبووی لەسەر (میدییەکان) وەریگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی و لە گۆڤاری ڕەهێڵە بڵاوی کردووەتەوە.

جەلال بەرزنجی لە سەرەتای حەفتاکانی سەدەی ڕابردوو چووەتە ناو دنیای نووسین و شیعرەوە، ئەو کات بزووتنەوەی نوێخوازیی شیعری کوردی لە ئارادا بوو، بەڵام ئەو بە شێواز و ستایلێکی جیاواز و تایبەت بە خۆی شیعرەکانی نووسیوە، هەرگیز خۆی بە دوورخستووە لەو نووسینانەی کە ئەو کات باو بوو، هەر چەندە بەشی زۆری شاعیران بە شیعر دەست پێ دەکەن، بەڵام ئەو لەساڵی ١٩٧١ بە بابەتێکی مێژوویی و وەرگێڕدراو دەستی پێ کردووە، دواتر لە هەمان گۆڤاری قوتابخانەی ئامادەیی کوردستان کە گۆڤارەکە ناوی گۆڕدراوە بۆ (بیری نوێ) بە پەخشانە شیعرێک بە ناونیشانی(گۆڕستانێکی قڵیشاوە) بەشداری تێدا کردووە.

لـه سـاڵی ١٩٧٩ دیوانـی شـیعری (سـەمای بەفـری ئێـواران)ی لـە چـاپ داوە، شـێوازی نووسـینی زۆر جیاوازە لـەو دیوانـە شـیعریانەی کـە ئـەو کات دەردەچـوون، ئـەو هەوڵـی داوە جوانـی بـۆ نـاو ژیـان بهێنێـت، هـەر چەنـدە ئـەو کات گەنجێکـی سـەرکووتکراو و لەنـاو شـار و میللەتێکـی بەشـخوراو و غـەدر لێکـراو ژیـاوە، بـەڵام ئـەو لـە گونـدی (سـکتان) سـوودی لـە سروشـتی کوردسـتان وەرگرتـووە و زۆر بـە هێمنـی و بـە بـێ هەڵچـوون شـیعرەکانی دیوانی(سـەمای بەفـری ئێـواران)ی نووسـیوە.

جەلال بەرزنجی لە شیعرەکانی (شـەڕ، تازە درەنگە بۆ خۆرئاوا، سـەبەتە کۆتریکی ڕژاو)دا، پەیامی ئاشـتی و جوانی ڕاگەیاندووە لە دژی شـەڕی بـرا کوژی بە تایبەتی شیعری (شـەڕ) کە لـە سـاڵی ١٩٩٦ نووسـیویەتی، ئـەو لـە سـاڵی ١٩٨٦ لـە لایـەن ئەمنی ڕژێمی (صدام) بـۆ مـاوەی (١٩) مانگ زیندانی کـراوە و ئـازارو ئەشـکەنجە دراوە و زەرەرو زیانێکی ڕۆحی و ماددیی زۆری لێکەوتووە.

ناوبـراو کۆمەڵێـک بەرهەمـی لـە شـیعر و ڕۆمـان بـە هـەردوو زمانـی کوردی و ئینگلیزی نووسیوە و زۆر لە بەرهەمەکانی وەرگێڕدراونەتـە سـەر زمانی ئینگلیزی و فەڕەنسـی دوو پارچـە شیعریشـی بۆ سـەر زمانی ئیسـپانی

لە کاتی هاتنەوەی ناوبراو لە کوردستان بۆ کەنەدا ستافی پرێسی زانکۆی ئەلبێرتا پێشوازیان لێکردووە، هەر یەك لە پیتەر میدگلی و ئالان براونۆف.

لە زۆربەی زۆری ڕۆژنامەو گۆڤارەكانی كوردستان و شاری ئیدمنتۆنی كەنەدی بڵاوكراونەتەوە، هەوادارانیشی زۆرە لە باكووری ئەمریكا، دیارترینیان ئەمانەن:

- سەمای بەفری ئێواران- شیعر ساڵی ١٩٧٩.
- گەرم نەبوونەوە- شیعر ساڵی ١٩٨٥.
- بارانی ڕەحمەت- شیعر ساڵی ٢٠٠٠.
- یادەوەری كەسێكی بەربا- شیعر ساڵی ٢٠٠٦.
- ناوم بنێن ماڵەوە- شیعر ساڵی ٢٠٠٩.
- هەوڵدانێكی تر بۆ گرتنی مەوداكان- شیعر ساڵی ٢٠١٠.
- یادەوەریی زیندان بە زمانی ئینگلیزی لە لایەن زانكۆی ئەلبێرتا لە كەنەدا لە چاپدراوە ساڵی ٢٠١١.
- بەیەكەوە تەنیاین- كۆمەڵە شیعر ساڵی ٢٠١٥.
- وێستگەكەم باكوورە- ڕۆمان ساڵی ٢٠١٨.

لەلای راستەوە: ئیدریس لاوە، لوقمان بەرزنجی، ئەبوبەکر خۆشناو، ڕەوانشاد عادل موراد، دلشاد عەبدوڵلا، کەریم دەشتی، جەلال بەرزنجی، موحسین ئاوارە، عەبدولڕەحمان فەرهادی، فرهاد پیربال، ڕەوانشاد فەرید زامدار، ئەم وێنەیە لە ١٢-١-١٩٩٦ لە ساڵیادی کوردستانی نوێ گیراوە.

لە لای ڕاستەوە: شاعیر جەلال بەرزنجی، ڕۆماننووس یوسف مەنتك، نووسەر هاشم سەڕاج، شاعیر دلشاد عەبدوڵڵا، لە پێشوازی تەرمی شاعیری نەمر شێرکۆ بێکەس.

- هەر دەمەی لە شوێنێک هەمیشە لە ماڵەوە- شیعر ساڵی ٢٠١٩.
- گەشتێک بە ڕێگەی خەون- ڕۆمان بە زمانی ئینگلیزی لە ژێر چاپدایە.
- کۆمەڵە شیعری (لە سێبەری ڕەنگەکان) بە زمانی ئینگلیزی ئەویش لە ژێر چاپدایە.
- وەرزی تەنیایی - ڕۆمان.
- پیاوە بێجامە شینەکە - ڕۆمان.
- کوا ئەوانەی ئازادن ، ئازادیخوازن- کورتە باس.
- جوانییەکانی کۆڤید ١٩ - کورتە باس.
- هەڵبژاردەیەک لە شیعرەکانی بە زمانی ئینگلیزی بە هەماهەنگی هەر دوو زانکۆی ئەلبێرتا لە کەنەدا و مەشیگان لە ئەمریکا بڵاوکراوەتەوە، لە کورتە لیستی خەڵاتی باشترین دیوانە شیعری ساڵی ٢٠١٥ دا بووە.
- ناوبراو لە کۆنگرەی ڕاپەڕینی یەکێتیی نووسەرانی کورد ساڵی ١٩٩١ بە ئەندامی مەڵبەندی گشتی هەڵبژێردراوە و هەتا ساڵی ١٩٩٦ کە وڵاتی بەجێهێشتووە.

- له ساڵی ١٩٩١ەوە سەرۆکی کۆڕی ڕۆشنبیریی کوردی بووە تا ساڵی ١٩٩٦

-له ساڵی ١٩٩٣ بەڕێوەبەری گۆڤاری (ڕێبازی نوێ) بووە.

- له ساڵی ١٩٩٤ سەرنووسەری ڕۆژانەی نیشتمان بووە.

جەلال بەرزنجی شاعیر و ڕۆماننووس هەر لەو کاتەی ساڵی ١٩٩٨ گەیشتووەتە وڵاتی کەنەدا، پاش فێربوونی زمان و کەلتووری پێکەوە ژیان لەوێ ئەم چالاکییانەی نواندووە:

-بەشدار بووە لە کۆنفرانسی ئەنجومەنی پەنابەران لە تۆڕینتۆ لە کەنەدا، لە ساڵی ٢٠٠١.

-دامەزراندنی کۆمەڵەی کوردی- کەنەدی، ساڵی ٢٠٠١.

- بووەتە ئەندامی کۆمەڵەی (پیاسەی شاعیران) لە هەرێمی ئیدمنتۆن، ساڵی ٢٠٠٢.

- ئەندامی نووسەرانی نێودەوڵەتی و سەندیکای نووسەرانی (زملبێرتا)یە.

-بەشداری کردووە لە پێشبڕکێی شیعری بە ناوی(شیعر بۆ ئاشتی) کە لە لایەن پەرلەمانی کەنەدا کە لە ئۆتاوە ڕێکخراوە، ساڵی ٢٠٠٢.

-بەشدار بووە لە فیستیڤاڵی شیعری ڕێکخراوی(خاچی سوور) لە کەنەدا، ساڵی ٢٠٠٣.

-پێشکەشکردنی باسێک لەسەر میدیای ڕژێمی(صدام) لە زانکۆی (گراتمەگوین)، ساڵی ٢٠٠٤.

-پێشکەشکردنی باسێک لەسەر (فیمینیزم لە ئیسلام) لە کۆنفراسی(کینگنیک توگەزەر) هەرێمی ئیدمنتۆن. ساڵی ٢٠٠٤.

-وەرگرتنی خەڵاتی (ڕایز ئەوارد) لە کەنەدا، ساڵی ٢٠٠٤.

-نامەی پێزانین لەلایەن پەرلەمانی کەنەدا، ساڵی ٢٠٠٥.

- ماڵ لە دوای ماڵ ناونیشانی وتارێکە کە لە ساڵی ٢٠١٩ نووسیویەتی، خراوەتە ناو پرۆگرامی خوێندنی باڵا لە کەنەدا، بە ئینگلیزی نووسیوە ناوە بە ناوە پەرەگرافێکی وەردەگێڕێتە سەر زمانی کوردی، ماڵ لە زمانی

ئینگلیزی و کەلتووری ئەورووپا و بە مانای زێدی خۆت واتە نیشتمانت.

-جەلال بەرزنجی لە ساڵی ٢٠٠٧ ڕۆمانی(پیاوە بێجامە شینەکە)ی نووسیوە، کە زانکۆی ئەلبێرتا بۆی چاپکردووە، ماڵپەڕی (ئەمازۆن) بۆی فرۆشتووە و خەڵکێکی زۆر لە ڕێگای حیجزکردنەوە پێش لە چاپدانی کڕیویانە و زۆر لە ڕۆژنامە و گۆڤاری کەنەدی لەسەریان نووسیوە، نووسەرانی نێونەتەوەیی کەنەدا ناسناوی(نووسەری یەکەمی تاراوگە)یان بە شاعیر جەلال بەرزنجی بەخشیوە، ئەم ڕۆمانەی ناوبراو لە فیستیڤاڵی(نەن ئەکشن و لیت فیست)لە هەرێمی ئیدمنتۆن، بە پەخشی ڕاستەوخۆ لە ڕادیۆ و تەلەفزیۆنی کەنەدی لە هۆڵی کتێبخانەی گشتیی شاری ئیدمنتۆن نمایشکراوە، نووسەر جەلال بەرزنجی ، پرۆفیسۆر سەباح سالح، نووسەر پیتەر ماگملندی قسەیان لەسەر کردووە، (جۆن ڕۆڵسن سو)ی ڕۆماننووس و سەرۆکی (Pen)ی نێودەوڵەتی کە خاوەنی (١٤٤) سەنتەری داکۆکی کردنە لە ئازادی پێشەکی بۆ ئەم کتێبەی جەلال بەرزنجی نووسیوە و دەڵێت:(من ژیانی جەلال نە ژیاوم، بەڵام ڕایکێشامە ناو ژیانی خۆی، خوێنەر لەگەڵ نووسینەکەی جەلال دەبێتە یەک، بە درێژایی ڕێگا لەگەڵ خۆی دەمانهێنێتە ئیدمنتۆن.... وەک من تێبگەم، ئەو کارە داهێنانێکی جوامێرانەیە).

ئێوار و نیگا و جوامێر هەر دوو کچ و کوڕەکەی شاعیر جەلال بەرزنجی.

خەڵاتـی (سـالوت فۆرئیکسـیلن)ی ئەدەبـی کـە لـە سـاڵی ١٩٥١ەوە لـە هەرێمـی ئیدمنتـۆن لـە کەنـەدا بـەو کەسـانە دەدرێت کـە داهێنـان دەکـەن لـە بـواری ئـەدەب و کەلتـوور و سۆسـیۆلۆژیا، ئـەم خەڵاتـە سـاڵی ٢٠١٤ بـە جـەلال بەرزنجی بەخشراوە، هەمان ڕۆمـان لە ساڵی٢٠١٥ خەڵاتی(وایەلد)ی بردووەتـەوە، لـە سـاڵی ٢٠١٦خەڵاتـی (هۆلـە فێـم)ی بردووەتـەوە.

جـەلال بەرزنجی زیاتر لە نیو سـەدەیە شـیعر و ڕۆمان دەنووسـێت هەوڵی داوە، هەسـت و خـەون و بۆچوونەکانـی خـۆی و هەنـدێ جـار ڕووداوەکانـی ژیانـی خـۆی لـە ڕێگای نووسـینەکاندا بـە خەیـاڵ و وشـەی جوان، دنیا لـە بەر چـاوی خـۆی و خوێنـەران جـوان بـکات، ڕەخنەگرانـی کەنـەدی کـوردی زۆریـان لەسـەر بەرهەمەکانی ناوبراو نووسـیووە، لەوانـە:

سـەڤا کانگینـی نووسـەری ناسـراوی کەنـەدی دەڵێت:(بـە ڕاسـتی جـەلال دەنگێکـی جوانـە، پێمـان دەڵـێ: بـە ئـازادی نووسـین ئاسـان نییـە و ئـەدەب توخمێکـی سـەرەکیی کەلتـوورە).

تێـد بابیـاک نووسـەرو ڕۆماننووسـی پڕفرۆشـی نێودەوڵەتـی دەڵێـت:(جـەلال شـاعیرێکە پڕ لـە توانـای نووسـین، نووسـینەکانی بـە درێژایـی ڕێـگا لەگـەڵ خـۆی دەمانبـا).

جـۆن ڕۆڵسـن سـول سـەرۆکی نووسـەرانی نێودەوڵەتـی دەڵێت:(دەنگـی بەرزنجی وەک دەنگی یەهـودا ئەمیچیا، ئەدۆنیس، شـەنتۆڕا تەنیکاوە، تەسلیمە نەسـرین، لـە لۆکالییـەوە دەبێتـە جیهانـی).

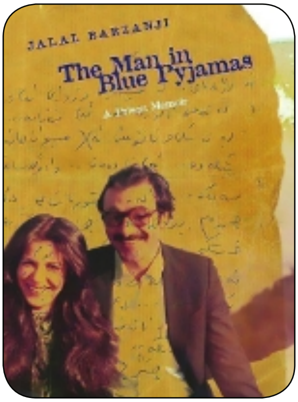

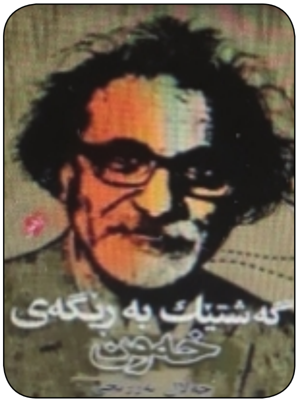

ڕەخنەگری گەورەی کورد دکتۆر کەمال غەمبار دەڵێت:(جەلال بەرزنجی یەکێکە لەو شاعیرانەی نیوەی حەفتاکان و سەرەتای هەشتاکانی سەدەی ڕابردوو، کە لەگەڵ شاعیرانی سەردەمی خۆی هەر یەک لە(شێرکۆ بێکەس ، لەتیف هەڵمەت، فەرهاد شاکەلی، سەلاح شوان ، دڵشاد عەبدوڵڵا، ئەنوەر قادر جاف، عەبدوڵڵا عەباس، سەباح ڕەنجدەر، توانیویانە قۆناغی شیعری شاعیری نەمر گۆران تێپەڕێنن).

لە ساڵی ٢٠٠١ جەلال بەرزنجی ئیجازەی لە شارەوانی شارەکەی خۆیان وەرگرتووە بۆ کردنەوەی قوتابخانەیەک بۆ منداڵانی کوردی تاراوگە تا زمانی(زگماکی) خۆیان زمانی کوردی لە بیر نەکەن، لە سەرەتادا دایکان و باوکانی منداڵەکان زۆر بە گەرم و گوڕی هێناو بردییە، دواتر دوو سەعات و سێ سەعات نەهاتوون منداڵەکانیان ببەنەوە، جەلال بەرزنجی بەمەش ڕازی بووە، بەڵام دواتر دایک و باوکی منداڵەکان بە تەواوی پاشەکشەیان لێکردووە، تا قوتابخانەکە داخراوە، ئەو بەم کەمتەرخەمییەی دایک و باوکی منداڵانی کوردی تاراوگە زۆر نیگەرانە.

بۆ شاعیر و ڕۆماننووس جەلال بەرزنجی هەر تەمەن درێژ و سەرکەوتوو بیت و بەردەوام بیت بۆ ناساندنی زمان و ئەدەب و شیعری کوردی بە شاعیر و ڕۆشنبیر و ئەدەبدۆستانی وڵاتانی جیهان.

وا دوو پارچە شیعری شاعیر و ڕۆماننووس جەلال بەرزنجی- تان بۆ دەنووسمەوە:

زستان وەرزی خەمانە

هۆ برادەر،
بۆئەوەی بگەڕێینەوە پێش دووری کەوتنەوە لە ماڵەوە
جارێکی تر

بەخۆمان بن کەوشێک لە کتاب
بە نەعلی ئیسفەنج
و کراس و شەرواڵ
ڕۆژانی هەینی بچینە پارکی کوران بۆ سەعی
تا تۆ ببیتە ئەندازیاری کشتوکاڵ
لە باخی کەلەکی یاسین ئاغا
بە بینینێکی جیاواز لەوەی لە زانکۆ فێری بووی
درەخت ببیبنیت
شەوان گوێ لە بەربوونەوەی ترپەی هەڵوژەی گەیوو بگریت
دەست لە سنگ ومەمکی ئەودارانە وەردەیت
کە دەست نوێژمان لێیان ناشکێت
منیش ببم بە مامۆستا
بچمە سکتان
سەمای بەفری ئێواران بنووسم
پایزانێش لە پرسەی درەختەکان دابنیشم
برادەر لەبیرمە
شەوان کاتی سەعی کردن لە سێتاقان
لەبەر گلۆپی سەر شەقام
حەزم دەکرد دەفتەری رەسم دەربێنم
رەسمی خۆرە نیوە عاسێ بووەکەی
گەڵی چیا
بە قەڵەم رەنگە کورتەکەم رەسم بکەم
هۆ برادەر
دەترسم ئێستاش ئەو خۆرە بەتەواوی لە چیاکانمان
هەڵنەهاتبێت

برادەر حەزم دەکرد لە هەولێرێ بام
یادی ئەو شەوانە بکەینەوە
لەکۆلانە پڕ ترسەکانی هەشتاکان
بانگی شیعری جیاوازمان دەدا
یان لە هۆڵە شوشەکەی یانەی فەرمانبەران
دەزانم تەخت کرا
بەڵام نازانم ئێستا کراوە بە چی
زستانان لە دڵۆپە بارانی ئەو دیوی جامەکە وردبینەوە
هاوینانیش
لە باخچەکەی
لەژێر دارکالیپتۆزێک
هەست لە خشپەی باڵندەی ناو گەڵا بگرین
لەگەڵ کۆمەڵێک برادەر
ڕەنگە هەندێکیان نەمابن
هەندێکیشیان
دووڕیانەکانی سەر ڕێگای ژیان
یان شەڕەکان لێکیان کردبین
لە ترسی سیخورە کراس چوار بەڕکەکان
بە چرپە باسی کوردایەتی بکەین
برادەر وەک تۆ دەڵێی
دەترسم تا من دێمەوە
کەسمان نەمێنێین
هێی برادەر
گەڕانەوەیەکی زۆرمان لە پێشە
زەحمەتە من بە هەموویان ڕابگەم

برادەر
پشتم لە بەر خەمی ئەو هەموو گەڕانەوەیە چەماوەتەوە
دەزانم هەتا هەریەکەمان لە شوێنێک نەمرین گرفتی گەڕانەوەش چارە ناکرێت
برادەر
لە داسن
بەفر هێرشەکانی راناگرێت
لە داسن
هاوسێی ئالاسکام
تەماشام تای گرتووە
بووە بە چۆڵەوانی
لێرە لە داسن
لە سەرمان هەموو شتێک شین دەنوێنێت
لێرە
هەستم پێش چۆلەکەکانی زێدم لە خەوهەڵدەستێت
برادەر
منی غەریب
کە نیشتمان تەنگ بوو
بۆ پیاسەی ئێوارانی شاعیران
لە شەڕ هەڵاتم
بەخۆم و جانتاییێکی پڕلە نامەی گەچراوی زیندان
چارەنووسم دایە دەست قاچاغیان
بووم بە قەلقەلاشکێکی دەستی قەدەر
خانەنشینێکی تاراوگە
ڕاست دەکەی برادەر

منیکی گەرماسێری و سەرمای ئالاسکای
ئەوسەری دنیا
کوجا مەرحەبا
وا بزانم چوونم بۆ تاراوگەییێکی دوورتر
زێدەڕۆیی بوو
بەڵام چی بکەم دەستی نووسینم شکاوە
برادەر
لە داسن
ماڵەکەم پەنجا مەترێک لە ماڵی جاک لەندەن دوورە
بیست مەتریکیش لە ماڵی (سیرقس)
بەفر بە ڕاستی بەسەرهەمووواندا دەبارێت
چوار تارمایم لێ دیارە
یەکیان لەناو بەفر دەژیت
ئەوەی تریان لەناو گیا
سێیەمینیان کراسێکی لەگەڵای وەریوی لە بەرە
چوارەمینیش
تاجێکی پوشی لەسەرە
هەموومان لەسەر ئەوە کۆکین
زستان وەرزی خەمانە.

کە دەگەڕێمەوە ماڵێ، هەولێرێ،
خەیاڵم،
پێش من
لە ئاسمانە !
ئەوکاتە حەزدەکەم ماڵیشم لە ئاسمان بێت.

هەموو جارێک.
که دەچمەوە، ماڵێ هەولێرێ،
یادەوەرییەکانم،
باڵیان لێ دەڕوێ
دیمه نێکی جوانه، که دەبینم،
خێراتر له با،
له من،
له فڕۆکه،
ئاسمان دەبڕێت.
هەموو جارێک،
که دەچمەوە ماڵێ،
هەولێرێ،
ئاسمان قەرەباڵغه ..
فڕۆکەکان،
دەڵێی ئەسپن باڵیان گرتووه،
هەندێک، خەڵک دەبەنەوە ماڵەوە،
هەندێکیشیان، خەڵک له ماڵەوەیان دەکەن.
هەموو جارێک، که دەچمەوە ماڵێ ،هەولێرێ،
هەست دەکەم ئەو ڕێگەی پیایدا دەچمەوە،
ئەوەیان نییه، که جاری یەکەم پییادا، گەڕامەوە.
که دەچمەوە هەولێرێ، دیمەنی ئەو یادەوەریانەی ،
چەندەها ساڵه، له زەینم هەڵمگرتوون، دەبەمەوە،
که دەگەمه جێ،
حەزدەکەم به سەلامەتی له شوێنی،
خۆیانیان دانییمه، بەڵام

شوێنیان نابینمەوە،
جارێکی تر لەناو زەینمدا،
دەیانبەمەوە.
بۆیە نازانم،
ئە گەر دەکرێ.
جارێکی تر، هەولێر ماڵی جارانم بێت!
یان دەکرێ بڵێم،
شەقامێک،
یان
کەپرێک،
ماڵم بێت..
دەکرێ ماڵم،
بازبازانێی ناو کەوانەی پەلکەزێرینە بێت،
یان، تاراوگە بێت لە ئالاسکا.
یان، دەکرێ، ماڵم کۆمەڵە مرۆڤێک بن،
یان بلیتی سەفەرەکی یەکسەر!
یان ، خانیجۆلەی منداڵیم،
یان ، دەکرێت ماڵم چەند بیرەوەریەکی تاڵ و شیرین بن،
یان، زمانی دایکم بێت،
«لەوەتەی هەمە هەڵم گرتووە!»
دەکرێ ماڵ خەیاڵەکی بابردوو بێت.
یان، وەک ئێستەم ، پێخەفەک بێت،
لە ناوەندی ناشوێن.
حەز دەکەم ماڵەکم هەبێت،
پشتێندی لێ بکەمەوە، لە ڕاکردن نەترسم، بەڵام

مالٚ بۆمن بۆتە عاردێک،
کە تەواو دەبێت ئاسمان لێیەوە دەست پێ دەکات.
دەترسم،
بەدانانی ئەو هەموو مانایە بۆماڵ،
نەتوانم یەکێکیان بکەم بەو ماڵەی،
ئەوەندە تەمەنەی ماومە،
لە وێندەر بە سەری ببەم!
جەلال بەرزنجی !

سەرچاوەکان:

١-کوردیپیدیا.

٢- ئاژانسی هەوالی زاگرۆس لە ٩-٤-٢٠١٦.

٣- Chra tvوتارێکی نووسەر ئیبراهیم حەیدەری لە ٨-١٠-٢٠١١.

٤- ماڵپەڕیVOA بەرنامەی ژیان لە فەرهەنگدا، دیمانەیەکی میدیاکار بەڵێن سالح لە ٢٣-١٢-٢٠١٨.

٥-رووداو وتارێکی نووسەر نوری بێخاڵی لە ١٥-٣-٢٠١٥.

٦-ماڵپەڕی دەنگەکان لە ٢٧-٤-٢٠١٢.

٧- ماڵپەڕی وشە وتارێکی نووسەر ئاسان محەمەد لە ١١-١١-٢٠٢١، زانیاری و نووسین و دارشتنی خۆم.

٨- وێنەکان: هەر هەمووی لە پەیجی نووسەر و شاعیر و ڕۆماننووس جەلال بەرزنجی وەرگیراوە.

عەبدولڕەحمان مزوری

شاعیر و نووسەرو مێژوونووسی ئەکادیمی عەبدولڕەحمان مزوری

عەبدولڕەحمان مزوری ناوی تەواوی(عەبدولڕەحمان سالح مزوری)یە، لە گوندە خنجیلانەکەی (ئایتۆت) شوێنی لە دایکبوونی شێخ نورەدینی بریفکان و شاعیری سۆفیگەری نەمر شێخ سالح ئەیتۆتی و زانای دانەر نەمر حەسەن ئایتۆتی، لە ڕۆژی ١-٢-١٩٤٨ لە دایک بووە، خوێندنی سەرەتایی هەر لە گوندی ئایتۆتی تەواو کردووە و خوێندنی ناوەندی و دواناوەندی لە شاری دهۆک تەواو کردووە، لە ساڵی ١٩٦٩ بەشی جوگرافیای لە کۆلیژی ئادابی زانکۆی بەغدا تەواو کردووەو بووەتە مامۆستای جوگرافیا لە شار و شارۆچکەکانی پارێزگای دهۆک.

عەبدولڕەحمان مزوری هەر لە کۆتایی شەستەکانی سەدەی ڕابردوودا دەستی بە نووسینی شیعر کردووە، بەڵام پاش دەرچوونی بەیاننامەی ١١ ئازاری ساڵی ١٩٧٠ بە تەواوەتی هاتووەتە ناو دنیای شیعرو نووسینەوە.

عەبدولڕەحمان مزوری یەکێکە لەو شاعیرە نوێخوازانەی کە لە سەرەتای حەفتاکانی سەدەی ڕابردوو جێ پەنجەی دیار بوو و زۆریش ناسراو بوو لەسەر ئاستی کوردستان بە تایبەتی لە ناوچەی بادینان، ئەو

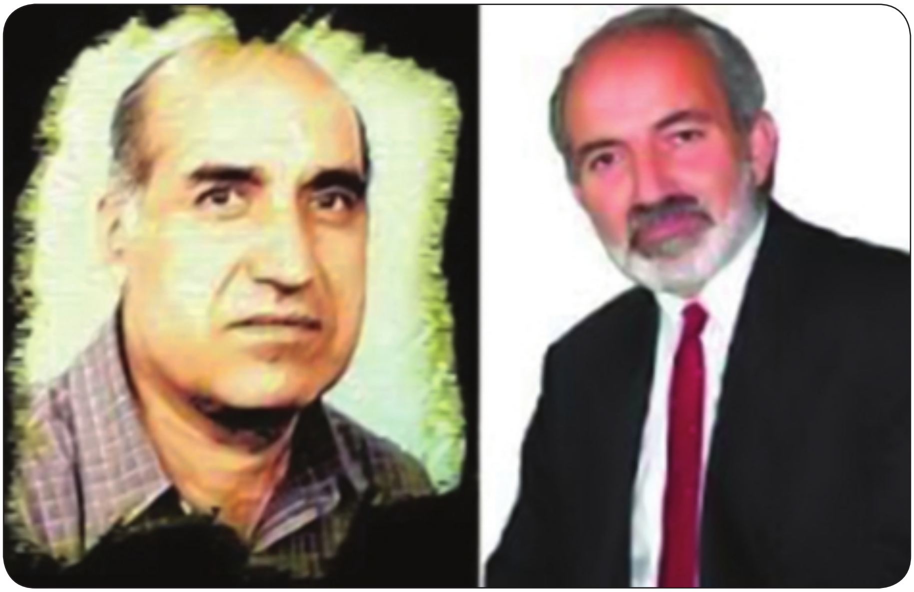

له لای ڕاستەوە: نووسەر و شاعیر بەدەل ڕەفۆ مزوری شاعیر و نووسەر عەبدولڕەحمان مزوری

هەرچەندە بەرهەمەکانی شیعری کەم بوون، بەڵام تەنیا بە سێ دیوانی شیعری گەیشتە ڕیزی شاعیرە گەورەکانی کورد، وەکو شێرکۆ بێکەس و عەبدوڵڵا پەشێو و بەدرخان سندی و موئەیەد تەیب.

پاش ڕێکنەکەوتنی سەرکردایەتیی کورد لەگەڵ ڕژێمی ئەوسای عیراق بۆ جێبەجێ کردنی تەواوی بەندەکانی بەیاننامەی ئازار، عەبدولڕەحمان مزوری وەکو هەموو نووسەرو شاعیرە کوردپەروەرکانی دیکە بووەتە پێشمەرگەی کوردستان و لە ڕادیۆی دەنگی کوردستان دەست بە کار بووە، پاش نسکۆی شۆڕش دەگەڕێتەوە دهۆک، لە ساڵی ١٩٩٦ڕوو لە وڵاتی ئەڵمانیا دەکات و تا ئێستا لەوێ نیشتەجێیە.

ناوبراو بەشی زۆری شیعرەکانی نیشتمانپەروەری و نەتەوەیینە و بۆنی(مقاومة- بەرگری یان بەرەنگاری) بوونەوەیان لێ دێت، ئەو لە ناخییەوە بارو دۆخی ناهەمواری کوردو شۆڕشی نوێ و کۆنی کوردی لە ناو شیعرەکانی بە شێوەیەکی زەق هۆنیوەتەوە، ماوەیەکە دوورکەوتووەتەوە لە شیعر نووسین ڕووی کردووەتە نووسینی مێژوو و جوگرافیای کوردی بە

شێوەیەکی زانستی و ئەکادیمی، کۆمەڵێک لێکۆڵینەوە و توێژینەوەی لە چەند کتێبێکدا لەچاپ داوەو بڵاوی کردوونەتەوە لەوانە:(فی عشق المصابیح القدیمة-ژ ئەڤینا چراییێن کەڤن- شیعر - بەغدا ١٩٨٠، عذبة لي و مرة للناس- ل خەلکی تەحلی ل من شرینی - شیعر بەغدا ١٩٨٧، (ئافیفان- آفیفان) دیوانی شیعر - سلێمانی ٢٠٠٩، إفتراءات لایارد علی إفتراءات لایارد فی البحث عن نینوی - تاریخ- بەرلین ٢٠٠٠، نوروز و الضحاک و الکورد- تاریخ بەرلین ٢٠٠١، تاج العارفین عدي بن المسافر الکوردی الهکاری لیس امویا- تاریخ - بەرلین ٢٠٠٤، تطور الفکر الجغرافی عند المسلمین - رسالة ماجستر- غیر منشورة).

زۆربەی زۆری شیعرەکانی عەبدولڕەحمان مزوری وەرگێڕدراونەتە سەر زمانی عەرەبی لە لایەن شاعیر و نووسەری کورد (بەدەل ڕەفۆ مزوری)، زۆریش لە شیعرەکانی ناوبراو کراونەتە گۆرانی لە لایەن گۆرانیبێژانی کوردستان.

عەبدولڕەحمان مزوری ئێستا لە ئەڵمانیا دەژیت و خەریکی نووسین و لێکۆڵینەوەی مێژوویيە لەسەر مێژوو و جوگرافیای کورد.

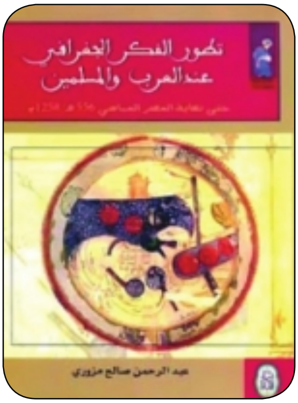

شاعیر بەدەل ڕەفۆ وەریگیراوەتە سەر زمانی عەرەبی

دیوانی شیعری (ئافیڤان- آفیڤان) کە دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی سەردەم لە سلێمانی لە چاپی داوەو لە ٣-١١-٢٠٠٩ لە سلێمانی نمایش کراوە، کە (٢٦) هۆنراوە لە خۆ دەگرێت و بە قەوارەی ١١٢ لاپەڕەیە، بە ناوبانگترین هۆنراوە لەم دیوانە شیعرییەی عەبدولڕەحمان مزوری، هۆنراوەی (المجد - سەرفرازی)یە هۆنراوەکە بە کوردی نووسراوەو نووسەرو شاعیر (بدل رفو المزوري) وەریگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی، وا سێ کۆپلەتان بۆ دەنووسمەو.

المجد

١

إنما المجد
لذلک الدیک
الذي من عشقه لدفء الشمس
لم ینم و لن ینام
دون إنقطاع
یقرض جذور اللیل
و عند إبتلاج الفجر
حین یعلم بأن جدار اللیل القدیم
اصبح قاب قوسین من الإنهیار
یفیق و من کل جوارحه
ینادي و یصیح
اعدت للظلام
فلیحیا إمبراطور الشمس

٢

إنما المجد

لذالک القوس....

الذي کعین الشمس

إذا انکسر فی الآف اللیالي

سیشع من جدید

و قبل ان یغییروا من إتجاه دربه

یستقیم ثانیة

و کلما طرحوه ارضا أو احنوا قامته

و مسحوا به الارض

سینهض من جدید

و أمسک بسهمه الولهان

کی یعود إلی احضان السماء

القمر الحرون

٣

إنما المجد

لذالک النهر

الذي جعل لقاء المصب

نصب عینیه

و شق الدروب و جرف الصخر

أدی التحیة للضفاف

و بعرقه إخضرت

السندبانه الرشیقه

و لم یکن بوسع الاشواک و الزبد

أن يسرقا إتجاه عيينى حبيبته
و لم يتوقف
حتى وصل إلى أتون.

سەرچاوەکان :

بۆ نووسینی ئەم باسە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:
١- کوردیپیدیا.
٢- إذاعة العراق الحر - وتارێکی سەمیرە عەلی مەندی لە ١٤-٥-٢٠٠٦.
٣- ماڵپەڕی زەمان - لە ٢٩-٧-٢٠١٣.
٤- ماڵپەڕی (رابطة أدباء الشام) لە ٤-١٠-٢٠٠٩.
٥- زانیاری و نووسینی خۆم.

موئەیەد تەیب

شاعیری حەماسەت و (مقاومە- بەرگری))، زمانەوان و ڕۆژنامەنووس،

موئەیەد تەیب لە ساڵی ١٩٥٧ لە خانەوادەیەکی کوردپەروەر لە شاری دهۆک لە دایک بووە، خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و ئامادەیی هەر لە شاری دهۆک تەواو کردووە، لە سەرەتای هەشتاکانی سەدەی ڕابردوو قوتابی بووە لە کۆلێژی (القانون و السیاسة- ڕامیاری و یاسا)ی زانکۆی بەغدا، ئەو لە ڕۆژنامەی هاوکاری، ئێوارەکان وەکو ڕۆژنامەنووس و لە ئێزگەی کوردی بەغداش بەرنامەیەکی هەبوو بە ناوی (گۆرانی و مۆسیقا).

لە ساڵی ١٩٨٢، دەبێتە پێشمەرگەی کوردستان و لە ساڵی ١٩٨٣ ەوە، لە وڵاتی سوید نیشتەجێ بووە.

موئەیەد تەیب هێشتا منداڵ بووە لە قوتابخانەی سەرەتایی شیعری شاعیرە کلاسیکییەکانی کوردی وەکو مەلای جزیری و ئەحمەدی خانی و جگەرخوێنی خوێندووەتەوە، یەکەم جار دیوانێکی بچکۆلانەی ئەحمەدی ناڵبەندی خوێندووەتەوە، لە ساڵی ١٩٦٣ ئەو کاتەی حکومەتی بەغدا کوردستانی بە تۆپ و تەیارە بۆردوومان دەکرد و کوردێکی زۆریش لە هەموو پارێزگاکانی کوردستانی خستبووە کونجی بەندیخانەکان، ئەو باوکی و دوو برای دەستگیر دەکرێت، ئەو هەموو ئازار و ئەشکەنجەی کراوە

لە لای ڕاستەوە: شاعیر موئەیەد تەیب، ڕۆشنبیر هەڤال زاخۆیی

و دەکرا دژی میللەتەکامان زۆر کاری تێ کردووە، بووەتە سەرچاوەی هەڵقوڵانی شیعرەکانی.

لە سەرەتای هەشتاکانی سەدەی ڕابردوو یەکەم بەرهەمی شیعری خۆی لە ڕۆژنامەی (هاوکاری) بڵاوکردووەتەوە کە پارچە شیعرێک بووە بە ناونیشانی(وڵاتێ من هەی بەفر و خوین)، هەموومان دەزانین ڕۆژنامەی هاوکاری هەفتانە هەموو ڕۆژی سێشەممان دەردەچوو، دانە سبەینەکەی هاوکاری دەرچووە، بۆ دانی ئێوارە کە ئەو کات شاعیر موئەیەد تەیب لە ڕۆژنامەی هاوکاری کاری دەکرد، بانگیان کردووە و پێیان گوتووە ئەم شیعرەت ئەمڕۆ بڵاوکراوەتەوە، لە لایەنی سەرەوە فەرمانمان بۆ هاتووە کە دەبێت وەربگێڕدرێتە سەر زمانی عەرەبی، (یترجم الی العربیة فورا و بدقة) دیارە، لە کاتی وەرگێڕانی پارچە شیعرەکە پێیان گوتوون (کە بەفر دەتوێتەوە و لەگەڵ گوڵ تێکەڵ دەبێت ڕەنگەکە وەکو ڕەنگی خوێنی لێ دێت بەم جۆرە دەرباز بووە، لەساڵی ١٩٧٩ لە فیستیڤاڵێکی شیعر خوێندنەوە لە هەولێر دیسان پارچە شیعرێکی خوێندووەتەوە، پیاوانی ڕژێم ویستویابە بیگرن، بەڵام بەڕێوەبەری دەزگای بڵاوکردنەوە و ڕۆشنبیری بەغدا ئەو کات (ئیسماعیل ڕەسووڵ) بوو، لەگەڵیان هەوڵ دەدات و پێیان دەڵێت ئەوە هێشتا هەرزەکارە ئەگەر بیگرن خەڵکەکە هەمووی نارەزایی دەردەبڕن و دەچنە دەرەوە و فیستڤاڵەکەمان تێک دەچێت، بەم جۆرە

دیسـان ڕزگاری بـووه.

لـه ئازاری سالّی ١٩٨٢، موئەیەد تەیب بەرنامەیەکی لـە ڕادیۆی کوردیی بەغدا هەبوو زۆریش سـەرکەوتووانە پێشکەشی دەکرد، بەڕێوەبەری ئێزگەکە داوای لێ دەکات شیعرێکی مـەدح و ستایش بۆ (صدام حسین) بنووسێت و لە تەلەفزیۆنی بەغدا بیخوێنێتەوە بەم جۆرە زۆر مەشهور دەبێت، ئەویش دەڵێت: من نـە نەجـارم و نـە خەیـاتم شیعر دروست بکـەم، شیعر ئیلهامـە ئەگـەر هـات دەبـێ بنووسرێت، ئەوانیش مـاوەی دوو هەفتـەی دەدەنـێ و پێـی دەڵێن: دیـارە تـۆ شیعری سیاسـی نانووسـیت؟ ئەویش دەڵێت: بەڵـێ دەنووسـم بـەس بە ئەمری کـەس نانووسـم ، بۆیـە دێتە دەرەوە و یەکسـەر بـۆ ڕۆژی پاشتر بەغدا بەجێدێڵێت و خـۆی دەگەیێنێتـە ڕیزی پێشمـەرگەی کوردستان، لەبەر ئەوە نەشیتوانی لـە خوێندنەکەی بەردەوام بێت، لەساڵی ١٩٨٣ ەوە، لـە وڵاتـی سـوید وەکـو پەنابـەر ژیـاوە، لـە ٢٨-١١- ٢٠١١ ئـەو کاتـەی ئەندامـی پەرلەمانـی عێراقـی بـووە لـە ئەنجامـی کارێکـی تیرۆریستی بـە سـەختی بریندار دەبێت، بـەڵام ئـەم جارەش بـە سـەلامەتی لێی دەرچووە.

موئەیـەد تەیب لـە شـاعیرە نوێخوازەکانـی سـەرەتای هەشـتاکان هەژمـار دەکرێت و شیعری بـۆ مـرۆڤ نووسـیوە لـە هـەر کوێـی دنیـا بێت، ئێش و

لە لای ڕاستەوە: شاعیر موئەیەد تەیب، هشیار ڕێکانی،

ئازاری میللەتەکەی و میللەتانی وەکو فەلەستین و هەتا گەلانی ئەمەریکای لاتینیش لە شیعرەکانی بە زەقی دیارن، ئەو شیعرەکانی بەشی زۆری حەماسی و شۆڕشگێڕین و بۆنی مقاوەمەیان لێ دیت، بۆ هەموو بوارەکان، نیشتمانپەروەری، کەلتوور، منداڵ، ئەڤینی، جوانیی سروشتی کوردستان، ستایش شیعری نووسیوە، بەرهەمێکی زۆری هەیە لەوانە(کتێبی (النصر- سەرکەوتن)کە شاعیر و نووسەر بەدەل ڕەفۆ وەریگێڕاوەتەوە سەر زمانی عەرەبی، کوردی- پەرتوکا خواندن و ڕاهێنان کوردی باکوور- وەکو زمانەوان پێداچوونەوەی بۆ کردووە، گەمییەک لـ ناڤ بیابانێ- کۆمەڵە شیعر...چەند هۆنراوەی دیکە).

شاعیر موئەیەد تەیب هەرچەندە لەم ساڵانەی دواییدا تۆزی ڕەشبینی پێوە دیارە، بەڵام ڕەشبینییەکەی هی بێ هیوایی نییە، بەڵکو ئەو هێشتا باوەڕی بەوە هەیە کە گەلی کورد بارودۆخی باشتر دەبێت و لە کۆتاییشدا دەگاتە مافە ڕەواکانی خۆی.

زۆر لە شیعرەکانی شاعیر موئەیەد تەیب وەرگێڕدراونەتە سەر زمانی عەرەبی لە لایەن هەر یەکە لە شاعیر و نووسەران، بەدەل ڕەفۆ، دکتۆر ماجید حەیدەر، حەسەن سلیڤانی.

ناوبراو لە چەندین ڕۆژنامە و گۆڤارە کوردییەکان و ڕادیۆ جیاجیاکان کاری کردووە، ئەندامی یەکێتیی نووسەرانی کوردە لە باشووری کوردستان و ئەندامی یەکێتیی نووسەرنی کوردە لە سوید، بەشداری لە دەیان کۆڕو

شاعیر موئەیەد تەیب لە کاتی شیعر خوێندنەوە

له لای ڕاستەوە: شاعیر موئەیەد تەیب، شاعیر و نووسەر بەدەل ڕەفۆ

کۆبوونـەوە و فیسـتیڤاڵی شـیعری و ئەدەبـی لـە بەغـدا و هەمـوو شـارەکانی دیکـەی کوردسـتان کردووە، وا وێنـەی هەندێکیانم هاوپێچ کردووە.

ناوبـراو ئێسـتا لـە دهـۆک بەڕێوەبـەری دەزگای چـاپ و بڵاوکردنەوەی(سـپیرێز)ە کـە بەشـدارییەکی بەرچـاوی کـردووە لـە لەچاپـدان و بڵاوکردنـەوەی کتێبـی کـوردی.

بـۆ شـاعیر و زمانـەوان و ڕۆژنامەنووس موئەیـەد تەیب هەر سـەرکەوتوو بیت بۆ خزمەتی شیعر و زمان و ئەدەبی کوردی.

وا سـێ پارچـە شـیعری شـاعیرتان بـۆ دەنووسـمەوە، کـە ژمـارە ٢-٣ بـە زمانـی عەرەبییـە لـە لایـەن نووسـەر و شـاعیر بـەدەل ڕەفـۆ وەرگێڕدراونەتـە سـەر زمانـی عەرەبـی.

١

پاییزا دەرەنگ ئەز تاکەبەلگێ زەر و پێتی مە
ڤێ پاییزا دەرەنگ
ب گولپێن ڤێ دارێ ڤە ماییم
نە با

من سوار دکەت
نە ئاخ
من پەیا دکەت
رۆژێن کورت و تاری
ب گولپێن ڤێ دارێ ڤە مایيم.
شەڤێن ڕەش و بێداوی
وەک کۆرەمارەکی
د گەردەنا من ئالیایی نە و
ئەز مرم بۆ
فرەکا بای و
چەنگەکێ هەتاڤێ
”مرنێ، تو ل کویی ژیانێ
ئەز کوشتم“ (هەژار موکریانی)
د سەر چیایان را
د سەر دەریایان را
وەک بایێ بازێ
خەنجەرەکا د هاوارا من تێ

بنێ وێ د دەستێ مەتینی دە
سەرێ وێ ل سەر دلێ من
گازیێن نالبەندی و شکۆیێ حەسەن
ڤێ نیڤشەڤێ
د جانێ من دە دەنگ ڤەدحدەن
نەترسە
نائێشیت نائێشیت
هۆ کەوێ مەتینی
هۆ پێلیستانکا ئەلەگەزی
ئەز و ئێش هەڤالجێمکن
ئەم د ڕۆژەکێ دە ژ دایک بوونە
مە شیرێ یەک سینگێ خواریە و
د یەک همبێزێ دە مەزن بووینە
ئێش پیستێ منە
ئێش خوینا منە
ئێش عەمرێ منێ بهۆری و
پێشەڕۆژا منە

هەر جارەکە ئەم ڕاستا هەڤ تێن
د همبێزا هەڤ دە دگرین
ئەز نە پێتۆسم و
ژ ئێشێ ناترسم
لێ من
د دانگا کێلیا شەدایێ
ل ڕاستا گێژەبەرا
سێ چار وەریسا دوور
ژ کۆرا شمکزەرا
پیرە داییکەک هەیە
مەرگێ سێ کورێن خوە دیتییە
هاوار
دەستێ من ناگریت
بکەمە چار

٢

دهوک
كم هي عذبة رائحتك
يا وطني الممزق
تحت بساطيل المحتلين...
قالوا:
غدوت مدينة كبيرة
قالوا:
تهيجت كلاب
السلطان المسعورة

ويسكبون الدماء في
الأزقة
قالوا:
العجائز الشمطاوات
تنخرن جسدك
وترعشن اوصالك
قالوا:
مهما أظلمت ليلة
السلطان
فنارک ستظل نيرة,
ولن تفر مشاعلك
وقناديلك
قالوا:
غدوت مدينة كبيرة
لكني !مهما عبرت
الشهور والسنين
وكبرت...
ساظل طفلا صغيرا
في اعين والدتي
هكذا انت..
مهما جاوزت التلال
والجبال
ومتى ما اخفيت
جفنيک
تعالي وضعي رأسک

على صدري
أحببتک فی موسم
الشتاء
حين كانت قمم
الجبال مغطاة
بالثلوج
أحببتک فی موسم
الربيع
حين كنا شلة اطفال
نسرق اللوز من
بساتينک
عشقتک فی موسم
الصيف
حين كنا ثملاً فی
منتصف الليالی
والنسمات تقدم من
واديک
هويتک فی موسم
الخريف
حين كانت وجبة
جديدة من أطفالک
يتراكضون صوب
المدرسة
لكنی فی الغربة..
أحبک دائما وابدا
وفی كل الزمنة

فإن غدوت ذئبا
مفترسا
قادما من الغابات
أحبک
وان غدوت مزنة
حالوب شديدة
وهطلت على رأسی،
أحبک
وإن استحلت ينبوع
نار
تنهل من تحت قدمي
أحبک
قالوا:
غدوت مدينة كبيرة
فمن امواجک
يتراكض
أتباع السلطان..
لقد إستحال الوحش
فرعونا
يتسلق شجرة الرمان
كي يغير وجهة
شمسک
لكن, ستظل شمسک
مثلما كانت
تشرق من (كه لی بيسری) أبدا
وتغيب في (كری شاخكی) دائما.

٣

ئەم شیعرەی بۆ هاوڕێی شڤان پەروەر نووسیوە:

شفان يا حبيبي ...
في اعياد ميلاد هذا
الوطن
يوقدون الشموع...
لكن!
في وطني يحرقون
القرى
شفان ..
ياروح العم
في اعياد ميلاد هذا
الوطن
يقطعون التورتة
لكن!
في قريتي يبترون
الرؤوس
شفان .. ياعمر العمر
في اعياد ميلاد هذا
الوطن
ومن افواه القناني
يتناثر الشراب والهوى
ومن شفاه الناس
تتراقص الاغاني

والمواويل
لكن! في ميادين
وطني
ومن فوهات المدافع
والطائرات
تنبعث النار والقنابل
ومن التراب تتطاير
الاجساد والايدي..
لكنكم ستظلون احياء
ترزقون ولن تموتوا.
القصيدتين من من كتاب النسر للمترجم بدل رفو .

سەرچاوەکان:

بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- کوردیپیێدا- ئینسکلۆپیێدیای ئازاد.

٢- شاعیر و نووسەر بەدەل ڕەفۆ دوو پارچە شیعری وەرگێردراوی بۆ ناردووم، سوپاسی دەکەم.

٣- waar midia - youtube لە ١١-٥-٢٠١٣.

٤- waar midia -youtube لە ١٦-٢-٢٠١٠.

٥- زانیاری و نووسین و دارشتنی خۆم.

سەلام محەمەد

شاعیری نوێخوازو نووسەر و ڕۆژنامەنووس سەلام محەمەد

ناوی تەواوی(سەلام محەمەد ئەمین)ە، لە ڕۆژی ٢١-٧-١٩٥٤ لە شاری کەرکوک لە دایک بووە، خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و دواناوەندی هەر لە کەرکوک تەواو کردووە، لە ساڵی ١٩٧٨ بڕوانامەی بەکالۆریۆسی لە کۆلیژی (القانون و السیاسة)ی زانکۆی بەغدا وەرگرتووە.

سەلام محەمەدی شاعیر یەکێکە لەو چەند شاعیرە نوێخوازانەی کە لە سەرەتای حەفتاکانی سەدەی ڕابردوودا گۆڕانکارییەکی نوێیان هێنایە ناو شیعری کوردییەوە، کە بووە بنەڕەتێک بۆ نەوەکانی داهاتوو.

هەر کە ناوی سەلام محەمەدی شاعیر دێت، ئەدیب و شاعیر و ڕۆشنبیران یەکسەر بیر و فیکریان دەچێتە سەر بزووتنەوەی ڕوانگە و دواتر درێژەپێدانی ئەو بیرۆکەیە، کە بڵاوکراوەی گروپی (کەرکوک- کفری) بوو، بۆیە وا کورتەیەک لەم بزووتنەوەیە بۆ نەوەکانی ئێستاو داهاتوومان دەنووسمەوە.

لە ڕاستیدا لەوانەیە هەندێ لە شاعیر و نووسەران دان بەوەدا نەنێن کە بزووتنەوەی ڕوانگە لە بنچینەدا لەژێر بیرۆکە و کاریگەریی جەماعەتەکەی

گروپی(کەرکوك-کفری یان ناسراون بە شاعیرە شێتەکان)

شاعیر و نووسەری عەرەبی (فاضل العزاوي) و هاوڕێکانیدا بوون، کە هەر یەکە لە سەرجۆن پۆلص و جان دمو و مؤيد الراوي و صلاح فائق بوون، کە ئەوانیش بە گروپی (کرکوك) ناسرابوون و گۆڤارێکیان دەرکرد بە ناوی(الشعر٦٩) زیاتر بایەخیان بە شیعری نوێ و پەخشانە شیعری نوێخوازی دەدا، ئەو کات لە ڕۆژنامە و گۆڤارە عێراقییەکان، بەزم و هەرایەکی نایەوە، جەماعەتەکەی ڕوانگەی کوردیش هەر بیرۆکەی ئەوان بوو، کە لە مانگی ٤ ی ساڵی ١٩٧٠ یەکەم بڵاوکراوەی ڕوانگەیان لە بەغدا بڵاوکردەوە کە هەر یەکە لەم شاعیر و نووسەرانە بوون (شێرکۆ بێکەس و جەلالی میرزا کەریم و جەمال شارباژێڕی و کاکە مەم بۆتانی و حوسێن عارف)، ئەمانە سێ بڵاوکراوەیان بڵاوکردەوە، کە لە لایەن چیرۆکنووسی گەورەی کورد حوسێن عارف کراوەتە نامیلکەیەک بە قەوارەی (٢١٥) لاپەڕە، کە ساڵی ٢٠١١ لە چاپدراوە، بزووتنەوەی ڕوانگە لە بنچینەدا خواست و ویست و ئامانج و ئایدۆلۆژییەتی خۆیان هەبوو، بەڵام کودەتایەکی گەورەش بوو بۆ بەرەو پێشبردنی شیعری نوێ و پەخشانە شیعری کوردی، بۆیە ناحەزان و نەیارەکانیان هەر زوو لێیان بەخۆکەوتن و ئەم بزووتنەوەیەیان لە شوێنی خۆی پووکاندەوە، تەنیا شاعیری نەمر شێرکۆ بێکەس و جەلالی

میرزا کەریم درێژەیان بە نووسینی شیعر و پەخشانە شیعری نوێ دا تا کۆچی دوایی کردنیشیان.

سەبارەت بە شاعیر سەلام محەمەد و هاورێکانی هەر یەک لە (لەتیف هەڵمەت و فەرهاد شاکەلی وعەبدوڵڵا سەراج و ئەحمەد شاکەلی) کە بە گروپی (کەرکوک- کفری)، یان هەندێ جار بە گروپی (شاعیرە شێتەکان) ناسرابوون، ئاسۆی بیرو هزریان فراوانترو نوێخوازیتر بوو، نیازیشیان هەر نوێکردنەوەی شیعر و پەخشانە شیعری کوردی بوو، بۆیە هەر یەکە لە (لەتیف هەڵمەت وشێرکۆ بێکەس و جەلالی میزا کەریم و سەلاح شوان و ڕەفیق سابیر و کەریم دەشتی و ئەنوەر قادر جاف و عەبدوڵڵا عەباس و دڵشاد عەبدوڵڵا و ئەحمەدی مەلا و جەلال بەرزنجی) بوونە هۆی

چەسپاندنی ڕێچکەی بزووتنەوەی نوێخوازیی شیعری نوێی کوردیمان کە تا ئێستاش شاعیرە نوێکانمان پەیڕەوی دەکەن.

شیعرەکانی سەلام محەمەد لە بەشی زۆریاندا گیانی نیشتمانپەروەری و خۆشەویستیی شاری کەرکوک و کوردستانییان تێدا بە دی دەکرێت.

سەلام محەمەد کۆمەڵێک بەرهەمی بە نرخی لە چاپ داوە و بڵاوی کردوونەتەوە، لەوانە:(ژانی ئەرخەوان ساڵی ١٩٧٢، هەڵۆ سوورەکانی قەندیل - ناوزەنگ ١٩٨١، دەمەو ئێوارە ئەتبینم بە سوخمەیەکی زەردەوە- هەولێر

لەلای ڕاستەوە: جەلالی میرزا کەریم، سەلام محەممەد، حوسێن عارف، عەبدوڵڵا عەباس، مستەفا ڕابەر، شێرکۆ بێکەس، جەمال ڕەشید

جەلالی میرزا کەریم، جەمال شارباژێڕی، کاکە مەم بۆتانی، شێرکۆ بێکەس، حوسێن عارف

١٩٨٨، دیوانی سەلام محەمەد - ساڵی ٢٠٠٩، دەربارەی نەتەوەی باسک - بەرلینی ڕۆژئاوا - بە هاوکاری لەگەڵ دکتۆر کەمال فوئاد، نامەی شەهیدان کە لە زیندانەکانی بەعسەوە بەر لە سێدارەدانیان نووسراوە-ساڵی ١٩٨٨).

نووسەرعەبدوڵلا سلێمان لە ساڵی ٢٠١٣ کتێبێکی تایبەت بە ژیان و بەرهەمەکانی سەلام محەمەد لە چاپ داوە و بڵاوی کردووەتەوە.

لە ناو بەرهەمی(دەمەو ئێوارە ئەتبینم بە سوخمەیەکی زەردەوە)، شیعرێک هەیە بە ناوی(گەشت و پێناسین) کە لە ١١ ی ئازاری ١٩٧٢ نووسیویەتی، باس لە ناخۆشی و ناهەمواریی شاری کەرکوک و هەموو کوردستان دەکات و دەڵێت:

چوومە ناو شار
پێشڕەوەکان، لە ناو لێشاوی چەپڵەدا
باوێشک دەدەن
لە کۆپلەیەکی تر دەڵێت:
نوێخوازانی ئەم شارە بی هاوارن
پێتان بڵێم، چاک بزانن
نوێخوازانی شارەکەمان بازرگانن

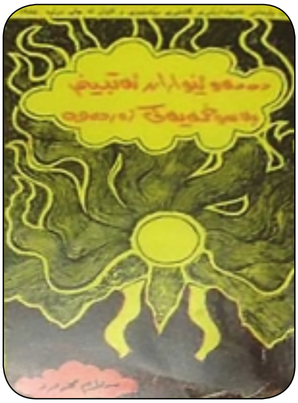

بازرگانن.......بازرگانن

دواتر دەڵێت:

دەرچووم لە شار....دەرچووم لە شار

ئەی لاوەکان

لەسەر بیابانی چاوتان تۆماری کەن

منم ڕووبار

تۆماری کەن، یاخیم لە نوێخوازانی شار

شاعیر سەلام محەمەد باسی بیابان و ڕووبار دەکات کە دژە یەکن، بیابان نیشانەی وشکایەتی و چەقبەستووییە، ڕووباریش نیشانەی ژیانەوە و گۆڕین و جووڵانەوەیە، ئەو ئومێدی هەر بە گۆڕان و باشبوونی دۆخی کەرکوک و کوردستان هەبووە و هەیە.

ناوبراو نیشتمانی خۆی زۆر خۆش دەوێت، بۆیە لەم پارچە شیعرەی خوارەوەدا باسی دووری و ژیانی ئاوارەیی و لێکدابڕان و غوربەتی دەکات:

چیت بۆ بنووسم

دەریایی ئارام هەدادانی پێکەوتووە

بوومەتە جۆگەلەیەکی باریک

سەرتاسەری کەنارەکانی ئازاری سوور و سپین

باڵایان لە باڵای چنار درێژترە

نە ڕۆژ نە شەو لە یادم دەرناچێت
بەڵام چیت بۆ بنووسم
ئەگەر باسی زەردەپەڕ و گزنگت بۆ بکەم
تۆ خۆت فریشتەی هەتاونشینی
ئاوی نەرمە پڕووشەت......
بە سەر ئاگری هەناسەمدا دەبارێت
دەزانم جوانیی تۆ
لە چوارچیوەی وشەدا دەستەمۆ نابیت
بەڵام چی بکەم.

وا پارچە شیعرێکی سەلام محەمەدی شاعیرتان بۆ دەنووسمەوە کە لەم ساڵانەی دواییدا نووسیویەتی و بڵاوی کردووەتەوە دەڵێت: بۆیە بڵاویان دەکەمەوە تا لە فەوتان رزگاریان بکەم، ئەگەر دەرفەتم هەبوو دەستکارییان دەکەم، بەڵام هەر بۆ خۆشی دەڵێت؛ لەم بارو دۆخەدا بۆم نالوێت.

جار جار بە جۆرێک گڕ دەگرم
خەریکە لە نوکی پێوە تا تەوقی سەرم
وەک ئاگرەکەی باوەگوڕگوڕ
بسووتێم و ئیتر هەرگیز نەکوژێمەوە
ڕۆژی دوایی
تەماشا دەکەم نەک تەنیا
سارد و خامۆش بوومەتەوە
بەڵکو بوومەتە گۆمی بەستەڵەک
ڕوومەتم شووشەی شەختەیە
وا هەست دەکەم
تا سەر ئێسقان سەرما هوروژمی هێناوە
تا ماوم گەرم نابمەوە
باوەڕم بە داگیرسان و
بە کوژانەوە نەماوە

ئەم ژیانە ژانەسەرە بێ خواستی خۆم
سەر بەرەو خوار و بەرەو ژوور
ڕوو لە ڕۆژئاوا و ڕۆژهەڵات
هەر دەمبات و دەمهێنێت و وازناهێنێت
ئەوەی دەمەوێ نامداتێ
کەی بیەوێ گڕی دۆزەخ بەردەداتە
خەرمانی هیوا و خەیاڵ و خەونەکانم
یان ڕێک بە پێچەوانەوە
بە دیوەکەی تردا ، خوێنی
یەک یەک هەموو ئۆرگانەکانی ناو لەشم
دەکات بە شاخێکی بەستوو
پاشان بە ڕەنگێکی غەریب
کە لە ڕەنگی مردن دەچێت
لەسەر جەستەی
سپی و مەییوم دەنووسێت.

بۆ شاعیر و نووسەر سەلام محەمەد هەر تەمەن درێژ و سەرکەوتوو بیت بۆ خزمەتی شیعر و ئەدەب زمانی کوردی.

سەرچاوەکان:
بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:
١- کوردیپێدیا.
٢- سایتی هەولیر- وتارێکی عەلی شێخ عومەر لە ١٢-٧-٢٠٢٠.
٣- ماڵپەڕی وشە وتارێکی وشیار ئەحمەد ئەسوەد.
٤- ماڵپەڕی ئەلیکترۆنیی دەنگەکان لە ٣١-٧- ٢٠٢.
٥- زانیاریی نووسینی خۆم.

عەبدولکەریم شێخانی

نووسەر و ڕۆژنامەنووس و زمانەوان و وەرگێڕی گەورەی کورد، مامۆستای پەروەردە، عەبدولکەریم شێخانی

مامۆستا عەبدولکەریم شێخانی لە ساڵی ١٩٣٣ لە گەڕەکی (بەفری قەندی) شارە ڕەنگین و خنجیلانەکەی کۆیە، شاری هونەرمەندان و شاعیران و سیاسەتمەدارانی کورد لە دایک بووە، خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی هەر لە شاری کۆیە تەواو کردووە، لە بەر نەبوونی قوتابخانەی ئامادەیی ئەو کات لە کۆیە بۆ خوێندنی ئامادەیی چووەتە شاری هەولێرو لەوێ تەواوی کردووە، ساڵی خوێندنی ١٩٥٣-١٩٥٤ چووەتە بەغدا (خولی پەروەردیی- الدورة التربوية)ی تەواو کردووە، سەرەتا بووەتە مامۆستا لە گوندێکی ناوچەی گەرمیان و بەردەوام بووە لەم کارەی تا خانەنشین بوونی.

مامۆستا عەبدولکەریم شێخانی هەر لە منداڵییەوە حەزی لە نووسین و خوێندنەوەی کوردی بووە، ئەو بە خوێندنەوەی گۆڤاری (گەلاوێژ) دەستی پێ کردووە و یەکەم دەستپێکی نووسینیشی لە ساڵی ١٩٥٤ لە گۆڤاری(هەتاو) بە ناونیشانی (خەوێکی خۆش) بڵاوکردووەتەوە، بەردەوام بووە لە بڵاوکردنەوەی بابەتی هەمەجۆر لە شیعر و لێکۆڵینەوە و زمانەوانی

لە لای ڕاستەوە:دکتۆر سالار عوسمان بڕیکاری وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوانی
هەرێمی کوردستان، عەبدولکەریم شێخانی

و کەلتوور و کۆمەڵایەتی و سیاسی و وەرگێڕان بە زمانی کوردی و عەرەبی لە بەشی زۆری ڕۆژنامە و گۆڤارە کوردییەکان، بابەتی زۆری لە زمانی کوردی وەرگێڕاوەتە سەر زمانی عەرەبی و بە پێچەوانەش لە زمانی عەرەبی بۆ سەر زمانی کوردی، هەندێ جاریش لە زمانی فارسییەوە بۆ کوردی.

مامۆستا عەبدولکەریم شێخانی لە ساڵی ١٩٦٢ لەسەر هەڵوێستە سیاسی و کوردپەروەری نزیکەی دوو ساڵ خراوەتە بەندیخانە.

ناوبراو پاش بەیاننامەی ١١ ئازاری ساڵی ١٩٧٠ بەشدارییەکی بەرچاوی

کردووە لە وەرگێڕانی کتێبەکانی خوێندنی کوردی بۆ قوتابیانی سەرەتایی و ناوەندی و دواناوەندی کە بە تێکڕایی زیاترن لە (١٥) کتێب، ئەمە جگە لەو بەرهەمانەی:(ڕۆمانی (برا کوژی- الاخوة الاعداء) لە نووسینی : نیکۆس کازانتزاکی- وەرگێڕانی لە عەرەبییەوە ١٩٨٤، ماسییە ڕەشە بچکۆلە- چیرۆکی منداڵان لە نووسینی: سەمەدی بهرەنگی- وەرگێڕانی لە زمانی فارسییەوە- چاپی یەکەم ١٩٧٨ و چاپی دووەم چاپخانەی کارۆ

٢٠٠٨، ڕۆمانی (عابرة سبيل هائمة- کچۆڵەیەکی هەڵگیراوە)لە کوردییەوە بۆ زمانی عەرەبی، پێشەکی دیوانەکەی هێمنی شاعیر(لە کوێوە بۆ کوێ) کردوویە بە عەرەبی - (الشاعر هيمن من جميع المراحل الحياتية و النضالية)، شیعرێکی درێژ کە (٥٥) لاپەڕەیە بە ناوی (ڕەیحا نامە) ی بۆ کۆبانی نووسیوە، (تجاربی الصحفية) فەرهاد عەونی لە کوردییەوە وەری گێڕاوەتە سەر زمانی عەرەبی، دوای خۆر ئاوابوون- ڕۆمانێکی عەبدولحەلیم عەبدوڵڵا، گفتوگۆیەکی نەرم و دۆستانە لەگەڵ هەندێک مامۆستای ئاینی).

ناوبراو هەموو ڕۆژی دووشەممان گۆشەیەکی هەبوو لە ڕۆژنامەی کوردستانی نوێ کە نووسینی هەمەجۆر لە ژێر ناو نیشانی(خرتکە و پرتکە) نزیکەی (١١) زنجیرەی لێ بڵاوکردوەتەوە کە تێیدا باسی گیروگرفت و باری کۆمەڵایەتی و پەند و داب و نەریتی کوردی دەکات و هەندێ جار چارەسەریشی بۆ دەستنیشان دەکات، هەر هەمووی بە تام و چێژن، ئەگەر خوێنەر بە وردی بیخوێنێتەوە سوودی زۆری لێ وەردەگرێت.

مامۆستا عەبدولکەریم شێخانی خزمەتێکی زۆری زمان و ئەدەبی کوردی

جا قوربان مەسەلەیەك هەیە

عەبدولکەریم شێخانی

کـردووە، لـە پاداشـتی ئەمـە دەزگا ڕەسـمی و ناڕەسـمییەکانی کوردسـتان لـە ماوەیەی ڕابردوودا چەند جارێک بە سـەریان کردووەتـەوە، کە ئەمە جێگای دەستخۆشـی لـێ کردنـە لـە لایـەن هەمـوو نووسـەر و ڕۆشـنبیرانی کـورد، وا هەندێکیـان دەخەینـە ڕوو:

لە ٢٠-٢-٢٠٢١ بریکاری وەزیری ڕۆشنبیری و لاوانی هەرێمی کوردستان دکتۆر سـالار عوسـمان لە شـاری سلێمانی مامۆسـتا عەبدولکەریم شێخانی بە سـەرکردووەتەوە و پشتیوانیی خۆی بۆ دەربڕیوە.

لـە ١٠-١-٢٠٢١ چاپخانـەی کارۆ لـە سـاڵیادی سـێیەمی دامەزراندنیـدا، خەڵاتـی وەرگێڕانـی ڕۆمانـی (کچۆڵەیەکـی هەڵگیـراوە)ی بـە مامۆسـتا عەبدولکەریـم شـێخانی بەخشـیوە.

لـە ١١-٥-٢٠١٥ گروپـی وەفـا لەگـەڵ ڕێکخـراوی هۆشـیاریی یاسـایی بـۆ گەنجـان لـە سـلێمانی لـە ڕێوڕەسـمێکی شایسـتەدا ڕێزیـان لـە مامۆسـتا عەبدولکەریـم شـێخانی نـاوە و چەپکـە گوڵیـان پێشـکەش کـردووە بـە بۆنـەی بڵاوکردنـەوەی قەسـیدە درێژەکـەی (رەیحانامـە).

مامۆسـتا عەبدولکەریـم شـێخانی مرۆڤێکـی هێمـن و لەسـەرخۆ وهەسـت ناسـک و بـەرزە، بۆیـە لـە کاتی کۆچـی دوایی کردنـی مۆسـیقا ژەنی ناسـراوی کۆیـە و شـاری هەولێـر (سـەردار ئەحمـەد) کـە بـە (سـەردار بـاب سـەردار) ناسـرابوو، بـە پارچـە شـیعرێک ستایشـی دەکات و دەڵێت:

نایەکەی تۆ، لە پاڵ هەموو ڕەوەزێک و ،
کەپکە شاخێ
لەگەڵ هەموو ئۆفێکی خەم پڕژێن،
لەگەڵ هەموو ناخێ، هەموو داخێ
لەگەڵ فرمێسکی گشت لێ قەوماوێ
لەگەڵ هەناسەی گشت برسییەک، گشت داماوێ
دەبێتە نەعرەتەی ستەمدیدە و هەژاران
بە سەر ستەمکاری وڵاتەکەمدا دا دەکا
هەر وەک ڕێژنەی باران
هەر چی ستەمکار و دز و ڕێگر هەیە
تا ئەبەد دەیخاتە چاڵێ.

مامۆستا عەبدولکەریم شێخانی هەر چەندە تۆزێ بە تەمەن کەوتووە، بەڵام هێشتا قەڵەمەکەی بە بڕشتەو ناوە ناوە لە ڕۆژنامەی کوردستانی نوێ خوێنەرانی بە نووسینێک یان وتارێکی ئەدەبی و زمانەوانی و کەلتووری بە سەر دەکاتەوە، بەمەش پێمان دەڵێت: ئا لێرە لە شاری سلێمانی شاری هەڵمەت و قوربانی، وەکو کێوی سەرکەشی باواجی وەستاوم و هەتا ماوم هەر خزمەتی زمان و ئەدەب و کەلتوور و وشەی کوردی دەکەم.

بۆ مامۆستای پەروەردە و زمان و نووسەر، عەبدولکەریم شێخانی هەر ساغ و سەلامەت و تەمەن درێژتر بیت بۆ خزمەتی ئەدەب و ڕۆشبیری کوردیمان.

سەرچاوەکان:

١- کوردیپیدیا.

٢- ڕۆژنامەی کوردستانی نوێ لە ١١-٥- ٢٠١٥.

٣- Knwe.org لە ١-١٠-٢٠٢١، - Wtarikurd ڕۆژنامەیەکی سەربەخۆ و ئازادە لە ٢٨-٣-٢٠٢٢.

٤- سایتی هەولێر ڕێزلینان لە ناوبراو لە ٢٠-٢-٢٠٢١.

٥- زانیاری و نووسین و دارشتنی خۆم.

دڵشاد عەبدوڵڵا

شاعیر و نووسەرو ڕۆژنامەنووس و وەرگێڕ دڵشاد عەبدوڵڵا

دڵشاد عەبدوڵڵا لە ساڵی ١٩٥٦ لە شاری هەولێر لە دایک بووە، خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و دواناوەندی هەر لە هەولێر تەواو کردووە، لە ساڵی ١٩٧٨ کۆلێژی (زراعة- کشتوکاڵ)ی لە زانکۆی بەغدا تەواو کردووە.

دڵشاد عەبدوڵڵا هەر لە لاوێتییەوە خولیای ئەدەب و شیعری کوردی بووە، بەشی زۆری شیعری شاعیرە کلاسیکییەکانی کوردی خوێندووەتەوە و هەندێکیشی هەر لە بەر کردووە، لە پاشان دەستی بە خوێندنەوەی شیعری شاعیرە عەرەبەکان کردووە وەکو(بدر شاکر السیاب و حسب شیخ جعفر)، لە نیوەی حەفتاکانی سەدەی ڕابردوودا، بەرهەمەکانی (توفیق الصائغ و أدینوس)، شاکارەکانی جیهانی وەکو (لۆرکا و مایکوفسکی و جیمس فریز و تی اس إلیوت)ی خوێندووەتەوە، ئەمانە هەموویان بوونەتە ئەوەی پاشخانێکی ئەدەبی و ڕۆشنبیریی زۆر باشی لا دروست ببێت

دڵشاد عەبدوڵڵا هەر لە سەرەتای حەفتاکان کەتووەتە ژێر کاریگەریی بزووتنەوی شیعری عەرەبی لە گۆڤاری (الشعر٦٩)کە شاعیری عەرەبی نوێخواز(فاضل العزاوي) و جەماعەتەکەی هەر یەک لە (سرجون پولص

لە لای ڕاستەوە: نووسەر حەمەکەریم ڕەمەزان هەورامی، دکتۆر عەبدوڵڵا حەداد

و جان دمو و مؤيد الراوي و صلاح فايق) دەریان دەکرد، هەر ماوەیەکی کەم پاش ئەوان بزووتنەوەی نوێخوازیی شیعری کوردیش جەماعەتی ڕوانگە کە (شێرکۆ بێکەس و جەلالی میرزا کەریم و جەمال شارباژێڕی و کاکە مەم بۆتانی و حوسێن عارف) بڵاوکراوەکەیان مۆرکردبوو، ئەوانیش سێ بڵاوکراوەیان بڵاوکردوە، دواتر کۆمەڵە شاعیرێکی گەنج کە بە شاعیرەکانی(کەرکوک- کفری) ناسرابوون، ئەوانیش کە هەر یەک لە(لەتیف هەڵمەت و سەلام محەمەد و فەرهاد شاکەلی و ئەحمەد شاکەلی و عەبدوڵلا سەڕاج) بوون، کە لەناو هۆڵی کۆنگرەی نووسەرانی کورد لە هەولێر بڵاوکراوەیەکی بە دەست نووسراویان بڵاوکردەوە، ئەمانە هەموویان دەوریان هەبوو لە نوێکردنەوەی شیعری کوردی، تەکانێکی باشیان دا بۆ نوێکردنەوە و بەرەو پێشبردنی شیعر و پەخشانە شیعری کوردی، ئەم کودەتایەی کە لە شیعر و ئەدەبی کوردی ڕوویدا، کاریگەرییەکی تەواوی کردووەتە سەر بیرو هزری شاعیر دڵشاد عەبدوڵلا .

دڵشاد عەبدوڵڵا بە شاعیرە هەرە باشەکانی ئەو سەردەم هەژمار دەکرێت، ئەو هەر لە سەرەتا نوێخواز بوو، بەڵام بە شێوەیەکی جیاواز دەنووسێت، ئەو لە تێکست و دەقە شیعرییەکانیدا سوود لە سروشت، جوانی، ئەڤینی،

ڕووداو و ئاسەوارە مێژوویی و هەتا سۆفیگەریش وەردەگرێت و تابلۆیەکی جوان و سەرسوڕهێنەرمان بۆ دەکێشێت و خوێنەر دەباتە فەزایەکی نێوان واقیع و خەیاڵ، هەموو شیعر و نووسینەکانی زۆر بە هێمنی و بە وردی دەنووسێت، وەکو کورد دەڵێت: (لە سەرەند و بێژینگیان دەدا) ئینجا بڵاویان دەکاتەوە، کە بڵاویشی کردنەوە، پاش ماوەیەکی کەم هەر بە خۆی بەسەریاندا دەچێتەوە و هەڵیان دەسەنگێنێت، ئەمەش جیاوازییەکی دەگمەن و دیاردەیەکی جوانی ئەم شاعیرەیە.

دڵشاد عەبدوڵڵای شاعیر لە گەل هاوڕێ شاعیرەکانی کۆتایی شەستەکان و سەرەتای حەفتاکان تا نیوەی هەشتاکانی سەدەی ڕابردوو کە هەر یەکە لە (شێرکۆ بێکەس و عەبدوڵڵا پەشێو و جەلالی میرزا کەریم و لەتیف هەڵمەت و سەلام محەمەد و سەلاح شوان و عەبدوڵڵا عەباس و ئەنوەر قادر جاف و جەلال بەرزنجی و سەباح ڕەنجدەر)، شیعر و ئەدەب و ڕۆشنبیریی کوردییان گەیاندە لووتکەی و بە چەرخی زێڕینی شیعری کوردی و شیعری پاش گۆرانی شاعیر دادەنرێن، لە هەندێ بواردا قۆناغی گۆرانیشیان بەجێ هێشتووە.

دڵشاد عەبدوڵڵا زیاتر لە (١٦) کتێب، دەیان بەرهەمی دیکە لە لێکۆڵینەوەو

لە لای ڕاستەوە: شاعیر کەریم دەشتی، دڵشاد عەبدوڵڵا

وەرگێڕان و وتاری ڕۆشنبیری بە تام و چێژ و ئاست بەرزی لە چاپ داوە و بڵاوی کردوونەتەوە، لەوانە:(کێڵگەکانی گەنم- شیعر، وزەی سپی- شیعر، دیوانی حەج- شیعر، بەفرنووس و ئەوانی تر، کتێبی ڕەش، کاتب جدید- سیجار و چروت، ڕاپۆرت لە بارەی خۆمەوە- شیعر، قەوس و قەزەح لە نزیکەوە- قوس القزح من قریب ، باژێڕی عەتارەکان - سوق العطارین، اللیلة الثانیة - شەوی دووەم، دنیا کەمێک لاسارە و....چەندانی تر).

بەشێکی زۆر لە شیعرەکانی ناوبراو وەرگێردراونەتە سەر زمانەکانی عەرەبی و فارسی و ئینگلیزی، کتێبی (حەج) لەلایەن نووسەر بەکر دەروێش کراوەتە عەرەبی، کتێبی (وزەی سپی و دنیا کەمێک لاسارە) چیرۆکنووس چنار فەتحی وەریگێڕاونەتە سەر زمانی فارسی، کتێبی (باخچەی إشراق) لە لەیەن مەڕوان هەڵەبجەیی کراوە بە فارسی، هەر یەک لە نووسەران ڕێبوار سیوەیلی و موکەڕەم ڕەشید تاڵەبانی و جەمال کەریم و ئازاد ملکۆ، چەند پارچە شیعرێکی شاعیر دڵشاد عەبدوڵلایان وەرگێڕاوەتە سەر زمانی عەرەبی.

ناوبراو ئەندامی یەکێتیی نووسەرانی کورد و ئەندامی سەندیکای ڕۆژنامەنووسانی کوردستانە، ماوەیەک سەرنووسەری گۆڤاری کوردستانی

لە لای ڕاستەوە: سەلاح شوان، دڵشاد عەبدوڵڵا، جەوهەر کرمانج،ووریا حەمید

لە لای ڕاستەوە: ئەبوبەکر خۆشناو، عادل موراد، دڵشاد عەبدوڵڵا

نوێ بووە، بەشداری کردووە لە دامەزراندنی دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی سەردەم و جێگر و سەرپەرشتیکاری دەزگایەکەش بووە.

دڵشاد عەبدوڵڵا لە هەموو کۆڕو کۆبوونەوەکانی یەکێتی نووسەران و سەندیکای ڕۆژنامەنووسانی کورد ئامادە دەبێت، پەیوەندییەکی باشیشی لە گەڵ هەموو شاعیرو ئەدیبانی کوردستان هەیە هەبووە، ئەوەتا دەبینین لە مانگی ١١ ی ساڵی ٢٠٠٠ شاعیری گەورەی کورد نەمر شێرکۆ بێکەس نامەیەکی مێژوویی بۆ شاعیر دڵشاد عەبدوڵڵا نووسیوە، وا هاوپێچم کردووە.

ناوبراو پارچە شیعرێکی بۆ ستایشی ڕەوانشاد دکتۆر عەبدوڵڵا حەداد نووسیوەو بۆتانم نووسیوەتەوە، هەروەها پارچە شیعرێکی دیکە، کە نووسەر بەکر دەروێش کردوویەتی بە عەرەبی ئەویشم نووسیوەتەوە.

بۆ شاعیرو نووسەرو ڕۆژنامەنووس و وەرگێڕی کوردپەروەر دڵشاد عەبدوڵڵا هەر ساغ و سەلامەت و تەمەن درێژ بیت بۆ خزمەتی زمان و ئەدەب و وشەی کوردیمان.

(بۆ گیانی عەبدوڵڵا حەداد و نەفرەتی چوار خوداوەندەکە)

پەیکەرێک دەبینم لەسەر قەراتێ هەور نایگاتێ

لەبەر ئازاری جومگە گۆچانی لەدەستە

لار بۆتەوە کەمێک
برۆی هێناوەتەوە یەک کەمێک، دوور دەڕوانێ.
دەستی چەپی درێژکردووە
ژنێکی عەبا بەسەر بە بەدەندا هەڵدەگەڕێ لارەلار لەبەر پیریی
دەستم بگرە عەبدوڵڵا!
پەیکەرێک،
هێشتا خوێنی گەرم لە دەماریا
هێشتا نیگای گەرم لە تەماشای
هێشتا دەستی چرچ لەمستیا
دەیەوێ بفڕێ.
گرفتی بەندەی یاخی بوو ئەمەیە: نایەوێ
بە چاوی کزەوە ببینێ، عەینەک لادەدا
بە ڕوونی،
خواوەندەکان هەراسان دەکا
دەمێکە شار گرفتارە بەدەستیانەوە.
ئەو تارماییە سەربڕاوە کێیە؟
کەس نایناسێ؟

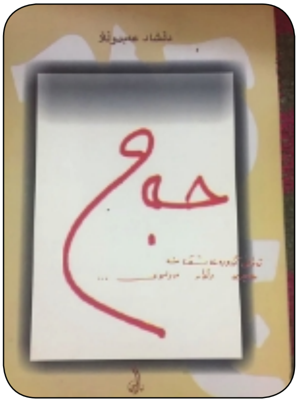

یەک لەدوای یەک جلەکانی فڕێ دەدا
بە ڕووتی،
لە جیاتی تەسلیمبوون پێدەکەنێ!
پیرێژنی خانەدان لێی نزیک دەبێتەوە
بە چۆکدا دێ
بە عەباکەی قۆنداخی دەکا
وەک گەوهەرێک دەیشارێتەوە.

ئەم پارچە شیعرە نووسەر بەکر دەروێش کردوویەتی بە عەرەبی:
لسماء زرقاء..كذلك خلف خوذ الجنود
اسكتوا ابواق الحروب
إنّه موسم عودة طائر الكركي
الوطن هو وطنهم ايضا
كانهيار سقف في حفل موسيقي
او دق المسامير في العظام
مازالت الأبواق تهدد
بين رمي الزهر والخطوات اللاحقة
هناك حاجة للصمت

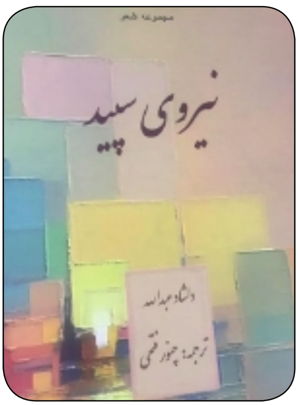

لا ضرورة للصخب
النقر على باب دارك
الوطن ليس جغرافيا
انه الموهبة،
كالموسيقى
الأبواق تربك الهدوء في الأجواء
تربك سكون المقابر
انه موعد نوم الموتى
الوطن هو وطنهم ايضا
الوطن هو تلك الاشياء التي نزركشها
نحن على الورق
وآخرون فوق رمال الشواطئ
أحيانا
يطلق اسم الوطن على صخرة، شجرة، او باب
أحيانا لا تسمى المساحات الشاسعة والكبيرة وطنا
في طفولتي كان لي كلب وغزالة
ربيت أولهما في الزقاق وثانيهما في عمق الدار
قُتل الكلب بينما كان يحرس دارنا
والغزالة هربت حينما سنحت الفرصة
كان زقاقنا ترابياً
ظل اثار تخبط ذاك و بقع الدم
بينما اختفت آثار حوافر تلك
الوطن هو الاثنان
الذي يبقى والذي يهرب
في الطريق الى المدرسة
كنا نتسلق سوراً عاليا لأحد القصور
نقطف الزهور العطرة من حديقته
متباهين نضعها فوق صدور ستراتنا المهترئة

كنا نمر بمقبرة
ونقرأ فوقَ الشواهدِ الأسماءَ
لم نكن نعرف احداً منهم
لم نكن نسيء الى الشواهد
وكأنهم افراد من اهلنا
ثم أصبح القصر والحديقة العطرة والمقبرة معاً
وطنا
حينذاك كنا قد كبرنا
ولم نتسلق الاسوار
الوطن كان هذه الاشياء الصغيرة
التي تملأ قلوبنا فرحة كل يوم
وليست الكلمات الرنانة التي لم تكن تعني لنا شيئا
كانت طائرة تقصف إحدى القرى
كنت أُشاهد من فوق سطح دارنا على بعد عشرة كيلومترات
كنت أرى وطنين لأول مرة
أحدهما تحت التهديد
وثانيهما يقابله
الوطن ليس شيئا ثابتاً، بل متحولاً
حينما ذهبت لأعيشَ في بغداد
كنت اتجول بين المكتبات الكبيرة بجيوب فارغة
الوطن كان ذلك الكتاب الذي جلدتُ غلافه خوفاً من البعثيين
كنت أقرأه كل ليلة في شرفة دار الطلبة
أثناء ليالي العربدة والبوهيمية
كان الوطن تلك الأغاني المخمورة في ساعات الليل المتأخرة
نرددها في الحانات
حينما ذهبت لأعيش في بغداد
أصبح الوطن حافلة بولندية
تنقلني للبيت في ست ساعات

كانت العودة أطول من الذهاب في كل مرة
الوطن ليس كسولاً توقظه من النوم بالصراخ
عليك ان تناديه كما وأنك تخاطب قلبك
الذين يرون الوطن مزدوجاً
من المنفى
قد ضاع منهم وطنهم اصلاً
انه ظل يلتصق بك
وهكذا تعيد نفسك وانت
تتمثل فيه
الوطن ليس خرقة تلفها حول خاصرتك
بلغة اكثر تجريداً، ليس منشفة تستخدم في الحمام
انه الحمام
فيه تتعرى
دون أن تتردد في شيء
الوطن وهج
هكذا تحبه وهو يمنحك المتعة
دون أن يسبب لك الأذى ولا ان يسبب لك الفرحة
يا أيتها الأحاسيس كفى
لا تمنحيه الفرصة بعد سنوات العمر هذه.

سەرچاوەكان:

بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- روائع الادب الكردي- اعداد و ترجمة ازاد ملكو لە ٨٢-٨-٨١٠٢

٢- ماڵپەڕی (المدى) وتارێكی میدیاكار ماجدة محسن لە ٤-٧-١١٠٢

٣- زانیاری و نووسینی خۆم

هاشم عەلی مەندی

دەرهێنەری هونەری شانۆیی و ڕۆژنامەنووس و میدیاکار هاشم عەلی مەندی

لە گوندی(نیروە)ی هەرێمی کوردستان بۆ کەرکووک و وەزیرییە لە بەغدا، ئینجا بۆ ڤیەننا و واشنتۆن، لەوێش بۆ ناو نووسینگەکانی نەتەوە یەکگرتووکان، وەکو میدیاکارێک بۆ گەیاندنی و ناساندنی دەنگی گەلی کوردمان بە گەلانی هەر چوار کیشوەری ئاسیا و ئەفریقیا و ئەورووپا و ئەمەریکا.

ناوی تەواوی(هاشم عەلی مەندی مبارەک)ە، لە ساڵی ١٩٥١، لە هەندێ

سەرچاوە ساڵی ١٩٥٣ لە گوندی (نیروەی سەرەوە) لە خانەوادەیەکی کوردپەروەر لە کوردستان لە دایک بووە، هەر شەش مانگ پاش لەدایکبوونی، عەلی مەندیی باوکی لەسەر هەڵوێستی سیاسی ئەو کات دژی حوکمڕانی پاشایەتیی نەفی کراوەتە شارەکانی حەدیسە-

لە لای ڕاستەوە: شەهید ڕەفیق حەریری سەرۆك وەزیرانی پێشووتری لوبنان، هونەرمەند هاشم عەلی مەندی

حەقلانیە – ڕەمادی – بەغدا و دواتر بۆ کەرکووک، ئەو تەمەنی (٧) ساڵی بووە هاتوونەتەوە کەرکووک، یەکسەر چووەتە قوتابخانەی (الحکمة الإبتدائیة) و دواتر ناوەندیی حیکمە (متوسطة الحکمة) و لە ئامادەیی کەرکووک قۆناغەکانی خوێندنی تەواو کردووە.

هاشم عەلی مەندی لە سەرەتادا نەیویستوە بە زمانەکانی عەرەبی و تورکمانی بخوێنێت یان فێریان ببێت، بەڵام دواتر هەر سێ زمانی عەرەبی و تورکی و کوردی و هەر دوو شێوەزاری کرمانجی و سۆرانی بە باشی فێربووە، ئەو هێشتا قوتابیی چواری سەرەتایی بووە، لە قوتابخانەی سەرەتایی (الحکمة الإبتدائیة) سروودی نیشتمانی (ئەی ڕەقیب و باخچەی پاشا)ی بە سەرپەرشتیی هونەرمەند قادر مەردان بۆ منداڵانی قوتابخانەکە وتووە، هەر لە کەرکووک لەگەڵ هاوڕێکانی تیپی هونەری میللی و چەند تیپێکی دیکەی نواندن(تمیثلیة)یان پێکهێناوەو یەکەم نواندنیشی لە سینەما سەلاحەدین بووە، دواتر شانۆگەری (رسالة الی الله) لە نووسینی تەحسین شەعبان و دەرهێنانی سەلمان فائەق بووەو شانۆگەریی (الناقوس) لە دانانی

نەسرەت مەردان و دەرهێنانی ئەنوەر ڕەمەزان بووە.

هاشم عەلی مەندی لە ساڵی ١٩٧٤ ئەکادیمیەی هونەرە جوانەکانی بەغدای بەشی هونەری دەرهێنانی شانۆیی لە بەغدا تەواو کردووە و بەکالۆریۆسی وەرگرتووە، لە تەک ئەوەی قوتابیی ئەکادیمی هونەرە جوانەکان بووە، لە ساڵی ١٩٧٠ بە (بێژەر- مذیع) لە ڕادیۆی کوردیی بەغدا دەست بە کاربووە، لە ساڵی ١٩٧٢ کە بەندە وەکو بێژەر لەوێ دامەزرام، ئەو لەوێ لێپرسراوی بەشی نواندن و شانۆگەری بوو و بێژەریش بوو، ئێمە تیمێک بووین کە پێکهاتبووین لە هەریەک لە (محەمەد سدیق ئیمام ، مەحموود موفتی، هاشم عەلی مەندی، جەمال بەرواری، ئیبراهیم سەلمان، محەمەد جیهاد حەسەن، بەندە، نازم کەریم، بەهادین جەلال و چەندانی دیکە)، ناوبراو بە هەردوو شێوەزاری (بادینانی وسۆرانی) دەنگوباسی دەخوێندەوە، هەر جارێک ئەگەر بێژەرێکی شێوەزاری سۆرانی لەوێ نەبووایە، هاشم عەلی مەندی دەنگوباسی بە شێوەزاری سۆرانی دەخوێندەوە و کەسیش هەستی

لەلای ڕاستەوە: ڕووناکبیر جەمال بەرواری، هاشم عەلی مەندی ، هونەرمەند و ڕۆماننووس بە زمانی کوردی و هۆڵەندی ئیبراهیم سەلمان- لە شانۆگەری(العطیل)ی شکسبیر

پێ نەدەکرد، کە ئەو زمانی دایکی شێوەزاری کرمانجییە (بەهدینانی)یە.

لە نیوەی حەفتاکانی سەدەی ڕابردوو بەندەو هاشم عەلی مەندی هەردووکمان لەسەر نەبوون بە بەعسی گوێزراینەوە بۆ (إذاعة بغداد)،من یەکسەر داوای گواستنەوەم کرد بۆ ئەمینداریێتیی گشتیی ڕۆشنبیری و لاوان لە هەولێر، ئەویش لە ڕێگای بەڕێز (سعد البزاز) تاقیکردنەوەی (بێژەر- مذیع)ی بە زمانی عەرەبی کردو تێیدا سەرکەوت و پاش چەند هەفتەیەک، وەکو بێژەر لە ڕادیۆی عەرەبیی بەغدا (إذاعة بغداد) دەست بە کار بوو، یەکەمین کوردیش بووە لە مێژووی (إذاعة بغداد) بووە بە (بێژەر- مذیع) بە زمانی عەرەبی.

هەر لەگەڵ نزیکبوونەوەی دەستپێکردنی شەڕی عێراق و ئێران، ئەو ڕووی لە وڵاتی نەمسا کردووە و درێژەی بە خوێندنی خۆی داوە و بڕوانامەی دبلۆمی باڵای لە زانکۆی ڤیەننا لە زانستی شانۆگەری وەدەرهێنان بە دەستهێنا، دوو ساڵیش بە شێوەی ئەکادیمی ڕۆژنامەوانی خوێندووە.

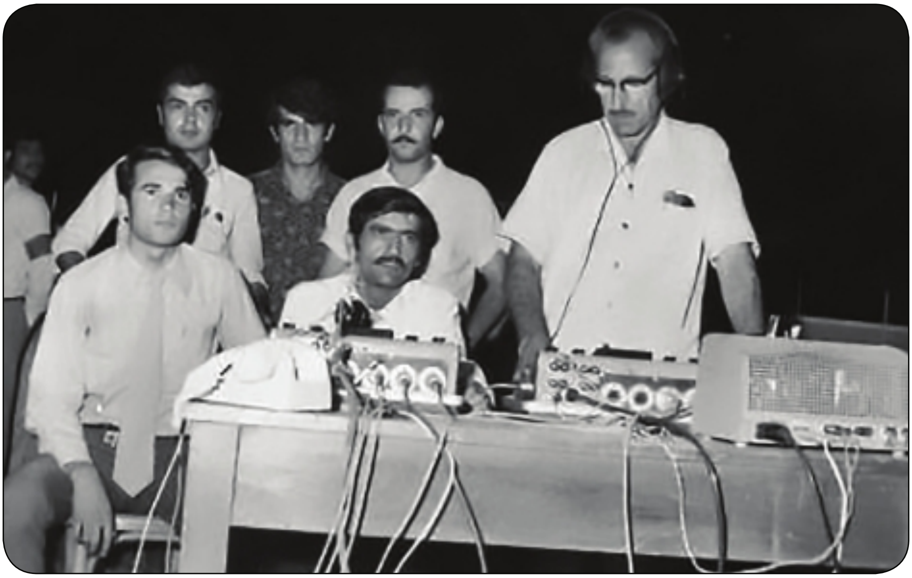

لەلای ڕاستەوە دانیشتووەکان : شاعیر و نووسەر و میدیاکار عەبدوڵڵا عەباس، هونەرمەند هاشم عەلی مەندی، لە ڕاستەوە ڕاوەستاوەکان: تەکنیککار نەناسراوە، حوسێن عەبدوڵڵا زاخۆیی، ئەحمەد عەلی ئەسکەندەر ئامێدی، کاک ڕەزا ئەحمەد

لەلای ڕاستەوە: مەقامبێژو گۆرانیبێژی کوردیی نەمر تایەر تۆفیق، هونەرمەند هاشم عەلی مەندی

هاشـم عەلـی مەنـدی لـە ڕادیـۆی کوردیـی بەغـدا چەنـد تەمسـیلییە و شانۆگەری لەگەڵ هاوڕێیانی، ئیبراهیم سەلمان و جەمال بەرواری و چەند قوتابییەکـی دیکـەی ئەکادیمییـای هونـەرە جوانـەکان و قوتابییانـی کۆلێـژی ئاداب- بەشـی کوردی تیپێکی نواندیان پێکهێنابوو، کە کۆمەڵێک تەمسـیلییە و شـانۆگەری و زنجیرە تەمسـیلییەیان پێشـکەش کـرد لـە ڕادیـۆی کـوردی بەغدا لەوانە(شـانۆ و شـانۆگەری، المسـرح و المسـرحية، العطيل لشكسـبير)، لەگەڵ بەرنامـەی (عالـم الفن- جیهانی هونـەر) بۆ تەلەفزیۆنی کەرکووک لـە بەغدا، جگە لە بەشداری کردن وەکو ئەکتەریش لـە شـانۆگەرییەکانی (مكبث - شكسـبير، الحضيض-مكسـيم غورگي، السـندباد- شـوقي خميس، الرهـان- تشيخوف، ثمن الحريـة- عمانوئيل روبكس، الجرة المحطمـة- باتيست بوكلان، مـس جوليـا أوغيشـت سـتيرنبرغ...هتد)، هەروەهـا بەرنامەیەکـی هونـەری و ڕۆشـنبیری بۆ تەلەفزیۆنـی بەغداش پێشـکەش دەکرد.

(هاشـم عەلـی)ی هونەرمەنـد و میدیـاکار هـەر کـە لـە زانکـۆی ڤیەننـا خوێندنی زانستی شانۆگەری ڕۆژنامەوانی تەواو کردووە، یەکسـەر چ وەکو بێژەر چ وەکو پەیامنێر کاری لـەم دەزگا ڕاگەیاندنـە عەرەبی و جیهانییانـەدا

ناوبراو لەگەڵ پۆلێك لە میدیاكارانی عەرەبی و كوردی لە چایخانەیەك لە هەولێر

كردووە لەوانە (هيئة الاذاعة البريطانية BBC ، إذاعة النمسا العالمية ROI, ئاژانسی ئاسیوشیدپریسی تەلەفزیۆنیAPTN، ئێزگەی ڕادیۆی كوێت و ڕۆژنامەی جزيرة و رياض-ی سعودی و ئاژانسەكانی عێراق و سعودی و كوێت و قەتەر و عومان، وەكو پەیامنێریش لە ڕۆژنامەی (الحياة)ی لەندەنی و گۆڤاری (المجلة)ەش كاری كردووە.

ناوبراو لە سەرەتای دروست بوونی ڕادیۆی عێراقی حر(إذاعة العراق الحر) لە ساڵی ٢٠٠٣ لەگەڵ تیمی دەستەی كارگێڕان كاری كردووە و پشتگیری كردوون، لە ساڵی ٢٠٠٤ چووەتە ئەمەریكا لە دەزگای (قناة الحرة) و(راديو سوا) دەست بە كار بووە، بەشدارییەكی بەر چاوی كردووە وەكو بێژەر و پێشكەشكاری هەواڵەكان و ئەنجامدانی چاوپێكەوتن و دیمانە لەگەڵ گەورە بەرپرسانی وڵاتانی ڕۆژهەڵات و بەشی زۆری وڵاتانی ئەوروپا و ئەمەریكا.

هاشم عەلی مەندی وەكو ڕاگەیاندكار و هونەرمەندێكی كورد لە میانەی ئەو ساڵانەی لە دەزگاكانی ڕاگەیاندنی عەرەبی و جیهانی كاری كردووە، چ

لە وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست چ لە وڵاتانی ئەوروپا و هەتا ئەمەریکاو ناو نووسینگەکانی نەتەوە یەکگرتووەکانیش، هەر کات و ساتێ دەرفەتی بۆ لوابێت باسی مافەکانی گەلی کورد کردووە، سەرپێچی و جێبەجێ نەکردنی دەستووری عێراقی فیدراڵی کردووە، هەروەها هێنانی میدیاکار و هونەرمەندان بۆ هەولێری پایتەختی هەرێمی کوردستان و هەوڵدان بۆ ڕاکێشانی ڕێکخراوە نێودەوڵەتییەکان بۆ ئاوەدانکردنەوەی کوردستان، هەوڵیشی داوە بۆ پێناسە کردنی گەلی کوردمان لە وڵاتانی هەر چوار کیشوەرەکانی ئاسیا و ئەفریقیا و ئەوروپا و ئەمریکا، خۆم بە زێدەڕۆیی نازانم ئەگەر بڵێم هاشم عەلی مەندی هەر وەکو باڵوێزێکی هەرێمی کوردستان کاری کردووە و دەکات.

هاشم عەلی مەندی خاک و نیشتمانی خۆی زۆر خۆشدەوێت، بە تایبەتی شاری کەرکووک، بیرەوەریی زۆری هەیە لەوێ و هەموو هاوڕێکانی خۆی کە کاری لەگەڵدا کردوون لە ڕادیۆی عەرەبیی بەغداو بەشی کوردی

بێژەر و ئەکتەر و شانۆگەر هاشم عەلی مەندی لە کاتی میکیاچ کردن، هونەرمەندی دەرهێنەر سەلمان فایەق

خۆشدەویێت لەوانە (ڕەوانشاد حافظ القبانی، دەرهێنەر ناسر حەسەن، انس الشفقة لە ڤینا، حسن مصطفی ، سامی حداد فیصل القاسم لە لەندەن، کاک کامەران قەرەداغی لە براگ، سالم مشکور، محمد علي الجبوري، موفق الحرب، محمد سليم سواری لە ئەمەریکا و هاشم جەباری لە کەرکووک، محمد علي اسکندر لە ئەنجومەنی پارێزگای دهۆک.

بۆ ڕۆژنامەنووس و بێژەر و میدیاکار و دەرهێنەری شانۆ، هاشم عەلی مەندی هەر ساغ و سەلامەت و سەرکەوتوو بیت بۆ خزمەتی هونەر و ڕاگەیاندن و زمانی کوردی.

سەرچاوەکان:

بۆ نووسینی ئەم باسە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- دیمانەیەک لەگەڵ هونەرمەند هاشم عەلی مەندی کە ڕۆژنامەنووس و شاعیر بەدەل ڕەفۆ مزوری کردوویەتی لە سایتیpukmidia ٣٠-١٠-٢٠١٣.

٢- چاوپێکەوتنێک لەگەڵ هونەرمەند هاشم عەلی مەندی لە Pukmidia، ڕۆژنامەنووس ڕزگار شوانی لە ١٦-٢-٢٠١٩ ئەنجامی داوە.

٣- کورتەیەک لە ژیاننامەی هونەرمەند هاشم عەلی مەندی، لە سەر داخوازی من بۆی ناردووم ، سوپاسی دەکەم.

٤- زانیاری و نووسین و داڕشتنی خۆم.

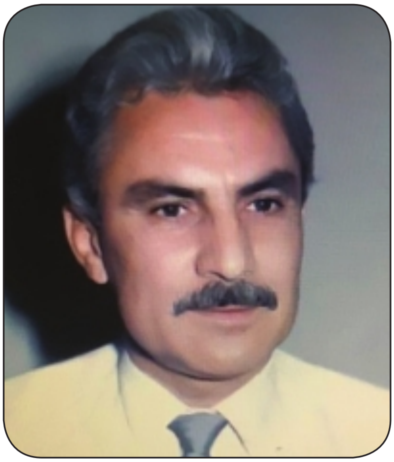

سەلاح شوان

شاعیر و نووسەرو چیرۆکنووس و ڕۆژنامەنووس سەلاح شوان (دوواییین شەوانی سیمرخ)، ئەو پاش چل ساڵ لە شیعرەکانی(شەوێک لە شەوانی سیمرخ) دێتەوە، جارێکی دیکە بە سووتانی خۆی ...سیمرخ ئاسایی خۆی دەسووتێنی، مۆمی دەقی شیعرەکانی پێ دادەگیرسێنێتەوە.

ناوی تەواوی(سەلاحەدین خورشید شوان)ە، لە ساڵی ١٩٤٧ لە ناوچەی(شوان)ی سەر بە پارێزگای کەرکووک لە خانەوادەیەکی کوردپەروەر لە دایک بووە، پاش تەواو کردنی قۆناغەکانی خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و ئامادیی لە ناوچەی شوان و کەرکووک، بەشی زمانی کوردیی کۆلێژی ئادابی زانکۆی بەغدای لە ساڵی ١٩٧٠ تەواوکردووە، لە تەک خوێندنی لە بەشی کوردی بەشداری بووە لە سەرەتای دەرچوونی ڕۆژنامەی هاوکاری تاوەکو نەوەتەکانی سەدەی ڕابردوو.

لە ساڵی ١٩٧٤ پاش ڕێکنەکەوتنی سەرکردایەتیی شۆڕشی کورد لەگەڵ ڕژێمی ئەوسای عێراق بۆ جێبەجێکردنی تەواوی بەندەکانی بەیاننامەی ئاداری ساڵی ١٩٧٠، ئەو وەکو هاوڕێکانی دیکەی لە شاعیر و ڕۆشنبیرانی کورد بووەتە پێشمەرگەی کوردستان و لە دەزگا ڕاگەیاندنەکانی شۆڕش دەست بە کار بووە، لە ساڵی ١٩٧٥ دوای هەرەسهێنانی شۆڕش دێتەوە

لە لای ڕاستەوە: شاعیر و نووسەر عەبدوڵڵا عەباس، نووسەر عەبدوڵڵا ئاگرین، شاعیر سەلاح شوان- لە هۆڵی گەل- هەولێر ساڵی ١٩٨٣

سەر کارەکەی خۆی لە ڕۆژنامەی هاوکاری، لە سەرەتای نەوەتەکان لە هەولێر ژیاوە و لە ساڵی ١٩٩٥ لە ڕۆژنامەی (المؤتمر)ی سەر بە (معارضة)ی عێراقی لە پیرمام(مصیف صلاح الدین)وەکو ڕۆژنامەنووس کاری کردووە، لە ساڵی ١٩٩٦ ڕووی کردووەتە وڵاتی ئەمریکا، بەڵام دیارە لەوێ جێگیر نەبووە، چووەتە وڵاتی (نەرویج) لەو کاتەوە تا ئێستا لەوێ دەژیت.

شاعیرو نووسەر سەلاح شوان یەکێکە لەو نووسەرو ڕۆژنامەنووسانەی هەر لە سەرەتای دەرچوونی ڕۆژنامەی هاوکاری لەگەڵ هاوڕێکانی هەر یەک لە (جەلالی میرزا کەریم و عەبدوڵلا عەباس و سەربەست بامەڕنی و محەمەد زادە و چاندانی دیکە) دەست بەکار بووە، دیسان ئەو یەکێک بووە لەو نووسەر و ڕۆژنامەنووسانەی لەگەڵ هاوڕێکانی (سەربەست بامەڕنی و جەلالی میرزا کەریم و عەبدوڵلا عەباس و عەبدولوەهاب تاڵەبانی و ڕەوانشاد فەلەکەدین کاکەیی)، دەستەی دامەزرێنەری ڕۆژنامەی (برایەتی) پاشکۆ کوردییەکەی ڕۆژنامەی (التآخی) کە لە سەرەتادا هەفتانە بوو،

دواتر بووه ڕۆژانه و (٢٦) ژمارەی لێ دەرچوو.

نووسەرو شاعیر سەلاح شوان یەکێکە لە شاعیرە نوێخوازەکانی سەرەتای حەفتاکانی سەدەی پێشوو، بەشداربووە لە هەموو چالاکییەکانی بزووتنەوەی نوێخوازیی شیعری کوردی کە کاتی خۆی بە (ڕوانگە)ناسراون، لەوانە بانگەوازی (قەڵەمە نەترساوەکان)یش، ئەو لەگەڵ هاوڕێکانی هەر یەک لە شاعیران و چیرۆکنووسان (شێرکۆ بێکەس و جەلالی میرزا کەریم و جەمال شارباژێڕی و حوسێن عارف و کاکەمەم بۆتانی و عەبدوڵلا پەشێو)، لەگەڵ شاعیرانی دیکەی سەردەمی خۆیان هەر یەک لە(لەتیف هەڵمەت و ڕەفیق سابیر و فەرهاد شاکەلی و سەلام محەمەدو عەبدوڵلا سەڕاج و چەندانی دیکە، لە دەرەوەی ڕوانگە وەکو ئەنوەر قادر جاف و جەلال بەرزنجی و دڵشاد عەبدوڵلا). توانیان شیعری نوێی کوردی بگەیەننە ئاستێکی بەرز، بە ڕای هەندێ لە ڕەخنەگرانی کورد لەوانە دکتۆر کەمال غەمبار ئەگەر قۆناغی شیعری شاعیری گەورە و نەمری کورد (گۆران) تێنەپەڕاندبێ ئەوا شانبەشانی ئەو وەستاون.

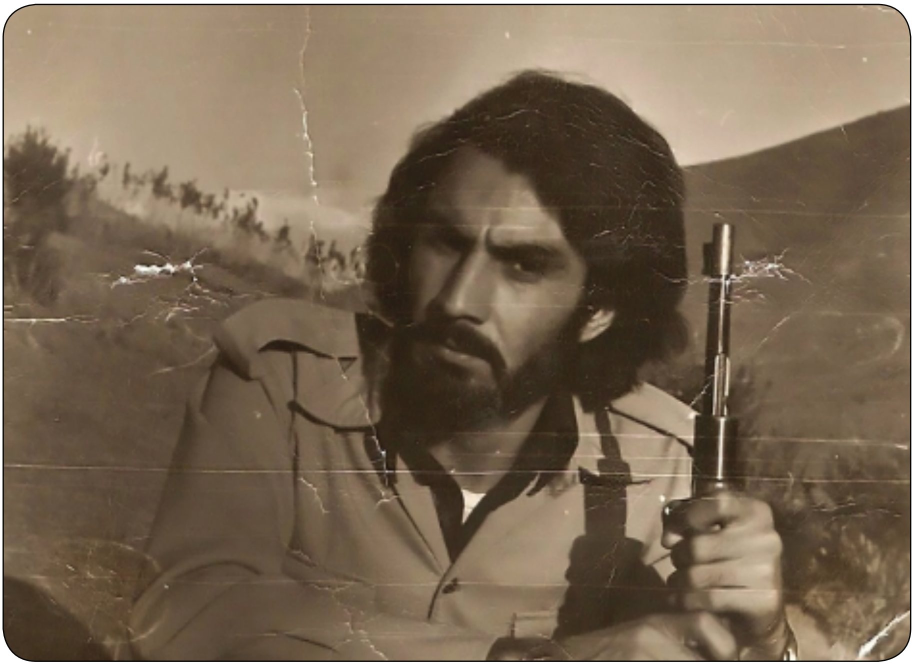

شاعیر سەلاح شوان بە جلی پێشمەرگایەتی

شاعیر سەلاح شوان یەکێک بووە لە دامەزرێنەرو بەڕێوەبەری گۆڤاری (دەنگی پێشمەرگە) و نووسەر بووە لە (ئێزگەی دەنگی کوردستان).

ناوبراو دەیان وتار و لێکۆڵینەوەی زانستی و ئەدەبی و فۆلکلۆری و فیکری و فەلسەفی ڕەخنەیی و شیعر و چیرۆک لە زۆربەی زۆری گۆڤارە کوردییەکان بڵاوکردووەتەوە، بە زمانی عەرەبیش دەیان وتاری هەمە جۆری بڵاوکردووەتەوە، ئەو هەرچەندە بەرهەمەکانی زۆر نین، بەڵام کەمنووسی جواننووسە، گرنگترین بەرهەمەکانی ئەمانەن:

-دڵدارەکەم پایزە گەواڵەیەک نییە- کۆمەڵە شیعر.

- ئەستێرە بەرزە- کۆچیرۆک.

- شەوێک لە شەوانی سیمرخ١- شیعر.

-دوایین شەوەکانی سیمرخ- شیعر- دەتوانین ناوی لێبنێین شەوێک لە شەوانی سیمرخ٢.

زۆر لە پارچە شیعرەکانی لە لایەن نووسەرو شاعیر بنیامین یۆخنا دانیال وەرگێڕدراوەتە سەر زمانی عەرەبی، هەندێ پارچە شیعریشی لە لایەن نووسەر و شاعیری ئێرانی م. ساماڵ ئەحمەدی وەرگێڕدراونەتە سەر زمانی فارسی.

شاعیرو نووسەر سەلاح شوان، بەشی یەکەمی شیعری (شەوێک لە شەوانی سیمرخ)ی لە ساڵی ١٩٧٧ نووسیوە، لە گۆڤاری بەیانی ژمارە(٤٤) بڵاوکراوەتەوە، کاتی خۆی دەنگ و سەدایەکی زۆری هەبوو، بووە هۆی بەناوبانگ بوون و پێشخستنی شیعرەکانی سەلاح شوان و شیعری کوردیی نوێ و هاوچەرخ بە گشتی، پاش چل ساڵ شیعری(دوایین شەوانی سیمرخ) ی نووسیوە، جارێکی دیکە بە ئێش و ئازارەکانی خۆی دەسووتێنێت و زیندوو دەبێتەوە لەم بازنەیەدا دەسووڕێتەوە و ئەم سووتانەش دەکاتە مۆمی دەقە شیعرەکانی.

کۆ شیعری (شەوێک لە شەوانی سیمرخ) شاعیری کوردپەروەر سەباح ڕەنجدەر بۆی کۆکردووەتەوە و لەسەر ئەرکی وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوانی هەرێمی کوردستان لە چاپی داوە.

کورتە بیرەوەرییەکم لەگەڵ شاعیر و نووسەر سەلاح شوان دەگەڕێتەوە

پۆلێك لە شاعیر و نووسەران لە خیوەتگای شاعیران
لە دەربەندی حاجی ئۆمەران ساڵی ١٩٧٤

گەواڵەیەك نییە

دلدارەكەم پاییزە

ساڵی ١٩٨٣، ئەو كات بەندە سەرۆكی بەشی ڕۆشنبیری بووم لە ئەمینداریێتیی گشتیی ڕۆشنبیری و لاوان لە هەولێر بە هاریكاری لەگەڵ دەزگای چاپ و بڵاوكردنەوەی كوردی لە بەغدا كۆڕێكمان لە هۆڵی(گەل) لە هەولێر بۆ هەر دوو شاعیرو نووسەرو ڕۆژنامەنووس سەلاح شوان و عەبدوڵڵا عەباس ڕێكخست، نووسەر و چیرۆكنووس عەبدوڵڵا ئاگرین كۆڕەكەی بەڕێوەبرد، هەردووكیان باسی ئەزموونی خۆیان لە ڕۆژنامەگەری و بزووتنەوەی شیعری نوێخوازی (ڕوانگە)ی سەرەتای حەفتاكانی سەدەی رابردوویان كردو، پاشان هەر یەكەیان چەند پارچە شیعرێكی خۆیان خوێندەوە، بە ئامادە بوونی جەماوەرێكی زۆر لە شاعیر و ڕۆشنبیرانی شاری هەولێر.

شاعیرو نووسەر سەلاح شوان ئێستا لە نەرویج دەژیت و زۆر سەربەست و ئازادانە دەنووسێت و

ڕای خۆی بەرامبەر ڕووداوەکانی کوردستان و دنیا دەردەبڕێت.

بۆ شاعیر و نووسەر و ڕۆژنامەنووس سەلاح شوان هەر سەرکەوتوو و تەمەن درێژ بێت بۆ خزمەتی شیعر و ئەدەب و زمانی کوردی.

وا هەڵبەستێکی(قصیدة)یەکی شاعیر سەلاح شوان- تان بۆ دەنووسمەوە:

هەزار ساڵ چاوەڕوانی

سەلاح شوان

هەزار ساڵ بوو چاوەڕوان بووم
هەر دەهاتی و نەدەهاتی.
کاتێ هاتی نە تۆ تۆ بووی
نە من خۆم بووم!
نە تۆ لەیلە پڕ مەیلەکەی جارانم بووی
نە من فەرهادە گێلەکەی ئاشقت مام
کاتێ هاتی
نە سیمرخێک لەم ناوە مابوو نە منیش
ئیتر ئەژدیهای ڕۆژگارم پێ دەکوژرا
نە بەهار بووی ئەشقی ڕەنگاوڕەنگت پێ بێ
نە پایز بووی تەنکە غەمی بلاو و بێدەنگت پێ بێ
نە هاوین بووی لە بلاچەی ئارەزووتا بمخنکێنی
نە زستان بووی تێر تێر بەسەرما بگریت و
مەشخەلانی گڕکانی دڵم داکەوێ
بڵێم ئیتر لەسەر سینەی خۆرنەدیدەی
تۆدا خەوم لێ دەکەوێ
من وام دەزانی ئەگەر بێی
چاوە شینەکانت وەکو
غەمەکانی من قووڵ دیارن

قژە زەردەکەت غەریبی ئێوارانمە
لەبەر تاڤگەی تەنیاییا
دەمخواتەوە
کڵپەی باڵا داگیرساوەکەت بەیانییان
خومارشکێنی شەوانی تاڵیم دەکا
من نەمزانی؟
تەرمی بەفرەکەت قەڵەمی
دەستوپێی شیعرم دەشکێنێ
غەریبییەکی لە ئازار بەئازارترم
بۆ دێنێ
هەزار ساڵ بوو
بەدیار شووشەی مەرەکەب و
شەرابی وەک
شەو و ڕۆژەوە دامابووم
کاتێ هاتی
نە شیعر بووی بمنووسیت
نە مەستی بووی بمخۆیتەوە
ئەی گەر وا نەبووی بۆچی پێت نەگوتم
تاکو بچم پەیمانێکی ناپاکانە
لەگەڵ سۆزانییە مەرگەکەی
ئۆرۆکی ژەهرا ببەستم.
هەزار ساڵ بوو
چاوەڕوانیم درەختێکی باڵابەرز بوو
لق و پۆپی شۆڕی بۆ تۆ
درێژ دەکرد

تۆش بارانێکی وشک بووی
چرۆکانی شەوگارمت
دەوەراند و نەدەهاتی.
کاتێ هاتی
گڕەیەک بووی لە زستانا
چووزەرەی بن بەفرەکانمت
هەڵپڕووکان
زریانێک بووی لە هاوینا
هەر دەمودەست توایتەوە
بوویتە گریان
هەزار ساڵ بوو چاوەڕێت بووم
کاتێ هاتی
شەوێکی تاریک و دوور و
پەنگاوی تەنیایی بووم من
تۆش ڕۆژێکی سەر بەرەو خوار
من وا مزانی گەر بێی ئیتر
گەشکە و خۆرکوێریم تووش دەکەی
کەچی ئێستا تەنیاترم
لە کانییەکی دڵتەنگی
نزیک بارەگا و ئۆردووگاکانی جاران!
تەنیاترم لە ئەستێرەی بەجێماوی بەرەبەیان.
تەنیاترم
لە شوانە هەرزەکارێکی
شەو بەکێوی دەشتی گەرمیان
وێرانترم لەکێوی شەوێکی ڕووخاو

نە ئەمە تۆی
ئەستێرە باڵابەرزەکەی
جارانم بی
نە ئەمەش سۆزە سەوزەکەی منە ئەمشەو
کوانێ ئەمە زەماوەندە
کەی تۆ بووکی وڵاتەکەی
بەفر و خوێنی ناو شیعرەکەی گۆرانی
کوا من ئاشقە شێتەکەی باڵاکەتم
ئەم هەموو کۆترە باریکە و
بەرخۆڵانەی خەونەکانم
بۆ لەبەر پێتا کوژراون
بۆ ئەم گورگە برسییانە
ئەوها دەورەیان لێ داوی
خۆ بەفر ئەمشەو هیچ گوێی لێت نەگرتووە!
هەزار ساڵ بوو
حەزم دڵۆپ دڵۆپ دەڕژا و
بەردی شەوی لەبەر پێما کون دەکرد و دەتوایەوە
من وام دەزانی ئەگەر بێی
پڕ کۆشت وردە ئەستێرەی
ڕەنگاوڕەنگم بۆ دەهێنی
دارستانێکی پڕ ڕەنگم بۆ دەهێنی
مژدەی مردنی خوای جەنگم بۆ دەهێنی
ئەم داڵ و گەنخۆرانەت کەی بوونە یاوەر
ئەم گۆشتخۆری هەژارانەت کەی بوونە دۆست
کوانێ دڵەکەی گەرمیانت

بۆ بەجێتهێشت و بێ گریان
خستته بەردەست دڵخۆرەکان
خۆ لانەکەی من لەوێ بوو
پڕ بوو لە هێلکە کۆتر و مرواریی حەز و ئارەزوو
تۆ غەریبی
هەرگیز بە گیانی من ئاشنا
نەبوویت و نیت
من غەریبم
هەرگیز بەڵا گەردانی باڵا جوانەکەت نەبوومە من
تۆ خەونێ بووی هەزار ساڵ بوو
دەتمبینی و نەتمەبینی
تۆ مەیێ بووی
بە یەکەم بادە مەستت بووم
تا ئێستاکەش
نامەوێ بێمەوە سەرخۆ
وەرە با بچینەوە کوێستان
کوێستانە بەفرینەکەی سەری من و
شەو کراسە تەنکەکانی تەمی بەر تۆ
هەزار ساڵ بوو چاوەڕێت بووم
ئێستاکە بۆ
بۆ هەرزە ئەشقبازەکان
پێدەکەنی
هەر منم سۆفیی خانەقای
ئەشقە پاک و خوداییەکەی تۆ
هەر منم مەستی مەیخانەی

باڵا لەخۆباییبیەکەی تۆ
سەد ئەوەندەش بێوەفابی
هەر خۆشمدەوێی
ئەمە منم
ئەمەم
ئەمە.

١٩٩٣ هەولێر

سەرچاوەکان: بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:
١- ماڵپەڕی (الانطولوجيا) وتارێکی نووسەر و شاعیر بنیامین یوخنا دانیال بە زمانی عەرەبی لە ٣٠-١-٢٠٢٢،.
٢- سایتی هەولێر لە ٦-٧-٢٠٢٠.
٣- پەیجی شاعیر و نووسەر سەلاح شوان، زانیاری و نووسین و داڕشتنی خۆم.

دکتۆر ئیبراهیم سەلمان

شاعیرو ڕۆژنامەنووس و ڕۆماننووس و ئەکتەرو دەرهێنەری سینەمایی و سیناریست دکتۆر ئیبراهیم سەلمان

کە منداڵ بووە باوکی پێی ووتووە:(لەسەرتە ئێش و ئازار و ئەشکەنجەو ماڵوێرانیی گەلی کورد بگەیەنیتە هەموو گەلانی دنیا).

هونەرمەند ئیبراهیم سەلمان لە ڕۆژی ١-٧-١٩٥٢، لە گوندی زاویتەی سەر بە پارێزگای دهۆک لە خانەوادەیەکی کوردپەروەر لە دایک بووە، تەمەنی (٨) ساڵان بووە، لەسەر کێشەیەکی کۆمەڵایەتی باوکی و برایەکی و مامێکی کوژراون، بۆیە بە ناچاری ماڵیان دەچێتە بەغدا.

هونەرمەند ئیبراهیم سەلمان خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و ئامادەیی لە دهۆک تەواو کردووە، لە ساڵی ١٩٧٢ دەچێتە ئەکادیمیای هونەرە جوانەکانی بەغدا- بەشی هونەری شانۆگەری و تەمسیل دەخوێنێت و لە ساڵی ١٩٧٦ بەکالۆریۆس بە دەست دێنێت.

هونەرمەند ئیبراهیم سەلمان پێش ئەوەی بچێتە بەغدا لە دهۆک لە ئاهەنگێکی نەورۆز بەشداری لە تەمسیلییەی کاوەی ئاسنگەر دەکات و ڕۆڵی زوحاک دەبینێت، لە ساڵی ١٩٧٢ ئەو هێشتا هەر قوتابیی ساڵی یەکەمی

ناوبراو لە کاتی کارکردنی لە فلیمێکی بەڵگەنامەیی بۆ سوپای هۆڵەندی.

ئەکادیمیای هونەرە جوانەکان بووە، لە ڕادیۆی کوردیی بەغدا وەکو ئەکتەر و دەرهێنەرو نووسینی کورتە چیرۆک دەست بە کار بوو، بەندەش ئەو کات لەوێ بووم وەک بێژەر، ئیبراهیم سەلمان لەگەڵ هاوڕێی میدیاکار و ئەکتەرو دەرهێنەر هاشم عەلی مەندی و میدیاکار جەمال بەرواری زۆر زنجیرە تەمسیلییە و بەرنامەی دیکەیان لە ڕادیۆی کوردی تۆمار دەکردو پەخش دەکرا، هەروەها شانۆگەریی(شانۆو شانۆگەری- المسرح و المسرحیة و شانۆگەری - العطیل- شکسبیر) یان تۆمار و پەخشکرد

لە پێشەوە هاشم عەلی مەندی،
لەپشتی هونەرمەند ئیبراهیم سەلمان

لە ڕادیۆی کوردیی بەغدا،ۆوا وێنەیەکم هاوپێچ کردووە.

ناوبراو لە سەرەتای ساڵی ١٩٨٠ شانۆگەریی (ترس- الخوف)ی لە سلێمانی نمایش کرد، لە ڕۆژی یەکەمی نمایشەکە دیارە پیاوانی ڕژێمی بەعس لەوێ بووینە، لێیان پرسیوە: ئەوە چییە عەسکەر کورد دەکوژێت؟ ئەویش لە وەڵامدا وتوویەتی: ئەوە عەسکەری ئێرانییە کورد لە ئێران دەکوژێت ئینجا وازیان لێ هێناوە، بۆیە ڕۆژی یەکەم و دووەم شانۆگەرییەکە نمایش کرا، بەڵام ڕۆژی سێیەم لێیان داخستن و گومان کەوتە سەر هونەرمەند ئیبراهیم سەلمان ، هەر هەمان کات بوو لە

لە لای ڕاستەوە: هونەرمەند ئیبراهیم سەلمان لە ٢٠١٤ خەلاتی برایسینۆ لە ئیتالیا لەسەر فلیمێکی دۆکۆمێنتاتی بۆ سوپای هۆڵەندی پێ بەخشرا لە لایەن Jury

ئیبراهیم سەلمان لە کاتی شیعر خوێندنەوە

له لای ڕاستەوە: هونەرمەند ئیبراهیم سەلمان، ڕۆژنامەنووس و میدیاکار سەمیرە عەلی مەندی، شاعیر نەجیب بالایی- لە کۆبوونەوەی میدیاکارانی کورد و عەرەب لە هەولێر ساڵی ٢٠١٤

هونەرمەند دکتۆر ئیبراهیم سەلمان پاش تەواو بوونی لە کار کردن لە فرۆکەخانەیەکی هۆڵەندی،

له لای ڕاستەوە: هونەرمەند ئیبراهیم سەلمان، میدیاکار ئەکرەم یەلدز، لە بەرنامەی کاتی بۆتان،

فیستیڤاڵی چیرۆکی کوردی لە بەغدا بەشداری کرد بە پارچە شیعرێک بە شێوەیەکی ڕەمزی ستایشی پێشمەرگەی کردبوو، ئەو لە دەربڕینی هەست و نەستی کوردایەتییەکەی زۆر زێدەڕۆیی دەکرد و نەدەترسا، بۆیە لە نەورۆزی هەمان ساڵ لە ستۆدیۆ ڕادیۆی کوردیی بەغدا بە(پەخشی ڕاستەوخۆ - بث مباشر) زۆر باسی جەژنی نەورۆز و مێژووی کورد و کاوەی ئاسنگەری کرد، کە لە بەرنامەدا نەبوو، بەڵام ئەو ئەم کارەی کرد، کاری شانۆگەرییەکەی سلێمانی و خوێندنەوەی شیعرەکە

له لای ڕاستەوە: مۆسیقاژەنی گەورەی کورد دڵشاد محەمەد سەعید، نووسەرو ڕۆمانووس محەمەد سەلیم سواری، گۆرانیبێژی گەورەی کورد تەحسین تەها، نووسەر و دەرهێنەر ئیبراهیم سەلمان، مۆسیقاژەن بەدرخان تەها،

و ئەو وتارەی دەربارەی نەورۆز وایان کرد بیخەنە ژێر فیشار و چاودێرییەوە، بە تایبەتی ئەو زۆر چالاک بوو، نە یار و ناحەزیشی هەبوو، بۆیە پێش ئەوەی دەستگیری بکەن، ئەو بەیانییەک لە بەغدا بەرەو سلێمانی و لەوێ بۆ یاخسەمەر و دواتر بۆ سەرکردایەتیی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان، لەوێ ماوەیەک لەگەڵ هاوڕێکانی لە شاعیر و نووسەران دەمێنێتەوە، داوای مانەوەی لێ دەکەن وەکو حیزبییەک، بەڵام ئەو دەڵێت: من حیزبی نیم هاتووم کوردایەتی بکەم، پاشان لە ڕێگای

له لای ڕاستەوە: میدیاکار جەمال بەرواری، میدیاکار هاشم عەلی مەندی، هونەرمەند ئیبراهیم سەلمان له ساڵی ١٩٧٣ تەلەفزیۆنی بەغدا،

تـاران سـاڵی ١٩٨١ خـۆی دەگەیەنێتـە وڵاتـی هۆڵەنـدا.

هونەرمەنـد ئیبراهیـم هـەر لەگـەڵ هاتنـی بـۆ هۆڵەنـدا یەکسـەر زمانـی هۆڵەندی دەخوێنێت و ساڵی ١٩٨٥ دکتۆرای لە زانستی شانۆ و شانۆگەری وەردەگرێت، لە ساڵی ١٩٨٥ تا ١٩٨٨ مامۆستای وانەی زانستی شانۆ بووە لە زانکۆی ئەمستردام، لە ساڵی ١٩٩٠ بۆتە ڕاوێژکار لە وەزارەتی ڕۆشنبیری و چاودێریی کۆمەڵایەتی هۆڵەندی، لە ساڵی ١٩٩٥ تا ساڵی ٢٠١٨ سەرۆکی دەرهێنـەران(المخرجین) و ڕاوێـژکاری فلیمە(بەڵگەنامەییـەکان- الوثائقیـة) بـووە لـە سـوپای هۆڵەنـدی، ئـەو لـە سـاڵی ١٩٨٨ وەکـو ڕۆژنامەنووسـێکی سەربەخۆ(مسـتقل) کاری کـردووە و دەکات.

هونەرمەنـد ئیبراهیـم سـەلمان لـە سـەرەتای هەشـتاکانی سـەدەی ڕابـردوو دەسـتی بـە نووسـینی شـیعر و چیـرۆک و شـانۆگەری کـردووە، دواتـر لـە هۆڵەنـدا چـوار ڕۆمانـی نووسـیوە و لەگـەڵ چەنـد فلیمێـک و زیاتـر لـە (٢٠٠) فلیمـی دوکۆمینتـاری بـۆ سـوپای هۆڵەنـدا تۆمارکـردووە، لـە فلیمـە کوردییـەکان و ڕۆمـان و شـیعرەکانی کـە بـە زمانـی هۆڵەندی نووسـیوە لـە هـەر هەموویـان باسـی بـاری کوردسـتانی باشـوورو پارچەکانـی دیکـەی کوردسـتانی گـەورە دەکات کـە چـۆن ڕۆژانـە زوڵـم و زۆرداریـان لـێ دەکرێـت، باسـی کۆچڕەوەکـە و کیمیـا بارانـی هەڵەبجـە و ئەنفالـی یەکـەم و دووەم دەکات، باسـی گرتنـی کەس و کاری پێشـمەرگەی کوردسـتان لە ژن و پیر و منداڵ و ڕەوانەکردنیان بـۆ پارێزگاکانـی خـوارووی عێـراق، تەنانـەت باسـی بـاری خراپـی خەڵکـی کوردسـتانی باکوور و ڕۆژئاواشـی کـردووە کە ناسـنامەیان نییە ناتوانن بە زمانـی زگماکـی دایکـی خۆیـان قسـە بکـەن، هەمـووی بـە زمانـی (فلامانـی- هۆڵەنـدی) نووسـیوە کـە خەڵکـی بەلجیـکاش تێیـدەگات و فلیمەکانیشـی لـە سینەماو تەلەفزیۆنەکانی هۆڵەندی نمایشی کراون خەڵکێکی زۆر بینیویانە، بەمـەش هونەرمەنـد ئیبراهیـم سـەلمان گەلانـی ئەورووپـای ئاشـنا کـردووە بـەو زوڵمـەی کـە لـە گەلـی کـورد کـراوە و دەکرێـت.

ناوبـراو کۆمەڵێـک بەرهەمـی پوختـی لـە کتێـب و شـانۆگەری و فلیمـی سـینەمایی بەرهـەم هێنـاوە بـە زمانـی هۆڵەنـدی و کـوردی و کەمێکیشـی بـە عەرەبـی نووسـیوە کـە ئەمانـەن:

کتێبە چاپکراوەکان:

-(کومر- المنجم)کۆمەڵە چیرۆکێکی کورتە لە بڵاوکراوەکانی دەزگای ڕۆشنبیری و بڵاوکردنەوەی کوردی لە بەغدا ساڵی ١٩٧٩.

- شانۆگەری(المهرج) داستانی مەم و زینی گۆڕیوە، ساڵی ١٩٧٩ بەغدا.

- ١٩٨٧ شانۆگەری مەم و زین بە زمانی هۆڵەندی لە چاپداوە.

- کۆمەڵە شیعرێک بە ناونیشانی(سەما لەسەر تەنێکی بەستوو، بە زمانی هۆڵەندی، ساڵی ١٩٨٨.

- ڕۆمانی دەریا بووە دوو لەت(انشق البحر نصفين)، بە زمانی هۆڵەندی.

- ڕۆمانی (بیرم لە گوێز هیندی کردەوە- فكرت فی جوز الهند)، بە زمانی هۆڵەندی.

ڕێزلێنانی ناوبراو لەسەریان نووسراوە

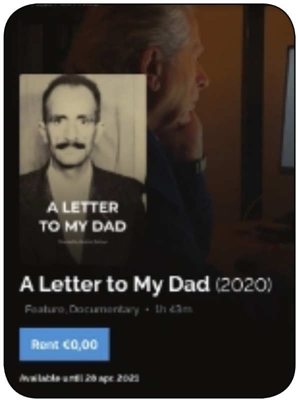

- ڕۆمانی ڕۆحە ناسکەکان(الارواح الناسكة)، بە زمانی هۆڵەندی.
ڕۆمانی دوایین خۆشەویستی(الحب الاخير)، بە زمانی هۆڵەندی.
- کۆمەڵێک کورتە نووسین و پارچە شیعر بە ناوی(گەڕان بە دوای دڵێکی ئازا- البحث عن قلب شجاع).
- کۆمەڵە شیعرێک بە ناوی (مردنی ئازادی- موت الحرية)، بە زمانی هۆڵەندی.
شانۆگەرییەکان:
- شانۆگەریی (ترس - الخوف)ی چیخۆف، ساڵی ١٩٨٠ لە سلێمانی نمایش کراوە، خۆی وەکو ئەکتەر و دەرهێنەر بووە.
-نووسین دەرهێنانی شانۆگەریی (ژیان لەنێو دوو بەهەشت) لە تەلەفزیۆنی هۆڵەندی پەخشکراوە.
- شانۆگەریی (ئەفسەری هەتا هەتایی- الضابط إلى الابد)، وەکو نووسەرو ئەکتەرو دەرهێنەر، ساڵی ١٩٨٨.
-٢٠٠٥، نووسین و دەرهێنانی تەمسیلییەی (امون دراما- انا و صدام).
-چ دیماهییەک دانێ بۆ ڤی شانۆگەرییێ ؟ کوردی ساڵی ١٩٧٨.
فلیمیە سینەماییەکان:
- فلیمێکی درامای کورت(٣٨) خوولەکە بە ناونیشانی(سێ ڕەنگێت مرۆڤەکێ چیایی کو دڤێت ببیتە سەی دەریایی)، نووسین و تەمسیل و دەرهێنانی هونەرمەند ئیبراهیم سەلمان.
- فلیمی تەلەفزیۆنی (فكر بحدل لهذا البلاء)، نووسین و نواندن و دەرهێنانی هونەرمەند خۆی، ساڵی ١٩٧٨.
- فلیمێکی درامای درێژ بە ناوی(کاروانەکێ بێدەنگ)، کە (٨٨)خوولەکە لە نووسین و دەرهێنانی هونەرمەند خۆی، ساڵی ١٩٩٣.
فلیمێکی درامای درێژ بە ناوی (اومیت)، لە نووسین و نواندن و دەرهێنانی هونەرمەند خۆی ، ساڵی ٢٠٠٩.
- کورتە فلیمی (نامەیەک بۆ بابۆ)، فلیمێکی بەڵگەنامەیی- وثائقي)ی درێژە، لە ساڵی ٢٠٢٠ هێنایەتییە بەرهەم، بەشداری لە زیاتر لە (٢٠) فیستیڤاڵی

سینەمایی جیهانی کردووە و تا ئێستا (٦) خەڵاتی وەرگرتووە، ئێستاش هەر بەردەوامە لە بەشداربوون لە فیستیڤالە نێودەوڵەتییەکان.

- زیاتر لە (٢٠٠) کورتە فلیمی بەڵگەنامەیی(وثائقي) بۆ سوپای هۆڵەندی بەرهەم هێناوە، لە نێوان ساڵانی ١٩٩٥-٢٠١٨.

هونەرمەند ئیبراهیم سەلمان لە فلیمی(کاروانەکێ بێدەنگ)، کە باس لە گوندێکی کوردستان دەکات، ئێش و ئازاری خەڵکەکەی باس دەکات کە چۆن ڕژێمی صدام زوڵم و زۆریان لێ دەکات، خەڵکەکەش بۆ بەرگری کردن لە خۆیان ناچار دەبن چەک هەڵبگرن و ببنە پێشمەرگە، لە ڕووەکەی دیکەی خۆشەویستی خۆی بۆ خاکی کوردستان پیشان دەدات، ئەم فلیمە (٨٨) خوولەکەو بە زمانی کوردییە، لە لایەن هونەرمەند بڕیار بوڕهان بڵاوکراوەتەوە و دیزایینەکەی کورد سینەما کردوویەتی، (٥٥) جار کاندید کراوە بۆ خەڵات وەرگرتن.

لە فلیمی (نامەیەک بۆ بابۆ- رسالة الى ابي)، ناوبراو کە تەمەنی (٨) ساڵان بووە خوالێخۆشبووی باوکی پێی وتووە(لەسەرتە ئێش و ئازاری میللەتی کورد بگەیەنیتە گەلانی جیهان) هونەرمەند ئیبراهیم سەلمان دەڵێت: ٥٠ ساڵە ئەو ئامۆژگارییەی باوکم لە بیر و مێشکم دەرنەچووە، بەرەنگاریی (مستحیل) بوویمە تا خۆم پێگەیاندووە و هەموو بەرهەمەکانیشم بۆ خزمەتی کورد بەرهەمهێناوە)، بۆیە لە ساڵی ٢٠١٩ دەچێتەوە کوردستان و گوندە بچکۆلەکەی خۆیان، تەماشا دەکات نە قەبری باوکی و نە هی باپیریشی ماوە، ئەو بە خەیاڵی خۆی ڕۆحی باوکی لە هەموو شار و شارۆچکەکانی کوردستان دەگێڕێت و پێی دەڵێت: بابۆ تەماشا بکە ئێستا کوردستان ئازادە و عەسکەری حکومەت ناتوانی زوڵم و زۆرداری بکەن، کوردستان نزیکە سەربەخۆ دەبێت، لە دواییدا لەگەڵ ڕۆحی باوکی قسە دەکات و دەڵێت: زۆر ئازار و ئەشکەنجەو سەرماو گەرمام دیت هەرگیز یەک خوولەکیش نەوەستام، ئەوەی توانیم کردم لەسەر ئامۆژگاری و نەسیحەتی تۆ، قسووریم نەکرد، جا ئێستا ئەگەر وەڵامم بدەیتەوە، ڕازیت؟ ئیبراهیم سەلمانی هونەرمەند چاوەڕوانی وەڵامی باوکییەتی لە ئاسمانەوە.

هونەرمەند ئیبراهیم سەلمان بە بەردەوامی لە کەناڵە تەلەفزیۆنەکانی

هۆڵەندا چاوپێکەوتنی لەگەڵ دەکرێت و خۆشی ناوە بە ناوە بەرنامەیەک یان وتارێک بڵاودەکاتەوە لەسەر ئاستی وڵاتی هۆڵەندا زۆر ناسراوە، نموونەی نووسەر و مرۆڤێکی کوردی نیشتمانپەروەرە.

هونەرمەند ئیبراهیم سەلمان چەند جارێک خەڵات و ڕێزلێنانی لە هۆڵەندا و وڵاتی سوید و چەند ڕێکخراوی دیکە پێبەخشراوە.

ئێستا وەکو نووسەرو ڕۆژنامەنووسێکی سەربەخۆ کار دەکات و بەردەوامە لە نووسین و دەرهێنانی فلیمەکانی خۆی.

بۆ هاوڕێی دێرینم، هاوڕێی پەنجا ساڵەم هونەرمەند دکتۆر ئیبراهیم سەلمان هەر سەرکەوتوو و سەرفراز بیت بۆ ناساندنی گەلی کوردمان بە گەلانی جیهان وخزمەتی هونەر و شانۆ و سینەمای کوردی.

سەرچاوەکان:

بۆ نووسینی ئەم باسە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- ڕوداو Tv وتارێکی نووسەر هیوا سەڵاح لە ٢٧-٤-٢٠٢١.

٢- کورد سینەما.

٣-- KRo کەناڵێکی هۆڵەندییە.

٤- ژیاننامەی ناوبراو لەسەر داخوازی من بۆی ناردووم سوپاسی دەکەم.

٥- زانیاری و نووسین و داڕشتنی خۆم.

ناسر حەسەن

خاوەنی زنجیرە درامای(لاس و خەزال)و (مەمی ئالان)، پەنجا ساڵ خزمەتی هونەری کوردی کردووە.

هونەرمەند ناسر حەسەن لە ساڵی ١٩٤٧ لە شاری خانەقین لە باوکێکی کورد و دایکێکی عەرەب لە خانەوادەیەکی ڕۆشنبیر و هونەردۆست لە دایک بووە، قۆناغی خوێندنی لە خانەقین تەواو کردووە و چووەتە پەیمانگای هونەرە جوانەکان لە بەغدا، ئەو کات هەر ئەو پەیمانگایەش هەبوو لە هەموو عێراق، هێشتا هەر قوتابیی پەیمانگای هونەرە جوانەکان بووە بەشداریی لە زۆر لە کارە هونەرییەکان کردووە، لەوانە فلیمی عێراقی(طریق الظلام) ساڵی ١٩٦٧ و شانۆگەریی (الطنطل) ساڵی ١٩٦٨.

لە ساڵی ١٩٧٠ پەیمانگای هونەرە جوانەکانی بەغدا تەواو دەکات و لە ڕادیۆی کوردی بەغدا وەکو دەرهێنەر(مخرج) دەست بە کار دەبێت، بەیانییەکان لە ڕادیۆی کوردی و ئێوارەکان لە ستۆدیۆیەکانی تەلەفزیۆنی بەغدا کاری کردووە، دوو ساڵ یاریدەدەری دەرهێنەر(مخرج) بووە، دەیان فلیمی دیوکۆمینتاری و گۆرانیی عەرەبی و کوردی و سریانی و تورکمانی بە وێنە و دەنگ لە ناوەو دەرەوەی ستۆدیۆ تۆمار کردووە، ساڵی ١٩٨٠ یەکەم فلیمی سینەمایی درێژی بۆ تەلەفزیۆن دەرهێناوە، جگە لە کورتە

لە لای ڕاستەوە: شاعیر و ڕۆژنامەنووس نازم دڵبەند، هونەرمەند ئیبراهیم حەکیم، هونەرمەند ناسر حەسەن

فلیم و درامای کورت، هەروەها بەرنامەی (عالم الفن- جیهانی هونەر) ی لە نیوەی دووەمی ساڵانی حەفتاکان کە میدیاکار هاشم عەلی مەندی بەجێیهێشت، هونەرمەند ناسر حەسەن ئامادەی دەکرد، ماوەیەک نووسەر و شاعیر نازم دڵبەند پێشکەشی دەکرد، دواتر هاوڕێی دێرینم بێژەر بەهائەدین جەلال پێشکەشی دەکردو لە تەلەفزیۆنی کەرکوکیش پەخش دەکرا.پاش هاتنەوەی بۆ کوردستان بەشداری کردووە لە دامەزراندنی یەکەم کەناڵی ئاسمانی تەلەفزیۆنی لەسەر خاکی عێراق، ئەویش کەناڵی ئاسمانیی کوردستان(فضائیة کردستان) بوو، هەروەها بەشداری کردووە لە نۆژەنکردنەوەی تۆڕی ڕاگەیانی عێراقی(شبكة الإعلام العراقي)، دواتر بووەتە بەڕێوەبەری سینەما

پۆلێك ئەكتەر لە زنجیرە درامای مەمی ئالان

ئەکتەر نەزار سەلامی
لە زنجیرە درامای مەمی ئالان

لە وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوان، لە هەرێمی کوردستان لە ساڵی ٢٠١٢ خانەنشین بووە، ئێستا کاری دەرهێنانی هونەری دەکات و سەرپەرشتیی ڕێکخراوێکی هونەری نا حکومی دەکات بە ناوی(اربیل فلم هاوس(Arbil film huis)..

هونەرمەند ناسر حەسەن لە ساڵی ١٩٦٨ بەشدار بووە لە دامەزراندنی تیپی یەکێتیی هونەرمەندانی عیراقی و تیپی شانۆگەریی (رافدین) بۆ نواندن لە بەغدا ساڵی ١٩٦٩، لە ساڵی ١٩٧٠ بەشداری کردووە لە دامەزراندنی تیپی هونەر و وێژەی کوردی لە بەغدا، ساڵی ١٩٨٨ دامەزراندنی کۆمپانیای(ڕۆژ- الشمس) بۆ دەرهێنانی فلیمی سینەمایی و تەلەفزیۆنی، لە کارە دیارەکانی دەرهێنانی زنجیرە درامای تەلەفزیۆنی(ژاڵە، لاس و خەزال، مەمی ئالان)، الدفلة، الکاتب الظریف، ضیف بلا موعد، فلیمی کرکوک ٤ ، فلیمی ئەڵوەن – وثائقي – بەڵگەنامەیی، ژیان وەکو ئەکتەر

لە لای ڕاستەوە: نووسەر حەیدەر عەبدولرەحمان، هونەرمەند سەباح عەبدولڕەحمان، هونەرمەند ناسر حەسەن

هونەرمەند ناسر حەسەن لە کاتی کارکردندا

بەشداری کردووە، سیمای خۆڵەمێش وەکو ئەکتەر ساڵی ١٩٧٩..هتد)، لە تەک کۆمەڵێک فلیمی دوکۆمینتاری.

ناوبراو بە بەرهەمەکانی خۆی و هەندێ بەرهەمی دیکەی کوردی بەشدارییان لە فیستیڤاڵی فلیمی عێراقی و عەرەبی و نێو دەوڵەتی کردووە لەوانە (فیستیڤاڵی کانی سینەمایی و میهرەجانی بەرلین و لەندەن و بۆسان لە کۆریا وقاهیرە و ئەسکەندریە و دوبەی و ئەبوزەبی) جارو بار خەلاتی دووەم یان سێیەمیان وەرگرتووە.

ناوبراو لەوەتەی گەڕاوەتەوە کوردستان بە بەردەوامی ڕێنمایی و ئامۆژگاری ئەکتەر و دەرهێنەرە گەنجەکان و قوتابیانی پەیمانگای هونەرە جوانەکانی هەرێمی کوردستان کردووە و دەکات. هونەرمەند ناسر حەسەن گازاندەی زۆری هەیە لە ڕەوشی هونەری

ئەکتەر خاتوو شلێر کۆیی، ئەکتەر خاتوو ڕوپاک عەبدولقادر لە زنجیرە درامای لاس و خەزاڵ،

هونەرمەند سابیر عەبدولرەحمان، ئەکتەر تەها ئاغاجان لە زنجیرە درامای لاس و خەزال

کوردی ئەو دەڵێت: (کادیری باشمان هەیە لە بواری نواندن و دەرهێنان، بەڵام نەبوونی ژێرخانی هونەری لە بینایەو هۆڵی تایبەت بۆ ڕاهێنان و پێداویستییەکانی دیکە، هەروەها نەبوونی کۆمپانیای بەرهەمهێنان و تەرخان نەکردنی پارەی پێویست و زۆر کەم و کوڕیی دیکە).

بۆ هونەرمەند ناسر حەسەن هەر تەمەن درێژ و سەرکەوتوو بیت بۆ خزمەتی هونەری کوردی.

سەرچاوەکان: بۆ نووسینی ئەم باسە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- ڕۆژنامەی (التآخي) وتارێکی نووسەر تارا محەمەد لە ٢٢-٥-٢٠١٢.

٢- (قناة الحرة)ی عەرەبی دیمانەیەک لەگەڵ هونەرمەند ناسر حەسەن لە ٥-٦-٢٠٢١.

٣- زاگرۆس TVبەرنامەی (رؤيا) ئامادە و پێشکەشکردنی میدیاکار کەریم عەبدوڵڵا محەمەد.

٤- الحركة الديمقراطية الاشورية لە ٢٨-٦-٢٠٢٠.

٥- زانیاري و نووسین و داڕشتنی خۆم .

جەلیل زەنگەنە

ئەکتەر و دەرهێنەر و سیناریستی گەورەی کورد هونەرمەند جەلیل زەنگەنە

ناوی تەواوی(جەلیل سەعید زەنگەنە)یە، لە ساڵی ١٩٤٧ لە گەڕەکی شاترلوی پارێزگای کەرکوک لە دایک بووە، خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی لە شاری کەرکوک تەواو کردووە.

هونەرمەند جەلیل زەنگەنە لە ناوەڕاستی شەستەکانی سەدەی ڕابردوو تێکەڵی کاری هونەری بووە، سەرەتا وەکو ئەکتەر دواتر وەکو دەرهێنەر و سیناریست، زیاتر لە پەنجا ساڵە بەردەوامە لە بەرهەمهێنان و نووسین و شانۆ و فلیم و زنجیرە درامای کوردی، لەم بوارەدا کۆمەڵێک بەرهەمی بە تام و چێژ و پڕ مانا و مەبەستی پێشکەش بە بینەر و تەماشاکەرانی تەلەفزیۆنی کوردی کردووە، لەوانە:(کچە لاڵەکە، تەمسیلییەی مەرەزە، بەهاری دزراو، برسییەتی، خێزانێکی شلەژاو، کاوەی ئاسنگەر، شیرین و فەرهاد، هاوارێکی تاساو، فلیمی خولە پیزە، زنجیرە درامای گەردەلوول... هتد).

لە بەرهەمە دیارەکانی هونەرمەند جەلیل زەنگەنە زنجیرە درامای

گەردەلوول کە پێنج بەشە، تا ئێستا سێ بەشی لێ بەرهەم هێناوە، بەشی یەکەم لە ساڵی ١٩٧٦ و بەشی دووەم لە ساڵی ١٩٨٢ و سێیەم لە ساڵی ١٩٨٧، سەبارەت بە بەشی چوارەم و پێنجەمیش دەرهێنەر جەلیل زەنگەنە دەڵێت: (ناتوانێت کار لە بەشی چوارەمی درامای گەردەلوول بکات، چونکە جگە لەوەی نەخۆشە وەکو جارانیش بەرگەی سەرما و چوونە شاخ ناگرێت و بۆ کاتێکی نادیار دوای خستووە).

زەنگەنە کە سێ بەشی لە گەردەلوول بەرهەمهێناوە و لە کۆتایی هەر بەشێکیشدا دەڵێت گەردەلوول بەردەوامە، هەروەها باسی نوێترین کاری خۆی دەکات و دەڵێت: «ئێستا خەریکی نووسینی سیناریۆی درامایەکی ٢٥ ئەڵقەییم و بە ناوی (ساتێک بۆ خۆشەویستی) ڕەنگە لە چەند مانگی داهاتوودا دەست بە وێنەگرتنی بکەین». گوتیشی «دراماکە باس لە خۆشەویستی دەکات و ٥٠ ئەکتەر بەشداریی تێدا دەکەن کە زۆربەیان قوتابی کۆلیژی هونەرە جوانەکانن»، بەڵام ئەوەشی بۆ نەکرا، چونکە هیچ لایەنێک پشتگیری نەکردو یارمەییان نەدا.

سەبارەت بە بەشی چوارەمی گەردەلوولیش گوتی: (بە داخەوە بە باشی

ناتوانم کارەکانی درامای گەردەلول تەواو بکەم، چونکە ماندووبوونێکی زۆری دەوێت و تاقەتی شاخ و سەرمام نەماوە، ناشبێت بە کەموکوڕییەوە کارەکانی ئەم درامایە بکەم، چونکە درامایەکی مێژووییە، بەڵام بۆ کاتێکی نادیار دوامخستووە.

هونەرمەند جەلیل زەنگەنە زۆر بە گلوگازاندەیە و دەڵێت؛ سلێمانی پایتەختی ڕۆشنبیرییە، سەیر دەکەین ڕۆشنبیرەکان ڕوو لە شوێنی دیکە دەکەن یان بۆ دەرەوەی وڵات دەڕۆن یان لە چاوەڕوانیدا دەمرن و سەردەنێنەوە).

لە ٩-١١-٢٠١٣ هونەرمەند جەلیل زەنگەنە لە شاری یوتۆبۆری لە وڵاتی سوید کۆڕێکی هونەری بۆ ڕەوەندی کورد سازداوە.

چەند دیمەنێك لە زنجیرە درامای گەردەلوول

هونەرمەند جەلیل زەنگەنە لە کاتی کارکردن

لە هۆڵی پێشەوا لە هەولێر بە ئامادەبوونی بەشێکی بەرچاو لە هونەرمەندان و سەندیکای هونەرمەندانی کوردستان و ناوەندی فلیمسازی لە هەولێر، وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوانی هەرێمی کوردستان ڕێزی لە هونەرمەند جەلیل زەنگەنە ناوە و خەڵاتی زێڕینی پێ بەخشیووە.

بۆ هونەرمەند و جەلیل زەنگەنە هەر ساغ و سەلامەت و تەمەن درێژ بیت بۆ خزمەتی هونەری کوردی.

سەرچاوەکان:

بۆ نووسینی ئەم باسە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- سایتی هەولێر وتارێکی نووسەر محەمەد سەعید کوردە لە ٢٣-٦-٢٠١٩.

٢- ماڵپەڕی قادر زادە.

٣- لاپەڕەی فەیسبووکی ژیان زەنگەنە.

٤- Rudaw T وتارێکی نووسەر دەرباز یونس لە ١٦-١-٢٠١٥.

٥- زانیاری و نووسینی خۆم.

ليوا فارۆق ئيبراهيم شەريف

نووسەر و مێژوونووس و یاسازان لیوای خانەنشین فارۆق ئیبراهیم شەریف

ناوی تەواوی(فارۆق ئیبراهیم شەریف نەقشبەندی)یە، لە ساڵی ١٩٥١ لە گەڕەکی سەرای ناو قەڵاتی شاری هەولێری دێرین و ڕەنگین لە دایک بووە.

فارۆق ئیبراهیم خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و ئامادەیی لە شاری هەولێر تەواو کردووە، لە ساڵی ١٩٧٢ لە(کۆلێژی سەربازی-کلیة العسکریة) وەردەگیرێت، دواتر گواستراوەتەوە کۆلێژی پۆلیسی-

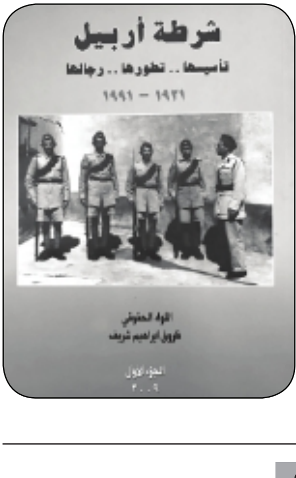

کلیة الشرطة) لە بەغدا، پاش تەواو کردنی بۆ یەکەمین جار لە هێزەکانی پۆلیسی(سنوور-حدود) دەست بەکار بووە، بەردەوام بووە لە خزمەتی خۆی لە تیپ و لیوا جۆراوجۆرەکانی سوپا و پۆلیسی عێراقی، لەبەر کورد بوونی و هەڵوێستە کوردایەتی و کوردپەروەرایەتییەکەی خراوەتە ژێر فشاری دەسەڵاتدارانی ئەو کات، بۆیە لە ساڵی ١٩٩٨ خۆی دەگەیەنێتە هێزەکانی

لە لای ڕاستەوە: نووسەر فاڕوق ئیبراهیم شەریف،
ڕەوانشاد پڕۆفیسۆر عیزەدین مستەفا ڕەسووڵ

ناوخۆ لە هەرێمی کوردستان، بەو هۆیەشەوە لە سوپای عێراقی(فصل) دوور دەخرێتەوە و حوکمی لە سێدارەدانی بە(غیابی- ئامادەنەبوون)ی بۆ دەردەچێت.

هەر لەگەڵ هاتنەوەی بۆ ناو هێزەکانی ناوخۆی هەرێمی کوردستان بەردەوام دەبێت لە خزمەتی خۆی ئەم کارانەی پێ سپێردراوە:

- (مفتش- سەرپەرشتیار)ی هێزەکانی ناوخۆ لە کوردستان.
- بەڕێوەبەری کاری هونەری بووە لە بەڕێوەبەرایەتیی پۆلیسی(مرور- هاتوچۆ)ی هەولێر، دواتر بووەتە جێگری بەڕیوەبەری پۆلیسی هاتوچۆی گشتی هەرێم بە پلەی لیوا.
- ئەندامی(عضو أقدم- کاراو پێشکەوتوو)بووە

ل‍ه(دادگای ه‍ەمیش‍ەیی ه‍ێزەکان‍ی ئاسایش‍ی ناوخ‍ۆ– المحكمة الدائمية لقوى الامن الداخلي) ی ه‍ەری‍ێم‍ی کوردس‍تان.

- زیاتر ل‍ه(١٥) س‍اڵ وەکو مام‍ۆس‍تا ل‍ه ک‍ۆلی‍ژی پ‍ۆلیس‍ی ه‍ەولی‍ر دەست ب‍ەکار ب‍ووە.
- ل‍ه س‍اڵی ٢٠١٠ س‍ەرۆکی وەف‍دی وەزارەت‍ی ناوخ‍ۆی عیراق‍ی فی‍دراڵ وە نوی‍ن‍ەری وەزارەت‍ی ناوخ‍ۆی ه‍ەری‍م‍ی کوردس‍تان ب‍ووە ک‍ه س‍ەردانی فەڕەنس‍ایان ک‍ردووە.
- له ساڵی ٢٠٠٢– ٢٠٠٣ کۆلێژی یاسای تەواو کردووە.
- ناوبراو ل‍ه خانەوادەیەکی خوێندەوار و ڕۆش‍نبیرە، ئ‍ەو ب‍رای ڕەوانش‍اد نووس‍ەر و ڕۆژنامەنووس‍ی ناس‍راوی ش‍اری ه‍ەولێر(تاری‍ق ئیبراهی‍م ش‍ەریف)ە، ک‍ه ل‍ه کۆتایی ش‍ەس‍تەکانی س‍ەدەی ڕاب‍ردوو یەکێک ب‍وو

لە لای ڕاستەوە: نووسەر فارۆق ئیبراهیم شەریف، ڕەوانشاد دکتۆر کەمال مەزهەر، ڕەوانشاد نووسەر و ڕۆژنامەنووس تاریق ئیبراهیم شەریف

لە لای ڕاستەوە: نووسەر فارۆق ئیبراهیم شەریف، نووسەر و مێژوونووس و ڕووناکبیری عێراقی وعەرەبی حەسەن عەلەوی

لە ڕۆژنامەنووس و پەیامنێرە دیارەکانی ئەو کات، لە بەرگی یەکەمی کتێبی(خۆم و ئەستێرە گەشەکانم) بەسەرمان کردووەتەوە،

لیوا فارۆق خولیا و سەلیقە و بەهرەی نووسینی زۆرە لە بواری پسپۆڕی خۆی کۆمەڵێک وتار و لێکۆڵینەوە و بابەتی هەمەجۆری لە زۆر لە ڕۆژنامە و گۆڤارە کوردی و عەرەبییەکان بە زمانی عەرەبی وکوردی بڵاوکردووەتەوە لەوانە (گۆڤاری زاگرۆس، الثقافة القانونية، گوڵان العربی، پێشکەوتن، ڕۆژنامەی الشرق الاوسط-ی لەندەنی) جگە لەمەش چەند بەرهەمێکی بە سوودی لە بواری پسپۆڕی خۆی نووسیوە کە باسی مێژووی دروستبوون و پەرەپێدان و پیاوە ناودار و کاریگەرییەکانی کورد لە ناو پۆلیس و سوپای عێراقی کردووە و بە چاپی گەیاندوون بە زمانی عەرەبی، کە ئەمانەن:

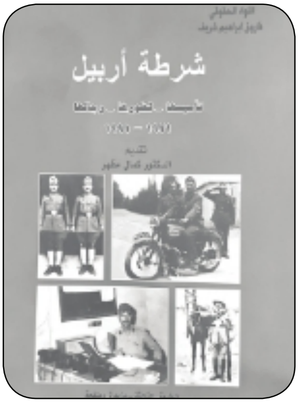

- کتێبی(شرطة اربیل- تأسیسها- تطورها-

لە لای ڕاستەوە: نووسەر و شاعیر ڕەوانشاد کەریم شارەزا، نووسەر فارۆق ئیبراهیم شەریف

رجالها- من ١٩٢١-١٩٩١)، بەشی یەکەم و دووەم و سێیەم کە چەند جارێک چاپکراوەتەوە، زانا و مێژوونووسی گەورەی کورد ڕەوانشاد دکتۆر کەمال مەزهەر پێشەکی بۆ نووسیوە، ساڵی ٢٠٠٩ لە چاپدراوە.

- کتێبی(الضباط الکرد فی الجیش العراقی منذ تأسیسه عام ١٩٢١) بەشی یەکەم و دووەم و سێیەم، ئەوەشیان چەند جارێک لە چاپ دراوەتەوە و (تنقیح)کراوەتەوە، دیسان ڕەوانشاد دکتۆر کەمال مەزهەر پێشەکی بۆ نووسیوە، ساڵی ٢٠١٤.

- کتێبی(محطات حیاتي فی صور) ساڵی ٢٠٢٠.

ئەم بەرهەمانەی نووسەر فارۆق ئیبراهیم شەریف، هەوێنێکی پوخت و چڕو پڕن بۆ قوتابیانی کۆلێژەکانی پۆلیس و سەربازی لە هەرێمی کوردستان، بۆ لێکۆڵینەوە و نووسینی

نامەی ماستەر و دکتۆرا، نووسەر فارۆق ئیبراهیم شەریف بەشی زۆری نووسینەکانی بە زمانی عەرەبی نووسیوە و زمانی کوردی(دایک) و زمانەکانی عەرەبی و تورکی و فارسی و ئەڵمانی و ئینگلیزی بە باشی دەزانێت.

لە ساڵی ٢٠١٤- ەوە خانەنشینە، ئێستا وەکو(پارێزەری ڕاوێژکار- المحامي المستشار) دەست بەکارە و جاروباریش بە نووسینێک یان وتارێک لە بواری پسپۆریی خۆی خوێنەران بەسەر دەکاتەوە.

فارۆق ئیبراهیم شەریف خێزاندارە و کوڕێکی بە ناوی(ئەحمەد) هەیە، خوا تەمەنی درێژ بکات.

بۆ نووسەر و ڕۆژنامەنووس و یاسازان فارۆق ئیبراهیم شەریف هەر سەرکەوتوو بیت بۆ خزمەتی گەل و نیشتمانەکەت.

سەرچاوەکان:

بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- کورتە ژیاننامەی نووسەر فارۆق ئیبراهیم شەریف لەسەر داخوازیی من بۆی ناردووم، سوپاسی دەکەم.

٢- زانیاری و نووسین و داڕشتنی خۆم.

شەفیقی حاجی خدر

وەرگێڕو نووسەرو یاسازان شەفیقی حاجی خدر

هونەری وەرگێڕان بۆ گواستنەوەی یان گوێزەرەوەی ئەدەب و ڕۆشنبیری و مێـژوو و کەلتـووری و شارسـتانیتیی گەلانـی جیـا جیایـە، بـۆ ئـەوەی بـە یەکتر ئاشنا ببن، ئەگەر نا هەموو نووسین و ئەدەب و شارستانێتیی گەلان لە گۆشـەیەکی بەرتەسک گۆشـەگیر دەبێت.

مامۆستا شـەفیقی حاجی خدر لـە سـاڵی ١٩٦٨ لـە گوندی(گرتک)ی دۆڵـی ڕۆسـتێی سـەر بە ناوچەی باڵەکایەتی لە دایک بووە، لە ساڵی ١٩٨٨ بەشـی یاسـای لـە کۆلێژی(القانـون و السیاسـة - یاسـا و ڕامیـاری)ی زانکۆ بەغدا تـەواو کردووە، لە سـاڵی ١٩٩٧ تـا ئێسـتاش لـە نێـوان ئینگلتـەڕا و هۆڵەنـدا ژیـاوە و دەژیـت، لـە سـاڵی ١٩٨٦ەوە، هەوڵـی نووسـینی داوە تا وەکو ئێستا زیاتر لە(٢٠) کتێبی لـە زمانەکانـی ئینگلیـزی و هۆڵەنـدی وەرگێڕاوەتـە سـەر زمانـی کـوردی لـە بوارەکانـی سیاسـی و مێژوویـی و یاداشـت و یـادەوەری و هەواڵگـری و هەندێ ڕۆمانیـش، هـەر هەمووی لـە چاپـی داون و

بڵاوی کردوونەتەوە، جگە لە بڵاوکردنەوەی کۆمەڵێک لێکۆڵینەوەی زانستی و بابەتی سیاسی و یاسایی.

ئەو بە هەوڵی تاکە کەسی ژمارەیەکی بەرچاو کتێبی وەرگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی لەوانە:

١- نهێنییەکانی مۆساد- نووسینی گۆردۆن تۆماس لە زمانی هۆڵەندییەوە وەریگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی و سێ جار چاپ کراوەتەوە لە ساڵەکانی ٢٠٠٨، ٢٠١٤، ٢٠١٦.

٢- مادلین ئۆلبرایت- سیاسەتی ئەمەریکا و ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست- لە هۆڵەندییەوە بۆ سەر زمانی کوردی ساڵی ٢٠٠٩.

٣- داود بن گۆریۆن- دامەزرێنەری دەوڵەتی ئیسرائیل- نووسینی ڕۆبەرت سەنت بۆهن وەرگێڕانی لە زمانی هۆڵەندییەوە ساڵی ٢٠١١.

٤- کوردستان لە نێوان سیڤەر و سنوورە دەستکردەکاندا- نووسینی هیسەر لێهر وانگەر- مێژوو - وەرگێڕانی لە زمانی ئینگلیزییەوە بۆ سەر زمانی کوردی لە ساڵی ٢٠١٣.

٥- وەرزێکی سپی و وشک و برینگ- ئەندرێی برینک- ڕۆمان لە ئینگلیزییەوە بۆ کوردی ساڵی ٢٠١٣.

٦- ژیانی من، چۆن ئیسرائیل دامەزرا، گۆلدا مایەر یاداشت، وەرگێڕانی لە ئینگلیزییەوە ساڵی ٢٠١٤.

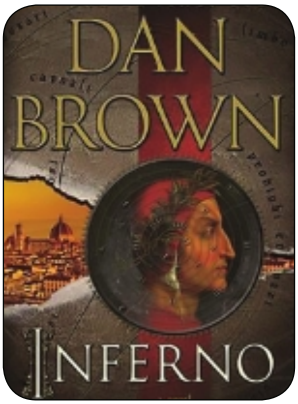

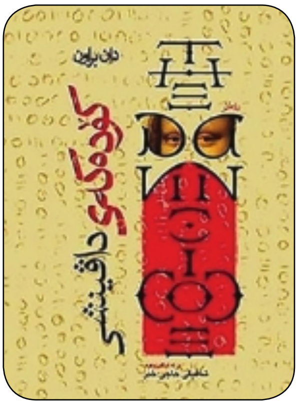

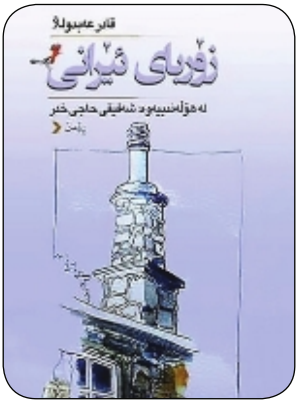

٧- ئینفیرنۆ- دۆزەخ- نووسینی دان براون- لە هۆڵەندییەوە ساڵی ٢٠١٣.

٨- شەڕەف- نووسینی ئەلیف شەفەق- ڕۆمان لە ئینگلیزییەوە بۆ کوردی ساڵی ٢٠١٥.

٩- یاخیبوون- مناحیم بیگن- یادەوەری لە ئینگلیزییەوە ساڵی ٢٠١٦.

١٠-خانووەکەی مزگەوتێ- ڕۆمان- لە نووسینی ڕۆماننووسی هۆڵەندی بە ڕەچەڵەک ئێرانی قادر عەبدوڵڵا، لە هۆڵەندییەوە بۆ کوردی ساڵی ٢٠١٦.

١١- کۆدەکەی داڤنشی - ڕۆمان نووسینی دان براون، لە ئینگلیزییەوە ساڵی ٢٠١٦.

١٢- خەتی بزماری- ڕۆمان، نووسینی ڕۆماننووس قادر عەبدوڵڵا لە هۆڵەندییەوە ساڵی ٢٠١٧.

١٣- کردە هەرە گرنگەکانی مۆساد- میخائیل بار زۆهار و نەسیم میشال لە ئینگلیزییەوە ساڵی ٢٠١٨.

١٤- لە مەککە - ڕۆمان لە نووسینی ڕۆماننووس قادر عەبدوڵڵا ساڵی ٢٠١٨.

١٥- ئەرێ کورد بۆتە بەردەباز ؟ نووسینی ڕۆبەرت بریان گیبسن- مێژوو لە زمانی ئینگلیزییەوە ساڵی ٢٠١٨.

١٦- زۆربای ئێرانی.

١٧- هێڵێک بە نێو لمدا.. .

١٨- ئەنفاڵ وەک جینۆساید... و چەند سەرنجێک- توێژینەوەی سیاسی و یاسایی.

١٩- تراژیدیای کوردەکان، نووسینی هنری کیسنجەر لە ئینگلیزییەوە بۆ کوردی.

٢٠- مناحیم بیگن، شەڕە سپییەکان، وەرگێڕان لە ئینگلیزییەوە ساڵی ٢٠١٩.

مامۆستا شەفیقی حاجی خدر وەرگێڕێکی زۆر بە توانایە، بە هەوڵی تاکە کەسی ئەو هەموو وەرگێڕانەی کردووە، هەمووشی هەر لەسەر ئەرکی خۆی لە چاپداوە، زۆر لە شاکارەکانی ڕۆماننووسی هۆڵەندی بە ڕەچەڵەک ئێرانی قادرعەبدوڵڵای وەرگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی، مایەی دەستخۆشی لێکردن و ڕێزلێنانە.

لە ڕۆژی ١٠-٢-٢٠٢١ لە هۆڵی بەڕێوەبەرایەتیی کتێبخانەی گشتی لە ڕاپەڕین، کتێبی ژیانی من- ژنێک سەرکردایەتی نەتەوەیەک دەکات لە نووسینی گۆلدا مایەر و وەرگێڕانی شەفیقی حاجی خدر، بە ئامادەبوونی جەماوەرێکی بەرچاو لە ئەدیب و ڕۆشنبیران نمایش کراوە.

بۆ مامۆستای وەرگێڕ و یاسازان شەفیقی حاجی خدر، ئێمەی گەلی کورد شاعیر و چیرۆکنووس و ڕۆمانووسی باشمان هەیە، بەشی زۆری بەرهەمەکانیان لە ئاستێکی باشدان، خۆ ئەگەر بکرێت دوو سێ شاکاری

کوردیش بۆ سەر زمانی ئینگلیزی و هۆڵەندی وەربگێڕیت، بەمەش گەلانی ئەم دوو وڵاتە ئاشنا دەکەیت بە ئەدەب و کەلتووری کوردی.

بۆ مامۆستای نووسەرو وەرگێڕ و یاسازان شەفیقی حاجی خدر هەر سەرکەوتوو و سەرفراز بیت بۆ خزمەتی ئەدەب و زمانی کوردی.

سەرچاوەکان:

بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- بنکەی ڕووناکبیریی گەلاوێژ لە ١٠-٢-٢٠٢١.

٢- ماڵپەڕی زەمەن، لە ٥-٨-٢٠١٩.

٣- کوردیپیدیا.

٤- ئینسۆکلۆپیدیای ئازاد.

٥- VOA بەرنامەی ژیان لە فەرهەنگدا، میدیاکار بەڵێن ساڵح لە ١٨-٧-٢٠٢١.

٦- ماڵپەڕی دەنگەکان دیمانەیەک لەگەڵ نووسەرو وەرگێڕ شەفیقی حاجی خدر لە ٢٧-٨-٢٠١٨.

٧- زانیاری و نووسین و داڕشتنی خۆم.

فەرەیدەن عەلی ئەمین

مامۆستای پەروەردە و شاعیر و نووسەر و وەرگێڕ و پێشمەرگەی کوردستان فەرەیدەن عەلی ئەمین

ناوی تەواوی (فەرەیدون مەلا عەلی حاجی ئەمینی ئەلیاس قۆجە) یە، ئەلیاس قۆجەی باپیری سەرلەشکری بابانییەکان بووە، هەر لەگەڵ ئەوان لە قەلاچوالانەوە هاتوونە شاری سلێمانیان دروست کردووەو پاراستوویانە، شاعیری بە ناوبانگی کورد فایەق بێکەس و شێرکۆ بێکەسیش هەر لەو بنەماڵەیەنە.

فەرەیدەن عەلی ئەمین لە ڕۆژی ١٩٣٣/٤/٢٩ لە گەڕەکی (مەڵکەندی) لە شاری سلێمانی لە دایک بووە، خوێندنی سەرەتایی لە قوتابخانەی مەڵکەندی و ناوەندی لە ئامادەیی سەلاحەدین تەواو کردووە، لە ساڵی ١٩٥٣ قوتابخانەی (دار المعلمین- خانەی مامۆستایان)ی لە بەغدا تەواو کردووە، بووتە مامۆستای سەرەتایی لە قوتابخانەکانی شارباژێڕ و سلێمانی و چوارتا، لە ساڵی ١٩٦٢ بووەتە پێشمەرگەی کوردستان و ماوەیەک لە (ماوەت) بووە، لە ساڵی ١٩٧٠ چووەتە بەغدا لە وەزارەتی کاروباری باکوور بە (باحث علمي- توێژەری زانستی) دامەزراوە، پاشان لە ساڵی ١٩٧٥ لەبەڕێوەبەرایەتیی گشتیی خوێندنی کوردی لە وەزارەتی پەروەردەی

لە لای ڕاستەوە: فەرەیدون عەلی ئەمین، ئاسۆ فەرەیدون، ئالان فەرەیدون، هاوسەرەکەی خاتوو ناهیدە جەمال تاڵەبانی

عێراق بووەتە بەڕێوەبەری (شعبة-هۆبە) ی فێرکردن، هەر لە هەمان ساڵدا بڕوانامەی (بەکالوریۆس) ی لە بەشی سەرپەرشتکاریی پەروەردە لە زانکۆی (مستنصرية) وەرگرتووە، ساڵی ١٩٨٢ لەسەر داخوازیی خۆی خانەنشین بووە، ساڵی ١٩٨٥ بووەتەوە مامۆستای زمان و ئەدەبی کوردی وەکو (وانەبێژ- محاضر) لە کۆلێژی پەروەردەی زانکۆی بەغدا تا ١٩٨٩.

مامۆستا فەرەیدون عەلی ئەمین لە ساڵی ١٩٧٢ لەگەڵ خاتوو (ناهیدە جەمال تاڵەبانی) کە خوشکی دوکتۆر موکەڕەم تاڵەبانییە هاوسەرگیری کردووە، دوو کوڕیان هەیە بە ناوەکانی ئاسۆ کە لە ساڵی ١٩٧٣ لە دایک بووە و ئالان کە لە ساڵی ١٩٧٦ لە دایک بووە و هەردووکیان دکتۆرن.

لە سەرەتای پەنجاکان کە بزووتنەوەی نەتەوەیی عەرەبی لە عێراق بە سەرۆکایەتیی بیرمەندی عەرەبی (ساطع الحصري) سەری هەڵدا، وەکو بەرپێچدانەوەیەک بۆ ئەم بزووتنەوە نەتەوەییە ڕەگەزپەرستییەی عەرەبە عێراقییەکان، فەرەیدون عەلی ئەمین و هاوبیرەکانی کە دوو کۆمەڵ بوون، یەکێکیان کۆمەڵەی دوکتۆر جەمال نەبەز ئەوی دیکەیان بە سەرپەرشتیی ئەحمەد هەردی بوو، بەیەکەوە لەگەڵ چەند ڕۆشنبیرێکی دیکە، لەوانە (کامل ژیر، ئیحسان فوئاد، فایەق عارف، عەبدوڵڵا جەوهەر) لە ساڵی ١٩٥٩کۆمەڵەی(ئازادی و ژیانەوە و یەکێتیی کورد) یان دامەزراند کە بە (کاژیک) ناسرا بوو، ئەم کۆمەڵەیە کۆمەڵەیەکی سۆشیالیزمی بوو باوەڕی بەوە نەبوو کە شۆڕشی کوردستان لە کوردستانی باشوور سەرکەوێ،

ئەگەر نەوەكان بە بیرو فیكری نەتەوایەتی هوشیار و پەروەردە نەكرێن، نەتەوایەتییەك بۆ خوشەویستیی گەل و نیشتمان، نەك بۆ ڕكابەرایەتیی نەتەوەكانی دیكە، بەڵام فەرەیدون عەلی ئەمین لە ساڵی ١٩٧٢ وازی لەم بزووتنەوەیە هێنا.

ناوبراو ئەندامی دامەزرێنەر و دەستەی بەڕێوەبردنی یەكێتی نووسەران و ئەندامی دامەزرێنەری كۆمەڵەی ڕۆشنبیرانی كورد بوو، بەشداری لە كۆنگرەی ڕاپەرینی یەكێتیی نووسەرانی كورد ساڵی ١٩٩١ لە شەقلاوە كردووە بە وتاریك هەست و ڕازی خۆی دەربڕیوە.

یەكەم دەسپێكی نووسینی ئەدەبیی ناوبراو لە ساڵی ١٩٥٤ لە ڕۆژنامەی (ژین) ی سلێمانی بڵاوكراوەتەوە، كۆمەڵێك وتار و لیكۆڵینەوە و ڕەخنەی لە زۆر لە ڕۆژنامەو گۆڤارە كوردییەكان بڵاكردووەتەوە، لەوانە (ڕۆژنامەی هاوكاری، گۆڤاری نووسەری كورد، ڕۆشنبیری نوێ، بەیان، ڕەنگین) ، هەروەها كۆمەڵێك بەرهەمی چاپ و بڵاكردووەتەوە گرنگترینیان (پاڵەوانی دوا ڕۆژ- ئەدەبی منداڵان ساڵی ١٩٥٨ بە هاوبەشی لەگەڵ مامۆستا عومەر عەبدولرەحیم، پیاوە بچكۆلەكە- چیرۆك و هەڵبەست بۆ منداڵان ساڵی ١٩٧٣، كارژۆلە- چیرۆك و هەڵبەست بۆ منداڵان ساڵی ١٩٧٢، پاكژی- چیرۆكیكی وەرگێردراوە بۆ منداڵان ساڵی ١٩٧٤، سێو- چیرۆكێكی وەرگێردراوە بۆ منداڵان ساڵی ١٩٧٤، گەنمە شامی- چیرۆك بۆ منداڵان ساڵی ١٩٧٤، جووجەڵەو بێچووە مراوی- چیرۆكێكی وەرگێردراوە بۆ منداڵان ساڵی ١٩٧٤، چەند سەرنجێك لە پیرەمێردی نەمر- لێكۆڵینەوەی ئەدەبی ساڵی ١٩٧١،

لە چەپەوە: ئاسۆ فەرەیدون عەلی ئەمین، ئاڵان فەرەیدون عەلی ئەمین (هەردووكیان بە منداڵی)

پیرێکی ڕیش درێژ بوو- چیرۆک و هەڵبەست بۆ منداڵان، هەڵبەستەکان لە زمانی ئینگلیزییەوە کراونەتە کوردی ساڵی ١٩٨٥، پەخشان لە ئەدەبی کوردی بە (ڕۆنیۆ) لە چاپی داوە ساڵی ١٩٨٧، کۆمەڵێک هۆنراوە و چیرۆکی شانۆگەری کە هێشتا چاپ نەکراون، ناوبراو ئەندام بووە لە دانان و وەرگێڕانی (٧) کتێب بە زمانی کوردی لە قوتابخانەکای کوردستان دەخوێنرێن).

سەبارەت بە مامۆستا فەرەیدون عەلی ئەمین نووسەر و شاعیر بەدرخان سندی دەڵێت: پیرۆزترین کار کە لە لای مامۆستا فەرەیدەن بینیبم ڕۆشنبیرکردن و وشیارکردنەوە بوو، بەوەی کە گەلەکەمان پێویستی زۆری پێیەو، نەزانینیش چەپەڵترین دوژمنی گەلە.

مامۆستا نوری عەلی ئەمین کە هاوڕێی نزیکی فەرەیدون عەلی ئەمین بوو، دەڵێت: لە یادمە هەموو جارێ کە دادەنیشتین دەیگوت: گەلەکەمان هەر بە خوێندەواری ڕزگار دەبێت و ڕێی ڕاست و سەرکەوتن بە دی دەکات، تامی بەختیاری و سەرفرازی دەچێژێت، بۆیە هەمیشە دەیگوت:

ئاخ ! خوێندەواری داخ خوێندەواری !

بۆ کورد دەبیتە مایەی بەختیاری

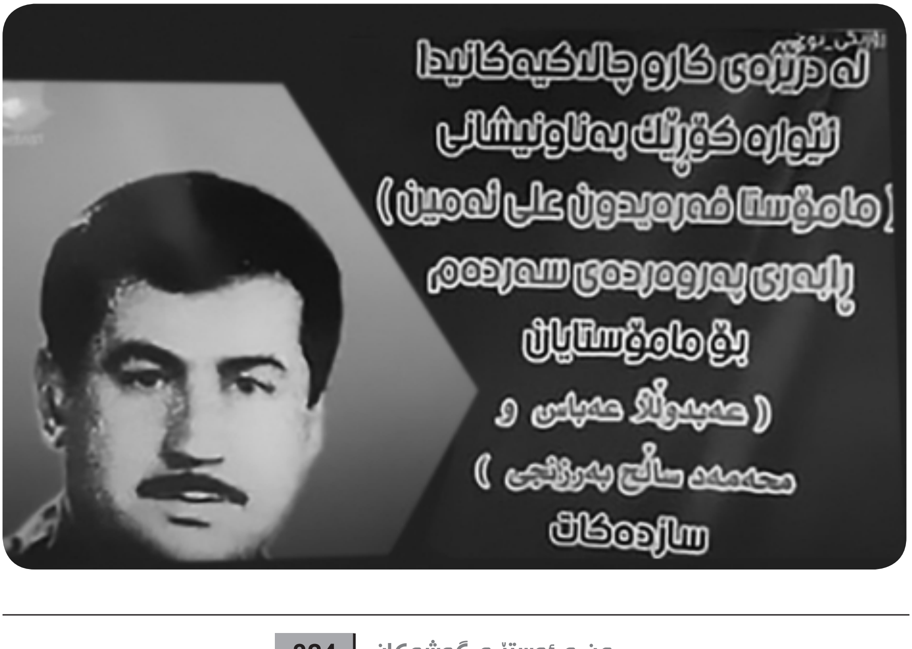

مامۆستا فەرەیدون عەلی ئەمین بەشی زۆری هۆنراوەو چیرۆکەکانی بۆ منداڵان تەرخان کردووە، چونکە منداڵان بە لای ئەو پێوەری سامان و سەرمایەی نەتەوەیە، ئەو نەتەوە دەوڵەمەندە کە منداڵەکانی بە جوانی پەروەردە کراوە.

ناوەڕۆک و شێوازی هۆنراوە و چیرۆکەکانی مامۆستا فەرەیدون عەلی ئەمین بە زمانێکی کوردیی ڕەوان و پاراو نووسراون، زمانەکەی لە ئاستی بابەتەکانین، وەکو هەموو شاعیرانی منداڵان لە جیهاندا سوودی لە کەلەپوور و فۆلکلۆر و پەندی پێشینانی کوردی وەرگرتووە، بەڵام بە زمانی منداڵانەوە، بۆ نموونە وەکو (کاکە ئالان مار هات، ماری ژەنگ و ژار هات- تامی تامی گەنمە شامی- پشکۆ و شێرکۆ شەڕیانە، لەسەر دەنکێ زەنگیانە).

هۆنراوەکانی مامۆستای ناوبراو زۆر ناسک و سادەن، بوونەتە وێردی سەر زمانی منداڵانی کورد، چونکە دەقەکانی کورت و بە ئاوازن، بۆیە بەشێکیان کراونەتە گۆرانی و سروودی منداڵان، هیچ منداڵێکی کورد نییە لە باخچەی ساوایان هۆنراوەی (سمۆرە) ی لە بەر نەبێت، یان هیج منداڵە کوردێک نییە لە پۆلی یەکەمی سەرەتایی هۆنراوەی (کوڕە کوردم) ی لە بەر نەبێت.

ناوبراو گەنجینەیەکی زۆر بە نرخی بۆ منداڵانی کوردمان بەجێهێشتووە، دەبوایە تا ئێستا خوێندکارانی خوێندنی زمان و ئەدەبی کوردی سوودیان لێوەربگرتایە بۆ نووسینی نامەی ماستەر و دکتۆرا.

وا هۆنراوەی (نوقڵێ) ی مامۆستا فەرەیدون عەلی ئەمین- تان بۆ دەنووسمەوە کە من بە لوتکەی هۆنراوەی ڕۆمانسی کوردی دەزانم:

نوقڵێ

نوقڵێ سەرچاوەی هێزو ئیلهامم
نوقڵێ گەزۆی خاو میوەی بە تامم
نوقڵێ نوقڵی ئەوسای ژینی من

نوقڵێ چقڵی چاوانی دوژمن
کوای لە کوێ ئێستا لە کام پێدەشتی
لە کام سەیران و گەڕان و گەشتی
شیلەی شیرینی جووتە لێوی تۆ
کام خودا پێداو ئەینۆشی ئاخۆ
گۆی مەمکی بێ هامتا و بێ ڕەنگ
کام لێو گوڵاوی ئەمژێ وەک هەنگ
بۆنی هەناسەی نیوە شەوی تۆ
ئەڕژێتە سەر ڕووی چ سووک لەسەرخۆ
ئاخۆ تۆش وەک من هیچ نەبێ جارێ
فرمێسکی گەرمت لە چاو ئەبارێ ؟
ئاخۆ ئێستاکەش شیعرەکانی من
وەکو خۆی ماون یا خۆد دڕاون ؟
ئەو ملوانکەیەی وێنەکەی منت
پێدا دانابوو لەسەر گەردەنت
ئاخۆ ئێستاکەش وا لە ملتایە
یان هەر نەماوە کوێراییم دایێ

بیرەوەریەکانم لەگەڵ مامۆستام فەرەیدون عەلی ئەمین، لە ساڵی ١٩٧٢ ئەو فەرمانبەر بوو لە وەزارەتی کاروباری باکوور و لە بەشی کوردیی کۆلێژی ئادابی زانکۆی بەغدا (موحازەرە)ی وانەی ئەدەبی بە پۆلی دووەم دەگوتەوە، تازە کۆمەڵە چیرۆک و هەڵبەستی (کارژۆڵەی) لە چاپ دابوو داوای لێکردم ئەگەر چوومەوە هەولێر (٥٠٠) دانەیەکی لە قوتابخانە سەرەتاییەکان هەولێر بۆ دابەش بکەم، منیش لە یەکێک لە سەفەرەکانم بۆم بردە هەولێرو لە قوتابخانە سەرەتاییەکانی کوڕو کچان دابەشم کرد،

پارەکەشم بۆ بردەوە لە وەزارەتی کاروباری باکوور بوو، خەرجیەکانی منی بە زیادەوە داوە.

هەر لەساڵی ١٩٧٢ پێش ئەوەی پشووی هاوین دەست پێ بکات، داوام لێکرد ئەگەر کەسێک لە هەولێر دەناسی، گوتی بۆ ؟ منیش گوتم: من هاوینەکان ئیش دەکەم بۆ ئەوەی ساڵی داهاتوو بتوانم پێداویستیی خۆمی پێ دابین بکەم، کاغەزێکی بۆ نووسیم بۆ بەڕیوەبەری پۆلیسی هەولێر ناوی (شێخ ڕەزا) بوو، کە هاوین داهات چوومەوە هەولێر و چوومە لای شێخ رەزا، زۆر ڕێزی گرتم

پیاوە بچکۆلەکە- بەرهەمی ناوبراو.

تەکلیفی لە بەڕێوەبەری ئەشغالی هەولێر کرد کە ئەو کات (جەلال مەدحەت خۆشناو) بوو، دامەزرام بە مراقیب لە پرۆژەی ڕێگای (شێروان مازن- مێرگەسۆر) ، بەڵام لە بەر ئەوەی عێراق نەوتی (تأمیم- خۆماڵی) کردبوو پاش (١٩) رۆژ لە دەست بەکار کردنم پرۆژەکە وەستاو هەموومان فنش کراین.

مامۆستا فەرەیدون عەلی ئەمین لە ڕۆژی ١٩٩١/١١/٢٥ لە بەغدا کۆچی دوایی کرد و لە گۆڕستانی سەیوان لە سلێمانی نێژراوە، لە ڕۆژی ١٩٩٣/١/١٢ یەکێتیی نووسەرانی کورد لقی بەغدا بە ئامادە بوونی ژمارەیەک ئەدیب و ڕۆشنبیران ماتەمینیان بۆ ڕێکخستووە، یەکێتیی نووسەرانی کورد لقی سلێمانیش ئێوارە کۆڕێکیان بە ناو نیشانی (مامۆستا فەرەیدون عەلی ئەمین ڕابەڕی پەروەردەی سەردەم) ڕێکخستووە.

داخی گرانم بۆ ئەو مامۆستا گەورەو کوردپەروەرە کە زۆر کەمی لەسەر نووسراوە، تەنیا دکتۆر عەبدولستار تاهیر شەریف- چیرۆکی منداڵان لای فەرەیدون عەلی ئەمین- لێکۆڵینەوە، هەڵبەستی منداڵان لای فەرەیدون عەلی ئەمین عەبدولرەزاق بیمار، حەمە کەریم هەورامیش لە بەشی ئەدەبی منداڵان ئاماژە بە فەرەیدون عەلی ئەمین دەکات وەکو

شاعیرێکی لێهاتوو، لە سلێمانیش هیچ شتێک بە ناوی فەرەیدون عەلی ئەمین نەکراوە، شەقامێک، هۆڵێک !!.

مامۆستا فەرەیدون عەلی ئەمین ڕەوانشاد و ئارامگەت پڕ گوڵ و گوڵزار و چراخان بێت.

سەرچاوەکان:

بۆ ئەم باسە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- کتێبێکی فەرەیدون عەلی ئەمین- دەزگای ڕۆشنبیریی کوردیی بەغدا ساڵی ١٩٩٣.

٢- پیاوە بچکۆلەکە، چیرۆک و هەڵبەست بۆ منداڵان فەرەیدون عەلی ئەمین ١٩٧٢.

٣- فەرەیدون عەلی ئەمین- پیاوێک بە هەڵوێست فلیمێکی دیوکۆمێنتاریی تەلەفزیۆنی گەلی کوردستان Youtube- دکتۆر ئاسۆ فەرەیدون عەلی ئەمین.

٤- کوردیپیدیا.

٥- بیرەوەری و زانیاری و نووسینی خۆم.

کەژاڵ ئەحمەد

شـاعیر و نووســەر و میدیـاکارو ڕۆژنامەنـووس و وەرگێـڕ کـەژاڵ ئەحمـەد

من کە هاتم

دەمتوانی گۆرانی بڵێم

هاوارم دەکرد(کاڤۆکم لێ لێ)

یان(ئەی قومری بۆ دەگری)

زمانی باڵندەم دەزانی!

کـەژاڵ ئەحمـەد لـە سـاڵی ١٩٦٧ لـە گەڕەکی(تەپـەی مـەلا عەبدوڵـڵا)ی شاری کەرکووکی شیرین لە دایک بووە، لە تەمەنی(٥) ساڵیدا چوونەتە سلێمانی و لـەوێ قۆناغەکانی خوێندنی تـەواو کـردووە.

کـەژاڵ ئەحمەد شاعیر و ڕۆژنامەنووسی دیاری کوردستان لە ساڵی ١٩٨٧ دەستی بە نووسینی شیعر کردووە بە ستایل و شێوازێکی جیاواز، لـە سـاڵی ١٩٩٢ وەکـو ڕۆژنامەنووسـێک لـە ڕۆژنامەی(ئـاڵای ئـازادی) دەسـت بـەکار بـووە، لـە سـاڵی ١٩٩٣-٢٠٠٧ لـە ڕۆژنامـەی کوردسـتانی نـوێ کـاری کـردووە، ماوەیەکیـش وەکـو میدیـاکار لـە کەناڵـی ئاسـمانیی

کوردسات، ئەو بەرنامانەی (لەهەر باخێک ژنێک، هەر ژنێک، دژەباو) ئامادە و پێشکەش کردووە.

کەژاڵ ئەحمەد شاعیرێکی ئازا و بوێرە، دژە باوە، ڕێچکەشکێنە بە شێوازێکی جیاواز شیعری نووسیوە و دەنووسێت، ئەو شیعری بۆ نیشتمان و جوانیی سروشتی کوردستان و ئەڤینی نووسیوە، بەشی زۆری شیعرەکانی بۆ ژنان و گیروگرفتی ژنان لە کۆمەڵی کوردەواریماندا نووسیوە، بڕوای بە یەکسانیی ژن و پیاو هەیە لە هەموو بوارەکانی ژیاندا، کۆمەڵێک بەرهەمی شیعری بە تام و چێژی لە چاپداوە و بڵاوی کردوونەتەوە لەوانە:

- بەندەری بەڕمودا- شیعر- لە ساڵی ١٩٩٩.
- وتەکانی وتن- شیعر لە ساڵی ١٩٩٩.
-قاوەیەک لەگەڵ ئەودا- شیعر لە ساڵی ١٩٩٩.
- ئاوێنەم شکاند- شیعر لە ساڵی ٢٠٠٤.
- دیوانی (کەژال ئەحمەد) لە ساڵی ٢٠٠٦.
- من دەبێت خۆم بسمیل بکەم - شیعر- دەزگای جەمال عیرفان ساڵی٢٠١٤ لە چاپی داوە.
-(کتێبی ژن) کۆمەڵە وتار و لێکۆڵینەوە، دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم ساڵی١٩٩٩ لە چاپی داوە.

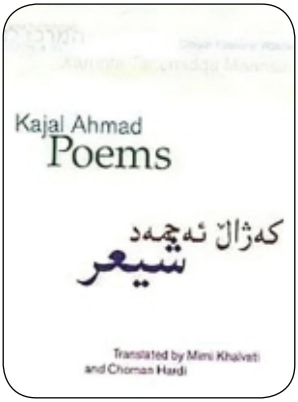

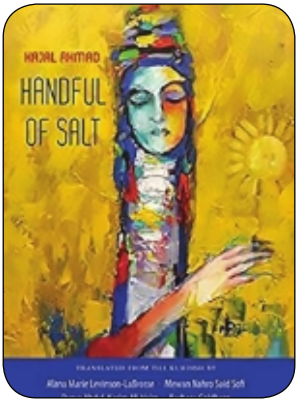

- (ناسنامە بکوژەکان، چەند خوێندنەوەیەک بۆ ئینتیماو بە جیهانی بوون) لە نووسینی نووسەر(ئەمین معلوف) لە زمانی عەرەبییەوە وەرگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی، خانەی وەرگێران وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوانی هەرێمی کوردستان لە ساڵی ٢٠٠٣ بۆی لە چاپداوە و بڵاوی کردووەتەوە.
- کۆمەڵە شیعری(زمانی باڵندە دەزانم).

کەژاڵ ئەحمەد ئەزموون و شێوازێکی تایبەت بە خۆی هەیە لە نووسینی شیعر بە تایبەتی شیعرەکانی بۆ ژنان، دەربارەی شیعرەکانی ئەو، پسپۆر و لێکۆلەرەوە ئەکادیمییەکانی جیهانی و کوردستانییەکان لەوانە هەر یەک لە:(ئینگەر ئۆستنستاد مامۆستای کۆلێژی ئادابی زانکۆی ئۆسلۆ، ئالانە ماری لیڤنتسۆن لابرووس مامۆستای زانکۆی ئەمەریکی، سەنتەری وەرگێڕانی شیعری جیهانی لە لەندەن، پرۆفیسۆر عیزەدین مستەفا ڕەسووڵ، خاتوو لەیلا عەتاڵڵا شاعیری بە ناوبانگی مەغریبی، لەگەڵ زۆرێک لە ناوی پڕشنگداری دی، (پێیانوایە کەژاڵ ئەحمەد خاوەنی نووسینی جیاواز و تایبەیت بە خۆیەتی و شیعرەکانی دەنگی ژنن).

هەندێک لە شیعرەکانی کەژاڵ ئەحمەد وەرگێڕدراونەتە سەر زمانەکانی عەرەبی و ئینگلیزی و تورکی و فارسی و کرواتی و نەرویژی و فەرەنسی و سویدی و ئەڵمانی و هیندی و تامیلی.
- چەند پارچە شیعرێکیشی کراونەتە گۆرانی، لەوانە (جۆزێف رحێدین)

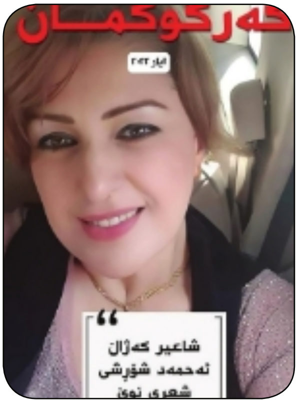

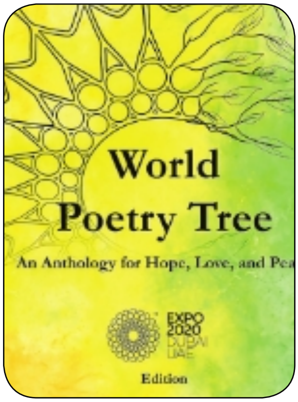

سەرۆکی ئۆرکسترای نیشتمانی سویدی ئاوازی بۆ شیعرێکی ئەم شاعیرە داناوە کردوویەتی بە گۆرانی بە (THE LOMELY EARTH) وا وێنەی شیعرەکەم هاوپێچ کردووە.

گۆرانیی(لاوۆ) کە مۆسیقاژەنی گەورەی کورد هونەرمەند ئەنوەر قەرەداغی ئاوازی بۆ داناوە، شیعری کەژاڵ ئەحمەدە و تیپی کیژانی سلێمانی وتوویانە.

گۆرانیی(گوڵی سپی) بە دەنگی گۆرانیبێژی کورد لەیلا فەریقی وتراوە و ژمارەیەکی زۆریش لە شیعرەکانی کەژاڵ ئەحمەد کراونەتە گۆرانی.

- ڕۆژی ١٤-٢-٢٠١٩ بە بۆنەی ڤالانتاین سەنتەری ڕۆشنبیریی کەرکووک بە هاوکاریی ڕێکخراوە دیموکراتییەکانی کەرکووک و سەنتەری هاوبەشی لوڕ، ئێوارە کۆڕێکی شیعر خوێندنەوە و مۆسیقایان لەژێر دروشمی (کەژال ئەحمەد نێرگزی شیعر دەدات لە یەخەی کەرکووکی خۆشەویست) بۆ شاعیر خاتوو کەژاڵ ئەحمەد ساز کردووە.

- کتێبی(ئەنتۆلۆژیای شیعری جیهانی) کە بە قەوارەی هەزار و یەک لاپەڕەیە بە زمانی ئینگلیزی بڵاوکراوەتەوە، ئەنتۆلۆژیایەکە بە ناوی (درەختی شیعری جیهان)ە، کە شاعیری ناوداری ئیماراتی(عادل خزام) ئامادەی کردووە و وەزارەتی ڕۆشنبیریی ئیمارات لە چاپی داوە، کە شیعری (٤٠٠)شاعیری جیهانی لە(١٠٠) وڵات لە خۆ گرتووە، کەژاڵ

ئەحمەدی شاعیریش لەم کتێبەدا وەکوو شاعیرێکی کورد بە دوو پارچە شیعر کە(وەرگێڕدراونەتە سەر زمانی ئینگلیزی) بەشداری کردووە، وا بەرگی کتێبەکەم هاوپێچ کردووە، شیعرەکانی ئەم شاعیرە لە چەندین ئەنتۆلۆژیادا هەن بە زمانە زیندووەکانی جیهان.

کەژاڵ ئەحمەد ئەندامی یەکێتیی نووسەرانی کورد، ئەندامی سەندیکای ڕۆژنامەنووسانی کوردستان و نێو دەوڵەتییە.

ئەو لە هەموو چالاکییەکانی دەزگا ڕۆشنبیرییەکانی کوردی ئامادە دەبێت و چالاکیش دەنوێنێت.

بۆ شاعیر و ڕۆژنامەنووس و وەرگێڕ خاتوو کەژاڵ ئەحمەد، هەر سەرکەوتوو بیت بۆ خزمەتی گەل و نیشتمان و ژنانی کورد، بۆ خزمەتی زمان و ئەدەب و وشەی کوردیش.

وا هۆنراوەیەکی شاعیر کەژال ئەحمەد- تان بۆ دەنووسمەوە:

وەک بەرسیلە عاشقم

کەژاڵ ئەحمەد

چەند عاشقم...
هەر ئەڵێی پرچی کچێکم کە تەڕوبڕ،
هەمیشە ئاوی لێ بتکێ و

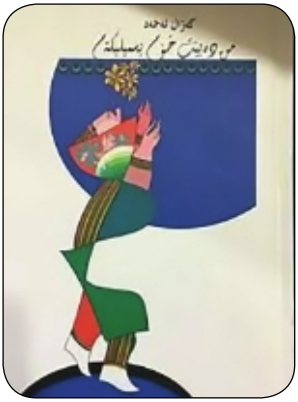

هەرگیز وشک نەبێتەوە.
یان وەکو لێوی ئەستووری ئەفریقییەک
ئەو کاتەی ماچێ بەهەوا ئەبەخشێت.
چەند عاشقم...
عەیامێکە شەوان لەرزوتا ئەمگرێ و
رۆژانیش وڕێنە ئەکەم
بەخوا کۆنە تەمەنی ئەوینم و تازەیە دڵداریم
هەمیشە تازەیە
ئەوەتا من، بەهەزاران هەزار جار
لەناو بینینتا مردووم و
کەچی هەردەم وائەزانم یەکەمجارە ئەتبینم!
چەندە شەیدام...
هەر خۆم بووم بەتەنیا
کەسەرم کرد بەنێو ماڵی بێسەمەری
ئەم دنیا حول حولییەدا.
بەڵام دەستەکانم پڕبوون لەقیژە و شیوەنێ
بۆ خۆمم ئەکردن.

هەر خۆشم بەتەنیام کە ئەڕۆم بۆ مردن
دەستم بەتاڵ
دڵم چۆڵ و
سەرم خاڵیی
لەهەموو شت عەشق نەبێت.
چەندە گومڕام ...
وائەزانم، ژیانم لەنێوان لێوی عەشقدا پیتێکە
مەحاڵە ناوترێت.
ئەم دڵەم پڕیەتی لەتەرمی کەسانێ
بەهەڵە وامزانی مەعشوقن
کەچی ئێستاش پێم وانییە دەروونم تابووتە.
چەند عاشقم ...
بەوێنەی دەنووکی سووری باڵندەیەک
لەناو دەمی بێچووەکەیدا
بەچەشنی ئەو پەڕی تووڕەبوون
لەناو چاوی ڕەشی مندا،
کەشێتانە غیرە ئەکەم.
وەکو بەرسیلە عاشقم
کاتێ دەمت پڕئەکات لەئاو و
ئەشک بەبرژانگەکانتا هەڵئەخات.
عاشقم وەکو عەشق خۆی
کەئاگرێ لەناو رۆحدا ئەکاتەوە و
بەپوش و پەلاشی ئازار،
بەردەوامیی پێئەدات.

عاشقم وەکو عاشق خۆی
شێت و وێت و سەرگەردان.
چی لەوە جوانترە؟!
چی بێ لەتۆ شیرینتر و
نازدارتر و سەختتربێ
ئەی عەشق خۆشترین بەڵا
چەند عاشقم
چەندە گومڕام.

سەرچاوەکان:
بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:
١- kurd sat
٢- بەرنامەی ڕۆژێکی PUK
٣-komale tv, بەرنامەی دیدار ئامادەکردنی میدیاکار شاخەوان سدیق.
٤- لاپەڕەی فەیسبووکی شاعیر کەژاڵ ئەحمەد.
٥- زانیاری و نووسین و داڕشتنی خۆم.

دکتۆر محەممەد عارف سیامەنسووری

هونەرمەندی گەورەی کورد پرۆفیسۆر محەمەد عارف سیامەنسووری

هونەرمەندی شێوەکار محەمەد عارف لە ساڵی ١٩٣٧ لە شارۆچکە جوان و خنجیلانەکەی رەواندز لە دایک بووە، خاوەنی ڕێبازی تایبەت بە خۆی و دوور لە لاسایی کردنەوە، پەرەی بە کارەکانی خۆی داوە و بە سێ قۆناغ تێپەڕبووە، ئەکادیمیای سەرکەوتوو، ڕیالیزمی سەرنجی، ڕیالیزمی سۆشیالیستی، قۆناغەکانی خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی هەر لە رەواندز تەواو کردووە، لە ساڵی ١٩٥٦ بەشی هونەری شێوەکاری لە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی بەغدا تەواو کردووە، لە ساڵی ١٩٥٦ تا ١٩٦١ مامۆستای قوتابخانەی ئەیوبییەی سەرەتایی بووە لە هەولێر، لە ساڵی ١٩٦٧ وەکو چاودێری هونەری لە وڵاتی سعودی کاری کردووە، پاشان دەچێتە یەکێتیی سۆڤیەت بڕوانامەی ماستەر لە زانکۆی(سوریکۆڤ)لە مۆسکۆ وەردەگرێت، لە ١٠-١٢-١٩٦٨ گەڕاوەتەوە

لە لای ڕاستەوە: نە ناسراوە، هونەرمەند محەممەد عارف

عێراق لـە پەیمانگای هونـەرە جوانـەکان و ئەکادیمیـای هونـەرە جوانـەکان و پەیمانگای (جێبەجێکردن- المعهد التطبيقي) لـە بەغدا تـا سـاڵی ١٩٧٧ وانـەی گوتووەتـەوە، لـە ٢١-٦-١٩٨٣ لەسـەر داخـوازی خـۆی خانەنشـین کـراوە.

لـە ١٢-١١-١٩٩٢ جارێکـی دیکـە دەگەڕێتـەوە بـۆ خزمەتکـردن دەبێتـە مامۆسـتا لـە کۆلێژی ئاداب و کۆلێژی ئەندازیـاری لـە زانکـۆی سـەلاحەدین، لـە سـاڵی ٢٠٠٢ وەک ڕاگـر دامـەزراوە بـۆ دامەزراندنـی پەیمانـگای هونـەرە جوانەکانی زانکۆی سـەلاحەدین، لـە سـاڵی ٢٠٠٧ تـا ٢٠٠٩ مامۆسـتا بـووە لـە هونـەرە جوانەکانـی زانکـۆی سـەلاحەدین و سـەرشـتیاری قوتابیانـی ماسـتەر بـووە، هـەر لەوێـش دکتـۆرای لـە فەلسـەفەی هونـەری وەرگرتـووە.

هونەرمەنـد محەمـەد عـارف خاوەنـی ڕێبـازی تایبەتـی خـۆی بـووە، هەرگیـز لاسـایی نەکردووەتـەوە، ئـەو وەکـو مامۆسـتایەکی ئەکادیمـی دەسـتی پێکـردووە بـە قۆناغـی ریالیزمـی سـەرنجی و دواتـر قۆناغـی ڕیالیزمـی سۆشیالیسـتی تێپەڕیـوە، هەمـوو کارەکانـی لـە ئەنجامـی تێکەڵبوونیەتـی بـە کۆمەڵـگای کـوردەواری، تەنانـەت بـۆ وەرگرتنـی خەیـاڵ و بیرۆکـەی تابلۆیـەک بـە نـاو کۆچـە و کـۆڵان و بـازاری شـار و دێهاتەکانـی کوردسـتان سـووڕاوەتەوە،

ئەمەش بە زەقی لە تابلۆکانیدا دیارە، کۆمەڵێک بەرهەمی لە تابلۆ و وێنەی شێوەکاری بەرهەم هێناوە کە سەرچاوەکەی کەلتوور و چیرۆک و داستانە مێژووییەکانی گەلی کوردمانە، وەکو تابلۆکانی(سەلاحەدین ئەیوبی، مەم و زین، شیرین و فەرهاد و دوانزە سوارەی مەریوان و قەڵای دمدم و لە چاوەڕوانی شەودا و ئاشتی بۆ کوردستان چەندانی دیکە).

محمەد عارف کۆمەڵێک کتێبیشی بە زمانی کوردی و عەرەبی وەرگێڕاوە و نووسیوەو چاپی کردوون و لەوانە:

- گرافیکەکانی کوردستان کە ٢٨٢ گرافیکە، بە زمانی کوردی ، ساڵی ٢٠٠٨.
- گرافیکەکانی کوردستان بە زمانی کوردی، ساڵی ٢٠٠٩.
- کتێبێک لەسەر شاری هەولێر، بە زمانی کوردی ساڵی ٢٠٠٩.
- چوار هونەرمەندی بلیمەت، بە زمانی کوردی.
- هونەری هێڵکاریی لاوانی ناوچەی کوردستان، بە زمانی کوردی.
- هونەری هێڵکاریی لاوانی ناوچەی کوردستان، چاپی دووەم لە بڵاوکراوەکانی زانکۆی سەلاحەدین.

هونەرمەند محەمەد عارف لەگەڵ نەوەیەکی

- الفنان محمد عارف به زمانی کوردی و عەرەبی.
- لەگەڵ شاکارە نەمرەکاندا، بە زمانی کوردی.
- جماليات الطبيعة في كوردستان العراق و أثرها فى الرسم العراقي المعاصر، بە زمانی عەرەبی ساڵی ٢٠٠٦.
-الكرافيك الكردستاني(٦٥٠)کرافیک بە زمانی عەرەبی.
- فن التخطيط، بە زمانی عەرەبی.
- کۆلفیچ ئەنجیلۆ، لە ڕووسییەوە وەرگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی.

- ڕووبنیسن نورسین، نووسینی(سمۆ لسکایا) لە ڕووسییەوە بۆسەر زمانی کوردی.
- کۆلفیچ، بە زمانی کوردی.
- دیلاکروا، بە زمانی کوردی.
- دکتۆر(باگدانۆڤ) هونەری هاوچەرخی عێراق.

تابلۆی شایی کوردی

- الفن العراقی المعاصر، نووسینی دکتۆر(باگدانۆڤ) وەرگێڕانی بۆ سەر زمانی عەرەبی.

هونەرمەند محەمەد عارف چەندین جار پیشانگای تابلۆکانی لە شارەکانی کوردستان کردووەتەوە، ئەو تابلۆ گرنگەکانی نەفرۆشتووە، بەڵکو هەر ئەوەندەی فرۆشتووە کە دەستباری بژێوی ژیانی گرتبێ، دوا پیشانگاشی لە شاری سلێمانی کردووەتەوە کە زیاتر لە (١٢٠) تابلۆی ڕەنگاوڕەنگی تێدا نمایش کردووە.

خاتوو یاسەمین بەرزنجی هاوسەری هونەرمەند محەمەد عارف لە چاوپێکەوتنێکدا دەڵێت:(کە لە بەغدا بووین لە لەندەن لایەنێکی هونەری داوای تابلۆی قەڵای دم دم کە سێ تابلۆ(لوحة ثلاثية) بۆ فرۆشتن بە نرخێکی باش، بەڵام ڕژێمی ئەوسا ڕازی نەبوون بچێتە دەرەوەی وڵات بە بیانوویی(سامانی نەتەوەیی- الثروة القومية).

دەربارەی هونەرمەند محەمەد عارف سیامەنسووری، هونەرمەندی

له لای ڕاستەوە: خاتوو یاسەمین بەرزنجی، هونەرمەند محەمەد عارف

شـێوەکار ئیسماعیل خەیات دەڵێت:(هونەرمەندێکی زۆر دیار بوو لـە نـاو شـێوەکارانی کـورد، ئـەو لـە نـەوەی یەکـەم- الرعیل الاول) بـووە، هونەرمەندێکی ریالیستی کوردە زۆر دیمەنـی کوردسـتان لـە تابلۆکانـی ڕەنگی داوەتـەوە، مامۆسـتایەکی زۆر کاریگـەر بـووە لەسـەر ئـەو نـەوەی کـە دەرسـی پـێ وتوون).هاوڕێـی هونەرمەنـد محەمـەد عـارف بەڕێـز شێرزاد گەنجۆ دەڵێت:(ئەگەر بێتو ئاوڕێک لـە ڕێبازەکانی ئیشکردنی ئـەم هونەرمەنـدە بدەینـەوە، دەبینیـن بـە چەنـد ڕێبازێـک تێپەڕبـووە، یەکێک لـەو ڕێبازانـە ئیشـتراکی بووە لـەو کاتـەی ئـەو لـە ڕووسـیا خوێندوویەتی، ئاستێکی زۆر بـەرزی نیشـانی دنیـا داوە نـەک هەرکوردسـتانی).

- هونەرمەنـد محەمـەد عـارف ئەندامـی کۆمەڵـەی هونـەری هاودەنگی بەغدا

له لای ڕاستەوە: خاتوو ڕاز کەمال غەمبار، ئالأن کوڕی هونەرمەند محەمەد عارف، خاتوو یاسەمین بەرزنجی، هونەرمەند سامان کوڕی هونەرمەند محەمەد عارف، هونەرمەند محەمەد عارف

بووه.

- ئەندامی کۆمەڵەی هونەرمەندانی جیهانی سەر بە یۆنسکۆ بووە لە پاریس.
- لە ساڵی ٢٠٠١ خەڵاتی دەوڵەت بۆ داهێنانی هونەری وەرگرتووە.

هونەرمەند محەمەد عارف سیامەنسووری لە ساڵی ٢٠٠٩ لە شاری هەولێر کۆچی دوایی کردووە، ڕەوانی شاد بێت و گڵکۆی پڕ گوڵ و گوڵزار و چراخان بێت و تەمەن درێژییش بۆ نەوەکانی.

سەرچاوەکان:

بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- کوردسات، فلیمێکی دوکیۆمێنتاری- لە ئامادەکردنی میدیاکار سامان سەلام و خوێندنەوەی میدیاکار دیار تەها.

٢- ماڵپەڕی ناوەندی ڕەوەندی کوردستان، وتارێکی نووسەر ئاشتی گەرمیانی لە ٥-٩-٢٠٢١.

٣- زانیاریی نووسین و دارشتنی خۆم.

چەتۆ حەسەن

مامۆستا و نووسەرو مۆسیقاژەن و شێوەکارو ئەکتەر و سیناریست هونەرمەند چەتۆ حەسەن

ناوی تەواوی(چەتۆ حەسەن عەزیز)ە، لە ساڵی ١٩٤٥ لە گوندی (عەوێنە)ی سەر بە ناوچەی(شەمامک)ی پارێزگای هەولێر(هەندێک سەرچاوە دەڵێن گوندی عەوێنە سەر بە پارێزگای موسڵ بووە)لە دایک بووە، خوێندنی سەرەتایی هەر لەو گوندە تەواو کردووە، خوێندنی ناوەندی لە قوتابخانەی ناوەندی (زازا) لە هەولێر تەواو کردووە، دەرچووی خانەی مامۆستایانی هەولێرە و بووەتە مامۆستا لە قوتابخانە سۆرانی سەرەتایی کوڕان و وەک مامۆستای شێوەکار(رسم) دەست بە کار بووە.

چەتۆ حەسەن بە منداڵی

هونەرمەند چەتۆ حەسەن هیچ کۆلیژ و پەیمانگای هونەری تەواو نەکردووە، بەڵکو هونەرمەندێکی خۆڕسکە کوڕی

لای ڕاستەوە: نەجمەدین عزیز سمایل،هونەرمەند چەتۆ حەسەن

لاوکبێـژی ناسـراوی کوردستان(حەسـەن لاوک)ە، ئـەو کاتـەی مامۆسـتا بـووە لـە قوتابخانـەی سـۆرانی سـەرەتایی بەشـی زۆری پۆلـەکان و دیـواری قوتابخانەکـەی بـە ڕەسـمە جوانەکانـی ڕازاندبـوەوە، لـە سـەرەتای هەمـوو ساڵی خوێندن ئەو جیا لە مامۆستایەکانی تر، بە دەنگی خۆشی (ئۆکردیيۆنە) کـەی سـەرشـانی، پێشـوازی لـە قوتابیانـی پۆلـی یەکەمـی سـەرەتایی کـردووە و بـە شێوەکاری(رسـم) و موزیـک ئاشـنا و پـەروەردەی کـردوون، قوتابیـان حەزیـان کـردووە وانـەی ئـەو قـەت تـەواو نەبێـت و بـەم هۆیەشـەوە خوێنـدن و قوتابخانەیـان خۆشویسـتووە.

لە ساڵی ١٩٦٠ بە هاوکاری و سەرپەرشتیی هونەرمەندی دەرهێنەر(سەباح عەبدولڕەحمـان) چـووەتـە نـاو دنیای هونەری شـانۆ و شـانۆگەری و نواندنەوە، بەشـداریی لـە چەندیـن شـانۆ و تەمسـیلییە و زنجیـرە درامـای تەلەفزیۆنـی کردووە، خۆشی سیناریۆی بۆ چەند شانۆ و تەمسیلییە نووسیوە.

هونەرمەنـد چەتـۆ حەسـەن بەشـداریی لـەم کارە هونەرییانـەدا کردووە:(خاڵۆی ڕێبوار، لافاو ساڵی ١٩٧٤، سەرکەوتن، حەمەدۆک، مۆڵەت، سێ چەتە، جۆزان، کاوەی ئاسنگەر، چیرۆکێک بۆ منداڵە خۆشەویستەکان، هەڵـەی دەرهێنـەر، هـەور و سـاماڵ، قـەڵای دمدم سـاڵی ١٩٨٢، کونـە بـا،

سورمەخان، میوانی ناوەخت، مرۆڤ و ئازارەکانی، تاپۆ حەقی چییە ساڵی ١٩٨٤، لۆ تێم ناگەن، مۆرانە، مەرزیە و کاکەمین).

هونەرمەند چەتۆ حەسەن پاش ڕاپەڕین، لە ساڵی ١٩٩٣ لە تەلەفزیۆنی کوردستان بەرنامەیەکی ئەدەبی و کەلتووری ئامادە و پێشکەش دەکرد بە ناوی(هەگبە) بەمەش خزمەتێکی زۆری بە ئەدەب و کەلەپوور و کەلتووری کوردی کردووە.

ناوبراو وەکو دەرهێنەر سیناریۆ و کلیپێکی بە ناوی(حەیرانی بێژینگ بەسەر) بۆ حەیرانبێژ سلێمان قەراجی دەرهێناوە و لە Youyube بڵاوبووەتەوە.

لە ٢٠-١٠-٢٠١٩ نووسەر و ڕۆژنامەنووس بەڕێز ئازاد عەبدولواحید جێگری سەرۆکی یەکێتیی نووسەرانی کورد(مەڵبەندی گشتی) پێشوازی لە هونەرمەند چەتۆ حەسەن کردووە و چەند دانەیەک لە کتێبەکەی خۆی، کە لەسەر هونەرمەند چەتۆ حەسەنی نووسیوە بە ناو نیشانی(چەتۆ حەسەن هونەرمەندێک لە ناو کاری بەردەوام پێگەیشت)، هەڤپەیڤینە لەگەڵ ناوبراو بە دیاری داوەتێ، وا وێنەکەم هاوپێچ کردووە.

دیارە لەم دواییەدا هونەرمەند چەتۆ حەسەن تۆزێک نەساغ بووە، لە

لە لای ڕاستەوە: هونەرمەند چەتۆ حەسەن، هونەرمەند ئیبراهیم حەکیم، هونەرمەند حەمە سەعید ئیبراهیم، هونەرمەند ڕەوانشاد جەوهەر باپیر.

٩-٤-٢٠٢٢ هونەرمەندان ئوسامە جەمیل و شوکرەڵڵا شێخانی سەردانی هونەرمەند چەتۆ حەسەنین کردووە و لە ئەحوالیان پرسیوە، دەستخۆشییان لێدەکەین.

ناوبراو خاوەنی ئەرشیفێکی گەورەی وێنەی فۆتۆگرافییە، بەشی زۆری چالاکییەکانی هونەریی هونەرمەندانی هەولێری لای خۆی پاراستووە. چەتۆ حەسەن سەرەڕای ئەو هەموو بەهرەو توانایەی لە بواری هونەریدا، شاعیریشە، ناو بە ناو بە پارچە شیعرێکی کلاسیکی خوێنەر و هەوادارانی بەسەر دەکاتەوە، ئەو وەکو شاعیری ڕەوانشاد(خالید جووتیار) ئاسایی شاری هەولێری زۆر خۆشدەوێت، بۆیە بە هۆنراوەیەکی درێژ هەست و سۆزی خۆی بۆ شاری هەولێر دەردەبڕێت، کراوەتە فلیمێکی دوکۆمێنتاری کە هونەرمەند و میدیاکار ئەحمەد عەبدولرەحمان وەرتی مۆسیقا و مۆنتاجی بۆ کردووە و بە دەنگی خۆی دەیخوێنێتەوە، لە کۆتایی نووسینەکەم بۆتانی دەنووسم.

بیرەوەرییەکانم لەگەڵ ئەم هونەرمەندە ڕوو خۆش و دەم بەپێکەنین و قسە خۆشە دەگەڕێتەوە بۆ سەرەتای ساڵی ١٩٧٧ کە لە ڕادیۆی

لە لای ڕاستەوە: ئەژی کوڕی چەتۆ حەسەن، هونەرمەند چەتۆ حەسەنیان، هونەرمەند شاهین نەجمەدین، هونەرمەند حەمە سەعید ئیبراهیم، هونەرمەند خالید بەرزنجی،

لەلای ڕاستەوە: میدیاکار شوکروڵڵا شێخانی،چەتۆ حەسەن،
میدیاکارو هونەرمەند ئوسامە جەمیل، ئەژی چەتۆ حەسەن

بەغدا هاتمە ئەمینداریێتیی گشتیی ڕۆشنبیری و لاوان لە هەولێر، ئەو لەوێ لێپرسراوی بەشی ڕۆشنبیری بوو، منیش پاش ڕۆیشتنی ڕەوانشاد دکتۆر عەبدوڵڵا حەداد لێپرسراوی بەشی (تەئلیف و نەشر)بووم، ڕەوانیان شاد مامۆستا تایەر تۆفیق و یەحیا مەرجانیش لەوێ بوون، هەر زوو زوو رەوانشادان فوئاد ئەحمەد و تەحسین تەها و واحید مەرجانیش دەهاتن، دانیشتن و مەجلیسمان لە باسی ئەدەب و هونەری گۆرانی هەر تەواو نەدەبوو، بەندە لەگەڵ هونەرمەند چەتۆ حەسەن هەموو چالاکییەکانمان لە ڕێزلێگرتن لە هونەرمەندانەوە تا دەگاتە ئاهەنگەکانی دیکە بەیەکەوە سەرپەرشتی و ئامادەمان دەکرد، لە بەشی زۆری چالاکییەکانیش

لە لای ڕاستەوە: نووسەر و ڕۆژنامەنووس ئازاد عەبدولواحید، هونەرمەند چەتۆ حەسەن،

چەتۆ حەسەنی مامۆستا لە پۆلێکی سەرەتایی قوتابخانەی سۆرانی کوڕان لە هەولێر
ساڵی شەستەکانی سەدەی ڕابردوو.

شاعیر و میدیاکار نازم دڵبەند خۆبەخشانە هاوکاری دەکردین، بە ڕاستی خزمەتێکی زۆری ئەدەب و هونەرمەندانمان کرد.

بۆ هاوڕێی دێرینی (٤٥) ساڵەم هونەرمەند چەتۆ حەسەن هەر ساغ و سەلامەت و تەمەن درێژ بێت.

هونەرمەند چەتۆ حەسەن بەم جۆرە هەستی خۆی بۆ شاری هەولێر و کەسایەتییەکان و شوێنەوارەکانی دەردەبڕێت:

لە لای ڕاستەوە: هونەرمەند چەتۆ حەسەن،
هونەرمەند زاهیر عەبدوڵڵا،
هونەرمەند ڕەوانشاد سەلام کۆیی

سەلام لە قەڵای دێرینت
منارەی چۆلی ڕەنگینت
سەلام لە خاکی زێرینت
هەوای ساف و..بۆن خۆشت
لە مزگەوت و مەدرەسەکان
تەکیەی پڕ زکر و خرۆشت
لە عوزێری پێغەمبەرت

لە لای ڕاستەوە: گۆرانیبێژ ڕەسوڵ گەردی، نەناسراوە، گۆرانیبێژ مشکۆ، لاوکبێژ حەسەن لاوك باوکی هونەرمەند چەتۆ حەسەن

لە سوڵتانی موزەفەرت
جادە و گەرەک و کۆڵانت
لە تەعجیل و سێتاقانت
لە ئازادیت لە سەیداوەت
سەعدوناوە و عارەبانت
لە تەیراوە و قالینچاغات
خانەقا و ئاشتی و ئیسکانت
لە شۆڕش لە عەنکاوەت
لە بەستە پیازەو کورانت
لە بیرێژیت لە ڕۆناکیت
لە زانیاری و باداوانت
لە مەلا فەندی خانەدانت
ڕەشادی شیرین زمانت
لە موسا و پاشا و چەلەبیت
لە سەید خەنجەر و مەردانت
لە مام قادری شۆڕە سوارت

عەبد جاسمی شیرین گفتار
لە بایز و چایخانەکەی
مام عەبۆ و قاوەخانەکەی
لە مام وادی بە شووشاو
مام عەزیزی عاشق ڕاو
لە خارە ئەحمەدی تەبیبی
داو و دەرمانی عەجیبی
لە حەمەد عەلی نەجارت
یوسف شێخلی بەهارت
لە حاجی و خاڵە پیربالت
لە مامە عەلی جوکڵ
مام دێوانەی چاو پڕ کل
لە کەبابخانەی شنۆیی
لە مام حەمەد عەلی کۆیی
هتد.......

سەرچاوەکان:
بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:
١- کوردیپیدیا.
٢- ماڵپەڕی Kurd.J وتارێکی نووسەر ئەڵوەند کوێستانی لە ٢٠-١٠-٢٠٢٠.
٣- لاپەڕەی فەیسبووکی هونەرمەند چەتۆ حەسەن.
٤- لاپەڕەی فەیسبووکی نووسەر خالید عومەر.
٥- لاپەڕەی فەیسبووکی نووسەر یوسف عوسمان عەزیز.
٦- Youtube فلیمێکی دوکۆمێنتاری لە خوێندنەوە و مۆسیقا و مۆنتاجی میدیاکار ئەحمەد عەبدولرەحمان وەرتی.
٧- مۆزەخانە و ئەرشیفی پەروەردەی هەولێر.
٨- زانیاری و نووسین و داڕشتنی خۆم.

زاهیر عەبدوڵڵا

ئەکتەر و سیناریست و چیرۆکنووس هونەرمەند زاهیر عەبدوڵڵا

ناوی تەواوی(زاهیر عەبدوڵڵا خدر)ە، لەساڵی ١٩٥٨ لە گەڕەکی تەیراوەی شاری هەولێر لە خانەوادەیەکی هونەردۆست و کوردپەروەر لە دایک بووە، خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و ئامادەیی پیشەسازی هەر لە شاری هەولێر تەواو کردووە.

هونەرمەند زاهیر عەبدوڵڵا لە ساڵی ١٩٧٢ بۆ یەکەم جار وەکو ئەکتەر بەشداری لە شانۆگەرییەک بە ناوی(ئەنجامی پولپەرستی)کردووە، هەر لە ڕێگای ئەم کارەوە هاتووەتە ناو دنیای هونەر و شانۆ و تەمسیلی و دراماو فلیمی تەلەفزیۆنی و سینەمایی.

زاهیر عەبدوڵڵا هەر ئەکتەر و سیناریست نییە، بەڵکو چیرۆکنووس و ڕۆماننووسیشە، لە ساڵی ١٩٩٠ کۆمەڵە چیرۆکێکی بە ناوی(خەرەند) چاپ کردووە، لە ساڵی ٢٠١٩ کتێبێکی بە ناوی (تەیراوە هەر بە پیاسە) بڵاوکردووەتەوە کە باسی

بیرەوەرییەکانی سەردەمی منداڵی خۆی دەکات، ئێستاش خەریکی نووسینی ڕۆمانیکە بە ناوی(ڕەحەتە لوقم) کە لەم نزیکانە چاپ دەکرێت.

هونەرمەند زاهیر عەبدوڵڵا لە ساڵی ١٩٨٠ هاوسەرگیری لەگەڵ خاتوو شیرین سابیر کردووە، بۆ یەکەمین جاریش وەکو ڕابەڕ و پێشرەو دەستی خانمە خێزانی خۆی گرتووە و بردوویەتییە سەر شانۆ، خۆ ئەو کات ئەکتەری ئافرەتمان کەم بووە، بەڵام ئەو زۆر ئازا و بوێرانە ئەم دەستپێشخەرییەی کردووە کە بووە هۆی ئەوەی چەند کەسانێکی دیکەیش لە ئافرەتانی هەولێر بێنە ناو دنیای شانۆ و تەمسیلییە و

لە لای ڕاستەوە: دکتۆر سالار عوسمان بریکاری وەزیری ڕۆشنبیری و لاوانی هەرێمی کوردستان، هونەرمەند زاهیر عەبدوڵڵا

لە لای ڕاستەوە: هونەرمەندی دەرهێنەر ڕەوانشاد فەرهاد شەریف، هونەرمەند زاهیر عەبدوڵڵا

پۆلێك لە هونەرمەندانی بەشدار بوو لە شانۆگەریی (ماڵی نوێ)

لە لای ڕاستەوە: هونەرمەند زاهیر عەبدوڵڵا، هونەرمەندی ئەکتەر جوان عەبدولرەحمان

درامای کوردی، هونەرمەند زاهیر عەبدوڵڵا لە ساڵی ١٩٧٩ ئەو کاتەی هێشتا قوتابیی ئامادەیی پیشەسازی بووە سوودی لە حەیرانێکی کوردی وەرگرتووە و دواتر وەکو شانۆنامە نووسیویەتییەوە و کردوویەتییە شانۆگەریی(محەمەدو سێویّ) دواتر لە تەلەفزیۆنی کەرکوک تۆمار کراوە، هەر لە کاتی تۆمار کردنی لە تەلەفزیۆن بە هۆی هەڵوێستە سیاسییەکانی، دەزگا ئەمنییەکانی ڕژێمی بەعس دەستگیریان کردووە و نەیتوانیوە درێژە بە دەورەکەی خۆی بدات، پاش چوار مانگ ئازاد کراوە،

هونەرمەند زاهیر عەبدوڵڵا بەشداریی دەیان شانۆگەری و تەمیسیلییە و زنجیرە درامای

لە لای ڕاستەوە: بەڕێز فەرهەنگ غەفور، هونەرمەند زاهیر عەبدوڵڵا

هونەرمەند ئەنوەر عەزیز، هونەرمەند و ئەکتەر ڕەوانشاد سەلام کۆیی، هونەرمەند زاهیر عەبدوڵڵا

لە لای ڕاستەوە: چەتۆ حەسەن، زاهیر عەبدوڵڵا، ڕەوانشاد سەلام کۆیی

زوهێر عەبدولمەسیح، لە لای ڕاستەوە: زاهیر عەبدوڵڵا، چەتۆ حەسەن، ناسر حەسەن، کەریم عوسمان، سەعدون یونس

لە لای ڕاستەوە: نووسەر خەلیل عەبدوڵڵا بەڕێوەبەری گشتیی ڕۆشنبیری و لاوان لە وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوانی هەرێمی کوردستان، هونەرمەند زاهیر عەبدوڵڵا

لە لای ڕاستەوە: هونەرمەند حەمەسوار عەزیز ،هونەرمەند خەلیل یابە، هونەرمەند ئیبراهیم حەکیم، هونەرمەند زاهیر عەبدوڵڵا، بەڕێز خەلیل عەبدوڵڵا

تەلەفزیۆنی و سینەمایی کردووە لە وانە (هەبوو نەبوو، کەونە دەرکە، محەمەد و سێوێ، کەوەکانی قەرەچووغ، درامای خەج و سیامەند، شەوچرا، حەسەنە فەندی، خۆتان بگرن هات، خانەدان، قەرەج، زولێخا، هاوارێک لە حاجی قادری کۆییەوە، قازی پێشەوا، زنجیرە دراماکانی مالەی سەرگردەکە، گەڕەکەکەمان کۆلارە، گولاڵە، بێوار، قاسپەی کەو، مەڕانە)، دەیان فلیمی سینەمایی و چیرۆکی ئێستگەیی و بەرنامەکانی(بەرنامە و فلاش باک و مقۆ مقۆ....چەندانی دیکە).

لە دیارترین کارەکانی هونەرمەند زاهیر عەبدوڵڵا بەشداری کردنی بووە لە درامای(هەبوو نەبوو) کە دەنگ و سەدایەکی زۆری داوەتەوە لە ناو بینەران و هونەر دۆستان و خەڵک، ئەو هەر لە ڕێی ئەم کارەوە چووە ناو دڵی خەڵک بە تایبەتی بە دەوری(ئۆمەرە گەدەی چاوچنۆک)کە تیایدا زۆر سەرکەوتوو بوو. زاهیر عەبدوڵڵا نەک هەر وەکو ئەکتەر هەمیشە کاری ئامادەکردنی دیمەنەکان و کارە هونەرییەکانی دیکەی دراماو زنجیرە تەلەفزیۆنەکانی بۆ بەشی زۆری کارەکانی هونەرمەند و دەرهێنەر سەعدون یونس کردووە.

لە لای ڕاستەوە: خانمە ئەکتەر خاتوو شیرین سابیر، هونەرمەند زاهیر عەبدوڵڵا

هونەرمەند زاهیر عەبدوڵڵا لە

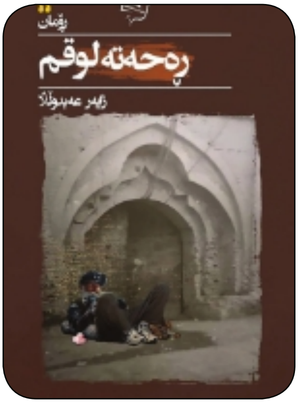

سالّی ١٩٩١ یەکێک بووە لە دەستەی دامەزراندنی تەلەفزیۆنی گەلی کوردستان - کەناڵی هەولێر، یەکەمین بێژەریش بووە لەو کەناڵە و بەرنامەی (زووم زووم)ی ئامادە و پێشکەش دەکرد کە بینەرێکی زۆری هەبوو، هەروەها لە زنخیرە تەمسیلییەی(کەوەکانی قەرەچووغ) دەوری(جەوهەر ئاغا)ی کوڕی ئاغای گەورەی بینیوە، هەمووما‌ن دیومانە کە چۆن غەدری لە دانیشتوانی گوندەکە دەکرد، لەم کارەشدا دەورەکەی بە سەرکەوتوویی بینیوە.

هونەرمەند زاهیر عەبدوڵڵا لە ساڵی ٢٠٠٧ بووەتە بەڕێوەبەری کتێبخانەی گشتی سەر بە وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوانی هەرێمی کوردستان و شەش ساڵ لە خزمەتکردن بەردەوام بووە.

هونەرمەند زاهیر عەبدوڵڵا ئەندامە لە:

- سەندیکای هونەرمەندانی کوردستان
- ڕۆژنامەنووسانی کوردستان و نێودەوڵەتی.
- یەکێتیی نووسەرانی کورد.

لە ڕاستەوە ماموستا ئەلیاس،ماموستا حازم، ئیحسان موفتی، ڕەوانشاد ماموستا یونس ئیبراهیم

زوهێر سەعدون، هونەرمەندی ئەکتەر شیرین سابیر، هونەرمەند زاهیر عبدڵلا، هونەرمەند دڵپاك تاهیر

له ٦-٧-٢٠٢١ وەزارەتی ڕۆشنبیری لاوانی هەرێمی کوردستان له ڕێوڕەسمێکی شایسته له کاتی خانەنشین بوونی خەڵات و ڕێزیان لێ گرتووه، وا چەند وێنەیەکم هاوپێچ کردووه.

هونەرمەند زاهیر عەبدوڵلا و خانمه ئەکتەر خاتوو شیرین سابیر سێ کوڕ و دوو کچیان هەیه خوا تەمەنی خۆیان و منداڵەکانیان درێژ بکات، ئەو ئێستا خانەنشینه و بەردەوامه له چالاکییەکانی له بواری هونەر و نووسیندا، له هەموو کۆڕ و کۆبوونەوه هونەری و ئەدەبییەکان ئامادە دەبێت

بۆ هونەرمەند زاهیر عەبدوڵلا هەر ساغ و سەلامەت بیت بۆ خزمەتی هونەر و ئەدەبی کوردی.

سەرچاوەکان:

بۆ ئەم نووسینه سوود لەم سەرچاوانه وەرگیراوه:

١- ماڵپەڕی MANU MIDIA.

٢- ماڵپەڕی Rachlaken News له ٦- ٧- ٢٠٢١.

٣- هەندێ زانیاری و وێنەی هونەرمەند زاهیر عەبدوڵلا لەسەر داخوازیی من بۆی ناردووم سوپاسی دەکەم.

٤- زانیاری و نووسین و داڕشتنی خۆم.

حەیدەر عەبدولڕەحمان

بێژەری ڕادیۆ و تەلەفزیۆن و ڕۆژنامەنووس و سیناریست و ڕەخنەگری شانۆ و درامای تەلەفزیۆنی حەیدەر عەبدولڕەحمان

میدیاکار و ڕەخنەگری شانۆیی مامۆستا حەیدەر عەبدولڕەحمان لە ساڵی ١٩٥٦ لە شاری هەولێر لە بنەماڵەیەکی کوردپەروەر و هونەردۆست لە دایک بووە، خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی لە هەولێر تەواو کردووە، ساڵی ١٩٧٧ ئامادەیی کشتوکاڵی لە(کەڵەکی یاسین ئاغا)تەواو کردووە.

حەیدەر عەبدولڕەحمان هەر لە منداڵییەوە خولیای زمان و ئەدەب و هونەری کوردی بووە، بە تایبەتی هونەری شانۆ و درامای سینەمایی.

یەکەم دەستپێکی نووسینی ناوبراو لە ساڵی ١٩٧١ بووە، بە نووسینێکی ڕەخنەیی لە زنجیرە درامای(مەرەزە) لە دەرهێنانی جەلیل زەنگەنە، کە لە ڕۆژنامەی(بیری نوێ) بڵاوی کردووەتەوە، لەو کاتەوە تا ئێستا بەردەوامە لە نووسینە ڕەخنەییەکانی دەربارەی شانۆ و درامای تەلەفزیۆنی و فلیمی سینەمایی، هەموو بەرهەمەکانی لە ڕۆژنامەو گۆڤارە کوردییەکان و سایتە ئەلیکترۆنییەکان بڵاوکردووەتەوە و بەشێکیشی وەکو کتێب چاپ کردوون.

ناوبراو نزیکەی (٥٠) ساڵە لە بوارەکانی ڕۆژنامە و ڕاگەیاندن و نووسینی شانۆ و شانۆگەری و زنجیرە درامای تەلەفزیۆنی و نووسینی

لە لای ڕاستەوە: نووسەر حەیدەر عەبدولڕەحمان، مامۆستا مەغدید حاجی، هونەرمەند مەهدی حەسەن، دەرهێنەر موحسین محەمەد

ڕەخنـەی ئەدەبی و هونـەری کوریدا، خزمەتێکی زۆری بـە وشـەی کوردی کـردووە، ئەمـەش هەنـدێ لـە چالاکییەکانییەتـی:

- لـە ساڵی ١٩٩١ لە ڕۆژنامەی (خەبات) وەکو ڕۆژنامەنووس و بەرپرسی بەشی هونـەری دەسـت بـەکار بووە تاوەکو ئێستا.
- هـەر لـەو ساڵیشـەوە بێـژەر و پێشکەشکاری بەرنامەی(هەرێـم) بـووە.
- لـە سـاڵی ١٩٩٤ بێـژەر و جێگـری بەڕێوەبـەری ڕادیـۆی گـوڵان بـووە، بـۆ مـاوەی (٢٠) سـاڵ بەرنامەیەکی بـە نـاوی(بـۆ خۆشـیتان) دواتـر بەرنامەکـە نـاوی کراوەتـە بەرنامەی(پەلکە زێڕینـە) لـە رادیـۆی کـوردی بەغـدا و ڕادیـۆی هەرێـم و ڕادیـۆی گـوڵان و ڕادیـۆی نـەورۆز پێشـکەش کـردووە، بەمـەش بووەتـە

نووسەر حەیدەر عەبدولڕەحمان، لە ئەمەریکا

له لای ڕاستەوە: هونەرمەندی گەورەی کورد ئەحمەد سالار،
نووسەر حەیدەر عەبدولڕەحمان

خاوەنی درێژترین بەرنامەی ڕادیۆیی لەسەر ئاستی کوردستان.

-لە ساڵی ٢٠٠٥ تا ٢٠١٠ بەڕێوەبەری نووسینی گۆڤاری(سینەما و شانۆ) بووە، لە وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوانی هەرێمی کوردستان.

- لە ساڵی ٢٠١٠ تا ٢٠٢٠ بەڕێوەبەری ڕاگەیاندن و سەرنووسەری گۆڤاری(زانکۆ پرێس)بووە کە لە لایەن زانکۆی سەلاحەدینەوە دەردەچوو.

له لای ڕاستەوە:هونەرمەند محەمەد عەزیز، نووسەر حەیدەر عەبدولڕەحمان. هونەرمەند زیاد ئەسعەد

- لە ساڵی ١٩٩٢ یەکێک بووە لە دامەزرێنەرانی تەلەفزیۆنی هەرێم، وەکو بێژەریش ماوەیەک کاری تێدا کردووە.

- لە ساڵی ١٩٩٤ بەڕێوەبەری هونەری و بێژەرو دوو بەرنامەشی هەبووە لە تەلەفزیۆنی گولان.

- لە ساڵی ٢٠٠٥ لە کەناڵی تەلەڤزیۆنی

لە لای ڕاستەوە: نووسەر حەیدەر عەبدولڕەحمان، هونەرمەند سەباح عەبدولڕەحمان، هونەرمەند ناسر حەسەن.

KTV بەرنامەی(سەردان)ی هەبووە و هەر جارەی تیشکی خستووەتە سەر بابەتێکی کۆمەڵایەتی.

- لەساڵی ٢٠٠٦ ماوەیەک جێگری بەڕێوەبەری گشتیی تەلەفزیۆنی نەورۆز بووە.

ساڵی ٢٠١٠ یەکەمین بێژەر و میدیاکاری کورد بووە لە مێژووی میدیای کوردی، بەشدار بووە لە ڕووماڵکردنی هەڵبژاردنەکانی ئەمەریکا، ڕووداوەکانی بۆ هەر دوو کەناڵی ئاسمانیی تەلەفزیۆنی کوردستان و نەورۆز، بە پەخشی ڕاستەوخۆی گواستووەتەوە بۆ بینەران لە کوردستان و هەموو جیهان، ئەم ئەزموونەشی هەر بە یەکەمین ئەزموون دادەنرێت لە بوارەدا.

- حەیدەر عەبدولڕەحمان جگە لە ڕاگەیاندن، کۆمەڵێک چالاکی و بەرهەمی لە بواری شانۆ و شانۆگەری و فلیم و فلیمسازی و زنجیرە درامای تەلەفزیۆنی بەرهەمهێناوە لەوانە:

- فلیمی (پیاوێکی بێ ناونیشان)، کە لەسەر ژیانی نووسەر و ڕۆژنامەنووس فەلەکەدین کاکەییە، لە بەرهەمەکانی تەلەفزیۆنی نەورۆزە، کە سیناریۆ

لە لای ڕاستەوە: یاریدەدەری وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا،
نووسەر حەیدەر عەبدولڕەحمان

و دەرهێنان و خوێندنەوەی حەیدەر عەبدولڕەحمانە.

- فلیمی(زانکۆی سەلاحەدین)لە ساڵی ٢٠١٠ کە لە بەرهەمەکانی تەلەفزیۆنی KTV یە، لە سیناریۆ و دەرهێنانی خۆیەتی.
- ساڵی ٢٠٠٦ تا ٢٠١٠ بەڕێوەبەری دراما بووە لە وەزارەتی ڕۆشنبیریی لاوانی هەرێمی کوردستان، چەندین زنجیرە درامای بۆ تەلەفزیۆن نووسیوە لەوانە:(ئاسکە، دەرهێنانی هونەرمەند سەعدون یونس، زنجیرە درامای - خاتوو کلاوزەر- دەرهێنانی هونەرمەند زوهێر عەبدولمەسیح، زنجیرە درامای - سەلیم بەگ- دەرهێنانی هونەرمەند بەکر مەعروف، زنجیرە درامای- خوا لێ خۆشبوو- دەرهێنانی هونەرمەند بەکر مەعروف.
- شانۆگەریی(ڕاوچی)ی نووسیوە، هونەرمەند ڕەوانشاد سەفوەت جەڕاح دەرهێنانی بۆ کردووە.
- شانۆگەریی (گوڵی نهێنی)ی وەرگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی و هونەرمەند لەتیف نەعمان دەرهێنانی بۆ کردووە.

دەتوانم بڵێم ڕەخنە و ڕەخنەگرتنی ئەکادیمیمان لە ئەدەبی کوردی کەمە

لە لای ڕاستەوە: نووسەری ڕەوانشاد مەحموود زامدار، نووسەر حەیدەر عەبدولڕەحمان، هونەرمەند محەمەد تەیموور

بە تایبەتیش لە بواری شانۆ و زنجیرە دراماو فلیمی سینەمایی، ناوبراو سەرەتای دەستپێکردنی نووسینەکانی بە ڕەخنەی شانۆگەری و زنجیرە دراماکان بووە، بۆیە پسپۆرە لەم بوارەدا، کۆمەڵێک بەرهەمی بە چێژ و پڕ ناوەرۆکی بۆ نووسیوین و چاپی کردوون و بڵاویشی کردوونەتەوە و زیاتر لە(٦) کتێبی دیکەی ئامادەیە بۆ چاپ، لەگەڵ دوو زنجیرە درامای تەلەفزیۆنی و شانۆگەرییەک بە ناوی(دادگا)، لەوانەی تا ئێستا بڵاوی کردوونەتەوە گرنگترینیان ئەمانەن:

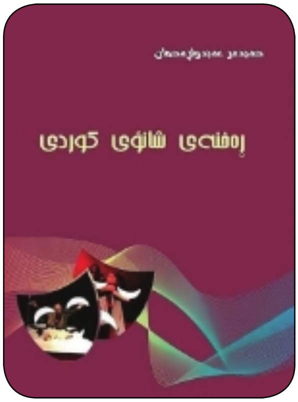

لە لای ڕاستەوە: نووسەر حەیدەر عەبدولڕەحمان، هونەرمەندی دەرهێنەر جانۆ ڕۆژبەیانی

-خوا لێ خۆشبوو، نووسینی (براتسیلاف)، وەرگێڕانی حەیدەر عەبدولڕەحمان، لە بڵاوکراوەکانی بەڕێوەبەرایەتیی گشتیی دەزگای ڕۆشنبیرییە لە بەغدا .

- چەپکێ ڕەخنەی شانۆیی، دەزگای بڵاوکردنەوەی ئاراس ساڵی ١٩٩٨.
- ڕەخنەی شانۆیی کوردی، وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوانی هەرێمی کوردستان، ساڵی ٢٠١٨.
- دەروازەیەک بۆ ڕەخنەی سینەمایی کوردی- زانکۆی سەلاحەدین ساڵی ٢٠١٨.
- شکسبیر لە سینەمادا، چاپ و بڵاوکردنەوەی وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوان.

نووسەر و ڕۆژنامەنووس و ڕەخنەگر حەیدەر عەبدولڕەحمان چەند جارێک لە لایەن دەزگا ئەدەبی و هونەرییەکان ڕێزی لێ نراوە لەوانە: خەڵاتی زانکۆی سەلاحەدین، بەڕێوەبەرایەتیی شانۆی هەولێر، خەڵاتی فیستیڤاڵی دژە تیرۆر، یەکێتیی نووسەرانی کورد لقی هەولێر، کەناڵی تەلەفزیۆنیKTv .

نووسـەر و ڕۆژنامەنـووس و میدیـاکار حەیـدەر عەبدولڕەحمـان ئەندامـی سـەندیکای ڕۆژنامەنووسـانی کوردسـتان و ئەندامـی سـەندیکای ڕۆژنامەنووسـانی نێـو دەوڵەتییـە.

ناوبـراو ئەندامـی یەکێتیـی نووسـەرانی کـورد- لقـی هەولێـرو ئەندامـی سـەندیکای هونەرمەندانـی کوردسـتانە و لـە هەمـوو چالاکییەکانـی یەکێتیـی نووسـەران و سـەندیکای ڕۆژنامەنووسـان و کۆمەڵـەی هونەرمەندانی کوردی لـە هەولێر ئامـادە دەبێت و پەیوەندییەکـی زۆر باشیشـی لەگـەڵ هەمـوو ئەدیب و هونەرمەندانـی کوردسـتان هەیـە.

بـۆ نووسـەر و ڕۆژنامەنـووس و ڕەخنەگـری شـانۆیی کـورد، حەیـدەر عەبدولڕەحمـان، هـەر تەمـەن درێـژ و سـەرکەوتوو بیت بـۆ خزمەتـی ئـەدەب و هونــەری کـوردی.

سەرچاوەکان:

بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- کورتـە ژیاننامـەی نووسـەر حەیدەر عەبدولڕەحمان، لەسـەر داخوازیی من بۆی ناردووم، سوپاسی دەکەم.

٢- زانیاری و نووسین و داڕشتنی خۆم.

حسام بەرزنجی

چیرۆکنووس و ڕۆماننووس و وەرگێڕ حسام بەرزنجی

ناوی تەواوی(حسام سەید کەریم سەید زەمان)ە، لە ساڵی ١٩٥١ لە گوندی(گردعازەبان) لە بنەماڵەیەکی کوردپەروەرو شۆڕشگێر لە دایک بووە، خوێندنی سەرەتایی لە گوندی گردعازەبان دەست پێ کردووە و لە قوتابخانەی(اربیل الاولی النموذجیة) تەواوی کردووە، خوێندنی دواناوەندیشی لە قوتابخانەی (متوسطة الجمهورية- ناوەندی کۆماری) تەواو کردووە، پاشان خانەی مامۆستایانی ساڵی ١٩٦٨- ١٩٦٩ تەواوکردووە، وەکو مامۆستای قوتابخانەی سەرەتایی دامەزراوە لە شار و شارۆچکەکانی کوردستان.

ڕۆڵی بگێڕەوە لە ڕۆمانەکانی (حسام بەرزنجی) دا
تێزێکە
پێشکەشی ئەنجوومەنی کۆلێژی زمان کراوە لە زانکۆی سەلاحەدین- هەولێر وەکو بەشێک لە پێداویستییەکانی بەدەستهێنانی پلەی دکتۆرا لە ئەدەبی کوردیدا

لە لایەن
حەسەن یوسف کەریم
ماستەر لە ئەدەبی کوردی - زانکۆی سەلاحەدین 2012

بە سەرپەرشتی

هەولێر – کوردستان
ئەیلول 2020

لە کۆتایی ئازاری ساڵی ١٩٧٤ کە سەرکردایەتیی کورد ڕێک نەکەوتن لەگەڵ ڕژێمی ئەوسای عێراق بۆ جێبەجێکردنی تەواوی بەندەکانی ڕێککەوتننامەی ١١ ئازاری ساڵی١٩٧٠، ناوبراو دەچێتە شاخ و دەبێتە پێشمەرگەی کوردستان، لەوێش لە

لە ئەکادیمیای کوردی کۆمەڵێك نووسەرو ڕۆشنبیری کورد لەگەڵ سینەماکاری نەمساوی(ئیدی هۆب شمید) کە بە یاوەریی نووسەر یوسف مەنتك میوان بوو لە کوردستان لە ١٢-٤-٢٠١٧

قوتابخانەکانی شۆڕش وەکو مامۆستا دەوری خۆی بینیوە، پاش نسکۆی شۆڕش دەگەڕێتەوە هەولێر و دەچێتەوە سەر کارەکەی خۆی وەکو مامۆستا.

لە ساڵی ١٩٧٦- ١٩٧٧ (إمتحان خارجي- تاقیکردنەوەی دەرەکی) دەکات

کۆچ و ئاسەوارەکانی لە دوو چیرۆکی
هەڵبژاردەی هێنری جێمز و حسام بەرزنجیدا

میعاد محمد بارزانی

پ. ی. د. اسماعیل محمد فهمی قەرەداغی

و بڕوانامەی شەشی ئامادەیی وەردەگرێت و دەچێتە بەشی زمانی ئینگلیزی لە زانکۆی موسڵ و لەساڵی ١٩٨٢ بەکالۆریۆس لە زمان و ئەدەبی ئینگلیزی بە دەست دینێت، وەکو مامۆستای زمانی ئینگلیزی لە قوتابخانەی ناوەندی سەلاحەدین، دواتر لە ئامادەیی زۆزان درێژە بە خزمەتی خۆی دەدات.

هەر لەگەڵ ڕاپەڕینی ساڵی ١٩٩١ وەکو هەموو کوردێکی نیشتمانپەروەر بەشداری لە ڕاپەڕین دەکات و دەوری خۆی دەبینێت بۆ ڕزگار کردنی

میللەتەکەی، پاش چەند مانگێک لە دوای ڕاپەڕین بە تەواوی وازی لە کاری سیاسی هێناوە، لە ژێر ئاسمانی ئازادیدا چووەتە ناو جیهانی خوێندنەوەو نووسین.

لە ساڵی ١٩٩٥ خۆی و خانەوادەکەی ڕوویان لە وڵاتی ئەڵمانیا کردووە، لەو کاتەوە تا ئێستا لەوێ نیشتەجێنە.

ناوبراو هەر لە کاتی لاوێتیدا خولیای زمان و ئەدەبی کوردی بووە، سەرەتا بە شیعری ئەو شاعیرانە دەستی پێ کردووە کە لە کتێبخانەکەی مامۆستا و پارێزەر سەید حەسەنی برای گەورەی خوێندووەتەوە لەوانە، شیعرەکانی هەردی

لە لای چەپەوە: شاعیرو نووسەر ئیسماعیل تەنیا، نووسەر یوسف مەنتك، دكتۆرفەرهاد پیربال، هونەرمەند خالید شەیدا، نووسەر حسام بەرزنجی

و پیربـاڵ مەحمـوود و عەلـی مەنمـی میرانـی و گۆڤـاری هەتـاوی مامۆسـتای کوردپـەروەر گیـوی موکریانـی و چەنـد بابەتێکـی فۆلکلـۆری و گەوهەرسـتانی دیوانـی شـیعر و چامـە کلاسـیکییەکان، کـە هەموویـان بوونەتـە بناغـەو سـەرچاوەیەکی پتـەو، هاندەریش بووینـە بـۆ چوونـە نـاو دنیای خوێندنـەوە و نووسـین، هـەر کـە بەشـی ئینگلیـزی کۆلێژی ئادابـی زانکـۆی موسـڵی تـەواو کردووە، ئاشنایەتییەکی تـەواوی لـە زمانـی عەرەبی و ئینگلیزی پەیداکردووەو دواتریش کـە هاتووەتـە ئەڵمانیا شـارەزایی لـە زمانـی ئەڵمانیا وەرگرتـووە، بـە تـەواوی کەوتووەتـە نـاو دنیـای ئەدەبیاتـی جیهانیشـەوە، دەسـتی کـردووە بـە نووسـین لـە بوارەکانـی چیرۆک و ڕۆمـان و وەرگێـڕان.

یەکـەم دەسـتپێکی نووسـینی حسـام بەرزنجـی لـە سـاڵی ١٩٦٨ بـووە ئـەو کاتـەی پارچـە پەخشـانێکی بـە ناونیشـانی(دواڕۆژی بەختیـاری) لـە بڵاوکراوەی (تیشـک) کـە خانـەی مامۆسـتایان ئـەوکات دەریدەچوانـد، بـە سـەرپەرشـتیی شـەهید نوری ئیسـماعیل نانەکەلی، هەروەهـا ئـەو کاتـەی لـە شـاخ بـووە سـاڵی ١٩٧٤ لـە گۆڤاری(دیـاری لاوان) کـە شـەهید جەمیـل ڕەنجبـەر و هاوڕێکانـی لـە شـاخ دەریـان دەکـرد، لـە ژمـارە یەکـی ئـەم بڵاوکرایـەوە بابەتێکـی بـە ناونیشانی(سـنووری سروشـتی جوگرافیـای باشـووری کوردسـتان) بڵاوکردۆتـەوە.

لە لای ڕاستەوە: نووسەر حیسام بەرزنجی، ڕەوانشاد محەمەد کەریم شەریف، شەهید ڕەجەب ئاکرەیی

لە ناوەڕاستەوە هێمن موکریانی، نووسەر ڕزگار شێخانی، شاعیر موحسین ئاوارە، شەهید مامۆستا سەعد، نووسەر و شاعیر قاسم شێروانی، ئەوانی دیکە نەناسراون

حسام بەرزنجی دەیان وتار و چیرۆک و شیعر و کورتە پەخشان و کاری وەرگێڕانیشی لە زۆر لە ڕۆژنامە و گۆڤارە کوردییەکان بڵاوکردووەتەوە، لەوانە:(گۆڤاری دیاری لاوان- لە شاخ دەردەچوو، نووسەری کورد، هاودەنگ، سەکۆ- کە مانگانەیەکی گشتیی سەربەخۆ بوو لە بەرلین دەردەچوو، گۆڤاری سبەی، هەفتەنامەی بەدرخان، نووسەری نوێ، گۆڤاری ڕامان و گۆڤاری دیوان).

ناوبراو کۆمەڵێک بەرهەمی لە بواری چیرۆک و ڕۆمان و وەرگێڕان لە چاپداوە و بڵاوی کردوونەتەوە کە ئەمانەن:

- زەلیل- نۆڤلێت ساڵی ١٩٨٢، لە ساڵی نەوەدەکان لە لایەن تیپی هونەری کۆیە کراوە بە شانۆگەری لەسەر شانۆی هۆڵی گەل لە هەولێر بۆ ماوەی چوار ڕۆژ نمایش کراوە و خەڵکێکی زۆر لە هونەردۆستان ئامادەی بووینە.

- کانگای بەڵا- ڕۆمان ساڵی ١٩٨٨.

- وێنە یەکتربڕەکان- لە حوزەیرانی ١٩٩٣ لە ژمارە (٤)ی گۆڤاری -

کاروان(خولی ڕاپەڕین) بڵاوکراوەتەوە.

- نورینگ- رۆمان، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس هەولێر ساڵی ٢٠٠٦.

- گۆڕە درەوشاوەکان- ڕۆمان، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس ساڵی ٢٠٠٨.

- مرۆڤە کۆیلەکان- ڕۆمان لە ساڵی ٢٠١٥، ئەم ڕۆمانە لە لایەن نووسەرو وەرگێڕ عەبدولخالیق بەرزنجی وەرگێڕدراوەتە سەر زمانی عەرەبی بە ناو نیشانی(المستعبدون).

- لە ژوانی کۆڤیدەکاندا - ڕۆمان ساڵی ٢٠٢١.

- سایەبان، کۆمەڵە چامەیەکە و لەگەڵ کەشکۆڵی ئەدەبی و شیعر و ژیانی هەندێ لە ئەدیب و شاعیرانی خۆرئاوایە لە زمانی ئینگلیزی کردوویەتییە کوردی.

- کۆمەڵێک چیرۆک و هۆنراوە و داستانی لە زمانی ئینگلیزی و ئەڵمانی وەرگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی.

- شیعرێکی شاعیری گەورەی کورد عەبدوڵڵا گۆران بە ناوی(ئافرەت و جوانی) وەرگێڕاوەتە سەر زمانی ئینگلیزی.

خوێندکار(میعاد محەمەد بارزانی) بڕوانامەی ماستەری لەژێر ناو نیشانی (کۆچ و ئاسەوارەکانی) لە دوو چیرۆکی هەڵبژاردەی (هێنري جێمس و حسام بەرزنجی)دا لە ساڵی ٢٠٠٩ وەرگرتووە، وا هاوپێچم کردووە.

دکتۆر (حەسەن یوسف) لە کۆلێژی زمان و ئەدەبی کوردی زانکۆی سەلاحەدین لە ساڵی ٢٠٢٠ دکتۆرای لەسەر بەرهەمەکانی ڕۆماننووس حسام بەرزنجی وەرگرتووەو نامەی دکتۆرایەکەی بە ناونیشانی(ڕۆلی بگێرەوە لە ڕۆمانەکانی حسام بەرزنجی)یە، وا خەریکە لە کتێبێک بە قەوارەی (٣٠٠) لاپەڕە لە چاپی دەدات.

حسام بەرزنجیی ڕۆماننووس لە سەرەتای سالآنی نەوەدەکان چەند چاوپێکەوتن و دیمانەیەکی لەگەڵ کەناڵە تەلەڤزیۆنییەکانی کوردستان کردووە لە وانە کەناڵی گەلی کوردستان کە شاعیر و نووسەر ئیسماعیل

بەرزنجی سازی داوە، هەروەها هەر یەک لە میدیاکاران فەرەیدون سامان و حەمید بەدرخان و نووسەر و ڕۆماننووس سابیر رەشید دیمانە و هەیڤەپڤینی لەگەڵ ئەنجام داوە.

ناوبراو ئەندامی یەکێتیی نووسەرانی کوردە.

حسام بەرزنجیی ڕۆماننووس، مرۆڤێکی هەست ناسک و بە سۆزە، زۆر

له ڕووداوه مێژووییەکانی کوردستان لە نەهامەتی و شکستی و کارەساتی ئەنفال و کیمیاباران، هەمووی کاری تێکردوون، لە چیرۆک و ڕۆمانەکانی بە زەقی ڕەنگی داوەتەوە، ئەو بە زمانێکی کوردیی سادە و ساکار و پاراو دەنووسێت، خوێنەر چێژی تەواوی لێ وەردەگرێت، نووسەرو وەرگێڕو زمانەوانی گەورەی کورد دکتۆرعەزیز گەردی لە پێشەکییەکەی کە بۆ چیرۆکی (زەلیل) نووسیویەتی دەڵێت:(لەم چیرۆکەدا، زۆرم هەوەس بەو کوردییە پاک و پاراو ڕەوانە هات کە نووسەر بە کاری هێناوە، کە خوێندمەوە بە ڕاستی هەستم کرد شتێکی کوردی دەخوێنمەوە، ئەو وشە نازدار و ئیدیۆمە ناسک و لە جێیانەی چیرۆکەکەی پێ گێڕاوەتەوە، دەمانباتەوە ناو مەجلیسی ڕەسەنی کوردەواری، هەست و سۆزمان پاراو دەکاتەوە، نووسەر وشەکانی کوردین خۆی لەو وشە داتاشراوە بە ناو کوردییانە دوورخستووەتەوە کە ئێستا لە هەندێ نووسیندا باون، دارشتنی ڕستەکانی کوردانە و خۆمانەن و ئیدیۆمەکانی پڕ بە پێست و لە شوێنی خۆیان).

بۆ نووسەر و ڕۆماننووس حسام بەرزنجی هەر تەمەن درێژو سەرکەوتوو بیت بۆ خزمەتی زمان و ئەدەب و وشەی کوردی.

سەرچاوەکان:

بۆ نووسینی ئەم باسە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- ژیاننامە و بەرهەمەکانی ناوبراو لەسەر داخوازیی من بۆی ناردووم، سوپاسی دەکەم.

٢- زانیاری و نووسین و دارشتنی خۆم .

حەسیب قەرەداغی

شێخی شاعیران ڕەوانشاد شێخ حەسیب قەرەداغی

لە عیرفان و سۆفیگەریدا میراتگری مەحوی بوو، لە کوردایەتیش سەر بە ڕێبازی حاجی قادری کۆیی بوو.

ناوی تەواوی(حەسیب شێخ عەلی شێخ عەبدولڕەحمان)ە، لە ناوەڕاستی مانگی ئایاری ساڵی ١٩٢٩، لە گوندی (سۆڵەی چرچە قەڵا)ی ناوچەی قەرەداغی سەر بە شاری سلێمانی، لە خێزانێکی خوێندەواری بنەماڵەی شێخانی مەردۆخی لە دایک بووە.

هەر لە کۆنەوە زانای ئایینی و پیاوی ناسراویان لێ هەڵکەوتووە. ئەو لە کۆڕی مەلا و فەقێیان و مەجلیسی گەرم و بە چێژی شێخان و زیکرو تەهلیلەو حەلقەی دەروێشان گەورە بووە، گۆرانی بە سۆز و مەقام و موناجاتی دەنگخۆشان و دەف و شمشاڵ و نەی، کاریگەرییەکی زۆری لەسەر کردوون، بیرو هۆش و گوێچکەی بە هۆنراوەکانی شاعیرانی ئێرانی سەعدی و حافزی شیرازی و شاعیرانی کورد نالی، سالم ، حاجی قادری کۆیی، مەحوی، ئاشنا بووە.

لە سەرەتادا کە دەچێتە قوتابخانەی سەرەتایی، چونکە باوکی مەلا

لە لای ڕاستەوە: شاعیر حەسیب قەرەداغی، نەناسراوە

بووە، ئەو خوێندەوار بووە، یەکسەر لە پۆلی سێیەمی سەرەتایی دادەنێن، لە ساڵی ١٩٤٧ لە (مەحاویل)ی سەر بە پارێزگای (حلە- بابل) بووەتە قوتابیی خانەی مامۆستایانی دێهاتەکان، بەهۆی ڕووداوە سەرتاسەرییەکەی عێراق لە ساڵی ١٩٤٨ دژی (معاهدة پورتسموث) کە لە عێراق بە (الوثبة- ڕاپەڕین) ناسراوە، زۆر چالاکانە بەشداری لەو ڕاپەڕینەدا کردووە و بۆ یەکەم جار تێکەڵ بە کاروانی تێکۆشانی نیشتمانی و نەتەوەیی بووە، بەم هۆیەوە لە خانەی مامۆستایان دەرکراوە و گەڕاوەتەوە سلێمانی.

ساڵی ١٩٤٩ بووەتەوە بە قوتابیی قوتابخانەی ناوەندی لە سلێمانی بەهۆی کاری سیاسییەوە بۆی نەکراوە تەواوی بکات و بە ناچار گەڕاوەتەوە گوندی سۆڵە تا ساڵی ١٩٥٤ لەوێ ژیانی بردووەتە سەرو چەندین جار کەوتووەتە ژێر فشاری ڕاونان و ناچار بووە خۆی بشارێتەوە، دواجار هەر لەو ساڵەدا دەگەڕێتەوە بۆ ناو شار و لە ساڵی ١٩٥٥دا ژنی هێناوە و یەکەم لانەی هاوسەریتیی لە سلێمانی پێکەوەناوە.

تا شۆڕشی تەمووزی ساڵی ١٩٥٨، چەند جارێک بۆ ماوەی کورت کورت زیندانی کراوە. لەگەڵ بڵێسەی شۆڕشدا ئەو دەبێتە یەکێ لە وتارخوێنەرەکان و ناودارترین شاعیری ئەو کات، هەربۆیە لەگەڵ کودەتای بەعەسییەکاندا لە ساڵی ١٩٦٣دا، دەستگیر دەکرێت و نزیکەی ٣ ساڵ لەگەڵ سەدان لاوی شۆڕشگێڕ و دەیان ڕۆشنبیرو شاعیرو نووسەرو سیاسەتمەدارانی گەورەی

کورد و عەرەبدا، لە زیندانی نوگرەسەلمان دەمێنێتەوە تا ساڵی ١٩٦٥.

لە کۆتایی ساڵی ١٩٦٥ تا ١٩٦٩، لەگەڵ هاوسەر و هەرسێ کوڕو هەرسێ کچەکەیدا، بە دوورخراوەیی لە شاری بەغدا بە کولەمەرگی و کوێرەوەری، بەڵام بە سەربەرزی ژیان دەگوزەرێنێت.

لە سەرەتای ساڵی ١٩٦٩دا، لێبوردنێکی گشتی لە دەسەڵاتی بەغداوە دەرچوو، سەبارەت بەو کەسانەی بەهۆی سیاسییەوە لە مووچەخۆری میری دوور خرابوونەوە. حەسیب قەرەداغی پاش حەوت ساڵ زیندانی و دوورخستنەوە، بەر ئەو لێبوردنە دەکەوێت و بە فەرمانبەرێکی بچووک لە کارگەی چیمەنتۆی سەرچنار لە سلێمانی دادەمەزرێت.

لە ١٧ی حوزەیرانی ١٩٨٣دا، کەژاڵی کچی بەڕووداوێکی ئۆتۆمبیل و لەکۆتایی ١٩٨٤دا، بەهاری تازەنەمامی کچی بە نەخۆشییەکی کتوپڕی شێرپەنجە گیان لەدەستدەدەن و زام و خەمێکی قووڵ و فرە سەختیان لە قووڵایی هەست و بیر و سۆزی شاعیردا جێهێشت، کە تا دوا ڕۆژی تەمەنی، شوێن پەنجەیان هەم بەسیمای خودی خۆی و هەم بەسەر جیهانی هۆنراوەی و شیعر وئەدەبیاتەکەیەوە دیار و ئاشکرابوو.

، ڕەوانشاد مامۆستا عیزەدین فەیزی، ئەوانی دیکە نەناسراون.

لە ئێوارەیەکی تەڕوتووشی زستانی سلێمانیدا لە ٥ی کانوونی دووەمی ١٩٩٧ بۆ دواجار دڵی پڕ لە ژانی شێخی شاعیران، حەسیب قەرەداخی، لە لێدان کەوت و بۆ ڕۆژی دواتر لە گردی سەیوان لە سلێمانی بووە هاوڕێی تا هەتایی هەردوو جوانەمەرگەکەی کەژاڵ و بەهار!.

شاعیری نەمر، سێ کوڕ «خەبات»، «بەهات» و «ئازا»، کچێک بە ناوی«نیگار»، هاوسەرەکەی ناوی «عائیشە» لە دوا بەجێ ماوە.

حەسیب قەرەداغی یەکێکە لەو دەنگە شیعرییانەی کە گۆرانی شاعیر ڕێچکەی دانابوو، لەگەڵ هاوڕێکانی هەر یەک لە شاعیری نەمر ئەحمەد هەردی و کامەران موکری دەتوانین بڵێین هەڵگر و پێشخستنی ئەم ڕێچکەیە بوون.

ناوبراو باوەڕە پێشکەوتنخوازەکەی خۆی تێکەڵ بە تراژیدیا و ناهەمواری و ئەو کارە دژوارییانەی دژی میللەتی کورد کراون لە لایەن حوکمە یەک لە دوای یەکەکانی عێراق، ئەو چ بە شیعر چ بە هەڵوێستەکانی هەمیشە

حەسیب قەرەداغی و منداڵەکانی

ڕۆلی بەرچاوی هەبووە، قەسیدەی (هەلبشیما) کە بۆ قوربانیانی هەڵەبجەی نووسیوە، بەڵگەیەکی مێژووییە، پێویستە وەک دۆکۆمێنت بەکار بێت بۆ سەلماندنی جینۆسایدی کورد لەسەردەستی رژێمی دڕندەی بەعس، لە دادگا دووەلییەکان.

حەسیب قەرەداغی شاعیر شیعری بۆ هەموو ڕووداو و کارەساتەکانی گەلی کورد هەر لە کیمیاباران و ئەنفال و کۆچڕەوییەکە نووسیوە، شیعری حەماسەتی بۆ فەلەستین و رزگاریخوازی گەلانی ژێر دەستەش نووسیوە، جگە لە بوارەکانی ئەوینی و دڵداری و وەسفی سروشت و جوانی کورستان، هەروەها شیعری بۆ منداڵان و بۆ شانۆ و دراما تەلەفزیۆنەکان و بۆ گۆرانی و سروودیش نووسیوە، زۆر لە شیعرەکانی کراونەتە گۆرانی لە لایەن گۆرانیبێژانی کورد لەوانە(دیار قەرەداغی، سەلاح ڕەشید، عەدنان کەریم، ڕەوانشاد کاروان عوسمان، بورهان مەجید، عوسمان عەلی، هەندێ شیعری ئایینیشی لە لایەن

پەیکەری حەسیب قەرداغی

مۆسیقاژەنی گەورەی کورد ئەنوەر قەرەداغی ئاوازی بۆ دانراوە و کراونەتە گۆرانی). حەسیب قەرەداغی دیوانی(فەرهەنگی خەم) لە چوار بەرگ، چەند چامە و هۆنراوەیەکی لە دوای خۆی بەجێ هێشتووە کە ئەمانەن:

١-هەڵبشیما، ٢- من هیچ ناڵێم، ٣- هەوەل مەزات، ٤- شەو و گریان و مەرگ، ٥- کەژاڵی جوان، ٦- دووسەد ساڵەی سلێمانی، ٧- دیوانی فەرهەنگی خەم بەرگی١-٢-٣-٤ کە (٤٥٥)لاپەڕەیە.

لە ساڵی ٢٠٠٩ مامۆستا(هەڵمەت عوسمان کاکل) لە زانکۆی کۆیە بڕوانامەی ماستەری لەسەر(وێنەی هونەری لە شیعری حەسیب قەرەداغی) دا وەرگرتووە و نامەکەی لە کتێبێکدا لە چاپداوە و بڵاوی کردۆتەوە وا هاوپێچم کردووە، هەروەها قوتابی تانیا ئەسعەد محەمەد نامەی بە دەستهێنانی بڕوانامەی بەکالۆریۆسی لە (دیاردەی خەم لە شیعرەکانی حەسیب قەرەداغی) وەرگرتووە، ئەویش لە کتێبێکدا لە چاپی داوە، وا ئەویشم هاوپێچ کردووە.

شاعیری ئازا و بوێرو ڕێچکەشکێنی کورد قوبادی جەلی زادە دەربارەی

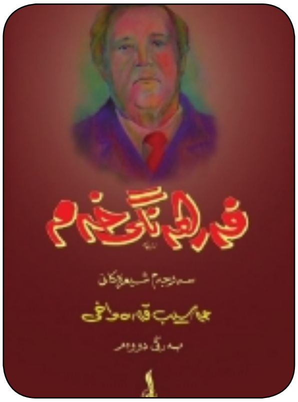

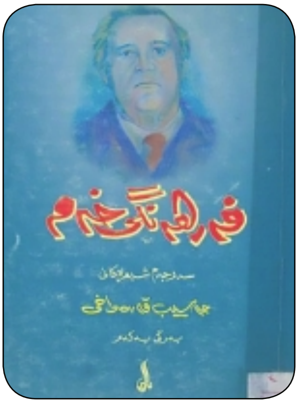

شاعیر حەسیب قەرەداغی دەڵێت:(چەند جارێک کە مێز کۆی دەکردینەوە،هەستم کرد بەتەواوی دیاردەی (پارۆدۆکس) کە مەبەستم ڕووخۆش و دڵخۆش و دەم بە پێکەنینە، بەڵام لە ناخیدا بریندار و دڵشکاو کۆست کەوتوو بوو).

نووسەر و ڕەخنەگر فوئاد مەجید میسری دەڵێت:(ساڵی ١٩٧٢ مەڵبەندی گشتیی یەکێتیی نووسەرانی کورد بڕیاری دابوو فیستیڤاڵێکی شیعری کوردی ڕێک بخرێت، شێخ حەسیب قەرەداغی شیعرێکی نووسیبوو، گێڕانەوەی زۆربەی شاعیرانی کوردی وەکو نالی و مەحوی و گۆران و قانیعی تێدا بوو، جگە لە باسی کەرکووک و کوردستانیی بوونی کەرکووک، لیژنەکە بڕیاری دا نابێت ئەو شیعرە بخوێندرێتەوە).

ڕەئووف بێگەردی شاعیر و چیرۆکنووس سەبارەت بە کەسایەتیی حەسیب قەرەداغی دەڵێت:(لە سەرەتای حەفتاکانی سەدەی ڕابردوو، لە ڕێگەی شیعرە جوانەکانییەوە(حەسیب قەرەداغی)یم ناسی، پاشان کە بووینە هاوڕێ لە ڕێگەی هەڵسوکەوت و بیروباوەڕە پێشکەوتنخوازییەکەی زیاتر خۆشم ویست، لەسەرهەڵدانی شێوازو ستایلە نوێکەی شاعیری گەورەمان (گۆران)، حەسیب قەرەداغی بوو بە یەکێک لە شاعیرە کاراکانی ئەو ڕەوتە تازەیە، خۆشی بە زمانە پاراوەکەی گەشەی بەو ستایلە داو تا گەیشتە ئەو ئاستەی وەک شاعیرێکی نوێخواز بناسرێت.

ڕەخنەگری کورد عەبدولخالیق یەعقوبی دەڵێت:(حەسیب قەرەداغی خاوەن گوتارێکی شیعرییە کە تێیدا جۆرە عیرفانێکی مۆدێرن تێکەڵ بە هەستێکی نیشتمانپەروەری قووڵ ئەکاو دوا جار لە برینی ناخی خۆیەوە بە پرسی ڕزگاری نەتەوەیی ئەگا، شێخ حەسیب لە عیرفاندا میراتگری مەحوی و لە کوردایەتیدا سەر بە ڕێبازی حاجی قادری کۆییە).

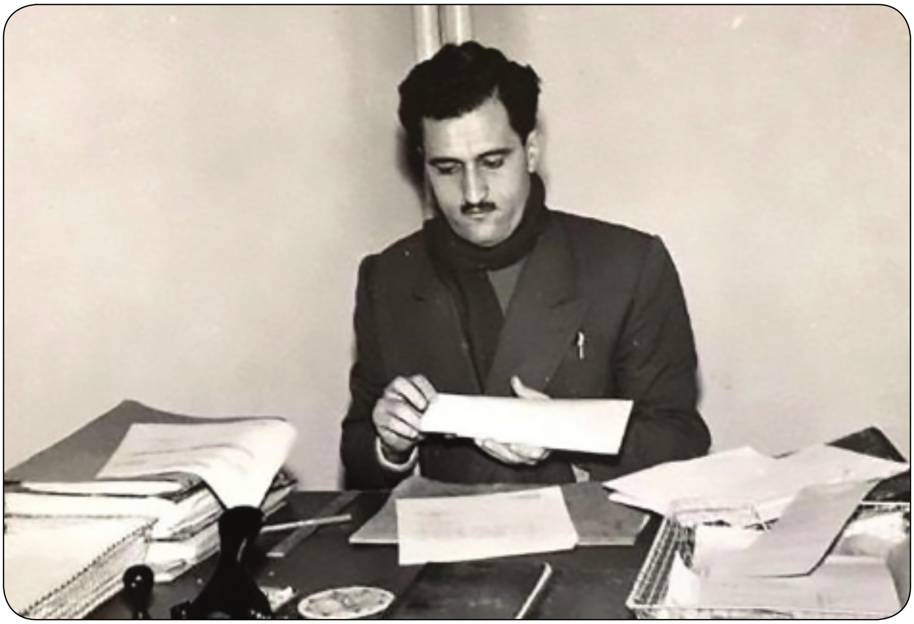

حەسیب قەرداغی

لە ڕۆژی ٤-٣-٢٠١٩ وەکو ڕێزلینانێک بۆ شاعیر حەسیب قەرداغی، هەر دوو ڕەخنەگری کورد (ڕێبوار سیوەیلی و عەبدولخالیق یەعقوبی) کۆڕێکی ڕەخنەی ئەدەبییان لەسەر کۆشیعری (فەرهەنگی خەم) لە هۆڵی ئەکادیمیای کوردی لە هەولێر ڕێکخستووە بە ئامادەبوونی ژمارەیەکی بەرچاو لە ئەدەبدۆستان و ڕۆشنبیران.

لە ٢٤-١١-٢٠٢١ (یەکەمین دیداری شێخی شاعیران حەسیب قەرەداغی) لە هۆڵی پێشەوا لە وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوان لە هەولێر بەستراوە، خانەوادەی شاعیر حەسیب قەرەداغی ڕێزیان لە نووسەر و شاعیر عەبدولڕەحمان فەرهادی سەرۆکی یەکێتیی نووسەرانی کورد- لقی هەولێر ناوە، وا وێنەکەم هاوپێچ کردووە.

لە سلێمانی پەیکەرێک بۆ شاعیر حەسیب قەرەداغی دانراوە، ئەگەر سەهوو نەبم لەسەر ئەرکی بەڕێز فاڕوقی مەلا مستەفای حاجی مەلا ڕەسوڵ دروست کراوە.

له لای ڕاستەوە: ئازای کوڕی حەسیب قەرەداغی، نووسەرو شاعیر عەبدولڕەحمان فەرهادی،

لە ١٧-٦-١٩٨٤(کەژاڵ)ی کچی شاعیر حەسیب قەرەداغی بە ڕووداوی کارەساتی ئۆتۆمۆبیل کۆچی دوایی کردووە... لە ٣-١٠-١٩٨٤ دا (بەهار)ی کچی لە تەمەنی (١٦) ساڵیدا بە دەردێکی کوشندە کۆچی دوایی دەکات، واتە لە ماوەی ساڵێکدا دوو جار جەرگی سووتاوە، زۆر کاری تێ کردووە هەتا دوا ساتەکانی ژیانی، بۆیە لە ١٠-٧-١٩٨٤ بە پارچە شیعرێک هەردووکیان دەلاوێنتەوە، وا بۆتانی دەینووسمەوە:

یادێکی کەژاڵ

لەسەر پەنگاوی خەمی من،
چەرخی چەپگەردا، کوا دەرگایە؟
با سەر بکاو هەڵبڕێژم هەرچییەکم لە دڵدایە!
جار جار ئەشڵێم،
با خەمی خۆم هەر بۆ خۆم بێ

خۆ کەس بە دەنگمەوە نایە
کە دەردەکەم وا گرانە و سەقامگیرە لە ناخمدا
ئەشیا ببم بە قەقنەس و ئیتر نووزەم نەهاتایە
لە جیاتی وەی بە باوکی خەم بانگم بکا
ئەبوو گەردوون
لە کۆچە ڕێی ئەم عومرەدا
گۆبەندی وای نەگێڕایە
لە دوای مردن، دەست لێ شتن
ئەدات بەسەر بیر و هۆشا
بەڵام جێگەی شانازیمە
دەستە چیلەی خەمەکانم
لە ئاگردانی پاکانی ئەم دنیایە
بۆن و بەرامەی ئازاری،
جگەر سووتاوانی تیایە
پەیامی سۆز و ئەشکەنجەی هەموو مەسیحێکی لایە!
ئەی مەرهەمی سەربرینی باوکە جگەر سووتاوەکەت
(بەهار)ە کەم تۆ بۆ مردیت؟
(کەژاڵ)ی جوان بێ هاودەم بوو وا بۆ لای خۆی
بەم پایزە بانگی کردیت؟!

****

شیعرێکی تری شاعیر حەسیب قەرەداغی کە بۆ شاری سلێمانی نووسیوە

ئەی شارەکەم...
ئەی شارە، کەم بەهارەکەم!!

لەو ڕۆژەوە، منیش شەیدای چاوەکانتم
گۆرانیم تۆی، هەڵبەستم تۆی
کۆڵانێکی سابونکەران
کووچەیەکی کانێسکانت،
سوڵتانم نایدەم بە یەڵدزت!
کیسرا نایدەم بە هەیوانت!!
ئەی ئەو شارەی دووسەد دەرەی زامت بڕی!
ئەی ئەو شارەی دڵی مێژووت لە ئەیلوول و حوزەیراندا بە چنگ دڕی!
ئەی ئەو شارەی کە دەروونت دەکرێتەوە، میهرەبانی!
بووکێکی زۆر خان ومانی
کە ناوچاوت دێنیتەیەک
بوومەلەرزەیت و بورکانی !!
ئەی شارەکەم! تۆ، بێ تەختی
من، بێ بەختم!
ئیمام نوێژی ناڕەوایە
کەچی من بانگی ناوەختم!
ئەی شارەکەم!
تۆ هەر شار نیت، سەری شاری!!
دووسەد ساڵە لەگەڵ لوورەی ڕەشەبادا
دەجەنگێت و هەر تۆ سوورای!
خۆت کاروان و خۆت هەواری!
ئەی شارەکەم
تۆ هەر شار نیت، شاری شارانی!
ئاسمانیشت لێ زیز بێت
خۆت فریشتەی و خۆت بارانی

ئەی شارەکەم سلێمانی!!

ڕەوانشاد شێخی شاعیران حەسیب قەرەداغی (فەرهەنگی خەمی) لە چوار بەرگدا بۆ بەجێ هێشتووین کە پڕاوپڕە لە خەمی خۆی و خەڵک و خاک و نیشتمانەکەی.

بۆ شاعیر حەسیب قەرەداغی ڕوحت شاد و ئارام و ئاسوودە بێت، دوا مەنزڵگات بەهەشت بێت و تەمەندرێژی و سەرفرازیش بۆ نەوەکانت.

سەرچاوەکان:

بۆ نووسینی ئەم باسە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- ڕووداو فلیمێکی دۆکیۆمێنتاری لە ئامادە کردن و پێشکەشکردنی شادی عەبدوڵڵا لە ٤-٧-٢٠٢١.

٢- کوردی زانست.

٣- کوردیپیێدیا.

٤- ئینسکلۆپیدیای ئازاد.

٥- Wikiwand

٦- Youtybe لە ١٧-١١- ٢٠٢٠.

٧- Youyube لە ٣-٣- ٢٠١٨.

٨- Youyube لە ١٣-١٢-٢٠٢١.

٩- زانیاری و نووسینی داڕشتنی خۆم.

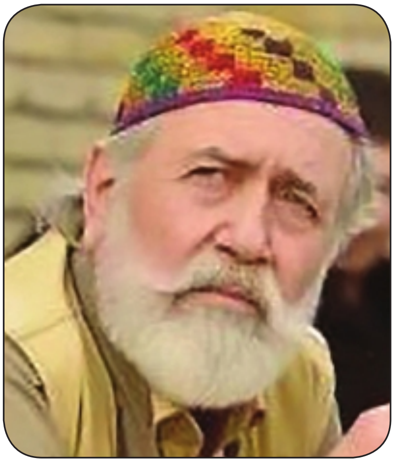

زوهێر عەبدولمەسیح

شـانۆکار و دەرهێنـەری شـانۆ و درامـای تەلەفزیۆنـی هونەرمەنـد زوهێـر عەبدولمەسـیح

نـاوی تەواوی(زوهێـر عەبدولمەسـیح ئیلیا)یـە، لـە سـاڵی ١٩٤٨ لـە شـارۆچکەی عەنـکاوەی سـەر بـە پارێـزگای هەولێـر لـە خانەوادەیەکـی خوێنـدەوار و کوردپـەروەر لـە دایک بـووە، لەبـەر ئـەوەی باوکـی مامۆسـتا بـووە گواسـتراوەتە شـارۆچکەی(ئەلقۆش)، خوێندنـی سـەرەتایی لـەوێ تـەواو کـردووە، دواتـر گەڕاونەتـەوە هەولێـر خوێندنـی ناوەنـدی و ئامادەیـی لـە هەولێر تـەواو کـردووە، سـاڵی ١٩٦٨ چووەتـە ئەکادیمیای هونـەرە جوانەکانی بەغـدا و سـاڵی ١٩٧٢- ١٩٧٣ تـەواوی کـردووە.

زوهێرعەبدولمەسـیح هێشـتا هـەر قوتابـی بـووە، بـۆ یەکەمیـن جـار لـە شـارۆچکەی عەنکاوە کاری دەرهێنانی بۆ شـانۆگەریی(مۆمدانی مەتـران) لـە نووسـینی ڤیکتـۆر هیگـۆ کـردووە، سـاڵی ١٩٧٠ کـە بەشـی نوانـدن لـە بەشـی کوردیی ڕادیۆی بەغدا دەکرێتـەوە، هونـەرمەند زوهێر عەبدولمەسـیح لەگەڵ چەند هونەرمەندێکی دیکـە لـەم ڕادیۆیـە کار دەکـەن لەوانـە (ئەحمـەد سـالار، فەرهـاد شـەریف، تەڵعـەت سـامان، شـەماڵی عەبـە ڕەش، بەدیعـە دارتـاش، هاشـم عەلـی مەنـدی و ئیبراهیـم سـەلمان).

لە لای ڕاستەوە: هونەرمەند خەلیل وەندی، هونەرمەند زوهێر عەبدولمەسیح، ڕەوانشاد ڕەسوڵ بێزار گەردی، نە ناسراوە، هونەرمەند ناسر حەسەن،

ناوبراو ساڵی ١٩٧٠ بۆ یەکەمین جار بەشداری لە نواندنی درامای(نەفرەت لێکراو) دەکات کە لە دەرهێنانی هونەرمەند ڕەوانشاد تەڵعەت سامان بووە و بۆ تەلەفزیۆنی بەغدا بەرهەم هێنراوە، هەر لەو ماوەیەشدا کە لە ڕادیۆی کوردیی بەغدا کاری کردووە بووەتە یاریدەدەری دەرهێنەری تەلەفزیۆنی و چەند درامایەکی تۆمار کردووە لەوانە:(لانەوازان، مەرەزە، خولەی چەخماخە).

لە ئازاری ساڵی ١٩٧٤ ئەو کاتەی سەرکردایەتیی کورد لەگەل ڕژێمی ئەوسای عێراق ڕێک نەکەوتن بۆ جێبەجێکردنی تەواوی بەندەکانی ڕێککەوتننامەی ئازار ساڵی ١٩٧٠، ئەو ڕوو لە شاخ دەکات و دەبێتە پێشمەرگەی کوردستان، لە دام و دەزگاکانی ڕاگەیاندنی شۆڕش وەکو دەرهێنەر لە(ڕادیۆی دەنگی کوردستان) دەست بە کار دەبێت، ئەو کات شەهید عەبدولخالیق مەعروف سەرپەرشتیی ڕادیۆی دەنگی کوردستانی دەکرد، پاش نسکۆی شۆڕش دەگەڕێتەوە شاری هەولێر.

هونەرمەند زوهێر عەبدولمەسیح لە ساڵانی هەشتاکانی سەدەی ڕابردوو، کاری دەرهێنانی هونەری بۆ چەندین شانۆ و درامای تەلەفزیۆنی و تەمسیلییەی کردووە لەوانە: جەنابی جانەوەر، تاپۆ حەقی چییە...هتد).

ناوبراو هەر لە کۆتایی ساڵی ١٩٧٩ ەوە، لەو ڕادیۆیەی کە ئێزگەی بەغدا لە ئەمینداریێتیی گشتیی ڕۆشنبیری و لاوان دایمەزراندبوو، کارمەند بوو وەکو دەرهێنەر و سەرپەرشتیی هەموو کارە هونەرییەکانیشی دەکرد، هەروەها کلیپی بۆ چەندین گۆرانیی گۆرانیبێژانی کوردستان بەرهەم هێناوە لەوانە بۆ گۆرانیبێژی نەمر تەحسین تەها.

هونەرمەند زوهێر عەبدولمەسیح پاش ڕاپەڕین، لە ساڵی ١٩٩٣ کاری

لە لای ڕاستەوە: ڕۆژنامەنووس و میدیاکار بەهادین جەلال، هونەرمەند زوهێر عەبدولمەسیح.

لە لای ڕاستەوە: هونەرمەند بەڕێز عەبدولهادی العلیوی، زوهێرعەبدولمەسیح.

لە لای ڕاستەوە: هونەرمەند زوهێر عەبدولمەسیح، هەردوو برای هونەرمەند زوهێر عەبدولمەسیح بەڕێز جەوهەر و بەڕێز فائیز.

لە لای ڕاستەوە: هونەرمەندی گەورەی کورد ئەحمەد سالار، نووسەر و میدیاکار کەمال ڕەئوف، هونەرمەند خاتوو بەدیعە دارتاش، هونەرمەند زوهێر عەبدولمەسیح

زوهێر عەبدولمەسیح لەگەڵ مناڵێك

زوهێر عەبدولمەسیح، بەڕێز مسەدەق بەرزنجی

دەرهێنانی بۆ یەکەم فلیمی کوردی بە ناوی(گەڕانەوە) کردووە، لە نووسینی یوسف حەسەن زێڕۆ و لە دیانا وێنەکانی گیراوە و لە تەلەفزیۆنی کوردستان پەخشکراوە، هەروەها فلیمی(معطف نسرین- پاڵتۆکەی نەسرین) کە لەبیرۆکەی شەهید دڵشاد مەریوانی وەرگیراوە و هونەرمەندی گەورەی کورد ناسر حەسەن تەمسیلی کردووە و هونەرمەند زوهێر عەبدولمەسیح دەرهێنانی بۆ کردووە، ئەو فلیمێکی بە زمانی سریانی بۆ وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوانی هەرێمی کورستان لە(ئەلقۆش) دەرهێناوە، وەکو ئەکتەریش لە فلیمی (مثلث الموت- سێگۆشەی مردن)بەشداری کردووە، لە فیستیڤاڵی یەکەمی نێودەوڵەتی لە هەولێر خەلاتی یەکەم ئەکتەری

وەرگرتووە لە تەمسیل کردنی لە فلیمی(مثلث الموت- سێگۆشەی مردن) کە لە بەنداوی (بێخمە) وێنەکانی گیراوە.

هونەرمەند زوهێر عەبدولمەسیح لە ساڵی ١٩٩٩ ەوە، لە وڵاتی سوید نیشەجێبووە، دواتر گەڕاوەتەوە هەولێر و بووەتە کارمەندی وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوانی هەرێمی کوردستان، ئەو خزمەتێکی زۆری بە هونەری شانۆ و شانۆگەری و درامای کوردی کردووە.

لەم دواییەدا هونەرمەند زوهێر عەبدولمەسیح تۆزی نەساغ بوو، داوای ساغ و سەلامەتی بۆ دەکەین و هەر تەمەن درێژ بێت بۆ خزمەتی هونەری کوردی.

سەرچاوەکان:

بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- کوردیپیدیا.

٢- Youtube ئەرشیفی بەڕێز ئەمیر کەبابچی.

٣- لاپەڕەی فەیسبووکی هەولێر شارە شیرینەکەم - ڕەوانشاد کاکۆ قەساب.

٤- لاپەڕەی فەیسبووکی هونەرمەند زوهێر عەبدولمەسیح.

٥- زانیاری و نووسین و دارشتنی خۆم.

سەباح ڕەنجدەر

شاعیر و نووسەر و ڕۆژنامەنووس سەباح ڕەنجدەر

ناوی تەواوی(سەباح سابیر حەسەن)ە، لە ١٨-١١-١٩٦٥ لە شاری هەولێر لە دایک بووە، خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و دواناوەندی هەر لە هەولیر تەواوکردووە.

سەباح ڕەنجدەر هەر لە سەرەتای هەشتاکانی سەدەی ڕابردوودا دەستی بە نووسینی شیعر کردووە، چووەتە ناو واقیعێکی نووسیندا کە بە دوای ڕووناکی و نهێنیدا وێڵە، لە واقعێکی زەینیشدا مامەڵە لەگەڵ شیعردا دەکات.

سەباح ڕەنجدەر بە یەکێک لە شاعیرە نوێخوازەکان هەژمار دەکرێت، ئەو یەکێکە لەو شاعیرانەی کە جیاواز دەنووسێت و دەیەوێت جیاواز بێت، ئەو شاعیرە زیاتر لە (٣٠) ساڵە بە پشوویەکی زۆر درێژ دەنووسێت و شوێن پەنجەی خۆی لە نێو پانتایی شیعری نوێخوازی کوردی کردۆتەوە، هەرگیز خۆی باسی ئەو جیاوازییە ناکات، بەڵام کاتێک خوێنەر دەقی شیعرەکانی دەخوێنێتەوە هەست بەم جیاوازییە دەکات، شیعرەکانی سەباح ڕەنجدەر خوێنەری تایبەتیی خۆی دەوێت کە بە قووڵی بیخوێنێتەوە و تێی بگات و چێژی لێوەربگرێت، دەقەکانی شیعری ئەم شاعیرە پڕن لە جیاوازی و یاخیگەری و دژە باو لە ناو خودی ژیاندا، ئەو خۆی دوورە

لە لای ڕاستەوە: دڵزار حەسەن، نەوزاد عەلی ئەحمەد، شەفیقی حاجی خدر، سەباح ڕەنجدەر، عومەر فەرهادی، سمکۆ محەمەد، سابیر ڕەشید.

پەرێز گرتووە لە هەندێ کۆت و بەندی نووسین بە تایبەتی ڕێزمان و هەندێ مەرجی دیکەی نووسینی کوردی.

سەباح ڕەنجدەر لە ماوەی سی ساڵدا زیاتر لە (٢٥) کتێبی شیعری و ڕۆمانە شیعری نووسیوەو دەیان وتارو لێکۆڵینەوەی بە زمانی عەرەبی و کوردی لە ڕۆژنامە و گۆڤارە کوردییەکان بڵاوکردووەتەوە، لەوانە:(زێوان - ڕۆمانە شیعر ١٩٨٨، ڕووەکەکانی خوداوەند- شیعر ١٩٩٩، خەون وا خۆی گێڕایەوە- شیعر ٢٠٠٤، شەڕی چل ساڵە- شیعر ٢٠٠٥، سەد و یەکشەوە- شیعر ٢٠٠٨، مردوویەک ئاگای لە هەمووانە- شیعر ٢٠٠٨، ساڵی سفر- شیعر ٢٠١٠، سروودی زەوی -شیعر ٢٠١٢، سی ساڵ شیعر- بەرگی یەکەم و دووەم ٢٠١٢، حەز دەکەم ئەوەندە بژیم- شیعر ٢٠١٥، دواکەوتن لە کەشتی نوح- شیعر ٢٠١٨، دیوانی سەباح ڕەنجدەر بەرگی یەکەم و دووەم کۆبەرهەمی شاعیر ٢٠١٨، چوار کتێب لە بارەی شیعرەوە گوتار و بیروڕای ئەدەبی ٢٠١٩، بەهاو هەڵەی پێشبینییەکان- شیعر٢٠١٩، سەرەتا وشە بوو- شیعر ٢٠٢٠، ئەزمون وەک ئاخاوتنێک لە ناو ژیان ٢٠١٤، بارانی موحەبەت ٢٠١٠، سەرزەمینی هەموو ناوەکان، عەشق جوانترە لە

مردن بە هاوبەشی لەگەڵ ناڵە حەسەن، نامەی نێوان ئەدیبان ٢٠١٧).

لە دانیشتنێکی تایبەتی شاعیر سەباح ڕەنجدر لەگەڵ چیرۆکنووسی گەورەی کورد محەمەد مەولود(مەم)، پاش گفتوگۆکردن دەربارەی شیعرو ئەدەب، مەم لێی دەپرسێ: تەمەنت چەندە؟ ئەویش دەڵێت: ١٩ ساڵ، مەم پێی دەڵێت: تەمەنی ڕۆشنبیریت پێش تەمەنت کەوتووە، ئومێدی زۆرم بە لاوی وەکو ئێوە هەیە کە باری ئەدەبیمان بەرەو داهێنان ببەن.

سەباح ڕەنجدەر زۆر هاتوچۆی پرۆفیسۆر مارف خەزنەداری کردووە، ئەو زۆر هانی داوە کە لە سەر ڕێچکەی خۆی بەردەوام بێت و گوێ نەداتە کەس، دەربارەی کتێبی (زێوان) پێی وتووە ئەمە چامە نییە، بەڵکو ڕۆمانە شیعرە، پاش چەند ساڵێک لە ساڵی ٢٠١٢ دکتۆر عەبدوڵڵا ڕەحمان لە کتێبێکیدا بە ناوی(ڕۆمانە شیعرو مێژووی سەرهەڵدان)، (زێوان)ی سەباح ڕەنجدەری بە یەکەم ڕۆمانە شیعری کوردی دەستنیشان کردووە.

سەباح ڕەنجدەر لە خەمخۆریی خۆی و وەفاییەک بۆ شاعیری گەورەی کورد جەلالی میرزا کەریم کۆمەڵێک لە شیعرە جوانەکانی کۆکردووەتەوە و لە کتێبێک لە دەزگای سەردەم ساڵی ٢٠١٢ لە چاپ و بڵاوی کردووەتەوە بە ناوی(ڕووانینەکانی چاوی شەقام)، لەگەڵ نووسینەکەدا هاوپێچم کردووە.

لە ڕاستەوە: سەباح ڕەنجدەر، د. شوکریە ڕەسوول، سابیر ڕەشید.

لە ڕاستەوە:سەباح ڕەنجدەر، عەبدوڵڵا تاهیر بەرزنجی، هاشم سەراج،

سەباح ڕەنجدەر ئەندامی یەکێتیی نووسەرانی کورد و ئەندامی سەندیکای ڕۆژنامەنووسانی کوردستانە.

بۆ شاعیر و نووسەرو رۆژنامەنووس سەباح ڕەنجدەر هەر ساغ و سەلامەت بیت بۆ خزمەتی شیعر و ئەدەبی کوردی.

وا پارچە شیعرێکی شاعیری نوێخواز سەباح ڕەنجدەرتان بۆ دەنووسمەوە:

لە لای چەپەوە: سەباح ڕەنجدەر، ئەوانی تر نەناسراون

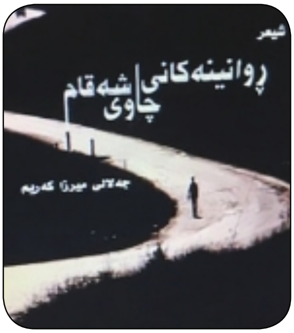

لە ئاوێنەی تاریکەوە...سەباح ڕەنجدەر

بە دەشتێکی ناسراو دەچوومە هەڵبژاردن
کە نان و ئاو لەم دەست و ئەو دەستی دانراوە
بەرازی لمووزڕەشی شێرپەنجە ڕێگای پێ گۆڕیم
من بە ڕێگای سێبووری و خەلوەتی دڵ دەڕۆم
ئەویش بەو ڕێگایە دێ
لە شینایی دەریاوە ڕێگای بۆ هاتووە

تێکەڵی بایەک دەبین
خەون و بیرەوەری شێدار کردووین
وا نزیکە ببییە نەبینراو
چی ما بە لێوی گەرم ماچی بکەم
ماسییەکی زمانگران
فرێ دراومەتە بەردەلانێک کەس بە لایدا ناچێ
ڕووەکان دەبینێت
خەتە جۆتەکەی کێلات
شیری گوڵە گەنمی لە ناو لەپی منداڵانمان ماوەتەوە
شاعیرێکم بەدبەختی ڕەها
ژننەخۆش
سێبەری لێڵی بێهیوایی گەمارۆی داوم
ئەی شیعر شیری دایکی خودام خواردووتەوە دڵم ڕاگرە

١٧-١١-٢٠٢١.

سەرچاوەکان:

١- سایتی هەولێر- وتارێک بە ناونیشانی(تێڕامانەکان) نووسینی ئارام کۆشکی لە ١٧-٨-٢٠٢٠.
٢- دەنگەکان- ماڵپەری ئەلیکترۆنی - پارچە شیعرێکی شاعیر لە ١٧-١١- ٢٠٢١.
٣- زەمەن مەگەزین لە ٥-١٠ ٢٠٢٠.
٤- گۆڤاری زانکۆی کۆیە ژمارە ٣٧ ساڵی ٢٠١٦ دەربارەی کۆشیعری ساڵی سفر.
٥- زانیاری و نووسین و دارشتنی خۆم.

مەسعود پەرێشان

شاعیر و نووسەر و ڕۆژنامەنووس مەسعود پەرێشان

ناوی تەواوی(مەسعود کوڕی مەلا جەوهەری هێلەوەیی)یە، لە ١٤-٧-١٩٥٨ لە گوندی (ئۆمەرەسۆر)ی سەر بە ناحیەی قوشتەپە نزیک شاری هەولێر لە خانەوادەیەکی ئایینپەروەر و ڕۆشنبیر لە دایک بووە، باوکی ئیمام و وتارخوێنێکی بەناوبانگی شاری هەولێر بووە، مەسعود پەرێشان و هەموو براکانی کەوتوونەتە ژێر کاریگەریی ئەو کەش و هەوایەی کە لە ماڵەوە پێی پەروەردە کراون، بۆیە هەر هەموویان توانیویانە زۆر پوختە خۆیان پێبگەیەنن، هەر کەسە لە بواری کار و پسپۆری خۆی.

شاعیر و نووسەر مەسعود پەرێشان لە کاتی شیعر خوێندنەوە

مەسعود پەرێشانی شاعیر هێشتا هەر قوتابی بووە لە ئامادەیی کوردستان سەودای خوێندنەوە و ئەدەب و شیعر نووسین بووە، لە ساڵی ١٩٧٥ ئەو لەگەڵ هاوپۆلەکانی هەر یەک لە(سابیر ڕەشید و کەمال سەعدی و شاعیری

لە لای ڕاستەوە: شاعیر و نووسەر مەسعود پەرێشان، شاعیری گەورەی کورد عەبدوڵڵا پەشێو

ڕەوانشاد ئەبوبەکر خۆشناو و مەوجود سامان و نەژدەت ئاکرەیی) بە هاوکاریی مامۆستای زمانی کوردی(ئەمینە فەندی)، گۆڤارێکی ئەدەبییان بە ناوی(کاروان) دەرکردووە، کاتبی قوتابخانەی ئامادەیی کوردستان(کەیفی باپیرە شەل) بە ستێنسل بۆی ڕاکێشاون و بڵاویان کردووەتەوە، ئەو کات نسکۆی شۆڕشی کورد لە ئارادا بووە ئەم گۆڤارە دەنگ و سەدایەکی زۆری هەبووە لە ناو قوتابیان و ڕۆشنبیرانی شاری هەولێر.

مەسعود پەرێشانی شاعیر و ڕۆژنامەنووس هەر لە ساڵی ١٩٧٥ بۆ یەکەم جار لەسەر شانۆی هۆڵی خانەی مامۆستایانی هەولێر لەگەڵ هەندێ قوتابی دیکە شیعری خوێندووەتەوە و بەشدار بووە لەو چالاکییانەی کە پەروەردەی هەولێر ڕێکیخستبوو.

لە لای ڕاستەوە: شاعیر نووسەر مەسعود پەرێشان، شاعیر و نووسەر نازم دڵبەند

مەسعود پەرێشان یەکەم شیعری لە ٢٨-٢-١٩٧٤ بڵاودەکاتەوە، نووسەر و ڕۆژنامەنووس و ڕەخنەگری گەورەی کورد ڕەوانشاد

لە لای ڕاستەوە: شاعیر و نووسەر مەسعود پەرێشان، نووسەر سەفەر کەریم هاواری

مەحمـوود زامـدار کـە دەبیسـتێت و دەیخوێنێتـەوە وا دەزانێـت شـاعیرێکی بە تەمەن و گەورەیە، کە مەسـعود پەرێشـان دەبینێت، پێـی دەڵێت:(غـەددار بـاب ئـەوە شـیعری تـۆ نییـە، مەسـعود پەرێشـانیش پێی دەڵێت: شـیعری خۆمـە ئەگـەر بـاوەڕ ناکـەی تاقیم بکـەوە، دیـارە لـە تاقیکردنەوەکـە سـەرکەوتوو دەبێت، بۆیـە دیسـان پێـی دەڵێت: غـەدادر بـاب هـی خۆتـە و تـۆ شـاعیرێکی بـە بەهـرە و توانایت، ئامـۆژگاری و ڕێنمایی دەکات و هـەر ئـەو هاندانـەی مەحمـوود زامـدار بـووە گڕ و تینـی داوەتـە مەسـعود پەرێشـان بـۆ چوونـە نـاو دنیـای شـیعر و نووسـینەوە).

مەسـعود پەرێشـان شـیعری بۆ نیشـتمان و جوانیی سروشـتی کورسـتان و ئەڤینی و ئێش و ئازاری تاکی کورد نووسـیوە، هـەر لـە سـەرەتای حەفتاکانی

لە لای ڕاستەوە: نە ناسراوە، شاعیر و نووسەر مەسعود پەرێشان، ڕەوانشاد دکتۆر عیزەدین مستەفا ڕەسوڵ

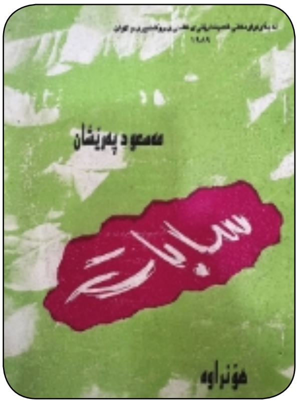

سەدەی ڕابردوو تا ئێستاشی لەگەڵدابێت بەردەوام بووە لە بڵاوکردنەوەی سەدان پارچە شیعر و وتاری ئەدەبی و لێکۆڵینەوەی ڕەخنەیی لە زۆربەی زۆری ڕۆژنامە و گۆڤارە کوردییەکان، کۆمەڵێک بەرهەمی لە شیعر و وەرگێڕان بڵاوکردووەتەوە کە ئەمانەن:

- دیوانی شیعری(هەنگاو کەویت ناکات) کە یەکەمین دیوانی شیعرییەتی لە ساڵی ١٩٧٧-١٩٧٨ لە چاپخانەی زانکۆی بەغدا بە چاپی گەیاندووە، ئەو کات بە یەکەمین شاعیری کوردی لاو هەژمار کراوە، دەنگ و سەدایەکی زۆری هەبووە و چەندین نووسەر و ڕەخنەگر وتار و لێکۆڵینەوەی ئەرێنییان لەسەر نووسیوە.
- دیوانی شیعریی (سابات) لە ساڵی ١٩٨٩ بە بەرگێکی ڕەنگاوڕەنگ و قەشەنگ لەسەر کاغەزی (ئارت) لە چاپی داوە کە وەرچەرخانێکی گەورە بووە لە شیعری ئەم شاعیرە.
- دیوانی شیعری بە ناوی (مانگە شەو) لە ساڵی ٢٠١١ لە چاپی داوە، کە زیاتر لە(١٠٠) لاپەڕەیە دەتوانرێت بە داستانی شیعری پێناسە بکرێت.

لە لای ڕاستەوە: هونەرمەند بەکر مەعروف، نووسەر و شاعیر مەسعود پەرێشان، شاعیر و نووسەر عەبدولڕەحمان فەرهادی

لەلای ڕاستەوە: شاعیر و نووسەر مەسعود پەرێشان، نووسەر ئەسکەندەر جەلال نووسەر و ڕۆژنامەنووس بەهائەدین جەلال، دکتۆر شوان بابە

- دیوانی(خونچە شیعرەکانی مەسعود پەرێشان) کە بریتین لە شیعری کورتیلە کە لە هەندێک شوێن بە (هایکۆ) دەناسرێت یان هەندێکی دیکە پێی دەڵێن وێنەی شیعری، کە لە بنەڕەتدا ئەو کورتیلە شیعرە ناوازانە ناوەڕۆکێکی چڕو پڕیان لە خۆگرتووە، لە ساڵی ٢٠١١ بە چاپی گەیاندووە.
- دیوانی شیعریی(هەرزوویی وەرزی جوامێری)کە بریتین لە شیعرە درێژەکانی شاعیر مەسعود پەرێشان، لە ساڵی ٢٠١١ لە چاپ دراوە.
- کتێبی(ئەو شاعیرەی بۆ کورد ژیا)لە ساڵی ١٩٩٩ بە چاپی گەیاندووە.

ئەو بەرهەمانەشی ئامادەنە بۆ لە چاپدان:

- کتێبێکی گەورەی هزری نووسیوە کە بە قەوارەی(٥٠٠) لاپەڕەیە، باسی ئەزموونی ژیانی خۆی و کۆمەڵگەی کوردەواری دەکات بە بەراورد لەگەڵ گەلانی دیکە، هەوڵێکی خۆیەتی لە بارەی ژیان و مەرگ و زۆر لە ڕووداوەکانی ئەم ساڵانەی دوایی تێدا ڕەنگی داوەتەوە.

- دیوانێکی شیعریی خۆی ئامادەیە بۆ چاپ، لەگەڵ دیوانێکی دیکەی شیعریی جیهانی وەرگێردراو کە (١٠٠) شاعیری بیانی لە خۆگرتووە.
- ڕۆمانی(حەسەنە شێت) لەبەر دەستدایە کە ئێستا لە قۆناغی تەواو بوونە.

شاعیر مەسعود پەرێشان لە ساڵی ٢٠٠٤ وە، تا ئێستا ئەندامی دەستەی کارگێڕیی یەکێتیی نووسەرانی کورد- لقی هەولێرە، ئەوان سەرەڕای قەیرانی دارایی و پشتگیری و هاوکاری نەکردنیان لە ڕووی داراییەوە، بەڵام هەر بەردەوامن لە چالاکییەکانیان بە بەستنی کۆڕو کۆبوونەوەی ئەدەبی و ڕۆشنبیری و ڕێزلێنانی شاعیر و نووسەران و نمایشکردنی کتێبی نووسەر و ئەدیبانی شاری هەولێر و دەوروبەری.

بۆ شاعیر و ڕۆژنامەنووس مەسعود پەرێشان هەر سەرکەوتوو بیت لە شیعر و نووسینە بە تام و چێژەکانت بۆ خزمەتی زمان و ئەدەب و وشەی کوردی.

سەرچاوەکان:

بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- کورتەیەک لە ژیانی شاعیر و نووسەر مەسعود پەرێشان کە لەسەر داخوازی من بۆی ناردووم، سوپاسی دەکەم.
٢- بەرنامەی ژیان لە فەرهەنگدا کە دیمانەیەکی ڕۆژنامەنووس بەڵێن ساڵحە و لە ماڵپەڕی VOA لە ٣٠-١٠-٢٠١٦ بڵاوکراوەتەوە.
٣- زانیاریی نووسین و دارشتنی خۆم.

بۆتان جەلال

شاعیر و نووسەر و توێژەر ڕۆژنامەنووس و وەرگێڕ بۆتان جەلال

شاعیر و ڕۆژنامەنووس بۆتان جەلال لە ڕۆژی ٢٢-٥-١٩٦٢ لە گوندێکی دەوروبەری شاری هەولێر لە خانەوادەیەکی کورد پەروەر لە دایک بووە، خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و ئامادەیی لە هەولێر تەواو کردووە، لە ساڵی ١٩٨٧ بڕوانامەی بەکالۆریۆسی لە زمان و ئەدەبی عەرەبی لە کۆلێژی ئادابی زانکۆی سەلاحەدین بەدەستهێناوە.

مامۆستا بۆتان جەلال هەرچەندە دەرچووی بەشی زمانی عەرەبییە، بەڵام ئەو هەر لە منداڵییەوە سەودا و خولیای زمان و ئەدەبی کوردی بووە، لە سەرەتای ساڵەکانی هەشتاکانی سەدەی ڕابردوو گڕوگاڵی نووسینی کردووە، تا دوا جار ساڵی ١٩٨٤ یەکەمین نۆبەرەی بەرهەمی خۆی کە پەخشانە شیعرێک بووە لە گۆڤاری (ئاسۆس) بڵاوکردووەتەوە.

بۆتان جەلال هەر شاعیر و توێژەر و وەرگێڕ نییە، بەڵکو ڕۆژنامەنووسێکی زۆر بە توانایە، لە سەرەتای ڕاپەڕینەکەی ساڵی ١٩٩١ ەوە، تاوەکو ئێستا بە بێ ڕاوەستان لە خزمەتی کاری ڕۆژنامەگەریدا بووە، نزیکەی زیاتر لە (٣٠) ساڵە لە ڕۆژنامەی(برایەتی)ی پێشان و (خەبات)ی ئێستا وەک نووسەرو دەستەی نووسەران دەست بە کار بووە، دەیان ڕاپۆرت و لێکۆڵینەوە و

بابەتی هەمەجۆری تێدا بڵاوکردووەتەوە.

بۆتان جەلال شیعر بە تاکە سەوداو ئارەزووی خۆی دەزانێت و هەمیشە خۆی تێدا دەبینێتەوە، ئەو هەموو کات هەوڵی داوە لە شیعرەکانی، ژیان لەبەر چاوی خوێنەران و ئەدەبدۆستان جوانتر بکات.

بۆتان جەلال بە جلی کوردی

ناوبراو لە سەرەتای هەشتاکانی سەدەی پێشوو دەستی بە نووسینی شیعر کردووە، سەرەتا وەکو هەر لاوێک و هەرزەکارێک بە شیعری ئەڤینی و دڵداری دەستی پێ کردووە، دواتر بە قووڵی چووەتە ناو دنیای شیعر و شیعری نوێخوازی، یەکەم دیوانی شیعری بە ناوی(جێمان) بووە، ئیدی بەردەوام بووە لە نووسینی شیعر لە بوارەکانی فەلسەفە و ئایین و مێژوویی و جوانیی سروشت، تا بووەتە خاوەن شێواز و ستایلێکی تایبەت بە خۆی، ئەویش لە کۆمەڵە شیعری(درەختە تینووەکانی نیشتمان) بە ڕوون و ئاشکرا دیارە.

بۆتان جەلالی شاعیر کۆمەڵێک نووسینی، لە توێژینەوە و ڕەخنە و لێکۆڵینەوە لە ڕۆژنامە و گۆڤارە کوردییەکان بڵاوکردووەتەوە، جگە لە چەند کۆمەڵە شیعر و هەندێ بابەتی دیکە کە چاپی کردوون، لەوانە:

- جێمان- کومەڵە شیعر - چاپخانەی شەفەق، بەغدا ١٩٩١.
- کەڵلە پوچ- پێنج دەقی شانۆیی جیهانی - وەرگێڕان، دەزگای ئاراس، هەولێر ٢٠١١.
- ڕۆژە تاریکەکان و شەوە ڕووناکەکان - شیعر، چاپخانەی ڕۆشنبیری، هەولێر ١٩٩٣.
- ئاوێنەکانی ڕۆژهەڵات- شیعر، دەزگای ئاراس هەولێر ٢٠٠٦.
- شاعیر و نووسەری جیهانی، لێکۆڵینەوە، دەزگای موکریان، هەولێر ٢٠١٤.

- السادن فی رحاب المغامرة- شیعر - وەرگێڕان، هەولێر ٢٠١٠.

- درەختە تینووەکانی نیشتمان- شیعر چاپخانەی تاران ٢٠٢١.

-کۆمەڵـە شـیعری (لـە بێهوودەییـەوە ئومێـدم لـێ دەڕژێ) ئامادەیـە بـۆ لـە چاپـدان.

لـە ڕۆژی ١٦-١١-٢٠٢١ لـە بـارەگای یەکێتیـی نووسـەرانی کـورد- لقـی هەولێر بە ئامادەبوونی ئەدیب و ڕۆشنبیران و هونەرمەندان، کتێبی شیعری (درەختـە تینووەکانـی نیشـتمان)ی شـاعیر بۆتـان جـەلال نمایش کـراوە.

ناوبراو لە ژیانی ڕۆژنامەگەری خۆی کارەکەی خۆی زۆر خۆشویستووە، هـەر لـە سـاڵی ١٩٩٣ەوە، کە دەسـتەی کارگێڕی ڕۆژنامـەی (برایەتی) جـاران و (خەبـات)ی ئێسـتا داوایـان لـێ کـردووە دەسـت بـەکار بێـت تـا ئێسـتا زۆر چالاکانـە بەردەوامـە، ئـەو ڕۆژنامـەی (خەبـات) بـە ماڵـی دووەمـی خـۆی دەزانێت.

بۆتـان جـەلال ئەندامـی یەکێتیـی نووسـەرانی کـورد - لقـی هەولێـرو ئەندامـی سـەندیکای ڕۆژنامەنووسـانی کوردسـتان و ئەندامـی سـەندیکای ڕۆژنامەنووسـانی وەرزشـی فیدرالی عێراقە، سـەرۆکی سـەنتەری ڕۆشـنبیری

لە لای ڕاستەوە: یاریزانی هەڵبژاردەی تۆپی پێی عێراق لە هەشتاکانی سەدەی ڕابردوو ڕەوانشاد ئەحمەد ڕازی، شاعیر بۆتان جەلال

لەلای ڕاستەوە: شاعیر مەسعود پەرێشان، شاعیر بۆتان جەلال لەکاتی پێشکەش کردنی کۆڕێك

و کۆمەڵایەتیی وەرزشـوانانی کوردسـتانە.

بـۆ شـاعیر و توێـژەر و ڕۆژنامەنـووس و وەرگێـڕ بۆتـان جـەلال هـەر سـەرکەوتوو و قەڵـەم بە بڕشت بیت بۆ خزمەتی شیعر و ئەدەب و زمانی کـوردی.

وا دوو پارچـە شـیعری شـاعیر و ڕۆژنامەنـووس بۆتـان جـەلال- تـان بـۆ دەنووسـمەوە:

لە ماڵێکی خانەدان قسەیەکم جێهێشتووە
خۆت بە نساری سێبەرەکەمەوە بگرە
نەبادا لە تەمتومانی شەرابی سووری تەمەنم نغرۆببی
ژنێک لەسەر مانگ بەدیار تریفەکەیەوە خۆی ڕووت
کردۆتەوە
پیاوێک لەناو کێڵگەی گوڵەبەڕۆژەدا
چاو لە ڕووناهی ئەستێرەیەکی ڕاکشاو دەگێڕێ
مەلەکان

شاعیر بۆتان جەلال بە خێزانەوە لە تەوێلە ناوچەی هەورەمان.

بەسەر سەری ئەسپە شێکانەوە دەفڕن
هیچ ئەسپێک ماڵی خۆی نادۆزێتەوە
شاسوارێک نەبێ ئاگای لە هەواڵی هەمووەمان هەیە
چاویلکەی کچێک گەواهی ئەوەی دامێ
سبەی لە ژوانی ژێر سێبەری درەختێکدا
گەڵاکانی بۆم دەکاتە دیاری یادگاری
من چیم ماوە لەم ژیانە
ئێستە لای من تەنیا ڕووبارێک شەراب و
دارستانێک ژن و
لەم شارە ئاڵۆسکاوە بە کانزا نامۆکان
کە ملیۆنێک دیوار و
یەک پەنجەرەی تیایە
خۆمی لێ ئاشکرا بکەم
بانگەوازی پیاوەتی خۆمی لێ بدرکێنم

تەنیا لە ماڵێکی خانەدان نەبێ
کە مۆزەخانەی مێژووە
کتێبێکی پڕ لە حەرفی وەفایە
ڕەشماڵێکی گەورەی پڕ لە چرایە
لە ناو ئەو ماڵە خانەدانە نەبێ
دڵم هەمیشە تەنگە و
ڕووناکی خوام لێ هەڵنایە
تەنیا یەک ماڵی خانەدان
یەک ماڵی خانەدان
لەو ماڵە قسەیەک و بەڵێنێکم جیهێشتووە.

* * * * * * * * * *

دڵی لە ئاسمان گەورەترە
ئەی خودایە
عەشق چەندە مەزنە
هەر کە هێلانەی لە ناو دڵێک دانا
دنیا یەکپارچە هەمووی
دەبێتە حەزێکی قورمزی و موتفەڕکێکی پیرۆز
هەر دە پەنجەی دەستەکانمت بۆ دەکەمە پەیژە

لە نووکی پەنجەیەکەوە تا دەگەیتە ترۆپکی دەیەم
تەرتیلی ئایەتی عەشقێک بخوێنەوە
تا ئەو کاتەی بە ڕۆحی سپی خودا دەگەیت
دەڵێن ئەوەی بە ڕۆحی خودا بگات
عاشقێکی مزار شادی لێ دەردەچێت
گەرەکمە هەردووکمان
هێندە لە عیشقی یەکتر تۆخ ببین
تا وەک ڕۆحی خودا
بەرائەتی سپی و پاکیی ڕۆحمان لێ شین ببێت
لەسەر پشتی-با- پشوویەک بدە
تا دەگەیتە
ئارامگای ڕۆحێکی ماندووی ڕێگای ئەڤین
هێماکانت پەنجەکانم جێدەهێڵن
ئاسمانێک ماچ
خۆشترن لە بەدواکەوتن بە دوای ماندووبوون
سەرم سپی بووە
تازە تەمەنم دەگەڕێتەوە جاحێڵی
موولوولەی خوێنبەرەکانم
هێندە بە جۆش فیچقە دەکەن
دەڵێی لە هەرەتی لاویدان
کە ژنێک لە ناو دڵم سەما دەکا
ئیدی تەمەن و خوێنبەرەکان گوناهیان چییە..
ئاسمان ژەنگی خۆی بەسەر جەستەمدا جیهێشت
هەر چی ئارەزووەکانم هەنە
بەخشیم بەو ئاسمانەی کە ماوەیەکە بۆتە ئاشنام

من خۆر دەناسم
خۆریش هەموو بەیانییەک بەسەر سەرمەوە دەخەوێ
دارستانێک لەو بنارە شک دەبەم
نهێنییەکانی مێژوو
سەربردەکانی هەوەس و
گرفتی لە ناکاو لە یەکتربڕانی تیا بشارمەوە
دڵدارەکەم لە دارستانێک چڕ ترە
خۆشەویستەکەم هێندە شین و ڕووناکە.

سەرچاوەکان:

بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- ژیاننامەی شاعیر بۆتان جەلال لەسەر داخوازی من بۆی ناردووم سوپاسی دەکەم.

٢- زانیاری و نووسین و داڕشتنی خۆم.

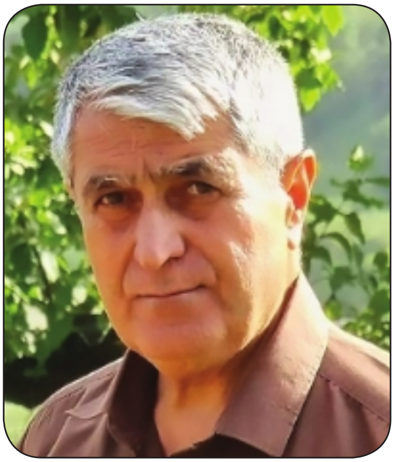

دکتۆر کەمال سەعدی

ڕۆماننووس و یاساناس و مامۆستای زانکۆ پرۆفیسۆر دکتۆر کەمال سەعدی

پرۆفیسۆر دکتۆر کەمال سەعدی لە ساڵی ١٩٥٦ لە گوندی(ئامۆکان)ی سەر بە ناحیەی هەریر لە خانەوادەیەکی کوردپەروەر لە دایک بووە، باوکی کارمەند بووە لە بەنداوی(بێخمە) گوێزراوەتەوە بۆ بەنداوی (دەربەندیخان) لەوێ دەستی بە خوێندنی سەرەتایی کردووە تا پۆلی دووەمی خوێندووە، لە پاشان هاتوونەتەوە هەولێر، لە خوێندنی سەرەتایی لە قوتابخانەی سۆرانی کوڕان بەردەوام بووە، ساڵی ١٩٦٧ تەواوی کردووە.

لە ساڵی ١٩٨٩ کۆلێژی یاسای لە زانکۆی سەلاحەدین تەواو کردووە و بڕوانامەی بەکالۆریۆسی لە یاسا وەرگرتووە، نزیکەی(٦) ساڵ پارێزەری کردووە، دواتر بەردەوام بووە لە خوێندنی یاسا تا بڕوانامەی ماستەری لە(مافی دانەر- حقوق المؤلف) و بڕوانامەی دکتۆرای لە(یاسای ڕۆژنامەگەری) لە هەمان زانکۆ بەدەستهێناوە.

دکتۆر کەمال سەعدی هێشتا هەر قوتابیی سەرەتایی بووە لەسەر دەستی مامۆستای زمانی کوردی ڕەوانشاد(عومەر شێخەڵڵا دەشتەکی) خولیا و حەزی چووەتە شیعر و ئەدەبی کوردی، مامۆستا عومەر شێخەڵڵا هەموو

لە لای ڕاستەوە: دکتۆر کەمال سەعدی، دادوەر عەبدولباست فەرهادی، ڕۆماننووس سابیر ڕەشید

قوتابیانی پۆلەکەی هانداوەو شیعر و پەخشان و چیرۆک بنووسن و چیرۆکی فۆلکلۆری و پەندی پێشینانیش کۆبکەنەوە.

ناوبراو لە ساڵی ١٩٦٧ پارچە شیعرێکی نووسیوە بێ کێش و سەروا بووە، بەڵام مامۆستا عومەر شێخەڵڵا لێی وەرگرتووە و هانی داوە کە بەردەوام بێت و ئەم هۆنراوەشی بۆ هەڵگرتووە تا ساڵی ١٩٩١ ڕادەستی دکتۆر کەمال سەعدی کردووەتەوە، لە ساڵی ١٩٧٥ یەکەم بەرهەمی خۆی کە پارچە شیعرێک بووە بە ناوی (نامەیەک بۆ خۆشەویستەکەم) لە ڕۆژنامەی(ڕۆشنبیری نوێ) بە ناوی کەمال چارەڕەش بڵاوکردووەتەوە، هەر لە هەمان ساڵدا بابەتێکی دیکەی بە ناوی(پیشەی ئەم شێتە ئەبێ چی بێ؟) دیسان لە هەمان ڕۆژنامە بڵاوکردووەتەوە، پاشان لەژێر تیر و توانجی نووسەران و خوێنەران، لەسەر قسەی ڕەوانشاد

نووسـەر بورهـان قانـع کـە پێـی وتوە؛(بـێ قەزابـی دەڵێـی ڕێـت کەوتووەتـە دوکانـی خەڵوزفرۆش، ئـەم ناوناتـۆرە چییـە بـە خۆتـەوە نـاوە)، ئیتـر واز لـە نـاوی کەمـال چـارەڕەش دێنێـت.

ناوبراو لـە سـاڵی ١٩٧٥ ئـەو کاتـەی قوتابـی بـووە لـە ئامادەیـی کوردسـتان لەگەڵ هاوڕێکانـی هـەر یـەک لە(سـابیر ڕەشـید، مەسـعود پەرێشـان، ئەبوبەکر خۆشـناو، مەوجـود سـامان، نـەژدەت ئاکرەیـی) بـە هاوکاریـی مامۆسـتای زمانـی کوردی(ئەمینـە فەنـدی) گۆڤارێکـی ئەدەبـی بـە نـاوی(کاروان) دەردەکـەن، کـە کاتبـی قوتابخانـەی ئامادەیـی کوردسـتان(کەیفی باپیرە شـەل) لەسـەر سـتێنسل بۆیانـی ڕاکێشـاوە و بڵاویـان کردووەتـەوە، ئـەو کاتـی نسـکۆی شـۆڕش بـووە، ئـەم گۆڤـارە دەنـگ و سـەدایەکی باشـی هەبـووە، لـە سـاڵی ١٩٧٥ بـۆ یەکـەم جـار لـە هۆڵـی خانـەی مامۆسـتایان لـە گەڕەکـی سـەیداوە بەشـداری لـە کۆڕێکـی شـیعری قوتابیانـی پـەروەردەی هەولێـر کـردووە و خەڵاتیشـی وەرگرتـووە، لەگـەڵ هاوڕێیانـی سـابیر ڕەشـید و مەسـعود پەرێشـان بەشـداریی بەشـی زۆری چالاکییەکانـی قوتابخانـەی ئامادەیـی کوردسـتانی کـردووە لـە گـۆرانـی و مەنەلـۆج و شـیعرو چیـرۆک خوێندنـەوە.

لە لای ڕاستەوە: دکتۆر کەمال سەعدی، ڕۆژنامەنووس سمکۆ محەمەد ، ڕۆماننووس سابیر ڕەشید، هونەرمەند عومەر دزەیی، نووسەر حەمید بەدرخان، شاعیر و نووسەر عەبدولرەحمان فەرهادی، نووسەر نەجات خۆشناو

دکتۆر کەمال سەعدی لە ساڵی ١٩٧٣ەوە، ئەندامی کۆمەڵی هونەر و وێژەی کوردی بووە لە هەمان ساڵدا بەشدار بووە لە فیستیڤاڵی ڕۆشنبیریی کوردی لە بەغدا وەکو ئەکتەر لە ئۆپەریتی(باران) کە لە دەرهێنانی هونەرمەندی ڕەوانشاد واحید مەرجان بووە، هەروەها وەکو ئەکتەریش لە شانۆگەریی(کاوەی ئاسنگەر) بەشداری کردووە و ڕۆڵی کوڕی کاوەی ئاسنگەری بینیوە، لەو نەورۆزەی کە لە ساڵی ١٩٧٥ لە شاری بەغدا نمایش کراوە،لە ساڵی ١٩٧٩ بەشداری کردووە لە تەمسیلی تەلەفزیۆنی هەڵەی دەرهێنەر کە لە دەرهێنانی هونەرمەند چەتۆ حەسەن بووە.

ناوبراو لە ٢٣-١٠-١٩٧٤ بە تابلۆیەک بەشداری کردووە لە پێشانگای(هاوڕێیەتی) کە گۆڤاری(المجلة) لە شاری بەرلین سازی کردبوو، سەرنووسەری گۆڤارەکە (برتولد جوتشیک)

دانیشتووەکان لە پێشەوە لە لای ڕاستەوە : ڕەوانشاد شاعیر و نووسەر کەریم شارەزا، ڕەوانشاد پرۆفیسۆر دکتۆر مارف خەزنەدار، ڕاوەستاوەکان لە لای ڕاستەوە:شاعیر سەباح ڕەنجدەر، چیرۆکنووس سەلاح عومەر، نووسەر و ڕۆژنامەنووس ئازاد عەبدولواحید، شاعیر محسین ئاوارە، ڕۆماننووس سابیر ڕەشید، دکتۆر کەمال سەعدی، شاعیر کەریم دەشتی

لە لای ڕاستەوە: دکتۆر کەمال سەعدی، شاعیر و ڕۆژنامەنووس عەبدوڵڵا عەباس

نامەیەکی سوپاس و پێزانینی لەگەڵ وێنەی چەند تابلۆیەکی بۆ ناردووە.

دکتۆر کەمال سەعدی لە ساڵی ١٩٧٦ وازی لە شیعرنووسین هێناوە و ڕووی لە نووسینی چیرۆک کردووە لە هەمان ساڵدا بە هاوبەشی لەگەڵ هاوڕێی دێرینی ڕۆماننووس سابیر ڕەشید(٦) کورتە چیرۆکیان نووسیوە ئەو کات دەنگی داوەتەوە و هەر یەک لە شاعیران و نووسەران(مەحمود زامدار و لەتیف هەڵمەت و مومتاز حەیدەری و فەیسەل مستەفا حاجی) لەسەریان نووسیوە.

دکتۆر کەمال سەعدی کۆمەڵێک بەرهەمی پوخت و ئاست بەرزی لە بوارەکانی چیرۆک و ڕۆمان و یاسا و مافی مرۆڤ نووسیوە و هەندێکی لە چاپداون و هەندێکیشی لە ڕۆژنامە و گۆڤارە کوردییەکان بڵاوکردووەتەوە لەوانە:

له لای ڕاستەوە: بەڕێز ئەسکەندەر کاکەسوور، نووسەر و ڕۆژنامەنووس ئازاد عەبدولواحید، دکتۆر کەمال سەعدی، بەڕێز هەمزە ڕەشید، هونەرمەند ئازاد خەمە

- چیرۆکی(خۆی لێ بزر بووە نایدۆزێتەوە) لە گۆڤاری بەیانی ژمارە ٩٦ ساڵی ١٩٨٤ بڵاوکراوەتەوە.
- کۆمەڵە چیرۆکی(وون بوون)ساڵی ١٩٨٤.
- کۆمەڵە چیرۆکی(دەرگا)ساڵی ١٩٩٠.
- ڕۆمانی(سەعید زەبۆکی لای خۆمان)بە یارمەتیی وەزارەتی ڕۆشنبیری لاوانی هەرێمی کوردستان لە چاپدراوە، ساڵی ١٩٩٧.
- کۆمەڵە چیرۆکی(تڕحێو)، ساڵی ٢٠٠٠.
- کۆبەرهەمی چیرۆکەکانی بە ناوی(فەنتازیا) کە بزاڤی نوێخوازی بۆی لە چاپداوە، ساڵی ٢٠١٠.
- ڕۆمانی(مەملەکەتی ڕۆبۆتەکان) ساڵی ٢٠١٦.
- ڕۆمانی(حەج و عەمرە) ساڵی ٢٠١٩.
- ڕۆمانی(خانمباز) ساڵی ٢٠١٩.

لە لای ڕاستەوە: دکتۆر کەمال سەعدی لە کۆڕێکی یەکێتیی نووسەرانی کورد- لقی سلێمانی

لە لای ڕاستەوە: چیرۆکنووس فوئاد قەنەفە، شاعیری گەورەی کورد لەتیف هەڵمەت، دکتۆر کەمال سەعدی

- ڕۆمانی(ڕۆژگارە تاریک و دژوارەکان) ساڵی ٢٠٢٠.
- ڕۆمانی(شەوانی باکۆ) ساڵی ٢٠٢٠.

ناوبراو هەر چیرۆکنووس و ڕۆمانووس نییە، بەڵکو ڕۆژنامەنووسیشە، لە ساڵی ١٩٩٦ ماوەیەک سەرنووسەری هەردوو ڕۆژنامەی(پارێزگاران و سەربەخۆیی) بووە، دوو ساڵیش ئەندامی دەستەی نووسەرانی ڕۆژنامەی(هەرێمی کوردستان) بووە و گۆشەیەکی تایبەتیشی هەبووە بە ناوەکانی(دەروازەی یاسا) لە ڕۆژنامەی هەرێمی کوردستان و (یاسا و کۆمەڵ) لە ڕۆژنامەی برایەتی، لە ساڵی ٢٠٠٤ تا ٢٠١٠ سەرنووسەری گۆڤاری(تەرازوو) بووە کە یەکێتیی مافپەروەرانی کوردستان دەریکردووە، ئەو بەشدار بووە لە ئامادەکردنی(پرۆژەی یاسای کاری ڕۆژنامەوانی)کە سەندیکای ڕۆژنامەنووسانی کوردستان ئامادەی کردبوو.

دکتۆر کەمال سەعدی لە نێوان ساڵانی ١٩٩٠ - ٢٠١٧ زیاتر لە (١٤) کتێبی لە بوارەکانی یاسا و فەلسەفە و مافەکانی مرۆڤ و مافی ڕۆژنامەگەری بە هەردوو زمانی کوردی و عەرەبی نووسیوە و لە وڵاتەکانی میسر و ئوردن و لونبان و سووریا لەچاپیداون و بڵاوی کردوونەتەوە، دوو کتێبیشی

ئامادەیە بۆ چاپ بە ناوەکانی(یاسای دەستوری و ڕۆمانی ژیاننامە).

ناوبراو ئەندامە لەم ڕێکخراوانەی خوارەوە:

- ڕێکخراوی فیدراسیۆنی ئەوروپا و عەرەبی بۆ مەشق و نێوبژیوانی نێو دەولەتی کە بارەگاکەی لە قاهیرەیە.
- ڕێکخراوی فیدراسیۆنی نێو دەولەتی(IFJ).
- یەکێتیی مافپەروەرانی کوردستان.
- کۆمەڵەی عێراقی بۆ مافەکان لە شاری بەغدا.
- کۆمەڵەی مافخوازانی مافی مرۆڤ لە هەولێر.
- سەندیکای ڕۆژنامەنووسانی کوردستان.
- یەکێتیی نووسەرانی کورد.
- ڕاوێژکاری میدیایی لە گۆڤاری(السياحة العربية)لە قاهیرە.

پرۆفیسۆر دکتۆر کەمال سەعدی خاوەنی دوو کوڕو کچێکە خوا تەمەن درێژیان بکات، ئێستا مامۆستای زانکۆیە لە کۆلێژی یاسای زانکۆی سەلاحەدین وانەی (یاسای دەستووری) دەڵێتەوە.

بۆ دکتۆر کەمال سەعدی هەر سەرکەوتوو و بەردەوام بیت بۆ خزمەتی ئەدەب و زمان و وشەی کوردی.

سەرچاوەکان:

بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- ژیاننامەی دکتۆر کەمال سەعدی لەسەر داخوازیی خۆم بۆی ناردووم، سوپاسی دەکەم.

٢- زانیاری و نووسین و داڕشتنی خۆم.

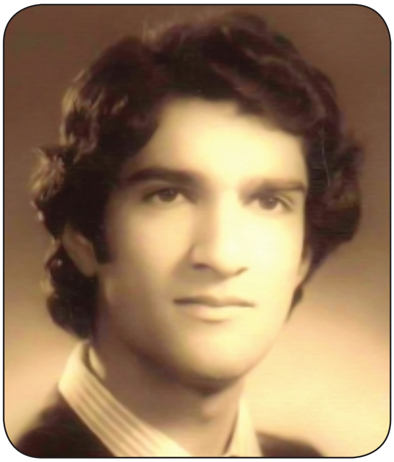

سابیر ڕەشید

خاوەنی(هزرخانە- دارالفکر) نووسەر و ڕۆژنامەنووس و ڕۆماننووس و یاسازان سابیر ڕەشید

ناوی(تەواوی سابیر ڕەشید ساڵح)ە، لە ساڵی ١٩٥٦، ئەو دەڵێت: باپیرم دوو ساڵ گەورەتری نووسیوم، ساڵی ١٩٥٨ لە شاری شەقڵاوە لە دامێنی چیای سەفینی سەرکەش لە دایک بووە، خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و ئامادەیی لە هەولێر تەواو کردووە، ساڵی ١٩٨١ کۆلێژی (یاسا و ڕامیاری- القانون و السیاسة) لە زانکۆی بەغدا تەواو کردووە، لە ساڵی ٢٠٠٤ وەک فەرمانبەر لە وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوانی هەرێمی کوردستان تا خانەنشینبوونی لە ساڵی ٢٠١٩ دەست بە کاربووە.

سابیر ڕەشید هەر لە منداڵییەوە خولیای ئەدەب و زمانی کوردی بووە، یەکەم جار دەستی بە شیعر نووسین کردووە، یەکەمین دەستپێکیشی پارچە شیعرێک بووە کە لە ساڵی ١٩٧٤ لە گۆڤاری (ڕۆشنبیری نوێ) بڵاوکراوەتەوە، ئەو کات ئەم گۆڤارە وەکو ڕۆژنامە دەردەچوو، هانی

ڕۆماننووس سابیر ڕەشید ، نووسەر و ڕووناکبیر غەفوور مەخمووری،
نووسەر و ڕۆژنامەنووس بەهادین جەلال، پرۆفیسۆری یاسا و ڕۆماننووس دکتۆر کەمال سەعدی،

گەنجانی دەدا کە بەرهەمەکانیان تێدا بڵاوبکەنەوە. لە ساڵی ١٩٧٥ لە ئامادەیی کوردستان لەگەڵ هاوڕێکانی گۆڤارێکیان دەرکردووە بە ناوی (کاروان) کە تەنیا یەک ژمارەی لێ دەرچووە، ئەو بە چیرۆکێکی منداڵان بەشداری تێدا کردووە، ، هەر ئەو کات بڵاوکراوەیەکی(جدارية- دیواربەند)یان دەرکردووە بە ناوی(کاوێس ئاغا) بە سەرپەرشتیی مامۆستای زمانی کوردی ڕەوانشاد مامۆستا ئەمین، دیسان ئەو چیرۆکێکی بە ناو نیشانی(شەوێکی ژوان) تێدا بڵاوکردۆتەوە، ئیتر لە نووسینی شیعر وەستاوە و دەستی بە نووسینی چیرۆک و ڕۆمان کردووە.

سابیر ڕەشید ماوەی خولێک دەستەی نووسەرانی گۆڤاری(نووسەری کورد) بووە کە یەکێتیی نووسەرانی کورد دەری دەکرد، ئەو کات ڕەوانشاد دکتۆرعەبدوڵلا حەداد سەرنووسەر بوو دواتر شاعیر نەوزاد ڕەفعەت بووە سەرنووسەر، هەروەها ماوەیەکیش سەرنووسەری گۆڤاری (مەم) بووە کە گۆڤارێکی ئەدەبی و ڕۆشنبیری بووە لە شەقڵاوە تەنیا دوو ژمارەی لێ دەرچووە،

ئەندامی دەستەی نووسەرانی گۆڤاری(دەنگارە) بووە کە ئەویش تەنیا دوو ژمارەی لێ دەرچووە و لە شەقڵاوە بووە،هەروەها بەڕێوەبەری نووسینی گۆڤاری (هەرێم) بووە کە لە وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوانی هەرێمی کوردستان دەردەچوو بۆ خولێک کاری تێدا کردووە، هەروەها بەڕێوەبەری نووسینی گۆڤاری(ئاسۆی فۆلکلۆر) بووە کە گۆڤارێکی فۆلکلۆری و کەلتووری بوو، کە سەر بە وەزارەتی ڕۆشبیری لاوانی هەرێمی کوردستان بوو، (٥٠) ژمارەی لێ دەرچووە، ئەو لە ژمارە (٥)ەوە، تا داخستنی کاری تێداکردووە.

نووسەر و ڕۆماننووس سابیر ڕەشید زیاتر لە (٢٠) کتێبی چاپکردووە، (٥) کتێبیشی ئامادەیە بۆ چاپ، ئەمە جگە لە بڵاوکردنەوەی دەیان نووسین و وتار و لێکۆڵینەوە لە بوارەکانی ئەدەب و ڕەخنەی ئەدەبی و چیرۆک و بابەتی سیاسی و یاسایی و وەرگێڕان و ساغکردنەوەی تێکست و چیرۆکی

لە لای ڕاستەوە ڕاوەستاوەکان: شاعیر و نووسەر عەبدولرەحمان فەرهادی، نووسەر سیامەند هادی، ڕۆماننوس سابیر ڕەشید، دکتۆر سەمەد ئەحمەد، ڕەوانشاد نووسەرو چیرۆکنووس ئەحلام مەنسوور، نووسەرعەتا محەمەد، دانیشووەکان: نووسەر ئاکۆ کەریم، ڕۆماننووس سەلاح عومەر

لە لای ڕاستەوە: ڕۆماننووس سابیر ڕەشید، پرۆفیسۆر و شاعیر ئەنوەر قادر جاف، شاعیر و ڕۆژنامەنووس سەباح ڕەنجدەر،

چیرۆکنووسانی کوردو کۆکردنەوەی زیاتر لە (١٠٠) چیرۆک و لە چاپدانی لە کتێبێکدا، لە تەک بڵاوکردنەوەی دەیان نووسینی هەمەجۆر بە زمانی کوردی و عەرەبی کە لە بەشی زۆری ڕۆژنامەو گۆڤارە کوردییەکان بڵاوکراوەتەوە، دیارترین بەرهەمەکانی ناوبراو ئەمانەن:(خەونە سەوزەکان- چیرۆک ساڵی ١٩٨٨، مەرگی بازنەیی- کورتە ڕۆمانە لە بڵاوکراوەکانی بزاڤی ڕۆشنبیریی نوێخواز ژمارە(٦)- هەولێر ١٩٩٩، چیرۆکی کوردی - ڕەخنەو لێکۆڵینەوە، دەسەڵاتی ڕۆشنبیری- بابەتی ڕۆشنبیری و سیاسی و یاسازانی ساڵی ٢٠١٦، شمشێری موسا -ڕۆمان، ئینسکلۆپیدیای لەتیف

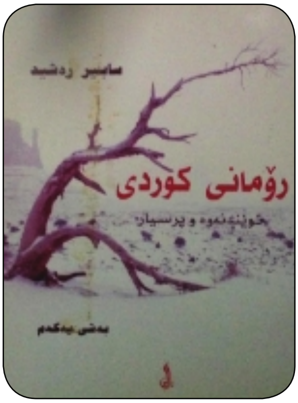

لە لای ڕاستەوە: نووسەر و ڕۆماننووس کەریم کاکە، نووسەر سابیر ڕەشید

لە لای ڕاستەوە: نووسەر سابیر ڕەشید، شاعیر ئیسماعیل بەرزنجی

حامد بەرزنجی- نوێکاری چیرۆکی کوردی، سەدرەدین عارف نوێکەری چیرۆکی کوردی، ڕۆمانی کوردی - خوێندنەوە و پرسیار، بیبلۆگرافیای چوار ساڵەی گۆڤاری(ڕامان) بە هاوبەشی لەگەڵ عەبدوڵڵا زەنگەنە، لە بڵاوکراوەکانی گۆڤاری (ڕامان) ساڵی ٢٠٠٠، پێناسەی دەستوور- یاسا- ی دکتۆر عبدالرزاق الطعان لە عەرەبییەوە وەریگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی ساڵی ٢٠٠٤، تاوانباری جەنگ لە بڵاوکراوەکانی یەکێتیی مافپەروەرانی کوردستان ژمارە(٥) ساڵی ٢٠٠٥، کتێبی ئاوێنە کە (١٠٠)کورتە چیرۆکی ڕۆماننووس سابیر رەشیدە، وەرگێڕدراونەتە سەر زمانەکانی عەرەبی و تورکمانی و فارسی، چاپی یەکەم لەسەر ئەرکی کتێبخانەی سۆران و چاپی دووەم لەسەر ئەرکی نووسەر خۆی لە چاپدراوە ساڵی ٢٠١٦، کوێرەی چاو ساغ- ڕۆمان - چاپی یەکەم ساڵی ٢٠١٨، دڵشاد مەریوانی نوێکاری چیرۆکی کوردی- لێکۆڵینەوە لەو چیرۆکانەی کە لە ناو کۆبەرهەمەکەیدا

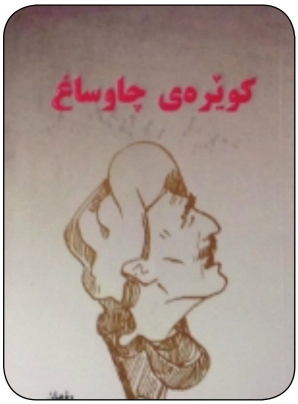

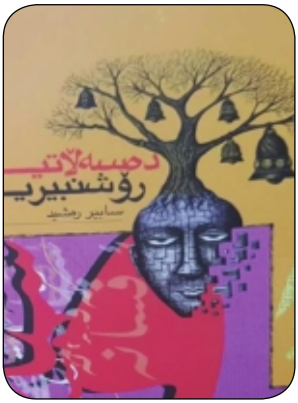

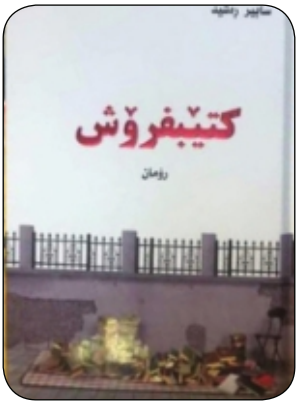

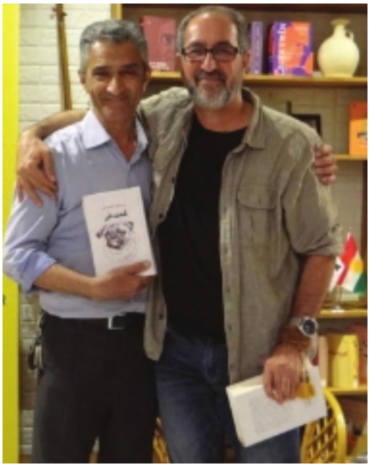

له لای ڕاستەوە: نووسەر ئیسماعیل حەمەدەمین، ڕۆماننووس سابیر ڕەشید

نین ساڵی ٢٠١٩، کتێبفرۆش- ڕۆمان ساڵی ٢٠٢٠, شەش چیرۆک بە هاوبەشی لەگەڵ ڕۆماننووس و پرۆفیسۆر دکتۆر کەمال سەعدی لە ساڵی ١٩٧٦ لە کتێبێکدا چاپ کراوە، چاپخانەی شارەوانی هەولێر لە چاپی داوە).

چیرۆکنووس و ڕۆماننووس سابیر ڕەشید لە وەتەی خانەنشین بووە، دوکانێکی بازرگانی کردووەتەوە بۆ بژێوی ژیانی خۆی، بووەتە شوێنی ئەدیب و هونەرمەندان و ڕۆشنبیرانی کورد، کە تیایا باسی ئەدەب و ڕۆشنبیری و هونەری کوردی دەکەن، ناویشی نراوە (هزرخانە- دار الفکر).

بۆ ڕۆماننووس سابیر ڕەشید بەو هیوایەم کە دوکانەکەت وەکو دوکانی ڕەوانشاد مامۆستا بەشیر موشیری بەغدای سییەکان و چلەکانی سەدەی ڕابردوو و دوکانە ئەلیکترۆنییەکەی ڕەوانشاد شەهید عەبدولخالیق مەعروفی لێ بێت، بەم جۆرە بە خۆت و بە بەرهەمەکانت و دوکانەکەت دەچنە ناو مێژووی ئەدەب و ڕۆشنبیری کوردییەوە، هەر ساغ و سەلامەت و قەڵەم بە بڕشت بیت بۆ خزمەتی ئەدەب و ڕۆشنبیری و وشەی کوردی.

سەرچاوەکان:

بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- کورتەیەک لە ژیاننامەی ڕۆماننووس سابیر ڕەشید کە لەسەر داخوازی من بۆی ناردووم سوپاسی دەکەم.

٢- زانیاری و نووسین و داڕشتنی خۆم .

سالار كۆشار

شاعیر و هونەرمەند و مۆسیقاژەن و ئاوازدانەر و میدیاكار سالار كۆشار

ناوی تەواوی(سالار محەمەد عەلی)یە، لە ساڵی ١٩٧٠ لە شاری دێرینی هەولێر لە خانەوادەیەكی هونەردۆست لە دایك بووە، قۆناغەكانی خوێندنی لە هەولێر تەواو كردووە، ساڵی ١٩٨٢ هەر لە ڕێگای قوتابخانەو لەسەر دەستی هونەرمەند(جەودەت هاشم)چووەتە(خانەی هونەر- دار الفن) دەورەیەكی مۆسیقای لەسەر ئامێری(كەمان) بە سەركەوتوویی تەواو كردووە، لە ساڵی ١٩٨٣ەوە، چووەتە ناو دنیای هونەرەوە لە بوارەكانی مۆسیقاژەنین و ئاوازدانان و دابەشكردن، تا ساڵی ١٩٩٠ بەشداریی هەموو فیستیڤاڵەكانی عێراق و كوردستانی كردووە.

هونەرمەند سالار كۆشار كۆمەڵێك بەرهەمی جوانی، لە دەقی گۆرانی و ئاوازدانان و دابەشكردنی مۆسیقا و سروودی نیشتمانپەروەری و سروودی منداڵان و ئایینی بەرهەم هێناو، لەوانە:(سروودی ئەنفالەكان- ئاواز و دابەشكردنی مۆسیقای گۆرانیی وەرینی گوڵێك- ئاواز و هۆنراوە، سروودی خوایە خوایە- ئاواز و وتن، گۆرانیی كزەی شاعیر ئاواز، گۆرانیی شیرین- ئاواز و هۆنراوە و وتن، گۆرانیی ئەندێشە ئەوین ئاواز..و چەندانی

له لای ڕاستەوە: هونەرمەند عەلی کەریم، شاعیر سالار کۆشار.

دیکە....هتد).

سالار کۆشار هەر هونەرمەند نییە، بەڵکو شاعیریشە، لە ساڵی ١٩٩٢ دەستی بە نووسینی شیعر کردووە، تا ئێستا چەند کۆڕێکی شیعر خوێندنەوەی گێڕاوە، یەکێکیان بە هاوبەشی لە ساڵی ١٩٩٤، ئەوانی دیکە تایبەت بوونە بە کۆڕ و ئەلبۆمی شیعری تەنیا ساڵی ٢٠١٩ (٧)کلیپی شیعری و بە تیکڕایی (٣٥) کلیپی شیعری بڵاوکردووەتەوە، کۆمەڵە شیعرێکیشی چاپ کردووە بە ناونیشانی(ڕازی حەرفەکان)، ئەمە جگە لەوەی کۆمەڵە شیعرێکی دیکەشی ئامادەیە بۆ چاپکردن کە(٤٠٠)لاپەڕە لەخۆ دەگرێت، کتێبێکی لەسەر ژیانی کۆمەڵێک هونەرمەند و شاعیری شاری هەولێر نووسیوە، ئەویش ئامادەیە بۆ چاپ، ئەو چەندین کۆڕی شیعری لە سلێمانی و هەولێر ئەنجام داوە.

سالار کۆشار لە ساڵی ٢٠٠٤ەوە، ڕووی لە کاری ڕاگەیاندن کردووە، وەکو پێشکەشکاری چەند بەرنامەیەکی هونەری و ڕۆشنبیری کە لە تەلەفزیۆنی گەلی کوردستان پەخش دەکرێت، لەو ماوەیەدا تا ئێستا ئەم بەرنامانەی پێشکەش بە بینەران کردووە:(بەرنامەی ئاوازی نوێ(١٥) ئەلقە، بەرنامەی

لە ڕۆژێکدا(٢٩) ئەلقە، بەرنامەی دوێنی و ئەمڕۆ(٨٠) ئەلقە، بەرنامەی چاوگە(٣٠) ئەلقە، بەرنامەی سەربەخۆ(٣٠) ئەلقە، بەرنامەی ئەزموونی هونەرمەندان(٩٥) ئەلقە کە تا ئێستاش بەردەوامە لە پێشکەشکردنی ئەم بەرنامەیە سەرکەوتووە.

هەروەها (٤) فلیمی دۆکیومێنتاریشی بەرهەمهێناوە دەربارەی ژیانی هەر یەک لە (گۆرانیبێژی گەورەی کورد ڕەوانشاد تایەر تۆفیق، شاعیری نەمر ڕەوانشاد دڵدار، هونەرمەند سەید ئەحمەد بەرزنجی و مێژووی تیپی هونەری هەولێر.

ناوبراو چەندین بەرنامە و ڕیپۆڕتاژی دەربارەی هونەر و مۆسیقا و چاوپێکەوتن و دیمانەی لەگەڵ زۆر لە هونەرمەندان ئەنجام داوە، وەکو نووسەر و ڕۆژنامەنووسیش کۆمەڵێک بابەتی هونەری و ئەدەبی لە ڕۆژنامە و گۆڤارە کوردییەکان بڵاوکردووەتەوە لەوانە(هونەر بۆ بینین یان بۆ ڕۆح، با ڕەسەنایەتی فەرامۆش نەکەین، پێکهاتەی گۆرانی ڕەسەنایەتی لە پێکهاتەی گۆرانی).

سالار کۆشار لە پاش ساڵی ٢٠٠٤وە، بەتەواوی چووەتە مەیدانی کاری میدیاکاری و سەکەوتوو بووە، بە هیواین هەر بەردەوام بێت و پەرە بە تواناکانی بدات بۆ خزمەتی هونەر و میدیای کوردی.

بۆ هونەرمەند سالار کۆشار هەر سەرکەوتوو بیت لە خزمەتی هونەر و ئەدەب و میدیای کوردی.

سالار کۆشار لە کاتی شیعر خوێندنەوە

سالار کۆشار لە کاتی ژەنینی مۆسیقا

تیپێکی مۆسیقا کە ساڵی ١٩٩٣ هونەرمەند سالار کۆشار و چەند هونەرمەندێکی گەنج دایانمەزراندبوو، لە لای ڕاستەوە ڕاوەستاوەکان دووەم کەس هونەرمەند سالار کۆشارە

وا دوو پارچە شیعری شاعیر و هونەرمەند سالار کۆشار- تان بۆ دەنووسمەوە، یەکەم بە ناو نیشانی (دیوی ناوەوەی بزەکانمان..) دووەم بە ناو نیشانی

(تریفەی مەعشوق).

دیوی ناوەوەی
بزەکانمان وەک
پەروانە باڵەفڕکەی
نیشتنەوەی
سووتانێک توند
لەئامێزیان
دەگرێ..سێبەرێک
متوی ژوانی بەرخۆرە
تەمەنێکە..
نیگای خانمەعەیارێک

دەست لە مەستبوونی
سەری پڕجۆشی من
قەت هەڵناگرێ ..
ماندوبوو باڵەکانی
لە دووربوونەوە ،
بە کەناری
ئێوارەیەکمدا تێر
خۆی خۆمارکرد
لە بینینم، نیگاکانی
لەسەر ڕێی هاتنەوەم
بۆ بەجێی هێشتم..
وتم : وەرە لەناو
چاوەکانما تێرپشوو
بدە تو نیەتیت
تێربشکێنە بەڕۆحم ..
ڕێگا دوورە
هەناسەکانم
ببەلەگەڵ خۆت نەکا
لەو دووریە
غەریبدابێی بەبێ من...!!

٢

تریفەی مەعشوق
دەمتاسێنێ بە لەنجەولار
کە دێ بۆ ژووان

چیرۆکی شیعری (کۆچ و یادی)

لە ئێوارەی تاریکان
بەخەندەوە،
وەک کۆتری باڵ نەخشین
گمەی نزیکبوونەوەم بۆ دەکاو
سەمای ڕاموسانێک
بەدەم هەنگاوە بەپەلەکانی
بۆ دەنوێنێ ،
بە موژگان دەمکوژێ
لێ لە خۆیدا
چرۆی ڕۆحێکی ترم
بە بەردا دێنێ
هەندێ جار دەمکاتە دەروێشی
ڕووی جانانەی خۆی
جەزبەی زیکری خەڵوەتێک
دەمگرێ
هەرکە ڕووی ماهی بە دەرکەوت
من دەبمە مورید و
ئەو دەبێتە خانەقای تەریقەتدارم
جارجاریش وەک پیری مەیخانە
لە چۆڕە شارابی دوا پێکێ
هەڵیدەدەم بۆ مەستبوون
سەر گۆنای
خوناوەی ژووانێکی تەڕ دەگرێ
لەگەڵ ماچی توندی مندا
بەو ئێوارە نا وەختە

وای چەند حەز بە شێتبوونی
دەریا دەکەم
کە بە رووی خەرمانەی مانگدا
شەپۆلەکانی جیفریک داوێ
خۆی بەکەناردادەکێشێ
لە سوێی گەیشتن
بە تریفەی مەعشوقەکەیدا.

سەرچاوەکان:

بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- کورتە ژیاننامەیەکی شاعیر و هونەرمەند سالار کۆشار، لەسەر داخوازیی من بۆی ناردووم لەگەڵ هەندێ وێنە.

٢- زانیاری و نووسین و داڕشتنی خۆم.

سروه عوسمان

شاعیر و نووسەر و وەرگێڕ و ڕۆژنامەنووس سروه عوسمان

ناوی تەواوی(سروه عوسمان مستەفا) یە، بە سروەی بەیان ناسراوە، لە ساڵی ١٩٦٦ لە خانەوادەیەکی چەپڕەوی کوردپەروەر لە شاری بابە گوڕگوڕ، مەڵبەندی کورد و کوردایەتیی شاری کەرکووکی خۆشەویست لە دایک بووە، ئەو کچی نووسەر و شاعیری ناسراو و دیاری کورد عوسمان مستەفا خۆشناوە.

سروەی بەیان خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و ئامادەیی لە کەرکووک تەواو کردووە، لە ساڵی ١٩٨٥ ـ ١٩٨٦ پەیمانگای تەکنیکی هەر لە شاری کەرکووک تەواو کردووە، لە ئامادەیی کشتوکاڵی ئاسکی کەلەک، وەکو مامۆستا دەست بەکاربووە.

سروەی بەیان هەر لەسەرەتای هەشتاکانی سەدەی ڕابردوو گڕوگاڵی نووسینی شیعر و پەخشانە شیعری کردووە، تا لە ساڵی ١٩٨٥ یەکەم دەسپێکی شیعری بە ناوی(سکێچی تۆ)ی نووسیوە، ئەو سەرەڕای شیعر نووسین هەوڵی وەرگێڕانیشی داوە و چەندین شیعر و پەخشانە شیعری شاعیرانی گەورەی عەرەبی وەکو(نزار قەبانی و نوال سەعداوی و ڕەجا نەقاش)ی وەرگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی.

لە لای ڕاستەوە: شاعیر ئارام مەلا ئۆمەر، شاعیر و ڕۆژنامەنووس سروەی بەیان، هونەرمەندی گۆرانیبێژ حەمە رەئوف کەرکوکی، نووسەر و وەرگێڕ ئازاد هاشم

سروەی بەیانی شاعیر کۆمەڵێک بەرهەمی بە تام و چێژی لە شیعر و وەرگێڕان و لێکۆڵینەوەی لەسەر شارستانییەتەکان بە هەر دوو زمانی عەرەبی و کوردی نووسیوە و لە گۆڤار و ڕۆژنامە کوردی و عەرەبییەکان بڵاوی کردوونەتەوە لەوانە (سیروان و الاهرام- ی میسری و النهار- ی عێراقی و چەندانی دیکە)، دوو کتێبشی چاپ کردووە:

-کتێبی(هەناسەکانی ژنێک)، شیعر، ساڵی ٢٠١٩، کە لە لایەن نووسەر و وەرگێڕی بە توانای کورد سەلاح بەهرامی وەرگێڕدراوەتە سەر زمانی فارسی و نووسەری کورد جەلال زەنگابادیش وەریگێڕاوەتە سەر زمانی عەرەبی. - کتێبی(تاسەکانی عیشق)، شیعر، ساڵی ٢٠١٩.

- کتێبێک بە چاپی ئەلیکترۆنی بە ناوی(قطوف من الحضارات) بە هاوبەشی لەگەڵ نووسەری میسری(محمد فتحي عبدالعال) کە باسی

سروەی بەیان لە کاتی شیعر خوێندنەوە

شاعیر سروەی بەیان - وەرگرتنی خەڵاتی - دیداری ئەزمر

کۆنترین شارستانیەتییەکانی جیهانی دەکات و نموونەی شارستانییەتی کوردیشی تێدایە، بە زنجیرە لە ڕۆژنامەکانی(سیروان و ئەهرامی میسری و حیواری جەزائیری و المراقب و النهار–ی عیراقی بڵاوکراوەتەوە.

– لە سەرەتای نەوەتەکانی سەدەی ڕابردوو چیرۆکی(اسطورة مملکة السید) لە نووسینی (زوهدی الداودی)یە، وەریگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی، کە ئێستا ئامادەیە بۆ چاپ.

– کتێبێکی شیعری بە ناوی(پەیامی تەمەن)، ئامادەیە بۆ چاپ.

ـ نامیلکەیەکی شیعریش بە ناوی(کاتێ ناونیشانەکان دەدوێن)،ئامادەیە بۆ چاپ .

ـ کتێبێکی شیعری عەرەبی بەناوی (بوح النرجس)، ئامادەی چاپە.

شاعیر سروەی بەیان بەردەوامە لە شیعر نووسین و چالاکییەکانی

لە لای چەپەوە: شاعیر و میدیاکار سالار کۆشار، شاعیر و نووسەر سروەی بەیان، بەڕێز کونسوڵی کۆریای باشوور، شاعیر ئاواز سامان، شاعیر عوسمان هۆرمزیار

شاعیر سروەی بەیان، وێنەکانی دیکە هی نووسەر و شاعیر ڕەوانشاد عوسمان مستەفا خۆشناوە، لە تەمەنە جیا جیاکانی ژیانی لەسەریان نووسراوە

بەشـداری لـە زۆربـەی کـۆڕ و کۆبوونەوەکانـی ئەدەبـی لـە نـاوەوە و دەرەوەی وڵات کردووە و دەکات وەکو(کۆنفرانس و سینەما و فیستیڤاڵە ئەدەبـی و ڕۆشـنبیرییەکان و چالاکییەکانـی داکۆکیکـردن لـە مافـی ژنـان).

- سروەی بەیان ئەندامە لە ئەکادیمیای سیاسەت و هزری دیموکراسی.
- ئەندامـە لـە دەسـتەی نووسـەرانی ڕۆژنامـەی سیروان بـە زمانـی کوردی و عەرەبی، پەیامنێری ڕۆژنامـەی سیروانیشـە.
-ئەندامی ڕێکخراوی(Pen)ی جیهانییە.
- ئەندامی سەرپەریشتیکارە لە بەشی شێوەزاری سۆرانی لە گۆڤاری(دەستاڕ)

سروەی بەیان لە کاتی شیعر خوێندنەوە

کە بە سێ شێوەزاری کوردی لە دیاربەکر دەردەچێت.

سروەی بەیان لە ماوەی چالاکییەکانی لە بواری شیعر و ئەدەب و ڕۆشنبیری لە لایەن چەندین دەزگای ڕۆشنبیری و هونەری و ڕێکخراوە جیهانیەکان خەڵاتکراوە و ڕێزی لێنراوە وا هەندێکیانم لەگەڵ نووسینەکەم هاوپێچ کردووە.

شاعیر سروەی بەیان خێزاندارە و دوو کچ و کوڕێکی هەیە خوا تەمەن درێژیان بکات.

شاعیر و ڕۆژنامەنووس و وەرگێڕ سروەی بەیان هەر ساغ و سەلامەت و تەمەن درێژ بیت بۆ خزمەتی شیعر و ئەدەب و زمان و وشەی کوردی.

وا پارچە شیعرێکی شاعیر (سروەی بەیان) تان بۆ دەنووسمەوە:

(خۆبوون)

دڵم ئامبازی دڵت بوو
خورپەی تێکەوت
ئۆقرەی لێبڕا، وڕێنەی
دەکرد
تا گرێک خۆی
داگیرساند
جەنگی خۆبوونی
ڕاگەیاند
پێدەشتی تەمەنی
لە پاییزدا
سەوز سەوز کرد
بەو ئومێدەی
لەبەر ڕۆشنایی
نیڵەی گرێک

ئاگردانێک بۆ
گەرمکردنەوە و
کەپرێک بۆ ژووانی
بوون
بە پەرژینی
خۆشەویستی
دەوربدا
جوانی هەمووە
وەرزەکان
بکا کۆڵ
لەگەڵای وەریوی
پاییزان
پێخەفێک بچنێ و
لەبارانی سەرپەلێ،
جۆگەلەیەک ببەستێ
ئاو و ئاوەدانی بێنێ
لەکولووە بەفری
زستان
بێگەردی بدزێ
لەبەستەڵەکی
ڕێبەندانا
شارێیەک بکاتەوە
بۆ ئارامی ڕوح
لەنیشتمانێکی
بێپەروا

چرکەساتێک گلداتەوە
بۆ سەرچڵی خۆبوون
شەڕی دژەباوی پێبکا
بۆ بەیەکگەیشتن
بەدارە دارەی
گۆچانەوەش بێ
تا خاکە لێوی تەمەن
لە خۆشنوودی نەوەستێ.
سروەی بەیان

سەرچاوەکان:

بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- ژیاننامەی شاعیر و نووسەر سروەی بەیان لەسەر داخوازی من بۆی ناردووم، سوپاسی دەکەم.

٢- زانیاری و نووسین و داڕشتنی خۆم.

سەباح هورمز

نووسەر و ڕۆژنامەنووس و ڕەخنەگر و شرۆڤەکار بە زمانی عەرەبی مامۆستا سەباح هورمز

ناوی تەواوی(سەباح هورمز شانی)یە، لە ساڵی ١٩٤٨ لە شاری کەرکوک لە دایک بووە، خوێندنی سەرەتایی تا پۆلی چوارەمی سەرەتایی لە قوتابخانەی(الخالدیة) خوێندووە، لە ساڵی ١٩٥٩ هاتوونەتە شارۆچکە جوان و خنجیلانەکەی (عەنکاوە) ئەو کات لە تەنیشت شاری هەولێر بوو ئێستا لەگەڵ شاری هەولێر بووەتە یەک، پۆلی پێنجەم و شەشەم و ناوەندی لە عەنکاوە تەواو کردووە، دواتر چووەتە خانەی مامۆستایانی هەولێر و بووەتە مامۆستای قوتابخانەی سەرەتایی، لە گوند و شارۆچکەکانی دەوروبەری هەولێر وەکو مامۆستا دەست بە کار بووە، دواتر گواستراوەتەوە ناو شاری هەولێر تا خانەنشین بوونی.

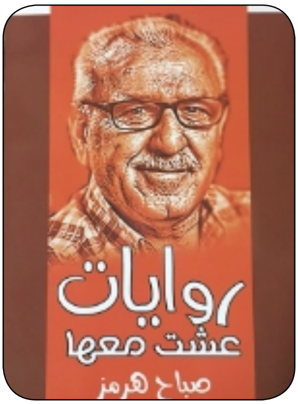

ڕۆژنامەنووس سەباح هورمز هەر لە لاوێتیدا

له لای ڕاستەوە: بەڕێز ئەحمد كانی، نووسەر سەباح هورمز

خولیای خوێندنـەوە و ئـەدەب و ڕۆشـنبیری بـووە، بەهـرەو تواناپەكـی زۆر باشیشـی لـە هـەر سێ زمانـی سـریانی و كـوردی عەرەبی هەبـووە و هەیـە.

نووسـەر سـەباح هورمز لە كۆتایی شەسـتەكانی سـەدەی ڕابردوو گڕوگاڵی نووسـینی بـە زمانـی عەرەبی كـردووە، یەكـەم دەسـتپێكی نووسـینیشـی وتارێك بووە دەربارەی كۆمەڵە چیرۆكی(الظل الاخر لأنسـان آخر) لە نووسـینی دكتۆر (سـعدی المالـح) لـە گۆڤاری(الثقافـة- ڕۆشـنبیری) لـە سـاڵی ١٩٧٠ بڵاوكردووەتـەوە، لـە سـاڵی ١٩٧٣ دیسـان وتارێكی دیكـەی لەسـەر كۆمەڵـە چیرۆكیكی دیكـەی هەمـان نووسـەر(مدائن الشـوق و الغربـة) لـە ڕۆژنامەی(التأخي) بڵاوكردووەتەوە.

لـە ناوەڕاسـتی حەفتاكانـی سـەدەی ڕابـردوو وەكـو پەیامنێـری هـەردوو ڕۆژنامـەی (طریـق الشـعب و الفكـر الجدیـد) لـە هەولێـر دەسـت بـە كاربـووە.

نووسـەر و ڕۆژنامەنـووس سـەباح هورمـز لـە کۆتایـی حەفتـاکان دەسـتی کـردووە بـە نووسـینی وتـاری ڕەخنەگرتـن لـەو شـانۆگەرییانەی کـە لـە پارێزگاکانـی هەولێـر و سـلێمانی نمایـش کـراون، وتارەکانیشـی لە ڕۆژنامـە و گۆڤـارە عەرەبییەکانی عێراقـی بڵاوکردووەتـەوە، دوا وتاریشـی لـەم بـوارەدا لـە گۆڤاری(الاديـب العراقي)بـووە.

ڕۆژنامەنـووس سـەباح هورمـز وەکو موحەڕیـر لـە زۆر لـە ڕۆژنامـەو گۆڤارەکانـی عێراقـی و کوردسـتانییەکان کاری کـردووە لەوانە:(الإتحـاد، بانیبـال، بهـرا، ڕێـگای کوردسـتان، الشـعب، الصـوت الآخـر، الجمهورية،الحـوار المتمـدن، الناقـد العراقي...چەندانـی دیکـە).

سـەباح هورمـز دەیـان وتـاری لێکۆڵینـەوە و ڕەخنەیـی لـە شـانۆی کـوردی و سـریانی و کۆمەڵـە چیـرۆک و ڕۆمانـی نووسـەرە عێراقییـەکان نووسـیوە، هەندێکـی لـە چەنـد کتێبێکـی قەشـەنگ و جـوان چـاپ و بڵاوکردووەتـەوە و

لە لای ڕاستەوە: نووسەر سەباح هورمز، ڕۆماننووسی عێراقی برهان الشاوي

08

ئەوانی دیکەی لە ڕۆژنامە و گۆڤارە عێراقی و عەرەبییەکان بڵاوکردووەتەوە، دیارترین بەرهەمەکانی نووسەر ئەمانەن:

- التقليدي و اللاتقليدى فى المسرح الكردي، بۆدابێست ساڵی ١٩٩٣.
- مدخل إلى المسرح السريانى فى العراق، ساڵی ٢٠٠١.
- ثلاثة عقود فى المسرح الكردي ١٩٧٠- ٢٠٠٠، ساڵی ٢٠٠٣.
- قراءات أخرى فى المسرح السرياني، ساڵی ٢٠٠٠.
- قراءات فى المسرح المعاصر، سبعة مؤلفين نموذجا- الجزء الاول ساڵی ٢٠١٣.
- ثلاثة عقود المسرح الكردي- لە لایەن ڕۆماننووس عوبێد مەجید وەرگێردراوەتە سەر زمانی کوردی، ساڵی ٢٠١٥.
- قراءات فى المسرح المعاصر، مقارنة بين نصوص أبسن و ستربندبيرگ- بەرگی دووەم ساڵی ٢٠١٧.
- روايات عشت معها، ساڵی ٢٠١٨.

لە لای ڕاستەوە: نووسەر و شاعیر ئیسماعیل بەرزنجی، نووسەر سەباح هورمز

لە لای ڕاستەوە: نووسەر سەباح هورمز، ڕۆماننووس سابیر ڕەشید

لە لای ڕاستەوە: نووسەر سەباح هورمز، نووسەر و شاعیر کەریم دەشتی

-التناص و الإيحاء فی الرواية العراقية، ساڵی ٢٠١٩.

سەباح هورمزی نووسەر و ڕۆژنامەنووس هەر چەندە تۆزێ بە تەمەن کەوتووە، بەڵام هێشتا قەڵەمەکەی هەر بە بڕشتە چەند کتێبێکی دیکەی ئامادەیە بۆ چاپ کە ئەمانەن:

- حكايات السرد فی الرواية العراقية، ئامادەیە بۆ چاپ لە لایەن یەکێتیی ئەدیبان و نووسەرانی عێراقییەوە.
- قراءة تأويلية فی روايات (احمد خلف).
- بنيات السرد فی روايات محسن الرملي.
- كسر طوق المقدسات الثلاثة فی روايات برهان الشاوي

لە لای ڕاستەوە: خاتوو فیکتۆریا بطرس -خێزانی نووسەر سەباح هورمز، نووسەر سەباح هورمز

لە ساڵی ٢٠١٨ بە بۆنەی ڕۆژی شانۆی جیهانی و لەسەر داخوازی یەکێتیی ئەدیب و نووسەرانی سریانی لە عێراق، سەباح هورمزی ڕۆژنامەنووس وتارێکی دەربارەی شانۆ و شانۆگەریی سریانی لە شارۆچکەی (قەرەقۆش) ئامادەو پێشکەش کردووە، وتارەکە

وەرگێردراوەتە سەر زمانەکانی عەرەبی و کوردی و سریانی.

لە ٢٩/٢٨- ٥- ٢٠٢٢، دەزگای هونەر و ڕۆشنبیری لە کەرکوک بە هاوکاریی زانکۆی کتێب، داواتنامەیەکیان بۆ نووسەر و ڕۆژنامەنووس سەباح هورمز ناردووە بۆ ئەوەی لە(الملتقى الرابع للسينما الدولية- دیداری چوارەمی سینەمای نێودەوڵەتی) ئامادە بێت، وا دەقەکەیم لەگەڵ نووسینەکەم هاوپێچ کردووە.

لە ڕاستەوە: نووسەر سەباح هورمز، کچی نووسەر سەباح هورمز.

لە ١١-٥- ٢٠٢٢ کتێبی(قراءات تأويلية في روايات احمد خلف) لە پێشانگای کتێبی کراوە لە عەنکاوە نمایش کراوە.

لە ٢٥-٦-٢٠١٩ماڵی کتێبی کراوە (الكتاب المفتوح) لە عەنکاوە، لە ڕێورەسمێکی شایستە ڕێزیان لە نووسەر سەباح هورمز ناوە، وا وێنەکەم هاوپێچ کردووە.

- نووسەر و ڕۆژنامەنووس سەباح هورمز ئەندامە لە یەکێتیی ئەدیب و نووسەرانی سریانی.
- ئەندامە لە سەندیکای ڕۆژنامەنووسانی کوردستان.
- ئەندامە لە یەکێتیی ئەدیب و نووسەرانی عێراق.
- ئەندامە لە سەندیکای هونەرمەندانی کوردستان.

بۆ نووسەر و ڕۆژنامەنووس و ڕەخنەگری شانۆیی مامۆستا سەباح هورمز هەر ساغ و سەلامەت و سەرکەوتوو بیت بۆ خزمەتی ئەدەب و ڕۆشنبیری.

سەرچاوەکان: بۆ نووسینی ئەم باسە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- کورتە ژیاننامەی نووسەر و رۆژنامەنووس سەباح هورمز لەسەر داخوازی من بۆی ناردووم سوپاسی دەکەم، ٢- زانیاری و نووسین و دارشتنی خۆم.

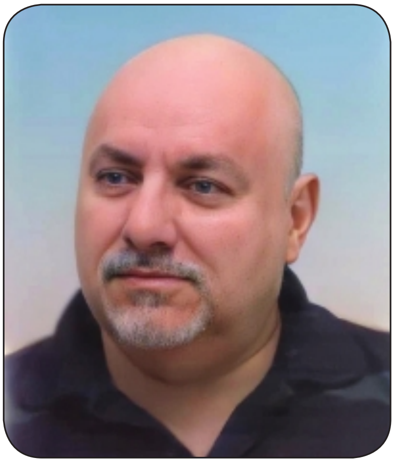

چیا عومەر ساقی

شاعیرو نووسەر و ئەندازیاری کوردپەروەر چیا عومەر ساقی

ناوی تەواوی(چیا عومەر ساقی حەسەن)ە، لە ڕۆژی ١٦-٨-١٩٥٥ لە شارە ڕەنگین و دێرینەکەی هەولێر لە خانەوادەیەکی دیار و ناسراو لە دایک بووە، ئەو کوڕی مامۆستای ڕۆشنبیری و ئەدەبدۆست و پەروەردکار(عومەرساقی) یە، خوێندنی سەرەتایی هەتا پۆلی چوارەم لە قوتابخانەی(وەتەن)ی کچان خوێندووە و پۆلی پێنجەم و شەشەمی لە قوتابخانەی(مەریوان)ی کوڕان، خوێندنی ناوەندی و دواناوەندی هەر لە هەولێر تەواو کردووە.

لە ساڵی ١٩٧٦ دەچێتە ئەستەنبوڵ لە تورکیا بە نیازی درێژەدان بە خوێندن، لە ساڵی ١٩٧٧ چووەتە وڵاتی ڕۆمانیا لە شاری(یاش) لە باکووری ڕۆمانیا کۆرسی زمانی ڕۆمانی وەرگرتووە و دەستی بە خوێندنی (الهندسة المعمارية- ئەندازیاری تەلارسازی)کردووە، لە نێوان ساڵانی ١٩٧٧- ١٩٨٤ ئەو بەشەی ئەندازیارەی تەواو کردووە، لە ساڵی ١٩٨٢ بەسەردان دێتەوە کوردستان لەسەر سنوور پیاوانی ڕژێمی بەعس بۆ ماوەی مانگێک دەستگیری دەکەن، پاش ئازار و ئەشکەنجە و سیم و جیمێکی زۆر، ئازادی دەکەن و دەگەڕێتەوە ڕۆمانیا، لەوێش هەر لەبەر چالاکییە سیاسییەکانی لە ڕۆمانیا داوای بەجێهێشتنی وڵاتی لێدەکەن ئەویش بەناچاری دەچێتە

لە لای ڕاستەوە: سەربەست دۆسکی، شاعیر چیا عومەر ساقی

وڵاتـی ئەڵمانیـا، لـەوێ درێـژە بـە خوێندنـی ئەندازییـاری تەلارسـازی دەدات و بڕوانامـەی دکتـۆرا وەدەسـت دێنێـت، ئـەو زمانەکانـی کـوردی و عەرەبـی و تورکـی و ڕۆمانـی و ئەڵمانـی دەزانێـت، جاروبـار بـە تورکیـش شـیعر دەنووسـێت.

چیا عومەر ساقی مرۆڤێکی هەست ناسک و بە سۆزە هەر کە کەوتووەتە ژیانی غەریبییاتی، ئەو هەست و سۆزە ناخی هەژاندووە و بووەتە سەرچاوەی بەشـی زۆری شـیعرەکانی، ئـەو شـیعری بـۆ نیشـتمان، سروشـت، جوانیـی کوردسـتان، ئەڤینـی، هەتـا بـۆ مرۆڤـە جوانەکانـی کوردستانیشـی نووسـیوە، لـە سـەرەتای سـاڵی ١٩٧٠، چەنـد پارچـە شـیعرێکی لـە ڕۆژنامەکانی(ژیـن، هـاوکاری، بەیان) بڵاوکردووەتـەوە، لـە بەرهەمـەکان:

- ژوان لـە ژێر گەڵاڕێزانا- شیعر چاپی یەکەم هەولێر١٩٨٢، چاپی دووەم بەرلین١٩٩٠، چاپی سێیەم هەولێر٢٠٢٠.
- ئەو شەوانەی دوورم لە تۆ- شیعر، بەرلین ١٩٩٥.
- شەوانی غوربەت- کۆبەرهەمی ساڵانی غەریبیم- شیعر، هەولێر ٢٠٢٠.

- دەیان نووسینی جۆراوجۆری لە ڕۆژنامە و گۆڤارە کوردییەکان بڵاوکردووەتەوە.

ئەگەر چاوێک بە بەرهەمە پوخت و بە چێژەکانی چیا عومەر ساقیدا بخشێنین بۆمان دەردەکەوێت کە ئەم شاعیرە هەموو بیر و فیکر و هزری خۆی بە ئەندێشەو خەیاڵیشەوە خستووەتە گەڕ بۆ نووسینی ئەو بەرهەمە جوانانەی کە هەمووی لە بیرەوەریەکانی منداڵیی خۆی و خانەوادەکەی و جوانی شارەکانی سلێمانی و هەولێر و هەموو بستێکی ئەم کوردستانە، ئەو بەشی زۆری کەسە جوانەکانی کوردستان لە شاعیر وئەدیبان و ڕۆشبیران و

لە لای ڕاستەوە: شاعیر چیا عومەر ساقی، ڕامان کوڕە گەورەکەی، خاتوو کوێستان هاوسەری شاعیر چیا عومەر ساقی، وێنەکە لە کاتی دەرچوونی ڕامانی کوڕی لە کۆلێژی ئەمەریکی بەشی دیپلۆماتکاری.

لەلای ڕاستەوە: چالاک عومەر ساقی، شاعیر چیا عومەر ساقی، دلاوەر عەزیز خاکی.

ماڵی باپیری چیا عومەرساقی

شـەهیدان و کەسـە نیشـتمانپەروەرییەکانی بەسـەر کردووەتـەوە و بوونەتـە کانیاوێک کە شیعرە ناسک و بە سۆزەکانی لێ هەڵقوڵاوە، ئەو چ بە شیعر چ بـە کورتـە نامـە و وتـار بەسـەری کردوونەتـەوە، وەکـو شـاعیران(نالی، گـۆران و هێمـن و جاهیـد و پیربـاڵ مەحمـود و عەبدوڵـڵا پەشـیو، فەرهـاد شـاکەلی، ڕەفیـق سـابیر، دڵشـاد مەریوانـی).

چیـا عومـەر سـاقی لـە سـەرەتای هەشـتاکانی سـەدەی ڕابـردوو پاڕچـە شـیعرێک بـە نـاوی خـوازراو (چ.ع.س)بـۆ ڕەوانشـاد مامۆسـتا ئیبراهیـم ئەحمـەد دەنووسـێت و دەیداتـە (هەتـاو)ی کچـی، ئەویـش دەیداتـە دەسـت باوکـی، کـە دەزانـن ئـەو پارچـە شـیعرە هـی چیـای کـوڕی عومـەر سـاقییە، لـە سـاڵی ١٩٨٢ لـە

مالی نەنکی و مالی پوری و مندالەکانیان لە سلێمانی

گۆڤـاری (چریکـەی کوردسـتان) بـڵاوی دەکەنـەوە.

لـە سـاڵی ١٩٨٩ پارچـە شـیعریک بـە ناوی(چـوار وانـەی تـر بـۆ منـاڵان) دەنووسـێت و پێشکەشـی بە شـاعیری گەورەی کورد عەبدوڵڵا پەشـێو دەکات.

ناوبـراو مرۆڤێکـی زۆر بەوەفـا و نمەکدارە لـە سـاڵیادی مامۆسـتای نەمـر ڕەوانشـاد گیـو موکریانـی لـە فەیسـبووکی خـۆی دەنووسـێت:(یادی بەخێـر مامۆسـتای پایەبـەرز و کوردپەروەر(گیـو موکریانی)ئـەو مامۆسـتایەی جێـی پەنجـەی لـە ئـەدەب و مێـژووی کوردیـدا لەسـەرانسـەری کوردسـتان دیـارە، سـەری ڕێـزو نـەوازش بـۆ ئـەم زاتـە پیـرۆزە دائەنوێنـم و یادەوەرییەکانـی هەرگیـز لـە بیرەوەریمـدا ون نابـن، خانـەوادەی موکریانـی جێـی شـانازی هـەر کوردێکە...هەتـا هەتایـێ، ئـەو دوو دێـڕە شـیعرەی کـردە دیـاری کێڵـی باوکـی کۆچکـردووم:

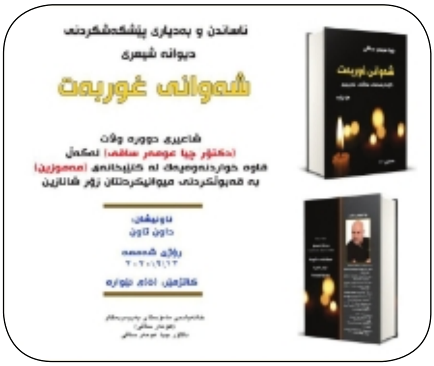

دەردم ئــەو دەردە ســەرم نایــەوە
خاکــی وڵاتــم وەک خــۆی مایــەوە
دەرچووم لــە دونیــای پڕ لــە کارەسات
پێــش ئــەوەی گەلــم بــگات بەئــاوات.

من لێرەدا دەمەوێت ئەوەش زیاد بکەم ئەو دوو دێرە شیعرەی لەسەر کێلی ڕەوانشاد عومەر ساقی، لەسەر بەرد هەڵکەندراون لە شاری موسڵ بەرادانـدرا بوو، هەر هەمووی لەسەر ئەرک و خەرجیی (کاڵێ)ی کچە گەورەی نەمر گیو موکریانی دروستکراوە.

بۆ شاعیر و نووسەر چیا عومەر ساقی، تۆ مرۆڤیکی جوان و هەست بەرز و بە وەفاییت، هەر سەربەرز و سەرفراز بیت بۆ خزمەتی گەل و نیشتمان.

وا پارچە شیعرێکی چیای شاعیرتان بۆ دەنووسمەوە، بە ناونیشانی(سکاڵای نیوسەدەی غوربەت):

سکاڵای نیوسەدەی غوربەت

دایکە
ئەو ڕۆژەی جانتاکەم
هەڵگرت و
لە بەر دەرگای کۆڵان
خواحافیزیم لێ کردی
نەمدەزانی
دۆزەخی غوربەت
دەبێتە هەوارگەو
ماڵم
لەوانەشە ببێتە دوا
مەنزڵگام

من بە چاوی
هەرزەکاری
دەمڕوانیە ئەو دونیا
نامۆیەی
تێیدا قەتیس کرابووم
نەمدەزانی جارێکی تر
ڕووخساری شیرینت
نابینمەوە
من نیوسەدەیە
ئاوارەم
جیهانی منداڵیم
سادەو ساکار بوو
دووربوو لە خەم
لە ئازارو لە ناکامی
بۆ جێت هێشتم لە
تەنیایی ؟
سکاڵای نیوسەدەی
غوربەت
بۆ کێ بەرم ؟
هەگبەی سخناخی
ئازارم
لای کێ هەڵڕێژم ؟
شارۆچکەی منداڵیم
چۆڵ و خامۆشە
خۆشەویستەکانم

کۆچیان کردو
منیش لە ترسی
گێژەڵووکەی ڕۆژگار
خۆم لە ئەشکەوتی
غەریبی حەشارداوە و
سەرەتاتکێ لەگەڵ
ڕەهێڵەی خەزان و
گەڵاڕێزانا دەکەم
گیانم پڕە لە خەم ، لە ژان
لە ئازارو لە پەژارەو
لە دڵەخورپەی
ئەشکەنجەی تاڵ و
دژوار
نازانم چۆن ؟
لە کوێ ؟
لای کێ ؟
هەڵیرِێژم دەریای
قەتیس ماوی ناخم؟
خۆ تۆ خۆت پێت
وتم دایە گیان
گەر دەمیشت پڕ بێ
لە خوێن
لای هیچ کەس
هەڵینەڕێژی

بەرلین ٢٠١٩/٩/٥

سەرچاوەکان:

بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- وتارێکی نووسەر و ڕووناکبیر هیوا ئیسماعیل سەرهەنگ لە puk midia لە ١٧-٩-٢٠٢٠ بڵاوکراوەتەوە.

٢- کورتە ژیاننامەی ناوبراو کە لەسەر داخوازیی من بۆی ناردووم ، سوپاسی دەکەم.

٣- زانیاری و نووسین و داڕشتنی خۆم.

جەوهەر کرمانج

شاعیر و ڕۆژنامەنووس و وەرگێڕ جەوهەر کرمانج

ناوی تەواوی(جەوهەر مستەفا حەمک)ە، بە جەوهەر کرمانج ناسراوە، لە ساڵی ١٩٥٠ لە گوندی (خەزنە)ی سەر بە ناوچەی شەمامکی پارێزگای هەولێر لە دایک بووە، خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و دواناوەندی لە شاری هەولێر تەواو کردووە، لە سەرەتای شەستەکانی سەدەی ڕابردوو هاتوونەتە شاری هەولێر.

جەوهەر کرمانج هەر لە نیوەی دووەمی شەستەکانی سەدەی ڕابردوودا، خولیای ئەدەب و زمانی کوردی بووەو گڕوکاڵی نووسینی شیعریشی کردووە، تا وەکو یەکەم جار نۆبەرەی شیعری خۆی لە ساڵی ١٩٧٠ لە ڕۆژنامەی هاوکاری بڵاوکردووەتەوە و لە شیعر نووسین و وەرگێڕانیش بەردەوام بووە.

ناوبراو دوای ڕێکنەکەوتنی سەرکردایەتیی کورد لە گەل ڕژێمی ئەوسای عێراق بۆ جێبەجێ کردنی تەواوی بەندەکانی بەیاننامەی ئازاری ساڵی ١٩٧٠، لە نیسانی ١٩٧٤ بۆتە پێشمەرگەی کوردستان و لەگەڵ هاوڕێکانی لە شاعیران و نووسەران لە دەزگا ڕاگەیاندنەکانی شۆڕش دەست بە کار بووە.

لە لای ڕاستەوە:نووسەر و ڕۆژنامەنووس مەلا ئاریان، محەمەد شێخ عوسمان - لێپرسراوی مانگنامەی المرصد، نووسەرو ڕووناکبیر جەمیل مەلاقەرە، ڕووناکبیر کەمال شالی، نووسەر و ڕۆژنامەنووس حەمە سەعید جاف، نەناسراوە، نووسەر و ڕۆژنامەنووس شێخ بورهان شێخ ڕەئووف، شاعیر جەوهەر کرمانج، ڕووناکبیر مەریوان مەسعود

پاش نسکۆی شۆڕش لە ساڵی ١٩٧٥، هاتووەتەوە هەولێر لە بەڕێوەبەرایەتیی شارەوانیی هەولێر وەکو فەرمانبەر دامەزراوە، تا ساڵی ١٩٨٢ جارێکی دیکە بووەتەوە پێشمەرگەی شۆڕشی نوێی گەلەکەمان، لەگەڵ هاوڕێکانی هەر یەک لە ئەبوبەکر خۆشناو و هەڤاڵ کوێستانی و فەلەکەدین کاکایی و ڕێکار ئەحمەد، چەند ژمارەیەک لە گۆڤاری نووسەری کوردستان و گزنگ و چەند نامیلکەیەکی دیکەیان لە شاخ چاپ کردووە و بڵاوکردووەتەوە.

هەڤپەیڤینێک لەگەڵ شاعیر کاک

چاوپێکەوتنێك لەگەڵ شاعیر جەوهەر کرمانج لە مانگنامەی (بێوار)

جەوهەر کرمانجی شاعیر کۆمەڵێک بەرهەمی شیعری خۆی و چەند شاکارێکی دیکەی نووسەرانی عەرەبی و کوردیی ڕۆژئاوا وەرگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی وەک: (ڕەزو زریان و مۆمیکی تر- شیعر- هەولێر١٩٧٨، ڕووباری خوێن- ئۆپەرێتێکی شیعرییە ١٩٨٦، تفەنگ - شیعر ١٩٨٩، دیوانی جەوهەر کرمانج- شیعر ١٩٩٩، مەرگە سات- شیعر، جەمیلە- ڕۆمانی جەنگیز ئێماتۆف لە عەرەبییەوە وەریگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی، سیستەمی میرنشینی لە کوردستان لە دانانی دکتۆر سەعید بەشیر ئەسکەندەر- وەرگێرانی جەوهەر کرمانج، جەلال تاڵەبانی- گفتوگۆیەکی جیددی لەگەڵ(صبحي عبدالحمید) و هاوڕیکانی، خەونەکانی دێڵە گورگ- جەنگیز ئێماتۆف وەرگێڕانی جەوهەر کرمانج، پەردووی ئەزەلی دووەم - دانانی سەلیم بەرەکات و وەرگێڕانی جەوهەر کرمانج، پەڕ- دانانی سەلیم

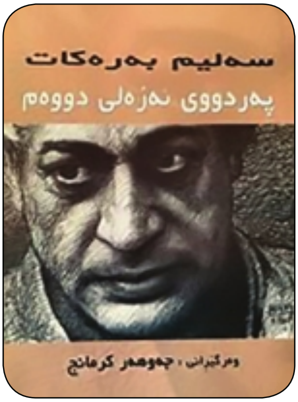

لە لای ڕاستەوە: عەبدلوەهاب تاڵەبانی، جەوهەر کرمانج، سەعدوڵڵا پەرۆش، نووسەر و ڕۆژنامەنووس مومتاز حەیدەری، نە ناسراوە

بـەرەکات و وەرگێڕانـی جەوهــەر کرمانـج).

جەوهــەر کرمانــج ســەرنووســەری گۆڤــاری (چیــا) بــووە کــە کۆمەڵــەی پێشـمەرگە دێرینەکانـی کوردسـتان دەری دەکـرد، ناوبەناویش لـە مانگنامـەی (بێـوار) کـە لـە هەنـدەران لـە هۆڵەنـدا لـە شـاری (ڕۆتـردام) دەردەچـوو بـە سـەرپەرشتیی نووسـەرو ڕووناکبیـر هیـوا ئیسـماعیل سـەرهەنگ و هاوڕێکانـی، بەشـداری بـە چەنـد وتـار و پارچـە شـیعر کـردووە، هەروەهـا بـە بەردەوامـی لـە ڕۆژنامـەی کوردسـتانی نوێ، وتـار و لێکۆڵینـەوەی بڵاوکردووەتـەوە، ئەمـە جگـە لـەوەی دەیـان وتـار و لێکۆڵینـەوەی ئەدەبـی و ڕۆشـنبیری و کۆمەڵایەتـی و سیاسـی لـە زۆر لـە ڕۆژنامـەو گۆڤارەکانـی کوردسـتان بڵاوکردووەتـەوە.

جەوهـەر کرمانـج ئەندامـی یەکێتیی نووسـەرانی کـورد و ئەندامـی سـەندیکای ڕۆژنامەنووسانی کوردستانە.

ناوبـراو ئێسـتا خانەنشـینە لـە سـلێمانی و بـاری تەندروسـتیشـی تـۆزێ بـاش نییـە، بـەڵام جاروبـار هاتوچـۆی ڕۆژنامـەی کوردسـتانی نـوێ دەکات و

لە لای ڕاستەوە: شاعیر جەوهەر کرمانج، نووسەرو شاعیر سامی شۆڕش، نووسەر و ڕووناکبیر هیوا ئیسماعیل سەرهەنگ

ناوە ناوەش خوێنەرانی بە وتارێکی ئەدەبی و ڕۆشنبیری یان بە پارچە شیعرێک بە سەر دەکاتەوە.

وا پارچە شیعرێکی شاعیر جەوهەر کرمانجتان بۆ دەنووسمەوە.

بۆ جەوهەر کرمانجی شاعیر و نووسەر و وەرگێڕ هەر تەمەن درێژ و ساغ و سەلامەت بیت بۆ خزمەتی شیعر و ئەدەبی کوردی.

پارچە شیعرێکی شاعیر جەوهەر کرمانج

کە پۆستاڵ ڕەشەکان هاتن

خانووی گوندو.....

ڕەزوباخیان گڕ تێبەردا

چاوی گەشی کانیەکەشیان

پڕ چیمەنتۆ و کۆنکریت کرد

دیواریان ڕووخاند بە سەردا
لە بەهاری ئایندەدا منداڵەکان
جووتێک پۆستاڵیان دۆزیەوە
لە ژێر زبڵ و خۆڵەمێشا
کۆڵان ....کۆڵان وەک کووچکوچە
بە دوای خۆیان ڕادەکێشا
کانیە پیرەش،
بەسەر کۆنکریتا وەکو تاڤگەی زوڵاڵ
دەستی توێنێتی پێشمەرگەی
ڕادەکێشا بەرەو قەدپاڵ.

سەرچاوەکان:
بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:
١- کوردیپیدیا.
٢- تۆزی زانیاریی نووسەر و ڕووناکبیر هیوا ئیسماعیل سەرهەنگ بۆی ناردووم.
٣- زانیاری و نووسین و داڕشتنی خۆم.

بەهرام محەمەد

شاعیر و ڕۆژنامەنووس و ڕۆماننووس بەهرام محەمەد

ناوی تەواو(بەهرام محەمەد تاهیر)ە، لە ناو هەندێ خزمان و دۆستانی بە(کاکل)ناسراوە، لە ساڵی ١٩٥١ لە گوندی(قازیخانە)ی سەر بە ناحیەی قوشتەپە لە خانەوادەیەکی کوردپەروەر لە دایک بووە.

لە ساڵی ١٩٦٣خوێندنی سەرەتایی لە گوندی(سۆربەشی خدر) تەواو کردووە، لە ساڵی ١٩٦٤ چووەتە قوتابخانەی ناوەندی زازا، دواتر ساڵێک قوتابی بووە لە ئامادەیی هەولێر، خانەی مامۆستایان کراوەتەوە و خۆی گەیاندووەتە ئەوێ و تەواوی کردووە، وەکو مامۆستا دەست بەکار بووە لە گوندەکانی دەوروبەری شاری هەولێر لەوانە ماوەیەک لە گوندی(دووسەرەی فەتاح)بووە، دواتر هاتووەتەوە ناو شاری هەولێر تا خانەنشین بوونی لە ساڵی ٢٠١٤.

نووسەر و وەرگێڕ و ڕۆماننووس بەهرام محەمەد هەر لە تەمەنی لاوێتیدا سەوداو عیشقی زمان و ئەدەبی کورد بووە، لە ساڵی ١٩٦٧ یەکەم دەستپێکی شیعری خۆی لە ڕۆژنامەی(دەنگوباس-

له لای ڕاستەوە: ڕەوانشاد شاعیر سەعدوڵڵا پەرۆش، شاعیر محسن ئاوارە، نووسەر بەهرام محەمەد، نووسەری ناوداری کورد عەزیزی مەلای ڕەش.

الاخبار)کە لە بەغدا بە هەر دوو زمانی عەرەبی و کوردی دەردەچوو بڵاوکردووەتەوە، دووەم شیعریشی لە ساڵی ١٩٦٩ لە ژمارە (١) ی گۆڤاری (تیشک) کە خانەی مامۆستایانی هەولێر دەری دەکرد بڵاوکردووەتەوە، ئەو بە هەر دوو زمانی کوردی و عەرەبی شیعری نووسیوە و دەنووسێت.

ڕۆماننووس بەهرام محەمەد دواتر ڕووی لە نووسینی چیرۆک و ڕۆمان و وەرگێڕان کردووە، لەم بوارەدا کۆمەڵێک بەرهەمی لە چەند کتێبێکی قەشەنگ و جوان لە چاپداوە، هەندێ بەرهەمیشی ئامادەیە بۆ چاپ، بەرهەمەکانی:

- زامەکان دەکولێنەوە، ڕۆمان.
- کەزی دایکمیان بڕیوە، کۆمەڵە چیرۆک.
- ئەوەشمان فت ، کۆمەڵە چیرۆک.
- دەگەڕێینەوە، کۆمەڵە چیرۆک.
- شمشاڵێک لە گەرووی ڕەبابە، ڕۆمان.
- شەلم کوێرم ناپارێزم، کۆمەڵێک وتاری جۆراوجۆر.

- ئـەو گرفتانـەی ڕوو بـە ڕووی ناسـنامەی ئەمەریـکا دەبنـەوە، نووسـینی سـامویل پ. هنتگتـۆن، وەریگێڕاوەتـەوە سـەر زمانـی کـوردی.
- ڕەوشـت و سیاسـەت...، نووسـینی بێرتـراد راسـیل، وەریگێڕاوەتـە سـەر زمانـی کـوردی.
- ڕۆشـنبیریی کۆمەڵگـەی مەدەنـی، چەنـد وتارێکـی کۆمەڵێـک نووسـەری بەناوبانـگ، وەریگێڕاوەتـە سـەر زمانـی کـوردی.
- کاتم بە فیرۆ نادەم، کۆمەڵێک بابەت بۆ منداڵان.
- چاک نییە لووتم هەیە، دیوانی شیعری لە ژێر چاپە.

ئەوانەی ئامادەن بۆ چاپ:

- خۆم و ڕاپەڕینی ساڵی ١٩٥٣ی جووتیاران، ڕۆمان.

ململانێی زلهێزەکان...،کۆمەڵێک وتاری وەرگێڕدراو.

- دیوانی شیعری بە ناوی(تووڕەم لە هەور و با).

نووسـەر بەهـرام محەمـەد هـەر شـاعیر و چیرۆکنـووس و وەرگێـڕ نییـە، بەڵکـو ڕۆژنامەنووسیشـە، لـە کاتـە نهێنییەکانـی شۆڕشـی کـورد لـە چەنـد ژمارەیەکی بڵاوکراوە نهێنییەکان (خەباتی قوتابیـان و کادیـر) چەند بابەتیکی

لە لای ڕاستەوە: نووسەر بەهرام محەممەد، شاعیری گەورەی کورد عەبدوڵڵا پەشێو.

بڵاوکردووەتـەوە، دوای ڕێککەوتننامـەی ١١ ئاداری سـاڵی ١٩٧٠ دەیـان وتاری هەمەجۆری لە شیعر و چیرۆک و وەرگێڕان لە ڕۆژنامە و گۆڤارە کوردییـەکان بڵاوکردووەتـەوە، لەوانە:(کوردسـتانی نـوێ، خەبـات، ئاسـۆی فۆکلـۆر، هەرێمـی کوردسـتان).

نووسەر و ڕۆماننووس بەهرام محەمەد:

- ئەندامی کارای سەندیکای ڕۆژنامەنووسانی کوردستانە.
- ئەندامی فیدراسیۆنی ڕۆژنامەنووسانی نێو دەوڵەتییە.
- ئەندامی یەکێتیی نووسەرانی کوردە.
- ئەندامی یەکێتیی مامۆستایانی کوردستانە.
- ئەندامی دەستەی نووسەرانی گۆڤاری(هەرێمی کوردستان) بووە.
- ئەندامی دەستەی نووسەرانی گۆڤاری(داد)بووە.

بیرەوەرییەکانـم لەگـەڵ هاوڕێـی دێرینـم چیرۆکنـووس و ڕۆماننـووس بەهـرام محەمـەد دەگەڕێتـەوە سـەرەتای شەسـتەکانی سـەدەی ڕابردوو، ئـەو

لە لای ڕاستەوە: نووسەر بەهرام محەمەد، شاعیری گەورەی کورد ڕەوانشاد شێرکۆ بێکەس.

له لای ڕاستەوە: نووسەر بەهرام محەمەد، ڕەوانشاد پرۆفیسۆر مارف خەزنەدار.

کاتەی ئێمە تازە لە گوندی(سەربەشاخ)ی کەندێناوە هاتبووینە هەولێر، خەڵک بە گشتی بێ ئیش و کار و دەست کورت بوو، ئامۆزای نووسەر بەهرام محەمەد،(وەستا حەسەن) ڕەوانی شاد بێت وەستای بیناکردن بوو، من تازە لە پۆلی شەشەمی سەرەتایی بووم بە خاترانە من و بەهرامی دەبرد بۆ ئیشی قوڕکاری، هەر لە سبەینێ هەتا ئێوارێ قاپە قوڕیان بە من دەکێشا ئێوارەش (٦) درهەمیان دەدامێ من پارەکەم لە دەست دایکی ڕەحمەتیم دەکرد، ئەو ڕۆژەشی نەیانبردمایە قوڕکێشانەکە پڕی هەوکم گریان دەبوو، ئێ ئاخر من بەم جۆرە گەورە بوویمە و خۆم پەروەردە کردییە، بەڵام بەهرامی شاعیر و

له لای ڕاستەوە: نووسەر بەهرام محەمەد، نووسەر و ڕۆژنامەنووسی گەورەی کورد مومتاز حەیدەری.

پۆلێك مامۆستای قوتابخانەی سیروانی سەرەتایی لە هەولێر، ڕاوەستاوەكان لە لای ڕاستەوە:
نووسەر بەهرام محەمەد، نووسەر و وەرگێڕو ڕەخنەگری گەورەی كورد ڕەوانشاد عەزیز گەردی.

نووسەر كەمتر ماندوو دەكرا چونكە ئەو ئامۆزای وەستا حەسەن بوو، باوكێشی ئەمری خوای كردبوو(خوالێخۆشبێت) زۆر نازیان هەڵدەگرت.

بۆ شاعیر و ڕۆژنامەنووس و ڕۆماننووس و وەرگێڕ بەهرام محەمەد هەر ساغ و سەلامەت و سەركەوتوو بیت بۆ خزمەتی زمان و ئەدەبی كوردی.

وا دوو پارچە شیعری نووسەر بەهرام محەمەد- تان بۆ دەنووسمەوە، یەكێكیان بە زمانی كوردی ئەوی دیكەیان بە زمانی عەرەبی:

ئای ئەسپیندار

ژنە شۆخە بەرزەكە

منی لاولاوە حەیامێكە

لەسەر زەوی پێ ناگرم

وەک ئەو منداڵەی
پێچوکەکەی دزراوە
گڕناگە دەگرم
وەک ئەو مارەی
لە سەری دراوە
گینگل دەخۆم
سەرم بەرز دەکەمەوە
تۆ نیت بە قەدی خۆت هەڵمواسی
قەف بە قەف و ئەلقە بە ئەلقە
هەڵدەوەشێمەوە.

پارچە شیعرەکەی بە عەرەبی
بعثت رسولا
انتظر نار حبک
الوهاج
انا غریق بحر حبک
اتغنی بصوت هدیره
الرجراج
واتصارع فيه بخبرتي
في السباحة مع طلاطم
الامواج
قربي لنبني عشا للحب
و نتهيء للاندماج
صبرت مليا و انتظرت كثيرا
للانبلاج

لە لای ڕاستەوە: نووسەر بەهرام محەمەد، هونەرمەند خەلیل وەندی، دکتۆر ئارام بەهرام محەمەد.

خائفا، متعلثما كالطفل
اللجلاج
رسول قلبی قریب
من دار قلبک، بشریه
بالانفراج
ردک العنیف سیذبحنی
کما یذبح القصاب
النعاج
فهو بالسکین الحاد
و انت بالتکبر
و المغناج.

سەرچاوەکان:

بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- کورتە ژیاننامەی نووسەر بەهرام محەمەد لەسەر داخوازی من بۆی ناردووم، سوپاسی دەکەم.

٢- زانیاریی نووسین و داڕشتنی خۆم.

بەدەل ڕەفۆ مزووری

نووسەر و شاعیر و وەرگێڕو میدیاکاری(گەڕیدە- گەڕۆکەڤان- الرحالة) ی کورد پەروەر، بەدەل ڕەفۆ مزووری

لە وتارێکدا کە نووسەر و وەرگێڕی گەورەی کورد جەلال زەنگابادی سەبارەت بە نووسەرو ڕۆژنامەنووس بەدەل ڕەفۆ کە بە زمانی عەرەبی نووسیویەتی دەڵێت:(بدل رفو المزوري شاعر مبدع و مترجم قدير و إعلامي و رحالة......إن من يعاشر بدل الإنسان، متلمس ببساطته المحببة و تواضعه الجم و وفاءه الحميم و عشقه الجنوني للسفر حتى (بالدراجة الهوائية!)، بحيث لا يتمالك المرء نفسه إلا ان يخاطبه ب(السندباد الكردي) و (إبن بطوطة الكرد).

ناوی تەواوی(بەدەل محەمەد تاهیر یونس عەلی)یە، لە ڕۆژی ١-٨-١٩٦٠ لە گوندی (شێخ حەسەن)ی سەر بە قەزای شێخان لە کوردستان لە دایک بووە، خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و دواناوەندی لە شاری موسڵ تەواو کردووە، ساڵی ١٩٨٥ بەشی زمانی ڕووسی لە کۆلێژی ئادابی زانکۆی بەغدا تەواو کردووە.

بەدەل ڕەفۆ هەر لە لاوێتییەوە حەزی لە زمان و ئەدەبی کوردی عەرەبی بووە، لە کۆتایی حەفتاکانی سەدەی ڕابردوو چووەتە ناو دنیای

له لای ڕاستەوە: ڕۆماننووسی نەمساوی ماریا اوتنر، بەدەل مزووری

نووسـینەوە، یەکـەم دەسـتپێکی کاری ئەدەبـی و ڕۆشـنبیری و ڕۆژنامەوانـی بـە زمانـی عەرەبـی دەسـت پـێ کـردووە، ئـەو کاتـەی هـەندێ نووسـینی لـە ڕۆژنامـەی(الحدبـاء)ی موسـڵ بڵاوکردووەتـەوە، پاشـان بـەردەوام بـووە وەکـو ڕۆژنامەنـووس لـە بەغـدا لـە ڕۆژنامـە و گۆڤارەکانـی (الاقـلام، الطليعـة الادبيـة، بەیـان، ڕۆشـنبیری نـوێ، الثقافـة، العـراق، پاشـکۆی عێـراق، ...هتـد) بـە هـەردوو زمانـی کـوردی و عەرەبـی بابەتـی هەمەجـۆری بڵاوکردووەتـەوە، لـە ناوەڕاسـتی هەشـتاکان وەکـو پەیامنێـری ڕۆژنامـەی بـزاف وهـاوکاری و گۆڤـاری ڕەنگیـن کاری کـردووە.

ناوبـراو لـە سـاڵی ١٩٩١ەوە لـە نەمسـا دەژیـەت، ئەندامـی سـەندیکای ڕۆژنامونووسـانی نەمسـا و ئەندامـی یەکێتیـی نووسـەرانی نەمسـا و ئەندامـی کۆمەڵـەی وەرگێڕەرانـی عێراقـی- مەڵبەنـدی گشـتی- لـە بەغـدا و ئەندامـی یەکێتیی جیهانی سینەمایی عەرەبییە، بەشداری لە بەشـی زۆری فیسـتیڤاڵە شـیعرییەکان کـردووە لـە

عێراق و نەمساو کازاغستان و وڵاتی مەغریب، چەندین کۆڕو کۆبوونەوەی ئەدەبی بۆ ساز کراوە لە عێراق و کوردستان نەمسا و ئەڵمانیا و مەغریب بە زمانەکانی کوردی و عەرەبی و ئەڵمانی.

پەیکەری بەدەل مزووری

لەسەر نووسین و بەرهەمەکانی ناوبراو، زیاتر لە (٥٠) نووسەرو شاعیرو ڕەخنەگری کوردی و عەرەبی و نەمساوی وتار و لێکۆڵینەوە و ساغکردنەوە و توێژینەوەیان نووسیوە، لەوانە:(زهير كاظم عبود، ئیبراهیم يوسف، دکتۆر خالد يونس خالد، فتح الله الحسيني، د. توفيق التونجي، د. هدية الايوبي، جلال زنگابادي، ڕەخنەگر مسعود عكو، نووسەر قيس قرداغي، الروائي والشاعر اسعد الجبوري، القاص والناقد حسب الله يحيى، الشاعرة سوزان سامي جميل، نووسەر عبدالغنى علي يحي، الشاعر المغربي عبدالحي مفتاح، الناقد اللبناني شوقي بزبع، ڕۆماننووس محەمەد سەلیم سواری، نووسەری میسری عبدالعزيز الشرقاوي،....چەندانی تر).

لە لای ڕاستەوە: شاعیری نەمساوی هیرڤیل فۆن کروتیزبروك، بەدەل مزووری

ناوبراو (١٨) بەرهەمی بە چێژی بە زمانەکانی کوردی و عەرەبی و ئەڵمانی لە چاپ داوە و بڵاوی کردوونەتەوە لەوانە؛(مقتضيات الجيلية من الشعر الكردي- بغداد ١٩٨٩، اغنية الباز- قصيدة مترجمة- دهۆك ٢٠٠١، رسول حمزاتوف و طالما تدور الارض بمشاركة خيرى هەژار مزووری- دەزگای سەردەم سلێمانی ٢٠٠٩، انطولوجيا شعراء النمسا بە عەرەبی لە ئەڵمانییەوە- سوريا ٢٠٠٨، وطن إسمه ڤيڤان- قصائد كرديه مترجمة قاهيره ٢٠٠٩، اڤيڤان- قصائد كردية- مترجمة للشاعر عەبدولرەحمان مزووری- دەزگای سەردەم سليمانی ٢٠٠٩، قصائد نمساوية باللغة العربية دمشق ٢٠١٠، دم الصنوبر للشاعر بدرخان السندي- ترجمه إلى العربية دهوك٢٠١٠، الوطن الابيض- قصائد نمساوية بۆ سەر زمانی کوردی- دهۆک ٢٠١١، مواويل الشتاء - اصوات شعرية من كردستان کردویەتی بە عەرەبی- دهۆک ٢٠١١، الشهد و الثلج لە کوردی بۆ عەرەبی ٢٠١٣، (بدل رفو - صقر من كردستان)- بقلم الروائيەة الالمانية انغيبورگ ماريا اوتنر لە نەمسا ٢٠١٣، اطفال الهند علموني، قصائد و شهادات من الادب الكردي فى المهجر- دمشق ٢٠١٨، العالم بعيون الكردية بە زمانی عەرەبییە لە

لە لای ڕاستەوە: بەدەل مزووری، ڕەسام جیهان محەمەد عەلی لە ڤیێنا.

ئەدەبیاتی - الرحلات- گەڕیدە) لە دەزگای خانیّ لە دهۆک لە چاپ دراوە ٢٠١٨...هتد).

شاعیر و نووسەر بەدەل ڕەفۆ مزووری زیاتر لە (٤٠١) پارچە شیعر و وتار و لێکۆڵینەوە و شیکردنەوەی لەسەر زۆر لە بەرهەمی شاعیرانی کورد و عەرەب و نەمساوی نووسیوە و لە زۆربەی زۆری ڕۆژنامە کوری و عەرەبی و نەمساوی و مەغریبی و سووورییەکان بڵاوکردووەتەوە، لەوانە بەرهەمی هەر یەک لە:(شاعیر بەدرخان سندی، عەبدولرەحمان مزووری، محەمەد سەعید بلو، عیسمەت خابور، هوار کەمال، مەسعود سەرنی، لە شاعیرە نەمساوییەکان إرما فولتا، ئەنگرید هۆڤمان، هێرفک فۆن کردیتزبروک، ماریا ئۆوتنر، هەروەها هوشیار ڕێکانی، بەیار زاوێتی، هێرمان ماسر، پیزان ئالیخانی، شاعیری فارسی سهیلا کرمجی...چەندانی دیکە).

نووسەر شاعیر بەدەل ڕەفۆ لە لایەن چەند دەزگا حکومی و نا حکومی ڕێزی لیّ نراوە و خەڵات کراوە لەوانە:

- ڕێزلێنان و خەڵاتی ڕێکخراوی (هیڤی)ی حکومی لە وڵاتی کازاغستان ساڵی ٢٠٠٩ پیّ بەخشراوە.

-ڕێزلێنانی لە فیستیڤاڵی دهۆک لە ٧-١٠-٢٠١٠.

بەدەل ڕەفۆ لە کاتی ڕێز لێنان

-ژياننامەی لە ناو بيوگرافيای چيرۆکنووسی نەمساوی ماريا انگيبورک اونتر لەژێر ناونيشانی (صقر من کردستان)٢٠١٣.

- لە فيستيڤاڵی شيعری عەرەبی لە شاری شفشاون لە وڵاتی مەغريب، خەڵاتی فيستيڤاڵەکە و وەزارەتی ڕۆشنبيريی ئەوێی پێبەخشراوە.

- لە لايەن ماڵی عەرەبی بۆ ۆۆشنبيری و هونەری لە نەمسا- ڤيەننا- سەبارەت بە دەوری گرنگی لە ڕۆشنبيری و ئەدەبی نەمساوی ساڵی ٢٠١٩.

-درع عائلی لە شاری (قۆش) لە کوردستان ٢٠١٩.

بەدەل ڕەفۆ مزووری لە ٢٨-٣-٢٠٢٢ لە پەيمانگای هونەرە جوانەکانی دهۆک موحازەرەيەکی لەسەر ئەدەبی(الرحال- گەڕيدە- گەڕۆکەڤان) وتۆتەوە، وا وێنەکەم هاوپێچ کردووە، هەروەها لە ٣٠-٣-٢٠٢٢ لە باعەدرێ سيميناريکيان بە ناونيشانی بەدەل ڕەفۆ گەڕۆکەوانی کوردی بۆ ڕێکخستووە، وا ئەويشم هاوپێچ کردووە.

لە دهۆک هونەرمەندی پەيکەرساز ئەرشەد خەڵەف پەيکەرێکی لەسەر ئەرکی خۆی بۆ نووسەر و شاعير و وەرگێڕ و ميدياکاری گەڕۆک بەدەل ڕەفۆ دروست کردووە، ئەويشم هاوپێچ کردووە.

لە لای ڕاستەوە: نەناسراوە، بەدەل ڕەفۆ.

وا دوو پارچە شیعری شاعیر و نووسەر بەدەل ڕەفۆ مزووریتان بۆ دەنووسمەوە:

(١)
جئتك من المنافي
عابرا البحار
وفي يديَّ السنابل ..
نكهة عسل شفشاون ..
ابتسامات بساتين
شعراء النمسا ..
قبلات جبال الكورد ..
تفاحة
شجرة وارفة ..
وفيض الشوق لبراءة
اطفال كوردستان..
حنين لزقاق دارنا
العتيقة في الموصل ..
ليذوبوا في عطرك
وجمالك
قبلة خريفية ..
فلسفة انسانية..
احتفالية وجدانية ..
انت قصيدة عشق
مغتربة
ذكرى غربة ازلية..!!

(٢)
حين عشقتك...
ابصرت وطني في
عينيك..!
ابصرت غيوم بلادي

تهطل..!
تغسل عيون امهات
ضحايا الحروب ..!
ابصرت حرية تتسكع
في بلاد الغربة ..!
ابصرت درباً معتماً
وطناً تائهاً
على اسفلت ساخن..!
ابصرت سكك حديد
تخلو من القطارات ..!
ابصرت الفنادق
مليئة بتجار الارض ..
وعاهرات وسماسرة
من اوطان بعيدة ..!
بحثت عنك كثيراً..
وجدتك اوصالاً نازفة ..
قبّلتُ أحجية لجدتي
حملتها في حلي
وترحالي..
واذا بي افتقدها في
ليال الغربة..!
بقيت ابحث عن وطن
في عيون المسافات ..
دروب المدن
العتيقة..!
الى ان ذابت
الطرقات في صدر
الأرض ..
وقتها اتكأت على
دموعي.

(٣)
وحدك يا صاحبي ..
ستروض الخيول
المفجوعة الحزينة..
ستغني للفردوس

شاعير بەدەل ڕەفۆ لە شاری شفشاون لە مەغریب

القادم اغنية
من قواميس هزائم
التاريخ...
وقتها ستعشقك
الحوريات
والحسناوات..
سترفعن راياتك
الممزقة المهترئة
لتعانق الفراشات
واشجان الرعاة ..
وعشاق الشعر في
كل وطن
يعيشون في ظل
طاغية!!

(٤)
ابحث عن من يقرأ
فنجاني المكسور
ويجوب في ذاكرتي
ليحتسي الشهد من
كأس
فيه عطر لعناوين
تعبقني
بلغة أمي ..!!
تركتُ دروب البكاء
والوجع
لأبحث في عينيك ..
عن خرائط بلادي
الممزقة المشتتة ..
عن صهوة خيوط
الشمس ..
ودمع جريح في
انثيالات شوقي
للقيا اطفال الكورد!!
(٥)
وطني...
حملتك على
كتفي
زحفت صوب
المجهول ..
من بلاد ..الى بلاد
حلقت مع الغيوم
ترافقني بركات أُمي
وباقة نرجس فواحة
بأريج كوردستان ..
بعد ان طوتني دروب
وطني
ابصرت اوطانا
وشعوبا في الأعالي ..
وملائكة عن السلام
حدثوني ..
عن الحقيقة والتاريخ
، وبكل لغات العالم
ودعوني..!
قالوا : غربتك وطن ..
فالملائكة تتغرب

كالعصافير محلقة ..
قالوا:
ما اصعب ان يتغرب
الشعراء
هم مرآة وظل وغد
للأوطان
، فأنت وطن تغرّب عن
وطن

(٦)
ركضت باحثاً عن
وطني
وغربتي وقصائدي
في محيطات عينيك
فمن دروب العمر
يفوح عطرك
وعلى عتبات جنتك
كل الهزائم تغدو
انتصارات
عيون ملتهبة
حرائق عشق ،
ورشقات مطر * *
(٧)
سأجمع قصائدي..
فوق اشجار وغصون
بساتين العشق
كروضٍ يورِقُ ..!
سأدعو تاريخي كي
يعانقك..
في حضرة عطر
شفتيك
وجنة الوادي بين
نهديك ..!
عشقك موج قاتل
ضد التيار..
ضد التاريخ وحكاياتي
القديمة
في تخوم ذاكرتي
التي صدأتها الغربة ..!!
عشقك..امبراطورية
وملامح حياة
صارعت الاساطير
والقياصرة والامم..!!

(٨)
يا ليتك ..اطفأت
نجمة الله..
محتفلاً امام عقارب
الزمن..
من ان تسرد
للشواطئ ولظللك
المرهق ،
حكايات الحزن
والهروب والبحث عن
الذات
العقت الوطن جراحاً..
وايقاعات الحياة
وضوئها حزنا

وانكساراً!!

ستحمل عطر والدتك

في المنافي..

ستصارع هجمات

العواصف

ومطاردات الاشواك..

ستغوص في غابات

العمر ،

وبقايا خبايا

الحضارات والانسان

ستحلق مهاجراً

وتندب حظك..

ونجوم السماء

تراقبك رغم خيالاتك

اوجاعك كالجمرات..!!

بۆ شاعیرو نووسەرو وەرگێڕو میدیاکاری گەڕۆکی کوردپەروەر، هەر ساغ و سەلامەت و سەرکەوتوو بیت بۆ خزمەتی ئەدەب و زمان و کەلتووری کوردی و ناساندنیان بە هاوولاتیانی ئاسیا و ئەفریقیا و ئەوروپا.

سەرچاوەکان:

بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- رابطة ادباء الشام، دیمانەیەکی ڕۆژنامەنووس خدر خەلات لەگەڵ شاعیرو نووسەر بەدەل ڕەفۆ.

٢- ارابیکا - الموسوعة الحرة.

٣- پەیجی نووسەر بەدەل ڕەفۆ.

٤- پەیجی شخصیات من الذاکرة لە ٢-١٠-٢٠١٨.

٥- وتارێکی نووسەرو وەرگێر جەلال زەنگابادی لە (مرکز النور) لە ٢٥-١٠-٢٠١٣.

٦- کوردیپیدیا.

٧- زانیاری و نووسین و داڕشتنی خۆم.

ڕوپاك عەبدولقادر

ئەکتەر و سیناریست و میدیاکار خاتوو ڕوپاک عەبدولقادر

ناوی تەواوی(ڕوپاک عەبدولقادر محەمەد)ە، بە ڕوپاک رواندزی ناسراوە، لە ساڵی ١٩٦١ لە گەڕەکی تەیراوەی ناو شاری هەولێر لە دایک بووە، خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی لە هەولێر تەواو کردووە، لەساڵی ١٩٨٠بەشی ئەلیکترۆنی لە ئامادەیی پیشەسازی هەولێری تەواو کردووە، لە هەمان ساڵدا وەکو فەرمانبەر لە ئەمینداریێتیی گشتیی ڕۆشنبیری و لاوان- بەردەوام بووە لە خزمەت تا ساڵی ٢٠١٧ لەسەر داخوازیی خۆی خانەنشین بووە.

خانمە ئەکتەر ڕوپاک عەبدولقادر هەر لە منداڵییەوە خولیا و بەهرەی هونەریی هەبووە، لە ساڵی ١٩٧٨ ئەو هێشتا هەر قوتابی بووە لە ئامادەیی پیشەسازی هەولێر لەگەڵ هاوڕێکانی بەشدار بووە لە چالاکییەکانی قوتابیان و شانۆگەری(فالچی)یان کە لە نووسین و دەرهێنانی هونەرمەند زاهیر عەبدوڵڵا بووە، لە سەرەتای حەفتاکانی سەدەی ڕابردوو ئەو کاتەی پیاو ڕۆڵی ئافرەتی دەبینی لە تەمسیلییەو شانۆگەرییەکان، ئەو زۆر ئازایانە هاتووەتە ناو دنیای شانۆ و دراماو تەمسیلکردن، هەندێ جاریش وەکو پێشکەشکاری ئاهەنگەکان.

لە لای ڕاستەوە: ئەکتەر ڕوپاک عەبدولقادر، هونەرمەندی گەورەی کورد دەرهێنەر و ئەکتەر ئەحمەد سالار، دکتۆرە بەلقیس، ئەحلام موحسین، منداڵەکان ژین و نور

ڕوپاک عەبدولقادری ئەکتەر لە ساڵی ١٩٧٧ بەشداری لە شانۆگەری (دایک)دا کردووە، بەشداریی زیاتر لە (٦٠) کاری هونەری لە تەمسیلیە و شانۆ زنجیرە درامای تەلەفزیۆنی فلمی سینەمایی کردووە، کە ئەمانە هەندێکیانن:

- لە ساڵی ١٩٨٢ شانۆگەریی(لاس و خەزال)کە ڕۆڵی دایکی لاسی دیوە، دواتر بووەتە درامای تەلەفزیۆنی کە تێیدا ڕۆڵی(خەزال)ی بینیوە، لە نووسینی نووسەر و شاعیر نازم دڵبەند و دەرهێنانی هونەرمەندی دەرهێنەر سەباح عەبدولڕەحمان بووە.

ئەکتەر ڕوپاک عەبدولقادر، هونەرمەندی دەرهێنەر سەباح عەبدولرەحمان

- لە ساڵی ١٩٨٤ بەشدار بووە لە تۆمار کردنی زنجیرە درامای(لاس و خەزال و خەج و سیامەند و خاتوو کڵاوزەر) بۆ تەلەفزیۆنی بەغدا.

لە لای ڕاستەوە: ئەکتەر سوهام حەسەن، ئەکتەر ڕوپاك عەبدولقادر، ئەکتەر شیرین سابیر، ئەکتەر گەلاوێژ تاهیر

- لە ساڵی ١٩٨٤ بە بۆنەی ڕۆژی جیهانیی شانۆ بەشدار بووە لە نمایشکردنی شانۆگەریی(خاتوو کڵاوزەر) لە هۆڵی نیشتمانی لە بەغدا.
- لە ساڵی ١٩٩٢شانۆگەریی(شارەکەم) لە نووسینی نووسەر و شاعیر نازم دڵبەند و دەرهێنانی هونەرمەندی گەورەی کورد ڕەوانشاد فەرهاد شەریف بووە.
- لە ساڵی ١٩٩٤ بەشداری کردووە لە درامای(نامە) دەرهێنانی هونەرمەند وەلید.
- لە ساڵی ١٩٩٥ بەشداری کردووە لە زنجیرە درامای(کەوەکانی قەرەچوغ) لە دەرهێنانی هونەرمەندی ڕەوانشاد تەڵعەت سامان.
- لە ساڵی ١٩٩٦ بەشدار بووە لە درامای(چەقۆ) لە نووسینی

لە لای ڕاستەوە: هونەرمەند ڕوپاك عەبدولقادر، هونەرمەند دەرهێنەری گەورەی کورد ناسر حەسەن

له لای ڕاستەوە: نەناسراوە،ئەکتەر ڕوپاك عەبدولقادر

پرۆفیسۆر دکتۆر کەریم شەریف قەرەچەتانی و دەرهێنانی هونەرمەندی ڕەوانشاد تەڵعەت سامان.

- ساڵی ٢٠٠٧ درامای(فرمێسک) نووسینی نووسەر نازم دڵبەند و دەرهێنانی هونەرمەند بەکر مەعروف.

ئەکتەر ڕوپاك عەبدولقادر
له کارێکی هونەری

- ساڵی ٢٠٠٨ درامای(پرس) نووسینی و دەرهێنانی هونەرمەند تەنیا کەریم.
- ساڵی ٢٠٠٩درامای(تۆ بڵێ وا بیت).
- ساڵی ٢٠١٠ شانۆگەریی(چایخانەی عەبۆ) نووسینی نووسەر نازم دڵبەند و دەرهێنانی هونەرمەند گۆڤار ئەنوەر.
- شانۆگەریی(دەفرِی و نافرِی)لە دەرهێنانی هونەرمەند هیوا سوعاد.
- شانۆگەریی(هەڵەبجە) و شانۆگەریی(نامەیەک بۆ پێشمەرگە) لە دەرهێنانی هونەرمەند

هونەرمەندی ئەکتەر عەلی ئەحمەد، هونەرمەندی ئەکتەر سابیر عەبدولڕەحمان،
هونەرمەندی ئەکتەر ڕوپاك عەبدولقادر

نەجمەدین شاهین.

- ساڵی ٢٠١٦ شانۆگەریی(مەم و زین) و (لە مردن گەڕایەوە) ئامادەکردن و دەرهێنانی هونەرمەند هیوا سوعاد.

ئەکتەر ڕوپاك عەبدولقادر
لە کارێکی هونەری

- ساڵی ٢٠١١ شانۆگەریی (شەوی لە دایک بوون) لە نووسینی نووسەر مهتاب مەلا عوسمان و دەرهێنانی هونەرمەند ئومێد حوسێن.

-٢٠١٢ زنجیرە درامای(خەج و سیامەند) نووسینی نووسەر نازم دڵبەند و دەرهێنانی هونەرمەند نەزار مامە.

- ڕوپاك عەبدولقادری ئەکتەر لە چەندین فیلمی سینەمایی بەشداری کردووە لەوانە:(کچی کافرۆش، هەنسکی ئاسمان، مەملەکەتی مێروولەکان، کورتە فلمی یادێک).

پرۆمۆی درامای(کێخوا سێوێ) لە لای ڕاستەوە:ئەکتەر لەیلا عەلی، ئەکتەر شیرین عەبدولرەزاق، ئەکتەر ڕوپاك عەبدولقادر، ئەکتەر شیرین سابیر، ئەکتەر مازیچن، چاوەڕوانن لە دەرفەتێکدا بتوانن پێشکەشی بکەن

ناوبراو خاوەنی چەندین خەڵات و ڕێزلێنانە لە لایەن دەزگا پەیوەندیدارەکانی عێراقی و کوردستان، لەوانە: خەڵاتی وەزارەتی ڕۆشنبیریی عێراقی، وەزارەتی ڕۆشنبیریی هەرێمی کوردستان، فیستیڤاڵی شیعری ژنان، یادی(١٠٠) ساڵەی شانۆی کوردی، خەڵاتی ڕادیۆی هێلین.

-٢٠١٧ درامای(ونبووەکان)لە دەرهێنانی هونەرمەند جەوهەر.

- هونەرمەند خاتوو ڕوپاك عەبدولقادر بە دەستپێشخەریی خۆی و بە هەوڵی تاکە کەسی لە ١٣-١٠ ٢٠١٨ تیپی هونەری شانۆی منداڵانی دامەزراندووە و مۆڵەتی یاسایی لە وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوانی هەرێمی کوردستان بۆ وەرگرتووە بە ناوی(تیپی شانۆی منداڵانی هەولێر)، یەکەم کاریان ئۆپەرێتی نمایش کردنی جل و بەرگی فۆلکلۆری کوردی بووە کە منداڵەکان خۆیان نواندنەکەیان کردووە، لە ساڵی ٢٠٠٩ بە بۆنەی ڕۆژی جیهانیی منداڵان لە فیستیڤاڵی کەلتووریی ئەلمانیا بە ئۆپەرێتی(جل و بەرگی فۆلکلۆی کوردی) بەشداریان کردووە.

- خانمە ئەکتەر ڕوپاك عەبدولقادر لەگەڵ تیپی شانۆی منداڵان زیاتر لە (١٦) کاری هونەرییان لە شانۆ و ئۆپەرێت، کە بەشی زۆری لە

ڕوپاك عەبدولقادر لە كارێكی هونەری

ئامادەكردنی خۆی بووە، لەناو شاری هەولێر نمایشیان كردووە، لەوانە:

- ساڵی ٢٠٠٩ شانۆگەریی(خەپان و خرپن)دەرهێنانی هونەرمەند ئەحلام موحسین.
- ساڵی ٢٠٠٩(خەونەكانی ئێمە) كە بۆ منداڵانی سەرشەقام بووە، ئامادەكردنی خۆی، دەرهێنانی هونەرمەند شەهرام نامق، هەروەها شانۆگەریی ئەنجامی درۆكردن، كێ خۆر بە ئاگا دێنێ، تورەگەی پڕ لە سێو، ژیان لێرە، ڕاستگۆیی، جوانیی ژینگە، ئاڵاكەمان، پەپوولەكان و چەندانی دیكە).

خانمە ئەكتەر ڕوپاك عەبدولقادر لە ساڵی ١٩٩١ەوە، لە ڕێگەی هەڵبژاردن بووەتە ئەندامی دەستەی كارگێڕیی یەكێتیی هونەرمەندانی كورد، ئەندامی دەستەی كارگێڕی هونەرمەندانی كورد لقی هەولێریش بووە، تا یەكگرتنەوەی

لە چالاكییەكانی تیپی شانۆی منداڵان.

یەکێتیی هونەرمەندان لەگەڵ سەندیکای هونەرمەندانی کوردستان، ئەو تا ساڵی ٢٠١١ لە دەستەی کارگێڕیی ئەو سەندیکایە دەست بەکار بووە.

ئەو لە دوای ڕاپەڕین هەر لەگەڵ کردنەوەی کەناڵی تەلەفزیۆنی گەلی کوردستان بەرنامەیەکی هەبووە بە ناوی(یەکێتیی هونەرمەندانی کورد) کە لە ئامادەکردنی خۆی و دەرهێنانی هونەرمەند غازی غەفور بووە، هەروەها بەشداری لە چەندین ئەلقەی بەرنامەی(زووم زووم) کردووە کە لە تەلەفزیۆنی گەلی کوردستان پەخش دەکرا.

دوا کاری هونەری ئەکتەر ڕوپاک عەبدولقادر زنجیرە درامای(شەوی کەوتن- لیلة السقوط)بووە، لە نووسینی نووسەر مەجدی سابیر و دەرهێنانی هونەرمەند نەجم الطعمي- یە.

بۆ هونەرمەند ڕوپاک عەبدولقادر هەر سەرکەوتوو و سەرفراز بیت بۆ خزمەتی شانۆ و دراما و هونەری کوردی.

سەرچاوەکان:

بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- سایتی هەولێر.

٢-کوردیپیدیا.

٣-ڕووداو وتارێکی نووسەر هیوا سالح لە ١٥-١٢-٢٠١٥.

٤- CHRA TV وتارێکی نووسەر زانا دڵشاد دزەیی.

٥- ژیاننامەی هونەرمەندی ئەکتەر ڕوپاک عەبدولقادر کە لە سەر داخوازیی من بۆی ناردووم ، سوپاسی دەکەم.

٦- زانیاری و نووسین و داڕشتنی خۆم.

سەعدون یونس

ئەکتەر و دەرهێنەرو وێنەگر و ڕۆژنامەنووس و میدیاکار سەعدون یونس

هونەرمەند سەعدون یونس لە کوردستان زیاتر بە(ڕەجەب)ناسراوە، لە ساڵی ١٩٤٨ لە شاری ڕانیەی سەر بە پارێزگای سلێمانی لە خانەوادەیەکی هونەردۆست لەدایک بووە، پێش ئەوەی تەمەنی بگاتە شەش ساڵان ماڵیان هاتۆتەوە هەولێر، خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی لە شاری هەولێر تەواو کردووە، لە ساڵی ١٩٦٦ خانەی مامۆستایانی تەواوکردووە، ئەو هەر لەمنداڵییەوە حەزی لە نواندن و شانۆ بووە، باوکی وەک ئامێرژەنێکی هەوایی ئاشنایەتی لەگەڵ مۆسیقا هەبوو، بەڵام ئەو ڕووی لە شانۆ و نواندن کردووە، بۆیە چووەتە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی بەغدا، ساڵی ١٩٧٤بە پلەی نایاب بەشی دەرهێنانی تەواو کردووە، زەمالەی خوێندنی بۆ دەرچووە بۆ (براگ)ی وڵاتی چیکۆسلۆفاکیای ئەو کات، بەڵام نەچووەو ویستوویەتی بچێتەوە هەولێر، ئەوەی کە فێربووە و خوێندوویەتی خزمەتی شارەکەی پێ بکات.

هونەرمەند سەعدون یونس هێشتا قوتابیی پەیمانگای هونەرە جوانەکان بووە لەگەڵ هاوپۆلەکانی لەسەر دەستی هونەرمەندە گەورەکانی عێراقی

لە لای ڕاستەوە: نووسەر و ڕۆژنامەنووس ئازاد عەبدولواحید، هونەرمەند سەعدون یونس،

وەکو(سامی عبدالحمید، بدري حسون فرید، محسن العزاوي، بهنام میخائیل، قاسم محمد) زیاتر ئاشنای هونەری نواندن و شانۆ بووە، بەشداریی لە چالاکییەکانی ئەو کات کردووە.

ناوبراو بۆ یەکەم جار لە ٢٧-٣-١٩٦٧ لەسەر دەستی هونەرمەندی گەورە ڕەوانشاد(سەفوەت جەڕاح) لە هۆڵی خانەی مامۆستایان چووەتە سەر شانۆ و لە هەر دوو شانۆگەری(الحل الاخیر و التجربة فقط) کە بە زمانی عەرەبی بووە، یەکێکیان ڕۆڵی کۆمیدی ئەوی دیکەیان ڕۆڵی تراژیدی تێدا دیون. دوای ڕێککەوتننامەی ١١ی ئازاری ساڵی ١٩٧٠، بووەتە ئەندامی بەڕێوەبردنی کۆمەڵەی ڕۆشنبیریی کوردی و شانۆگەریی(چیرۆکی شۆڕشێک)ی دەرهێناوە کە یەکەمین شانۆگەری بووە بە زمانی کوردی، لە بواری شانۆ و نواندن کۆمەڵێک وتارو لێکۆڵینەوەی نووسیوە لە ڕۆژنامەکانی(التآخي و طریق الشعب) بڵاوی کردوونەتەوە، دواتر وەکو ڕۆژنامەنووسێک لە ڕۆژنامەی(التآخي) بۆ ماوەی چوار ساڵ کاری کردووە و سەرپەرشتیی لاپەڕەی(کەلتوور و هونەری)کردووە.

ناوبراو لە ساڵی ١٩٦٨ تا ساڵی ١٩٧٦ هەر لە بەغدا بووە، کە هاتووەتەوە هەولێر لە چالاکیی قوتابخانەکان دەست بە کار بووە ، لە ئامادەیی کچان شانۆگەرییەکی بۆ منداڵان بە ناوی(گوڵی ئەرخەوان)

بەرهەم هێناوە کە زیاتر لە (٦٠) قوتابیی کچ بەشدارییان تێدا کردووە، یەکەمین کاری شانۆگەریی(ئاگادار بن بەڕێزەکان) کە لە ساڵی ١٩٧٦ لە نووسینی نووسەری میسری (نبیل بدران) و وەرگێڕانی نووسەر و ڕۆژنامەنووسی کورد ئازاد عەبدولواحید بووە، دیکۆری ڕەوانشاد ئەکرەم عەلاف و مۆسیقای وێنەگرتنی هونەرمەندی گەورەی کورد وریا ئەحمەد بۆی داناوە، ئەم شانۆگەرییە دوو ڕۆژ نمایش کراوە، دواتر لەسەر بڕیاری ئەمینداری گشتیی ڕۆشنبیری و لاوان ڕاگیراوە، دەرهێنەر سەعدون یونس و وەرگێڕی دەقەکە و زۆر لە بەشداربووانی ئەم شانۆگەرییە لە ترسی گرتن بۆ ماوەیەک لە شاری سێمانی خۆیان شاردووەتەوە.

هونەرمەند سەعدون یونس کاری زیاتر لە (١٢٠) شانۆگەری و درامای تەلەفزیۆنی و ئێزگەیی کردووە، کارەکانی ئێزگەیی کە زیاتر لە(٥٠) زنجیرەیە کە زیاتر هونەرمەندی ئەکتەر خەلیل یابە ئامادەی کردوون و کارە تەلەفزیۆنییەکانیشی بەشی زۆری هونەرمەندی ئەکتەر زاهیر عەبدوڵڵا کاری ئامادە کردنی دیکۆر و دیمەنەکانی بۆ کردوون.

یەکەمین بەرهەمی لەسەر تەلەفزیۆنی ڕەش و سپی ساڵی ١٩٧٠ بە ناوی(نەفرەتی) بووە، یەکەمین کاری تەلەفزیۆنی ڕەنگاوڕەنگیشی(خۆتان

ئەوەی ڕاوەستاوە هونەرمەند زوهێر عەبدولمەسیح، لە لای ڕاستەوە: هونەرمەند زاهیر عەبدوڵڵا، هونەرمەند چەتۆ حەسەن، هونەرمەند ناسر حەسەن، هونەرمەند کەریم عوسمان، هونەرمەند سەعدون یونس

بگرن وا هاتین) بووه.

ناوبراو لە ساڵی ١٩٩٥- ەوە وەکو پەنابەر لە وڵاتی ئەڵمانیا دەژییێت، لەوێش فلیمێکی لەسەر مافی مرۆڤ و مافی پەنابەران و جێگاو ڕێگایان لە کەمپەکانی پەنابەران بەرهەمهێناوە، خۆیشی وەکو وێنەگر کاری تێدا کردووە، پاش نمایش کردنی ئەم فلیمە پەرلەمانی هەرێمەکەی وڵاتی ئەڵمانیا یاسای پەنابەرییان بەرەو باشتر گۆڕیوە، بەرهەمەکەش بۆ ڕێکخراوێکی مافی مرۆڤ بووە.

هونەرمەند سەعدون یونس خێزانەکەشی ڕەوانشاد خاتوو(سەمیرە عەبدۆک) یەکەم ئەکتەری ئافرەتی کورد بووە کە بە فەرمی وەکو ئەکتەر دامەزراوە، لە تەمسیلییەی(کەونە دەرکە) لەگەڵی بووە.

سەعدون یونس زیاتر لە نیو سەدە کاری هونەری شانۆ و نواندنی کردووە لەگەڵ هاوڕێکانی بەرهەمێکی زۆریان پێشکەش بە بینەران و هەوادارانی شانۆ و تەمسیل کردووە، لەو کارە هونەرییانەی کە وەکو

لە لای ڕاستەوە: ڕەوانشاد هونەرمەند سەلام کۆیی، هونەرمەند سەعدون یونس

هونەرمەند سەعدون یونس و خێزانەکەی

دەرهێنەر یان ئەکتەر یان وێنەگرتن بەشداری کردووە (مەم و زین، شەوچرا، کەونە دەرکە، زولێخا، پاڵەوانی ئاخیر زەمان، هاوارێک لە حاجی قادرەوە، مەڕانە، ئاسکە، ماڵەی سەر گردەکە، گوڵە مێخەک، ماڵی نوێ، مام سمایل، قەڵای دمدم، شارەکەمان، خۆتان بگرن وا هاتین، نەفرەتی، هەبوو نەبوو، سورمەخان، محەمەد و سێوێ، گوڵاڵە، کڵاوزەڕ چەندانی دیکە).

ناوبراو ماوەی شەش ساڵ سکرتێری سەندیکای هونەرمەندان بووە و ڕۆڵێکی زۆری هەبووە لە بووژاندنەوەی تیپی هونەری نوێی هەولێر کە بەشی زۆری ئەندامەکانی بیر و فیکری چەپڕەویان هەبوو.

بیرەوەرییەکانم لەگەڵ هونەرمەند سەعدون یونس دەگەڕێتەوە بۆ کۆتایی حەفتاکانی سەدەی ڕابردوو، ئەو کاتەی بەندە سەرۆکی لیژنەی (تعضید و نشر) بووم لە بەڕێوەبەرایەتیی ڕۆشنبیریی سەر بە ئەمینداریێتیی ڕۆشنبیری و لاوان، ئەو زۆر هاوکارمان بوو وەکو(خبیر- شارەزا) لە

مۆڵەتدان بۆ دەقی ئەو شانۆ و تەمسیلییانەی کە دەهاتنە لامان، لە نیوەی هەشتاکانیش هەر لە لیژنەکە بووە لەگەڵ بەندە، ئەو خزمەتێکی زۆری بە هونەری کوردی کردووە.

بۆ هونەرمەند سەعدون یونس هەر تەمەن درێژ و سەرکەوتوو بیت بۆ خزمەتی هونەری کوردی بە هەموو جۆرەکانییەوە.

سەرچاوەکان:

بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- کوردیپیدیا.

٢- هەڤپەیڤینی نووسەر و ڕۆژنامەنووس ئازاد عەبدولواحید لەگەڵ هونەرمەند سەعدون یونس، کە لە کتێبیکدا بڵاوی کردووەتەوە لە ٥-١١-٢٠١٦.

٣- ماڵپەڕی زەمەن لە ٢٣-٩-٢٠١٩.

٤- فلیمێکی دۆکیومێنتاری - بەرنامەی ڕۆژانە- تەلەفزیۆنی NRT ٣-٦-٢٠١٣، ماڵپەری ستاندەر، ماڵپەڕی خاک.

٥- زانیاری و نووسین و دارشتنی خۆم.

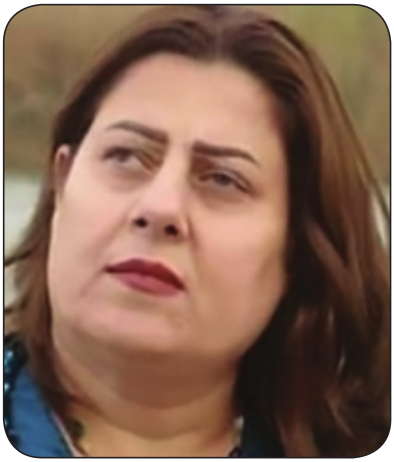

شیرین سابیر

خانمە ئەکتەر شیرین سابیر، ناوی تەواوی(شیرین سابیر خدر)ە، لە ساڵی ١٩٦٤ لە داوێنی چیای باواجیی سەرکەش و گەڕەکی(بەفری قەندی)ی شارەکەی شاعیران حاجی قادری کۆیی و عەونی و دڵزار و دڵدار و کەریم شارەزا و قوبادی جەلی زادە، شاری سێوە و تایەر تۆفیق و ئەحمەدی مەلا، شاری کۆیەی ڕەنگین لە دایک بووە.

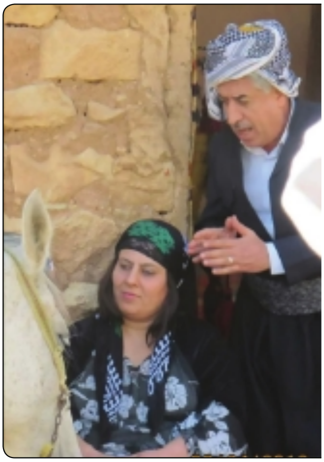

درامای(خەج و سیامەند)لە لای ڕاستەوە:ئەکتەر زاهیر عەبدوڵڵا، ئەکتەر شیرین سابیر

خانمە ئەکتەر شیرین سابیر لە ١٢-١٢-١٩٨٠ هاوسەرگیری لەگەڵ هونەرمەندی ناسراوی کوردستان (زاهیر عەبدوڵڵا) کردووە، لە سەرەتای هەشتاکانی سەدەی ڕابردوو بە هۆی نەبوونی ئەکتەری ئافرەت لەسەر شانۆی کوردی لە هەولێر، بە دەستپێشخەرییەکی خۆی و هاوسەرەکەی هونەرمەند زاهیر عەبدوڵڵا، ئەو زۆر ئازاو بوێرانە بڕیار دەدات بێتە ناو دنیای هونەر، بە بەشداربوون و نواندن لە شانۆ و دراما تەلەفزیۆنی و فلیمە سینەماییەکانی کوردی، کە بووە هۆ و هاندانێک بۆ ئەوەی چەند هونەرمەندێکی دیکەی ئافرەت بێنە ناو

بەرنامەی (هاوڕێی تەمەن)لە ڕاستەوە: ئەکتەر سوهام حەسەن، ئەکتەر ڕوپاك عەبدولقادر، میدیاکار دڵشاد خۆشناو، ئەکتەر شیرین سابیر، ئەکتەر گەلاوێژ تاهیر.

کاری هونـەری و نوانـدن.

ئـەو کاتـەی خاتـوو شـیرین سـابیر لەسـەر شاشـەی تەلەفزیۆنـی کەرکـوک لـە شـانۆ و زنجیـرە تەلەفزیۆنییـەکان دەردەچـوو، کـەم کـەس هـەبوو لـە شـاری هـەولێر جورئـەت بـکات تەنانـەت ژنەکـەی خـۆی بـە تەنیـا بنێرێتـە نـاو بـازاڕ و نـاو شـار.

خانمـە ئەکتـەر شـیرین سـابیر، ئـەو کاتـەی هاوسـەرەکەی هونەرمەنـد زاهیـر عەبدوڵـڵا لـە لایـەن ڕژێمـی بەعـس دەسـتگیر و شـون بـزر دەکرێـت بـۆ مـاوەی چـوار مانـگ، ئـەو دیسـان زۆر ئازایانـە شـانی داوەتـە بـەر ئـەو ئەرکـە قورسـە لەگـەڵ بـاوک و دایـک و خوشـک و براکانـی هاوسـەرەکەی، خـەم و پەژارەیەکـی زۆری کێشـاوە تـا ئـازاد بوونـی هونەرمەنـد زاهیـر عەبدوڵـڵای هاوسـەری.

ئەکتەر شیرین سابیر لە (فیلمی سینەمایی بێوار)

خاتـوو شـیرین سـابیری ئەکتـەر یەکەمیـن جـار لـە سـاڵی ١٩٨٣ دێتـە

ستافی فیلمی سینەمایی(بێوار)

سەر شانۆ بە نواندن(تەمسیل) کردن لە شانۆگەریی(سورمەخان) کە لە دەرهێنانی هونەرمەندی گەورەی کورد(سەفوەت جەڕاح) بووە، ئەو لە کۆمەڵێک بەرهەمی هونەری شانۆگەری و تەمسیلییە و زنجیرە درامای تەلەفزیۆنی و فلیمە سینەماییانەی کوردی بەشدار بووە و دەوری خۆی زۆر سەرکەوتووانە بینیوە لەوانە:

- شانۆگەریی قەڵای دمدم، شانۆگەریی گوڵی نهێنی، شانۆگەریی خانەدان، شانۆگەریی(پێشمەرگە پاڵەوانی شەڕی داعش).

-درامای مەڕانە و ئاسکە و کۆلارە و گەڕەکەکەمان و قاسپەی کەو و هەولێرەکەم و گەردەلوول- بەشی سێیەم.

ستافی شانۆگەری(پێشمەرگە پاڵەوانی شەڕی داعش) دەرهێنانی هونەرمەند هیوا سوعاد

پرۆمۆی درامای(کێخوا سێوێ) لە لای ڕاستەوە:ئەکتەر لەیلا عەلی، ئەکتەر شیرین عەبدولرەزاق، ئەکتەر ڕوپاک عەبدولقادر، ئەکتەر شیرین سابیر، ئەکتەر مازیچن

لە لای ڕاستەوە: نەناسراوە، هونەرمەند سەمیرە عەبدۆک،ئەکتەر شیرین سابیر، هونەرمەند دڵپاک تاهیر،

لە لای ڕاستەوە: ئەکتەر شیرین سابیر، ئەکتەر دڵپاک تاهیر، ئەکتەر سەمیرە عەبدۆک

- بەشداری لە شانۆگەریی(سەرشەقام) بە ناوی(ئەنفالەکان) لە شاری سلێمانی کردووە.
- بەشداری بە نواندن(تەمسیل) لە فلیمی سینەمایی(بێوار) کردووە و ڕۆڵی پاڵەوانی فلیمەکەی دیوە.

لە فیستیڤاڵی یەکەمی کورتە فلیمی سینەمایی لە ساڵی ٢٠٠٠ کە لە شاری سلێمانی ڕێکخرا، خانمە ئەکتەر شیرین سابیر خەڵاتی باشترین سیناریستی لە کورتە فلیمی(ژیان جەنگەو هیچی تر) پێ بەخشراوە.

هونەرمەندی ئەکتەر شیرین سابیر ئەندامی سەندیکای هونەرمەندانی

کوردستانە و فەرمانبەریشە بە ناونیشانی وەزیفیی(ئەکتەر) لە بەڕێوەبەرایەتیی هونەر و شانۆی هەولێر.

هونەرمەند شیرین سابیر لەگەڵ هاوسەرەکەی پەیوەندییەکی باشیان لەگەڵ هەموو هونەرمەندانی کوردستان هەیە و بەشداریش دەبن لە بەشی زۆری چالاکییە هونەرییەکانی سەندیکای هونەرمەندانی کوردستان.

بۆ بەڕێز خانمە ئەکتەر شیرین سابیر هەر سەرکەوتوو سەرفراز بیت بۆ خزمەتی هونەری کوردی.

سەرچاوەرکان:

بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- کورتە ژیننامەیەکی خانمە ئەکتەر کە خۆی و هونەرمەند زاهیر عەبدوڵڵا لەسەر داخوازی من بۆیان ناردووم سوپاسیان دەکەم،

٢- زانیاری و نووسین و داڕشتنی خۆم.

عەباس عبدوڵڵا یوسف

شاعیر و نووسەر و وەرگێڕ عەباس عبدوڵڵا یوسف

ناوی تەواوی(عەباس عەبدوڵڵا یوسف)ە، لە ساڵی ١٩٥٠ لە شاری هەولێر لە دایک بووە، خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و دواناوەندی هەر لە شاری هەولێر تەواو کردوو، پەیمانگای ئامادەکردنی مامۆستایانی لە هەولێر تەواو کردووە، لە سەرەتای ساڵی ١٩٧٤ لە شار و شارۆچکەکانی دەوروبەری هەولێر و دواتر لە ناو شاری هەولێر وەکو مامۆستا دەست بەکار بووە تاوەکو خانەنشین بوونی لە ساڵی ٢٠١٣.

شاعیر عەباس عەبدوڵڵا هێشتا قوتابی بووە لە قۆناغی ناوەندی خولیای

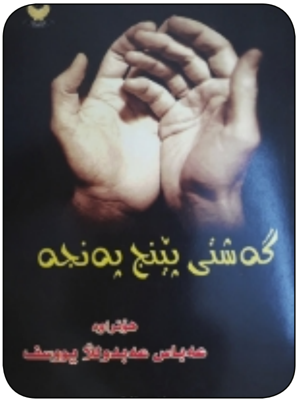

لە لای ڕاستەوە: شاعیر و نووسەر عەباس عەبدوڵلا یوسف، شاعیر و نووسەر عەبدولرەحمان فەرهادی

ئـەدەب و خوێندنـەوەی زمانـی کوردی و عەرەبـی بـوو، ئـەو لـە زمـان و ڕێزمانـی عەرەبـی زۆر زیـرەک و بـە بەهـرە بـوو، هـەر ئـەو کات دەسـتی کـردووە بـە خوێندنـەوەی شـاکارە عەرەبییـە جیهانییـەکان وەکو(ئیحسـان عەبدولقـدوس، تەهـا حوسـێن، عەبـاس عەقـاد ...و مکسـیم گۆرگـی و دیستۆفسـکی...چەندانی دیکـە).

عەبـاس عەبدوڵـلا لـە سـەرەتای لاوێتیدا بیـر و فیکـر و لێکدانـەوەی جیـاواز بـوو لەگـەڵ هاوتەمەنەکانـی، زۆر مرۆڤێکـی کـراوەو خاوەنـی ڕاو هەڵوێسـتی تایبەتیـی خـۆی بـوو سـەبارەت بـە ئـەدەب و شـیعری نوێـی کـوردی، ئەمـەش بـە ڕوونـی دیـارە لـە ناونیشـانی دیوانـە شـیعرییەکانی، ئـەو لـە سـەرەتای حەفتاکانـی سـەدەی ڕابـردوو دەسـتی بـە نووسـینی شـیعر کـردووە و یەکـەم دیوانـە شـیعری بـە ناوی(ئاو) لـە سـاڵی ١٩٧٤ چـاپ کـردووە.

لە لای ڕاستەوە: نووسەر شوان سەڕابی، نووسەرو ڕۆژنامەنووس بەهادین جەلال مستەفا، نووسەرو وەرگێڕ کەریم سۆفی، نووسەرو وەرگێڕ عەباس عەبدوڵڵا یوسف

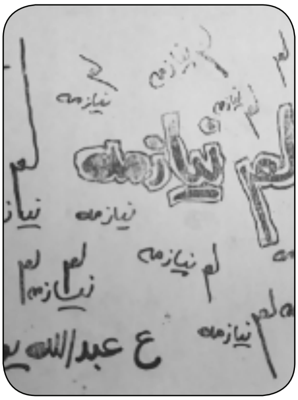

ناوبراو خاوەنی کۆمەڵێک بەرهەمی ئەدەبیی بەتام و چێژن، ئەو شیعری بۆ مرۆڤە جوان و پێشکەوتنخوازەکان نووسیوە، دەیان شیعر و کورتە چیرۆک و پەندی پێشینان و خوو ڕەوشت و کەلەپووری کوردی وەرگێڕاوەتە سەر زمانی عەرەبی و لە ڕۆژنامەو گۆڤارە عەرەبییەکان بڵاوی کردوونەتەوە، چەندین وتاری ئەدەبی ڕۆشنبیری و لێکۆڵینەوەو ڕەخنەیی لە زۆربەی زۆری ڕۆژنامەو گۆڤارە کوردییەکانیش بڵاوکردۆتەوە، خاوەنی(٧) دیوانە شیعر و یەک کۆچیرۆکە کە ئەمانەن:

- دیوانە شیعری(ئاو) لە ساڵی ١٩٧٤، لە چاپخانەی الشمال لە کەرکوک چاپی کردووە.
- (لم نیازمە) چامەیەکی درێژە- چاپخانەی کوردستان هەولێر ساڵی ١٩٧٨.
- (کلکی کتکی پرسیارە)- شیعر - دەزگای چاپ

لە لای ڕاستەوە: شاعیر و نووسەر ڕۆژنامەنووس عەباس عەبدوڵڵا یوسف، شاعیر ئیسماعیل بەرزنجی، شاعیرو ڕۆژنامەنووس و میدیاکار نازم دڵبەند

و بڵاوکردنـەوەی ئاراس هەولێر سـاڵی ٢٠٠٧.

-(ئۆدیسـیۆن نێرە یان مێ)- شـیعر - دەزگای چاپ و بڵاوکردنـەوەی ئاراس هەولێر سـاڵی ٢٠٠٩.

-(گەشتی پێنج پەنجە)- شیعر - چاپخانەی ڕۆشنبیری هەولێر ساڵی ٢٠١١.

-(کـەری بۆریدان)کورتـە هۆنـراوە، دەزگای چـاپ و بڵاوکردنـەوەی ئـاراس سـاڵی ٢٠١١.

-(نانۆ تاتۆ دەکەم)- شیعر - چاپخانەی شەهاب ساڵی ٢٠١٣.

-کۆچیرۆکی(سـۆفیا لۆریـن بـە هەوێـداری) لـە بڵاوکراوەکانـی یەکێتیـی نووسـەرانی کـورد- لقـی هەولێـر سـاڵی ٢٠١١.

لەسـەر بەرهەمەکانی شاعیر و نووسـەر عەباس عەبدوڵـڵا یوسـف، دەیان وتـار و لێکۆڵینـەوە و شـیکردنـەوەو ڕەخنـە نووسـراون وا هەندێکیانـم هاوپێـچ کردووە.

بـۆ شـاعیر و نووسـەر و وەرگێڕ عەبـاس عەبدوڵـڵا یوسـف هـەر تەمـەن درێـژ و سـەرکەوتوو بیت بـۆ خزمەتـی زمـان ئـەدەب و کەلتووری کـوردی.

وا هەڵبەستێکی شاعیر عەباس عەبدوڵلا یوسف-تان بۆ دەنووسمەوە:

بێ پێچوپەنا...
وەک مریشکی کارگە، سەر لە ئێوارە دەنووم
خەو دەمباتەوە، یا من خەو ڕادەکێشم؟!
تو خوا بەردێکی بخەرە بانەوە
ئەوا، نەپرسیارێکی ئێستامە
ببڕای ببڕای، سەیری تەلەفزیۆن ناکەم
کتێبیش چیرەی درێژە
لەنیوە شەوڕا......
با نەختێ پاشوپێشێ ئەو نیوە
گەر گەردوون بە پێشکەیەک ساتمە نەکات!!!
ڕێک و دروست، دەست پێ دەکەم
پەکوو....لەو ڕۆژگارە بەدکارە!
لەدەر زەبری ڕووناکی
شەو ئاژەڵێکە، زراوڕێژ کراوە، سەر لە دوونراوە
لە ستەمی خەلک تۆقیوە
شەو لە تەلەی شەوقان، خۆی بە دوور دەگرێت
گەنیوە، خوێنی ناو لەشی ڕووناکی
دەبا دەستوبر، زوو بیگۆڕین
تا لە گۆڕەوی نەکردووین
لە نیو شەودا، هەتاوێکی جوانتر دەبینم
بە تینی ئەو هەتاوە میهرەبانە
ناوەکان باش دەبووژێن، نانەکان جوان دەبرژێن
بێ خورتی لە خۆ کردن

ئان قسەی لووس، یان نواندن
تەواو، دەمارە گرژەمی، بۆی شل دەبێت
بەیانیت باش ئەی بەیان
ئەی بەیانەکەی نیوەشەوان
لەگەڵ یەکەم ئەنگاوتەی تیشکی پیرۆزت
پێتا...ئاوەدانی دێختە دونیاوە
خۆیان، بە خوناوی ڕەنگاوڕەنگی فیردەوس پاگژ دەکەنەوە
بە مۆسیقایەکی نوورانی، خۆ دەمەستێنن
ساناو ئاسا، زوڵاڵ و حەڵاڵ
بێخەوش و بێگرێ، رێک دەسرپێنن
بە حوبری پەریان
سەرهاتی کەسانی پەڕاوێزکراو دەنووسنەوە
ژیان، سەرەتاو ئاشنا دەبێت
خەڵک بێ سنوور، لەسەر زەمینەکاندا دەژین
بێ شیزوفرینیا، قەڵەم دا دەڕژێ
لە نوتەکی تاریکاییدا
زمانی شت دەپژێ
بەرد سەما دەکات، پۆڵا گۆرانی دەڵێ
نیرڤانا تەقسان دەجۆشێنێ
لێو و زمان، بەشێرنگفتار دەدوێ
لەیل و مەجرووم، خۆشکام دەبن
بێ نۆستراليژا
سۆمەرییەکان، بەر لە ژارابوونی رۆناهی
بەسەر تاتە قوڕێکدا
پوختەی کردیەکی ماتماتیک

بزمارنووس دەکەن
جەوهەری گەردوونی پێ تام دەکرێ
بە دەستیش، رەها دەگیرێ
ئا بەم رەوشە خۆشە
جۆگەلە، بە پەیام دەڕوا
تا کەڵەشێرێ بە دەنگی نا مبارەک
کۆتا بە شەو رادەگەینێ
تێکچڕژاو، تێکژەنگاو، تێکژاکاو، تێکقژقژاو، تێکژەقناو
بەیان چاوە بەجیقەکانی دەکاتەوە
دکتاتۆریەی تیشک و ژاوەژاو
یەک لە یەک دەزێن و جیهان پەتادار دەکەن
بە ققووی شوومەوە، بەدیی بەخەبەر دێت
فڕۆک، بۆمبا، بەسەرماندا دەبارێنێ
سوپاگە، بەلێشاو ئاگرمان تێ دەگرێ
لەو بەیانە بەهارییەدا، بانگ بدا
بە تەوران، تەمەن کورت دەکرێت و
خەونیش بە زیندەوە...کامۆسدار دەبێت.

سەرچاوەکان:

١- کورتە ژیاننامەیەکی ناوبراو لەسەر داخوازی من بۆی ناردووم سوپاسی دەکەم.

٢- زانیاری نووسین و داڕشتنی خۆم.

عەبدولجەبار کانی

عارفـــی عەســـرم، ئەدیبـــم، حـــوڕ و سەربەســـت و فەهیـــم
بـــۆ مەحابـــا شـــاعیرم، مەشـــهووره (کانـــی) شـــوهرەتم

شاعیری کوردپەروەر عەبدولجەبار کانی

ناوی تەواوی(عەبدولجەبار ئاغای کوڕی حاجی مەلا عەبدولرەحمان کوڕی حاجی تەها کوڕی حاجی عەبدوڵڵای کوڕی عەبدولقادر کوڕی محەمەد ئاغای کوڕی قەرەنی دۆغرەمەچی)یە.

بنەماڵەی دۆغرەمەچی بە ڕەچەڵەک لە بەگزادەکانی عەشیرەتی جافن، دەوری (٤٠٠) ساڵ پێش ئێستا بە هۆی کێشەی میراتەوە، دوو برا چوونەتە شاری کەرکووک بوونەتە شاگردی (دارتاش)، لە بەر ئەوەی بەگزادە جافەکان زۆر هاتوچۆی کەرکووکیان کردووە، ئەوانیش شەرمیان بە خۆ بووە کە دارتاشی دەکەن دێنە شاری هەولێر، لە هەولێر برا گەورەکە دەبێتە شاگردی دارتاشێک لە هەولێر ئەوی تریان دەچێتە ئەستەنبۆل، وەستا دارتاشی هەولێر کچێکی دەبێت دەیداتە برا گەورەکە کە ناوی مەلا عەبدولرەحمان دەبێت، دەستی دارتاشی ئەوەندە جوان و ڕەنگین دەبێت لەوەوە ناسناوی دۆغرەمەچی هاتووە.

سەرچاوەکان سەبارەت بە ساڵی لە دایک بوونی جەبار ئاغای کانی ڕای

بەڕێز موەفەق ئەكرەم كانی

جیاوازیان هەیە، هەندێ سەرچاوە لەوانە گۆڤاری هەتاو، مێژووی كوردی دكتۆر مارف خەزنەدار، گۆڤاری هەولێر، مێژووی لە دایكبوونی دەگێڕنەوە بۆ ساڵی ١٩٠٢، بەڵام هەندێ سەرچاوەی دیكە، لەوانە نووسەرێك بە ناوی (ب. كاوە) لە ڕۆژنامەی (التآخي) دەڵێت:(لەو دەمەی كانی لە دایك دەبێت، عەبدولرەزاق ئاغای شاعیر كە زۆر دۆستی باوكی كانی دەبێت، ڕایدەسپێرێت ناوی لێ بنێت (عەبدولجەبار ئاغا)، بەو پێیەی كانی لە ساڵی ١٣١٥ كۆچی(هجری) لە دایك بووە، كە وەریدەگێڕنە سەر ساڵی زاینی دەبێتە ١٨٩٧، بەڵام نەوەكانی لەوانە بەڕێز موەفەق ئەكرەم كانی دەڵێت: لە ساڵی ١٨٩٤ لە شاری هەولێر لە دایك بووە.

مەلا عەبدولرەحمانی باوكی كانی زانایەكی ناوداری شاری هەولێر بووە، كە كۆچی دوایی دەكات كانی هێشتا هەر منداڵ بووە.

جەبار ئاغای كانی بە هەراشی چووەتە خوێندنی (حوجرە)، لە مزگەوتی گەورەی قەڵاتی هەولێر فێرە خوێندنی ئاینیی بووە، بەڵام هیچ قۆناغێكی خوێندنی تەواو نەكردووە، ئەو زۆر زیرەك و بلیمەت و قسە خۆش بووە، خوێندەوارێكی باشی سەردەمی خۆی بووە، زۆر حەزی لە خوێندنەوە بووە، لە ساڵی ١٩٢٨ دەبێتە فەرمانبەری حكومەت لە كارگێڕیی هەڵمەتی لەناوبردنی كوللە، لە ساڵی ١٩٢٩ دەگوازرێتەوە بۆ ناوچەی كەندیناوەو گوێڕو قوشتەپە و شەقڵاوە، لە ساڵی ١٩٣٤ بووەتە فەرمانبەر لە دائیرەی

نفوسی ڕەواندوز، لە ساڵی ١٩٣٩ تا ساڵی ١٩٤٣کراوەتە فەرمانبەر لە دائیرەی ئامار (الإحصاء) لە کۆیە، لە ساڵی ١٩٤٤ گوازراوەتە دائیرەی ئازووقە(تموین) لە هەولێر، لەو کارەی ماوەتەوە تا کۆچی دوایی.

عەبدولجەبار ئاغای کانی هەر لە سەرەتای بیستەکانی سەدەی ڕابردوو دەستی بە شیعر نووسین کردووە لە ساڵی ١٩١٤ ناسناوی کانی بۆ خۆی هەڵبژاردووە، ئەو کات چ بزووتنەوەیەکی شیعری نەبووە، ئەو بە خۆی ڕابەری ئەو قوتابخانە شیعرییەیە کە خۆی دەستی پێ کردووە، بە هۆی ئەوەی هەموو کوردستان گەڕاوە و هەتا چووەتە سلێمانیش و پەیوەندییەکی باشیشی هەبووە لەگەڵ شاعیرەکانی سەردەمی خۆی، ئەوان کاریان تێ کردووە و ئەویش کاریگەری لەسەر ئەوان هەبوو.

جەبار ئاغای کانی خاڵێکی هەبووە لە (ئەستەنبوڵ) ناوی (شێخ ئەسعەد) بووە، کوڕێکی بەناوی (شێخ عەلی) هەبووە، حکومەتی سەردەمی ئەتاتورک ئەو کوڕەیان لە سێدارە داوە، ئەمە زۆر کاری لە کانی شاعیر کردووە و کاردانەوەیەکی زۆریشی لە شیعرەکانی کردووە، زۆر جار باسی زوڵم و زۆری دەسەڵاتی عوسمانی کردووە بەرامبەر بە کورد و کوردستان.

کانی شاعیر زمانەکانی عەرەبی و فارسی و تورکی زانیوە، هەندێ جاریش بە عەرەبی شیعری نووسیوە، بەڵام شیعرەکانی زیاتر بە زمانی کوردی

لەلای ڕاستەوە: کانیی شاعیر، بورهان جاهیدی شاعیر

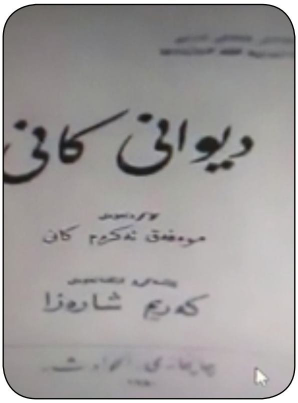

نووسیوە، بەرهەمە شیعرییەکانی زۆری فەوتاون لە ئەنجامی دەستاودەست پێ کردنی لەنێوان کوڕەکان و کچەکانی، بەڵام بە هەوڵ و تەقەلای هەموو لایەکیان، بە تایبەتی بە سەرپەرشتی بەڕێز مامۆستا (موفق اکرم کانی) توانیویانە دەستنووسەکان و شیعرەکانی کۆبکەنەوە و لە ساڵی ١٩٨٠ لە چاپخانەی (الحوادث) لە بەغدا لە چاپی بدەن و بڵاوی بکەنەوە بە ناوی (دیوانی کانی)، وا بەرگەکەییم هاوپێچ کردووە، بەرهەمی دووەمی (لیل و مجنون) کە شاعیری تورکی (فضولی) نووسیویەتی، کانی شاعیریش کردوویەتی بە کوردی و مامۆستای نەمر (گیو موکریانی) لە چاپخانەکەی خۆی (چاپخانەی کوردستان) لە چاپی داوە.

وا دوو پارچە شیعری جەبار ئاغای کانیتان بۆ دەنووسمەوە:

سەرفرۆناکەم بۆ عالەم چونکە عالی هیممەتم
ناچوێنم بۆ هەموو دنیا لە دەستم ڕەغبەتم
ئێمە سائیل لە عالەم سائیلە عالەم بە خوا
عیزەتی نەفسم هەیە ناڵێمە حاتەم قەبیللەتم
من کە رازی بووم بە کەم نابم لە شاهەنشاهی کەم
گەر نەکەم شەکوایی حاڵم کێ دەزانێ زیللەتم
سیم و زەڕ گەر چم نەبێ ئەمما دڵم موستەغینە
شاهیدە ئاسارەکەم مەعلووم ئەکا ماهییەتم
نا کەس و نا ئەهل و ناقیس هەر نەزانن چاترە
کامڵ و دانا لە گوفتارم دەزانن قیمەتم
زاهیرم هەر مەردی مەیدانم وەکوو شێری دلێر
گوێت لە بەیتم بێ دەکا ئیسپاتی نوتق و قووەتم
عارفی عەسرم، ئەدیبم، حوڕ و سەربەست و فەهیم
بۆ موحابا شاعیرم مەشهوورە (کانی) شوهرەتم

****

خزمینە وەرن

خزمینــە وەرن تاکــو بــە قوربانــی وەتــەن بیــن
قوربانــی چیــا و دەشــت و بیابانــی وەتــەن بیــن
تــا کــەی لــە کــون و قوژبنــی وێرانــە بمێنیــن
بــا ئیــدی لــە ســەر کۆششــی عمرانــی وەتــەن بیــن
تــا کــەی بگریــن ئێمــە وەکــوو هــەوری بەهــاری ؟
وەک رەعــدی ســەما دایمــا نالانــی وەتــەن بیــن
بــۆچ پێنەکەنیــن لــەم چەمەســتانە وەکــو گــوڵ ؟
بــۆچ خونچــە ســیفەت ســەر بــە گریبانــی وەتــەن بیــن
بــۆ گــەردەن و ســینە و کەمــەری دوژمنــی بــەد خــوو
بــا دەســت بــە قەمــە و خەنجــەری بڕانــی وەتــەن بیــن
یــا رەب چ دەبــێ ئێمــەش ئەگــەر(هــەر وەکــوو بەعــزێ)
لەشکرشــکەن و ڕۆســتەمی مەیدانــی وەتــەن بیــن
تــا کــەی ئەدوێــی (کانــی) لــە ئەوســافی خــەت و خــاڵ
وا چاکــە لەمــەولا کــە غەزالخوانــی وەتــەن بیــن

زانای گەورەی کورد پەروەر ڕەوانشاد (ڕەشاد محەمەد موفتی- ڕەشادە ئەفەندی) لە کۆچی دوایی کانیی شاعیر، دوو پارچە شیعری نووسییوە، یەکێکیان ستایشی کردووە لە کاتی کۆچ کردنی کە دەڵێت:

کانــی لــە بــەر ئەشــعاری ســوخەن ســەنج و ئەدیبــە
قەولــی هەمــوو پــڕ لــەزەت و زۆر خــۆش و لەبیبــە!!
هــەر شــیعرێ کــە دەیڵێــت و دەیخوێنێتــەوە بــۆ خەلــق
گــوی دەگــرن و دەیڵێنــەوە شــیعرێکی غەریبــە!

لە کۆڕێکی یادکردنەوەی کۆچی دوایی کانیی شاعیر کە یەکێتیی نووسەرانی کورد- لقی هەولێر ڕێکی خستبوو، دیسان ڕەوانشاد زاناو عالمی گەورەی کوردپەروەر لەوێ ئامادە دەبێت و ئەم پارچە شیعرە دەخوێنێتەوە:

بیــر لــە مێــژووی کۆچــی شــاعیر واجبــی ئینســانییە
بــا لــە بــۆ هەمــووی بنێریــن فاتیحــەی رەحمانییــە
کۆڕەکــەی ئەمڕۆمــان بــۆ شــاعیرێکە زۆر بــە نــاو
جەبــری نەفســی شــیعرە و جەببــارە تەخەلــووس (کانی)یــە

وەک چیا بوو هیمەتی، جسمی ئەگەر چی فانییە
قسەکانی نەستەقی زار شاهیدی ویجدانییە
باوک و باپیر و عەشیرەت با لە لایەک دابنێین
گەورەیی هەر کەس بە عیلم و خزمەتی مەیدانییە

هەر بۆ زانین (بورهان جاهیدی)شاعیری کوردپەروەر برازای کانیی شاعیرە.

عەبدولجەبار ئاغای(کانی)ی شاعیر، لە ١٢-٥-١٩٥٧ لە هەولێر کۆچی دوایی کردووە.

هەزار رەحمەت لە گۆڕی بێت و گڵکۆکەشی پڕ نور و ڕەحمەت بێت.

تەمەن درێژی و سەرفرازیش بۆ نەوەی نەوەکانی لە خودای گەورە ئاواتەخوازم.

سەرچاوەکان:

بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- دیوانی کانی، کۆکردنەوەی موەفەق ئەکرەم کانی - لەساڵی ١٩٨٠ لە چاپخانەی (الحوادث) لە چاپدراوە.
٢- مێژووی ئەدەبی کوردی - پرۆفیسۆر مارف خەزنەدار بەرگی شەشەم لاپەڕەکانی ٤٠٩ تا ٤١٦ دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس - لە هەولێر ٢٠٠٦.
٣- فلیمێکی دکیۆمێنتاری زانکۆی پۆلەتەکنیکی هەولێر بە ناوی (کانی ئەدەب و شیعر) لە ١٣-٧-٢٠١٩.
٤- دوو پارچە شیعری زانای گەورەی کورد(ڕەشاد موفتی)، هاوڕێی ئازیزم کاک ئیحسان موفتی بۆی ناردووم سوپاسی دەکەم.
٥- زانیاری و نووسین و داڕشتنی خۆم.

محەمەد سەلیم سواری

چیرۆکنووس و ڕۆماننووس و شاعیرو نووسەرو میدیاکارو وەرگێڕ محەمەد سەلیم سواری

ناوی تەواوی(محەمەد سەلیم سواری)یە، لە ساڵی ١٩٥١ لە گوندی (سوار)ی سەر بە پارێزگای دهۆک لە دایک بووە،لە بەر ئەوەی قوتابخانە لە گوندەکەیان نەبووە بۆ خوێندن چووەتە گوندی(سپیندار) لە لای خاڵوانی و پلکێکی گەورەی سێ ساڵ خوێندوویەتی، ئەو پلکەی زۆر بایەخی پێداوە و فێری خۆشەویستی نیشتمان و خاک و عادات و داب و نەریتی ژیانی کوردەواری کردووە، لە پاشان لەبەر چەند هۆیەک و کێشەی عەشیرەتگەری نەیتوانیوە لە خوێندن بەردەوام بێت، لە ساڵی ١٩٦٠ ڕووی لە بەغدا کردووە لای هەندێ خزمیان ماوەتەوە، لە ساڵی ١٩٦٢ لە بەغدا هاتووەتەوە موسڵ، لەوێ خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و دواناوەندی تەواو کردووە، لە ساڵی ١٩٧٢ جارێکی دیکە گەڕاوەتەوە بەغدا بۆ درێژەدان بە خوێندنی خۆی لە کۆلێژی (علوم- زانست) ی زانکۆی (المستنصرية- موستەنسریە) بەشی

ڕەنگڤەدانا کەلتووری د ڕۆمانێن
(محمد سليم سواری)دا

شاعیر نەجیب بالآیی، ڕۆماننووس محەمەد سەلیم سواری، ڕەوانشاد دکتۆر نافع ئاکرەیی، بێژەر ڕەوانشاد محەمەد جیهاد حەسەن

(ریاضیات- ماتماتیک)ی لە ساڵی ١٩٧٧ تەواو کردووە، لە ساڵی ١٩٧٤ لە تەک خوێندنی لە زانکۆدا، لە ڕادیۆی کوردیی بەغدا بە (مذیع- بێژەر) دامەزراوە، دواتر وەکو وەرگێڕو ئامادەکردنی پرۆگرام و نواندن (تمثیل) و بەرنامەی شیعر و مۆسیقا و میوانی تەلەفزیۆن زیاتر لە (٢٥) ساڵ بەرنامەی (ئێوارە باش - مساء الخیر)ی پێشکەش کردووە، هەموو جۆرە کارەکانی دیکەی لە ڕادیۆی کوردی بەغدا بە سەرکەوتوویی ئەنجام داوەو ماوەیەک بووەتە جێگری بەڕێوەبەری ئێزگەکە، دواتریش بەڕێوەبەری ئێزگەکە، لە ساڵی ١٩٩٢ بووەتە بەڕێوەبەری بەشەکانی رادیۆی کوردی وئاشوری و تورکمانی، لە هەمان ساڵدا بووەتە بەڕێوەبەری تەلەفزیۆن و فەزاییە کوردییەکان، زیاتر لە (٢٨) ساڵ لەو ئێزگەیە کاری کردووە و بەشدارییەکی بەرچاوی کردووە لە بەرەوپێشبردنی لە هەموو بوارەکاندا، لە ساڵی ٢٠٠٢ پاش ئەوەی کەوتووەتە ژێر فیشاری ناحەز و نەیارەکانی بە ناچاری خۆی خانەنشین کردووە، ڕووی لە دەرەوەی وڵات کردووە، ئێستا لە ئەمریکا لە هەرێمی (مشیگان) نیشتەجێیەو خەریکی نووسین و

چیرۆک و ڕۆمـان و وتـاری جۆراوجـۆره.

محەمـەد سـەلیم سـواری هێشـتا هـەر قوتابیـی سـەرەتایی و ناوەنـدی بـووە کـە دەسـتی کـردووە بـە خوێندنـەوە، چونکـە لـە موسـڵ خوێندوویەتـی و ئـەو کات خوێنـدن بـە زمانـی عەرەبـی بـووە، ئەویـش دەسـتی کـردووە بـە خوێندنـەوەی نووسـینەکانی (مصطفیٰ لطفي منفلوطي و توفيق الحكيـم و احسـان عبدالقـدوس) و شـاکارە جیهانییەکانـی وەکـو (البؤسـاء - احـدب نوتـردام)ی فیکتـور هیگـۆ، پاشـخانەیەکی ڕۆشـنبیری و ئەدەبیـی زۆر باشـی پەیـدا کـردووە.

لە ساڵی ١٩٧٧ دەستی کردووە بە نووسینی چیرۆک، پاش هەوڵدانێکی زۆر یەکەم نۆبـەرەی خـۆی کـە کورتـە چیرۆکێک بووە بـە ناوی(ڕەزڤان-البسـتاني) لـە ١١ ی شـوباتی سـاڵی ١٩٨٠ لـە ڕۆژنامـەی هـاوکاری بڵاوکردووەتـەوە، لـە سـاڵی١٩٨٨چیرۆکە شـیعری(کانی یـا ئاشـقان- نبع العشـاق)ی نووسـیوە، ئـەم چیرۆکە شـیعرییەی لـە بنچینـەدا بۆ هەڵەبجە نووسـراوە، لـە هەڵەبجە گەڕەکێک هەبـوو بـە نـاوی کانـی یـا ئاشـقان لـە هەمـان سـاڵ ڕژێمـی ئەوسـای عێـراق کۆمەڵێـک گەنجـی هەڵەبجـەی لـە سـێدارە دابـوو، ئەمـە زۆر کاری لـە شـاعیر

لەلای ڕاستەوە: نەناسراوە، ڕەوانشاد دکتۆر کەمال مەزهەر، نووسەرو ڕۆژنامەنووس هەڤال زاخۆیی، ڕۆماننووس محەمەد سەلیم سواری

کـردووە ، بۆیـە شـیعرەکە بـە شـێوەیەکی ڕەمـزی بۆ ئـەوان نووسـراوە و دیوانەکـەش هـەر بـەو نـاوە کـراوە، لـە سـاڵی ٢٠٠١ چاپـی کـردووە و بـڵاوی کردۆتـەوە، بـەم جۆرە ناوبراو چووەتـە نـاو دنیـای نووسـینی شـیعر و چیـرۆک و ڕۆمـان و زیاتـر لـە (٥٠) چیـرۆک و کۆمەڵێک ڕۆمانی بە نرخ و پڕ تام وچێـژی نووسـیوە، کـە هـەر هەموویـان دەربڕینـی هەسـت و سـۆزی ناخـی نووسـەرن، بەرامبـەر ئـەو ئـازار و ئەشـکەنجە و ناهەمواریيـەی کـە بـە سـەر گوندەکـەی خـۆی و هەمـوو خاکـی کوردسـتاندا هاتـووە، وا هەندێکیـان دەخەمـە ڕوو:(١- مزگێنـی- البشـری کۆمەڵـە چیـرۆک سـاڵی ١٩٨٣، ٢- ڕێ یـا بەرانـی- طریـق الکبـش- کۆمەڵـە چیـرۆک سـاڵی ١٩٨٦، وەرگێڕدراوەتـە سـەر زمانـی عەرەبیش، ٣- گەڤالـی بـێ پـەرواز- لوحـة بـدون إطـار- کۆمەڵـە چیـرۆک ١٩٩٦، ٤- تـەواو کردنـی بەشـی دووەمـی ڕۆمانی(بوهژیـن)ی شـاعیر و نووسـەر ڕەوانیشـاد دکتـۆر نافـع ئاکرەیـی سـاڵی ٢٠٠٠، ٥- بابـێ منـۆ- وا أبتـاه- کۆمەڵـە چیـرۆک سـاڵی ٢٠١٠، ٦- واری رونـدکا- ارض الدمـوع- ڕۆمـان کـە (٤٧٥) لاپـەڕەی قـەوارە گـەورە لـە خـۆ دەگرێـت- سـاڵی ٢٠١٠، ٧- شـیلان- کۆمەڵـە چیـرۆک- وەرگێڕدراوەتـە سـەر زمانـی عەرەبـی سـاڵی ٢٠١١، ٨- ئەڤەیـە سـەگڤان عەبدولحەکیـم- هـذا هـو سـگڤان عبدالحکیم سـاڵی ٢٠١١، ٩- هـەوارە- الغـوث - ڕۆمـان سـاڵی ٢٠١٣، ١٠- دەولـەت و دەرز- ڕۆمـان ، ١١- دەولـەت و هیڤـی؟!- ڕۆمـان، ١٢- دەولـەت و دڵ- ڕۆمـان سـاڵی ٢٠٢١.. چەندیـن دیـوان و چیرۆکـی دیکـەی ئامادەیـە بـۆ چـاپ).

ڕۆمانـی (گونـد- القریـة) وەرگێـڕی ناسـراو سـامي الحـاج وەریگێڕاوەتـە سـەر زمانـی عەرەبـی و زیاتـر لـە (٣٥) نووسـەر و ڕەخنەگـری کـوردی و عەرەبـی و وڵاتانـی دەوروبـەر ڕەخنـە و لێکۆڵینەوەیـان لەسـەر نووسـیوە،

لە کاتی مەراسیمی وەرگرتنی مامۆستا مەردان رەفعەت ئەبو زێد بڕوانامەی ماستەر لەسەر ڕۆمانەکانی ڕۆماننووس محەمەد سەلیم سواری، چەپکە گوڵ بەخشرا بە ڕۆماننووس محەمەد سەلیم سواری

لەوانە:(عبدالهادي فنجان الساعدي، علوان السلمان، خضير الزبيدي، سگڤان عبدالحكيم، محسن حسين عناد، جمال بروارى، نزار شهيد الفدعم، محمد خضير سلطان، كمال لطيف سالم، فائز جواد، علي خضير الساعدى و اخرون)، هەر لەسەر ڕۆمانی(گوند- القرية)، هەر یەکە لە قوتابیانی زانکۆی دهۆک(خاتوو ڕێژین یونس محمەد، خاتوو ئیسرا مشیر ئەحمەد، خاتوو ژیان عەبدولحەمید)، لێکۆڵینەوە و توێژینەوەیان لەسەر نووسیوە، بڕوانامەی ماستەریشیان لەسەر وەرگرتووە.

هەروەها قوتابی(خاتوو هاڤین سیامەند عەباس، لە زانکۆی زاخۆ بڕوانامەی ماستەری لەسەر ڕۆمانەکانی (گوند، واریٚ روندكا، هەوارە) وەرگرتووە.

بەڕێز مامۆستا مەردان رەفعەت ئەبو زێد لە زانکۆی دهۆک نامەی ماستەرەکەی بە ناونیشانی (ڕەنگڤەدانا کەلتووری د ڕۆمانێن محمد سلیم سواری)دا، لە ڕۆمانەکان(گوند، واریٚ

له لای ڕاستەوە: شاعیر خاتوو هێڤی بەرواری، ڕۆماننووس محەمەد سەلیم سواری، شاعیری گەورەی کورد سەبری بۆتانی

ڕوندکا، دەولـەت و هێڤـی، دەولـەت و دەرز) بـە سـەرپەرشـتیی پرۆفیسـۆر دکتـۆرە زۆزان سـادق سـەعید، پێشـکەش کـردووە و بڕوانامـەی ماسـتەری لەسـەر وەرگرتـووە.

لـە سـاڵی ٢٠٠٨ لـە ڕێورەسـمێکی شایسـتەدا (ملتقی الاهلي للثقافة العراقية) لە بەغدا، ئاهەنگێکی ڕێزلێنانیـان بـۆ ڕۆماننـووس محەمـەد سـەلیم سـواری ڕێکخسـت، هەروەهـا (تجمـع المرایـا) ش لـە بەغـدا ئاهەنگێکـی بـۆ ناوبـراو ڕێکخسـتبوو کـە تێیدا (درع الثقافة لسـنة ٢٠٠٨)ی دەزگاکەیـان پێ بەخشـیوە، وا وێنەکـەم لەگـەڵ نووسـینەکەم هاوپێچ کـردووە.

-محەمـەد سـەلیم سـوار بەشـداری لـە ئامادەکردنـی کتێبـی (الکتـاب العلمـي للاذاعـات العراقیـة) سـاڵی ١٩٨٧ کـردووە.

- بەشـدار بـووە لـە دانانـی فەرهەنگـی (قامـوس)

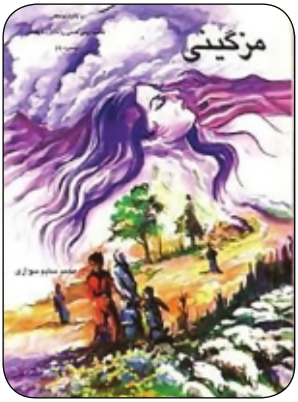

تریفە بە کوردی و عەرەبی و ئینگلیزی ساڵی ٢٠٠٨.

ناوبراو ئەندامی یەکێتیی نووسەرانی کورد و ئەندامی سەندیکای ڕۆژنامەنووسانی کوردستان و ئەندامی یەکێتیی نووسەرانی عێراقییە.

- زۆر لە شیعرەکانی لە لایەن گۆرانیبێژانی کوردەوە کراونەتە گۆرانی، لەوانە (گوڵبەهار، ئەحمەد زێباری، جۆتیار عەقراوی).

- محەمەد سەلیم سواری دەیان زنجیرە(نواندن- تمثیلیة)ی نووسیوە لە ڕادیۆی کوردی پەخش کراون، لەوانە زنجیرە تەمسیلییەی (عەمی گۆزێ) کە (٢٤) ئەڵقە بوو و زنجیرەی (بەهار) کە (٢٠) ئەڵقە بووە.

محەمەد سەلیم سواری بە یەکێک لە هەرە باشترین چیرۆکنووس و ڕۆماننووسەکانی کوردستان و عێراق دادەنرێت، بەرهەمەکانی هەموویان ڕەنگدانەوەی ئەو ژیانە سەخت و نالەبارەن کە خەڵکی گوندەکەی خۆی و هەموو خەڵکی کوردستان چەشتوویانە، بە ڕوونیش هەست و ئازارەکان و خۆشەویستیی خۆی بۆ خاک و سروشتی کوردستان دەربڕیوە.

بۆ نووسەرو شاعیرو ڕۆماننووس و وەرگێڕ محەمەد سەلیم سواری هەر ساغ و سەلامەت و سەرفراز بیت بۆ خزمەتی زمان و ئەدەب و وشەی کوردی.

وا چەندە کۆپلە شیعرێک لە (کانی یا ئاشقان- نبع العشاق) تان بۆ دەنووسمەوە:

کانی یا ئاشقان

کانی یا ئاشقان دلێ بەندەواران
مزگینی یا هەمی شاهی و خۆشیان
رەوانا رێبازا رێڤینگ و کاروانیان
دلینی یا مال و وار و بابان

***

تویی هێڤێنێ ئەڤینی یێ
روناکا شەمالا سالینی یێ
رۆندکا شەڤا بویکینی یێ
تام شرینا خۆشی یێ

***

ئەز دێ چم تو دێ مینی
وەک بلندیا گارەیێ منی
خەملا زوزک و رەوشا سەفینی
بێهن فرەیا بێخێر و مەتینی

***

ئاشق دبەهن تو مانی
ئاگر دتەمرن تو پەلی
کانی چک دبن تو پلی
ستێر درژیێن تو یا هەلی

***

خەبەردانا تە بێ سەودا کرم
حالم ببینە تا تێهنا خوە ب تە بشکینم
هەکە ژ قورچەکا زەمزم بێ بار بم

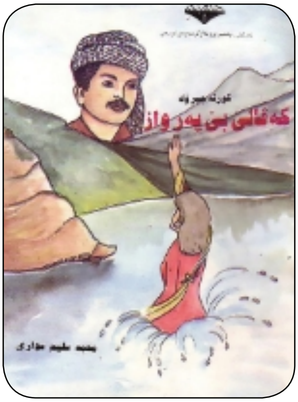

کانی یا ئاشقان هەوارە ئەز زەمزمم

***

کانی یا ئاشقان هۆزانا جاران
خۆزیا ل سەر هەمی لێڤان
قیبلەیا ئەم بۆ تە پەریشان
هەر ئەزم بەندێ برۆ و چاڤان.

***

سەرچاوەکان:

بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- گولان، دیمانەیەک لەگەڵ شاعیر و نووسەر محەمەد سەلیم سواری لە ٢٦-٩-٢٠١٩.

٢- الزمان، وتارێکی نووسەر عصمت شاهین دۆسکی لە ٩-١٠-٢٠١٣.

٣- رابطة ادباء الشام، دیمانەیەکی ڕۆژنامەنووس بەدەل ڕەفۆ مزوری لەگەڵ نووسەر لە ١٤-٦-٢٠١٧.

٤- الناقد العراقی وتارێکی نووسەر محەمەد سەلیم سواری لە ١٨-٧-٢٠١٧.

٥- گلگامش - للدراسات و البحوث الكردية دیمانەیەکی میدیاکارو ڕووناکبیر جەمال بەرواری لە ١٢-٣-٢٠٠٨.

٦- زانیاری و نووسین و داڕشتنی خۆم.

نەجیب بالایی

شاعیر و نووسەر و ڕۆژنامەنووس و میدیاکار نەجیب بالایی

ناوی(نەجیب سالح بالایی)یە، لە ساڵی ١٩٦٢ لە گوندی(ئاورە)ی سنووری بەرواری باڵای سەر بە قەزای ئامێدی پارێزگای دهۆک، لە خانەوادەیەکی کوردپەروەر لە دایک بووە، خوێندنی سەرەتایی لە هەر دوو گوندی(مائی و کانی ماسی)تەواو کردووە، خوێندنی ناوەندی و دواناوەندی لە شاری موسڵ تەواو کردووە، لە ساڵی ١٩٨٠ - ١٩٨٤ بڕوانامەی بەکالۆریۆسی لە بەشی جوفرافیای کۆلێژی ئادابی زانکۆی بەغدا بە دەستهێناوە، لە ساڵی ١٩٩٦ ڕووی لە هەندەران کردووە لە وڵاتی ئەڵمانیا نیشتەجێ بووە، ئێستا لە ئەمەریکا دەژیت.

نەجیب بالایی هێشتا هەر قوتابی زانکۆ بووە لە بەغدا ساڵی ١٩٨١ وەکو میدیاکارێک (بێژەر) لە ڕادیۆی کوردیی بەغدا دەست بەکار بووە و بەرنامەی(شیعر و مۆسیقا) و بەرنامەیەکی دیکەیشی تایبەت بە منداڵان بە ناوی(وەرن لەگەڵمان)ئامادە و پێشکەش کردووە.

نەجیب بالایی لە نیوەی دووەمی حەفتاکانی سەدەی ڕابردوو دەستی بە نووسینی شیعر کردووە، لە ساڵی ١٩٧٩ بەشداری لە میهرەجانی نووسەر و (ئەدیبانی لاو- مهرجان الشعراء و الادباء الشباب)لە هەڵەبجە کردووە، کە

له لای ڕاستەوە: شاعیری گەورەی کورد نەمر شێرکۆ بێکەس، شاعیر نەجیب بالایی

بۆ هەر سێ پارێزگاکانی کوردستان ڕێکخرا بوو، ئەو خەڵاتی یەکەمی ئەو میهرەجانەی وەرگرتووە.

نەجیب بالایی دەیان پارچە شیعر و وتاری ئەدەبی و لێکۆڵینەوە و ڕەخنەیی لە بەشێک لە ڕۆژنامەو گۆڤارە کوردییەکان لە ناوەوەو دەرەوەی وڵات بڵاوکردووەتەوە و دوو دیوانە شیعریشی بە چاپ گەیاندووە کە ئەمانەن:

-(عرفت الليالي قبل..ان تعرف الظلام - من شەڤ ناسی دکرن بەری ڕەش ببن)لە ساڵی ١٩٩٨ لە شاری ستۆکهۆڵم لە وڵاتی سوید لە چاپی داوە.

-(اسطورة الأغاني المضطهدة- ئەفسانەیا سترانێن ژێر دەستیێ)لە ساڵی ٢٠٠٦ لە دهۆک لە چاپدراوە.

ئێستا کتێبێکی ئامادەیە بۆ چاپ بە ناوی(جوگرافیای گۆرانیی کوردی) کە کتێبێکی ڕەخنەییە.

ناوبراو هەر شاعیر و نووسەر نییە، بەڵکو ڕاگەیاندکار(میدیاکار)ێکی زۆر بە توانا بووە تا ئێستاشی لەگەڵدا بێت، لەو ماوە زۆرەی کە خزمەتی

ڕاگەیاندنی کردووە لەم کەناڵە تەلەفزیۆنی و ڕادیۆییانە کاری کردووە:

- دووساڵ لە کەناڵی(MDTV) لە کوردستان و عێراق و دەرەوەی وڵات کاری کردووە و زنجیرەیەک کۆڕ و موحازەراتی دەربارەی ئەدەب و ڕۆشنبیری کوردی پێشکەش کردووە.

- لە ساڵەکانی ١٩٩٧- ٢٠٠٣ وەکو کادیرێکی ڕاگەیاندن لە ئێزگەی(بەرلینی سەربەخۆ- برلين الحرة) دەست بەکار بووە.

- لە ئێزگەی دەنگی ئەمەریکا بەشی کوردی ماوەیەک کاری کردووە.

- لە ساڵی ٢٠٠٣ وە، لە ئێزگەی(اوروبا الحرة- قسم العراق الحر - ئەوروپای حورە بەشی عێراق) کاری کردووە.

نەجیب بالایی لە ساڵی ١٩٩٣وە، ئەندامی یەکێتیی نووسەران و ئەدیبانی عێراق و یەکێتیی نووسەرانی کوردە.

- ئەندامی دەستەی بەڕێوەبردنی پەیمانگای کورد بووە لە ساڵی ١٩٩١ تا ١٩٩٤.

ناوبراو هاوسەرگیری لەگەڵ ڕۆژنامەنووس و میدیاکار(سەمیرە عەلی مەندی)کردووەو خاوەنی دوو کچن بە ناوەکانی هۆزان و ڕودان خوا تەمەن

لە لای ڕاستەوە: هونەرمەند ڕیکاردۆس یوسف، شاعیر نەجیب بالایی، هونەرمەندی گەورەی عێراقی بەهجەت جبوری، نە ناسراوە

درێژیان بکات، بۆ شاعیر و ڕۆژنامەنووس و میدیاکار نەجیب بالایی هەر ساغ و سەلامەت و سەرکەوتوو بیت بۆ خزمەتی ئەدەب و میدیای کوردی.

وا هۆنراوەیەکی شاعیر نەجیب بالایی- تان بۆ دەنووسمەوە:

نیشتیمانەک ژ کۆلیلکا هنار

نیشتیمانەک ژ کۆلیلکا هنارێ

دناڤبەرا سرۆشت و خودێ دا

تۆ...مەملەکەتەک وندا بویی

د ناڤبەرا مرۆڤ و خوەزایێ دا

تۆ...نیشتیمانەک بەرزەیی

دناڤبەرا مەسیحەک بزماردایی

و.. مریەمایەک عەزرایێ دا

تۆ...دوعایەک، ئەشکەنجەدایی

ئەی بشکۆژا شەرمین، هاتییە دونیایێ و...

قەدەخەکری ژیایی...

ئەی کۆلیلکا د وەرزێ خیفبوونێ دا چرمسی

لە لای ڕاستەوە: شاعیر نەجیب بالایی، شاعیری گەورە موئەید تەیب

له لای ڕاستەوە: میدیاکار هاشم عەلی مەندی، ڕۆژنامەنووس و میدیاکار کامەران قەرەداغی، نە ناسراوە، ڕۆژنامەنووس و میدیاکار خاتوو سەمیرە عەلی مەندی، شاعیر و نووسەر نەجیب بالایی

و...د وەرزێ چنینێ دا خرش دەرکەتی

... ...

ئەم فێرنەبوین، وەکی هەیڤێ

بەرسڤێ بدەین ئەهریمەنان

دا تو، هەر ''دندک هنار''

شاها جوانیێ ب مینی

ئەم فیر نەبوین وەکی مێشا هنگڤینێ

ب کۆباری لسەر پەرێن تە دادەین

ژ بو هنگڤینەکی سروشتی و خومالی

ل هەمی جورێن گۆلا سلاڤ بکەین

یێن بلند...یێن نزم

یێن کەهی...کۆیڤی

یێن سۆر، زەر، سپی ، بنەفشی، بێ جوداهی

شانەکێ ژ مالکێن وەکهەڤ ئاڤا بکەین
ئەم فێرنەبوین، وەکی بەلاتینکان
تۆڤێ ڤیانێ، لسەر بشکوژا سینگێ تە برێژین
ئو... ب ئارمانجا بەلاڤکرنا تۆڤێ ئەڤینێ
ب نازکی خۆناڤا لسەر پەرێن تە یێن سپێدەیی ب مێژین
ئەم فیر نەبوین
وەکی تەیر و تەوالان، سرۆدێن جوانیێ بخوینن
حەتا ببی جوتەک هناران
ببی دندک هنار..
پیرەپایزۆکێن ڤەژینێ، بو نفشێن ژبیرکری بێژین
ئەم فیر نەبوین، وەکی دەمسالێن بهاری
رۆپەلێن کەتن و وەریانێ، لسەر رۆیکێن تە ڤەدەین و...
شەرابا زیندیبۆنێ ژ لێڤێن تە ب بارینین...برێژین
ئەی کۆلیلکا، د ناڤ دەستێن بێ رەحم دا هاتییە قرمچاندن
یا ل وەرزێ خیفبوونێ چرمسی

لە لای ڕاستەوە: شاعیری گەورەی کورد بەدرخان سندی، شاعیر نەجیب بالایی

لە لای ڕاستەوە: میدیاکاری نێودەوڵەتی هاشم عەلی مەندی، شاعیر نەجیب بالایی، ڕۆژنامەنووس و میدیاکار خاتوو سەمیرە عەلی مەندی(خوشکی میدیاکار هاشم عەلی مەندی)

ئو... د وەرزێ چنینێ دا خرش دەرکەتی!!

... ...

ژ بۆ تو ... بێهنا کۆلیلکا هنارێ و نێرگزان

ژ هەڤ جودا بکەی

پێویستە تو چیروکا

"بم... .بم بێهنا مرۆڤی بیانی تێت...

بم... بم بێهنا گرارا بۆسی تێت"

فێر ببی...

ژ بۆ تو ... رەنگێ وێ و خوینا شەهیدان

تێکەل نەکەی

پێویستە تو بسپوری ڤەخوارنا شەرابا سۆر بی

ژ بۆ تو ... زەمەنێ

د ناڤبەرا گەرکا کۆلیلکێ و گەهشتنا دندکێ دا

له لای ڕاستەوە: ڕۆژنامەنووس و شرۆڤەکاری گەورەی عەرەبی عەبدولوەهاب بەدرخان، شاعیر نەجیب بالایی.

ب پیڤی... و بهایێ وی بزانی
پێویسته تو سوار چاکەکێ پشت هەسپ بی
ژ بو کۆ.. تو بزانی هەیڤ جوانتره یان دندک هنار
پێویسته ناڤێ ته، د پەرتوکێن ئەفسانانددا تومارکری بیت
ئەی کۆلیلکا د سێ وەرزاندا دبی دندک هنار
ئو د وەرزی چاراندا، دبی دەرمانێ دەردان
ئو .. چیروکێن ڤەگێرای...ژ بو زارۆکێن خەو لێ ڤەهەرمی
ئو.. زیرەڤانێن سەڤێ
یێن هایا وان ژ پێژنا دزان نەی، یێن گوه نەسمی
ئاخ کۆلیلکا نازک
ئاخ...نیشتیمان
د زانم د بەر تایا مرنێ ڕا چوی

حەسرەت و داخوازا تە، ئاڤا هنارێ یە
هنارا شرین...هنارا مز... هنارا ترش
لێ دیسان ئەز دلنادەم لۆمەی تە بکەم
کۆ تە، رەزڤانێن وەها پەروەردە کر بن
هەتا کۆ ل بهارێ کۆلیلک ئاڤز نەبن...و ل پایزان هنار دەرکەڤن خرش
... ...
تو.. کۆلیلکەک ب بەختیاری خیف بوی
لێ.. نیشتیمانەک بەخترەش هاتی دنێ
تو.. کۆلیلکەک ژ رەنگێ ئەڤینێ بشکفتی
لێ.. نیستیمانەک ژ رەنگی خوینێ هشتی
تو.. شتلەک دارا ژیانێ، بخێرهاتن و سلاڤی
لێ.. .نیشتیمانەک کوچبەر، بێ نیشان و ناڤی
تو.. کۆلیلکەک پەرێن تە ژ پەلێن ئاگری
لێ...نیشتیمانەک ژ مروڤێن بێ کەد..بێ بزاڤ و ڤەمری
تو.. کۆلیلکەک ب پلان چوار وەرزێن خوە دەرباس دکەی
لێ...نیشتیمانەک (ئاشگێرانا وی) ل بەندا خودێ مایی
تو.. کۆلیلکەک پێگەهشتی
دبی هنارەک داگرتی ژ دندکێن زەلاڵ و نازک
شرین..مز و ترش
لێ ێ ...نیشتیمانەک ژ نازکیێ ڤالا، مشتی مرۆڤێن خرش
ئەی کۆلیلکا ل بهارێ، سۆز دایە نەساخان
ل پاییز و زڤستانان ژێرا دبی دەرمان
ئەی کۆلیلکا پیرۆز
بەرمایا ئاگرێ ئەزەلی
ژ بو ئەڤینداران د بی دلەکێ مەزن و ڤەکری

ژ بو وان دەستێن دخوازن تە بقەفینن
د بی ئاگردانا پەلێن گەش، دبی گۆری
ژ ئەگەرا جوانی، نازکی و دلساخیا تە
گەلەک جاران مرۆڤان تو خاپاندی
لەوان ئەڤرو گەهشتی وێ بریارێ
ژ بو ئەڤیندارێن ریا راست
ببی رویکێن گەش
لێڤێن قورمزی
ئو مەمکێن دەستلێنەدای و نەچنی
شەرابا زیندیبونی و سەرمەستان
ئو...ژ بو خاپینوکان ژی، ببی ئاگردان
ببی بۆمبەیا دەستان
ئەی کۆلیلکا د سپێدەیا خیف بونێ دا د خەودا مای
ئو.. د وەرزێ چنینێ دا، کرمی دەرکەتی
ئەی کۆلیلکا د وەرزێ خیفبوونێ دا چرمسی
و...د وەرزێ چنینێ دا خرش دەرکەتی

نەجیب بالایی
براغ ٢٠٠٩

سەرچاوەکان:
١- کورتە ژیاننامەی ناوبراو کە لەسەر داخوازیی من بۆی ناردووم سوپاسی دەکەم.
٢- زانیاری و نووسین و داڕشتنی خۆم.

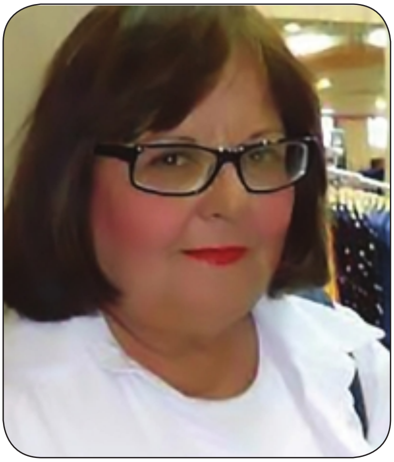

ئەحلام مەنسوور

نووسەر و ڕۆژنامەنووس و ڕۆماننووس و مامۆستای زانکۆ ئەحلام مەنسوور.

لە گەرمەسێرەوە بۆ دنیای ئەدەب و ڕۆشنبیری، یەکەم قوتابیی کچی شاری خانەقین بوو، کە زۆر ئازا و بوێرانە دەستی بە نووسینی وتاری ڕەخنەگرانە کرد.

ناوی تەواوی (ئەحلام مەنسوور عەلی) یە، لە ساڵی ١٩٥١ لە شاری خانەقین لە دایک بووە، قۆناغەکانی خوێندنی لە خانەقین و بەغدا تەواو کردووە، لە ساڵی ١٩٧٠ - ١٩٧٤ بەشی کوردیی کۆلێژی ئادابی زانکۆی بەغدای تەواوکردووە، لە سەرەتای هەشتاکاندا چووەتە پاریس بۆ درێژەدان بە خوێندن و وەرگرتنی ماستەر، بەڵام ڕژێمی ئەوسای عێراق یارمەتییەکەیان لێ بڕیوە، بۆیە نەیتوانیوە بەردەوام بێت، دواتر لە کۆلێژی پەروەردەی (ئیبن ڕوشد)ی زانکۆی بەغدا ماستەری وەرگرتووە، نامەی ماستەرەکەی لەسەر (بینای هونەری لە کورتە چیرۆکی کوردیدا)، لە ساڵی ١٩٩٩ وەرگرتووە.

ئەحلام مەنسوور لە سەرەتای حەفتاکانی سەدەی ڕابردوودا، وەک ژنێکی ئازا و بوێر هاتۆتە ناو دنیای ئەدەب و ڕۆشنبیریی کوردی،

- لە لای ڕاستەوە: ئەحلام مەنسوور، دکتۆرە کوردستان موکریانی

دەستی کردووە بە بڵاوکردنەوەی وتارو لێکۆڵینەوەی ئەدەبی وکۆمەڵایەتی و ڕەخنەیی لە ڕۆژنامە کوردی و عەرەبییەکاندا، کە تێیدا بەو پەڕی ئازایەتییەوە ڕەخنەی لە دیاردە گەندەڵییەکان گرتووە، ئەو کاتەی لە دەزگای ڕۆشنبیری و بڵاوکردنەوەی کوردی کاری کردووە، کۆمەڵێک وتار و لێکۆڵینەوەی دەربارەی ئەدەب و کەلتوری کوردەواری و توندوتیژی دژی ژنان نووسیوە.

کۆمەڵە چیرۆکی (پرد) بە نۆبەرەی ئەحلام مەنسوور دادەنرێت و دواتر بە ڕۆمانەکانی (ئامە ڕەش) و (ئەلوەن) بەهرەو توانای خۆی سەلماند، چەند کتێبێکی دیکەیشی بڵاوکردووە تەوە وەک (خەون و خوێن) و (دیس تۆپیا)، بەرهەمەکانی هەموویان ڕەنگدانەوەی (واقع)ی کۆمەڵی کوردەواری و خستنەڕووی ڕووداوەکانی سەردەمی ژیانی خۆی و دەوروبەری بوون، دژی دواکەوتن و گەندەڵی و توندوتیژی بووە، کە لە ناو کۆمەڵی کوردەواریدا هەبووە بە گشتی و شاری خانەقینیش بە تایبەتی.

ئەحلام مەنسوور وەکو کەسێکی ئەکادیمی و مامۆستای زانکۆی سلێمانی و کۆیە بووە، خزمەتێکی زۆری بە ڕەوتی خوێندن و فێرکردن گەیاندووە.

دکتـۆرە کوردسـتان موکریانـی لـە وتارێکدا کـە لـە ماڵپـەڕی خـۆی بـە بۆنـەی سـێ سـاڵ تێپەڕبـوون بەسـەر کۆچـی دوایـی ئەحـلام مەنسـوور لـە ٢٠١٦/١/١٠، نووسـیویەتی: (ئـەو ژنـە بیـر دەوڵەمەنـدە یەکەمیـن نووسـەری ژنـە، کـە لـە خانەقیـن هەڵکەوێـت ئـەو تەنیـا و تەنیـا بـۆ نووسـینی کـوردی ژیـا، ڕۆڵەیەکـی بێنـازی شـارەکەی بـوو، زۆر بـە بێنـازی ژیـا و هەتـا بـە بێنازیـش بـە خاکـی شـیرینی خانەقیـن سـپێردرا. ئەحـلام قوربانێکـی جوانـی دنیـا نووسـینی کۆمەڵـی کـوردەواری بـوو).

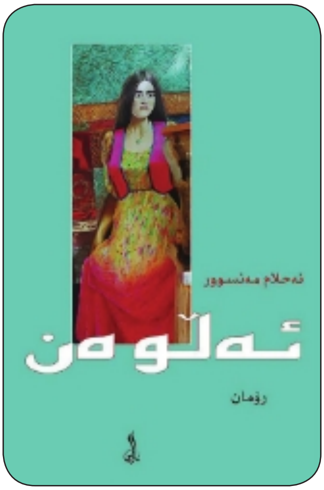

بەرهەمی ناوبراو

لـە کاتـی ڕێوڕەسـمی ناشـتنی تەرمـی ئەحـلام مەنسـوور لـە خانەقیـن، مامۆسـتای زانکـۆ دکتـۆر محەمـەد زەهـاوی لـە وەسـفی ئەحـلام مەنسـووردا دەڵێـت: ئـەو خاوەنـی قەڵەمێکـی بـە بڕشـت و هەڵوێسـتی جـوان بـوو، زۆر زوو ماڵئاوایـی لـێ کردیـن، خەسـارەتێکی گـەورە بـوو لـە

پۆلێك قوتابیی کۆلێژی ئاداب - زانکۆی بەغدا سەرەتای حەفتاکان

ئـەدەب و ڕۆشـنبیری کوردیـدا.

ئەحـلام مەنسـور ئەندامـی (جمعیـة منتـدی الثقافـی) بـوو لـە بەغـدا.

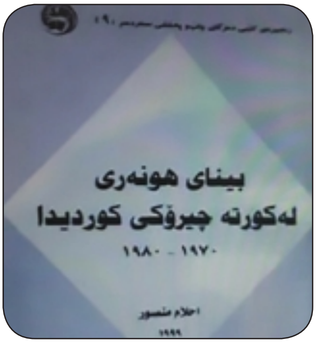

بەرهەمی ناوبراو

ناوبراو نووسـەرێکی ئازا و بوێر و شۆڕشگێڕ بـوو، هاوڕێـی شـەهید لەیـلا قاسـم بـوو، ئـەو یاخـی بـوو، دژەبـاو بـوو، ڕێچکەشـکێن بـوو، ئـەو بـووە قۆچـی قوربانـی نووسـینەکانی، کـە کۆمەڵـی کـوردەواری پێـی هـەزم نەدەکـرا.

ئەحـلام مەنسـوور لـە ٢٠١٣/١/١٠، لـە شـاری سـلێمانی کۆچـی دوایـی کـردووە، تەرمەکـەی براوەتـەوە شـاری خانەقیـن لـە گۆڕسـتانی (خـدر زنـده) بـە خـاک سـپێردراوە.

بـۆ ئەحـلام مەنسـووری نووسـەر و چیرۆکنـووس و ڕۆمانـووس و ڕۆژنامەنـووس، ڕوحـت شـاد و ئاسـوودە و ئـارام بێـت.

سەرچاوەکان:

١ - ڕۆژنامەی ئیلافی ئەلیکترۆنی ژمارە ٧٦٣٣ لە ٢٠٢٢/٣/٢٣.

٢- لاپەڕەی دکتۆرە کوردستان موکریانی وتارێک بە بۆنەی سێیەم سالّی کۆچی دوایی ناوبراو لە ٢٠١٦/١/١٠.

٣ - وتارێکی نووسەر عەباس ڕەشید لە ٢٠٢٢/٣/٢٣ لە pukmedia، وەرگرتووە.

٤ زانیاری و نووسینی خۆم.

ئەرخەوان ڕەسوڵ

شاعیر و چیرۆکنووس و ڕۆژنامەنووس و وەرگێڕ و مامۆستای پەروەردەیی خاتوو ئەرخەوان ڕەسوڵ

تۆ بمرە!
تۆ بمرە، با من کراسێکی سوور بپۆشم
با حەوشەو بانی ماڵەکەم بە گوڵ و بە مۆم داپۆشم
با هەموو دەفژەنەکانی شار جەم بن
لە کۆڕی مەرگتا دەف بژەنن

ئەرخەوان کچی حاجی ڕەسوڵی بازرگانە، لە گەڕەکی چوارباخی شاری سلێمانی، شاری ڕۆشنبیری و هەڵمەت و قوربانی لە دایک بووە، خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و ئامادەیی هەر لە شاری سلێمانی تەواو کردووە، چووەتە پەیمانگای ئامادەکردنی مامۆستایان و تەواوی کردووە و بووەتە مامۆستا، ماوەیەک بە مامۆستایی و دواتر وەکو جێگری بەڕێوەبەر و بەڕێوەبەری قوتابخانەکان درێژەی بە خزمەتکردن داوە، لە پاشان خزمەتی خۆی گواستووەتەوە بۆ وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوان- بەڕێوەبەرایەتیی

لە لای ڕاستەوە: شاعیری نەمری کوردی مامۆستا هێمن، شاعیر ئەرخەوان ڕەسوڵ.

کتێبخانـەکان، وەکـو جێگـری بەڕێوەبـەری گشـتیی کتێبخانـەکان بـەردەوام بـووە لـە خزمەتکردن تـا خانەنشـین کـراوە.

ئەرخـەوان ڕەسـووڵ هێشـتا قوتابیـی ناوەنـدی بـووە دەسـتی بـە شـیعر نووسـین کـردووە، شـیعری نووسـیوە بـە قوتابییـە هاوپۆلەکانـی خـۆی و بـە مامۆسـتاکانی پیشـانداوە ئەوانیـش بـە دڵیـان بـووە و هانیـان داوە کـە بەردەوام بێت لـە شیعر نووسین، کە دەچێتـە قوتابخانـەی ئامادەیی خاوەنی کۆمەڵێک شـیعر بووە، هەوڵـی داوە لـە چاپیان بدات بۆ ئەوەی ببێتـە یەکەم کـچ لـە شـاری سـلێمانی کـە خاوەنـی بەرهەمـی لـە چاپـدراو بێـت، بۆیـە لـە سـاڵی ١٩٧٢ ئـەم هیوایـەی دەهێنێتـە دی و یەکـەم کۆمەڵـە شـیعری خـۆی بـە ناونیشانی(خۆشەویسـت) لـە چـاپ دەدات.

ئەرخـەوان ڕەسـوڵ هـەر شـاعیر نییـە، بەڵکـو ڕۆژنامەنـووس و وەرگێـڕ و مامۆسـتای پەروەردەییشـە، دەیـان شـیعر و وتـار و لێکۆڵینـەوەی دەربـارەی زمانەوانـی و پەروەردەیـی و وەرگێـڕان وکێشـەی ئافرەتـان نووسـیوە، لـە گۆڤـاری گەلاوێـژی نـوێ و پەیڤیـن بـڵاوی کردوونەتـەوە، ئـەو شـیعری بـۆ مرۆڤـە جوانـەکان و سروشـتی جوانـی کوردسـتان و ئەڤینـی و کێشـەی

گەلەکەی و شەهیدان و گیرو گرفتی کۆمەڵی کوردەواری نووسیوە، ئەو خاوەنی ئەم بەرهەمانەیە:

- کۆمەڵە شیعری(خۆشەویستی) ساڵی ١٩٧٢.
- کۆمەڵە شیعری(چاوە تاوسیەکانی عەلی)ساڵی ٢٠٠٤.
- کۆمەڵە شیعری(ئاگات لە هەڵوەرینی ڕۆحم نەبوو مەستانە رابوردی)٢٠١٧.
- کۆمەڵە چیرۆکێک بە ناوی(کاتم نییە بۆ شێتی)٢٠٠٤.
- ڕۆمانی(قصة موت معلن- چیرۆکی مەرگێکی ئاشکرا)- گابریل گارسیا مارکینز لە عەرەبییەوە وەریگێڕاوەتەوە سەر زمانی کوردی ساڵی ٢٠٠٣.
- ڕۆمانی(العطر)، پاتریک زۆسکیند، لە عەرەبییەوە وەریگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی ساڵی ٢٠٠٩.
- کۆمەڵە شیعری(من جاسوسی خوام) هۆشەنگ دەرویش، لە عەرەبییەوە ساڵی ٢٠٠٤.
- وەرگێڕانی کۆمەڵە شیعری(نووسینەوە)ی شاعیر باران سالار عوسمان لە کوردییەوە بۆ سەر زمانی عەرەبی ساڵی ٢٠٠٧.
- وەرگێڕانی کۆمەڵە شیعری(ڤان ئیرۆتیک)ی شاعیر قوبادی جەلی زادە

لە لای ڕاستەوە: شاعیر ئەرخەوان ڕەسوڵ، ڕەوانشاد شاعیر فەرید زامدار

بۆ سەر زمانی عەرەبی ساڵی ٢٠٠٨.

- وەرگێڕانی سێ شانۆنامە بۆ دەرهێنەر فازڵ جاف لە زمانی عەرەبییەوە.

- وەرگێڕانی شانۆنامەیەک بۆ دەرهێنەر هەڵکەوت محەمەد.

ئەرخەوان ڕەسووڵ جگە لەم بەرهەمانەی، کۆمەڵێک بەرهەمی دیکەی لە وەرگێڕان و بابەتی پەروەردەیی و ئافرەتان و زمانەوانی نووسیوە و لە گۆڤار و ڕۆژنامە کوردییەکان بڵاوکراوەتەوە لەوانە:

- شیعری هەر یەک لەم شاعیرانەی وەرگێڕاوەتە سەر زمانی عەرەبی(شێرکۆ بێکەس، مەحوی، بەختیار عەلی، سابیر سادق، عیرفان ئەحمەد، کۆسار کەمال، ناهید حوسێنی، ڕۆژ هەڵەبجەیی، نەزەند بەگیخانی، زۆر بابەتی دیکەی لە شیعر و چیرۆک لە زمانەکانی عەرەبی و فارسی و ئینگلیزی وەرگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی و بە پێچەوانەش شیعری کوردیشی وەرگێڕاوەتە سەر زمانەکانی عەرەبی و ئینگلیزی، بۆ نموونە شاعیر ئەحمەد رەجەب شیعری ئەرخەوان ڕەسوڵی وەرگێراوەتە

لە لای ڕاستەوە: خاتوو شەونم خوشکی شاعیر ئەرخەوان ڕەسوڵ، شاعیر ئەرخەوان ڕەسوڵ.

له لای ڕاستەوە: ڕەوانشاد گەلاوێژ ئیبراهیم، شاعیر ئەرخەوان ڕەسوڵ،

سەر زمانی عەرەبی و ئەرخەوانیش پارچە شیعرێکی ئەحمەد مەتەری وەرگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی.

ئەرخەوان ڕەسووڵ ڕۆژنامەنووسیشە، بۆ یەکەم جار لە کوردستان سەرنووسەری گۆڤاری (دژبنشت)ی تایبەت بە کتێب و کتێبخانە بووە.

- بەڕێوەبەری گۆڤاری (تێکست)ی تایبەت بە بەرهەمی لاوان بووە.

- ئەندامی دەستەی نووسەرانی گۆڤاری گەلاوێژی نوێ بووە بۆ ماوەی (٩)ساڵ.

- ئەندامی دەستەی بەڕێوەبەری بنکەی ئەدەبی و ڕووناکبیری گەلاوێژ و ئەندامی یەکێتیی نووسەرانی کورد و ئەندامی یانەی قەڵەم و ئەندامی لێژنەی ڕێزلێنانی نووسەران و هونەرمەندان بووە، سەرپەرشتیاری ڕۆژی جیهانی کتێب بووە بۆ ماوەی دوو ساڵ و بەخشینی خەڵاتی باشترین کتێبی ساڵی کردووە، زۆر چالاکانەش بەشداریی هەموو چالاکییە ئەدەبی و ڕۆشنبیرییەکان دەکات.

له ٢٥-٥-٢٠٢٢، بەڕێوەچوونی (٢٥) مین فیستیڤاڵی گەلاوێژ(یۆبیلی زیوین)

لە لای ڕاستەوە: شاعیر ئەرخەوان ڕەسوڵ، پرۆفیسۆر دکتۆر شوکریە ڕەسووڵ.

ی لە شاری سلێمانی کە هونەرمەندانی هەر چوار پارچەی کوردستان و عێراق و وڵاتانی دەوروبەر بەشدارییان تێدا کردووە، کە شەش شاعیر و هونەرمەند تێیدا خەڵاتکراون، یەکێکیان شاعیر و نووسەر ئەرخەوان ڕەسووڵ بووە، لەگەڵ هەریەکە لە هونەرمەندان و نووسەر و شاعیران (شەهرامی نازری، مەزهەری خالقی، ئەنوەر قەرەداغی، ئەحمەد سالار، فوئاد مەجید میسری). ئەمە جگە لەوەی کە ناوبراو چەند جاری دیکە لە لایەن دەزگا حکومی و ڕێکخراوە ئەدەبی و ڕۆشنبیرییەکان ڕێزی لێندراوە و خەڵاتکراوە.

لە ١٩-٤-٢٠٢٢ شاعیری کوردپەروەر خالید کۆچەر سەبارەت بە شاعیر و ڕۆژنامەنووس ئەرخەوان ڕەسووڵ لە لاپەڕەی فەیسبووکی خۆی نووسیویەتی:(خاتوو ئەرخەوان بە یەکێ لە شاعیرە جوان و ناسکەکانی ناو دنیای شیعری ڕۆمانسییەت و عەشق و جوانی دەبینرێت، بە ڕیتمێکی ناسک و بە زمانێکی پاراو و بە ئیقاعێکی بتگرێ جوان و هێمن دەنووسێت).

نووسەر و شاعیر چیا مامە لەتیف لە ١٨-٤-

٢٠٢٢ چەند پەیڤێکی بۆ شاعیر و نووسەر ئەرخەوان ڕەسووڵ ناردووە، ئەویش لە لاپەڕەی خۆی بڵاوی کردووەتەوە، ئەمە یەکێکە لە پەیڤەکانی بەڕێز چیا مامە لەتیف:

بە تەنیا یەک

(ئەرخەوان)مان هەیە

لەم باخی کتێبەدا

بە تەنیا یەک

(ئەرخەوان)مان هەیە لەم خۆری زەمانەیا!

بە تەنیا یەک

(ئەرخەوان)مان هەیە

لەم دەرونی(کتێبخانە)دا

بە تەنیا یەک (ئەرخەوان)مان هەیە

لەم خەیاڵی شیعرەدا!

بە تەنیا یەک

(ئەرخەوان)مان هەیە

لەم پارزەری ئەخلاق و جوانییەدا!

شاعیر و نووسەر گۆران بێکەس لە نووسینێکدا سەبارەت بە شاعر و نووسەر ئەرخەوان ڕەسووڵ، ئەو کاتەی بەڕێوەبەری قوتابخانەیەک بووە، دایکی بردوویەتی بۆ قوتابخانەکە و هەندێ وەسفی کوڕەکەی بە چاکی کردووە...کە وا نەبووە لە ڕاستیدا، بۆیە گۆران بێکەس دەنووسێت و دەڵێت:(ئەم خانمە بێ هیچ مەرج و ئەملاولایەک منی وەکو قوتابییەکی ئەو قوتابخانە وەرگرت، من زۆر بە لام نامۆ بوو کە ئەم ئافرەتە بۆچی ئەوەندە میهرەبان بوو لەم کاتەدا حەزم دەکرد ئەو دایکی من بوایە، من هەر ئەو ڕۆژە بڕیارم دا ئیتر ببمە قوتابییەکی زیرەک و ئاقڵ، بەڕاستی ئەگەر ئەو نەبوایە من نەم ئەتوانی بخوێنم و بگەمە ئێستا، ئەم نووسینەشم بوونی نەدەبوو، زۆر سوپاس بۆ ئەو... ئەو هەر لە بیری منا ئەژی و هەرگیز پیر نابێ و ناشمرێ).

ئەرخەوان ڕەسزوڵ مرۆڤێکی هەست ناسک و میهرەبان و بە وەفا و نمەکدارە، ئەو سەبارەت بە کۆچکردنی دوو هاوڕێی شاعیر و نووسەر، هەر یەک لە ڕەوانشاد گەلاوێژ ئیبراهیم و ڕەوانشاد فەرید زامدار دەنووسێت:

بۆ گەلاوێژ ئیبراهم:(من و گەلاوێژ و دکتۆرە شوکریە ڕەسووڵ سێ هاوڕێ بووین لە پۆلی شەشەمی سەرەتاییەوە پێکەوە بووین، سێ قوتابی جیاواز بووین، هەمیشە مونافەسەمان بوو لەسەر پلەی یەکەمی و پلەی بەرز لە تاقیکردنەوەکاندا، ئەوەی زۆر کۆیکردبووینەوە کتێب بوو، جیاواز لە قوتابییەکان کە ئێمە حەزمان لە کتێب خوێندنەوە بوو لەو بوارەشدا دیسان موناف‌ەسەمان بوو لەسەر ئەوەی کاممان زۆرترین کتێب ئەخوێنینەوە، بە هەواڵی کۆچی دوایی گەلاوێژ دڵگرانم، کۆرونا زۆر لە ئازیزانی بردین، زۆر بە داخەوە).

سەبارەت بە شاعیر فەرید زامدار نووسیویەتی(مردن... فرسەتی ماڵئاوایی و گەردن ئازایی نادا، خۆزگە پێش کۆچی تیلێکم بۆ بکردایە و هەواڵم بزانییایە، بەڵام نازانین مردن لە چ ساتێکدا ئازیزێکمان ئەڕفێنێ..... فەرید زامدار پیاوێکی جوامێر و نەجیب، ئەدەب و ئەخلاقی لێ ئەباری، هێمن و لەسەرخۆ و دڵساف، لە ماوەی ناسین و کارکردنما لەگەڵ زامدار هەرگیز قسەیەکی ناشیرینم لێ نەبیست، کردار و ڕەفتاری نا بەجێم لێ نەبینی...ئەو

لە توخمی فریشتە بوو، هیوامە دوا مەنزلی جیهان باڵای فریشتەکان بێت).

شاعیر و چیرۆکنووس و وەرگێڕ ئەرخەوان ڕەسووڵ هەرچەندە بە گلوگازاندەیە لە وەزعی ئێستا و گیروگرفتی هاوولاتیان و کێشەی ژنان، کە ئەمە بە زەقی لە شیعر و نووسینەکانیدا ڕەنگ دەداتەوە و دیارن، بەڵام هێشتا چالاکانە ناوبەناو خوێنەرانی و هەوادارانی شیعر بە پارچە شیعرێکی جوان و ناسک بەسەر دەکاتەوە.

بۆ شاعیر و نووسەر ئەرخەوان ڕەسووڵ هەر بەردەوام بیت لەم میهرەبانییەو سەروەرەییە و وەفادارییەت بۆ خزمەتی کۆمەڵی کوردەواریمان، بۆ خزمەتی ئەدەب و زمان و وشەی کوردیشمان.

وا دوو پارچە شیعر دەنووسمەوە یەکەمیان شیعرێکی شاعیر ئەرخەوان ڕەسوولە بە ناوی(هەتیوخانەکە)، دووەمیان شیعرێکی شاعیر ئەحمەد مەتەڕە کە ئەرخەوان ڕەسووڵ وەریگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی.

١

هەتیوخانەکە، پڕە لە دڵتەنگی
پڕە لە تەنیایی ، پڕە لە چاوەڕوانی
پڕپڕە لە بێقەراری
پڕە لە تاڵی تورەبوون و
لە تامی تفتی گرژومۆنی .....
ئەو هەتیوخانەیە ، تاریکە
تاریک وەک دڵی خۆپەرستەکان
ساردە ، وەک ساردوسڕی ، بێ هەستەکان
خامۆشە ، وەک ویژدانی بێ ویژدانەکان ....
لەو هەتیوخانەیەدا
زەردەی پێکەنین لەسەر لێوە ، ناگاتە دڵ
چاوەکان ، پڕ فرمێسک و غەمگینن
ڕوخسارەکان ، زەردو ژاکاون

دڵەکان ، لە ژێر پێی خۆپەرستانا ، دەمێکە شکاون ......
لەو هەتیوخانەیەدا
مناڵەکان بەتەنیا ئەخەون
بە تەنیا نان ئەخۆن
بە تەنیا بیر ئەکەنەوە
بە تەنیا ئەگرین
بە تەنیا گەورە ئەبن ......
تامەزرۆی باوەشێکی گەرم وگوڕن
سۆزیان پێ ببەخشێ
تامەزرۆی دەستێکی نەرم ونیانن
دەستیان بگرێ
تامەزرۆی دەمێکی پڕ موحیبەتن
بە قسەی شیرین بیانلاوێنێ
حکایەتێکیان بۆ بگێڕێتەوە و
بە ماچێک ، شەو شادیان لێ بکا و بیانخەوێنێ ....
تامەزرۆی بەیانی باشێکن ، وەک شەکرلەمەی شیرین
تامەزرۆی نیگای چاوێکی پڕ خۆشەویستین ....
حەزیان لە شاری یاری و باخچەی ئاژەڵانە
حەزئەکەن ، بە دەم هەڵبەزو دابەزو تریقەی پێکەنینەوە
پیاسەیەکی ناوشار و شەقام و بازاڕەکان بکەن و
دەستە بچکۆلەکانیان بە دەستێکی گەورەوە گرتبێ
لە شوێنێکی خۆش، لە دەوری مێزێک کۆببنەوە
خواردنێکی خۆش بخۆن و
بۆ ماڵێکی پڕ لە ڕەنگ و ئاوەدان و ڕوناک بگەڕێنەوە ....
وەلێ ئەفسۆس !

لەو هەتیوخانەیەدا
دوور لە ژیان ئەژین .....

. ٢

شیعری : احمد مطر

وەرگێڕانی : ئەرخەوان ڕەسووڵ

تەکفتر و شۆڕش
باوەڕم بە قەڵەم و دەفتەر نەماوە
باوەڕم بەو زمانە نەماوە
کە ئاوس ئەبێ و خۆی نەزۆکە
باوەڕم بەو شیعرە نەماوە
کە ستەم ڕاناگرێ و ویژدان ناجولێنێ
نەفرەتم کردوە لە هەر وشەیەک
کە لە دوایەوە ڕێپێوانێک سەرهەڵنادات و
میللەت بە هۆیەوە چارەنووسی خۆی نانووسێت
نەفرەتم کردوە لە هەر شاعیرێک
لەسەر ڕستەی تەڕو بڕو نەرم ونۆڵ ئەخەوێ و
میللەتەکەی لە گۆڕستانەکان ئەخەون
نەفرەتم کردووە لە هەر شاعیرێک
ئیلهامی فرمێسکی (مەی) ە
خەم وپەژارە ی شەیدایی و
مردن موچورکەیەک
نەفرەتم کردوە لە هەر شاعیرێک
شیعر بە لێوو مەمک و پرچا هەڵئەدات
لە زەمەنی سەگ وقەحبەو مەخفەرەکان

دەمی تفەنگ نابینێ
کاتێ لێوە پڕ هاوارەکان ئەبینێ
نارنجۆکێکی وێرانکەر نابینێ
کاتێ مەمکە خڕەکان ئەبینێ
پەتی سێدارە نابینێ
کاتێ پرچ ئەبینێ
لەزەمەنی ئەوانەی
بە دەبابەی بەکرێگیراو
یان حوشتری خێڵ
هاتوون بۆ فەرمانرەوایی
نەفرەتم کردوە لە هەر شاعیرێک
بۆمبێکی هەڵنەگرتووە ، بۆ ئەوەی دوا شیعر بنووسێ ....

سەرچاوەکان:
بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:
١- کوردیپیێدیا.
٢- بنکەی ڕووناکبیریی گەلاوێژ - میدیاکار ئەرکان عەلی لە ٢٥-٥-٢٠٢٢.
٣- ماڵپەڕی ئەدەب لە ١٨-٣-٢٠٢٢.
٤- ماڵپەڕی ئەزمون - نووسەر هیوا موها.
٥- لاپەڕەی فەیسبووکی شاعیر و نووسەر ئەرخەوان ڕەسوڵ.
٦- زانیاری و نووسین و دارشتنی خۆم.

دکتۆر ڕەفیق سابیر

شاعیرو نووسەرو ڕۆژنامەنووس دکتۆر ڕەفیق سابیر

شیعرەکانی زۆر باسی ئازادی، جوانی، تەنیایی، غەریبی، مەنفا، دەکەن

ناوی تەواوی (ڕەفیق سابیر قادر)ە، لە ساڵی ١٩٥٠ لە شاری قەڵادزێ لە دایک بووە، خوێندنی سەرەتایی وناوەندی و ئامادەیی هەر لە قەڵادزێ تەواو کردووە، لە بەر ناسەقامگیریی باری ئەو کاتی کوردستان بە تایبەتی قەڵادزێ دوو ساڵ دواکەوتووە لە خوێندن، بۆیە ساڵی ١٩٧٠ - ١٩٧٤ بەشی زمانی کوردیی کۆلێژی ئادابی زانکۆی بەغدای تەواو کردووە.

دکتۆر ڕەفیق سابیر لە تەک ئەوەی قوتابیی کۆلێژ بووە، لە ساڵی ١٩٧٢ەوە تا ساڵی ١٩٧٨ ڕۆژنامەنووسیش بووە لە ڕۆژنامەی (بیری نوێ) کە لە بەغدا دەردەچوو.

لە ساڵی ١٩٧٨ کە حکومەتی ئەوسای عێراق دەستی کرد بە گرتن و ڕاونانی چالاکوان و ڕووناکبیرانی کوردو داخستنی ڕۆژنامە بیری نوێ، ئەو بە ناچاری، چووەتە (سۆفیا)ی پایتەختی (بولگاریا) بۆ خوێندن، بەڵام پاش هەشت مانگ بولگاریای بەجێهێشتووەو چووەتە لوبنان و لەوێشەوە بۆ چیاکانی کوردستان، لە سەرەتای ساڵی ١٩٨١ کە بووەتە پێشمەرگە لە شاخ لەگەڵ کۆمەڵێک نووسەری دیکە، یەکێتیی نووسەرانی کوردستانیان

له ڕاستەوە فوئاد حەمە خورشید، سامی شۆڕش، جەلالی میزا کەریم ، ڕەفیق سابیر

دامەزراندووە و گۆڤاری نووسەری کوردستانیان دەرکردووە.

له ساڵی ١٩٨٢ دەگەڕێتەوە بولگاریا دەست بە خوێندنی فەلسەفە دەکات و دوکتۆرای لە فەلسەفە وەرگرتووە، نامەی دوکتۆرایەکەی بە ناوی (ڕۆلی کەلتوور لە پێکهێنانی هوشیاریی و نەتەوەیی کورد)ە، لە نێوان ساڵی ١٩٨٤ هاوسەرەکەی ناسییوە کە خەلکی جۆرجیایە لە ساڵی ١٩٨٧ هاوسەرگیریان کردووە، لەم ماوەیەدا چۆتە لوبنان و ئەفغانستان و سووریا وەکو ڕۆژنامەنووس و چالاکەوانی سیاسی کاری کردووە، سەرپەرشتی گۆڤاری (الثقافة الجديدة)ی حیزبی شیوعی عێراقی کردووە، هەروەها لە سووریا لێپرسراوی گۆڤاری (ڕێگەی ئاشتی و سۆشیالیزم) بووە، کە دەنگی هاوبەشی چەند حیزبێکی کۆمۆنیستی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست بوو، پاشان دەچێتە سوید لەوێ وەکو پەنابەر نیشتەجێ دەبێت، لە ساڵی ١٩٩١ەوە لە شاری (ئۆپسالا) جێگیر دەبێت.

لە ساڵی ١٩٩٣ داوای لێکراوە لە زانکۆکانی کوردستان دەست بەکار بێت، بەڵام ئەو زیاتر لە شەش مانگ نەماوەتەوە و هاتۆتەوە سوید، لە پاش ئارامبوونی دۆخی کوردستان لە ساڵی ٢٠٠٥ چووەتەوە کوردستان بۆ کردنەوەی (ناوەندی لێکۆڵینەوەی کەلتوور) لە شاری سلێمانی، کە بۆ توێژینەوەی زمان و ئەدەب و مێژوو و جوگرافیاو کەلتووری کوردی بووە،

بەڵام لەمەدا سەرکەوتوو نەبوو، چونکە دەبووایە لە نێوان سلێمانی و سویددا بژیت، ئەوەش بۆ ئەو گران وەستاوە، چونکە خێزاندار بووە، ئێستاش بەڕێوەبەری سەنتەری (کوردۆلۆژی)یە.

لە بەهاری سالی ١٩٩١ تا ٢٠٠١ لەگەڵ بەڕێزان دکتۆر کەمال میراودەلی و هاشم کۆچانی و کاروان عەبدوڵڵا گۆڤارێکی کەلتوورییان بە ناوی (ڕابوون) دەرکردووە.

لە ساڵی ٢٠٠١ خەلاتی (کلاس دێ ڤێلدی)کە خەلاتێکە دەدرێتە ئەو شاعیر و نووسەرە بیانییانەی کە لە سوید بەرهەمەکانیان بە زمانی سویدی بڵاودەکەنەوە، پێ بەخشراوە، هەروەها لە ساڵی ٢٠٠٧ خەلاتی ئیبراهیم ئەحمەدی لە شاری سلێمانی دراوەتێ، هۆنراوەکانی ڕەفیق سابیر وەرگێڕدراونەتە سەر چەندین زمانی بیانی وەکو (عەرەبی و فارسی و ئینگلیزی و سویدی و دانیمارکی و هۆلەندی و ئیستۆنی).

ڕەفیق سابیر یەکەم دەستپێکی شیعر نووسینی، پارچە شیعرێک بووە ئەویش ئەو کاتەی باوکی کۆچی دوایی کردووە، یەکەم بەرهەمی بڵاوکراوەشی کۆمەڵە هۆنراوەی (پشکۆکان دەگەشێنەوە) بووە کە لە ساڵی ١٩٧٦ بووە، لە ساڵی ١٩٧٩ دیوانی (ڕێژنە)ی لە ئێران بڵاوکردووەتەوە، ناوبراو زیاتر لە (٣٠) بەرهەمی لە شیعر و لێکۆڵینەوەی چاپ کردووەو

بڵاوی کردوونەتـەوە کە گرنگترینیان ئەمانـەن (پشکۆکان دەگەشێنەوە ١٩٧٦، ڕێژنـە ١٩٧٩، سـووتان لـە بـەر باراندا –لەندەن ١٩٨٥، وەرزی سـەهۆڵبەندان– لەنـدەن ٩٨٧، لاوکـی هەڵەبجـە– بەیـروت ١٩٨٩، کاروانسـەرا– سـوید ١٩٩٠، وەرزە بەردینـە– ئەڵمانیـا ١٩٩٢، دیوانـی ڕەفیـق سـابیر بەرگـی یەکـەم –سوید ١٩٩٣، ئاوێنەو سێبەر– سـوید ١٩٩٦، ژوانی ڕۆناکی– سـوید ١٩٩٧، ڕووتبوونـەوە– سـوید ٢٠٠٠، دیوانـی ڕەفیـق سـابیر بەرگـی دووەم ٢٠١٤، کۆی بەرهەمـە شـیعرییەکانی – بانـە ٢٠١٧، ئەویننامـە– بانـە ٢٠١٧ .

چەنـد لێکۆڵینەوەیەکشـی بڵاوکردووەتـەوە لەوانـە (بـەرەو مێـژوو، ئیمپراتۆریـای لـم، کەلتـوور ناسـیۆلیزم، عێـراق بـە دیموکراتـی کـردن یـان هەڵوەشـاندنەوەی، بـە سـتاندار کردنـی زمانـی کـوردی، ڕوانیـن لـە بۆلێلـدا– وتووێـژە بـە زمانـی ئینگلیـزی، شـیعری مۆدیرنـی کـوردی و ئەنتۆلۆگیـای شـیعری کـوردی لـە گـەل دکتـۆر کەمـال میراودەلـی بـە زمانـی ئینگلیـزی.

هەروەهـا نووسـەری نەرویجـی (سیسـیل ستانگسـینس)، سـێ تابلـۆی پێشـکەش بـە شـاعیر ڕەفیـق سـابیر کـردووە، کـە لێکدانـەوەی هونەرییـە بـۆ شـیعرەکانی ناوبـراو، ڕەفیـق سـابیریش زۆر شـانازی پێـوە دەکات و لـە ماڵەکـەی خـۆی هەڵیواسـییوە.

لـە سـاڵی ٢٠٠٩ ئەندامـی پەرلەمانـی کوردسـتان بـووە، پـاش دوو سـاڵ دەسـتی لـە کار کێشـاوەتەوە.

زانیـاری و بیرەوەریـم لەگـەڵ شـاعیری نوێخـواز ڕەفیق سـابیر، دەگەڕێتەوە بۆ سـەرەتای سـاڵانی حەفتاکانـی سـەدەی ڕابـردوو ئـەو کاتـەی مـن لـە پۆلـی یەکەمـی بەشـی کوردیـی کۆلیـژی ئادابـی بەغـدا بـووم، ئـەو سـاڵێک لەپێش مـن بـوو، ئـەو قوتابییەکـی چـالاک و نووسـەرو ڕۆشـنبیر بـوو، هەڵگـری بیـری چەپ بـووە، ئـەو بیـرو هـزری زۆر فـراوان بـوو، بـاوەڕی بـە عەدالـەت و یەکسـانیی نێـوان ژن و پیـاو بـوو، لـە بیرمـە ڕەوانشـاد نووسـەر و ڕۆژنامەنووس ئەحـلام مەنسـوور لەسـەر دەسـتی ڕەفیـق سـابیر فێـری نووسـین و ڕۆژنامەنووسـی بـوو، هەردووکیـان زۆر چـالاک بـوون لەنـاو قوتابیانـی بەشـی کـوردی و هەمـوو قوتابیانـی کـورد لـە زانکـۆی بەغـدا.

ڕەفیـق سـابیر یەکێـک بـووە لـەو شـاعیرانەی کـە هەڵگـری بیـری (ڕوانگـە)

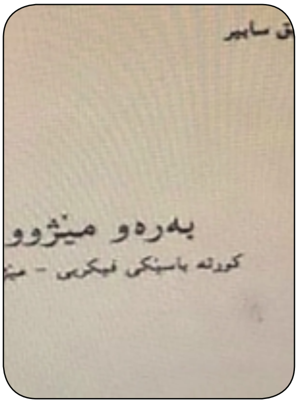

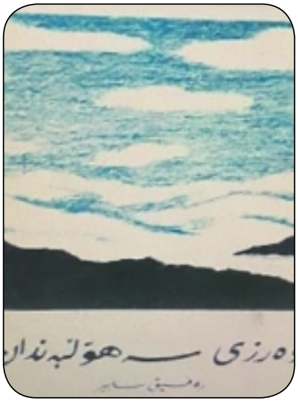
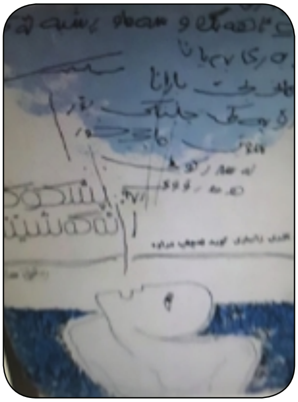

بـوو لەگـەڵ هاوڕێکانـی لەوانـە فەرهـاد شـاکەلی، لەتیـف هەڵمـەت، ئـەوان تەکانێکی زۆر باشیان بە شیعر و ئەدەب و ڕۆشنبیریی کوردیدا لە سـەرەتای حەفتـاکان کـە تائێسـتاش جێی مۆرکی شـیعرییان دیـارە.

لـە ١٢-١٢-١٩٧٢ لـە هۆڵـی (سـاطع الحصـري) بەشـی کوردیـی کۆلێـژی ئاداب کۆڕێکی شیعرییان بۆ شـاعیرە نوێخـوازەکان سـاز دا، ڕەفیـق سـابیر یەکێـک لەوانـە کـە لەگـەڵ هاوڕێکانـی سـامی شـۆڕش و لەتیـف هەڵمـەت و فەرهـاد شـاکەلی، کـە دکتـۆر عیزەدیـن ڕەسـووڵ سەرپەرشـتی دەکـرد، دەقەکانی شیعری هەمـوو بەشداربووانی زۆر بـە ئاستێکی بـەرز هەڵسـەنگاند.

بۆ شـاعیرو نووسـەرو ڕۆژنامەنـووس دکتـۆر ڕەفیـق سـابیر هـەر سـاغ و سـەلامەت و سـەرکەوتوو و سـەرفراز بیـت بـۆ خزمەتـی زمـان و ئـەدەب و کەلتـووری کـوردی.

له خوارەوە پارچە شیعرێکی شاعیر ڕەفیق سابیرتان بۆ دەنووسمەوە:

جێی مەهێڵن

بە تەنیا جێی مەهێڵن، ئەمشەو زریان دەیچێنێت
تەم و مژ دایدەپۆشێت، مانگە شەو دەیڕفێنێت
گەرووی بە گزنگ تەڕکەن، زامەکانی بە شێلان
بە گۆرانی دایپۆشن، یان بە سەوزەی دارستان
سەری بە شەپۆلان کەن، با ئەمشەو ڕایژێنێت
بالای لە هەور بگرن، برووسکە و با دەچێنێت
بە تەنیا جێی مەهێڵن، منداڵێکی لاسارە
شار بەدەریان دەکات، مانگ دەکات بە کۆلارە
سوار چ شۆڕەسوارێک، ئەسپی هەتاو زین دەکات
با کەژاوەی لە گوڵ بێت، یان لە پەلکە زێڕینە
زەماوەندی خوێن دەگرێت، ئەمشەو پاشای ئەڤینە

سەرچاوەکان:

بۆ نووسینی ئەم باسە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- کوردیپیدیا.
٢- ماڵپەری زەمەن چاوپێکەوتنێکی ڕۆژنامەنووسی سوێدی خاتوو (ئاننا فرانکلین) وەرگێڕانی رزگار شێخانی لە ١٩-٢-٢٠٢٢.
٣- ڕۆژپرێس، پارچە هۆنراوەی بە تەنیا جێی مەهێڵن.
٤- زانیاریی نووسینی خۆم.

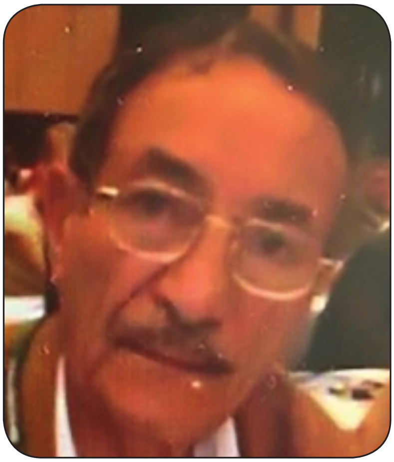

مستەفا ساڵح کەریم

نووسەر و چیرۆکنووس و وەرگێڕ و ڕۆژنامەنووس و پەروەردەکار ڕەوانشاد مستەفا ساڵح کەریم

ڕووناکبیری گەورەی کورد مستەفا ساڵح کەریم لە ڕۆژی ٦ ئەیلولی ساڵی ١٩٣٣ لە شاری سلێمانی لە دایک بووە، قۆناغەکانی خوێندنی لە سلێمانی و خانەی مامۆستایانی لە بەغدا تەواو کردووە، بووەتە مامۆستا لە گوند و شار و شارۆچکەکانی کوردستان، (٣٢) ساڵ وەک مامۆستا و بەڕێوەبەرو سەرپەرشتکاری پەروەردەیی خزمەتی کردووە، بە هۆی چالاکییە سیاسییەکانی بە بێ ڕەزامەندیی خۆی لە ساڵی ١٩٨٤ خانەنشین کراوە.

مامۆستا مستەفا ساڵح کەریم لە سەرەتای ژیانی لاوێتیدا خولیای ئەدەب و ڕۆشنبیری بووە، لە ساڵی ١٩٤٩ کە هێشتا تەمەنی (١٦) ساڵان بووە، چیرۆکێکی (تۆلستۆی) لە عەرەبییەوە وەرگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی و لە گۆڤاری (گەلاوێژ) بڵاوی کردووەتەوە، ئەو قوتابی بووە لە خانەی مامۆستایان لە بەغدا بووەتە سەرنووسەری گۆڤاری(معلم الغد) چیرۆکێکیشی تێدا بڵاوکردووەتەوە، لەو کاتەوە چووەتە ناو دنیای ئەدەب و نووسینەوەو بە هەردوو زمانی کوردی و عەرەبی بەرهەمەکانی بڵاوکردووەتەوە.

وێنەیەکی مێژوویی نووسەر و شاعیرانی کورد لە شاخ،
لە لای چەپەوە: دووەم کەس نووسەر مستەفا ساڵح کەریم،

ئەو کاتەی کە مامۆستا بووە لە قوتابخانەکان، چەندین چالاکیی ئەدەبی و شانۆگەری و ڕۆژنامەگەری ئەنجام داوە، پەرەشی بە نووسینەکانی خۆی داوە و لە ڕۆژنامەکانی (ژین و هیوا)بڵاوی کردوونەتەوە.

مستەفا ساڵح کەریم لە تەمەنی (١٥) ساڵیدا تێکەڵی کاری سیاسی و ڕێکخراوەیی بووە، ئەو ئەندامێکی چالاکی حیزبی شیوعیی عێراقی بووە، بۆیە لە ساڵی ١٩٦٣ هەر لەگەڵ کودەتای بەعس و قەومییەکان دەستگیر دەکرێت و بۆ ماوەی ساڵ و نیوێک لە زیندان دەبێت، دواتر ئازاد دەکرێت و بووەتە بەڕێوەبەری قوتابخانەی (مەڵکەندی) لە سلێمانی، بۆ ماوەی سێ ساڵ زۆر چالاکبی ئەدەبی و هونەری نواندووە لەوانە دەرکردنی گۆڤاری (ڕابەر- المرشد) بە زمانی کوردی عەرەبی.

-دوای بەیاننامەی ١١ ئازاری ساڵی ١٩٧٠، بووەتە ئەندامی یەکێتیی مامۆستایانی کوردستان و گۆڤارێکیان دەرکردووە بە ناوی(دەنگی مامۆستا)، دواتر بووەتە بەڕێوەبەری نووسینگەی ڕۆژنامەی (التآخي) لە سلێمانی، هەر کە یەکێتیی نووسەرانی کورد دامەزراوە، ئەو لە یەکەم هەڵبژاردندا بۆتە سکرتیر بۆ ماوەی (چوارخول)، هەروەها ئامادەکار و پێشکەشکاری بەرنامەیەکی ئەدەبی ڕۆشنبیری بووە بۆ تەلەفزیۆنی کەرکوک و بەغدا.

له ساڵی ١٩٧٤ که بارو دۆخەکە تێکچووەوە و شەڕ دەستی پێکردووەتەوە چووەتە شاخ و لەگەڵ هاوڕێکانی ئەدیب و نووسەران ماوەیەک لە ڕادیۆی کوردستان وەکو بێژەر و دواتر بەڕێوەبەری ڕادیۆی کوردستان بووە، زۆر چالاکیی ئەدەبی و هونەری پێشکەش کردووە، پاش نسکۆی شۆڕش دەگەڕێتەوە کوردستان و دووری دەخەنەوە بۆ شاری (الرمادی) بۆ ماوەی سێ ساڵ دەمێنیتەوە.

لە کۆتایی ساڵەکانی حەفتای سەدەی ڕابردوو لەگەڵ هەندێ ئەدیب و نووسەری دیکە هەوڵ دەدەن یەکێتیی نووسەرانی کورد ببووژێننەوە، لە سەرەتای هەشتاکان دەبێتە سەرۆکی یەکێتیی نووسەرانی کورد تا ئەو کاتەی خانەنشین کراوە.

ناوبراو پاش ڕاپەڕینی ساڵی ١٩٩١، وەک دەستەی نووسەرانی هەردوو ڕۆژنامەی(ڕۆژی کوردستان و الإتحاد) ڕۆژانە ستوونیکی هەبووەو نووسینی هەمەجۆری تێدا بڵاوکردووەتەوە، لە ساڵی ٢٠٠١ بووەتە جێگری نەقیبی سەندیکای ڕۆژنامەنووسانی کوردستان تا ساڵی ٢٠١٠ خزمەتێکی زۆری ڕۆژنامەگەریی کوردی کردووە.

مامۆستا مستەفا ساڵح کەریم بەشداریی دەیان کۆڕ و کۆبوونەوەی

لە لای ڕاستەوە: سێیەم کەس پرۆفیسۆر عیزەدین مستەفا ڕەسووڵ،
لە لای چەپەوە: سێیەم کەس نووسەر و ڕۆژنامەنووس مستەفا ساڵح کەریم،

ئەدەبی و ڕۆشنبیری کردووە لە کوردستان وعێراق و دەرەوەی وڵاتیش لەوانە:

- لە ساڵی ٢٠٠٢لە کۆنگرەی ئۆپۆزسیۆنی عێراقی لە (لەندەن) بەشداربووە.
- لە ساڵی ٢٠٠٢بەشدار بووە لە کۆنگرەی ڕووناکبیرانی عێراقی لە (لەندەن)
- لە ساڵی ٢٠٠٤ لە کۆنگرەی (٢٥)ەمینی ڕۆژنامەنووسانی نێودەوڵەتی لە ئەسینای پایتەختی یۆنان بەشدار بووە.
- لە ساڵی ٢٠٠٧ بەشداریی کۆنگرەی (٢٦)ەمینی ڕۆژنامەنووسانی نێودەوڵەتی لە (مۆسکۆ) کردووە.
- لە ساڵی ٢٠١٠ بەشدار بووە لە کۆنگرەی (٢٧)ەمینی ڕۆژنامەنووسانی نێو دەولەتی لە (گادیزا) ئیسپانیا لە یادی (١٠٠) ساڵەی ڕۆژنامەنووسیی کوردی، یەکێک بووە لەو چوار کەسەی کە نوێنەرایەتیی کوردستانیان کردووە بۆ فیستڤاڵی(مۆسکۆ) ساڵی ١٩٩٨.

مامۆستا مستەفا ساڵح کەریم کۆمەڵێک بەرهەمی ئەدەبی لە چیرۆک و وەرگێڕان و لیکۆڵینەوە و ساغکردنەوە نووسیووە و لە چاپیداون

نووسەر مستەفا ساڵح کەریم و خێزانەکەی خاتوو سەبریە حاجی عەبدوڵڵا و منداڵەکانی

له لای چەپەوە: نووسەر مستەفا ساڵح کەریم لە قوتابخانەیەکی سەرەتایی، نەناسراوە

بڵاویشـی کردۆتـەوە کـە ئەمانـەن:

زرەی زنجیر - کۆمەڵە چیرۆکێکی درێژن.

- شەهیدانی قەڵای دمدم- کۆمەڵە چیرۆکێکی درێژن.

- پەتا سپیکە- شانۆگەرییەکی (چیک)ییە لە عەرەبییەوە وەریگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی.

- دایکی ئازادیخـوازان- کۆمەڵـە چیرۆکێکـە لـە عەرەبییـەوە وەریگێڕاوەتـە سـەر زمانـی کـوردی.

- ڕەشپۆشـێکی جیهانـی چـوارەم- کۆمەڵـە چیرۆکێکـی بەرەنگاری(مقاومـة) یە، کـە سێ جـار لـە چـاپ دراوەتـەوە.

- هونەری کورتە چیرۆک - کۆمەڵە وتارێکی ڕەخنەییە.

- باخێک لە وشـە - ژیاننامە و لێکۆڵینەوە و سـاغکردنەوە دەربارەی شـاعیری گەورەی کورد(پیرەمێرد).

- إلـی بـلاد الرايـن- بـە عەرەبیی نووسـییوە، لـە بـارەی گەشـتێکی نووسـەر بـۆ ئەلمانیـا سـاڵی ٢٠٠٥.

مستەفا ساڵح کەریم و خێزانەکەی

-الیوم الثالث- بە زمانی عەرەبییە کۆمەڵێک وتارێکە کە لە ستونی خۆی لە ڕۆژنامەی (الإتحاد) بڵاوی کردووەتەوە.

- ومیض الکلمات- بە زمانی عەرەبییە، بەشی دووەمی وتارەکانییەتی کە لە ڕۆژنامەی (الإتحاد) بڵاوی کردووەتەوە.

-یەکێتیی نووسەرانی کورد- ڕێباز و هەڵوێست، ساڵی ٢٠١٢.

گوڵەچنی ، تریفەی وشە، یاد و وەفا- بە هاوبەشی لەگەڵ لیژنەیەک، ساغکردنەوە و ڕوونکردنەوە لە دیوانی شاعیری نەمر پیرەمێرد.

با بزانین ئەم ڕووناکبیر و نووسەرانەی کورد سەبارەت بە ڕەوانشاد مستەفا ساڵح کەریم چی دەڵێن:

- نووسەرو ڕووناکبیر عەبدولکەریم شێخانی دەڵێت: پیاوێکی زۆر بە وەفا بووە، زۆر لەگەڵ هاوڕێکانی باش بوو، هەوڵی دەدا چی چاک هەیە بۆیان بکات، ئەو زمانزانێکی باشی کوردی و عەرەبی بوو.

- ڕووناکبیر هیوا موفتی دەڵێت: مستەفا ساڵح کەریم یەکێکە لەو پیاوە بەرز و خوێندەوار و دڵپاکانەی کە هیچ مولک وماڵی دنیای نەدەگۆڕییەوە بە کتیبێک، کتێب لە کوێ بووایە ئەو دەچووە ئەوێ، لە کوێ کۆبوونەوەی

ئەدەبی و ڕۆشنبیری هەبووایە ئەو لەوێ بوو، هەموو ژیانی خۆی بۆ خوێندواری و سەر بەرز کردنی میللەتەی بردەسەر.

ڕووناکبیر کەمال شالی دەڵێت: پیاوێکی ڕووناکبیر و کوردپەروەر و نیشتمانپەروەر بوو، پیاوێکی موتەوازع و بیرتیژ بوو، هەندێ جار سەربرشتەی ساڵانی پێشووی بە دەقەو سەعات دەگێڕایەوە.

- ڕووناکبیر خاتوو مهاباد شێخ لەتیف حەفید دەڵێت: مامۆستای خوالێخۆشبوو وەک ئەستێرەیەکی درەوشاوەی ئاسمانی ئەدەبی کوردییە، بە ڕاستی مرۆڤێکی پڕاوپڕ لە جوانی و لە خۆبردن و ڕۆشنبیر بوو، هەتا وەسفی بکەی هەر کەمە.

کورتە بیرەوەرییەکم لەگەڵ مامۆستا مستەفا ساڵح کەریم، دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی ١٩٧٨، کە لە ٢٠-٢٥- ئابی هەمان ساڵ (دیداری یەکەمی

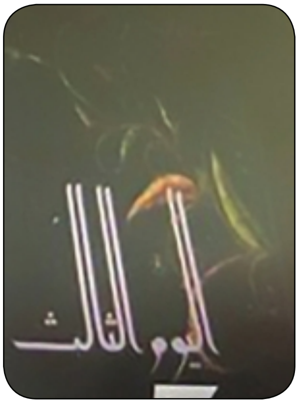

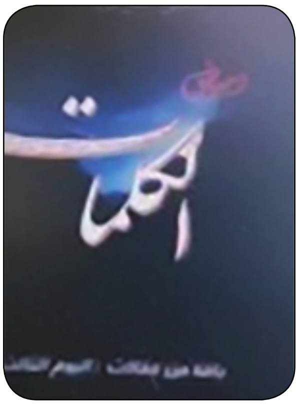

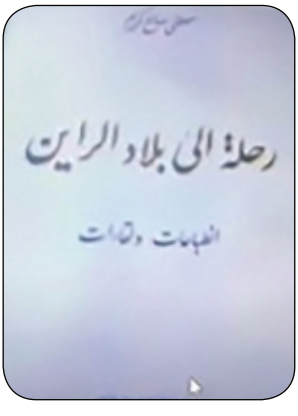

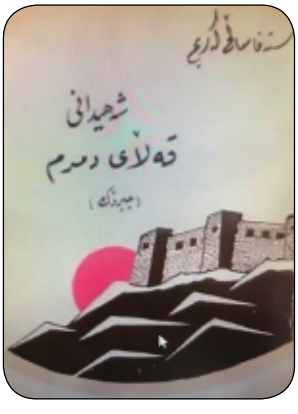

چیرۆکی عێراقی- ملتقى القصة الاول العراقي)، لە هاوینەهەواری (پیرمام- مصیف صلاح الدین)بە هاوکاریي ئەمینداریێتیی ڕۆشنبیری و لاوان بەسترا، لایەنی هونەری لە تێکست و کارەکانی دیکە کاری وەزارەتی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندنی عێراق بووە، لایەنە لۆجستییەکەش لە دابین کردنی شوێنی نووستن و خواردن بە دائیرەی ئێمە سپێردرابوو، بەندە چوار ڕۆژ لە هۆتیلەکەی (سەری ڕەش) میوانداریمان کردن، لە دانیشتنەکانی بەیانیان و ئێوارە ئامادە دەبووم ، مستەفا ساڵح کەریم یەکێک بوو لە بەشداربووان و دەورێکی باڵای هەبوو لە (موداخەلەکان)لەگەڵ هاوڕێکانی، هەر یەک لە دکتۆر عیزەدین مستەفا ڕەسووڵ و محەمەدی مەلا کەریم و حوسێن عارف و ئەوانی دیکە، دیدارەکە ڕۆژێک پێش کاتی تەرخانکراوی خۆی تەواو بووە، بە هۆی کێشە لەسەر بەیاننامەی کۆتایی، کە مامۆستا مستەفا

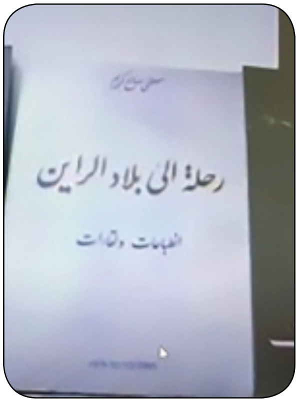

سالح کەریم و حوسین عارف و دکتۆر عیزەدین مستەفا ڕەسووڵ، پاش هەوڵ و تەقەلایەکی زۆر توانیان لەگەڵ ئەدیب و نووسەرانی عێراقی بگەنە ڕێکەوتن و ئەو بەندانەی دەیانویست لەناو بەیاننامەکەدا بیچەسپێنن.

لە ڕۆژی ١٦-١١- ٢٠١٨ مامۆستا مستەفا ساڵح کەریم کۆچی دوایی کردو لە سلێمانی لە گردی سەیوان بە خاک سپێردرا.

ناوبراو خەڵاتی زێڕینی وەزارەتی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندنی عێراقی پێ بەخشراوە.

ناوبراو هاوسەرگیری لەگەڵ خاتوو (سەبریە حاجی عەبدوڵڵا) کردووە، دوو کوڕ بە ناوەکانی نیازی و ئامانج و کچیک بە ناوی ژیان هەبوو، پاش مردنی باوکیان بەشێکی زۆری کتێبخانەکەی باوکیان بەخشیوەتە کتێبخانەی گشتیی سلێمانی و گۆڤارو ڕۆژنامەکانیشیان بە دیاری داوەتە بنکەی (ژین) و هەموو گۆڤارەکانی(الثقافة الجديدة) یان کردووەتە دیاری بۆ حیزبی شیوعی عێراقی.

بۆ نووسەر و چیرۆکنووس و ڕۆژنامەنووسی گەورەی کورد مستەفا ساڵح کەریم گیانی پاکت شاد و ئارام و ئاسوودە بێت و سەرفرازیش بۆ نەوەکانت.

سەرچاوەکان: ١- کوردیپیدیا.

٢- کوردسات نیوز، فلیمێکی دۆکیۆمینتاری(پۆرترێت) تایبەت بە یادی ماڵئاوایی نووسەر، ئامادەکردن و پێشکەشکردنی میدیاکار بەرزان کەریم.

٣- زانیاری و نووسینی و داڕشتنی خۆم .

خەلیل یابە

مامۆستا و وەرزشوان و ئەکتەری ناسراو هونەرمەند خەلیل یابە

ناوی تەواوی(خەلیل یابە کەریم)ە، لە ساڵی ١٩٣٨ لە شارۆچکەی(گوێڕ) ی سەر بە پارێزگای هەولێر لە دایک بووە، خوێندنی سەرەتایی لە گوێڕ و ناوەندی لە هەولێر تەواو کردووە، لە ساڵی ١٩٥٩خانەی مامۆستایان لە موسڵ تەواو دەکات و دەبێتە مامۆستا لە قوتابخانەی گوندی(سۆربەشی خدری پاشا)، دواتر ماوەیەک لە قوتابخانەی گوندی(ماجید) و پاشان دەگەڕێتەوە گوێڕ، وەکو مامۆستای سەرەتایی بەردەوام دەبێت لە خزمەت تا ساڵی ١٩٧١ گواستراوەتەوە قوتابخانەی(اربیل الاولی النوذجیة- هەولێری یەکەمی نموونەیی) لە ناو شاری هەولێر.

هونەرمەند خەلیل یابە زۆر حەزی لە نواندن و شانۆ بووە، لە قوتابخانەی هەولێری نموونەیی دوو دەوام بووینە هیچ کاتی نەبووە بۆ چالاکی و نواندن، بۆیە خۆی داوای کردووە لەوێ بگوازرێتەوە، گواستراوەتەوە قوتابخانەی(سامان)ی سەرەتایی، دیارە لەو قوتابخانەیە هەلی بۆ ڕەخساوە بۆ چوونە ناو دنیای شانۆ و نواندن.

لە ساڵی ١٩٧٢ ئاشنایەتی لەگەڵ هونەرمەندی دەرهێنەر ڕەوانشاد تەڵعەت سامان پەیدا دەکات، دەبێتە ئەندامی کۆمەڵەی هونەر و وێژەی کوردی، لە

گرووپی هونەرمەندانی سلێمانی هونەرمەند خەلیل یابە بە سەر دەکەنەوە

١٣-٧-١٩٧٢ لە باغی شار کە ئێستا بۆتە(چایخانەی خانەنشینان) یەکەم کۆبوونەوە دەکەن و بۆ وەرگرتنی مۆڵەتی کارکردن بۆ تیپی هونەر و وێژەی کوردی.

هونەرمەندی ئەکتەر خەلیل یابە یەکەم کاری هونەری و نواندنی بە تەمسیلییەی(دەرەبەگ و شوان) دەست پێ کردووە، بەشداریی زیاتر لە (٦٠) کاری هونەری لە تەمسیلییە و زنجیرە درامای تەلەفزیۆنی وفلیمی سینەمایی کردووە لەوانە:(دەرەبەگ و شوان، وێنەیەک لە ڕابردوو، قەلە ڕووتە، خاڵۆی ڕێبوار، چیرۆکەکانی مام سمایل، گوێزان، بۆرە پیاو، هەولێر لە ڕابردوو و ئێستادا ساڵی ١٩٧٣، سەرکەوتن، زاوایەکی گەلحۆ، هونەر و ژیان، هەڵەی دەرهێنەر، خۆتان بگرن هات، وەلی دێوانە، قەڵای دمدم، لافاو، هەبوو نەبوو، محەمەد و سێوێ، لاس و خەزاڵ، تاپۆ حەقی چییە، خاتوو کڵاوزەر، ترس و ئەڤین، گرێ، دەهۆڵچی، بیری ژمارە ٣، گەردەلوول -٣، ونبووەکان و چەندانی دیکە).

ئەکتەر خەلیل یابە لە کارێکی هونەریدا

هونەرمەند خەلیل یابە پیشەی

هونەرمەند و ئەکتەر خەلیل یابە لە درامای (تاپۆ حەقی چییە)

سەرەکی مامۆستا بووە، وەکو ئەکتەریش زیاتر لە(٥٠) ساڵ خزمەتی هونەر و شانۆی کوردی کردووە، چەندین ڕۆڵی جۆربەجۆری بینیوە، بۆ نموونە لە درامای(تاپۆ حەقی چییە)کە لە نووسینی هونەرمەند(چەتۆ حەسەن) و دەرهێنانی هونەرمەندی دەرهێنەر زوهێر عەبدولمەسیحە کە کۆمیدیا و تراژیدی تێدایە و تا ئێستاش بینەری کوردی لێ وەڕس نەبووە، هەروەها لە درامای(هەبوو نەبوو) کە لە بەغدا لەسەر شانۆی(جوال- گەڕۆک) نمایشکراوە، ئەو دەوری خۆی زۆر بە باشی و جوانی بینیوە، هەتا سەرۆکی دەزگای شانۆ و سینەمای عێراقی ئەوسا هاتووە لە هاوڕێکانی پرسییوە بۆ ئەوەی دەستخۆشی و پێزانینی لێ بکات.

هونەرمەند و ئەکتەر خەلیل یابە بە بۆنەی ڕۆژی جیهانیی شانۆ لە چاوپێکەوتنێکدا دەڵێت:(ئاوات بۆ ڕابردوو دەخوازم کە هونەری شانۆ

گرووپی هونەرمەندانی سلێمانی هونەرمەند خەلیل یابە بە سەر دەکەنەوە

هونەرمەند خەلیل یابە
لە کارێکی هونەریدا

هونەرمەند خەلیل یابە لە کاتی
وەرزشکردن

گرنگی و بایەخی زۆری هەبوو، بەڵام بە داخەوە لە ئێستادا شانۆ لە ئاست و خواستی هونەرمەندان و هاووڵاتیانیشدا نییە).

لە ٢٧-٣-٢٠٢١ گرووپی هونەرمەندانی سلێمانی هونەرمەند خەلیل یابە-یان بە سەر کردووەتەوە و چەپکە گوڵی ڕێزلێنانیان پێشکەش کردووە.

هونەرمەند خەلیل یابە هەر مامۆستا و ئەکتەر نەبوو، بەڵکو ئەو هەر لە لاوێتیدا وەرزشوانی ئاسن و لەشجوانی بوو، ئێستاشی لەگەڵدا بێت هەموو ڕۆژی سەر لە بەیانییەکەی دەچێتە باغی شار لەوێ وەرزش بە هەموو ئامێرەکان دەکات.

بۆ مامۆستا و ئەکتەر و وەرزشوان هونەرمەند خەلیل یابە هەر ساغ و سەلامەت و سەرکەوتوو بێت بۆ خزمەتی هونەری کوردی.

سەرچاوەکان:

بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- تۆڕی میدیای خەلک، وتارێکی نووسەر ئارام سەردار لە ٢٧-٣-٢٠٢١.

٢- کەناڵی دیمەن- بەرنامەی دوو ئەزموون، ئامادەکردن و پێشکەشکردنی میدیاکار تەنیا کەریم.

٣- Kurdistan A rt، لە ٢٢-٥-٢٠٢٢.

٤- زانیاری و نووسین و دارشتنی خۆم.

عوسمان پیرداود

نەخشەساز و خۆشنووس، ڕۆژنامەنووس و دیزاینەر عوسمان پیرداود

ناوی تەواوی(عوسمان پیرداود کواز)ە، ساڵی ١٩٦١ لە گەڕەکی(سەیداوە) ی ناو شاری هەولێر لە بنەماڵەیەکی کورد پەروەر لە دایک بووە، خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و ئامادەیی پیشەسازی -بەشی ئۆتۆمبێل لە هەولێر تەواو کردووە، لە ٢-٦-١٩٨٤ بەشی ڕۆژنامەگەری و ڕاگەیاندنی لە(كلية المجتمع العربى)لە عەممان- وڵاتی ئوردن تەواو کردووە.

یەکەم دەست بەکار بوونی هونەرمەندی نەخشەساز عوسمان پیرداود لە ساڵی ١٩٨٧ لە ڕێگای شەهید دکتۆر نافع ئاکرەیی لە بەشی هونەری وەکو نەخشەساز و ڕۆژنامەنووس لە گۆڤاری تەندروستی و کۆمەڵ بووە، هەر لەوێ بە هونەرمەندی نەخشەساز و دیزاینەری گەورە و ناوداری کورد(محەمەد زادە) ئاشنا دەبێت، وەکو(منفذ-جێبەجێکار)بەردەوام دەبێت.

هونەرمەندی نەخشاساز عوسمان پیرداود لە سەرەتادا حەزی لە کاری نووسین و ڕۆژنامەگەری و وەرگێڕان بووە، بەڵام بە هاندانی شەهید دکتۆر نافع ئاکرەیی و هونەرمەند محەمەد زادە وایان لێ کردووە حەز و ئارەزووی بکەوێتە سەر کاری نەخشەسازی و دیزاینین، بۆیە هەر زوو کارەکەی خۆی خۆشویستووە و چووەتە بنج و بنەوانی، ئەو نەخشەساز

ڕاوەستاوەکان لە لای ڕاستەوە: گولەر حەبیب سیامەنسوری، هونەرمەند محەممەد زادە، هونەرمەند عوسمان پیرداود، ڕەوانشاد ئەحمەد ڕەسوڵ پشدەری، نووسەر ڕەفیق غەفوور، وشیار حەمە سدیق، نووسەر ئازا حەسیب قەرەداغی، دانیشتووەکان: ڕەوانشاد دکتۆر نافع ئاکرەیی، نووسەر سەگڤان یوسفی.

و دیزاینەر محەمەد زادە بە مامۆستای خۆی دەزانێت.

هونەرمەند ی دیزاینەر عوسمان پیرداود زیاتر لە (٤٠) ساڵە لە بواری ڕۆژنامەگەری و نەخشاسازی و دیزایین کار دەکات بووەتە خاوەن ئەزمونێکی زۆر باش لە هەر سێ بواری(خوێندنەوە و بینین و بیستن).

نەخشەساز عوسمان پیرداود پسپۆڕ و شارەزاییەکی زۆر چاکی هەیە لە بواری دیزایین و سەرپەرشتیاریی هونەری چاپ و چاپەمەنی، هەموو بەرنامەکانی نەخشەسازی بە شێوەی

دانیشتوو:ڕەوانشاد نووسەر و شاعیر کەریم شارەزا، هونەرمەند عوسمان پیرداود

ئەکادیمی خوێندووە و فێربووە و بەکاری دێنێت، شارەزاشە لە بواری ڕادیۆ و تەلەفزیۆن و کۆمپیوتەر، ئەو لە زۆر لە گۆڤار و ڕۆژنامە کوردییەکانی کاری کردووە لەوانە:(گۆڤاری تەندروستی و کۆمەڵ، گۆڤاری کاروان، گۆڤاری کاروانی ئەکادیمی، گۆڤاری القافلة، گۆڤاری مەتین، گۆڤاری باریش، گۆڤاری دوغرو، گۆڤاری پەروەردە، گۆڤاری کشتوکاڵ، گۆڤاری ئاسۆی فۆلکلۆر، گۆڤاری مێرگ، گۆڤاری پەیامی ئەیلوول، گۆڤاری شێوەکاری، ڕۆژنامەکانی خەبات، کوردستانی نوێ، المواطن،

لە لای ڕاستەوە: نەناسراوە، ڕەوانشاد دکتۆر نافع ئاکرەیی، هونەرمەند محەمەد زادە، هونەرمەند عوسمان پیرداود، ڕەوانشاد ئەحمەد ڕەسوڵ پشدەری

هونەرمەند عوسمان پیرداود و هاوسەر و منداڵەکانی

یەکگرتن، المؤتمر، ستایل، حمرین، چەندانی دیکە).

عوسمان پیرداود نەخشەسازی و دیزایینی بەرگ و سەرپەرشتی کاری هونەریی ژمارەیەکی زۆر لە کتێبی کردووە، لەوانە ئینسکلۆپیدیای هەولێر کە لە (١٢) بەرگ پێکهاتووە، هەر لە ساڵی ٢٠٠٨ەوە تاوەکو ئێستا سەرپەرشتیاری هونەری کتێبەکانی ئەکادیمیای کوردییە، دوایین کاریشی دیزایین کردنی کتێبی(خۆم و ئەستێرە گەشەکانم)ی بەندە بوو، هەروەها بەشدار بووە لە چەندین چالاکی و خولی وانەوتنەوەی نەخشەسازی و دیزایین کە ئەمانەن:

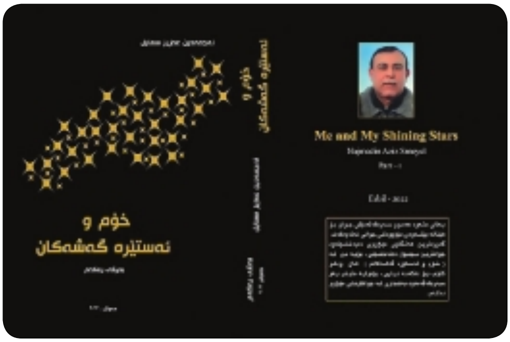

- لە ٧-٧-٢٠٠١ تا ١٩-٧-٢٠٠١ بەشدار بووە لە وتنەوەی وانەی نەخشاسازی و دیزایین لە خولی ڕۆشنبیری و ڕۆژنامەنووسی کە سەندیکای ڕۆژنامەنووسانی کوردستان ڕێکی خستبوو.

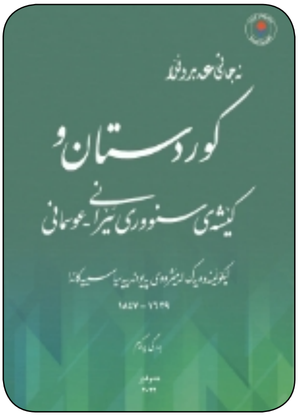

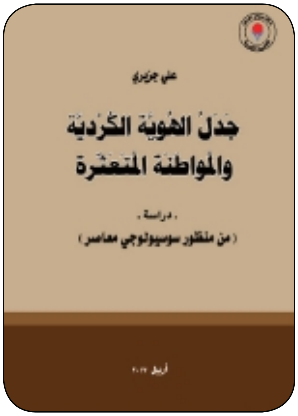

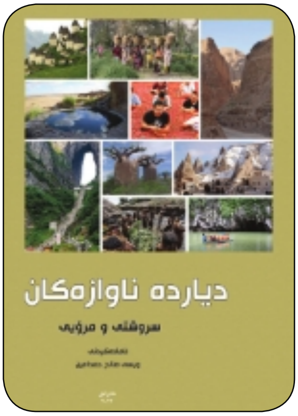

چەند کارێکی هونەرمەند
عوسمان پیرداود

-لە ١١-٣-٢٠٠٠ بەشداری کردووە وەک وانەبێژی نەخشاسازی و دیزایین لە خولی ڕۆژنامەوانی شاعیر(ع.ح،پ)کە کۆمەڵەی وەفای خێرخوازی بۆ ژمارەیەکی زۆر لە ڕۆژنامەوانانی لاو سازی دابوو.

لە ٢٤-٤-٢٠٠٨ لە یادی(١١٠)ساڵەی ڕۆژنامەگەری کوردی، لە ژێر دروشمی(ڕێزگرتنتان هاندەرێکە بۆ زیاتر بەرەوپێش بردنی کارە هونەرییەکانی بواری ڕۆژنامەگەری)لە لایەن وەزیری ڕۆشنبیری و لاوانی هەرێمی کوردستان خەڵات و ڕێزی لێندراوە.

لە ٢٤-٤- ٢٠١٣ لە یادی(١١٥)ساڵەی ڕۆژنامەگەری کوردی دیسان وەکو باشترین و بە ئەزموونترین نەخشەساز و دیزاینەر خەڵات و ڕێزی لێندراوە لە لایەن وەزیری ڕۆشنبیری و لاوانی هەرێمی کوردستان.

سەرچاوەکان:

بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- کورتە ژیاننامەی هونەرمەند عوسمان پیرداود لەسەر داخوازیی من بۆی ناردووم، سوپاسی دەکەم.

٢- زانیاری و نووسین و دارشتنی خۆم.

حجی جەعفەر

مامۆستای زمان و ئەدەبی کوردی و نووسەر و ڕۆژنامەنووس و وەرگێڕ حجی جەعفەر

ناوی تەواوی(حەجی جەعفەر حارس)ە، لە ساڵی ١٩٥١ لە گوندی(خۆرکی) لە ناوچەی مزوری خوارووی سەر بە قەزای شێخان لە دایک بووە، خوێندنی سەرەتایی تا پۆلی چوارەم هەر لە گوندی خۆرکی خوێندووە و پۆلی پێنجەم و شەشەمی سەرەتایی و خوێندنی ناوەندی لە شاری موسڵ تەواو کردووە، خوێندنی ئامادەییشی لە ناحیەی(ئەلقۆش)تەواو کردووە، ساڵی خوێندنی ١٩٧١-١٩٧٢ لە بەشی زمانی کوردی کۆلێژی ئادابی زانکۆی بەغدا وەرگیراوە.

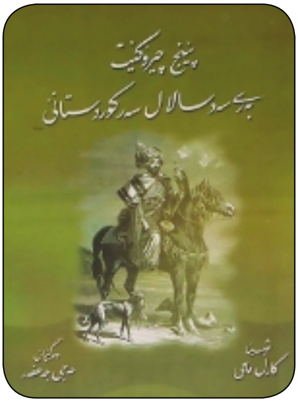

حەجی جەعفەر لە کۆتایی مانگی سێی ساڵی ١٩٧٤ بە هۆی ڕێکنەکەوتنی سەرکردایەتیی شۆڕش لەگەڵ ڕژێمی ئەوسای عێراق وەکو زۆربەی قوتابیان و شاعیر و نووسەرانی کورد لە بەغدا ڕووی لە شاخ کردووە و بووەتە پێشمەرگەی کوردستان، هەر لەگەڵ نسکۆی شۆڕش لە ساڵی ١٩٧٥ هاتووەتەوە و بەردەوام بووە لە خوێندنی خۆی و لە ساڵی خوێندنی

لە لای ڕاستەوە: نووسەر حەجی جەعفەر، شاعیری گەورەی کورد دکتۆر بەدرخان سندی، شاعیری ناسراو دکتۆر عەبدولڕەحمان مزوری، دکتۆر عارف حیتۆ

١٩٧٥-١٩٧٦ بەشی کوردی کۆلێژی ئادابی زانکۆی بەغدای تەواو کردووە، بووەتە مامۆستای زمان و ئەدەبی کوردی لە قوتابخانە سەرەتایی ناوەندی و پەیمانگاو ئامادەییەکانی شاری دهۆک، تا لە ساڵی ١٩٩٦ ڕووی لە وڵاتی ئەڵمانیا کردووە لەوێ نیشتەجێ بووە، لە ناوەڕاستی ساڵی ٢٠٠٥ دەگەڕێتەوە کوردستان و لە دهۆک دەژیت.

دەستپێکی نووسینی حەجی جەعفەر وتارێکی ڕەخنەیی بووە کە لە ساڵی ١٩٧٧ لە ڕۆژنامەی هاوکاری بڵاوکراوەتەوە، هەر لەو کاتەوە تاوەکو ئێستا بەردەوامە لە نووسینی ئەدەبی لە بوارەکانی زمانەوانی و کەلتوور و چیرۆک و داستانی فۆلکلۆری و چیرۆکی یاریی منداڵان و حەیران و مێژوو و وەرگێڕان و بابەتی دیکەی هەمەجۆر.

لە لای ڕاستەوە: نووسەر حەجی جەعفەر، دکتۆر مەسعود کەتانی، شاعیر دکتۆر عەبدولڕەحمان مزوری،

نووسەر حەجی جەعفەر دەیان وتار و لێکۆڵینەوەی لە ڕۆژنامە و گۆڤارە کوردییەکان بڵاوکردووەتەوە و زیاتر لە(٣٢) کتێبیشی چاپ کردووە، وا هەندێکیان دەنووسینەوە:

- گۆتنێت مەزنا ل دەڤەرا بەهدینان، بەغدا ساڵی ١٩٨٦.
- سترانێت و داوەت و گۆڤەندێت کوردان، بەغدا ساڵی ١٩٨٦.
- حەیرانۆک ژ کەلەپووری کوردی، بەرگی یەکەم و دووەم ساڵی ١٩٨٩ و ٢٠٠٧.
- سترانێت شەڤەڕۆکا، بەغدا ساڵی ١٩٨٩.
- هەندێک کەڤنە باوەڕێت خەلکی لدەڤەرا بەهدینان،بەغدا ساڵی ١٩٩٣.
- ستران و یارییێت بچوکا، سلێمانی ٢٠٠٦.
- بە ژن و گۆتنێک کوردی، دهۆک ٢٠٠٦.
- قەفتا سترانێت فۆلکلۆری، هەولێر ٢٠٠٦.
-جارەکی ژ جارە(چیرۆک بۆ زارۆکا)،سلێمانی ٢٠٠٧.
-گەلاوێژ(کۆمەکا چیرۆک و سەرهاتێت فۆلکلۆری لە دەڤەرێ بەهدینان) سلێمانی٢٠١٠.
-چیرۆک و چیڤانۆک(فۆلکلۆری کوردی)، سلێمانی ٢٠١٧.

لە لای ڕاستەوە: دکتۆر ڕەشید سندی، شاعیر نووسەر خالید حوسێن، نووسەر حەجی جەعفەر

- بۆ هەر نڤیسەڤانەکی کولەک، بەرگی یەکەم.

- پێنج چیرۆکێت بەری سەد سالان ل سەر کوردستانا، نووسینی کارل مای، وەرگێڕانی حەجی جەعفەر، سالی ٢٠٠٦

لە لای ڕاستەوە: نازم کەریم ، نووسەر حەجی جەعفەر، نەجمەدین عەزیز، ڕەوانشاد کەمال ئەمین سەمین.

نووسەر حەجی جەعفەر پێش ئەوەی بچێتە ولاتی ئەڵمانیا ئەندامی یەکێتیی نووسەرانی کورد- لقی دهۆک بووە و لە هەموو چالاکییەکانی نووسەران و ڕۆشنبیران و هونەرمەندان ئامادە بووە، پاش هاتنەوەشی لە ئەڵمانیا، زۆر چالاکانە بەشدار دەبێت لە هەموو کۆڕ کۆبوونەوە و سیمنار و کۆنفراس و چالاکییەکانی یەکێتیی نووسەرانی کورد- دهۆک، زۆر جاریش هەر خۆی کۆڕەکە بەڕێوە دەبات یان وەکو گەنگەشە و شرۆڤەکردنی دەقەکان ئامادە دەبێت.

لە سالی ١٩٨٥ سیمینارێکی پێشکەشکردووە دەربارەی شاعیری نەمری

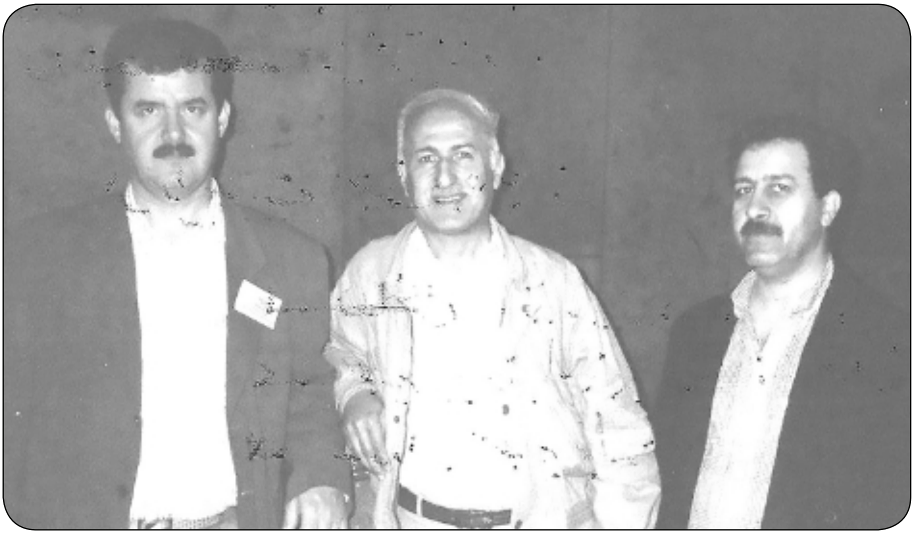

لە لای ڕاستەوە: نە ناسراوە، نووسەر حەجی جەعفەر، مامۆستای ئەکادیمی و شاعیر و نووسەر فەرهاد شاکەلی.

وێنەیەکی مێژوویی مامۆستا و قوتابیانی بەشی کوردی کۆلێژی ئادابی زانکۆی بەغدا، لە ساڵی ١٩٧٥ گیراوە، لە لای چەپەوە: دووەم کەس نووسەر حەجی جەعفەر، لە پێشەوە ڕەوانشادان دکتۆر عیزەدین مستەفا ڕەسوڵ و دکتۆر مەعروف خەزنەدار.

کورد(جگەرخوێن)کە نووسەر محەمەد سەعید بەڕێوەی بردووە و ڕەوانشاد مەلا شەریف گەنگەشەی بۆ کردووە.

حەجی جەعفەر لە ٢-١١- ٢٠١٩ بەشدار بووە لە کۆنگرەی سێیەمی(زانستی خوێندنی کوردی لە زانکۆی زاخۆ)کە بە هاوکاریی ئینستیوتی کوردی لە پاریس بەستراوە.

- حەجی جەعفەر لە ساڵی ١٩٨٢ەوە، ئەندامی یەکێتیی نووسەرانی کورد و ئەندامی نووسەرانی نێو دەوڵەتیشە، چەندین جار لە لایەن ڕێکخراوە هونەری و ڕۆشنبیرییەکان خەڵات کراوەو و ڕێزی لێ نراوە، وا هەندێکم هاوپێچ کردووە.

لە لای ڕاستەوە: شاعیر عەمەری لەعلی، نووسەر حەجی جەعفەر، نووسەر و شاعیر دیا جوان.

بیرەوەرییەکانم لەگەڵ هاوڕێی دێرینم حەجی جەعفەر دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی ١٩٧١ کە بەیەکەوە لە یەک پۆل بووین لە بەشی کوردیی کۆلێژی

ئەم وێنەیە لەسەر گۆڕی شاعیری گەورەی کورد نەمر ئەحمەدێ خانێ لە بایەزید گیراوە، لە لای ڕاستەوە: نووسەر حەجی جەعفەر، بەڕێز ئیسماعیل بادی، بەڕێز دکتۆر زەرار سەدیق، بەڕێز مسەدەق تووفی، بەڕێز جەمیل شیلادزی، ئەوانی دیکە نەناسراون.

ئادابی زانکۆی بەغدا، چوار ساڵی خوێندن، ئەو زۆر هێمن و لەسەرخۆ وچالاک بوو لە دەرسەکانی زۆریش بە وەفا بوو بۆ مامۆستایانی و هاوپۆلەکانی، ئەوەتا لە چاوپێکەوتنێکی ڕۆژنامەگەری کە ڕۆژنامەنووس(عیدۆ بابەشێخ) لەگەڵی ئەنجام داوە، نووسەر حەجی جەعفەر دەڵێت:(خواندنا من هەمی عەرەبی بو،ژبلی چوار ساڵێت کۆلێجی، دڤان هەر چوار سال، من ل بەر دەستی پسپۆڕ و شەهرەزاییێت زمان و ئەدەبی کوردی خواند(دکتۆر عیزەدین مستەفا ڕەسوڵ و دکتۆر مەعروف خەزنەدار و دکتۆر ئیحسان فوئاد و دکتۆر ئەمین موتابچی و دکتۆر کاوس قەفتان و دکتۆر ئەحمەد عوسمان ئەبوبەکر، ل سەر دەستی ڤان پسپۆڕا فێری زمان و ئەدەبی کوردی بووم، خودێ کاری وان ڕاستکات).

بۆ مامۆستای زمان و ئەدەبی کوردی و نووسەر ڕۆژنامەنووس و فۆلکلۆریست، حەجی جەعفەر هەر ساغ و سەرکەوتوو بیت بۆ خزمەتی زمان و ئەدەب و فۆلکلۆری کوردی.

سەرچاوەکان:

بۆ نووسینی ئەم باسە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- کورتە ژیاننامەی نووسەر حەجی جەعفەر لەسەر داخوازی من بۆی ناردووم، سوپاسی دەکەم.

٢- زانیاری و نووسین و داڕشتنی خۆم .

بەهادین جەلال مستەفا

نووسەر و وەرگێڕو میدیاکار و ڕۆژنامەنووس بەهادین جەلال مستەفا ناوی تەواوی(بەهادین جەلال مستەفا)یە، لە ساڵی ١٩٥٤ لە گوندی(هەرتەل) ی سەر بە ناوچەی خۆشناوەتی لە بنەماڵەیەکی کوردپەروەر لە دایک بووە، خوێندنی سەرەتایی لە قوتابخانەی (ئاسۆس)ی سەرەتایی لە قەڵادزێ تەواو کردووە، بە حوکمی کاری باوکی کە فەرمانبەری تەندروستی بووە، ماڵیان چووەتە شارۆچکەی مەخموور، قۆناغی ناوەندی و ئامادەیی هەر لە مەخموور تەواو کردووە، لە ساڵی ١٩٧٢ لە بەشی کوردیی کۆلێژی ئادابی زانکۆی بەغدا وەرگیراوەو لە ساڵی ١٩٧٦ بەکالۆریۆسی لە زمان و ئەدەبی کوردی بەدەستهێناوە.

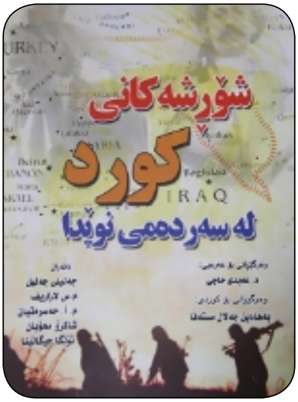

بەهادین جەلال هەر لە منداڵییەوە خولیای ئەدەب و شیعر و نووسین بوو، هەر کە هاتە کۆلێژی ئاداب بەندەش لەوێ بووە، ئەو ساڵێک دوای من بوو، بەڵام یەکسەر تێکەڵ بەو قوتابییە نووسەر و شاعیرانە بوو کە لە بەشەکەمان بووە لەوانە (ڕەوانشاد سامی شۆڕش، ڕەفیق سابیر، ئەحلام مەنسوور، ڕەوانشاد خالید جووتیار)، ئەو

لەلای ڕاستەوە: بەهادین جەلال
نووسەری ناودار جەمال خەزنەدار

لە لای ڕاستەوە: هونەرمەندو مەقامبێژی گەورەی
کورد عەلی مەردان، نووسەر بەهادین جەلال

لە لای ڕاستەوە: نەجمەدین عەزیز،
نووسەر بەهادین جەلال،
ڕەوانشاد محەممەد سەعید سۆفی

لە لای ڕاستەوە: نووسەر بەهادین جەلال، ڕەوانشاد
شاعیر خالید جووتیار، ڕەوانشاد ئیحسان ئیبراهیم،
نووسەر عەبدولخالیق بەرزنجی،

قوتابییەکی چالاک بووە. دەستپێکی نووسینی ئەدەبیی بەهادین جەلال لە مانگی ئاداری ساڵی ١٩٧٤ بە بابەتێک بووە لە ڕۆژنامەی هاوکاری بە ناونیشانی (پوشکین هەڵگری مەشخەڵی ڕیالیزم)، ئەو هێشتا هەر قوتابیی کۆلێژی ئاداب بوو، لە ساڵی ١٩٧٤ تا ١٩٨٢ وەکو میدیاکارێک لە ڕادیۆی کوردیی بەغدا وەکو(مذیع- بێژەر) دەست بەکار بووە، ئامادەکار و پێشکەشکاری چەند بەرنامەیەک بووە لەوانە (بەیانی باش، گەشتێک بە جیهانی هەمەڕەنگدا)، بەشداری لە نواندن و لە چەند کورتە چیرۆکێک کردووە، لە ڕادیۆی کوردیی بەغدا بەرنامەی(چیرۆکی گوێ ئاگردانی

کوردەواری) پێشکەش کردووە کە گوێگرێکی زۆری هەبووە، هەروەها ساڵی ١٩٨٠ تا ١٩٨٢ بەرنامەی(جیهانی هونەر)ی لە تەلەفزیۆنی کەرکووک پێشکەش کردووە کە لە ئامادەکردنی هونەرمەند ناسر حەسەن و دەرهێنانی ڕەوانشاد بەختیار سیامەنسووری بوو.

بەهادین جەلال لە کۆتایی ساڵی ١٩٨٢ خزمەتی خۆی گواستووەتەوە بۆ شارۆچکەی مەخموور وەکو مامۆستای زمان و ئەدەبی کوردیی دەست بە کار بوو، دواتر وەکو بەڕێوەبەری قوتابخانە. لە ساڵی ١٩٩١ هاتووەتە هەولێر هەر مامۆستای کوردی بووە، بەهادین جەلال هەر

لە لای ڕاستەوە: نووسەر بەهادین جەلال، ڕەوانشاد حەمید جەلال برای نووسەر

لە لای ڕاستەوە: هونەرمەندی گەورەی کورد ئەحمەد سالار، نووسەر بەهادین جەلال،

لە ڕاستەوە: بەهادین جەلال ڕۆماننووس سابیر ڕەشید

لەلای ڕاستەوە: بەهادین جەلال- ڕەوانشاد شاعیر فەرید زامدار- میدیاکارو نووسەر تاریق سارەمەی

لە لای ڕاستەوە: نووسەر حەمە کەریم هەورامی- شاعیرغەریب پشدەری، بەهادین جەلال
هونەرمەند زاهیر عەبدوڵلا- حاکم شاکرڕۆژبەیانی

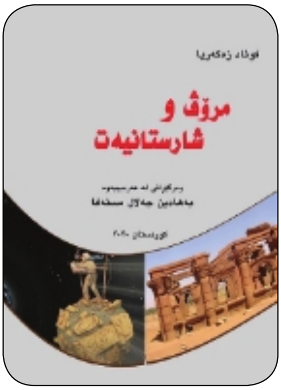

مامۆستاو میدیاکار نییە، بەڵکو ڕۆژنامەنووسیشە لە ساڵی ١٩٩٦ەوە تا ئێستا لە کاری ڕۆژنامەگەری بەردەوامە ، لە پاڵ ئەمەشدا لە ساڵی ١٩٩٧ لە دیوانی وەزارەتی پەروەردەی هەرێمی کوردستان- بەشی ڕاگەیاندن و لە ساڵی ٢٠٠٦ لە بەشی ڕاگەیاندنی وەزارەتی کشتوکاڵ وسەرچاوەکانی ئاوی هەرێمی کوردستان دەست بە کار بووە، لەساڵی ١٩٩٦ەوە، لەم ڕۆژنامەو گۆڤارانە کاری کردووەو بەردەوامە لەوانە: (برایەتی، خەبات، گۆڤاری ئاسۆی پەروەردیی، گۆڤاری کشتوکاڵ، التآخي، الصوت الاخر، ئێستاش لە گۆڤاری گوڵان بەردەوامە).

بەهادین جەلال لە ساڵی ١٩٩٠- ەوە بە تەواوی کەوتووەتە ناو دنیای نووسینەوە لەوانە چیرۆکی فۆلکلۆری و وەرگێڕانی شاکارە جیهانییەکان لە زمانی عەرەبییەوە بۆ سەر زمانی کوردی و بە

پێچەوانەش لە زمانی کوردییەوە بۆ زمانی عەرەبی، چەند بەرهەمێکی پوخت و جوانی خستووەتە بەر دەستی خوێنەرانی کورد، کە ئەمانەن:

- شەوانی جاران- کۆمەڵە چیرۆکێکی فۆلکلۆری کۆکردۆتەوە و دوو جار لە چاپی داوە، چاپی یەکەم ساڵی ١٩٩٠ و چاپی دووەم ساڵی ٢٠١٦.

- مێژووی ئێران و تورکیا، لە عەرەبییەوە وەریگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی.

- شەڕی زمان و سیاسەتی زمانەوانی، لە عەرەبییەوە وەریگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی.

- شۆڕشەکانی کورد لەسەردەمی نوێدا، لە عەرەبییەوە بۆ کوردی.

- پوشکین هەڵگری مەشخەڵی ڕیالیزم، لە عەرەبییەوە بۆ کوردی.

- ثقافة الحكم و بناء الديمقراطية، لە نووسینی ڕۆژنامەنووس فەرهاد محەمەد، لە کوردییەوە وەریگێڕاوەتە سەر زمانی عەرەبی.

- مرۆڤ و شارستانییەت، لە عەرەبییەوە بۆ کوردی.

بەهادین جەلال ئەندامی یەکێتیی نووسەرانی کورد و ئەندامی سەندیکای ڕۆژنامەنووسانی کوردستان و نێودەوڵەتییە.

بۆ هاوڕێی دێرینم، هاوڕێی (٥٠) ساڵەی ڕەبەقم مامۆستا بەهادین جەلال هەر سەرکەوتوو بێت و بەردەوام بێت لە خزمەتی میدیا و ڕۆژنامەگەری و زمان و ئەدەبی کوردیمان.

سەرچاوەکان:

نووسینی ئەم باسە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- کورتەیەک لە ژیاننامەی نووسەر بەهادین جەلال کە خۆی لەسەر داخوازیی من، بۆی ناردووم

سوپاسی دەکەم.

٢- زانیاری و نووسین و دارشتنی خۆم.

جەلال زەنگابادی

شاعیر و نووسەر، رۆژنامەوان و وەرگێڕ، جەلال زەنگابادی

ناوی تەواوی(جەلال حوسێن محەمەد زەنگابادی)یە، لە ڕۆژی ١-١١-١٩٥١ لە کوردستانی عێراق لە دایک بووە، خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی لە جەلەولا تەواو کردووە، ساڵی ١٩٦٩ خانەی مامۆستایانی لە شاری کەرکوک تەواو کردووە، بووەتە مامۆستای سەرەتایی لە گوندەکانی دەوروبەری کەرکوک، لە ساڵی ١٩٩٢ وازی لە مامۆستایەتی هێناوە و چووەتە دنیای ڕۆژنامەگەری.

ناوبراو هەر لە سەرەتای ساڵانی ١٩٦٣ دەستی بە نووسینی شیعر و بڵاوکردنەوەی وتاری هەمەجۆر لە ڕۆژنامە عێراقییەکان کردووە، لە ساڵی ١٩٧٧ موحەریر بووە لە گۆڤاری (الثقافة) کە بە سەرپەرشتیی دکتۆر سلاح خالس و هاوسەرەکەی دکتۆرە سوعاد محەمەد خزر دەردەچوو، لە کاتی ڕژێمی بەعسدا دوو جار لە شوێنی نیشتەجێبوونی دوورخراوەتەوە و دوو جاریش دوو خانووی لێ ڕووخێندراوە، هەر لە بەر ئەوەی کوردە و کورد بووە هەڵوێستی کوردپەروەرانەی هەبووە.

جەلال زەنگابادی شاعیر و نووسەر و ڕۆژنامەوان بە زمانی کوردی و عەرەبی دەنووسێت ئەو کاتەی بە کوردی دەنووسی هەولی داوە بە زمانی

لە لای ڕاستەوە: شاعیر و نووسەر قاسم شێروانی، نووسەر جەلال زەنگابادی

یەکگرتووی کوردی بنووسێت و تاکە نووسەریشە هەر (٥) شێوەزار (لهجة) ی کوردی دەزانێت، بەشدار بووە لە دامەزراندنی کۆمەڵەی وەرگێڕانی کوردستان لە ساڵی ١٩٩٢، بەشداری کردووە لە دامەزراندنی مەڵبەندی ڕۆشنبیری و کۆمەڵایەتیی کەرکوک ساڵی ١٩٩٨، دەستەی نووسەرانی گۆڤاری(نەوشەفەق) بووە ساڵی ٢٠٠٠ لە کەرکوک.

ناوبراو خاوەنی کتێبی (کوردۆلۆژیا (Kurdo logyیە، کە لە (٤٢٢) لاپەڕەیە، باسی ناوداری کورد لە ئەدیب و ڕۆشنبیران، لەگەڵ وێنەکانیان و باسی کورد و جوگرافیا و مێژوو و زمان و فۆلکلۆرو هونەر و ئەدەب و ئایین و داب و نەریت و شوێنەوار و سیاسەت و ئابووری کوردستانی دەکات.

جەلال زەنگابادی چوارینەکانی زانا و فەیلەسوفی ئێرانی گەورە (عومەری خەیام)ی وەرگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی و عەرەبی، هەر بەوەش نەوەستاوە بەڵکو لێی کۆڵیوەتەوە و ساغی کردۆتەوە وەکو

(موسـوعة) یـەک پێشکەشـی کـردووە، کـە بریتییـە لـە(٢٦٩) لاپـەڕە کـە (٧٤) چوارینـە و (٢٩) دێڕی شـیعری فارسـی و عـەرەبیـە، لـە شـیکردنەوەکەی پشـتی بـە سـاغکردنەوەکانی مامۆسـتای فارسی(اسـتاذ رحیم رضـا زادە ملـک) کـە پسـپۆڕ بـوو لـە زانسـت و ئەدەبـی خەیـام بەسـتووە.

ناوبـراو زمانەکانـی کـوردی و عـەرەبی و فارسـی و تورکـی و ئینگلیـزی و ئیسـپانی و رووسـی دەزانێت، جگـە لـە بەرهەمەکانـی خـۆی کۆمەڵێـک بەرهەمـی بـە نـرخ و نایابـی لـە زمانەکانـی عـەرەبی بـۆ کـوردی لـە کـوردی بـۆ عـەرەبی لـە ئینگلیـزی و فارسـی بـۆ کـوردی و عـەرەبی لـە هەمـان کاتـدا، لـە زۆربـەی زۆری ڕۆژنامـە کـوردی و عێراقـی و عەرەبییـەکان و ماڵپـەڕە ئەلیکترۆنییـە کـوردی و عـەرەبییەکانـی عێراقـی وڵاتانـی دیکـەی عـەرەبی دەیـان وتـار و لێکۆڵینـەوەی بڵاوکردووەتـەوە.

ناوبـراو زیاتـر لـە (٢٠) کتێبی نووسـیوە لـە بەرهەمـی خـۆی و وەرگێڕان لـە چاپـی داون و بڵاویشـی کردوونەتـەوە کـە ئەمانـە هەندێکیانـن:(١- اوتارالتنائي....فەرهـاد شـاکەلی لـە کوردییـەوە وەری گێڕاوەتـە سـەر عـەرەبی، ٢- ظـل الصـوت و قصـص اخـری ..حمـە کەریـم عـارف لـە کوردییـەوە بـۆ عـەرەبی ٢٠٠٥، ٣- قصائـد تأبـى أي عنوان...جـەلال زەنگابـادی- کەرکـوک ٢٠٠٩، ٤-هاهـي معجزتي(قصائـد حـب) جـەلال زەنگابـادی- بیـروت ٢٠٠٩،

لە لای ڕاستەوە: فەرهەنگ غەفور بەڕێوەبەری گشتیی ڕۆشنبیری و لاوان لە وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوانی هەرێمی کوردستان، نە ناسراوە، شاعیر و نووسەر جەلال زەنگابادی

٥- سنة في الجحيم(مذكرات مهاباد قرداغي) لە کوردییەوە بۆ عەرەبی - بەغدا، ٦- دیوانی (عمر الخيام) لە فارسییەوە بۆ کوردی و عەرەبی ٢٠١٠، ٧- الثقافة الكردية- مشكلات- معضلات- و آفاق.. سلێمانی ٢٠١٠، ٨- الخلاصة (رواية) گەلاوێژ لە کوردییەوە بۆ عەرەبی - دەزگای مەدا ٢٠١٢، ٩- اسطورة گلي ناگردان(رواية للفتيان) لە کوردییەوە بۆ عەرەبی، گەلاوێژ دەزگای مەدا ٢٠١٢، ١٠- ثلاثة قصص للفتيان - گەلاوێژ لە کوردییەوە بۆ عەرەبی دەزگای مەدا ٢٠١٢، ١١- خورخية مانزکی شاعرعصره..دار العربية للعلوم - بیروت ٢٠١٢، ١٢- الكوردلوجيا مەوسوعەیەکی گەورەیە باسی کورد و کوردستان و ناودارەکانی زمان و ئەدەب و داب و نەریتی کوردی دەکات....هتد).

جەلال زنگابادی نووسەر و ڕۆژنامەنووس تۆزێک نەخۆشە، لە بەر باری ناهەمواری دارایی و ماوەیەک پێش ئێستا کتێبخانەکەی خۆی هەڕاج کردبوو بۆ ئەوەی بتوانێت داودەرمانی پێ بکڕێت (داخی گرانم)، (تاکەی ئێمەی کورد مردی پەرست و زیندی پەراوێزخەر بین).

لە ١٤-٦-٢٠١٧ دیارە بەڕێز فەرهەنگ غەفور بەڕێوەبەری گشتیی ڕۆشنبیری و لاوان لە هەرێمی کوردستان بە یاوەریی پۆلێک لە هونەردۆستان سەردانی شاعیرو نووسەر جەلال زەنگابادییان کردووە، کارێکی دڵخۆشکەرە بۆ ئێمەو هەموو ڕۆشنبیرانی کوردستان.

لە ١٦-٩-٢٠١٢ یەکێتیی نووسەرانی کورد- لقی هەولێر ، بنکەی

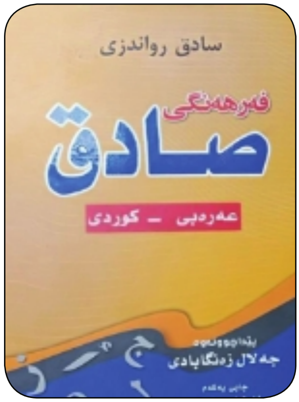

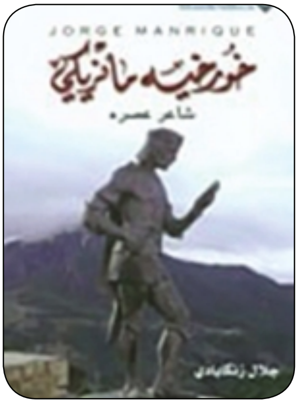

ڕووناکبیریی گەلاوێژ لە ساڵی ٢٠١١ ، سەندیکای ڕۆژنامەنووسانی کوردستان لە ساڵی ١٩٩٣-١٩٩٤ ڕێزیان لە ناوبراو ناوە.

بۆ نووسەر و شاعیر و وەرگێڕ جەلال زەنگابادی، هەر ساغ و سەلامەت و تەندروست بیت بۆ خزمەتی زمان و ئەدەبی کوردی و عەرەبی.

سەرچاوەکان:

بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- التأخي- بەشی عەرەبي، میدیاکار سالم بخشي المندلاوي لە ٨١-٤-٢٢٠٢.

٢- گلگامش للدراسة و البحوث الكردية- وتارێکی میدیاکار فاروق مستەفا لە ٨-١-٢١٠٢.

٣- ماڵپەڕی rebaX وتارێکی نووسەر ماجد حەیدەر لە ١٣-١-٨١٠٢.

٤- گوڵان وتارێکی میدیاکار تاریق کارێزی لە ٥١-٩-٩١٠٢.

٥- زانیاری و نووسینی و داڕشتنی خۆم.

دکتۆر جەودەت هوشیار

نووسەر و ڕۆژنامەنووس و وەرگێڕ و ئەندازیار دکتۆر جەودەت هوشیار

دکتۆرجەودەت هوشیار لە ساڵی ١٩٤٢ لە شاری هەولێری ڕەنگین لە دایک بووە، خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و دواناوەندی لە هەولێر تەواو کردووە، لە تاقیکردنەوەی پۆلی پێنجەمی بەشی زانستی لەسەر هەموو قوتابیانی لیوای هەولێر یەکەم بووە.

چونکە یەکەمی سەر پارێزگاکەی بووە، لەسەر ئەرکی حکومەتی عێراق نێردراوەتە یەکێتیی سۆڤیەت بۆ خوێندنی ئەندازیاریی کارەبا لە زانکۆی مۆسکۆ، لە کۆتایی ساڵی ١٩٧٠ بڕوانامەی دکتۆرای بە دەست هێناوەو گەڕاوەتەوە وڵات، وەکو ئەندازیار دەست بە کار بووە، بەشداری لە زۆر پڕۆژەی پیشەسازیی ناو عێراق کردووە، لە ساڵی ١٩٧١ تا ساڵی ١٩٩٠ بووەتە بەڕێوەبەری گشتی، دواتر لە ساڵی ٢٠٠٠ تا ٢٠٠٩ ڕاوێژکاری پیشەسازی بووە لە حکومەتی هەرێمی کوردستان، پاشان خانەنشین بووە، ئێستا خەریکی نووسینەوەی کارە ئەدەبییەکانییەتی.

دکتۆر جەودەت هوشیار هەر لە لاوێتییەوە خولیای ڕۆشنبیری و ئەدەبی عەرەبی و کوردی جیهانی بووە، هەر لە ساڵی ١٩٦٩دەستی کردووە بە

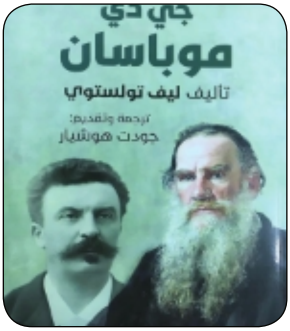

بڵاوکردنەوەی سەدان وتار و لێکۆڵینەوەی ئەدەبی بە هەر دوو زمانی عەرەبی و کوردی لە ڕۆژنامەو گۆڤارە کوردی و عەرەبییەکان، لەوانە: (الثقافة الجديدة، الفيصل، المجلة العربية، مكة، فكر، روز اليوسف، الشرق الاوسط، الحياة، القدس العربي، شمس كردستان، كاروان العربية، ينابيع، اجراس ڕوزاوا، صوت الآخر، زاگروس).

ناوبراو ژمارەیەکی زۆر لە شاکارەکانی جیهانی وەرگێڕاوەتە سەر زمانی عەرەبی، یەکەم کەس بووە هەڵبەستەکانی (کافکا و ئیڤان پوتین)

ی وەرگێڕاوەتە سەر زمانی عەرەبی، لە سەرەتای حەفتاکانەوە گرنگییەکی زۆری لە ناوەندە جیهانی و ئەدیبەکانی ڕووسیا پێ دراوە، کە زۆر لە وتار و کارە ئەدەبییەکانی وەرگێڕدراوتە سەر زمانی ڕووسی، هەروەها سەدان وتاری ئەدەبی لە ماڵپەڕە ئەلیکترۆنییەکان بڵاوکردووەتەوە، لە ساڵی ١٩٨٤ەوە ئەندامی یەکیتیی نووسەرانی عێراقە و بەشدارە لە چەندین چالاکی لە دەزگا رووسی و جیهانییەکان، زمانەکانی کوردی و عەرەبی و تورکمانی و ئینگلیزی و ڕووسی بە باشی دەزانێت.

دکتۆر جەودەت هوشیار کۆمەڵێک لە شاکارەکانی جیهانی و رووسی وەرگێڕاوەتە سەر زمانی عەرەبی لەوانە (الدراسات المعاصرة - وزارة الثقافة - بغداد ١٩٧٣، ذخائر التراث الكردي في خزائن بطرسبورغ - اربيل ٢٠١١، ئەم کتێبەی پرۆفیسۆر دکتۆرە شوکریە ڕەسول وەری گێڕاوەتە سەر زمانی کوردی، السلطة الخامسة (نبض الحياة فی القرية العالمية)، مأساة الكتاب الروس- دار الزمان دمشق ٢٠١٩، جی دی موباسان- دار الزمان دمشق ٢٠١٩، الكتاب الروس تحت مطرقة البلشفية- بيروت ٢٠٢١، الضفاف الشمسية لنهر نيسان، ڕۆمان لە نێوان ئەندێشەو واقيعدا)، کۆمەڵێک دەستنووسیشی ماوە هێشتا لە چاپ نەدراون کە ئەمانەن(كرستينا فی بغداد - رواية، اسحاق بابل - حياته و ادبه، ايڤان پوتين- حياته و ادبه، الجذور التاريخية لنظرية القوة الناعمة، تجربتي فی الترجمة بين الممارسة و التنظير، هل تصلح الاطروحة كتابا ؟).

بۆ دوکتۆر جەودەت هوشیار هەر سەرکەوتوو و سەرفراز بیت بۆ خزمەتی ئەدەب و ڕۆشنبیری.

سەرچاوەکان :

١- کوردیپیدیا، وێنەکانیش هەر لەوێ وەرگیراون.

٢- زانیاری و نووسینی خۆم.

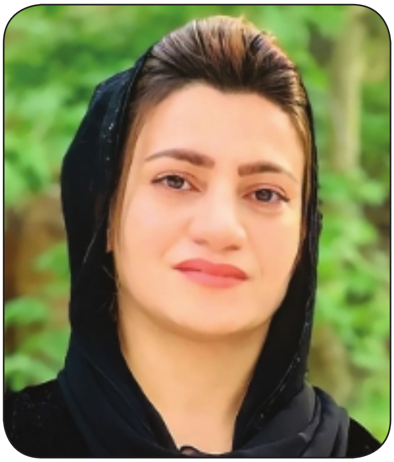

مەدیحە برادۆستی

مامۆستا و شاعیر و نووسەر مەدیحە برادۆستی

ناوی تەواوی (مەدیحە عەبدولقادر چەلەبی)یە، لە شارۆچکەی (سیدەکان)ی سەر بە دەڤەری برادۆست لە دایک بووە، خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی لە ناحیەی رزگاری تەواو کردووە، بەشی کۆمپیوتەری لە پەیمانگای تەکنیکی هەولێر تەواو کردووە، دواتر بەکالۆریۆسی لە بەشی کوردیی کۆلێژی بنیات لە زانکۆی سۆران بەدەستهێناوە، ئێستا بەڕێوەبەری قوتابخانەیە.

شاعیر و نووسەر مەدیحە برادۆستی هەر لە منداڵییەوە حەزی لە خوێندنەوەی شیعر و حیکایەت و بەسەرهاتەکان بووە، ئەو هێشتا زۆر بچووک بووە باوکی کتێبی(ئەحمەدی و نامیلکەی بچووکی حیکایەت و داستانەکان)ی بۆ کڕیوە، دواتر دەستی بە خوێندنەوەی شیعری شاعیرانی کلاسیکی وەکو(مەحوی و خەیام) کردووە، خۆشی لە نێوان شیعری کلاسیکی و شیعری نوێخوازی دەبینێتەوە.

مەدیحە برادۆستی ماوەیەکی زۆر نییە دەستی بە شیعر نووسین کردووە، بەڵام زۆر ئازاو بوێرانە قۆلی لێ هەڵماڵیوە و هاتووەتە ناو دنیای شیعر و ئەدەبەوە، بە شێواز و ستایلێکی جیاواز دەنووسێت، شیعرەکانی هەمووی بە وشەی سادە و ساکار و پاراو نووسیوە، زۆربەی شیعرەکانیشی نیشتمانپەروەری و ئەڤینی و کۆمەڵایەتی و ئاینیینە، ئەو

بەشێك لە مامۆستایانی قوتابخانەی(رۆدینای بنەڕەتیی کچان)بە جل و بەرگی(یەکپۆشی- زی الموحد)ئەوەی چاکەتی زەردی لەبەرە شاعیر مەدیحە برادۆستییە

شـیعری بـۆ واقیعـی ژنـان لـە کۆمەڵـی کـوردەواری نووسـیوە و دەنووسـێت و کێشـە و گیروگرفتەکانی ژنـان بـە زەقـی لـە شـیعر و نووسـینەکانی دیـارن.

شـاعیر مـەدیحـە برادۆسـتی شـیعرە نوێخوازەکانـی هەمـووی پـڕ وشـەی کوردیـی ناسـک و بـە ئاوازن، گوزارشـت لـە هەسـت و نەسـت و ڕازی تاکـی کۆمەڵگای کـوردی دەکات، بـە تایبەتـی و بـە ڕوونیش ژیانـی ڕۆژانـەی ژنانـی کۆمەڵـی کوردەواریمـان.

شـاعیر مەدیحـە برادۆسـتی خاوەنـی بیروبـاوەڕ و ڕای خۆیەتـی لـە نووسـینەکانی زۆر سـەربەسـتانە ڕاو ڕەخنـەی خـۆی دەردەبڕێـت بەرامبـەر ئـەو دەق و تێکسـتانەی دەیانخوێنێتـەوە و لـە لاپـەڕەی فەیسـبووکی خـۆی و لـە ماڵپەڕەکانـی دیکـەدا بڵاویـان دەکاتـەوە.

ئـەو گلەیـی و گازانـدەی زۆری هەیـە بەرامبـەر هەنـدێ لـە خەڵـکان کـە بەبـێ مۆڵەتـی ئـەو، شـیعرەکانی بڵاودەکەنـەوە.

بـۆ مەدیحـە برادۆسـتی بـە هیوایـن هـەر ئـەوا ئـازاو بوێـر بیـت، لـەم زووانـەش دیوانـی شـیعریت بخەیتـە بـەر دیدی خوێنەرانـی کـورد، نموونـەت زۆر بێـت لـە دەڤـەری خۆتـان و هەمـوو کوردسـتانی جـوان و شـیرینمان.

وا دوو پارچە شیعری شاعیر مەدیحە برادۆستی- تان بۆ دەنووسمەوە:

لە لای ڕاستەوە: قوتابی ئایندە، قوتابی پاوان، شاعیر مەدیحە برادۆستی، قوتابی دلڤین، قوتابی ئامێز، لە گۆڕەپانی زانکۆی سۆران

(١)
کە ئەتبینم
لە دار قەزوانی روحم دا
تەزبیحێکت بۆ چێدەکەم
بڕوا بکە
ئەبم بە دەزووی ئەوینت
بە نێو دنکەکان ڕێ دەکەم
لە هەرساتێ
بە قەد دنکی ئەم تەزبیحەت
باڵاکەت نیگا ڕێژەکەم
سۆفی ئاسا
بۆ دیدەنیت نزا خوازم
لەسەر بەرماڵی نوێژەکەم
من دەزانم
کە پەنجە تووتەی دڵی خۆت

به دنکی تەزبیح ئەسپێری
دەروێشانە
لەخەڵوەتی هەر دنکێکا
نیگاکانم لێ ئەژمێری

(٢)

چاوشارکێ

بەبیرت دێ؟
لە چاوشارکێی منداڵیما
هەرگیز نەتدەدۆزیمەوە
لەسەر دارێ لە پشت بەردێ .
ئەوا ئەمڕۆ
منم بوومەتە گەڕیدە
هەرچەند دەکەم ناتدۆزمەوە
نە لەخەونێ نە لە هەردێ .
بڕوا بکە
ئەو منداڵەشم خۆش دەوێ
کە جارجارە بۆ چاوشارکێ
لە ماڵەکەی خۆی دەردەچێت .
ئەزانی بۆ
چونکە یاری و چاوشارکێکەی
لەگەڵ کیژۆڵەی دراوسێی
لە چاوشارکێکەی تۆ دەچێت .

سەرچاوەکان: بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- کورتە ژیاننامەی شاعیر و نووسەر خاتوو مەدیحە برادۆستی کە لەسەر داخوازیی من برای بەڕێزم فەرهاد جەمیل بۆی ڕەوانکردووم، سوپاسی دەکەم.

٢- زانیاری و نووسین و دارشتنی خۆم

مهاباد قەرەداغی

کە هاوسەرەکەم کپ دەبێ
لە سەر لا شانی دەفتەرێ
بە شیعرێکی باڵدارەوە خەو دەبینێ
نەک جامخانەی، زێرینگرێ

نووسەرو شاعیرو چیرۆکنووس و ڕۆمانووس و وەرگێڕو کۆمەڵناس، ڕەوانشاد مهاباد قەرەداغی

مهاباد قەرەداغی لە ڕۆژی ٢٢-١٢-١٩٦٦ لە شارۆچکەی کفری لە دایک بووە، خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و دواناوەندی هەر لەوێ تەواو کردووە.

لە ساڵی ١٩٨٥- ١٩٨٧ پەیمانگای ژمێریاری لە کەرکوک تەواو کردووە، لە ساڵی ١٩٩٣ چووەتە سوید، لە ساڵی ١٩٩٨ لە کەناڵی تەلەفزیۆنی میدیا بەرنامەی پانۆڕامای پێشکەش کردووە، لە سوید بەشی پەروەردەی تەواوکردووە، لە ساڵی ٢٠٠٤ دەگەڕێتەوە کوردستان و دەبێتە ڕاوێژکاری سەرۆک وەزیرانی هەرێمی کوردستان بۆ کاروباری ئافرەتان و کۆمەڵناسی، لە ساڵی ٢٠١٣ بەشی ئینگلیزی لە زانکۆی (سایبس) لە هەولێر تەواو کردووە.

گلکۆی ناوبراو

مهاباد قەرەداغی لە ساڵی ١٩٧٨هێشتا لە تەمەنی (١٤) ساڵیدا بووە، دەستی کردووە بە نووسینی شیعر، لە ساڵی ١٩٨٠ یەکەم پارچە شیعری خۆی لە ڕۆژنامەی هاوکاری بڵاوکردووەتەوە.

لە ڕۆژگارە تاریکەکانی سەردەمی ڕژێمی بەعس، وەک ژنێکی ئازاو بوێر دەستی بە خەبات کردووە و بە خۆی و بەرهەمەکانی، هەردەم لە بەرەی گەل و نیشتمانەکەیدا بووە، ئەو یەکێکە لەو ژنە قارەمانانەی کە لە ساڵی ١٩٨٠-١٩٨١ لە لایەن ڕژێمی بەعسی درندە لەسەر هەڵوێست و نووسینەکانی بۆ ماوەی ساڵێک دەستگیرکراوەو ئەشکەنجەو ئازارێکی زۆر دراوە، لە بیرەوەرییەکانی خۆیدا دەڵێت: (جەللادەکانی بەعس، بۆ شکاندنی ئیرادەی، جگەرەیان لە سەر سینگ و مەمکی کوژاندووەتەوە)، بەڵام ئەو هەر دانی بە هیچ شتێکدا نەناوە.

لە کۆتایی هەشتاکانی سەدەی ڕابردوودا دەستی بە نووسینی چیرۆک و وتاری سیاسی و بابەتی ڕۆژنامەوانی و لێکۆڵینەوەی کۆمەڵناسی کردووە، ئەو دەڵێت:(من بۆیە دەستم بە چیرۆک و ڕۆمان نووسین کرد، بۆ ئەوەی بیسەلمێنم کە ژن دەتوانێت هەموو ئەوانە بکات ئەگەر دەرفەتی هەبێت، من ئەو دەرفەتەم بۆ دروست بوو، چونکە خانەوادەکەم هاندەرم بوون و شانازییان پێوە دەکردم).

مهاباد قەرەداغی زۆر لە بەرهەمەکانی لە ڕۆژنامەو گۆڤارە کوردییەکانی وەکو(هاوکاری و کاروان و بەیان و ڕۆشنبیری نوێ و نێرگز) بە ناوە خوازراوەکانی(نهێنی) هەتاو گەرمیانی و ژاڵە و بەردەوام و ئاڵا، بڵاوکردووەتەوە، لە ساڵی ١٩٨٥ یەکەم کۆڕی شیعری لە هەولێر، لە سلێمانیش کۆڕی شیعری پێشکەش کردووە.

ناوبراو لە نووسینەکانیدا وەکو ژنێکی ئازاو بوێرو نیمچە یاخی و دژە باوە هەستی پێ دەکرێت، ئەو لە بواری پەروەردەیی و کۆمەڵناسی و مرۆڤایەتیدا زۆر لێکۆڵینەوە و توێژینەوەی چ وەکو کتێب چ وەکو وتار بڵاوکردووەتەوە، ئەمە جگە لەوەی کە خاوەنی کۆمەڵێک بەرهەمی بە نرخ و نایابە لە شیعر و چیرۆک و ڕۆمان، بە سەر یەکەوە زیاتر لە (٣٥) کتێبی نووسیوە و چاپی کردوون و بڵاوی کردوونەتەوە، لەوانە:(نەخشەی دواڕۆژ -١٩٩١، پانۆراما- ١٩٩٣، شاخ کێلگەی گەنمە شامییە- ١٩٩٤، میدالیا- ١٩٩٥، هاژەی ڕۆح- ١٩٩٧، باڵندە بەفرەکان- بە زمانی سویدییە- ١٩٩٨، دیوانی مهاباد قەرەداغی- ٢٠١٣، کۆچ ڕۆمان -١٩٩٣، ئەڤین ناوی ژیانە-ڕۆمانە شیعر ١٩٩٦، سوید و کوردستان- مەرگی مرۆڤ و نیوێک- کورتە چیرۆک ٢٠٠٤، ساڵێک لە دۆزەخ- بیرەوەری زیندان ٢٠٠٥، چلچرا - بیرەوەری ٢٠٠٦، زەنگدانەوە- ڕۆمان ٢٠٠٧، لەتێ پیاو- کورتە

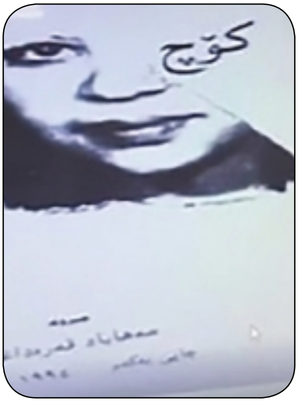

چیرۆک ٢٠٢٠، فاتیلا -ڕۆمان ٢٠١٧، لە پێناوی ژیانەوەی ئافراتدا ١٩٩٤، شەرەفنامە-شەرەف کۆدێکی بۆ کوێلە کردنی ژن ٢٠٠٣، زمان، ڕامان و ناسنامە ٢٠٠٥، کارەساتی ئەنفال کاریگەرییە دەروونی و کۆمەڵایەتییەکان ٢٠٠٣، ژن و کۆمەڵگا لە قۆناغی باڵندەی شێرکۆ بێکەسدا ٢٠٠٤، وشە باران، لە فیمینیزم بۆ هیوانیزم ٢٠١٣، ئافرەتیزم، مێژووی سەد ساڵ تێکۆشان بۆ مافی یەکسانی لە باشووری کوردستان ٢٠١٨).

ناوبراو کۆمەڵێک شاکاری جیهانی لە زمانی عەرەبی و ئینگلیزی وەرگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی لەوانە:(شیعر هەناسەی گەردوونە- هەلبژاردەیەک لە شیعری هاوچەرخی جیهانی-١٩٩٥، دانپێنانێکی پیاوانە- هەلبژاردەیەک لە چیرۆکەکانی دکتۆرە نەوال سەعداوی ١٩٩٦، نانی ژەهراوی- شانۆ نامە لە نووسینی فیسیلین هانچێف ١٩٩٦، جینۆسایدی- هۆلۆکۆست - کۆکوژی جوولەکان لە لایەن ئەلمانیای نازییەوە ٢٠١٧، جینۆسایدی کۆمەڵکوژی لە خاکی هەزار گرد- ڕواندا- نووسینی بنیامین تیۆبێرگەر ٢٠١٨، جینۆسایدی ئەرمەنەکان- لەیادکراو و نکۆلێکراو نووسینی یایر ئاورۆن ٢٠١٨،....هتد)، لە بواری پەروەردەییش چەند کتێبێکی نووسیوە لەوانە(گەرمیان، باوە گوڕگوڕ، دیلان، کتیبی خوێندنەوە بۆ فێربوونی قوتابیانی کورد لە سوید).

مهاباد قەرەداغی لە ١١ ئازاری ساڵی ١٩٩٢ لەگەڵ نووسەرو شاعیر مستەفا گەرمیانی هاوسەرگیریان کردووە، لە ساڵی ١٩٩٩ کچێکیان

بووه بە ناوی شاکار، پیاوەکەشی هەر بووە قوربانی دەستی تیرۆریستان و شەهید بوو.

ناوبراو زمانەکانی کوردی و عەرەبی و ئینگلیزی و تورکی و کەمێ فارسیشی دەزانی.

هەر پاش کۆچی دوایی کردنی مهاباد قەرەداغی، خوشکێکی کچێکیان دەبێت لە بەر خۆشەویستی بۆ مهاباد قەرەداغی ناوی لێدەنێن مهاباد قەرەداغی .

مهاباد قەرەداغی لە کۆپلە شیعرێکی کورتدا دەڵێت:

گیانم ئێژێ
وەسیەتم بۆ وشە کردووە
کە مردم
لە هەموو شوێنێ بمنێژێ!

لە ڕۆژی ٩-١٠-٢٠٢٠ مهاباد قەرەداغی بە نەخۆشیی کۆرۆنا لە یەکێک لە نەخۆشخانەکانی شاری هەولێر کۆچی دوایی کرد.

بۆ مهاباد قەرەداغی ڕەوانتشاد و دوا مەنزەڵگات بەهەشت بێت و گڵکۆشت پڕ گوڵ و گوڵزار بێت.

وا پارچە شیعرێکی مهاباد قەرەداغیتان بۆ دەنووسمەوە:

لە ژێر ساباتی ماچ دا
تا بێ کۆتا خۆشەویستی
ساوایەتیی و خواییەتی عاشق
یان ساوایە یان خوای عاشق
جارنا ساوایە،
لە بەر دەروازەکانی مەراق و
تەنییایی و خەوندا، گڕوگاڵێیتی
خلتانی ئەسرینە..
تا تریفە نەبێتە لانکەی هەدا نادا
تا گزنگ ماچی نەکا، نا خەوێ
هەندێ جاریش خوایە،

گەردونێ لە پەڕەی گوڵ
سیمفۆنایەک لە خورپەی دڵ
ئاسمانی لە ماچی زیویین
زەمینێ لە زایەلەی دیندا ئەفرێنێ
داهێنەرە عاشق....
لە منگی و شینایی دەریا
شەرابێ بۆ مەستبوونی هەستەکان
ئاوێنەیەک بۆ ڕووانینی مەبەستەکان
دەسازێنێ...
وێرانکەرە عاشق..
دەوێری لە خوڕەی شەپۆلەکان
بوومەلەزەیەکی لەزەت بهەژێنێ
گڕکانێک لە جەستەی..
جووتێ پەپوولەی پەمەیی هەڵگیرسینێ
ساوایەتییە ئەو ساتانە
مەستانە لە ژێر ساباتی ماچ دا
پەپوولەکان، لە لێواری لێوە
لە هەنگوینی ئەوین لێوان لێوەکان
سەمایەکی سادە و شل و مل دەکەن
خوایەتییە.. ئەو خولەکە پڕ لە خەتایانەی
کە پەنجەکانی خێل ختوکەی...هتد.

سەرچاوەکان: بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:
١- کوردیپیدیا.
٢- میدیا سپی وتارێکی ساسان عەونی لە ١٠-١٠-٢٠٢٠.
٣- دەنگەکان ماڵپەڕی ئەلیکترۆنی وتارێکی ئاسۆ عوسمان لە ١٥-١٠-٢٠٢٠.
٤- کەناڵی کوردستان ٢٤ لە ١٥-١٠-٢٠٢٠.
٥- کەناڵی کورد، بەرنامەی ژوانگە، ئامادەکردن و پێشکەشکردنی ڕەسوڵ سولتانی.
٦- زانیاری و نووسین و داڕشتنی خۆم.

کەژاڵ ئیبراهیم خدر

چنگێ بەفرم گرتە دەستم
هێواش، هێواش
لەگەڵ ماچ و مووچی پەنجەکانم توایەوە
من نازانم تیشکی تۆ بوو لە روخسارت
یان هەناسەی گەرمی من بوو
جارێکی تر گەڕایەوە.

شاعیری هەست ناسک و ئازا و بوێر ڕەوانیشاد خاتوو کەژاڵ ئیبراهیم خدر

خاتوو کەژاڵ ئیبراهیم لە ساڵی ١٩٦٨ لە شاری قەڵادزێ لە دایک بووە، خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و دواناوەندی هەر لەوێ تەواو کردووە، فەرمانبەر بووە لە ئامادەیی پیشەسازیی سلێمانی، خاوەنی سێ منداڵ بوو بە ناوەکانی(نامری و نوالە و دەرباز).

کەژاڵ ئیبراهیم یەکێکە لەو شاعیرە ئافرەتانەی کە لە کۆتایی هەشتاکانی سەدەی رابردوو دەستی بە نووسینی شیعر کردووە، زۆر بوێرو ئازایانە هاتووەتە ناو دنیای شیعرو نووسین، هەموو هەست و ڕازو

نیازی دڵی خۆی و ئافرەتانی کوردی لە ڕێگای شیعرەکانی گەیاندووەتە کۆمەڵی کوردەواری، ئەو ڕێچکەشکێن بوو، دژە باو بوو، بە شیعر و وشە جوانەکانی توانیویەتی جێی خۆی لەسەر پانتایی شیعری کوردی بکاتەوە و جێ مۆرکی پەنجە ڕەنگینەکانیشی دیارە.

کەژاڵ ئیبراهیم سەرەتا بە نووسینی شیعر بۆ منداڵان دەستی پێ کردووە، دواتر کەوتووەتە ناو دنیای شیعری و نووسین، کۆمەڵێک بەرهەمی پوخت و بە چێژی لە دوای خۆیدا بۆ خوێنەر و هەوادارانی بە جێ هێشتووە.

ناوبراو خاوەنی زیاتر لە (١٥) نامیلکەی شیعرییە، لە بەر بە پێزی و پڕ ماناییان وەرگێڕدراونەتە سەر زمانانی عەرەبی و فارسی و ئینگلیزی و ئەڵمانی و فەرەنسی و ئەمازیغی وڕووسی و هەتا هیندیش، زیاتر لە (١٥) هۆنراوەی وەرگێڕدراوتە سەر زمانی فارسی و (١٢٠) هۆنراوەی بۆ سەر زمانی عەرەبی، لە ڕۆژنامە و گۆڤارەکانی کوردی و عێراقی و هەندێ وڵاتی عەرەبی بڵاوکراونەتەوە، لەوانە میسر و لوبنان و سووریا و مەغریب و هیندستان، لە ئێرانیش زۆر بایەخ بە بەرهەمەکانی دراوە، لەم ڕۆژنامە

و گۆڤـاره کـوردی و عێراقـی و عەرەبییانـە بڵاوکراونەتـەوە: (العراق اليوم، النهار، الزمان، مجلـة الوجـدان، الشـرق الاوسـط، الإتحـاد، جريدة المستقبل، طريق الشعب، مجلة الحياة السـورية، جريدة تشرين، نهج الحرية، جريدة الفكر، المدى، جريدة الشعب الجزائري، مجلة المبدعـون لـە ئیماراتـی عەرەبی).

(٢٨) بەرهـەم و هۆنـراوەی کـەژاڵ بـە زمانەکانـی کـوردی و عەرەبـی و ئەمازیغـی بڵاوکراونەتـەوە، لـە وڵاتـی مەغریـب لـە نـاو کتێبێکـی قـەوارە گـەورەدا کـە نـاوو ژیاننامـەی(٦٠) شـاعیری جیهانـی تێدایـە نـاو و ژیاننامـە کەژاڵـی شاعیریشـی تێدایـە.

کـەژاڵ ئیبراهیم خدر بەشداری لـە زۆر لە کۆڕ و فیسـتیڤاڵەکان لـە نـاوەوە و دەرەوەی وڵات کـردووەو زیاتـر لـە (٢٠) جار خـەڵات و ڕێـزی لێنـراوە و خـەڵاتـی نێودەوڵـەتیشـی پـێ

پەیکەری ناوبراو.

شاعیر کەژاڵ ئیبراهیم خدر, لە کاتی شیعر خوێندنەوە

بەخشراوە.

(١٢) نامـەی دکتـۆرا و ماسـتەر لەسـەر شـیعرەکانی ناوبـراو بـە زمانـی کـوردی و عەرەبـی نووسـراوە.

- شـیعرەکانی لـە (٣٠) لێکۆڵینـەوەی زانسـتی بەکارهاتـوون و خەڵاتیشـیان وەرگرتووە.

- زیاتـر لـە (٧٩) لێکۆڵینـەوە و وتـاری شـیکردنەوە و ڕەخنـە لەسـەر کـۆی بەرهەمەکانـی لـە نـاوەوە و دەرەوەی وڵات نووسـراوە و بڵاویش کراونەتـەوە.

- خەڵاتی پێشبڕکێی شیعری لە وڵاتی میسرو فەلەستین پێ بەخشراوە.

- بەشـی زۆری شـیعرەکانی هەتـا پـاش کۆچـی دوایـی کردنیشـی هـەر لـە هەفتانـەی (ڕۆژهەڵات-بـۆکان) بڵاوکراونەتـەوە و دەکرێنـەوە.

- لەسـەر ئەرکـی دەزگای کەریـم عەلەکـە پەیکەرێـک بـۆ کـەژاڵ ئیبراهیـم خـدر دروسـتکراوە و لـە قـەڵادزێ دانـراوە.

- ناوبراو ئەندامی یەکێتیی نووسەرانی کورد بووە.

کـەژاڵ ئیبراهیـم سـێ چـوار ڕۆژ پێـش کۆچکردنـی پارچـە شـیعرێکی بـە دەسـت و پەنجـە ڕەنگینەکـەی خـۆی نووسـیوە وا هاوپێچـم کـردووە.

کـەژاڵ ئیبراهیـم خـدر لـە ڕۆژی ٢٤-٤-٢٠١٨ بـە نەخۆشـیی دڵ کۆچـی دوایـی کـردووە، ڕەوانـی شـاد بێـت و گڵکـۆی پـڕ گـوڵ و گوڵـزار و چراخـان بێـت.

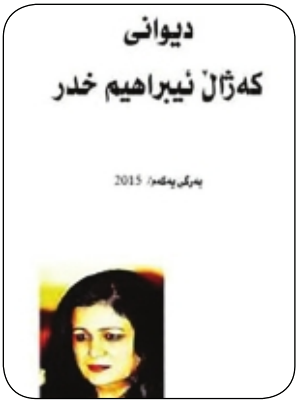

بەرهەمەکانی ناوبراو

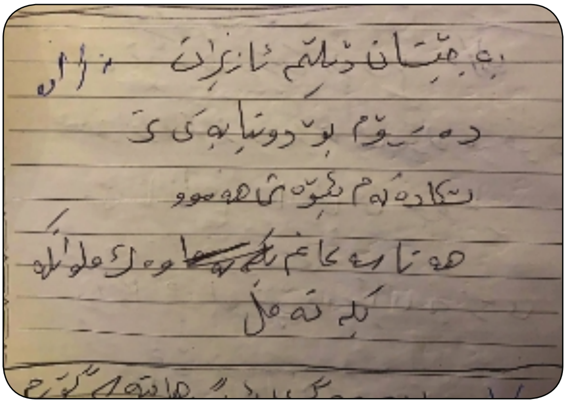

پارچە شیعرێك بە دەستخەتی کەژاڵ ئیبراهیم

هۆنراوەیەکی کەژاڵ ئیبراهیم کە شاعیری گەورەی کورد لەتیف هەڵمەت کردوویەتییە عەرەبی وا بۆتان دەنووسمەوە، لەگەڵ پارچە شیعرێکی کوردیی ناوبراو.

دڵێک لە پەڕەی گوڵ

(١)

ناوێرم چاوی تۆ،نیشانی هیچ عاشقێک بدەم

نەوەک ئاخێ هەڵکێشی و

شعرێکت بۆبنوسێ

ناوێرم تۆ نیشانی هیچ ژنێ بدەم

نەکا لەجیاتی تۆ،خۆی بخزێنێتە باوەشمەوە

بێ و لەنێو دڵما بنوێ

ناوێرم گەردنت نیشانی تاوسێ بدەم

دڵنیام لەخوا دەپاڕێتەوە، دەڵێی خودایە

بامن بمرم ئەو نەمرێ.

(٢)

هێندە بەناسکی دەدوێی

نازانم چۆن بتنوسمەوە

پەڕەی رۆحم گڕ دەگرن
هەور دەبێتە نمەی باران
هێندە جوان پێدەکەنیت
سەرم دەبێ بە دارستانی چڕو
لێوەکانم دە بن
بەدڵۆپێ ئاوی شەونمی بەربەیان
(٣)
لە تریفەی شنەی شەماڵی بەیانیان دەچی
پڕ دەبی لەزەر دەخەنە
کاتێ لێوت تەڕ دەبێ بەماچی من
رەنگی پایز زەرد دەبێ و
خونچە گوڵێک هەڵدەوەرێ.
(٤)
لە ناخی قووڵایی زەوییەوە هاتووم
خۆر دەبەخشمە دەرونت
کانیاو پڕ دەکەم لەئاو
کاتێ گوڵی لێوت
پرشنگی خۆر دەنوێنێ
زەردەت بۆدەکەم بەهەتاو.
(٥)
تۆ ئەزانی
لەنێو دڵی پڕ لەپەژارەی شێت و وێڵما
هەرچی رێگەی دژوار هەیە پێدا گەڕام
هەرچی سنوری ژیان هەیە
چی ئازاری نیشتمانە

لە نێو ڕۆحما کۆمکردەوەو
نەمام نەمام بوومە سەرچاوەی کانی و
بوومە تریفەی مانگەشەو ،گوڵە هەنارێک و، ڕوام.
(٦)
لەماڵە بچکۆلانەکەی ڕۆحتەوە هاتووم
هیچ دەنگێکت نایەتە گوێم
نە جریوەی باڵندەو ،نەشنەی بایە
بۆیە رەنگی پەری دڵم
بۆ ملوانەکەی دڵت ساوایە.
(٧)
هەمیشە وەکوو شەستەباران دادەباریت
نمە نمە دێتە خوارێ
کورەی دڵت ئاگردانەو
شنەی ڕۆحت دەبێتە منداڵێکی ساواو
وەک سەرخۆشێک بۆ باوەشم دێیت و دەچیت.
(٨)
بەڵێنت دا
گوارەیەک لە چاوی مانگ بکەیتە گوێچکەم
روناکی لەگلێنەی چاوەکانت
شوێنی ووشەی ئازار شکێن بسڕنەوە
مەمکی درەختی شعرەکان پڕ کەن لەگوڵ
کۆرپەی ساوای حەزەکان ژێر کەنەوە.
(٩)
ببە بە پەپوولە
بە باڵە فڕەی باڵەکانت

لەنێو باخی ووشەکانم
نیگار کێش بەو رەنگم بکە
لەسەر چڵی درەختی دێڕەکانم
بەلێوی تاسەت
بە عیشوەوە ماچێک بنێرە،بۆ دێڕی هۆنراوەکانم
«من دڵنیام ئاسۆی چاوی نەپشکتووم
لەنێو تریفەی خەیاڵما،پێڵووی حەزم
بۆجریوەی ئەستێرەی عەشق ئەنێرم.
(١٠)
لەوانەیە دێڕ بەدێڕی گەڵای ووشەکانم
لە دەفتەری یادگاریما کاڵ ببنەوە
لەوانەیە رقی تورەم
بەر رەشەبای شعرم کەوێ و
خەمەکانم بسڕنەوە
بەڵام هەرگیز هەرگیز
جریوەی ئەستێرەی چاوت
گریانی هەوری ژوانەکانت
لەدیدەمدا ناسڕنەوە.
(١١)
نازانم بۆ خەونەکانم هەرتۆن
لەگەڵ زەردەی بەیانیاگەش دەبنەوە
ئەبن بە گوڵە مێخەک و نێرگز
لەکەناری رۆحما دەڕوێن
هەستەکانم بۆنی دەکەن
پەنجەکانم دەینوسنەوە.

(١٢)
تۆ هەرگیز تیونیەتیت بینیوە
روخسەت لەرووبار وەرگری
تۆ هەرگیز گەرمات بینووە
خۆرەتاو لەخۆت زیز بکا
لەسەر رۆحی گەلا بنوێ.
(١٣)
من دەمەوێ چوار وەرزی ساڵ خۆشم بوێی
تابالای شعرم وەک پەلکەزێڕینە رەنگاو رەنگ بێ
ئاسمانم لێ مەتۆرێنە
بادڵی هەور گەرد نەگرێ
« من دەمەوێ
وەک بووکە بەفرینەیەک بمرم
نەوەک جەستەم گڕ بگرێ.
****
ترجمة ''لطيف هلمت
شعر''كه زال ابراهيم خدر
١
حين وجدتك
كنت تلة تحولت الى جبل
كنت نبعاً فأصبحت بحراً
كنت ليلة قاتمة
فأصبحت صبحا منيراً
كنت طيراً في قفص
عدت الى أعالي أغصان الأشجار
لأنثر النغمات الحلوة والأغاني

٢
كلانا
أنا وأنت
سجينان
انت سجين التقاليد
وانا سجينة الخوف
٣
وطني
شوارعه مفعمة برائحة الهلع
وأياديه مثقلة برائحة الخيانة
والسنته ملئية بالأكاذيب
وانا أسمي هذا الوطن
٤
في طفولتي
كنت شديدة الكره للعاصفة
في احد الايام
جاءت عاصفة
سرقت مني دميتي
ولكني الآن
كلما هبت العواصف
أشتهي فرحاً
اقول ربما هبت من لدنك
يترشح منها أريجك
٥
يقال ان القمر لا يتقن الغناء
هذه الليلة أنا والقمر

غنينا حتى الصباح
هو غنى للنجوم
وانا غنيت لعينيك
٦
هيا استمع الى لوني
أنا اتكلم معك بلوني
تصفح اوراق الهوى
ان سمعي لا يفقه الاّ الحب
انت تريد أن تغمرني بالسعادة
بنظراتك الأخيرة أمنياتي
اذهب
فأنا لن أحلم بك ابداً
لن احلم
بمن يجهل جلّنار الحب
٧
كلانا واقفان امام محكمة
لأحاكم فيها
أي منّا متهم
في هذه المواجهة
أنت كنت عابر سبيل
تجهل الطرقات الجانبية
تلك التي توصلك
الى مركز القلب
وانا كنت راعية
لم استطع ان ابلل حنجرتك
بقطرات من الحليب

انت المتهم
لأنك لم تتمكن من تعلم لغة الانهار
كي تنقذك من الامواج
وتوصلك الى جنبي
انا المتهمة
لأني من اجل تناول حفنة من السنابل
ابعدت الطيور
٨
ما بأيدينا
فأحلامنا الماضية
لن تسطيع الطيران
والوصول الى أي بستان
ودموع الطفولة
تجهل العودة الى خلايا الضحك
ماذا أفعل بأناملي الذابلة
لم تستطع ان تكتب "''كن حبيبي
وماذا افعل بشفاهي ولساني
لم تجرأ احداهما ان تقول لك "
كن عشيقي
٩
عبر أرواح ليلة بيضاء
وعبر قلوب نارية
وعبر تثاؤب ليلة هادئة
خطوت
فوصلت بستان قلبك
وحلمت بحمامة براعم وردة شفاهك

وتحولت الى مساء من مساءات المدينة
فجذب انتباهي فنان
فتحولت الى ظلال اشجار الطرقات
١٠
تشبه ظلام قمر قلبي القاتم
وحين أرى
شفتيك المغمورة بالخمر
تمتلئ بالضحك والبسمات
تتحول احاسيسي الى فراشة
وحياتي تتحول الى يراعات تحوم
حول اضواء تلك الاقواس القزحية المشردة
١١
بأناملي
اكتب ضباب غمزات جراحاتي
احول النجوم الى اشعاعات خالدة
وامنح الخضرة الأبدية لغاية
وألملم
ضفائر سيدة الأنوار
١٢
أنا دمعة
وأنت مئات الدموع المتناثرة
هاتين العينين اريدهما للحب
وليس لرؤية الكوابيس
في الليالي المزعجة
١٣
في الحب ولدت

ولكني أجهل تعريف الحب
نعيش في واقع
تساوت فيه الحياة والموت
١٤
ماذا نفعل يا عزيزي
حين تذبل الورود
لن تتلاصق مرة ثانية
مع الأغصان
وحين نكتب الآلام
لن تمحيها
لذائذ مئات القبلا.

سەرچاوەکان:
بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:
١- پەیجی کەژاڵ ئیبراهیم خدر لەگەڵ هەموو وێنەکان
٢- وتارێکی نووسەر و شاعیر ئیسماعیل تەنیا لە wtarkurd لە ٢٨-٤-٢٠١٨
٣- ڕێگای کوردستان وتارێکی کەژاڵ نوری لە ٢٦-٤-٢٠١٨
٤- النقد العراقي لە ٢٧-٤-٢٠١٧، ٥- زانیاری و نووسین و داڕشتنی خۆم.

بەکر مەعروف

ئەکتەر و سیناریست، دەرهێنەری شانۆگەری و درامای تەلەفزیۆنی هونەرمەند بەکر مەعروف

ناوی تەواوی(بەکر مەعروف سەلیم)ە، لە ١٦-٢-١٩٥٩ لە گەڕەکی(ئیبن مستەوفی) شاری هەولێر لە دایک بووە، خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و ئامادەیی بازرگانی هەر لە هەولێر تەواوکردووە.

دەستپێکی کاری هونەریی هونەرمەند بەکر مەعروف لە ١-٢-١٩٧٢ بووە، ئەو کاتەی وەکو ئەکتەر بەشداری لە شانۆگەریی (ژنهێنانی هاوچەرخ) کردووە.

لە لای ڕاستەوە: هونەرمەند بەکر مەعروف، ئەوانی دیکە نە ناسراون

لە لای ڕاستەوە: ئەکتەر بەکر مەعروف، بەڕێوەبەری ڕۆشنبیری بەڕێز فەرهەنگ غەفوور، نە ناسراوە

لـە سـاڵی ١٩٨٠ پەیوەنـدی بـە تیپی(پێشـڕەو)ی شـانۆیی کـردووە، دواتـر بووەتـە ئەندامی تیپی هونـەری سـەندیکای کرێکارانی هەولێر بۆ مـاوەی (١٠) سـاڵ کاری دەرهێنانی بۆ زیاتر لە (١٠) زنجیرە درامـای(١٥) ئەلقەیی و(٣٠) کـردووە، وەکـو ئەکتەریـش ڕۆڵـی بینیـوە و بەشـداربووە لـە (١٦٣) ئەلقـەی هەفتانەی(خەڵکی شـارەکەم) کە خۆی دەرهێنانی بۆ کـردووە.

هونەرمەنـد بەکـر مەعـروف لەگـەڵ هـەر یـەک لـە هونەرمەنـدان (ئەنـوەر عەزیز و حەمید سـابیر) بەشدار بووە لە بەرنامەی(هەوارگەی جاران)کە لە تەلەفزیۆنـی گەلـی کوردسـتان پەخـش دەکـرا.

بەکـر مەعـروف وەکـو ئەکتـەر بەشـداری لـە کۆمەڵێـک کاری هونـەری لـە شـانۆگەری و کورتـە فیلـم و زنجیـرە درامـا و فیلمـی سـینەماییدا کـردووە، کە ئەمانـە هەندێکییانـن:

- زنجیرە درامـای کەوەکانی قەرەچوغ، لـە دەرهێنانی هونەرمەندی ڕەوانشـاد تەڵعەت سـامان.
- زنجیـرە درامـای بـە زۆر کـراوە بـە دکتـۆر، لـە دەرهێنانـی هونەرمەنـدی ڕەوانشـاد فەرهـاد شـەریف.

- میوانی ناوەخت، لە دەرهێنانی هونەرمەند ناسر حەسەن.
- منداڵان شەڕ بە ئەستێرە دەفرۆشن، لە دەرهێنانی هونەرمەند فارس .
- زنجیرە درامای ژوان، لە دەرهێنانی هونەرمەند سەباح عەبدولڕەحمان.
- گێلە پیاو، لە دەرهێنانی هونەرمەند ژیلوان تاهیر.
- خەونی پەپوولەکان، لە دەرهێنانی هونەرمەند محەمەد جانۆ.
- شارەکەم، لە دەرهێنانی ڕەوانشاد سەلاح حەسەن.
- گورگەکان - فیلمی سینەمایی، لە دەرهێنانی میهران شیهری.
- ژوانی زەرد، لە دەرهێنانی هونەرمەند سەمیرە عەبدۆک.
- کیلۆمەتر سفر، لە دەرهێنانی هونەرمەند هونەر سەلیم.
- ماچێک لە لێواری دەریا، لە دەرهێنانی هونەرمەند هیوا سەلیم.

لە لای ڕاستەوە: هونەرمەند بەکر مەعروف، نووسەر و شاعیر مەسعود پەرێشان، شاعیر و نووسەر عەبدولڕەحمان فەرهادی

هونەرمەند بەکر مەعروف لە درامایەکدا

لە لای ڕاستەوە: هونەرمەند وئەکتەر بەکر مەعروف، نە ناسراوە

- قارەمانی ئەو چەرخە، لە دەرهێنانی هونەرمەند جوان بامەڕنی.
- فیلمی سێ گۆشەی مەرگ لە دەرهێنانی هونەرمەند عەدنان عوسمان.

هونەرمەند بەکر مەعروف وەکو ئەکتەر و دەرهێنەری چەندین کاری هونەری لە شانۆگەری و زنجیرە درامای تەلەفزیۆنی و فلیمی سینەمایی ناسراوە، کە ئەوانەن:

- زنجیرە درامای سەلیم بەگ، کە (٣٠) ئەلقەیە لە نووسینی نووسەرو ڕەخنەگر حەیدەر

له لای ڕاستەوە: هونەرمەندو ئەکتەر عەلی ئەحمەد، هونەرمەند بەکر مەعروف

عەبدولڕەحمـان و دەرهێنانـی هونەرمەنـد بەکـر مەعـروف.

- ڕەحمەتـی، کـە (١٥) ئەلقەیـە لـە نووسـینی نووسـەرو ڕەخنەگـر حەیـدەر عەبدولڕەحمـان و دەرهێنانـی هونەرمەنـد بەکـر مەعـروف.

- ئاوێـزە، کـە (١٥) ئەلقەیـە لـە نووسـینی نووسـەر و ڕەخنەگـر حەیـدەر عەبدولڕەحمـان و دەرهێنانـی هونەرمەنـد بەکـر مەعـروف.

- فرمێسـک، کـە(١٥) ئەلقەیـە لـە نووسـینی شـاعیر و نووسـەر نـازم دڵبەنـد و دەرهێنانی هونەرمەنـد بەکر مەعروف.

- کارەباچـی، کـە(١٥) ئەلقەیـە لـە نووسـینی نووسـەر و ڕەخنەگـر حەیـدەر عەبدولڕەحمـان و دەرهێنانـی هونەرمەنـد بەکـر مەعـروف.

-هەفتەنامـەی (بـەد بەختەفەنـدی)، کـە(٥) ئەلقەیـە لـە نووسـینی شـاعیر و نووسـەر عەبدولڕەحمـان فەرهـادی و دەرهێنانـی بەکـر مەعـروف.

- وێنەکانـی ئەمـڕۆ، کـە (١٤٨) ئەلقەیـە لـە نووسـینی هونەرمەنـد فەیسـەڵ محەمـەد سـاڵح و دەرهێنانـی بەکـر مەعـروف.

- کورتـە فلیمـی شـای فیشـەک، لـە نووسـینی نووسـەر مەسـعود عـارف و دەرهێنانـی هونەرمەنـد بەکـر مەعـروف.

هونەرمەند بەکر مەعروف لە درامایەکدا

هونەرمەند بەکر مەعروف لە ساڵی ١٩٩٤ خەڵاتی باشترین ئەکتەری لە شانۆگەریی(تاوان و سزا) کە لە دەرهێنانی هونەرمەند موئەیەد فەقێ بووە پێبەخشراوە.

هونەرمەند بەکر مەعروف ئێستا خانەنشینە و سەرۆکی تیپی هونەری هەولێرە، بەردەوامە لە چالاکییە هونەرییەکانی، هیوای سەرکەوتنی بۆ داخوازین.

سەرچاوەکان:

بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:

١- کورتە ژیاننامەی ناوبراو کە خۆی بۆی ناردووم سوپاسی دەکەم.

٢- زانیاری و نووسین و داڕشتنی خۆم.

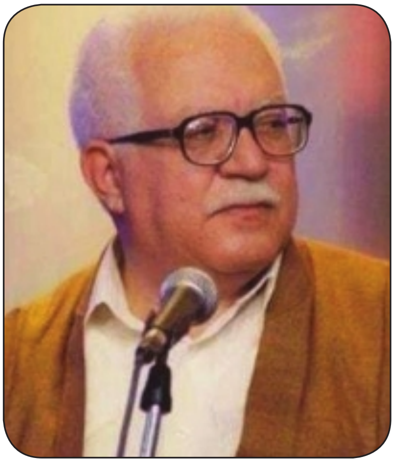

سەردار ئەحمەد کۆیی

مۆسیقاژەنی ئەکادیمی بە ئامێری(فلوت- نای- شمشاڵ)، ڕەوانشاد سەردار ئەحمەد کۆیی

ناوی تەواوی(سەردار ئەحمەد عەبدوڵلا)یە، بە باب سەردار ناسراوە، لە ڕۆژی ١-٧-١٩٤٥ لە گەڕەکی(بەفری قەندی)ی شارە ڕەنگین و خنجیلانەکەی کۆیە لە دایک بووە، خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی هەر لە شاری کۆیە تەواو کردووە.

سەردار ئەحمەد هێشتا لە پۆلی چوارەمی قوتابخانەی سەرەتایی بووە، خولیای هونەر و حەزی لە مۆسیقا بووە، ئەو کاتەی کەسێک بە ناوی(عەبدۆک)کە لە ناو پاسیک ئیشی کردووە (نەی و دووزەلە و شمشاڵی) لێداوە، ئەو شەیدای ئەو ئامێرە دەبێت، چووەتە شاری هەولێر شمشاڵێکی زەردی ئاسنی بە (١٠٠) فلس کڕیوە لەگەڵ نایەکی داریش.

لە ساڵی ١٩٥٧ مامۆستا باکووری وەکو یەکێک لە ژەنیارەکانی قوتابخانەی کوڕانی کۆیە هەڵیبژاردووە، لە ساڵی ١٩٥٨ یەکێک بووە لە دامەزرێنەرانی تیپی باواجیی کۆیە، لە ساڵی ١٩٥٨ کە مامۆستا باکووری خولێکی مۆسیقای کردووەتەوە، ئەو بەشداریی تێدا کردووە، هەر لە هاوینی ئەو ساڵ لەگەڵ تیپی باواجیی کۆیە چووەتە ڕانیە و بە شمشاڵ ژەنین

تیپی هونەر و مۆسیقای هەولێر

بەشداری لە ئاهەنگێکدا کردووە، کە مەقامبێژی گەورەی کورد سێوەش تێدا ئامادە بووە.

لە ساڵی ١٩٦٢ کە لە پۆلی چواری ئامادەیی وەردەگیرێت، ئەو تەنها (٢) حەفتە دەوامی کردووە، لەبەر حەز و ئارەزووی بۆ هونەر و مۆسیقا وازی لە قوتابخانە هێناوە، یەکسەر بڕیار دەدات بچێتە بەغدا بۆ درێژەدان بە خوێندنی مۆسیقا بە شێوەیەکی ئەکادیمی، بەڵام بە هۆی ئەوەی ساڵی ١٩٦٣ کودەتا بووە و ساڵی پاشتریش لە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی بەغدا هیچ قوتابی وەرنەگیراوە، بۆیە سێ ساڵ بە بێ خوێندن ماوەتەوە.

لە ساڵی ١٩٦٥ چووەتەوە بەغدا لە پەیمانگای هونەرە جوانەکان لە بەشی پسپۆڕی(فلوت- شمشاڵ) دەستی بە خوێندن کردووە، پڕۆفیسۆرێکی چیکۆسلۆفاکی دەرسی پێداوە و سەرپەرشتیی کردووە، دواتر مامۆستا مەهدی ساڵح ئەویش دەرسی پێ وتووە و بە فەلسەفە و جیهانبینی ئاشنای کردووە، ئەو یەکەمین کەس

لەڕاستەوە: هونەرمەند عەدنان کەریم، هونەرمەند سەردار ئەحمەد

هونەرمەند سەردار ئەحمەد
فلوت دەژەنێ

بووە لە کوردستان کە ئەم ڕوانامەیە ئەکادیمییەی بە دەستهێناوە.

ناوبراو ئەو کاتەی قوتابی بووە لە پەیمانگای هونەرە جوانەکان بووەتە ئەندام لە تیپێکی مۆسیقای ئەهلی کە ناوی(تیپی مۆسیقای کۆمار) بووە، بە ئامێری فلوت بەشداری لە هەموو بەرهەمەکانی کردووە، هەموو بەرهەمەکانی ئەم تیپەش لە تەلەفزیۆنی بەغدا بە شێوەی ڕاستەوخۆ پەخشکراوە.

پاش تەواوکردنی هونەرە جوانەکانی بەغدا بۆ ماوەی (٤) ساڵ لە هەولێر سەرپەرشتیی چالاکیی هونەری و تیپی مۆسیقای قوتابخانەکانی کردووە، لە ساڵی ١٩٧١ کە تیپی هونەری هەولێر دامەزراوە کە دوو بەش بووە، بەشی نواندن و بەشی مۆسیقا، ئەو بووەتە سەرپەرشتیکاری بەشی مۆسیقا و هونەرمەند جەمال هیدایەت بووەتە سەرۆکی تیپەکە.

لە کۆتایی ساڵی ١٩٧١ داوای گواستنەوەی کردووە بۆ کۆیە، بە مەرج گواستوویانەتەوە کۆیە هەر کاتێک ئیشیان پێ بێت، دەبێ بێتەوە بۆ هەولێر.

هونەرمەند سەردار ئەحمەد و تیپی باواجی کۆیە

لە مانگی ٣ی ساڵی ١٩٧٢ لەگەڵ هونەرمەند مامۆستا زاهیر محەمەد بە فەرمی مۆڵەتی تیپی باواجیی کۆییان وەرگرتووە، زیاتر لە (١١) بەرهەمیان بۆ تەلەفزیۆن تۆمار کردووە و بەشداریی فیستیڤاڵی هونەری بەغدایان کردووە، لە سەرەتادا هونەرمەند زاهیر محەمەد سەرۆکی تیپەکە بووە پاش دوو ساڵ سەردار ئەحمەد بووەتە سەرۆکی تیپی باواجی.

لە ساڵی ١٩٧٤ چووەتە شاخ و بووەتە پێشمەرگەی کوردستان، بەشدار بووە لە تیپی مۆسیقای شۆڕش کە هونەرمەند ئەنوەر قەرەداغی سەرپەرشتیی دەکرد و خالید سەرکار سەرۆکی تیپەکە بوو، هەر بەم هۆیەشەوە ڕژێمی بەعس مۆڵەتی لە تیپی باواجی کۆیە وەرگرتەوە.

لە ساڵانی حەفتاکان و هەشتاکانی سەدەی ڕابردوو دەیان خوولی فێرکردنی ئامێری فلوتی لە شاری کۆیە و بەشی زۆری شارو شارۆچکەکانی کوردستان کردووەتەوە، دەیان قوتابی لەسەر دەستی ئەو فێری ژەنینی فلوت بووینە، لە ساڵی ١٩٩٨ بووەتە سەرپەرشتاری هونەری لە بەڕێوەبەرایەتیی کۆیە، لە ساڵی ٢٠٠٥ لە تیپی ڕێکخراوی هونەرمەندان بەشدار بووە لە فیستیڤاڵێکی هونەری لە شاری (دیاربەکر) لە باکووری کوردستان، لە فیستیڤاڵی کەلتووری لە فەرەنساش بەشدار بووە، مامۆستای ڕاهێنەر بووە

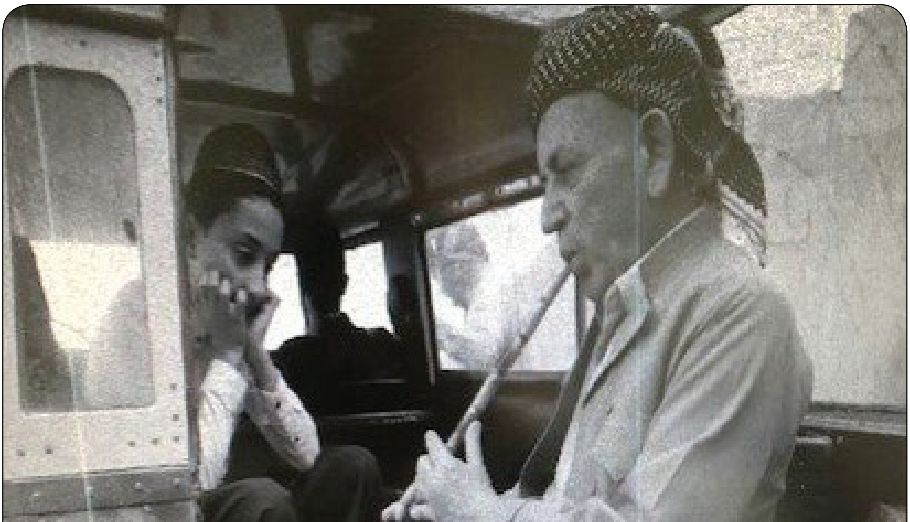

پەیکەری ناونراو لەگەڵ تابلۆیەك لەسەریان نووسراوە

لە پەیمانگای هونەرە جوانەکانی شەهید جەعفەر لە کۆیە و پەیمانگای هونەرە جوانەکانی ڕانیە، لە مانگی ٩ی ساڵی ٢٠٠٨ خانەنشین بووە.

سەردار ئەحمەد ئامیری فلوتی بۆ بەشی زۆری گۆرانییەکانی گۆرانیبێژانی کورد ژەنیوە، لەوانە:(محەمەد عارف جەزراوی، عیسا بەرواری، تایەر تۆفیق، فوئاد ئەحمەد، تەحسین تەها، ئیبراهیم خەیات، محەمەد نێرگز، عوسمان عەلی، مشکۆ، حەیدەر عەبدولرەحمان، حاجی فایەق بازرگان، محەمەد ئەحمەد ئەربیللی، شەوکەت تۆفیق، شەوکەت ڕەشید، قادر مەردان، قادر کابان، فوئاد زەنگەنە، عەباس محەمەد زۆرانی دیکە).

پارچە مۆسیقای (زۆزان) یەکێکە لە هەرە شاکارە جوانەکانی ئەم هونەرمەندە.

هونەرمەند سەردار ئەحمەد لە ڕۆژی ١٧-٣-٢٠١٩ کۆچی دوایی کردووە و لە گۆڕستانی (کەکۆن) لە شاری کۆیە بە خاکی نیشتمان سپێردراوە.

لە سێیەمین ساڵیادی ئەو هونەرمەندە مەزنە، هونەرمەند دەوەن مەولود سەرۆکی تیپی باواجی کۆیە دەڵێت:(هونەرمەند مامۆستا سەردار(٦٠) ساڵ لە تەمەنی خۆی پێشکەش بە هونەر و مۆسیقاو گۆرانی کوردی کردووە،

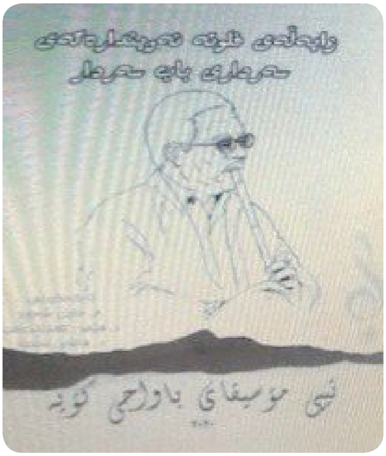

بەرگی کتێبی(زایەڵەی فلوتە
ئەویندارەکەی سەرداری باب سەردار

ڕەمزێکـی دیـاری مۆسـیقای کـوردی و ڕابەڕێکـی بـێ وێنـەی باواجـی بـوو).

هەروەها هونەرمەند سۆران عەبدولخالیق بەڕێوەبەری تیپی مۆسیقای(نالی) و ئەندامی تیپی مۆسیقای باواجی دەڵێت:(مامۆستا سەردار گەوهەری هونەر و میوزیکی کوردی و پاشای فلوت بوو).هونەرمەند جەلال عەزیز زەینەڵ دەڵێت:(مامۆستا سەردار ڕەفیقی کۆنمان بوو لە تیپی باواجی و هەولێر بەیەکەوە کارمان کردووە، بۆیە دەڵێم بە مانای کەلیمە مامۆستا بوو لە ڕووی فێرکردنەوە، قوتابی بە باشترین شێوە فێر دەکرد).

هونەرمەند و مۆسیقا ژەنی گەورەی کورد وریـا ئەحمـەد لـە شـوێنێک دەڵێت:(نۆتـەی میوزیـک لـەوەوە فێـر بـووە، ئـەو بـە مامۆسـتای خـۆی و دەیـان هونەرمەنـدی دیکـەی دادەنێـت).

لـە ١-١٢- ٢٠٢٠ لـە شـاری کۆیـە تیپـی باواجـی لـە ڕێوڕەسـمێکی شایەسـتە پـەردەی لەسـەر پەیکـەری هونەرمەنـد سـەردار ئەحمـەد لابـرد و کتێبێکیـش بـە ناونیشـانی(زایەڵەی فلوتـە ئەویندارەکـەی سـەرداری بـاب سـەردار) لـە نووسـینی نووسـەر و هونەرمەنـدان هـەر یـەک لـە (هاوژیـن سـڵیوە، فـازڵ شـەوڕۆ، هێمـن عەبدولمەجیـد)، نمایشـکرا.

بـۆ هونەرمەنـد سـەردار ئەحمـەد ڕەوانـت شـاد و ئـارام و ئاسـوودە بێـت و گۆڕەکـەت پـڕ نـور و ڕەحمـەت بێـت.

سەرچاوەکان:

بۆ ئەم نووسینە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە:
١- کوردستانی نوێ- وتارێکی نووسەر هاوژین عەبدولواحید لە ١٨-٣-٢٠٢٢.
٢- بنکەی گەلاوێژ، ژیاننامەی ناوبراو لە ١-١٢-٢٠٢٠.
٣- ڕووداو، کۆچکردنی هونەرمەند سەردار ئەحمەد لە ١٧-٣-٢٠١٩.
٤- ماڵپەڕی خاک- میوزیک یاد فلیمێکی دوکۆمێنتاری.
٥- زانیاری و نووسین و داڕشتنی خۆم.

پێرست

من و ئەستێرە گەشەکان پرۆژەیەکی کەم وێنە ..	٧
مەلا جەمیل ڕۆژبەیانی	١١
محەمەدی مەلا عەبدولکەریمی مودەڕیس	١٩
دکتۆر ئیحسان فوئاد	٢٧
شوکر مستەفا	٣٧
دکتۆر کەمال مەزهەر	٤٣
دکتۆر ئەمین موتابچی	٥١
دکتۆرە پاکیزە ڕەفیق حیلمی	٥٧
دکتۆر کەمال فوئاد	٦١
دکتۆر وریا عومەر ئەمین	٦٧
دکتۆر نەجاتی عەبدوڵڵا	٧٧
محەمەد مەهدی جەواهیري	٨٩
دکتۆرە نەسرین فەخری	٩٧
زوبێر بیلال ئیسماعیل	١٠٥
سەیدا سادق بەهائەدین	١١١
دکتۆر کەمال غەمبار	١١٧
دکتۆرە شوکریە ڕەسووڵ	١٢٣
عەبدوڵڵا عەباس	١٢٩
مەحموود دەروێش	١٣٩
دکتۆر بەدرخان سندی	١٥٥
جەمال شارباژێڕی	١٦١
لەتیف هەڵمەت	١٦٧
دڵشاد مەریوانی	١٧٥
عومەر ساقی	١٨٥
دکتۆر کەمال میراودەلی	١٩١
قوبادی جەلیزادە	١٩٧
جەلال بەرزنجی	٢٠٩

عەبدولڕەحمان مزوری	٢٢٥
موئەیەد تەیب	٢٣١
سەلام محەمەد	٢٤٥
عەبدولکەریم شێخانی	٢٥٣
دڵشاد عەبدوڵڵا	٢٥٩
هاشم عەلی مەندی	٢٦٩
سەڵاح شوان	٢٧٧
دکتۆر ئیبراهیم سەلمان	٢٨٩
ناسر حەسەن	٢٩٩
جەلیل زەنگەنە	٣٠٥
لیوا فاڕوق ئیبراهیم شەریف	٣٠٩
شەفیقی حاجی خدر	٣١٥
فەرەیدەن عەلی ئەمین	٣٢١
کەژاڵ ئەحمەد	٣٢٩
دکتۆر محەمەد عارف سیامەنسووری	٣٣٧
چەتۆ حەسەن	٣٤٥
زاهیر عەبدوڵڵا	٣٥٣
حەیدەر عەبدولڕەحمان	٣٥٩
حسام بەرزنجی	٣٦٧
حەسیب قەرەداغی	٣٧٥
زوهێر عەبدولمەسیح	٣٨٧
سەباح ڕەنجدەر	٣٩٣
مەسعود پەرێشان	٣٩٩
بۆتان جەلال	٤٠٥
دکتۆر کەمال سەعدی	٤١٣
سابیر ڕەشید	٤٢١
سالار کۆشار	٤٢٧
سروە عوسمان	٤٣٥
سەباح هورمز	٤٤٣

چیا عومەر ساقی	٤٤٩
جەوهەر کرمانج	٤٥٧
بەهرام محەمەد	٤٦٣
بەدەل ڕەفۆ مزووری	٤٧١
ڕوپاک عەبدولقادر	٤٨٣
سەعدون یونس	٤٩١
شیرین سابیر	٤٩٧
عەباس عبدوڵلا یوسف	٥٠٣
عەبدولجەبار کانی	٥١١
محەمەد سەلیم سواری	٥١٧
نەجیب بالایی	٥٢٧
ئەحلام مەنسوور	٥٣٧
ئەرخەوان ڕەسوڵ	٥٤١
دکتۆر ڕەفیق سابیر	٥٥٣
مستەفا ساڵح کەریم	٥٥٩
خەلیل یابە	٥٦٩
عوسمان پیرداود	٥٧٣
حجی جەعفەر	٥٧٩
بەهادین جەلال مستەفا	٥٨٥
جەلال زەنگابادی	٥٩١
دکتۆر جەودەت هوشیار	٥٩٧
مەدیحە برادۆستی	٦٠١
مهاباد قەرەداغی	٦٠٥
کەژاڵ ئیبراهیم خدر	٦١١
بەکر مەعروف	٦٢٥
سەردار ئەحمەد کۆیی	٦٣١